

nibus per eum ipsi ecclesie irrogatis, examinari A celerius et canonico sine decidi, ne si fuerit diutius prorogata, cadat irreparabiliter ecclesia Lingonensis, quæ jam videtur ex parte maxima cecidisse : committereque Parisiensi episcopo ut utriusque partis allegata reciperet, et vel inter utroque causam componeret, vel lato iudicio canonice definiret ; vel alioquin gesta utriusque partis redacta in scriptis et sigilli sui munimine roborata ad se transmitteret, partes Romam intra præfixum terminum mitteret iudicium papale recepturas. Jubet interim per prædictum Parisiensem episcopum de procuratore idoneo Lingonensis ecclesie provideri. Ex tertia vero epistola, quæ est 555 numero ejusdem libri, patet inter tot adversarios habuisse, qui causam ejus ageret. Cum enim, inquit papa, decanus et socii ejus cum commissionis Parisiensi episcopo datæ litteris Roma recessissent, E. archidiaconus Lingonensis advenit, et instituit, ut Petrum de Corbolio, tunc Parisiensem canonicum, mox Senonensem archiepiscopum futurum, virum percelebrem collegam episcopo Parisiensi daret, et impetravit facile. Illum ergo hac epistola nominat, et utrique mandat ut si Garnerium invenierint innocentem, ipsum non solum ab interdicti sententia, verum etiam ab impetitione decani et capituli super objectis, appellatione postposita, penitus absolvant :

personales autem quæstiones, si quas idem episcopus, et major archidiaconus adversus decanum, vel aliquos canonicorum habuerint, audiant, et sublato appellationis obstaculo curent terminare, etc. Summi pontificis consilium secutus Garnerius cæsisse videtur, et, forte post confectum iter Transmarinum, Claramvallem petiisse, ubi et obiit, et jacet, cum hoc brevi titulo : « Hic jacet dominus Garnerius primo Albæ-ripæ, deinde hujus monasterii nonus abbas, postea Lingonensis episcopus. » Is porro esse videtur de quo Innocentius anno tertio pontificatus, 11 Idus Maii, in epistola ad Lingonense capitulum ait : « Cum episcopus vester ipsum episcopatum in manibus nostris resignavit, nos ei pro sustentatione sua de quibusdam ipsius ecclesie possessionibus fecimus provideri. Verum ei auctoritate præsentium inhibemus ne quidquam de assignatis infeodare, seu alienare, vel quoquo pacto distrahere, etc., præsumat, alias factum irritum decernimus. » Refert chronicon Lingonense post ejus suspensionem, rem interim totam, seu sacram, seu profanam ad episcopos pertinentem administrasse Hugonem de Nuceriis seu Noeriis (*de Noyers*) Antissiodorensis antistitem, cujus impulsu in locum suspensi nominatus fuerit Hilduinus, qui postmodum fuerit rejectus, iterumque admissus.

D. GARNERII

CLARÆVALLIS QUONDAM ABBATIS

POSTMODUM

LINGONENSIS EPISCOPI

SERMONES

IN FESTA DOMINI ET SANCTORUM.

(Dom TISSIER, *Bibliotheca Patrum Cisterc.*, Bonofonte, 1660, tom. III, pag. 75.)

SERMO PRIMUS.

IN ADVENTU DOMINI.

Dominus creavit me in initio viarum suarum (*Prov. viii*). Carissimi, filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus (*I Joan. iii*). Nam quando evacuabitur quod ex parte est, et advenerit quod perfectum est (*I Cor. xiii*), eruetur oculus scandalizans; et similes ei facti cognoscemus sicut et cogniti sumus (*ibid.*), quia uno eum amoris oculo intuehimur claritate solis septempliciter clariore

C (*Isa. xxx*), qui cecutire non poterit, quia non offuscabit eum vel peccati macula, vel sordidæ voluptatis albugo. Nunc interim quandiu nubes carnis et supervenientium fletus amaritudinum non solum exteriores, sed interiores obnubilant oculos rationis, necesse est per speculum in ænigmate contemplari (*I Cor. xiii*), facientes ei murenulas aureas vermiculatas argento (*Cant. i*); id est sapientie similitudines distinctas eloquio. Ad hoc enim Deus Pater sapientiam suam, id est unigeni-

tum Filium suum creavit initium viarum suarum, et in opera sua a sæculo, ut errantibus via esset et dux euntium, festinantium cursus, ignorantium securitas et quædam nescitarum et desideratarum rerum magistra. Ergo in viarum initio a sæculo creata dicitur; cum Dei Filius creatus in sæculo, sed ante sæcula natus ex Deo per conspicibilem speciem subditus creaturæ habitum creationis assumpsit. Nam hujus dispensationis mysterium et creationis sacramentum ab initio sæculi et viarum Dei habitu variæ creationis apparuit, ad cognitionem scilicet Dei et nostræ æternitatis profectum. In omnibus siquidem vel ab æternitate prolatis, vel ad æternitatem relatis, quæcunque gesta sunt, vel hujus creationis dispensationem prætendunt, vel ipsa sunt ipsa creatio. Factum quippe creaturam eum, per quem facta est omnis creatura, justum est habere testem omnem suæ creationis creaturam. Initio igitur viarum Dei, id est initio viarum quibus ad Deum reditur, manifestavit Deus creationis, vel, ut expressius dicam, incarnationis mysterium: et hoc a sæculo, id est ab initio sæculi, quia redeundi ad Deum nulla aptior via inventa est, quam Creatoris creatio, id est incarnatio Salvatoris. Unde de hac creatione dicit Apostolus: *Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum in terris, factum ex muliere, factum sub lege (Galat. iv)*. Et expressius alibi: *Induite novum hominem*, id est Christum, *qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (Ephes. iv)*. Hoc igitur pro salute massæ perditæ ab initio sæculi cœpit Deus mysterium aperire, sicut in voce deambulantis in paradiso, in angelo qui locutus est ad Agar, in viro qui venit ad Abraham in igne qui Moysi in rubo apparuit: non quod vox illa vel angelus, vel homo, vel ignis Deus esset, sed ad hoc in creaturis apparebat, ut cum eum in assumpta creatura humana apparuisse audires, non alium eum esse crederes quam eum qui, ante assumptum hominem, etiam in aliis creaturis hominibus apparuisset: et quanto vicinius accedebat plenitudo temporis, tanto perfectior, et, ut ita dicam, rotundior eminebat corona anni hujus benignitatis. Et quoniam qui est, ipse idem idipsum est, nec demutatur per tempora, quia æternus est; nec falli potest, quia sapientia est; sed de futuris certus ut de præteritis, præteritum dixit pro futuro, quia futurum habet pro præterito. Unde illud: *Foderunt manus meas et pedes meos (Psalm. xxi)*. Et alibi: *Hic est Agnus, qui occisus est ab origine mundi (Apoc. xiii)*. Idem ergo creatus, qui occisus. Sicut ergo occisus, id est occidendus Agnus prænuntiatus est ab origine mundi; sic creata, id est creanda prædicata est sapientia in initio viarum Dei. Et sicut mysterium occisionis Agni præfiguratum fuit in morte Abel justis, ita sacramentum creationis non solum in ipso Abel, sed et in aliis patriarchis et prophetis, in quibus dolere bene complacuit, signatum est. Ab

A initio igitur viarum Dei, id est a sæculo et origine mundi curramus per tempora et quæ tunc ad nostræ salutis profectum et augmentum fidei fuerunt præsignata, tandem promissa in fine reddita mysteria requiramus.

Descendit Adam de Eden in agrum Damascenum; egressus est Abel in agrum, ubi occidit eum frater suus; ingressus est Noe in arcam; descendit Abraham in Ægyptum, Isaac in agrum ad meditandum; Jacob in Mesopotamiam ad filias Laban; Moyses ingressus est fiscellam scirpeam; Samson descendit in Thamnatha propter Dalilam; David mutat faciem suam coram Achis, Elias in Sarephta descendit ad viduam; Eliseus intrat cœnaculum Sunamitis; Tobias descendit in Rages civitatem Medorum; Ezechiël in agrum plenum ossibus mortuorum; induitur Joseph talari tunica; Salomonem induit diademate mater sua; Jonas absconditur sub hedera; venit Amos sycomoros vellicare; missus est Jeremias ædificare et plantare; armatur miles ad singulare certamen; aperit cœlestis magister librum signatum signaculis septem; reportare venit pastor bonus ovem perditam super humeros ad gregem; abscondere venit cœlestis agricola frumenti granum in terra; securim ad radicem arboris apponit sapiens architectus; ferum obstinationis humanæ in camino miræ dilectionis venit emollire fabri filius; angulari lapide quem reprobaverunt ædificantes utrumque conjunxit parietem ædificator novus; vestem nuptialem nobis texuit textor mirabilis, quam inter duo ligna complevit; tunicam pelliceam cœlestis et novus Adam novam consuit et cœlestem; calceamentum, cujus corrigiam solvere indignus fuit Joannes, venit calceata majestas in Idumæam extendere; suscipiunt ostiarii clavem, quæ aperit et nemo claudit; claudit, et nemo aperit; venit domum Dei novus exorcista scopis mundare, et super energumenos imperare; recipiunt lectores Ecclesiæ librum vitæ; cereum novum acolyti; vās mundum et ad nostrum sacrificium præparatum subdiaconi; tabernaculum ad portandum et ad prædicationis officium verbum Dei diaconi; sacerdotes de manu summi Pontificis holocaustum. Gaudeant igitur homines, quia Deus homo factus est; gaudeant virgines, quia virgo Deum peperit; gaudeant viduæ, quia Anna vidua cognovit; gaudeant senes, quia Simeon suscepit; gaudeant pueri, quia puer natus est nobis, et Verbum infans factum habitavit in nobis (*Joan. i*); gaudeant nobiles Ecclesiæ, quia nobilis in portis vir ejus, sedens cum senatoribus terræ (*Prov. xxxi*); gaudeant servi, quia Dei Filius cum in forma Dei esset, servi formam suscipiens semetipsum exinanivit (*Philipp. ii*); gaudeant peccatores, quia ille qui peccatum non noverat, nec inventus est dolus in ore ejus (*I Petr. ii*), pro peccatoribus factus est hostia pro peccato (*II Cor. vi*), ut omnium peccata deleteret, gaudeant justis, quia justus Dominus, et justitiam

diligens (*Psal. x*), in virtute mortis suæ judicium bonum judicans juste judicando redemit; gaudeant vivi, quia vita cœlesti vivent, et non morientur; gaudeant mortui, quia mori pro mortuis venit vita immortalis; gaudeat omnis creatura, quia Creator omnium, ut omnia esset in omnibus, creatura factus est. Videtis, quomodo sapientia Dei ludit in rerum dignitatibus, in ætatibus, in officiis, in exercitiis, in omni conditione et professione. Sic totum mundum sibi obligat debitorem; sic omnes provocat ad laudem, ad gratiarum actionem, ad devotionem. Et quamvis ad fidei robur, quæ in rationabilibus sacramenta sunt, sufficere debuissent, tamen ut fidei forma et religio, in libertatis suæ possessione [*at. professione*] subsistat, inter irrationalia quæramus hujus pietatis arcana; incipientes a quatuor elementis, et investigantes creationem sapientiæ Dei, id est incarnationem Filii ab initio viam Dei.

Primo enim fecit Deus quatuor elementa, terram, aquam, aera, ignem; ut cum in istis inveniimus sacramentum, etiam circa eorum ornatum hæc eadem contemplerur. Dicit ergo Psalmista: *Et enim Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum (Psal. LXXXIV)*. Hæc est corona anni benignitatis (*Psal. LXIV*); quod terra nostra, id est nostri generis, et humanæ terra naturæ, dedit et protulit granum frumenti, de quo legitur in Evangelio: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet (Joan. XII)*. Super quo Augustinus (1): «*Se autem dicebat. Ipse erat granum.*» Hoc ergo granum absconditum in terra, id est in terreno Virginis utero, terra dedit, id est protulit ipsa Virgo. Hinc est quod, cum Judæi mulierem in adulterio deprehensam adduxissent, legis ei duritiam proponentes, dicebant quod Moyses hujusmodi lapidari præcepit. Jesus autem digito scribebat in terra (*Joan. VIII*).

Quid est scribere, nisi verbum intrinsecum et invisibile visibile fieri per scripturam? Invisibile erat Verbum vitæ; sed visibile factum est per characterem formæ servilis. Scripsit autem digito, id est Spiritu sancto, demonstrans quia, cooperante Spiritu sancto, impletum est hujusmodi sacramentum. Spiritus enim sanctus terram, id est Virginem obumbravit (*Luc. I*), et per assumptionem servilis characteris verbum vitæ visibile fecit. O quam digna peccatricis liberatio! quam indigna inimicorum confusio! Aliter enim mulier liberari non posset, Quid tamen scripsit? *Terra, terra, terra, Judica hos viros abdicatos (Jer. XXI)*. In forma Dei æqualis erat Patri; sed formam servi accipiens, factus est ei obediens. Unde: *Exaltavit eum*, id est hominem assumptum: *ut in nomine ejus omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum (Philipp. II)*. Cœlestium, inquit, id est eorum qui sunt in terra viventium; terrestrium, id est eorum qui sunt in

A terra lugentium, infernorum, id est eorum qui sunt in terra morientium. Ergo, *terra, terra, terra, judica hos viros abdicatos*, quia cum terra viventium, lugentium, morientium, id est cœlestium, terrestrium et infernorum, genu flectat, et adoret scabellum pedum ejus, id est incarnationem ejus, ipsi soli, qui magis tenebantur credere, scandalizati sunt. Huic etiam alludit sacramento, quod Dominus luto linivit oculos cæci nati (*Joan. IX*). Nam sicut spiritum et pulvis unum lutum; sic Deus et homo unus Christus. Ex hac igitur commistione illuminatus cæcus natus; quia saliva capitis, id est sapientia Patris nostro mista pulveri, id est nostræ unita humanitati, genus humanum originali peccato cæcaturum fide illuminavit, baptismo lavit, confessione mundavit. Sequitur de secundo elemento, id est de aqua.

Dicit ergo Psalmista: *Descendet sicut pluvia in vellus (Psal. LXXI)*. Quæ sit autem hæc pluvia, aperit liber sapientiæ, ubi ait: *Aqua sapientiæ salutaris potabit eum (Eccli. XV)*. Ergo aqua sapientiæ Patris est Filius, quia et ipse est sapientia Patris. Unde orat Isaias: *Rorate, cœli, desuper, et nubes pluant justum (Isa. XLV)*. Descendit ergo hæc pluvia in vellus ovis. Cujus ovis? Matris agni, et illius, inquam, agni, de quo ait Isaias: *Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ (Isa. XVI)*. Et Joannes: *Ecce Agnus Dei (Joan. I)*. Ad hoc etiam sacramentum accedit quod, cum steriles essent aquæ Jericho, sal apposuit Elisicus (*IV Reg. II*). Sed quoniam scriptum est, *Aquæ multæ, populi multi (Apoc. XVII)*, per aquas Jericho designantur defectus humani; sed cum humanis defectibus sal sapientiæ salutaris miscuit Elisicus, id est Christus, ex voluntate Dei Patris Dei Filius tanquam sapientia salutaris suscepit, quos debuit, humanos defectus: sarata est aquarum sterilitas, id est inutilitas populorum. Huic etiam sacramento accedit illud, quod cum antiqui Patres tutassent ignem in puteo, nepotes eorum eruderantes puteum, et ignem quærentes, invenerunt aquam crassam. Qui fuerunt Patres isti? patriarchæ et prophetæ antiqui. Isti absconderunt ignem, id est lumen fidei, in puteo, id est in obscura Scripturarum profunditate. Quem ignem, id est, quod fidei lumen, nepotes eorum, id est apostoli, quærentes, invenerunt aquam crassam, id est, in puteo Scripturarum Christum in figuris absconditum invenerunt. Qui aqua propter susceptos defectus, et crassa propter charitatis pinguedinem, aqua sola defectus illos suscepit, vocatur. Ex qua aqua tantus ignis accensus est, ut illa solemnitas festum luminum vocaretur. Adventus siquidem Christi ita totum mundum fide illuminavit, quod ejus festivitas festum luminum jure debeat nuncupari. Unde ipse ait: *Ego sum lux mundi (Joan. VIII)*. Item: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam (Isa. IX)*. Sequitur de tertio elemento, id est de aere.

(1) Tract. 51 in Joan.

Legitur ergo, quod post peccatum Adæ deambulabat Dominus *ad auram post meridiem* (*Genes. iii*), id est frigescente charitate et luce declinante appropinquantibus tenebris, Dei deambulantis vocem audierunt Adam et Eva : quod non nisi per creaturam factum est, quia substantia invisibilis et ubique tota, quæ est Patris et Filii et Spiritus sancti, corporalibus sensibus locali et temporali motu apparuisse credenda non est. Sed in illa quæ tunc audita est creatura, mysterium futuræ dispensationis ostendebat. Deambulabat enim non solum prævidentia vel præscientia, sed prædestinatione et pia voluntate, cui nihil resistere potest, quia sicut ait Gregorius, aliquid velle, mente ire est. *Ad Auram* : Quæ vero sit hæc aura, ad quam pia voluntate ambulabat, ostendit Elias : qui cum de ostio tabernaculi sui vidisset spiritum subvertentem montes, et conterentem petras, et post spiritum commotionem, et post commotionem ignem, nec in his Dominus apparuisset ; tandem sibilus auræ tenuis apparuit, et ibi Dominum agnovit (*III Reg. xix*). Et bene, quia nihil expressius de Deo dici potuit. Sibilus enim dicitur, ut mitis, ut suavis, et multæ misericordiæ comprobetur. Et quoniam misericordia ejus super omnia opera ejus, ut mulcebris ejus suavitas annotetur, primo ponitur sibilus, quo misericorditer inspirat ad beneagendum. Unde in Isaia. *Sibilabit Dominus muscæ* (*Isa. vii*), quia immundo inspirat peccatori, ut veniat ad eum. Unde et sibili divinæ sunt admonitiones, sicut in libro *Judicium*, ut *audiat sibilos gregum* (*Judic. v*), id est ut mente suscipiat admonitiones justorum. Aura vero dicitur, propter naturam ejus invisibilem, et nullo pondere corruptionis gravatam ; tenuis vero, quia subtilis et incomprehensibilis, et insensibilis est natura. Primo siquidem viderat Spiritum subvertentem montes, et conterentem petras ; sed hujus spiritus duritiam et rigorem tollit sibilus. Secundo vidit commotionem ; sed hanc commotionem gravem et visibilem removet aura. Tertio vidit ignem ; sed hunc consumptivum et sensibilem ignem tollit tenuitas. Deambulabat vero Deus ad auram, id est ad sibilum auræ tenuis, ut misericordiæ suæ voluntatem ostenderet in subjecta creatura, quia qui jam damnandum vocabat, damnatum, per humanam creaturam assumptam, et subjectam in initio viarum suarum, revocari disponebat : vel ad hoc deambulabat ad auram, ut quia serpentis sibilus cupiditatis ardore utriusque parentis cor inflammaverat, sibilo auræ tenuis post meridiem refrigesceret, ut eadem hora restitueretur homo, quæ de paradiso ejectus est, id est post meridiem, videlicet hora nona, qua spiritum tradidit, et ait : *Consummatum est* (*Joan. xix*), Et hoc est, *deambulabat ad auram*, id est disponebat, et quasi mente tractabat, evocare, et in refrigerium educere mentes sibilo serpentis accensas. Sequitur nunc de quarto elemento, id est de igne.

Legitur : *Deus noster ignis consumens est* (*Deut. iv*.)

A Sive consumens, sive consummans dicatur, utrumque verum est. Ignis enim consumens est, et decoquens ad purum scoriam nostram, et exsiccat fæces. Ignis etiam est consummans et consolidans virtutes. Hic igitur ignis Moysi in rubo apparuit : vidit enim quod rubus et ardebat, et non comburebatur (*Exod. iii*). Quid in hoc, nisi hujus nostræ salutis sacramentum accipitur ? Ignis in rubo, Deus in carne figuratur ; et hoc fuit primum liberationis Israeliticæ signum, quia initium viarum Dei, ut dictum est, fuit incarnationis mysterium. Nunc inter ornatus elementorum hujus dispensationis arcana requiramus. Ornatur igitur terra, vel eis quæ sunt et vivunt et sentiunt ; sicut sunt animalia, vermes, serpentes ; vel illis, quæ sunt et vivunt, et non sentiunt, ut vites, arbores, et flores ; vel illis, quæ quidem sunt, sed nec vivunt, nec sentiunt, ut lapides. Quid igitur in agno, nisi Christus ? *Ecce*, inquit Joannes, *Agnus Dei* (*Joan. i*). Quid in vitulo saginato, qui pro filio prodigo occisus est, nisi Christus ? Quid in leone, nisi Christus accipitur ? Sed alia causa agnus, alia vitulus, alia leo nominatur. Agnus nativitate, vitulus passione, leo resurrectione prædicatur. Unde in Apocalypsi : *Vicit Leo de tribu Juda* (*Apoc. v*). Sic etiam tenerrimus ligni vermiculus dicitur. Unde : *Ego autem sum vermis, et non homo* (*Psal. xxi*). Nam sicut vermis sine semine de terra vel ligno nascitur, ita Dei Filius sine semine de terra virgine nasci dignatus est. Propter hoc etiam serpenti comparatur, quia mortali carne indutus est. Unde in Evangelio : *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis* (*Joan. iii*). Nam serpens in vecte, Christus in cruce. Mordebantur homines a serpentibus in deserto, intuebantur serpentem in vecte, ita morsibus sanabantur. Nunc in rebus quæ sunt, vivunt, et non sentiunt, sacramenta quæramus. Dicit ergo Psalmista : *Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum* (*Psal. i*). Quod de Christo dictum esse, ipse Christus in alio psalmo testatur, ubi ait : *In capite libri scriptum est de me* (*Psal. xxxix*). Lignum ergo fuit plantatum in terra, hoc est in utero Virginis absconditum : secus decursus aquarum, id est juxta mortalitatem populorum. Qui etiam viti se comparat, ubi ait : *Ego sum vitis vera* (*Joan. xv*). Sed et flori. Unde : *Ego flos campi, et lilium convallium* (*Cant. iii*). Et iterum Isaias : *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (*Isa. ii*). Virga enim, id est Virgo nata de Jesse, Christum protulit tanquam florem. Unde et in typum hujus mysterii virga Aaron repente floruit : nam de utroque genere, sacerdotali et regali, dignatus est nasci. Propter hoc et in utroque genere mysterium declaratur. Ipse flos est, cujus odore mortui reviviscunt. Unde Apostolus : *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco* (*II Cor. ii*). Propter quod et Nazarenus, id est *floridus* vocatus est. Hinc est, quod ait sponsa : *Dilectus meus candidus et rubicundus* (*Cant. v*), quia

floribus ejus nec rosa passionis, nec lilium defuit A
virginitatis. Sequitur de iis quæ sunt, sed nec vi-
vunt, nec sentiunt.

Dicit ergo Apostolus : *Petra autem erat Christus* (I Cor. x) : Et bene ipse est petra, quæ percussa eduxit aquam. Nam percussus in latere, lavacrum regenerationis, quod fit per aquæ mysterium, nobis emisit. Lapis est circumcisionis, quia nisi sit in Christo vitiorum circumcisio, præputium facta est. Lapis est ad percutiendum et conjungendum : ad percutiendum statuum, ad conjungendum utrumque parietem. Lapis est præcisus de monte sine manibus, quia sine operibus hominum de altitudine uteri virginalis, et de substantia carnis suæ natus est. Hic est lapis, de quo legitur in Zacharia : *Et in lapide uno septem oculi sunt* (Zachar. iii), quia in solo Christo plenitudo fuit gratiarum, ut scriptum est. *Apprehendent septem mulieres virum unum* (Isa. lv). Et crevit in montem magnum, de quo Isaias : *Venite, ascendamus in montem Domini* (Isa. lvi). De quo et Psalmista : *Mons coagulatus, mons pinguis ; ut quid suspicamini montes incaseatos ?* (Psal. lxxvii) Ipse enim est mons incaseatus, id est incarnatus. Unde in Job : *Et sicut caseum me coagulasti* (Job x). Nunc de secundi elementi ornatu quæ consideranda sint, videamus.

Legitur ergo quod, cum Tobias pedes suos lavaret in Tigride, piscis magnus egrediebatur, ut devoraret eum, et timens clamavit dicens : *Domine invadit me. Et ait Angelus : Apprehende branchiam ejus, et exentera eum ; et cor ejus et fel et jecur repone tibi. Valent enim ad medicinam. Et ait Tobias : Azaria frater, quod remedium habent, quæ de pisce jussisti reservari ? Qui respondit. Particula cordis super prunas posita, fumo suo extricat omne genus dæmoniorum* (Tob. vi). Super hunc locum dicit Beda quod, cum Christus in cruce [f. carne] lavaret pedes suos, qui ambulabant super terram, advenit diabolus quærens, si quid peccati esset in eo, per piscem diabolum signans. Sed quomodo cunctis partibus hæc significata convenient, non video. Nam si cor ejus extricat omne genus dæmoniorum, cujus etiam fumus ejiit Asmodæum, videtur infirma sententia Salvatoris ; si Satanas Satanam ejecit, divisum est regnum ejus. Ideo sine præjudicio sententiæ melioris, mihi aliter exponendum videtur. Tobias, qui *bonus Domini* interpretatur, virum bonum in Domino præsentat. Qui lavat pedes, id est mundat affectus, quia viro bono non sufficit actus mundare, nisi etiam interiores mundet affectus. Qualiter autem mundandi sint, ostendit, cum ait : *In Tigride*. Sicut enim aqua exteriores sordes lavat, ita confessio interiores. Ergo confessio aquæ comparatur : nec cui libet, sed Tigridi, qui pro velocitate sua Tigris vocatur : velox enim debet esse confessio post peccatum. Tunc invadit eum piscis magnus, ut devoret. Piscis, qui inter procellas hujus maris magni et spa-

lios natavit pacificus, ut scriptum est : *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus* (Psal. cxix) : quippe qui et squamis patientiæ tumentes fluctus confringebat in passione, et quasi pennulis spe resurrectionis se sublebat. Hinc est quod partem piscis assi post resurrectionem discipuli comederunt. Duæ siquidem sunt in Christo naturæ, divinitas et humanitas : una impassibilis, altera passibilis. Natura igitur passibilis dicitur assa, quia passa : et ponitur pars pro natura, quia nullius rei debet Deus pars dici, nisi forte causative dicatur, ut tibi : *Portio mea, Domine* (Psal. cxviii). Et Jeremias : *Pars mea, Domine, dixit anima mea* (Thren. iii). Totus enim Deus, totus homo : sed non totum, quia non totum Deus, nec totum homo ; nec in parte Deus, vel in parte homo ; quia alia natura Deus, alia homo. Hanc partem, id est carnem passam, comestibilem dedit discipulis dicens : *Accipite et manducate ex hoc omnes ; hoc est corpus meum* (Matth. xxvi). Sed ubi bonus, nullum ad hæc sciens idoneum, timet timore filiali, id est veretur dicens : *Domine, invadit me* (Tob. vi). Quis ego sum, ut invadat me, id est vadat in me, et me devoret, id est cum aviditate me sibi incorporet ? Tale quid habes in esu agni paschalis Caput, sit Scriptura, cum *intestinis, vorabitur* (Exod. xii), id est cum aviditate vobis incorporabitur. Ostendit autem angelus, quod partim meritum, partim gratia facit idoneum : meritum, cum ait : *Apprehende branchiam ejus* (Tob. vi). Apprehende manibus, id est operibus, branchiam ejus, id est verba ejus, id est operibus comple mandata : ecce meritum. Et ne diffidas, quasi gravia sint et importabilia ; scias quod in solo charitatis affectu consistunt Exentera piscem, et considera viscera misericordiæ, in quibus visitavit nos ; et repone tibi, id est ad utilitatem tuam repositam habe in mente tua, cor, id est affectum dilectionis, quia tradidit semetipsum pro nobis, et fel, id est amaritudinem passionis, scilicet quomodo colaphis cæsus, verbis derisus, sputis oblitus, crucifixus, lanceatus ; et jecur, id est effusionem sanguinis (nam in jecore fons sanguinis est), id est quomodo vel in circumcisione, vel in sudore, vel in flagellatione, vel in crucifixione, vel in lanceatione, pro te sanguinem fudit, quia si hæc omnia super prunas ardentem posueris, id est super affectus cordis devotione ferventes posueris ; fumus, id est fama et odor memoriæ, omne genus dæmoniorum expellit. Sequitur de ornatu tertii elementi, hoc est de aere.

Ornatus est aer avibus. Dicit autem Job : *Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis* (Job xxviii). In quo verbo populum Judaicum redarguit, qui Dominum ad cælos ascendisse credere noluit, nec ejus præcepta per obedientiam approbavit. Et bene Christus vulturi comparatur, quia sicut Ambrosius ait (2-3), sine maris coitu ma-

ter vulturis imprægnatur, et sine seminis infusione concipitur vultur et nascitur. O gens incredula, frons attrita! dare Deus potuit avibus quod sibi non potuit? Nam qui naturam fecit, et ipsis vulturibus ipsam dedit, quid mirum, si sibi eam reservavit? Nasci potest vultur de femina sine mare, et Christus nasci non potuit de Virgine sine patre? Et quoniam circa naturam avium multa et evidens est comparatio sacramentorum, dare volumus occasionem sapientibus breviter transeundo, ut in libris colligant avium naturas, et ex naturis eliciant abscondita sacramenta. Ut ergo dictum est, Christus fuit vultur nascendo, compatiendo pellicanus, obedientia pophinelus, alcio, quando mirabiles elationes maris (*Psal. xcii*), et tumentes fluctus ejus confregit; scilicet cum imperaret ventis et mari. Pasciscendo turtur, pascendo columba, gallina precando, dilectione pelargus, id est ciconia, ardea prædicatione, passione nycticorax, passer solitarius, cum in passione relictus, torcular calcavit solus (*Isa. lxxiii*), resurrectione phoenix, aquila in ascensione. Sequitur de ornatu ignis :

Quia natura ignis semper ad superiora tendit, necesse est ignea esse lumine vel calore, quibus ornata sunt superiora, id est ea quæ sunt in firmamento, scilicet sol, et luna et stellæ. In istis ergo Christus multipliciter figuratur : In sole, quia scriptum est : *Vobis autem timentibus Deum orietur sol justitiæ (Malac. iv)*. De quo etiam dicitur ad Mariam : *Felix namque es, sacra virgo Maria, et omni laude dignissima, quia ex te ortus est Sol justitiæ Christus Deus noster (Offic. Eccles.)*. Et bene sol vocatur, qui illuminat, exsiccatur, consolidatur. Fide illuminat, sordes exsiccatur, virtutes consolidat. Vel quoniam luxit in tenebris, sicut scriptum est : *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam (Isa. ix)*. Bene luna, id est luminum una, id est prima, hæc Dei sapientia nominatur. Unde scriptum est : *Quoniam peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscura luna rectos corde (Psal. x)*. Nam quod nostro translatio habet, in obscuro, altera dicit, in obscura luna. Sagittant ergo peccatores rectos corde, causam nocendi habentes ex obscura luna, id est ex sapientia et luce divina sub nube carnis abscondita. De pharetra quippe cordis sui hujusmodi sagittas emittunt, ut sagittent rectos corde. Quomodo potest fieri impassibilis passibilis, immortalis mortalis, creator creatura? Hoc enim dicunt in obscura luna, ignorantes quod Dominus in templo Sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus (*ibid.*) : oculi ejus hoc modo in pauperem respiciunt (*ibid.*); sed ipsi citra humanæ naturæ mensuram divinæ potestatis infinitatem coarctantes, non intelligunt, quod infinitæ æternitatis operatio infinitam exigat metiendi opinionem, ut cum Deus homo, et immortalis mortuus, et æternus sepultus est, non sit intelligentiæ ratio, sed pietatis exceptio. Ita rursus e contrario, non sensus, sed virtutis sit

A modus, ut Deus ex homine, ut immortalis ex mortuo, ut æternus sit ex sepulto. Vel stellæ comparatur Christus, ut ait Balaam : *Orietur stella ex Jacob, et consurget homo ex Israel (Num. xxiv)* : ille, inquam homo, de quo alibi : *Nunquid Sion dicet : Homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (Psal. lxxvi)*. Et alibi : *Homo est, et quis cognovit eum? Hinc Dominus per Joannem ait : Qui vicerit, dabo ei stellam matutinam (Apoc. ii)*, id est Christum. Confiteantur ergo tibi, Domine, omnia opera tua (*Psal. cxlii*), qui solus hæc mirabilia fecisti in cælo et in terra, in mari et in omnibus atyssis (*Psal. cxxxiv*); ita ut inexcusabilis sit omnis infidelis, fidelis autem digna certis retributione, quando venies judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem. Amen.

SERMO II.

IN ADVENTU DOMINI.

Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant (Joan. vi). Multæ siquidem micæ cadunt de mensa dominorum nostrorum; quas nos utinam tanquam catuli colligere mereamur. Hoc autem dixerim, fratres, quoniam si de corporali cibo collecta sunt fragmenta, multo melius de spirituali colligenda videntur. Meminisse quippe debet charitas vestra qualiter in præcedenti sermone per qualescunque similitudines quantulamcunque prædicaverim notitiam Salvatoris. Sed unde hoc mihi? vel quis ego; aut quid ego? Quomodo natura inferior causam naturæ superioris intelliget, aut subiacebit humanæ conditioni ratio cœlestis? Excedit enim humanam mentem Dei potestas; ad quam si se infirmitas protendat, magis infirma reddetur, quoniam intra conscientiam infirmitatis est quidquid infirmi conscientiæ subdi potest. Moyses siquidem, qui merito sanctitatis loquebatur Deo, sicut solet loqui amicus ad amicum suum (*Exod. xxxiii*), videre faciem Dei non meruit, sed cum multum rogaret, audivit a Domino : *Non poteris faciem meam videre, et vivere. Non enim videbit homo faciem meam, et vivere. Sed est locus penes me, et stabis supra petram, statim ut transiet mea majestas : et ponam te in specula et tegam manu mea super te, donec transeam; et tunc videbis posteriora mea; nam facies mea non apparebit tibi (ibid.)*. Per faciem, illa Dei forma, in qua non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo Patri (*Philipp. ii*), quam nemo videre potest et vivere, figuratur. Per posteriora vero humanitas ejus accipitur : quæ vel propter extremitatem mortalitatis postera dicta est, vel quod eam prope in fine sæculi assumpsit. Illam ergo faciem, quæ rapit animam desiderio sui, tanto ardentior, quanto mundior; et tanto mundior, quanto ad spiritualia resurgentem : tanto vero ad spiritualia resurgentem, quanto a carnalibus morientem; quandiu peregrinamur a Domino, et per fidem ambulamus, non per speciem, nemo videre potest. Sed posteriora ejus, id est incarnationem, quoquomodo videre, id est intelligere possunt, qui in solido fidei fun-

fundamento sunt : quod petra significat. Et quoniam nostræ fidei meritum in resurrectione corporis ejus est, sicut Apostolus ait : *Si credideris, inquit, quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris.* (Rom. x.) Nam mortuam ejus carnem in cruce, ipsi etiam inimici credunt; sed eum resurrexisse non credunt. Nos firmissime credentes, tanquam de petræ soliditate certificemur. Unde non vult, nisi cum transierit, videri posteriora ejus, ut in ejus resurrectione credatur. Unde Joannes : *Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, etc.* (Joan. xiii.) Sed quid est, quod ait : *Est locus penes me, et stabis super petram?* (Exod. xxxiii.) Nam quis locus est penes Deum, qui attingit a fine usque ad finem fortiter? (Sap. viii.) Sed intelligitur locus penes eum ipsa Catholica Ecclesia; ubi salubriter videt Pascha Domini, id est transitum Domini; et posteriora ejus, id est corpus ejus, qui credit in resurrectione ejus.

Faciem ergo Dei, id est majestatem divinitatis, videre, id est intelligere in hac vita, ubi corpus mortuum propter peccatum corrumpitur, et aggravat animam, nemo potest. Sed posteriora videri inter torcularia pressurarum quomodo possunt? Quia incarnationem ejus illi maxime, qui intra Ecclesiam Dei stant, in solido fidei intelligunt. Hinc etiam est quod vir ille secundum cor Dei, rex et propheta David, cum supernæ beatitudinis gaudium cogitationibus explorare vellet, nec posset, ad illud filiis Core, id est Ecclesiæ, psalmum *Pro torcularibus* posuit, ut pressuras suas vel per patientiam tolerare, vel per fortitudinem contemnere, vel per dilectionem evitare scirent, ita dicens : *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini* (Psal. xxxiii.) Videtis quam cito explorator iste redit in Jericho : Jericho quippe quæ luna interpretatur, defectum significat. Dicit autem : *Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.* Non potest ad thalamum, non ad palatium pervenire, qui se confitetur in atria defecisse. Et quid mirum? Quis enim, non dico divini secreti thalamum, sed supernæ beatitudinis commune promissum apprehendere potest? *Oculus*, ait Scriptura, *Deus, non vidit absque te, quæ præparasti diligentibus te* (Isa. lxiiv.) Et iterum : *Nec oculus vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascendit quæ præparavit Deus his qui diligunt eum* (I Cor. ii.) Quidquid ergo jucunditatis, quidquid beatitudinis mentibus humanis potest subjacere, totum pertinet ad atria Domini : sed ultra est, quod est palatii. Incomparabiliter autem ultra, quod dicitur secretum thalami, de quo scriptum est : *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo* (Psal. xviii), id est de divinitatis suæ secreto. Non ergo pervenit ad thalamum, qui defecit in atrium : tamen ita deficiendo profecit, quia sic deficere proficere est. Nam quanto circa cogitationes hujusmodi quisquam se proficere

A credit, tanto deficit; et quanto deficere, tanto proficit. Elias qui raptus est (*IV Reg. xiiii*), ne malitia mutaret intellectum illius (Sap. iv), aut ne fictio deciperet animam illius, quando vel in spiritu vehementi, vel in commotione, vel in igne Dominum intelligere posse crederet, imperfectum suum statim cognovit; dicens, quod nec in spiritu, nec in commotione, nec in igne Dominus apparuit (*III Reg. xix*). Sed quando cogitatio sua quasi sibilus auræ tenuis evanuit et defecit, tunc in ea Dominum esse recognovit (*ibid.*). Profecit igitur, cum deficeret, qui defectum suum intellexit, cum proficere se crederet.

Sic igitur tantos terræ promissionis exploratores Raab meretrix abscondit sub stipula lini, nec liberationis exitus patet eis, nisi per funem coccineum in fenestra (*Josue ii*). Quis ergo, cujus naves euntes in Tharsis, nihil aliud revehunt, nisi simias et pavos? (*III Reg. x*) Ebur quippe raro, rarius argentum, aurum rarissime. Ideo rarissime dico, quoniam si ad considerandum, utrum aquæ diluvii sint imminutæ, de arca cordis columbam emitto (*Gen. viii*), multum est, si posteriora ejus sint in pallore auri (*Psal. lxxvii*). Et quid est Raab meretrix nisi caro peccati; et quid est stipula lini, nisi terrenæ inhabitationis corruptio? Quid est ergo, quod Raab meretrix abscondit exploratores sub stipula lini, nisi quod alibi scriptum est : *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem?* (Sap. ix.) Plerumque enim, cum ipsi sancti viri cœlestis gaudium volunt cogitationibus explorare, propter carnalium molestias pressurarum, non possunt perficere quantum volunt : sufficit tandem in signum liberationis et libertatis coccinum in fenestra, id est intelligentia passionis in memoria. Christi enim passio nostræ libertatis et liberationis est occasio. Scriptum est enim : *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis* (Joan. viii). Libertatem ergo contemplari per coccinum in fenestra, id est de Dei Filio cogitare passibilia et humana, deficere est in atria. Hoc autem aurum, argentum, et ebur, quæ sanctorum naves revehunt, euntes in Tharsis; naves enim sunt cogitationes, quæ tunc mittuntur in Tharsis, cum circa gaudii explorationem intendunt : Tharsis quippe *exploratio gaudii* interpretatur. Et cum nihil revehunt cogitationes, nisi cœlestem fulgorem tanquam aurum, vel quod capit sermo divinus tanquam argentum, vel quod habet fidei robur tanquam ebur, aurum argentum, ebur, revehunt de Tharsis naves, sed vix contingere solet, ut absque simiis et pavis ista deferantur. Nam sæpius simiæ vel pavi sine illis, quam illa sine simiis et pavis solent deferri. Quæ est Tharsensis simia? Gaudium fallax et falsum, sicut eorum, de quibus scriptum est : *Qui lætantur, cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis* (Prov. ii). Quia vero pavorum pulchritudo vel utilitas tota est in plumis, pavo de Tharsis non immerito

vanum gaudium figuratur, sicut eorum gaudium, de quibus scriptum est : *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere (Exod. xxxii)*. Ista tamen ipsi plerumque sancti cogitant, ut fortius ea contemnant, ut devotius præceptis divinis inhæreant, ut magis ac magis quæ cœlestia sunt appetant, quia quanto vel vanitates vel deceptiones temporalium cogitant gaudiorum, tanto et devotius ea diligunt, et fortius ista contemnant. Nunquam enim sine auro, argento, vel ebore, simias et pavos naves Salomonis legimus detulisse. Sed væ mihi, cuius naves nihil aliud quam pavos aut simias portare noverunt ! Nam si columbam, id est spirituales cogitationem de arca cordis emitto, in signum diminutionis aquarum, quæ sæpius intrant ad animam meam, multum arbitror, si posteriora dorsum ejus sint in pallore auri (*Psal. lxxvii*). Quæ sunt posteriora columbarum ? Spiritualium reliquiarum cogitationum.

Cum igitur reliquiarum cogitationum diem festum agere voluit Deo, constituunt diem illi solemnem in condensis (*Psal. lxxv*) ; quia posteriora dorsum columbæ sunt in pallore auri. Vix enim de Deo aliqua anagogice cogitantur ; sed pene penitus cum enigmaticis phantasiarum condensis. Fateor, navis mea nihil de Tharsis, præter vanas et deceptorias phantasias, quas cum multa revehi densitate, novit reportare. Propterea videns Rachel Liam secundam fuisse, et Zelpham super genua dominæ suæ peperisse, multam indignationis materiam visa est concepisse. Primo quia pro mandragoris Ruben destituta est ab amplexibus viri ; secundo quia detecta sunt idola, quæ absconderat sub stramento cameli ; tertio quod saltem Balam famulam suam nondum Jacob receperat amplexu virili (*Gen. xxx*). Lia quippe quæ lippa erat, et laboriosa dicitur, activam vitam ; Rachel vero, quæ venusto erat aspectu, et *ovis* interpretatur, contemplativæ vitæ simplicitatem representat : quas vitas in scientiam et sapientiam dividit Augustinus. Unde *Job* : *Ecce pietas sapientia : Abstineret a malo scientia est (Job xxviii)*. In hac differentia, ait Augustinus, intelligendum est, ad contemplationem sapientiam, ad actionem scientiam pertinere. Est autem sapientia duplex, quia vel ea quæ dicitur a sapore (4) sapientia nominatur. Primæ meditatio, secundæ parti describitur contemplatio. Nam activæ vitæ, id est Liæ, solet cogitatio describere.

Sunt igitur tria, cogitatio, meditatio, contemplatio : quæ licet indifferenter aliquando ponantur, multis tamen differre noscuntur. Est quippe cogitantis animus similis viatori, qui ad locum ire festinat destinatum, sed inter erroris devia quærit quam ignorat rectitudinem semitarum. Meditationis autem officium est, ut viator post multa devia et erroris pericula, viam illam ingrediatur, quæ

A ducit Bethsames, quam tectam candore notabili intelligit esse galaxiam. Unde currens in directum, non declinat ad dexteram vel sinistram, donec inveniat et veniat ad locum destinatum. Contemplatus vero jam loco proximus, affectato stupet animo, totus extra se factus ; supra se positus aures erigit, ut audiat symphoniam et chorum ; oculos aperit, ut miretur locum utilem et amœnum. Stupet ad sapientiam Regis, ad doctrinam legis, ad habitationis situm et habitantium ritum. Clamat ore, clamat corde : *Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem ? (Psal. xlii.) Trahe me post te, in odorem unguentorum tuorum curremus (Cant. i)*. Quia igitur cogitatio errantium more laborat, et lippa quasi per noctes quærit quem desiderat, activæ vitæ dicitur deservire. Sed quid dicit sponsa ? *Per noctes quæsi, quem diligit anima mea ; quæsi, et non inveni (Cant. iii)*. Et bene cogitatione non invenitur, ad quem nec contemplatione pervenitur. Per noctes inveniri non potest, qui nulla similitudine comprehendi potest. Guttae quippe sunt noctium phantasie similitudinum. Hæ sunt mandragoræ Ruben (*Gen. xxx*) : mandragoræ quippe similitudinem quidem habent humani corporis, sed non veritatem. Quæ bene dicuntur esse Ruben, id est *videntis in medio*. Quia enim cœlum superius, infernus inferius, in medio mundus, sicut ad inferiora oculos inclinat timor servilis, ad superiora elevat filialis, sic erigit ad media timor initialis. Est enim initialis timor mista cum pavore dilectio. Cum igitur quis per quasdam mundi similitudines nititur apprehendere Creatorem, Lia quidem secunda redditur ; sed Rachel ab amplexu viri defraudatur. Hinc est quod cum philosophi *invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspicerent (Rom. i)*, Liam quidem secundam reddebant, sed Rachelem sterilem relinquentes, *evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum, mutando gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium (ibid.)*. Unde non immerito sermo divinus comparat eos camelis, qui quidem ruminare sciunt, sed unguam non dividunt, quia et ipsi cogitationibus ruminabant, sed quid, aut propter quid dici debuit, non attendebant. Propter hoc lapsi sunt in hæc figmenta, quæ stramentis comparat Scriptura. Abscondit quippe Rachel idola sub stramentum cameli (*Gen. xxxi*), quia cœlestis sapientia mundi similitudines divinis comparatas exemplis non attribuit veritati, sed supponit philosophorum figmentis.

Tergat igitur lippitudinem oculorum, et pituitæ suæ molestiam Lia, ut fruatur Jacob concupitis suæ Rachelis amplexibus, donec pariat in sapore sapientie Joseph, vel Benjamin in sapientia sapiente. Nato siquidem Benjamin imposuit ei mater nomen

(4) Addendum videtur, *vel quæ a sapore*.

Benoni; sed pater mutavit nomen, in Benjamin (Gen. xxxv). Benoni filius doloris dicitur, Benjamin vero filius dexteræ interpretatur. Hæc est ergo sapientiæ doctrina, de qua dicit Apostolus ad Hebræos: *Disciplina quidem in præsentī non est gaudii, sed mæroris: sed postea pucitissimum exercitatis reddet justitiæ fructum* (Hebr. xii). Parit ergo sapientiæ doctrinam, quæ in præsentī non est gaudii sed mæroris, id est Rachel Benoni: sed postea pacatissimum exercitatis justitiæ fructum reddit, sicut postea nomen ejus mutatum est in Benjamin. Peperit etiam Joseph filium accrescentem et decorum aspectu (Gen. xxxv): contra quem frater sui jurgati sunt, et inviderunt ei habentes jacula. Hæc est illa sane doctrina, de qua Dominus ait: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Math. ii). Quid hoc verbo sapidius, quid dilectius? Et tamen inviderunt ei fratres sui, et jurgati sunt: quia Judæis quidem scandalum, et Gentibus stultitia est: nobis vero virtus et sapientiæ Dei est, hæc doctrina. (I Cor. i) Ad utranque doctrinam nos mittit sermo divinus a principio vobis propositus. *Ecce, ait Scriptura, Adam quasi unus ex nobis* (Gen. iii). Potest enim esse vox Dei Patris loquentis in Moyse; vel vox angeli loquentis ad Moysen, vel etiam ipsius Moysis. Quod si Dei Patris esse intelligatur, potest esse ironicum, vel anagogicum. Ironicum, si de primo Adam intelligatur, de quo dictum est: *Primus Adam de terra terrenus* (I Cor. xv); anagogicum, si de secundo, de quo subditur: *Secundus de cælo cælestis* (ibid.). Quod si de primo Adam accipitur, illud quasi erit similitudinis; si de secundo, erit expressio veritatis, sicut et ibi: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre* (Joan. i). Si de primo intelligatur littera, sic distinguetur: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus, sciens bonum et malum* (Gen. iii).

Et nota quod quando peccavit Adam, in tres personas blasphemavit. Tria enim promisit ei serpens dicens: *Nequaquam moriemini* (ibid.), cui verbo consentiens blasphemavit in Spiritum sanctum. Nam cum factus esset in animam viventem, credidit se fieri posse in spiritum vivificantem. Et iterum: *Eritis sicut dii* (ibid.). In hujus verbi consensu blasphemavit in Patrem. Deus enim potentiæ nomen est. Potentia vero attribui solet Patri nomine, et non re. Item subjunxit: *Scientes bonum et malum*. In hoc blasphemavit in Filium; quia sapientiæ Filio solet attribui, nomine dico, non re. Ideo qui habitat in cælis irridet eum, et subsannat dicens: *Ecce Adam quasi unus ex nobis*. Voluit esse immortalis, et mortuus est propter peccatum. Voluit esse omnipotens; et sui ipsius potentiam amisit. Voluit esse sapiens; sed, apertis oculis, nihil quam se nudum virtutibus, et gratuitis spoliatum cognovit. O vere sapientiæ mæroris, non gaudii, quia qua ratione fliis parceret, qui patri omnium non pepercit! Si sic propter inobedientiam de pa-

radiso ejectus est accola paradisi, quid nobis inobedientibus erit, quorum incolatus prolongatus est pro peccatis, nec nisi cum habitantibus Cedar habitare meremur? (Psal. cxix.) Pacatissimum tamen exercitatis reddet per hoc fructum (Hebr. xii), cum hoc exemplo timidiore et cautiore redduntur, et ad obedientiam promptiores. Timeo domum proximi jam accensam

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

(HORAT. Ep. 1, ep. 18, vers 84.)

Quod si de secundo Adam sermo dicatur, nihil sapidius est, quam audire, *Ecce Adam quasi unus ex nobis*. Hoc enim est, quod Apostolus ait: *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute* (Rom., I): id est, prædestinatum est, ut ens homo esset filius Dei in virtute. Magnum pietatis sacramentum, ut unus atque idem esset et filius Dei, et filius hominis. Unde Adam homo interpretatur. Unum dico, sed non unum: idem dico, sed non idem. Idem dico in persona, sed non idem in natura. Non enim est una natura Dei et hominis, quia non convertibilis ad invicem natura in naturam; sed una persona est Deus et homo. *Ecce, ait, Adam, id est, homo, quasi unus ex nobis*.

In assumpta natura non desiit esse unus ex nobis: non desiit esse quod erat, sed esse incæpit quod non erat, unus ex nobis. Quod in typo veritatis hic dicitur, hoc in veritate typi alicubi dicit Dominus: *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x). Sicut sumus, sic ex nobis solitudinem tollit, sicut unum sic et unus diversitatem. Neque enim solitario convenit et sumus et ex nobis: neque rursus a se diverso unum et unus. Per hoc ergo quod dicit unus, tollit diversitatem a natura; per hoc quod addit ex nobis, removet solitudinem a personis. Simile est quod alibi dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (Gen. i). Per hoc, quod pluraliter ait, *faciamus*, tollit solitudinem; per hoc quod singulariter ait, *ad imaginem*, tollit diversitatem.

In hoc igitur tota theologicæ veritatis pendet assertio, ut in confessione unius solius Dei solitudinem removeat a personis, et cum tres personas constitetur, diversitatem removeat a natura. Nam propter hoc desperata in se, et sæva in omnes impiæ temeritatis ingenia hæreticorum imposuerunt dictis intelligentiam, potius quam expectarunt ex dictis; sensum attulerunt verbis, potius quam retulerunt ex verbis. Unde potentem Dei naturam ex naturæ suæ infirmitate coarctantes, et intra fines sensus sui indefinita concludentes, ex his duabus venosis radicibus diversæ virus hæreseos effuderunt. Unde Sabellius sic solitudinem prædicare volebat, ut nullam in personis pluralitatem prædicaret. Unde sicut illud dicebat esse Filium, quod et Patrem: ita ipsum eundem Filium, quem et Patrem. Arius vero e converso sic diversitatem prædicabat; ut sicut alium Patrem, et alium Filium affirmabat, sic aliud. Manichæus vero id quod in Virgine fuit, portionem divinæ substantiæ prædica-

vit, et Dei Filium esse voluit, quod ex Dei substantia parte aliqua deductum in carne apparuit : et sic in Filio divinæ substantiæ portionem quasi divisam et desectam commentatus est. Valentinus quoque ridicula quædam et sæda commentans, ut naturam Filii separaret a natura Patris, cum præter Deum principem familiam deorum, et numerosas vanitatum potestates introduxisset, Verbum Dei, id est Filium Dei, non aliud esse natum, quam prolatum divinæ voluntatis mysterio asseruit. Hierarchas etiam nesciens unigeniti nativitatem, Patrem et Filium quasi unius lucernæ duo luminaria prædicavit, dicens quod sicut lampas eodem papyro utroque capite lucet, et oleum quasi media materies lumen ex se utrumque protendit, ita Patris et Filii eadem substantia continet utriusque luminis naturam. Photinus autem Filium Dei creaturam a Deo perfectam, sed non sicut cæteras factum creaturas, sed ex nihilo, et ex non existentibus, ad hoc ante sæcula creatum, ut per eum Deus omnia faceret, commentatus est. Quem ea causa Filium Dei affirmabat, sicut et nos per gratiam filii Dei vocamus, et ea causa dictum, sicut dictum est : *Ego dixi : Dii estis (Psal. LXXXI)*. Sic Cocyti glareis dulcis capitum multorum Cerberus latrat, et virus effundit.

Nos autem Filium ita a Patre natum confitemur, ut divinitatis unitatem non dividamus ; sed sic Filius a Patre est, ut alius sit in persona, idem natura : et sic unum natura, quod non idem est in persona : nec sicut mentitus est Manichæus aliqua est in Filio divinæ substantiæ portio, sed totus Deus ex toto Deo, unus ex uno, verus ex vero, non desectus, sed natus est. Nec sicut Valentinus manere prolationem temerarii actoris furore quæsitam confitemur ; sed a Patre Filius natus per nativitatem suam non adimit esse, quod Deus est ; neque ipse in nativitate non Deus est : et quod Deus non cœpit esse, et sic a Patre prolatum, ut ipsa prolatio nativitas esse credatur. Nec sicut mentitus est Hierarchas ex eadem substantia Pater et Filius, quasi ex eodem oleo duo lumina accensa sunt ; sed sicut Deus ex Deo natus, et lumen ex lumine, quod sine detrimento sui naturam suam præstet, ut quod habet, tribuat, et quod dederat, habeat ; nascaturque quod sit, cum non aliud quam quod est, natum sit, sitque utrumque unum ; dum ex eo quod est, nascitur ; et quod nascitur, neque aliunde, neque aliud est. Est enim lumen ex lumine. Neque enim, sicut dicit Photinus, creatura seu factura est ; quia *in principio erat Verbum (Joan. I)*. Non enim dicitur, in principio fecit Deus Verbum, sicut dictum est : *In principio fecit Deus cælum et terram (Gen. I)*. Fit in principio quod creatur ; et non erat, cum crearetur. Non ergo erat in principio, quod fiebat in principio. Ergo quod erat in principio, in principio non fiebat. Pone ergo quodvis tua opinione principium, non tenes ex principio. *In principio erat Verbum*. Ergo quod in principio erat Verbum, exigit omne

faciendi principium. Non ergo factura est, qui totius facturæ præcedit omne principium. Propter hoc ad amputandas illas, quas supra diximus erroris radices, id est diversitatem et solitudinem, quatuor modis occurrit sermo divinus ; nominum distinctione, nativitatis generatione, virtutis potestate, honoris æqualitate. Sunt enim quædam de Deo nomina, quæ dicuntur ad invicem, id est relative, et hæc solitudinem tollunt, ut Pater, Filius, gignens, genitus ; mittens, missus ; et hujusmodi : Alius est Pater, alius Filius ; alius gignens, alius genitus ; alius mittens, alius missus : et hoc ex sermone divino multis modis cognitum est, dum de Filio protestatur, dicens : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (Matth. III)*. Dum de Patre proficitur Filius dicens : *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur (Matth. XV)*. Dum ipsum Altissimi Filium nasciturum prædicat angelus dicens : *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Dominum. Ecce concipies et paries, et vocabitur Altissimi Filius (Luc. I)*. Sed et hoc idem Osee testatur, dicente Domino in Osee : *Ex Ægypto vocavi filium meum (Osee. XI)*. Hoc idem etiam Apostolus ita dicens : *Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus Pater, Filium suum misit in similitudinem carnis peccati (Ephes. II)*. Testatur hoc et Caiphas : *Tu es, ait, Filius Dei benedicti ? (Marc. XIV)*. Non negat his verbis Filium Dei, sed de persona quærit, utrum homo ille sit Filius Dei. Testatur etiam et gentilis. Unde centurio : *Vere Filius Dei erat iste (Matth. XXVII)*. Testatur insuper ipse diabolus : *Quid mihi et tibi, ait, Jesu, Fili Dei ? Venisti ante tempus perdere nos (Luc. IV)*.

His igitur nominibus tollitur solitudo ; sed diversitas, nominibus quæ dicuntur ad se. Nomina autem quæ dicuntur ad se, sunt hæc, *Natura, essentia*, et secundum latinis *Substantia*. Nam secundum Græcos nihil aliud est substantia, quam persona. Ideo autem ad se dicuntur, quia relativa non sunt. Unde his nominibus in Deo hæc unitas prædicatur, ut sicut de singulis personis singulariter, ita de omnibus simul personis non pluraliter, sed singulariter, dicantur. Pater enim Deus est, natura, essentia, substantia : similiter et Filius ; et similiter Pater et Filius unus Deus, una natura, una essentia, una substantia. Nam de Filii divinitate nos certos reddit Deus Pater per Isaiam, ita dicens : *Labor Ægypti et mercatus Æthiopum, et Saba viri excelsi ad te transibunt, et tui erunt servi, et adorabunt te, teque deprecabuntur, quia in te est Deus, et præter te non est Deus : vere tu es Deus absconditus (Isa. XLV)*. Quis enim est Deus, in quo est Deus, nisi ille, qui de seipso ait : *Ego in Patre, et Pater in me est ? (Joan. XIV)*. Hoc et Jeremias testatur dicens : *Hic est Deus, extra quem non æstimabitur alius : qui adinvenit omnem viam disciplinæ, et tradidit eam Jacob puero suo, et Israel electo suo Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est (Baruch. III)*. Quis est Deus in terris visus,

nisi ille, qui in forma Dei erat invisibilis, factus in forma servi? Hinc etiam Psalmista : *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi, virga directionis virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem ; propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ (Psal. XLIV)*. Et Moyses : *Pluit Dominus super Sodomam et Gomorrhæam ignem et sulphur a Domino (Gen. XIX)*. Dominus, ait a Domino ignem pluit. Et quis nisi Pater a Filio, id est per Filium, pluit? Hinc etiam Apostolus : *Quorum patres, et ex quibus Christus, qui est super omnia Deus (Rom. IX)*. Cum ergo dicat Moyses : *Dominus Deus tuus, Deus unus est (Deut. VI)*; et Apostolus : *Unus Deus, et unus mediator Dei et hominum (I Tim. II)* : cum ex præmissis auctoritatibus Pater Deus, et Filius Deus sit necesse est, ut Pater et Filius sint unus Deus. Nam aliter oporteret, ut vel illæ, quæ superius sunt dictæ, vel quæ sunt inferius, auctoritates subjectæ, falsæ comprobarentur. Removentur etiam simul diversitas et solitudo, nativitatis generatione, quia cum alius sit natus, alius ex quo natus est, quia nulla res seipsam gignit; non potest tamen nativitas non eam, ex qua profecta est, tenere naturam. Neque enim aliud quam Deus existit, quod non aliunde quam ex Deo subsistit. Eandem dico naturam, ita ut non natus sit ipse, qui genuit. Nativitatis ergo proprietates et nomen et naturam et potestatem et professionem sola complectitur. Virtutis etiam potestate non alterum, non utrumque illorum duorum supradictorum removetur, cum dicitur, *Quæcunque Filius facit, hæc et Pater similiter facit (Joan. V)*. Omnia enim et eadem ejusdem naturæ veritatem ostendunt. Similiter cum nativitatis significationem. Sic est illud : *Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificavit : sic et Filius quos vult vivificavit (ibid.)*. Exæquata virtus ostenditur per naturæ indissimilis unitatem : alterum autem, id est solitudo, tollitur, ubi dicitur : *Non potest a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem (ibid.)* : quia ne illa exæquatio fidem nativitatis auferret, ait : *Non potest Filius a se facere quidquam*. Ab illo enim potest, ex quo est, quia nihil aliud est ab ipso esse. Et ut hoc se posse per virtutis et naturæ potestatem ostenderet, subjunxit, *nisi quod viderit Patrem facientem*. Non enim corporalibus modis videt, sed visus ejus omnis in virtute naturæ est. Quod ergo ait : *Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*, id est nihil potest Filius facere, nisi quod habet ex natura nativitatis, ut faciat. « Nihil enim, nisi natum, ait Hilarius, habet Filius. » Honoris etiam æqualitate diversitas removetur, tu ibi : *Pater non judicat quemquam : sed judicium omne dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem (ibid.)*.

Ecce quid relictum est ad occasionem impietatis? quomodo potest intelligi nativitatis differre natura, aut aliqua cogitari inæqualitas? Sequitur enim : *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem (ibid.)* : et ut tolleretur solitudo, subjunxit, *Qui mi-*

si sit illum. Alius enim mittens, alius qui missus est, quia alius est Pater, qui misit eum, alius Filius, qui missus est ab eo. Per hanc ergo fidei firmitatem absoluta est illa veritatis confessio; in cujus typum videbatur dici : *Ecce Adam quasi unus ex nobis (Gen. III)*. Sicut tamen supra dictum est, potest esse vox ista angeli loquentis ad Moysen, et de utroque Adam nihilominus intelligi. Et ad hoc ut intelligatur de primo, sciendum est quod duas a principio fecit Deus rationales creaturas : unam spiritualem, id est angelicam; alteram corporalem, id est humanam. Inter angelos tamen unum singularem fecit, cui dictum est : *Tu signaculum similitudinis Dei, etc. (Ezech. XXVIII)*. Ipse ergo est, qui dixit : *Ascendam in cælum, id est ad æqualitatem Patris, et similis ero Altissimo (Isa. XIV)*. Propterea jure cecidit; quia voluit exaltari, et adæquari divinæ majestati. Inter corporales creaturas primum hominem præcipuum et singularem esse voluit, de quo dictum est : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. I)*. Sed et iste nihilominus majestati voluit adæquari, quando serpenti consensum præbuit dicenti : *Eritis sicut dii, scientes bonum et malum (ibid.)*. Propter hoc et ipse cecidit. Bene ergo Angelus ait. *Factus est Adam quasi unus ex nobis (ibid.)*; quia sicut in culpa, sic unus cum angelo fuit in pœna. Notanda tamen est in hac similitudine dissimilitudo, quia, quamvis per superbiam uterque ceciderit, dissimiliter tamen. Nam aliunde, et alibi, et aliter homo quam angelus. Aliunde, quia angelus de cælo pyreo; homo de horto Eden : alibi, quia angelus cadens cecidit in hunc caliginosum aerem, homo vero inferius, quia in terra; aliter, quia homo cadens damnificatus est in pluribus quam Angelus. Damnificatus est enim homo corpore et spiritu, angelus vero solo spiritu. Plus tamen cadendo læsus est angelus quam homo; quia homo surgere potest a lapsu, angelus vero cecidit, nec adjiciet, ut resurgat. Plus igitur damnificatus est angelus quam homo : sed in pluribus homo. Quod si de secundo Adam angelus hoc dici voluerit, vox exultationis audita est. Quid enim jucundius quam quod Dominus angelorum factus est angelus, id est nuntius servorum? Est enim magni consilii Angelus (*Isa. IX* juxt. *LXX*), de quo Malachias : *Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis : et Angelus testamenti, quem vos vultis (Mal. III)*. Ipse Angelus est, qui ait ad Abraham : *Non potero celare Abraham puero meo, quæ facturus sum (Gen. XVIII)*. Nam quod ille Angelus esset Filius Dei, ostendit Abraham, cum de justis una cum injustis sollicitus, ait : *Non est hoc tuum, qui judicas omnem terram (ibid.)*. Unde convenienter probatur, ipsum esse Filium Dei, qui loquebatur ad Abraham.

Bene ergo ait Angelus : *Ecce Adam quasi unus ex nobis*, missus de sinu Patris in mundum, ad eos, et propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis (*Hebr. I*). Vel potest esse, ut dictum est, vox ipsius Moysei, et

de utroque Adam rursus intelligi. *Ecce Adam quasi unus ex nobis*. Ecce ille, qui a Deo factus erat bonus, justus, perfectus, mortalis et immortalis, id est potens mori et non mori : qui etsi beatus non erat, miser tamen non erat; factus est quasi unus ex nobis, malus, injustus, sibi nocens et suis; post peccatum mortuus, nec potens non mori; miser a peccato, a necessitate, et a miseria. Bonus siquidem factus fuit Adam, quia a Deo, qui *vidit omnia quæ fecerat, et erant valde bona* (Gen. 1). Sed per peccatum depressum fuit in eo liberum arbitrium, ita ut impotens ad bonum, et liberum remaneat ad malum. Non enim sicut mentita est hæresis Pelagiana, solo arbitrio sine gratia potest homo facere bonum, vel resurgere si cadat; sed solo libero arbitrio malum facere potest, et ad hoc liberato. Justus etiam factus fuit, id est innocens et sine culpa; sed meritariam justitiam non habebat. Perfectus etiam, secundum quod tempori congruebat, id est secundum perfectionem naturæ conditæ, non naturæ glorificatæ. Sufficiebat enim ei ad majora promerenda, quod acceperat. Mortalis erat, quia mori poterat; et immortalis, id est non mortalis, quia poterat non mori: non immortalis, quasi non posset mori. Beatus autem non fuit, quia quod casum suum necavit; vel si scivit, et sibi non cavuit, extra beatitudinem fuit. Miser tamen non fuit, quia nondum peccatum commiserat, nec humanis necessitatibus subiacebat; nec adhuc corporis vel mentis molestias sustinebat. Sed ecce prompta est ad malum natura hominis per peccatum Adæ, injusta, corrupta, mortua, quia non potest non mori: et humanis miseriis addicta. Hoc omne sentimus per Adam, qui fuit primus, singularis, et ex nobis unus. Quod si de secundo Adam intelligitur, bene dicit Moyses: *Ecce Adam, quasi unus ex nobis*, homo passibilis, mortalis; qui defectus nostros quos voluit, quos debuit, quantum voluit et debuit, suscepit. Hinc est quod *Jesus fatigatus ex itinere sedebat, sic super fontem* (Joan. 4). *Et cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit* (Matth. 4). *In morte cæpit pavere et tædere* (Marc. 14). Nec decipiat hæresis Marcionis, per hoc quod apponitur, *quasi*, qui commentatus est Christum carnem phantasticam assumpsisse, ita ut nec vere natum, nec vere mortuum fateretur, quia sicut Isaias ait: *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit* (Isa. 53). Quantum tamen voluit, eosdem affectus suscepit. Nam qui super morte Lazari flevisse legitur, apostolis ait. *Lazarus mortuus est et gaudeo propter vos, quia non eram ibi* (Joan. 11). Timuisse dicitur, qui armatis ad corripiendum se prodiit obvius (Joan. xviii). Tristis fuit usque ad mortem, qui in mortis articulo dixit: *Nunc clarificatus est Filius hominis* (Joan. xiii). Et qui dixit: *Abba, Pater, omnia tibi sunt possibilia, transfer calicem hunc a me* (Marc. 14). Ipse Petro ait: *Pone gladium in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* (Joan

A xviii.) *Et qui dixit: Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* (Matth. xviii); ipse etiam tunc dixit: *Amen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei* (Matth. xxvi). Et qui ad inferna descendit, latroni in cruce dixit: *Hodie mecum eris in Paradiso* (Luc. xxiii). Manus quoque quam clavus in cruce afflixit, solo tactu auriculam Malchi sanavit (Luc. xxii). Et cum tandem moriens in ligno penderet, solem obscurabat, terram movebat, petras scindebat, monumenta aperiebat (Matth. xxvii); et sic assumptos defectus secundum dispensationis debitum temperavit in omnibus; ut qui eum cogitaret hominem ex infirmitate, Deum etiam intelligeret ex potestate: et sciret quia factus est unus ex nobis voluntate, non necessitate.

B Idcirco quoties divinus sermo de Filio Dei nos erudit, aut de divinitate ejus, qua æqualis est Patri, vel de humanitate assumpta, qua minor est Patre, nos certos reddit. Cum autem de divinitate nos instruit, aut ad hoc intendit, ut ostendat quod eadem est natura Patris et Filii et Spiritus sancti: aut quod Filius alia est a Patre et Spiritu sancto persona. Unde nunc de Patre nunc de Filio, nunc de Spiritu sancto loquitur sermo divinus: nunc vero de duabus tantum personis, ita ut non fiat sermo de tertia; quod sit, ut ostendatur personarum distinctio. Plerumque vero indiscrete sine personarum distinctione; ut ostendatur una eademque natura. Nam in illa voce, cum Jesus in monte coram Petro, Jacobo et Joanne apparuit; et in ea quando super baptizatum columba descendit, et quando de sua clarificatione clamans ad Patrem, audivit: *Et clarificavi, et iterum clarificabo* (Joan. xii), non nisi persona Patris potest intelligi. Quod autem dicit Filius: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu* (Psal. 11); vel quod: *Exivi a Patre, et veni in mundum* (Joan. xvi); vel quod ait: *Pater, clarifica Filium tuum* (Joan. xvii), et hujusmodi: non nisi Filii vox potest intelligi. Quod autem Spiritus sanctus in specie columbæ in baptismo (Matth. iii), vel igneis linguis discipulis apparuit in cœnaculo (Act. ii), non nisi Spiritus sancti persona debet attendi. Quod autem vidit Daniel vetustum dierum, cui sedenti in throno oblatum est filius hominis (Dan. vii), tam Pater quam Filius, sed non Spiritus sanctus in hac visione sunt intelligendi. Cum vero nunc Filius, nunc Spiritus sanctus missus legatur, et Pater nunquam, quoties de missione sit sermo, nunquam de Patre, sed de Filio vel de Spiritu sancto intelligendum est. Cum vero legitur: *Verbo Domini cœli firmati sunt* (Psal. xxxiii); *Spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (ibid.); vel illud: *Ite, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* (Matth. xxviii), tota Trinitas intelligitur. Cum vero dicitur: *Audi, Israel, Deus tuus, Deus unus est* (Deut. vi), et in similibus indiscrete sit ita sermo de Trinitate, quasi de nulla personarum. Quod ad hoc fieri solet, ut una Patris et Filii

et Spiritus sancti natura noscatur. Cum vero de humanitate sit sermo, aut sit sermo de Filio, secundum quod est de forma Dei. Unde est quod ait : *Ego principium, qui et loquor vobis* (Joan. viii), et : *Ego in Patre, et Pater in me est* (Joan. x), et hujusmodi, aut secundum quod formam servi accepit. Unde : *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem* (Psal. xv), et : *Caro mea requiescet in spe* (ibid.); et hujusmodi. Quandoque ut ostendatur unio utriusque naturæ, quod Dei est attribuitur homini, et quod hominis Deo. Homini enim attribuitur quod Dei est, cum dicitur : puer ille creavit stellas; Deo vero quod est hominis, ut cum dicitur : Filius Dei mortuus est. Quando vero ut unita demonstraretur persona, de eo loquitur indiscrete sermo divinus, ut cum dicitur : *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo. Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cælos* (Joan. iii). Et cum unitæ sint tres substantiæ in unam personam, id est Deus, anima et caro, gratia unionis, quod unius substantiæ est, tæti solet attribui personæ. Unde et in illo mortis suæ triduo et ad infernum legitur descendisse, sed propter animam, et in sepulcro jacuisse, sed propter carnem, et in cælo regnare, sed propter deitatem. Quid ergo, propter quid dicatur, attendat fides, quia nisi hoc quisque fideliter firmiterque intellexerit, et intellecta crediderit, salvus esse non poterit. Justus autem ex fide vivit (Hebr. x), quia hæc est vita æterna, ut cognoscamus Deum Patrem, et quem misit ad nos, et pro nobis, Dominum nostrum Jesum Christum Filium suum (Joan. xvii); qui cum eo; et cum Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

SERMO III.

IN ADVENTU DOMINI.

Vidi, et ecce vir vestitus lineis, etc. (Dan. x). Verba proposita verba sunt Danielis, ut ex ipso Danielis vocabulo detar intelligi, quam credibilia facta sint hæc testimonia nobis (Psal. xcii), quæ de tertio cælo Propheta nos edocet evocatus. Tria siquidem visionum genera teste sacro eloquia didicimus : corporale, spirituale, intellectuale. Corporale est quod per corpus percipitur, et corporis sensibus exhibetur; spirituale autem multis modis dicitur : nam ipsum corpus quod in resurrectione habituri sumus, spirituale vocat Apostolus : *Seminatur, ait, corpus animale, surget corpus spirituale* (I Cor. xv) : et dicitur spirituale, eo quod miris modis ad omnem facilitatem et incorruptionem spiritui subdatur; et sine ulla indigentia corporatum alimentorum solo vivificetur spiritu, non quod in incorpoream substantiam sit abiturum, sicut nec hoc corpus, quale nunc habemus, animæ habet substantiam, quamvis animale dicatur. Dicitur etiam spiritus aer iste. Unde dictum est : *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum* (Psal. cxlviii). Dicitur et spiritus anima, sive hominis, sive recoris, ut ibi. *Quis scit, si spiritus hominis ascen-*

dat sursum, et spiritus pecoris si descendat ipse deorsum (Eccli. xii)? Dicitur et spiritus ipsa mens rationalis : quæ est tanquam quidam oculus animæ; ad quem pertinet imago et agnitio Dei. Unde dicit Apostolus : *Renovamini spiritu mentis vestræ* (Ephes. iv). Et alibi : *Caro concupiscit adversus spiritum* (Gal. v). Quam mentem dicit, hanc etiam spiritum appellavit. Dicitur etiam spiritus Deus, ut in Evangelio : *Spiritus est Deus* (Joan. iv). Ex his omnibus modis non vocamus spirituale hoc genus visionis; sed illo uno modo, de quo loquitur Apostolus ad Corinthios, quo spiritus a mente distinguitur, ubi ait : *Si oravero lingua, spiritus meus orat, mens autem mea infructuosa est* (I Cor. xiv). Per linguam accipiens obscuras et mysticas significationes, a quibus si mentis intellectum removeas, nemo ædificatur. Cum ergo non intelliguntur in spiritu, dicit eas non mente. Unde apertius alibi : *Si benedixeritis spiritu, quis supplet locum idiotæ* (ibid.)? Linguam ergo vel spiritum translato vocabulo, quamlibet signorum prolationem appellat, prius quam intelligantur : quo cum intellectus accesserit, qui mentis est, sit revelatio, vel agnitio, vel prophetia, vel doctrina. Et tunc ascendit ad tertium visionis genus, quod est intellectuale. Proinde ait Apostolus : *Si venero ad vos linguis loquens, quid vobis proderit, nisi loquar vobis in revelatione, aut in agnitione, aut in prophetia?* (Ibid.) Id est, si signis verborum, hoc est, linguæ loquar, et non accesserit intellectus, ut spiritu tantum, et non mente agatur quod agitur, quid prodest?

Est igitur visio corporalis, qua pertinent corporis sensus ad visa corporalia, et hanc vocat Apostolus primum cælum, quoniam in excelsum cerebri locum, tanquam in cælum corporis a sede jecoris ignis emicat, de cujus cerebri medio velut centro non solum ad oculos, sed etiam ad sensus cæteros tenues fistulæ deducuntur, ad aures videlicet et ad nares et palatum, propter audiendum, olfaciendum, et gustandum : ipsumque tangendi sensum, qui per totum corpus est, ab eodem cerebro dirigi per medullam cervicis, et eam quæ continetur ossibus, quibus dorsi spina conseritur, ut inde quidam tenuissimi rivuli, qui tangendi sensum faciunt, per cuncta membra diffunduntur; ita ut represso calore lux ignis sola primum splendeat a cerebro, in radiis oculorum ad visibilia contuenda; deinde ad aures tanquam post oculos cerebro viciniores descendit mistura quadam primo cum aere puro, secundo ad nares cum aere caliginoso movens humidus exhalationes, tertio cum corpulentiore humore usque ad gustum, ultimo usque ad terrenam crassitudinem descendit, ut faciat tangendi sensum, quia corporalis visio non solum ad oculos, sed ad omnes corporis sensus pertinere dignoscitur : quæ ideo corporalis non dicitur, quia a corpore est, sed quia per eam visa corporalia sentiuntur.

Spiritualis autem visio, per quam non corpora,

sed corporum similitudines præsentem vel absentem corpore conspicimus, sive ita sit res quæ occurrit, sive ita non sit, ut occurrit in animo. Variæ siquidem corporalium similitudinum formæ variantur in mente, cum in cogitatione aliquid faciendum vel emittendum disponimus; sive cum dormientibus videntur somnia, nihil vel aliquid significantia; sive cum valetudine corporali turbatis intrinsecus itineribus sentiendi imagines corporum veris corporibus ita miscet, ut internosci vel vix possint, vel omnino non possint; et aut significant aliquid, aut non significant; sive ingravescente aliquo morbo vel dolore corporis, et intercludente intus vias, quibus animæ, ut per carnem sentiret, intentio altius quam somno absentato spiritu monstrantur imagines rerum vel significantes aliquid, vel non significantes; seu nulla ex corpore causa existente, sed assumente atque rapiente aliquo spiritu, tollitur anima in huiusmodi videndas similitudines corporum, miscens etiam eis visa corporalia; sive ita spiritu assumente alienatur ab omni corporis sensu, ut solis similitudinibus corporum spirituali visione teneatur. Et hanc visionem propter huiusmodi varias illuminationes secundum cælum vocat Apostolus.

Tertium vero est quod mente concipitur, ita secreta et remota, et omnino arrepta a sensibus carnis atque mundata, ut ea quæ in illo cælo sunt, et ipsam Dei substantiam, Verbumque Deum per quod facta sunt omnia, in charitate Spiritus sancti ineffabiliter valeat videre et audire. Ad illud Apostolum (II Cor. XII), ad illud raptos prophetas, non incongruenter arbitramur. Quoniam signa quæ per aliquas rerum similitudines demonstrantur in spiritu, nisi accedat mentis officium, quo visa intelligantur, non est prophetia. Nam magis propheta fuit, qui intellexit quod alius vidit, quam ille qui vidit. Magis enim dici debuit propheta Joseph, qui intellexit quid significarent septem spicæ et septem boves, quam Pharaon qui eas vidit (Gen. xli). Quamvis igitur intellectualis visio, sicut spiritualis, multis modis fieri soleat, quia nunc per ipsum Creatorem non corporali visione vel vocali sono, sed sola inspiratione, vel in signum ante mentem adducta rei similitudine, vel per aliquam creaturam rationalem superiorem, vel per angelos, sive inferiorem, sicut per homines; vel irrationalem superiorem, ut per nubem; vel inferiorem, sicut factum est in rubo; sive dormiendo, sive vigilando turbatis intrinsecus itineribus sentiendi, vel aliquo alio, quem supra diximus, modo, tamen inter spiritualem et intellectualem visionem hoc interest, quia quæ per spiritualem videntur, non dijudicantur: intelliguntur autem, quæ per intellectualem. Item, quod in visione corporali videtur, fallere potest videntem, cum in ipsis corporibus fieri putat, quod sit in corporis sensibus, sicut navigantibus videntur ea quæ sunt in terra moveri, et in cælo stare sidera quæ moventur; et in aqua baculus fractus. Simili-

PATROL. CCV.

ter visio spiritualis fallere potest videntem, cum corporum similitudines aliter quam sint occurrunt in animo cogitantis. Sed in intellectuali visione mens non fallitur, quia aut intelligit, et verum est; aut si verum non est, non intelligit.

Est igitur spiritualis dignior corporali; sed intellectualis longe excellentior spirituali. Et est quasi quoddam medium inter utramque spiritualis, quia non incongrue medium dicitur, quod corpus quidem non est, sed simile est corporis inter illud quod vere corpus est, et illud quod nec corpus, nec simile corporis est. Quia igitur propheta ex visione proposita, quam intellectualiter vidit (alioqui nec propheta dici debuit) iudicium Dei intellexit, quo foras eiciendus erat princeps hujus mundi, ut scriptum est: *Nunc iudicium est mundi; nunc princeps hujus mundi ejiçietur foras* (Joan. xi); nec dubium quod ab illo quem vidit vestitum lineis, merito nomine Danielis censetur, ubi ait: *Ego Daniel lugebam multum*, etc. (Dan. x). Daniel quippe *iudicium Dei* interpretatur. Sed notandum quod præmittit pœnitentiæ luctum et dignum abstinentiæ fructum, quia sicut exteriores oculi pinguedine carnis infecti, clare nequeunt intueri quod volunt, sic interiores, nisi mens a superfluitate macrescat, verum solem videre non possunt. Dicit ergo: *Ego Daniel lugebam multum*. Ex hoc patet quod *melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii* (Eccl. vii).

Nam et ipsi filii Job cum essent in convivio, flante vento a regione deserti, qui concussit quatuor angulos domus, oppressi sunt (Job i). Vix enim potest esse ut absque effrenata lætitia possit esse convivium comessorum. Scriptum quippe est: *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere* (Exod. xxxii). Est tamen convivium conviventium, et est convivium convivantium. Convivium conviventium est unius moris habitare in domo, si simul bene vivunt, quia si male vivunt, nec vivunt. Forte semivivi sunt, sed non vivi, quia si corpore vivunt, anima tamen mortui sunt. Convivium vero convivantium est sedere in concilio comessorum, ac propter hoc ludentium. Unde Jeremias ait: *Non sedi in concilio ludentium* (Jerem. xv), sed potius ludentium, quia per luctum caput turbatur, facies attenuatur, dolor mitigatur. Caput turbatur præ amaritudine, facies atteritur a pinguedine, dolor mitigatur spei consolatione. Videte quantæ sint efficaciam ad impetrandam Dei misericordiam lacrymæ ludentium; quæ meritorios et causæ inferioris annos Ezechiæ induciare potuerunt (Isa. xxxviii); et prædestinatos et causæ superioris ad finem optatum ordinare meruerunt. Extrema quippe luctus gaudium occupat sicut extrema gaudii luctus solet occupare (Prov. xiv). Infelix Zoroastres et inventor artis magicæ perhibetur, qui in suæ nativitate initio solus fertur risisse. Quis enim incarcerationis vel incarcerationis ridet? Et quid, nisi carcerem, carnem vel mundum dixerim: in quibus detrusi sunt Evæ filii? Quid enim aliud quam carcer est mundus?

Quid homo, nisi incarceratus? Quis tortor carceris, nisi qui torquere non cessat hostis antiquus?

Hæ sunt luctus causæ generales, præter eas quas unusquisque nostrum speciales habet, aut particulares. Movebat enim non tantum totius orbis generalis, sed plebis Judaicæ specialis, et insuper propriæ servitutis individualis, prophetam miseria, cum dicebat: *Ego Daniel lugebam multum, trium hebdomadarum diebus* (*Dan. x*). Congruum lugendi tempus ponit, cum dicit, *trium hebdomadarum diebus*. Nam et ipsa Christiana religio hujus auctoritate sententiæ trium hebdomadarum, ante diem Natalis ejus quem propheta vidit vestitum lineis, luctus et pœnitentiæ tempus consecravit, ut trium hebdomadarum transacto luctu, illum videre, id est intelligere cordis oculis mereamur, qui pro nobis vestitus lineis venit. Hinc etiam tres septenarios pœnitentiales annuatim Ecclesia solemnizat, de quibus alias disseruisse me memini; unde nec arbitror repetendum. Quia enim septem sunt principalia vitia, quæ vel corde, vel ore, vel opere committuntur, bene sub tribus septenariis pœnitentiæ perfectio consummatur, quia ad hoc etiam septem psalmi pœnitentiales ordinati sunt. Bene igitur per hunc pœnitentiæ fructum propheta non solum principis regni Persarum brachium enervavit, sed virum vestitum lineis videre promeruit. *Ecce vir desideriorum*, ait angelus loquens ei, *veni ad adjutorium tibi, sed restitit mihi viginti et uno diebus princeps regni Persarum* (*ibid.*). Quia igitur peccatis exigentibus gens Judæa subdi meruerat regno Persarum, merito angelo Danielis, qui unus erat de filiis transmigratorum, restitisse dictus est princeps regni Persarum, quia alter alteri angelus non resistit, nisi quantum meritis humanis adjuvatur. Sed post pœnitentiæ luctum vidit Salvatorem et procuratorem populi Israel. Unde subdit: *Vicesima et quarta die apparuit vir vestitus lineis*. Nota hunc numerum impariter parem esse et superabundantem. Omnis enim pariter par, uno se minus diminutus est. Similiter pariter impar vel perfectus est, vel diminutus, nisi ad secundum et compositum descendit, et tunc superabundans est. Superabundat autem numerus iste duodenario, per partes aliquotas divisus, ita ut summa crescat in primum cyclicum ex radice senarii procuratum.

Cum igitur in se duos contineat duodenarios, et tertium lucretur in fructu partium, tres istos duodenarios commendabiles ex sacri testimonio eloquii videamus. Primus enim commendabilis fuit in patriarchis, qui nobis sub lege naturali fidei radicem plantaverunt. Secundus commendabilis fuit in prophetis, per quos fides plantata floruit, et odorem confortantem nos per legem scriptam contulit in spe et expectatione Redemptoris. Tertius commendabilis fuit in apostolis, per quos fides germinata et florida per legem gratiæ fructum fecit, quia senarius boni operis qui a patriarchis incepit, per do-

ctrinam prophetarum perductus est ad finem consummatum apostolicæ veritatis, qui, fide per dilectionem operante, opus consummavere perfectum. Bene ergo vicesima et quarta die apparuit vir vestitus lineis, qui, consummato tempore patriarcharum quo primum fides illuminavit mundum, consummato quoque numero prophetarum, quorum oraculis confortatus est mundus, venit vir vestitus lineis, cujus gratiæ subsidiis apostolica doctrina boni operis fructum fecit. Sed quid est quod ait: *Ego sedebam super fluvium magnum Tigris?* (*Ibid.*) Magnus fluxus est nostræ mortalitatis, magnus et quasi torrens velocius defluens quam a texente tela succiditur. Et quis liberabit nos de corpore mortis hujus? *Gratia Dei per Dominum nostrum Jesum Christum* (*Rom. vii*), qui solus liberator est nostræ mortalitatis. Sedit igitur, id est attente consideranti fluxum suæ mortalitatis, apparuit, qui solus potuit liberare, vir unus vestitus lineis, qui pelliceum Adæ, transacta jam hieme, deponens, solis lineis vestiri voluit, tanquam sponsus ad sponsam veniens, veste nuptiali vestitus. Jam enim hiems abiit et recessit, et totus mundus apparet floridus: et vere totus, quia ibi apparet flos florum, ubi solent esse stercorea jumentorum. Vel vir unus vestitus lineis, quia ipse, tanquam sacerdos secundum ordinem Melchisedech ad nos veniens, non per sanguinem hircorum aut taurorum, sed per proprium sanguinem intrans in sancta sanctorum (*Hebr. ix*), vestiri voluit Ephod lineo in operibus bonis, et linea stricta in mortificatione carnis. Sequitur:

Et accincti renes ejus auro obrizo. Evigilate, justi, ecce hora est, in qua Dominus vester venit. Beati sunt servi illi quos invenerit vigilantes (*Luc. xii*). Amen dico vobis, præcinxit se tanquam gigas, ad currendam viam (*Psal. cxviii*); tanquam vir pugnatur omnipotens (*Exod. xiii*), ad faciendam vindictam. Unde, *auro*, inquit, *obrizo*. Joannes et Elias lumbos zona pellicea accinctos habebant (*Marc. i, IV Reg. i*): quia nimirum quamvis justi et sancti essent, etsi pelliceum Adæ deposuerunt, ad minus de pelliceo sibi zonam retinuerunt, id est titillationem carnis de prævaricatione descendente senserunt. Iste vero auro obrizo accinctus fuit, qui de carnis titillatione nihil sensit. Nam etsi tentatus legitur *pro similitudine, absque peccato* fuit illa tentatio (*Hebr. iv*). Vel quia per renes infirmitas fragilitatis, et per aurum potentia designatur; bene auro renes accinctos habuit, qui in infirmitate nostræ carnis, potentiam non amisit. Hoc enim auro astringebatur Paulus, cum ait: *Quando infirmior, tunc fortior sum et potens* (*II Cor. xii*). Auro tamen obrizo non erat accinctus qui non a se, sed a Deo potens in infirmitate fuit. Iste vero bene accinctus auro obrizo perhibetur, qui potentiam a seipso habuit. Vel quia per aurum angelica designatur natura, ut ibi: *Non dabitur aurum obrizum pro ea* (*Job. xxviii*). Ac si aperte dicat: Angelica non potest ei comparari natura. Circa renes aurum ob-

rizum habuit, cui angelica natura in tentatione servivit. Unde dicitur: *Et accesserunt angeli et ministrabant ei (Matth. 14)*. Per renes enim, quæ pars corporis est fragilior et prior voluptati, tentatio designatur. Vel certe, quia per aurum nitor sanctitatis accipitur. Unde ait Jeremias: *Quomodo obscuratum est aurum? (Thren. 14)*. Bene non tantum aurum, sed aurum obrizum circa renes habuit, quia in ipsa humanitate tam per signorum exhibitionem, quam per virtutum coruscationem, non solum sanctus, sed Sanctus sanctorum inter sanctos apparuit. Nota quod Ezechiel ad renes hujus viri, non aurum sed atramentarium scriptoris vidit (*Ezech. 1x*), Joannes accinctum ad mamillas zona aurea (*Apoc. 1*), Daniel vero aurum obrizum ad renes vidit, et non ad mamillas (*Dan. x*). Sic enim Spiritus sanctus, prout voluit, singulis divisit. Atramentarium in dorso chirographum mortis significat, quod ipse Christus in passione affixit cruci. Ad mamillas aurum vidit, qui in verbo prædicationis Dei sapientiam et Dei virtutem agnovit. Aurum vero ad renes vidit, qui eum per nostræ carnis fragilitatem in sepulcro jacentem, et per potentiam divinitatis in resurrectione fulgere cognovit. Aurum ad mamillas habuit in prædicatione, atramentarium scriptoris ad renes in passione, aurum obrizum in lumbis in resurrectione. Sequitur:

Et corpus ejus quasi chrysolithus. Corpus Christi dupliciter accipitur, quia per corpus designatur quandoque Ecclesia, quandoque caro de Virgine assumpta: quæ nimirum caro merito comparatur chrysolitho. Est enim chrysolithus lapis pretiosus, qui nascitur in Æthiopia, contra serpentes valens, et contra nocturnos timores, colore viridis, mari similis et auro micanti, scintillans ut ignis. Bene igitur Christi corpus comparatur chrysolitho, quia sicut in Æthiopia chrysolithus, et in tenebris lux, sic in mundo Christus. Ipse est lapis angularis ad conjungendam utramque maceriam, et ad percutiendum erectam statuam: qui utique contra serpentes valuit, quando diabolus et cogitationes ejus comprehendit. Hinc Moyses in vecte serpentem, in signum Christi pendentis in cruce, in deserto erexit (*Num. 21*), ut per ipsum populus Dei serpentium morsus evitaret. Bene ergo viridi chrysolitho comparatus est Christus in prædicatione, qui fuit quasi præcisum lignum quod viruit, et cujus folium non defluxit. Mari vero similis fuit in passione, quando sanguinem sudans, tristis erat anima ejus usque ad mortem. Scintillavit etiam ut ignis, per miracula quæ foris apparuerunt populis. Auro similis fuit, quando per potentiam divinitatis in resurrectione refulsit. Viridis ergo fuit in prædicatione, scintillans ut ignis in miraculorum exhibitione, mari similis in passione, auro micans in resurrectione. Si vero per corpus hujus viri Ecclesiam accipias, viridi chrysolitho comparatur in virginibus, mari si-

millis in martyribus, scintillans ut ignis in prædicatoribus, auro micans in supernis civibus. Sequitur:

Et facies ejus ut species fulguris. In facie cognitio est, ut ibi: *Et videbis faciem ejus in jubilo (Job xxxiii)*. Quod nimirum tunc erit, quando adimplebitur hoc quod per Apostolum prædicatur: *Tunc cognoscam, sicut et cognitus sum (I Cor. xiii)*. Natura autem fulguris et ignis illuminat, exsiccatur, vegetat, accendit, consolidat. Hinc bene facies ejus, ut species fulguris dicitur, quia cognitio Dei per fidem illuminat, et per exclusionem malorum exsiccatur, per spem vegetat, accendit per fervorem, consolidat per charitatem. Sequitur: *Et oculi ejus ut lampas ardens.* Per oculos Christi vel ipsa sapientia, qua scrutatur renes et corda, vel eorum ordo qui in Ecclesia veritatis lumine coruscant, figuratur. Unde ipsa ait Sapientia: *Caligavit ad indignationem oculus meus (Job xvii)*. Bene igitur oculi Christi lampadi ardenti comparantur; quia sicut vitrum foris apparens in lampade intus ignis ardentis claritati non potest resistere; ita vitrum fragilitatis nostræ sapientiæ Dei omnia præscienti obviare non potest.

Scrutatur enim renes et corda, qui omnia scit antequam fiant. Si vero per oculos Christi prædicatores sancti designantur, bene lampadi ardenti comparantur; qui licet per vitrum fragilitatis foris appareant corruptibiles, pinguescunt tamen intus charitatis oleo, et igne sancti Spiritus inardescunt. Sequitur: *Et brachia ejus, et quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis.* Nota crucis mysterium secundum simplicem litteræ sensum. Brachia Christi, et quæ deorsum usque ad pedes, speciem æris candentis habuerunt, quando affixus cruci mori potius voluit quam flecti: æs enim candens potius frangi potest quam flecti. Sic qui cruci est affixus, cum caput moveat, brachia et quæ deorsum sunt movere non valet. Vel certe quilibet activi vel subjecti fideles in Ecclesia per brachia designantur: qui bene speciem æris candentis tenent, quia non tam oræ quam corde fidem servant. Fides enim valet, quæ per dilectionem operatur. Æs vero in eo quod sonorum est, confessionem significat oris, in eo quod caudens fervorem demonstrat cordis. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. 10)*. Sequitur:

Et vox ejus ut vox multitudinis. Vox Christi prædicationem significat (5). Ipse enim est, qui virga oris sui interficiens impium, quinquies vel certe sexies ad destruendam Syriam terram percussit. Quinquies percussit, quando legem dedit: sexies autem, quando legem in sex distinctionibus divisit. In lege enim alia vox Dei continetur in justificationibus, ut illa qua leprosus vel menstruata emundantur; alia in judiciis, qua oculus pro oculo,

(5) Alludit ad *IV Reg. xiii*.

dentem pro dente jubemur evelli, alia vero simplicitate literæ contenta tanquam quædam intercedo ponitur, ut per eam sacramentorum tegumenta celentur; alia in consiliis, unde Dominus Jesus quærenti juveni de salute respondit: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes et da pauperibus* (Matth. xix): consilium quidem fuit, non præceptum; alia autem in prohibitionibus, ut ibi: *Non occides: Non mæchaberis* (Exod. xx); alia vero in præceptis. Unde habes: *Diligens Dominum Deum tuum* (Deut. vi).

Vel certe sexies oris sui jaculo terram percussit, quando vox ejus intonuit super aquas; quando vox ejus in virtute, in magnificentia, in confractione cedrorum, in intercisione flammæ ignis, in concussionem deserti, in revelatione condensi fuit (Psal. xxviii). Ipse enim est, super quem requievit Spiritus septiformis. Per spiritum siquidem timoris fluxus nostræ fragilitatis tanquam aquas domuit; per spiritum pietatis vox ejus in virtute fuit; per spiritum scientiæ vox ejus fuit in magnificentia, quia per doctrinam inter gentes magnificus enituit; per spiritum fortitudinis vox ejus cedros fregit, dum per potentiam divinitatis gloriosos terræ humiliavit; per spiritum consilii flammam ignis intercidit, quando consilio suæ consolationis fervorem tentationis interruptit; per spiritum intellectus desertum concussit, dum gentiles devotionis compunctione ad fidem convertit; per spiritum sapientiæ revelavit condensam, quando per sapientiam nobis aperuit sacramentorum mysteria. Igitur vox ejus ut vox multitudinis erat, dum fluxum carnis domuit, et misericordiæ suæ viscera nobis aperuit; quando per doctrinam magnificus apparuit, superbos humiliavit, gentiles vocavit, tentationes superavit, Ecclesiæ sacramenta revelavit. Hæ sunt alæ cherubim; quas unam ad alteram collidere vir sanctus audivit (Ezech. i).

SERMO IV.

IN ADVENTU DOMINI.

Elevare, consurge, sede, Jerusalem; solve vincula colli tui, captiva filia Sion (Isai. l.ii). Hora enim est jam nos de somno surgere (Rom. xiii). De illo inquam somno, in quo qui dormit, nec aliquid videt, nec sentit; vel si videt, quod videt non intelligit; vel certe si intelligit, obliviscitur et negligit. Cum enim diceret Dominus: *Lazarus amicus noster dormit* (Joan. xi), de dormitione illa dictum est, in qua nihil videtur aut sentitur. De hoc somno surgere nos hortatur Apostolus, cum ait: *Exsurge, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus* (Ephes. v). Secundum vero somni genus in somno Nabuchodonosor figuratur; qui cum statuam viderit, nec recordatus est, nec intellexit (Dan. ii). Tertium autem figuratur in somno, quo aggregati erant discipuli, cum Dominus appropinquans passioni diceret eis: *Non potuistis una hora vigilare mecum?* (Matth. xxvi). Videbant quod prædixerat eis Jesus dicens: *Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius homi-*

nis tradetur (Matth. xvi), et intellexerant: Unde et Petrus respondit: *Absit a te, Domine, non fiat istud* (ibid.). Sed imminente passione non sunt recordati verbi ejus, somno ignaviæ depressi. Unde cum in ipsa passione Dominus Petrus dixisset: *Priusquam gallus cantet, ter me negabis* (Matth. xxvi), et Petrus verbum intelligens respondisset: *Et si oportuerit me conormi tibi, non te negabo* (ibid.), requiritur, negat, et gallus cantat. Tunc Dominus Petrum respexit; et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Jesus (Luc. xxii). Si non intellexisset, non respondisset; et si oblitus non esset, recordatus non fuisset. Primo ergo somno torpet paganus, secundo Judæus, tertio falsus Christianus. Paganus enim nec legendo videt, nec intelligit, nec reminiscitur verbi Dei virtutem; Judæus vero legendo videt, sed non intelligit, nec reminiscitur; falsus vero Christianus, videt, intelligit; sed obliviscitur et negligit. Primo somno torpet, qui nec Deo, nec Deum, nec in Deum credit; secundo, qui Deum credit, sed nec Deo, nec in Deum credit; tertio autem, qui et Deo et Deum credit, sed in Deum non credit. Primus igitur somnus ignorantiae est, secundus perfidiæ, tertius torporis et ignaviæ. Si ergo in visione pacis habitare vis, quoniam Jerusalem visio pacis interpretatur, et dies videre honos (Psal. xxxiii), elevare a somno ignorantiae, tu pagane, elevare a somno perfidiæ, tu Judæe; consurge a somno torporis et ignaviæ, tu false Christiane. Qui enim jacet, et in imo prostratus est, non potest intueri ea quæ de longe sunt, sed ea tantummodo quæ de prope sunt intuetur. Unde et illi qui in medio Jerusalem faciebant abominationes, quando stangebant ad ostium tabernaculi idolum zeli ad provocandum æmulationem, quando adorabant picturas, plangebant Adonidem, et dorsum contra templum habentes adorabant ad ortum solis, jacere dicuntur unusquisque in abscondito cubiculi sui (Ezech. viii). Unde Dominus ad prophetam: *Certe vidisti, fili hominis, quid isti faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubiculi sui* (ibid.).

Quia ergo jacebant, ad ea quæ de prope erant oculos aperiebant. Quid enim magis de præsentia, et, ut ita dicam, de prope potest esse, quam favor populi, amor mundi, dilectio carnalis desiderii, contemptus Dei, initium infidelitatis? Ad ostium siquidem tabernaculi statuit idolum zeli, qui foris in conspectu hominum fervoris similitudinem demonstrat, quæ utique similitudo Deum ad iracundiam provocat. In ostio enim tabernaculi conspectus populi, in idolo zeli fervoris similitudo figuratur. Picturas adorant, qui ea quæ in mundo sunt desiderant: ea enim quæ in mundo sunt, quasi picturæ sunt, quia videntur aliquid esse, cum nihil sint. Sunt enim quædam quæ videntur esse, et non sunt, ut præsentia. Unde Paulus quasi a majori probans, ait: *Si quis se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit* (Gal. vi). Ubi enim hominem nihil esse dixit, de aliis rebus quæ pro homine factæ sunt,

quod nihil sint, aperte demonstravit. Unde et Isaias: *Omnia, ait, quasi non sint, sic sunt coram eo (Isai. xl)*. Quædam autem sunt, et non videntur esse, ut æterna. Adonidem vero plangunt, qui ideo dolent, quia desideria carnis perficere non possunt. Sunt enim quidam, qui cum crucifixi sint mundo, mundum tamen sibi crucifigi nolunt. Isti delectationes mundi quærunt, sed cum eas habere nequeunt, dolent et gemunt; et tunc quasi Adonidem plangunt. Per Adonidem enim qui fuit amasius Veneris, et fomes delectationis, et delectatio figuratur. Dorsum autem contra templum habent, qui contempto Creatore honorem indebitum exhibent creaturæ. Quia igitur hæc sunt quæ illi faciebant, qui in abscondito cubilis sui jacebant, tu qui in imo jaces, *elevare*. Quamdiu enim animalia submitunt alas, oportet submitti et rotas: quia quamdiu motus animi snectuntur ad terrena, oportet ut submittatur cogitatio, et in imo circumspectio revolvatur. Motus quidem animi animalibus, cogitationem rotis non incongrue comparamus.

Sicut enim quatuor animalia, quorum primum simile erat homini, secundum bovi, tertium leoni, quartum aquilæ (*Ezech. i*), ita et in animo quatuor motus invenies, quæ quatuor animalium speciem præfigurant. Primus est rationis motus, qui homini jure attribuitur; quia soli homini ratio solet competere. Secundus motus est sensualitatis, quem bene bovi comparamus. Nam sicut inter illa quatuor animalia bos pigrior, sic inter motus animi sensualitas ad considerandum tardior invenitur. Per alios siquidem motus, tam ea quæ non sunt præsentia, quam quæ præsentia sunt, videntur. Sensualitas autem ea tantum considerat, quæ oculis subjacent carnalibus. Tertius animi motus aviditas est, quem bene leoni comparamus, quia leo animal avidum est; quartus vero animi motus cordis est devotio, quem bene assignamus aquilæ, quia sicut aquila cæteris animalibus velocior invenitur, et altius potest incedere, ita cæteris motibus animi devotio potest altius volare: et sicut aquila cæteris animalibus limpidiore habet oculos, ita per devotionem ea quæ volumus limpidius invenimus.

Et revera ubicunque intenditur ratio, insigitur sensualitas, rapit aviditas mentem, volat devotio, ibi oportet, ut intendat circumspectio, cogitatio revolvatur. Quia enim cogitatio sive circumspectio nunquam stabilis est, sed semper volvitur, bene rotæ volubili comparatur. Unde et illæ rotæ volubiles vocatæ sunt, dicente propheta: *Et vocavit illas volubiles, audiente me (Ezech. x)*. Si ergo ratio vel sensualitas, sive aviditas, sive etiam devotio elevetur in altum, oportet ut in altum elevetur et cogitatio, quia cum elevantur animalia de terra, elevantur pariter et rotæ; et quando submitunt alas, submituntur et rotæ sequentes ea. Tunc enim submitunt, quando in terrenis intendunt. Tu igitur qui jaces, et in imo positus es, *elevare*. *Elevare* circumspeditione, *elevare* cogitatione; *elevare* per

A exercitium activæ vitæ; *elevare* etiam per altitudinem contemplativæ. Vere enim in imo est, qui infra seipsum positus est. Alii enim jacent infra seipsos, alii juxta seipsos, alii etiam elevati sunt supra seipsos. Infra seipsos sunt qui in omnibus carni et mundo et cogitationi cuilibet obediunt; juxta seipsos sunt qui quidem voluptates et quæque superflua rescindunt, sed de his quæ necessaria sunt, rescindere nulla volunt. Supra seipsos sunt qui non tantum voluptates, sed et ipsas plerumque necessitates pro Deo dimittunt. *Elevare* igitur juxta te, qui positus es infra te, dimittendo saltem voluptates, etsi nondum vis dimittere necessitates. *Elevare* et supra te, ut ipsis necessitatibus omissis, ad illum qui de longe venit ad te, et est supra te,

B respicias cogitatione et aviditate. Qui enim a longe respexit, Dei potentiam vidit, sicut ait: *Aspiciens a longe, ecce video Dei potentiam venientem*. Nomen enim Domini venit de longinquo, et merito. Sic Abraham de terra et de cognatione sua egressus est, ut inter Chananæos dives efficiatur. Sic Elias egressus est, ut a vidua utcunque sustentetur. Sic Jacob de domo patris sui egressus est, ut patrimonio filiarum Laban perfruat. Sic Tobias filium peregrinari misit, ut filia Raguelis copuletur. Sic et ipse Jesus egressus est, quia a summo cælo egressio ejus (*Psal. xviii*), ut captiva filia Sion in libertatem gloriæ filiorum Dei revocetur. *Solve ergo vincula colli tui, captiva filia Sion*. Si enim vinculum colli non solvatur; nec manus in sinum mitti, nec foris verba possunt extrahi. Sed cum tempus redemptionis filiorum Israel appropinquasset, ut de captivitate Ægypti, de servitute Pharaonis in libertatem et ubertatem terræ fluentis lacte et melle vocarentur, locutus est Dominus ad Moysen, dicens: *Loquere Pharaoni, ut dimittat populum meum (Exod. ai)*. In hoc autem signo loqueris: *Mitte manum tuam in sinum tuum (ibid.)*. Signum est nostræ redemptionis. Nisi enim manum in sinum mittamus, de sub jugo principis tenebrarum collum excutere non valemus. Nam manum in sinum mittit, qui in operibus suis ad conscientiam recurrit. Per manum siquidem opera, per sinum vero figuratur conscientia. Liberari autem non potest de servitute D) diaboli, qui in omnibus operibus suis conscientiam suam non scrutatur. Ubera etiam foris extrahi necesse est, si in promissis hæc filia Sion fidelis inveniat. Quid enim est filia Sion? Ecclesia. Quid autem loquitur et promittit Ecclesia sponso suo? *Egrediamur, ait, in agrum, commoremur in villis; et ibi dabo tibi ubera mea (Cant. vii)*.

Ecce sponsus in agrum egressus est. Sed ad quid? Ad meditandum et vivificandum. Ad meditandum cum Isaac; ad meditandum, inquam, cogitationes pacis et non afflictionis (*Jer. xxix*): ut ibi de camelo suo coram eo descendat Rebecca; vel de captivitate peccatorum eruatur captiva filia Sion. Per Isaac enim Christus, per agrum mundus figuratur. In hunc enim agrum egressus est Domi-

nus, ad cogitandum nobis bona, et ad vivificandum ossa mortua. Ossa, inquam, illa de quibus Dominus in descriptione Leviathan dicit beato Job: *Ossa ejus ut fistulæ æris* (Job xl). Ossa ut fistulæ sunt sapientes hujus sæculi; qui cum sensum bene dicendi habeant, sensum tamen bene vivendi non habent. Vel certe ossa mortua sunt illa de quibus Dominus ait, cum divitem describit: *Ossa, inquit, ejus plena sunt adipe* (Job xxi). Divites enim quasi ossa adipe plena sunt, quando divitiis impinguati fortitudine sua pauperes opprimunt. Hæc erant ossa mortua, quando non erat in eis illa vita, de qua dictum est: *Ego sum via, veritas et vita* (Joan. xiv). Et ad hæc ossa vivificanda venit Dominus in mundum, cum divites et sapientes per exemplum operum et doctrinam verborum ad vitam vocavit æternam, infundendo eis in tentatione patientiam, in moribus concordiam, veram in doctrina scientiam, in religione restrictionem, in corde devotionem. Nam tentatio in commotione, concordia in juncturarum connexionem, scientia in pellis extensione, restrictionis sententia in nervorum conjunctione, devotio cordis figuratur in carne. Sic enim in Ezechiele scriptum est, quod Dominus duxit eum in campum plenum ossibus mortuorum; et dictum est ei: *Putas, fili hominis, reviviscunt ossa ista?* (Ezech. xxxvii). Et ecce commotio. Postea autem redire cepit unumquodque ad juncturam suam. Deinde vero nervos et carnem et pellem habere cœperunt; et tunc spiritu a quatuor ventis vocato vixerunt (*ibid.*). Bene enim per nervos sententia restrictionis accipitur. Nam in tali nervo Job pedem posuerat, cum diceret: *Possuisti in nervo pedem meum* (Job iii). Pedem Job Dominus in nervo posuit, cum eum distractionis suæ sententia ligavit. Per carnem autem cordis devotio figuratur, ut ibi: *Auferam a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum* (Ezech. xi). Cor enim carneum pro lapideo dat Deus, quando pro obstinatione infert cordis devotionem. Pellis vero nomine sacræ lectionis intentio designatur, ut ibi: *Extendens cælum sicut pellem* (Psal. ciii).

Ad vivificandum ergo ossa mortua egressus est in agrum Dominus, cum in mundum venit, ut sapientes hujus mundi vel divites ad paupertatem spiritus provocaret. Commorari similiter in villis venit, cum in latitudinem hujus mundi descendit. Mundus enim et ager et villa erat, quando Dominus venit: ager propter laborem; villa, in eo quod nullam in eo poterat homo contra hostem suum defensionis juvenire munitionem. Sed venit Dominus, et se murum posuit in domo Israel, et tunc facta est urbs fortitudinis nostræ Sion, quia Salvator noster positus est in ea murus (Isa. xxvi). *Solve ergo vincula colli tui, captiva filia Sion, ut juxta promissum ubera tua des ei.* Sic enim dixerat: *Egrediamur in agrum, commoremur in villis, et ibi dabo tibi ubera mea* (Cant. vii). Quæ sunt

ubera? Judæa simul et gentilitas ad fidem vocata. Hæc enim sunt ubera, de quibus dicit sponsus: *Duo ubera tua quasi duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in liliis* (Cant. iv). Judæi siquidem et gentiles, quando sacræ doctrinæ lac et propinant aliis, et sibi sugunt, ubera sponsæ dici possunt. Qui beve hinnuli sunt per humilitatem, capræ per devotionis altitudinem, gemelli per charitatem. Pascuntur autem in liliis per vitæ candorem. Ut igitur hæc ubera foris possint extrahi, id est ut Judæa et gentilitas ad veræ fidei confessionem possit converti, *Solve vincula colli tui, captiva filia Sion.* Si enim per filiam Sion Ecclesiam figurari dicimus, recte per collum Ecclesiæ prælatos figuramus. Collum enim pars illa corporis est, per quam B cibus a capite derivatur in corpus. Cibus autem animæ verbum est vitæ, caput Christus, Ecclesia corpus. Quia vero per prælatos verbum prædicationis, prout divinitus sunt inspirati, in corpus Ecclesiæ diffunditur, bene per collum filiæ Sion prælati Ecclesiæ figurantur. Vincula autem colli impedimenta illa possumus appellare, quibus impediti prælati, nec sibi, nec aliis proficiunt, quantum volunt, scilicet amaritudo tentationis, fragilitas carnis, persecutio temporalis, occupatio secularis. Amaritudo tentationis in vinculis illis aperte figuratur, quibus Joseph fratres suos ligandos esse comminatus est, cum ait: *Per salutem Pharaonis non egrediemini; sed mittite unum ex vobis: vos autem remanete in vinculis, donec veniat Benjamin frater vester minimus; et probemus si vera sint, quæ dicitis* (Gen. xlii). Joseph enim fratres suos tentare volebat, non persequi. Bene autem Joseph in expectatione Benjamin vinculis tentationis ligare dicitur fratres suos. Nam fideles, qui per filios Jacob figurantur, doloris amaritudine per augmentum virtutum ligantur in expectatione veræ spei, et adventus gloriæ magni Dei (Tit. ii). Quanto magis enim fideles proficiunt, tanto magis dolent, quod cum Christo nondum esse possunt. Per Joseph autem virtutum profectus; per Benjamin figuratur Christus, quia ipse filius dexteræ est, eo quod filius sit substantivus; nos autem quasi sinistræ, quia filii adoptivi sumus. Ipse est filius dexteræ, quia C sedet ad dexteram Patris, cui Pater dixit: *Sede a dextris meis* (Psal. cix). Qui cum noster sit Pater per humanæ naturæ donum, frater tamen factus est per ejus naturæ consortium. Et bene minimus, eo quod per carnis assumptionem paulo minus ab Angelis sit minoratus (Psal. ii). Bene minimus, in typo cujus minimum filiorum Isai, id est David, de cujus genere ipse Dominus nasci voluit, Deus in regem sublimavit. Bene minimus, qui cum magnus esset, pro nobis factus est parvulus, ut scriptum est: *Parvulus natus est nobis* (Isa. ix). Et cum Verbum Patris esset, factus est infans, ut scriptum est: *Invenietis infantem* (Luc. ii), etc. Et cum primus esset omnium, factus est omnium novissimus. Unde Isaias: *Et nos putavimus eum novissimum viro-*

rum, virum dolorum (Isa. LIII). Et Psalmista similiter in persona ejus: *Ego autem sum vermis et non homo (Psal. xxi).*

Fragilitas vero carnis satis aperte figuratur in nervicis illis funibus, quibus Dalila voluit ligare Samsonem (Jud. xvi). Nervus enim ex carne est, et ideo impedimenta carnis significat, quibus quasi vinculis ligatur, ut non proficiat quantum possit, elat, vel debeat. Persecutio vero temporalis in vinculis illis figuratur, quibus Ezechielem ligari jubet minus, cum ait: *Et tu fili hominis, ecce ego posui vincula super te, et ligabunt te in eis (Ezech. iii).* Prophetarum siquidem verba, similiter et opera, plerumque proponebantur in exemplum populo Israel. Nam in signum persecutionis, qua in Babylone ligari debebant et captivari, ligatus est propheta coram eis, sicut dictum est: *Signum est domui Israel.* Occupatio autem in litio illo designatur, quod et illa Dalila capillis Samsonis innexuit, ut infingeret terræ (Jud. xvi). Per capillos enim capitis cogitationes mentis, per litium quod capillis innexuit, occupationes cogitationum: quæ tunc litio terræ infinguntur, cum per aliquam occupationem in terrenis cogitationes involvuntur. Vel certe occupatio, ut ait beatus Gregorius in *Moralibus* figurari potest in mola asinaria, quæ alligari debet collo ejus, qui unum de pusillis Dei scandalizat. Dicatur ergo Ecclesie de prælatis: *Solve vincula colli tui.* Nam ut sequi Christum valeat Ecclesia, oportet ut prælati ejus et amaritudinem tentationis, et fragilitatem carnis, et persecutionem insuper parvipendant, et occupationem temporalem interdum dimittant, ut orationi vacent, sicut scriptum est: *Vacate et videte (Psal. xxxiii).* Vel certe per collum sacrum designatur eloquium, ut ibi: *Collum tuum sicut turris David (Cant. iv).* Sacrum enim eloquium sicut turris David est, cum in eo propugnacula munitionum contra ignita tentationum tela reperiuntur. Hujus ergo colli vincula impedimenta illa possumus appellare, quæ prædicatorem sacri eloquii in verbis impediunt, quod plerumque facit obscuritas verborum, infidelitas auditorum, timor et prohibitio potentium. Obscuritas enim verborum in vinculis illis designatur, de quibus Baltassar loquitur Danieli, dicens: *Scio quia potestatem habes obscura interpretari, et ligata dissolvere (Dan. v).* Repetitio enim est, quia quod prius dixerat obscura, repetit cum dixit ligata: et quod prius dixerat interpretari, repetit cum dixit dissolvere. Infidelitas auditorum designatur in vinculo, quo ligabatur os Zachariæ, qui cum verbum angeli de nativitate Joannis credere nollet, audivit: *Eris tacens, et non poteris loqui (Luc. i).* Postea vero nato Joanne credidit; et statim solum est vinculum oris ejus, et prophetavit dicens: *Benedictus Dominus Deus Israel (ibid.),* etc. Prohibitio vero designatur in vinculo, de quo scriptum est: *Non alligabis os bovi trituranti (I Cor. ix),* id est non prohibebis verbum hominis bene operantis. Dicatur

A ergo prædicatoribus Ecclesie: *Solve vincula colli tui.* Ac si aperte dieatur: Quia jam nuda et aperta sunt, quæ dicta sunt de Filio hominis, tollatur offuscatio, removeatur infidelitas a corde, non terreat potentium prohibitio; sed quasi tuba exalta vocem tuam (Isa. LVIII), et dic civitatibus Judæ: *Ecce Deus vester.* Vel quia per collum elationis altitudo designatur, unde filie Sion reprobatae sunt a Deo, pro eo quod ambulaverunt extento collo, non immerito colli vincula possumus appellare, ea quæ cordi elationem innectunt, ne possint dissolvi.

Tria ergo sunt, quæ elationem cordi astringunt, ignorantia scilicet veritatis, affectus peccandi, et obstinatio mentis. Tunc enim homo superbus efficitur, cum nec Deum, nec seipsum cognoscit, cum peccare diligit, et cum vocem monentis negligit. Ignorantia siquidem veritatis designatur in vinculo, quo ligata erat asina in templo; de qua Dominus discipulis præcepit dicens: *Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam et pullum cum ea. Solvite, et adducite mihi (Matth. xxi).* Quid enim per asinam, nisi gentilitatem intelligimus, de qua per Isaïam dicitur: *Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui? (Isa. i.)* In bove Judæos, in asino gentiles significavit. Hæc igitur ignorantie vinculis astricta jugo Dei supponi volebat, donec per prædicationem apostolorum ab ignorantie vinculo soluta, jugo est mancipata divino. Affectu vero peccandi satis aperte illis in vinculis figuratur, quibus in monumento ligatus Lazarus tenebatur. De quo et Dominus ait: *Solvite eum, et sinite abire (Joan. xi).* Si enim per Lazarum peccator designatur, non immerito vinculum peccatoris affectum peccandi designat. Per affectum siquidem peccandi peccator peccato ligatur. Obstinatorem vero mentis figurari dicimus in vinculis illis, quibus ligati leguntur quatuor angeli in flumine magno Euphrate, prout audivit Joannes unam vocem de cornibus altaris. Ait enim: *Et audivi unam vocem de cornibus altaris clamantem: Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate (Apoc. ix).* Quid enim per quatuor angelos, nisi quatuor tentationum genera intelligimus? Et bene per angelos tentationes designari dicimus, quia sicut sunt administratorii spiritus missi in orbem, ad annuntiandam Domini voluntatem: ita a diabolo mittitur tentatio, ut per eam diaboli voluntas insinuetur. Quatuor ergo sunt genera tentationum. Alia enim levis est et occulta, ut timor nocturnus, alia levis et aperta, ut sagitta volans in die, alia gravis et occulta, ut negotium perambulans in tenebris, alia gravis et aperta, ut dæmonium meridianum (Psal. xc). Sicut ergo illi dicuntur angeli, qui bona nuntiant, ita et tentationes angeli dici possunt, quia mala nobis nuntiant. Angelus enim nuntius interpretatur. Sed illi qui bona nuntiant, calodæmones; qui autem mala, cacodæmones nuncupantur. Isti ergo angeli ligati sunt in flumine magno Euphrate, quando in fluxu

mente per obstinationem et mentis duritiam astringantur. Dicatur ergo : *Solve vincula colli tui, captiva filia Sion*, quia si contemplationis culmen vellis attingere (nam *Sion speculatio* dicitur), oportet, ut primo Deum cognoscas, et postea te ipsum; ut peccandi voluntatem dimittas, et ad cœleste desiderium cor tuum emollias. Sic enim absque omni impedimento occurrere poteris illi cum illa quæ clamat : *Curremus in odore unguentorum tuorum* (*Cant. 1*) : ascendendo videlicet de virtute in virtutem, donec videamus Deum deorum in *Sion* (*Psal. LXXXIII*), id est in altitudine contemplationis, adjuvanti gratia Salvatoris nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO V.

DE NATIVITATE DOMINI.

Verbum *caro factum est* (*Joan. 1*). Verbum abbreviatum de Verbo abbreviato audivimus. Sed
Dum brevis esse laboro,

Obscurus fio.

(HORAT. *De art. poet.* vers. 25, 26.)

Quippe quia verbum abbreviatum et obscurum de Verbo abbreviato et obscuro loquimur. Sed verbum meum, quia abbreviatum, obscurum; Verbum vero illud, quia obscurum, abbreviatum. Obscurum enim erat, antequam esset abbreviatum, et abbreviatum est, ut esset manifestum. Antequam esset abbreviatum videri non poterat oculis mentis; abbreviatum vero videri potuit oculis carnis. Verbum erat non brevium, nec dici poterat; verbum abbreviatum fuit, et dici potuit. Dici forte potuit, non quid erat, sed quod erat : sed dici non potuit, quid erat, sed quid non erat. Deus enim Verbum erat. Nemo autem dicere potest, id quod est; sed dicere potest, quid non est. Negativæ enim de Deo compactæ sunt; affirmativæ incompactæ. In hoc ergo quod Verbum erat, ipsum homo fari non poterat, sed *Verbum caro factum est*, et tunc infans factus est. Verbum ergo fuit, et ipsum homo fari non potuit; infans fuit, et ipsum homo fari potuit. Verbum erat, quod fari non potuit. Isaia sunt verba : *Generationem ejus quis enarrabit?* (*Isa. LIII*.) Infans fuit, quem fari potuit Matthæus, cum ait : *Liber generationis Jesu Christi* (*Matth. 1*). O Verbum ineffabile, et infans fabilis! O Verbum ineffabile apud Patrem, et infans fabilis apud matrem! Ut quid istud? Quia jubilus cœlestis Verbum Patris, nec omnino dici potest, nec omnino debet taceri. Sed dici non potuit, quia Verbum est; taceri non debet, quia infans est. Videsne? verbis propriis improprie, improprie proprie designatur. Et quia verba propria non habemus, verbis impropriis ad ejus notitiam, prout dederit, ascendamus. Verbum Patris est; et ut usu humano loquamur, Verbum Patris substantivum est, Verbum cum Patre æternum, Verbum indeclinabile, figuræ simplicis, præsentis temporis, numeri singularis, infinitivi modi. Legitis hæc et intelligitis? Forte dicitis, legimus; nec unum iota

A de tota lectione præterimus, et intelligimus, sed ex regulis Prisciani ita edocti non sumus. Bene. Una est lectio vestra et mea : sed vestra docta, mea indocta.

Et quamvis una eademque sit lectio, sensum tamen humanum ex verbis humanis colligitis, ego vero spiritualem. Animadvertite igitur spiritualem intellectum, ut unus et idem nobis intellectus sit, meus spiritualis, et vester humanus. Dixi a principio, Verbum Patris substantivum esse, quia consubstantiale est Patri Verbum suum. Si enim accidentiale esset, et adesse et abesse posset. Sed forte dicitis : A verbo Pater abesse potuit, quia Verbum dixit : *Deus Deus meus, quare me dereliquisti?* (*Psal. XXI*.) Hæc in persona Filii dicta negare non possumus. B Nam in Evangelio dicit : *Eli, Eli, lamma sabactani?* (*Matth. XXVII*.) Unde et Psalmista ad majorem argumenti rationem adjungit : *Deus meus, clamabo per diem et non exaudies* (*Psal. XXI*). Clamat se Filius derelictum a Deo, et non est exauditus : ergo est derelictus. Pensatis quid, sed non propter quid dictum sit. Verba enim sunt filii hominis entis Filii Dei, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, ut esset filius hominis et Filius Dei. Clamat igitur filius hominis se in passione derelictum quoad protectionem divinitatis, non quoad divisionem unionis, quoniam tunc non solum Pater, sed ipse Filius se ipsum dereliquit. Nam si seipsum defendere vellet, prout posset, quis salutem nostram operatus esset? Posset forte mala voluntas esse a diabolo, vel Judæo, sed potestas non potuit esse, nisi a Deo (*Rom. XIII*). Hinc est quod Filius ait : *Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper* (*Joan. XIX*). Et alibi : *Nemo tollit a me animam meam : sed ego pono eam, et iterum sumo eam* (*Joan. X*). Rursus quod substantiale Patri sit Verbum, potest probari.

C Ex omnibus enim quæ facta sunt, dixit Dominus, et facta sunt (*Joan. 1*). Ergo per Verbum omnia fecit. Vel ergo duo omnipotentes fuerunt, vel idem est Pater et Verbum. Sed duo omnipotentes esse non possunt, quia ad hoc ut alter omnipotens esset, alterius potentiam posse comprimere necesse esset : alioquin aliquod potentia ejus deesset, et sic omnipotens non esset. Quia igitur unus est omnipotens, et Pater est omnipotens, et Verbum est omnipotens, unum atque idem esse Patrem et Verbum, necesse est. Et quia prorsus unum, procul dubio unum Deum, unam substantiam. Est igitur activum verbum, non solum ex iis quæ facta sunt, sed ex iis quæ facienda erant, antequam quidquam fieret. Nam sicut voluntas artificis habens præ oculis omnem materiam domus faciendæ, fertur super illam, et quodammodo jam mente facit, dum quid de quo facturum sit proponit; ita in summo artifice omnia quæ facta sunt, præsentialiter fuerunt, ut sicut domus facienda primo fit in scientia artificis; fit et materialiter, cum lævigantur lapides et ligna; fit etiam essentialiter, cum in structura disponuntur

lavigata, ita et summus artifex per Verbum omnipotens fecit omnia, ut in præscientia incubaret faciendis, in materia factis, in essentia ordinatis. Unde dictum est, *fiat et fecit, et facta sunt* (*Genes. 1*). Quid est enim dicere : *Fiat lux*, nisi quod Verbum genuit, in quo erat, ut fieret lux; et erat, antequam quidquam fieret? Quod igitur dictum est, *fiat*, refertur ad opus in præscientia; quod *fecit*, ad opus in materia: quod *factum est*, ad opus in essentia. Quod ergo primo fecit, quod facta ordinavit, quod ordinata humanæ utilitati exposuit, totum in præscientia fuit; et illa præscientia ab æterno fuit. Ab æterno ergo præscivit ut faceret, ordinaret, exponeret. Ergo facere, ordinare, exponere, in Deo æternaliter fuit. Et sicut videmus quia primo facta sunt quæ facta sunt, et postea ordinata, tandem exposita, ut quasi principium sit humanæ utilitatis benigna rerum expositio, expositionis autem et utilitatis sapiens dispositio, dispositionis autem, expositionis et utilitatis rerum compositio, totum ex præscientia artificis emanavit, cum sic componere, disponere, exponere proponebat. Erat igitur benignitas exponens ad omnia facta principium, sapientia ordinans benigne exposita, potentia agens sapientia et benignitate, ut sic sapientia totum haberet a potentia, benignitas vero simul a sapientia et potentia. Et quamvis diversitas videatur in actibus, nulla tamen diversitas erat in agente. Quia nec à seipso aliquis artifex differt, quando quid cogitans disponere, ordinare, exponere, quamvis sit aliud disponere, ordinare, exponere. Ita Deus unus erat ante sæcula, qui potenter omnia disposuit, sapienter ordinavit, benigne exposuit. Nec aliquid erat potentia componens, sapientia ordinans, benignitas exponens, nisi unus Deus, qui per partes dividi non potest, quia simplex est, et corpus non est; nec aliquid in eo imperfectum, eo quod omnino bonus est.

Vides igitur ex prædictis, quod idem est sapientia, potentia, benignitas, in Deo. Et tamen sapientia est a potentia, et benignitas ab utraque. Et cum nihil aliud dicamus potentiam quam Patrem, sapientiam quam Filium, benignitatem quam Spiritum sanctum, ex rebus factis potest argumentari quod unum atque idem est Pater et Filius et Spiritus sanctus: Filius tamen a Patre, Spiritus sanctus ab utroque. Et quamvis unum sint, quibusdam tamen proprietatibus distinguuntur, sicut proprium fuit potentia ut ageret, sapientia ut ordinaret, benignitatis ut exponeret. Quod tamen potenter fecit, sapientia et benignitatis fuit; quod benigne exposuit, potentia et sapientia fuit. Hinc est etiam, quod cum idem sit Pater et Filius et Spiritus sanctus, proprium Patris fuit ut in voce audiretur, proprium Filii ut baptizaretur, proprium Spiritus sancti ut in columba videretur (*Matth. 3*). Tamen ut Pater audiretur, operatus est Filius et Spiritus sanctus; ut Filius baptizaretur, operatus est Pater et Spiritus sanctus; ut Spiritus sanctus videretur

A in columba, operatus est Pater et Filius, quia profecto inseparabilia sunt opera Trinitatis. Quia igitur unum est cum Patre et Spiritu sancto Verbum, bene indeclinabile dicitur, quia idipsum est. *Tu autem*, ait Psalmista, *idem ipse es* (*Psal. 111*). Unde Jacobus: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio* (*Jac. 1*). Et alibi:

. . . . *Stabilisque manens das cuncta moveri.*

(BOET. *De consol. philos.* lib. III metr. 9).

Non enim declinatur de loco ad locum, qui ubique est; non declinatur per vicissitudines temporum, qui semper est; non per varietates ætatum, qui ab æterno est, non per divisiones partium, qui corpus non est; non per mutationes dignitatum, quia Deus est; non per diversitates affectuum, quia semper idem est. Nam si iratus fuisse (*Exod. 14*), vel pœnituisse (*Gen. 6*) legitur, figurative dicitur, quia nullus in Deum cadit affectus. Sic iratus dicitur, quia punit; pœnituisse, si quod fecit, delet, quod facere pœnitens solet. Quia autem ens a Patre unum est cum Patre, bene simplicis prædicatur figuræ, cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ Patris (*Hebr. 1*). Non figura Patris, quasi a Patre figurata, nec figura quasi ad Patris figuram, sicut homo imago Dei est; sed ad Dei imaginem. Nec figura Patris, quod ad Patris similitudinem: non enim participat cum Patre aliquam similitudinem, quia non est participatio, ubi totalitas est; non est similitudo, ubi est identitas. Nulla in eo diversitas, qui de se dicit: *Qui videt me, videt et Patrem* (*Joan. 14*). Una igitur substantia est Pater et Filius, una prorsus figurans omnia, neutra ab altera figurata. Attende super hoc evidens argumentum. Splendor solis a sole est, non sol a splendore: unum tamen splendorem emittunt sol et splendor solis. Nunquid sibi diversus est splendor emissus? Nonne si quis a te quæreret, quid lucet in domo, nonne bene responderes, sol? Vel si hoc iterum quæreret, nunquid bene dicere posses, splendor solis? Nunquid de duobus splendoribus locutus es, cum dixisti, sol et splendor solis? Non utique, sed ad utrumque respondisti, quia unus splendor est sol et splendor solis: et tamen, ut dictum est, splendor solis a sole est. Et quamvis ab ipso sit, cœvi tamen sunt, quia nunquam splendor sine sole, nec sol sine splendore.

Sic igitur quamvis a Patre sit Filius, cœterni tamen sunt. Propter hoc præsentis etiam temporis est, quia apud ipsum illud æternum *hodie* est, quod nec præteritum novit, nec futurum. Unde Pater ad Filium: *Ego hodie genui te* (*Psal. 11*). Quod in alio Psalmo exponitur, cum dicitur: *In splendoribus sanctorum ex utero*, id est ex divinitatis secreto, *ante luciferum genui te* (*Psal. 110*). Apud ipsum enim erit non est, quia ab æterno est. Apud ipsum fuit non est, quia finem habere non potest. Apud ipsum ergo est semper est. Quod fuit enim vel quod erit, apud ipsum non est, quia quidquid fuit vel erit, in ipso est. Et quamvis unitas vel singularitas

sit in substantia, tamen in personis est pluralitas, ita ut nec singularitas confundat pluralitatem, neque pluralitas separabilem reddat singularitatem. Plures sunt, et non unus : unum sunt, et non plura. Unum dico ab unitate, non unum ab unione. Tres personæ sunt unum. Adoratur Trinitas, et tamen quia diversa non sunt, non est ibi triplicitas. Nulla prorsus diversitas, quia prorsus unitas : et tamen pluralitas, quia distincta Trinitas. Non est ergo differentię adhibenda divisio, sed distinctionis discretio. Unum est enim Pater et Filius et Spiritus sanctus. Distinguitur tamen Pater a Filio, quia Pater est genitor, vel ingenitus, Filius genitus. Una eademque sapientia Pater et Filius, et tamen sapientia genita Filius, sapientia ingenita Pater. Nec sapientia genita est sapientia ingenita : una tamen sunt sapientia. Similiter Spiritus sanctus, cum sit eadem sapientia cum Patre et Filio, tamen nec sapientia ingenita, nec genita, sed procedens. Nec dicere eam debemus ingenitam, ne Pater videatur ; neque genitam, ne Filius credatur, sed securius procedentem, ut ab utroque distinguatur. Auendite, fratres, quare dixerit Isaias : *Generationem ejus quis enarrabit ? (Isa. LIII.)* Quis enim generationis hujus modum poterit diffinire ? Absque modo est, quia infinitus est. Intelligite tamen in humanis, quod latet in divinis. Intelligite per aliquid simile, quod latet in rei veritate. Dixit Jesus discipulis suis : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam manentem in vobis (Joan. VI.)*. Magna et utilis sapientia : et quis eam Christum docuit ? *Quis enim consiliarius ejus fuit, et quis eum docuit scientiam ? (Isai. XL.)* Prorsus indocta est. Illic autem doctrinæ testimonium perhibet Joannes et scripsit hæc, prout a Christo edoctus fuit. Una ergo fuit sapientia Christi et Joannis : sed fuit in Christo indocta, in Joanne docta. Quod autem Joannes scripsit hæc, videmus scriptum, legimus et intelligimus. Quis illam sapientiam me docuit ? Non Joannes, quia Joannem nunquam vidi, nec alius a Joanne. Ergo sapientia mea docta non est. Tamen si Christus hanc sapientiam non docuisset Joannem, nec ego hanc sapientiam habuissem. Ergo etsi mihi sapientia mea docta non est, non tamen indocta est : Joanni enim docta est. Una eademque sapientia Christi, Joannis, et mea : sed in Christo

A dici possit neque procedens : secundum aliquid ita doctum, quod nec inductum dici debeat : quia quod doctum est, inductum non est, nec ea processione procedens, qua procedit in legente. A Christo enim in Joannem processit per doctrinam eruditionis ; a Joanne in me per studium lectionis. Ita unum atque idem prorsus Pater et Filius et Spiritus sanctus : et tamen genitor est Pater, ita ut neque genitus, neque procedens possit esse : ita genitus Filius, quod neque genitor, neque procedens a Patre, processione, qua Spiritus sanctus. Nam et secundum quid procedere dici potest a Patre. Unde ait : *Processi a Patre, et veni in mundum (Joan. XVI.)*. Procedit enim Filius generatione, Spiritus sanctus missione. Et est principium Filii et Spiritus sancti Pater, principium vero Spiritus sancti Filius ; principium ad omnes creaturas Spiritus sanctus. Sicut si ego vobis sermonem prædictum primo notum facerem, quem scripsit Joannes, et audivit a Christo, sermo meus vestræ doctrinæ esset principium, sermo Joannis ad meum, sermo Christi ad Joannis et meum, unus per omnia sermo.

Et Verbum caro factum est. Non Pater, non Spiritus sanctus caro factus est, quamvis unum sint Pater et Filius et Spiritus sanctus, solus tamen Filius carnem assumpsit. Cum enim diceret Christus, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, etc.* intellexerunt quidam carnaliter, unde scandalizati voluerunt abire retrorsum (*Joan. VI.*). Credebant enim, quod in illa forma in qua crucifixus est, deberent eum manducare, non in sacramento panis et vini. Dixit ergo eis Jesus : *Hoc vos scandalizat ? Verba quæ ego loquor, spiritus et vita sunt (ibid.)* : et aperuit illis sensum. In Christo sensus erat, non carnalis, sed spiritualis : in discipulis illis intellectus carnalis et spiritualis. Nam quia carnalis, scandalizati sunt, et quia tandem spiritualis, ait Petrus : *Domine, ad quem ibimus ? Verba vitæ æternæ habes (Joan. VI.)*. Verbum in Christo caro non erat, quia caro et sanguis non revelabat ei. Verbum in discipulis quasi caro erat. Idem erat discipuli et magistri : sed in magistro divinum tantum, in discipulo vero humanum pariter et divinum. Sed quod humanum erat in discipulo ex infirmitate : et quod divinum erat in ipso, non ab ipso erat, sed ex virtute divina. Quid miraris in Dei Filio, quid miraris in Dei Verbo, et non miraris in isto ? Unum est enim Pater et Verbum, unus Deus, unus omnipotens ; et Verbum caro factum est, et Pater caro factus non est. Verbum carnem assumpsit, et Deus esse non desiit, quia id quod fuit permansit, et quod non erat assumpsit. Sed quod carnem assumpsit, ex infirmitate contraxit Virginis : quod Deus permansit, ex eadem Patris divinitate, quæ ipse erat, habuit : et ipse sua erat divinitas, et ipse erat Patris divinitas.

Quod igitur erat Verbum substantivum, carnem assumendo factum est adjectivum, quia sic sibi carnem univit, ut nec commistionem patretur unio,

neque divisionem. Non enim divinitas versa est in carnem, nec caro in divinitatem, nec potuerunt separari post unionem. Sed filius hominis fuit in sinu matris, et Filius Dei in sinu Patris. Nam quamvis in morte anima separata fuerit a carne, tamen nec caro nec anima separari potuit a divinitate, quia totus fuit in inferno propter animam, totus in sepulcro propter carnem, totus in cælo propter divinitatem. Nonne cum librum legis, et pellem et scripturam conspicias? Una sola pellis, et una sola scriptura est, et unus ex scriptura et pelle intellectus. Potest scriptura separari a pelle, sed intellectus deleri non potest. Tale est Verbum caro factum. Pellis caro, scriptura anima, intellectus tanquam verbum intrinsicum, Verbum Patris. Anima potuit separari a carne, intellectu Verbi non recedente. Et hoc *Verbum caro factum est*, id est Deus homo factus est. Nam per carnem figuratur homo, ut ibi: *Et videbit omnis caro salutare Dei (Isa. 11)*. In hoc autem quod caro factum est, abbreviatum est. Verbum enim abbreviatum fecit Dominus super terram. Dispendiosum siquidem sermonem et auditoribus plenum fastidio fecerat in verbo legis et prophetis, et agiographis, *multifarie multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis (Hebr. 1)*. Dixerant enim qui tunc temporis erant: Non deest qui impleat; sed deest qui jubeat. Propter hoc non defuit qui jussit: sed defuit qui implevit. Nam ut talis eorum retunderetur superbia, impositum est eis, teste Petro, tale jugum, quod nec ipsi nec eorum Patres portare potuerunt (*Act. xv*). Propter hoc ad verbum jubentis nec benevoli, nec dociles, nec attenti fuerunt: quippe duræ cervicis homines, et frontis indomabilis, et lapidei cordis, ut ait Propheta: *Obtulerunt aures suas tanquam aspides surdæ (Psal. LVII)*; sed contra Moysen murmurantes suspirabant ad ollas carniæ, quas reliquerant in Ægypto (*Exod. xvi*). Ut igitur auditores suos dociles et benevolos redderet et attentos, Verbum abbreviatum fecit Dominus super terram. Abbreviatum quippe in mundo, abbreviatum in utero, abbreviatum in patibulo: et quod mirabilius est, eo plus abbreviatum, quo in patibulo magis extensum. Extendebatur et abbreviatur, et quo magis videbatur, eo plus abscondebatur.

Ex multis igitur verbis, quorum scientia proluxa et incomprehensibilis erat, excepit sapientia Patris Verbum abbreviatum, cujus doctrina salubris est et compendiosa. Nam cum verborum aliud sit substantivum, aliud adjectivum; aliud activum, aliud passivum, aliud deponens, aliud neutrum; omnia in uno Verbo instaurata sunt deponenti et abbreviato. Nam Verbum substantivum Deus in Patre, Verbum adjectivum Deus in carne, Verbum activum in rerum creatione; Verbum passivum in passione: Verbum deponens in depositione animæ, quando separata est a corpore. Unde ait: *Nemo tollit animam meam a me; sed ego pono eam, et iterum sumo*

eam (Joan. x). Quod igitur indeclinabile, ut supra diximus, erat et immobile, ut scriptum est: *Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (Psal. ci)*, et iterum:

. . . . *Stabitque manens das cuncta moveri.*

(BOET.)

Nam qui moveri non poterat, aut secundum tempus, aut secundum locum; omnia tamen movebat, aut secundum tempus et locum, ut corporalia; aut secundum tempus et non locum, ut spiritualia; in abbreviatione sua factum est mobile secundum distinctionem temporum, aut modorum, aut personarum. Præsens quippe tempus suæ abbreviationis fuit illa temporis plenitudo, in qua se præsentem hominibus indicavit. Sub legis quidem tempore, sub quo sui adventus tempus prænuntiavit, non fuit temporis plenitudo, sed tempus imperfectum, maxime quia nihil ad perfectum adduxit lex. Sacramenta quippe legis non illud efficiebant, quod figurabant; sed erant signa rei, non res signi; non significata, sed significantia. Sub gratia vero sacramenta efficiunt quod figurant; et completa est omnis prophetia; et perfecta sunt, quæ dicta sunt Mariæ a Domino. Unde et ista perfectio sub tempore sextæ ætatis completa est, ut sexta ætate repararet hominem, qui fecerat eum sexto die: et qui sub senarii perfectione totum primæ conditionis opus compleverat, sub senarii perfectione reparationis humanæ perfectum advenisse tempus ostenderet. Completa autem perfecti plenitudine temporis, quæ tunc consummata est, quando dixit in cruce: *Consummatum est (Joan. xix)*: sicut in prima conditione post sextum diem die Sabbati *requievit ab omni opere quod patrarat (Gen. 11)*: ita quando post istam perfectionem suæ abbreviationis et nostræ redemptionis, in die ascensionis portas elevans æternales (*Psal. xxiii*), plusquam perfectæ, quia nec factæ, æternitatis suis aditum reseravit. Cujus reserationis gloria statutis ad dexteram tunc patebit, cum futurum Judicis tempus advenerit; ex tunc erit tempus sine fine, tempus infinitum, quia sine fine mansurum.

In diebus igitur suæ abbreviationis indicativo modo uti voluit, quando discipulos suos erudit; et quod utile, quod salubre, quod necessarium erat, verbis et operibus indicavit; imperativo modo in præceptis et miraculis; optativo autem in devotione orationis et desiderio nostræ salutis. Conjunctivo vero in unione animæ et corporis, in confederatione utriusque parietis, in copula qua copulat ima summis; infinitivo etiam modo in distributione gloriæ, quæ nullo terminatur fine. Cum autem omnibus hanc præparat gloriam, qui eum sequuntur ad vitam, utitur impersonali modo, quia cujuscunque sit generis vel ætatis, sive conditionis, omnes vocat ad se, quia *non est personarum acceptor Deus (Act. x)*. Gerundivo autem modo usus est tanquam pius medicus, quando *dolores nostros ipse tulit, et languores nostros ipse portavit (Isa. LIII)*; et cum

casus secundat asperos, et dat gerendi gratiam. Supino modo usus est, cum se supposuit Mariæ et Joseph. Unde habes : *Et subditus erat illis (Luc. 11)*. De persona vero Verbi hoc intelligendum est, quod sicut in doctrina philosophialis verbi tres esse personas docemur, et unum verbum, ita in doctrina fidei tres personas confitemur et unum Deum. Verbum vero incarnatum et abbreviatum non desiit esse quod erat, sed incepit esse quod non erat. Non desiit esse Deus, et una substantia cum Patre; nec desiit esse alia persona a Patre, sed in sua abbreviatione idem Deus, eadem substantia illa, quæ tunc erat persona non alterata, sed a Patre altera. Hinc est quod Apostolus ait : *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute (Rom. 1)*. In virtute quidem Dei prædestinatus fuit, ut filius hominis esset ens Filius Dei. Cumque in sua majestate, ut dictum est, esset simplicis figuræ, nam etsi aliquis figura Dei dicitur, quia ad Dei figuram factus est, iste singulariter figura Patris est, ut Apostolus ait : *Qui cum ait splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus (Hebr. 1)*; tamen non sic figura, quod ad figuram, quia totam implet Patris figuram : sed in nullo dissimilis aut inæqualis; nec similis participatione similitudinis aut æqualitatis; sed illud idem quod Pater est, ratione identitatis, In abbreviato tamen Verbo figura hominis foris patebat; sed figura Dei, nec alia a Deo, intus latebat; et erat una persona homo patens et Deus latens.

Quid igitur? Dicemus hoc Verbum abbreviatum esse figuræ compositæ? Sed super hoc illis definitivam sententiam reservamus, qui Joannis Chrysostomi auctoritate innitentes, dicunt, hominem illum, non ex anima rationali et carne tantum, sed ex humana et divina natura, id est ex tribus substantiis, divinitate, carne, et anima constare : et hunc Christum fatentur, et unam personam tantum esse, ante incarnationem quidem solum modo simplicem, sed incarnatione factam compositam ex divinitate et humanitate : nec est ideo alia persona, quam prius. Unde Joannes : « In Domino nostro Jesu Christo duas quidem naturas cognoscimus, unam autem hypostasim ex utrisque compositam. » Ideo autem istis hanc sententiam reservamus, quia sunt alii, qui eis contradicunt, et in incarnatione Verbi non solum personam ex naturis compositam negant; verum etiam hominem aliquem, vel aliquam substantiam ibi ex anima et carne compositam vel factam dissententur; sed sic illa duo, scilicet animam et carnem, Verbi personæ vel naturæ una esse aiunt, ut non ex illis duobus vel ex illis tribus anima, substantia, vel persona fieret sive componeretur; sed ex illis duobus velut, indumento Verbum Dei vestiretur, ut mortalium oculis congruenter appareret, non quod illa duo vel aliqua res ex illis composita, sint una persona cum Verbo. Unde Apostolus : *Et habitu inventus ut homo (Philipp. 1)*. Unde Augustinus istud verbum Apostoli tractans, manifeste ostendit Deum dici factum esse hominem, vel esse

A hominem secundum habitum. Propter hujusmodi, viam tam arduam non consulit intrare nostra cæcitas absque duce. Hoc autem dicere possumus, quod quando non erat ei species neque decor, sed videbatur quasi leprosus et percussus a Deo et humiliatus (*Isa. 111*); et exinanita videbatur figura Dei, et deformis et decomposita videbatur figura hominis, utpote cruentata, et sputis oblita, pallescens colaphis, morte denigrata. Sed quoniam pro nobis hæc omnia sustinere dignatus est, qui sic se abbreviavit, qui sic se declinavit, et ut ita dicam, defiguravit, imo et exinanivit (*Philipp. 1*), nos, dilectissimi fratres, ad ejus exemplum abbreviemus superbiæ nostræ fastum, declinemus a concilio ludentium, defiguremus pallore jejunii decorem lascivum, exinaniamus lasciviam carnis et morum, ut in omnibus configurati Verbo abbreviato, et formam hominis foris deformem, et formam Dei intus formosam conservemus : ejus tamen auxilio, sine quo nihil facere possumus, nec debemus, imo per quem omnia sunt, nec cessant fieri. Quoniam etsi abbreviatus fuit in mundo, tamen sine mensura immensus, et sine magnitudine magnus semper regnavit in cælo, quia nec diminuta erat potestas ejus cum pateretur, nec magnitudo cum abbreviaretur; sed subditus in forma servi, regnabat Deus in forma Dei, cum Patre et Spiritu sancto : cujus regnum et imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO VI.

DE NATIVITATE DOMINI.

Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham (Math. 1). Quia mirabilia vidimus hodie, fratres, quod sine mensura immensus, parvus jacet in præsepio; qui Verbum, infans factus est, et admirabilis consiliarius, absque verbo : incircumscriptibilis, loco parvo conclusus in utero, non incongruum duximus, loqui parva de magno, humana de Deo, vacare et videre, quam mirabilis sit Deus in opere suo. Antiquorum siquidem mirabilium non immemor Deus, aut minus potens in veritate signi et re significata, aperuit quod in signo veritatis et re significante figuravit. Virga floruit absque radice (*Num. xvii*), vellus maduit, et tellus aruit siccitate (*Jud. vi*); rubus igne canduit absque consumptione (*Exod. 111*); sic virgo peperit absque semine. Cæli roraverunt in carnis vellere, mortalitatis rubus resplenduit Dei immortalitate. Vacate ergo et videte quam mirabilis sit Deus; vacate ab opereservili, et videte *libertatem gloriæ filiorum Dei (Rom. viii)*. Si enim non tollatis lippitudinem ab oculis, intueri verum solem non potestis; si non claudatis oculos carnis, non potestis aperire oculos mentis. Exteriores siquidem Pauli oculos clausit Deus, qui erant aperti; ut interiores aperiret, qui erant clausi (*Act. iv*). Sic enim Job, ut apertos haberet oculos cordis, pepigit fœdus cum oculis suis, ut nec cogitaret quidem de virgine (*Job xxxi*). Vacate ergo a transitoriis, et videte æterna; vacate ab

imis, et videte superna; vacate a mundo, et vacate Deo; vacate per otium lectionis, et videte oculis intentionis; vacate legendo, et videte intelligendo. Propositus est enim nobis ad intelligendum aperte *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham*. Et merito, quia resarciti sunt muri Jerusalem, cessat inimicorum fortitudo, ædificatæ sunt portæ, seræ portarum confortatæ (*Psal. cXLVII*); et in semine Abraham benedicti sunt filii ejus in ea. Et utique bene sunt muri ejus, resarciti, quia Salvator in ea positus est murus (*Isa. xxvi*). Bene cessare debet fortitudo inimicorum, quia ingressus est David ad singulare certamen contra Philisthæum (*I Reg. xvii*).

Sicut ergo illi, qui sub Nehemia et Esdra, fecerunt, et nos, fratres mei, qui filii sumus cœlestis Jerusalem, faciamus. *Hæc enim omnia ad nostram doctrinam scripta sunt*, et facta pro nobis, in quos *fines sæculorum devenerunt* (*I Cor. x*). Legimus enim quod postquam reædificata fuit Jerusalem, et inimicorum ruina cessavit, accepit Esdras librum legis, et legit in eo coram filiis Israel ad intelligendum aperte (*II Esdr. viii*). Sic et Deus Pater in reædificatione Jerusalem, *que sursum est, quæ est mater nostra* (*Gal. iv*), librum illum nobis aperuit, quem signatum Isaias vidit (*Isai. xxix*): sed et Joannes in hoc eodem libro septem signacula vidit, quæ nemo poterat solvere, donec Agnus qui occisus est, aperire eum dignus inventus est (*Apoc. v*). Quia igitur Agnus ille, qui coram tondente se obmutuit, et non aperuit os suum (*Isai. LIII*), septem signacula a libro remove veniit; quando scilicet nasci voluit, elegit submitti, passiones nostras absque peccato pati, tentari, jejuna, mori, et infernum mordere, non immerito lectioni vacare debemus, qui hæc omnia nuda et aperta videmus. Olim eum Isaias vidit sed nondum poterant vacare antiqui. Nam et scienti litteras et nescienti porrigebatur, et legere non poterant (*Isai. xxix*); signatus enim erat sigillis septem (*Apoc. v*). Hodie autem ita librum apertum videmus; ut et ille qui scit litteras, et qui nescit, quod utile, quod honestum, quodque necessarium est, invenire possit et intelligere. *Beatus qui legit et audit verba libri hujus; et servat ea, quæ in eo scripta sunt* (*Apoc. i*). Nihil enim in eo superfium scriptum est, quod possit recidi; nihil minus dictum, quod debeat addi; nihil male dictum, quod debeat emendari: sed totum utile est, ut benevoli sint auditores; totum breve, ut fiant attentiores. *Verbum siquidem abbreviatum, fecit nobis Dominus super terram* (*Isai. x*). Olim librum scripsit nobis Deus, in quo sub multis verbis unum comprehendit: hodie librum nobis aperuit, in quo multa sub uno verbo conclusit. Quidquid enim per integumenta verborum in libris antiquis de Filio Dei scriptum erat, totum in hujus libri verbo explanatum est. *Multifarie enim multisque modis olim Deus locutus est patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio* (*Hebr. i*), hoc est, in Verbo suo.

Hoc igitur volumen, volumen illud est, quod factum est in ore prophetæ sicut mel dulce: ait enim: *Et cibavit me volumine illo; et factum est in ore meo sicut mel dulce* (*Ezech. iii*). Sed quis est liber iste? Est enim liber magnus quidam in superficie, sed parvus in sensu, quia *nihil ad perfectum adduxit lex* (*Hebr. vii*). Et est liber nihil habens oneris in superficie, sed grandis in sensu. Et est liber maximus in superficie, et incomprehensibilis intellectu. *Quis enim cognovit sensum Domini; aut quis consiliarius ejus fuit?* (*Rom. xi*). Ipse enim liber est, qui pro pelle carnem habuit, et pro scriptura Verbum Patris. Liber ergo magnus in superficie, et parvus in sensu, lex est, sive mundus iste, qui foris scriptus est per rerum formas, intus autem per rerum naturas. Quasi enim liber est revolutus per revolutionem temporum et dierum. Liber qui nihil habet oneris in superficie, et magnus est in sensu, conscientia hominis est, grandis, inquam, liber, scriptus stylo hominis. Stylus hominis, defectio est humanitatis. Hic scriptus est foris, considerando visibilia; intus, considerando aeterna. Major primo libro est liber iste. Nam et ea quæ in mundo sunt, et ea quæ sunt extra mundum, potest comprehendere. Sed super omnes est liber ille, qui et ea quæ in mundo sunt, et quæ in conscientia esse possunt, comprehendit. Unde est: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur* (*Psal. cxxxviii*). Verbum tamen et alia etiam comprehendit, quæ in cor hominis non ascendunt. Oculus enim non vidit, et in cor hominis non ascendit, quæ cognoscent ii, qui student in eo (*I Cor. ii*).

Ut igitur breviter exponamus, liber maximus est Filius incarnatus, quia sicut per scripturam Verbum unitor pelli, ita per assumptionem hominis Verbum Patris unitum est carni. Quia ergo ipse est, qui omnem a Patre accepit potestatem judicii, *Pater enim non judicat quemquam, sed judicium omne dedit Filio* (*Joan. v*); non immerito in illo volumine figuratur, in quo scriptæ sunt *lamentationes, et carmen, et væ* (*Ezech. ii*). Unde et propter ista duo, quæ audivit propheta David, potestatem scilicet et misericordiam (*Psal. lxi*), in qua reddit unicuique secundum opera sua (*Rom. ii*), factum est in ore hujus prophetæ, sicut mel dulce (*Apoc. x*). Scriptæ sunt enim in hoc volumine lamentationes propter eos qui in mundo sunt positi; carmina iis qui in cœlo sunt elevati; væ vero iis qui in inferno sunt damnati. Vel lamentationes iis qui proficiunt in activa vita; carmen iis qui proficiunt in contemplativa; væ iis qui proficiunt in neutra. Sicut in manu ejus dicitur calix esse plenus misto mero et fæce, quia fæx non est exinanita (*Psal. lxxiv*): ita et in sinu ejus volumen esse dicimus, ubi scriptæ sunt lamentationes, et carmen, et væ; hoc in lamentatione figurantes, quod in misto; in carmine quod in mero; in væ, quod in fæcis detrimento. Et bene hunc librum in sinu Patris esse dicimus, quia in uterum Virginis Filium descendisse

cognoscimus. Studeamus igitur in lamentationibus, per observantiam mandatorum, per patientiam tentationum, per exercitium laborum; in carminibus, per gratiam devotionis, et gaudium promissionis; in vae, per timorem humani defectus et dolorem divinæ comminationis. Si enim timemus de comminatione, ita quod gaudeamus de promissione, non deficiemus in labore vel tentatione. Studeamus igitur in libro, ubi scriptæ sunt lamentationes, et carmina, et vae: imprimis considerantes, quæ sit huius libri materia, quæ intentio, quæ causa intentionis, quæ utilitas, quis agendi modus et quis titulus.

Materia est materia materians omnia, vel materia materiata, vel illa quæ una est ex materiata et materiante materia. Materia materiata est caro de Virgine assumpta; materia materians divinitas assumens; materia ex materiata et materiante, una ex carne et Deo persona. Unde et in libro legis vel prophetarum, Filius loquitur quandoque secundum quod homo, quandoque secundum quod Deus. multoties loquitur totus Christus. Intentio vero est, pauperes ditare, relegatos ad patriam reducere; servos ad libertatem, peccatores ad veniam, damnatos ad gloriam sempiternam. Quasi enim sapiens mulier accendit lucernam, ut tenebrosos illuminet, ut drachmam perditam recuperet (*Luc. xv*). Quasi angelus Tobix peregrinanti se comitem præbere venit (*Job v*), et cum tribus pueris in fornacem mundi descendit (*Dan. iii*). Quasi Samaritanus semivivo in præsepi cæleste unguentum effudit, quem Levita et sacerdos contempserant (*Luc. x*): et quasi Eliseus super filium Sunamitis incurvavit se, cui baculus missus per Giezi proficere nequibat (*IV Reg. iv*). O pia intentio, non crudelis; voluntaria, non necessitatis. Non fraudatus est a spe sua, cui sic intendit, qui exspectans exspectavit. *Exspectans, ait, exspectavi Dominum, et intendit mihi (Psal. xxxix)*. Speremus in eum, fratres, et exspectemus, quia qui nobis intendit, quando venit ad nos, intendet et nobis, quando salvabit nos. In his enim omnibus non est aversus amor ejus, sed adhuc manus ejus extenta (*Isai. ix*). Intendit nobis, veniendo ad nos in gratia et humilitate, intendet et nobis, veniendo ad nos in gloria et majestate. Intendit nobis gloriam promittendo, intendet et nobis reddendo.

Causa vero tantæ et talis intentionis fuit hinc lapsus miseri, hinc miseria lapsi; hinc amor singularis impensus miseris corde, hinc miseria multiplex in amante; hinc omnipotentia largientis, hinc vero largitas omnipotentis. Iis enim sex gradibus ad thronum eburneum ascendit Salomon, quia istis sex de causis incarnari voluit de Virgine Christus, cujus uterus propter virginitatem factus est eburneus thronus. Hoc siquidem noster verus Salomon sedere venit in throno, quando coronavit eum mater sua in die desponsationis suæ (*Cant. iii*). Sicut enim corona regi convenit, sic et thronus. Corona enim in capite, connexio affectuum ordinata in

A mente; thronus virginalis uterus. In throno sedere in die desponsationis suæ venit, quando carni divinitatem univit. De hoc throno legitur, quod *thronum fecit sibi rex Salomon de ebore grandem, et sex gradibus ascendebatur ad eum (III Reg. x)*. In throno, ut dixi, Virginis uterus, in Salomone Christus, et sex incarnationis causæ figurantur in sex gradibus. Et bene per Salomonem Christum figurari dicimus, quia ipse est, qui fecit pacem his qui longe, et his qui prope (*Ephes. ii*): pacem Judæis, et pacem gentibus, pacem angelis et hominibus, quia ipse est, qui utrumque conjunxit parietem, divisit maceriam (*ibid.*), in cujus morte dissipatum est velum, ut unum esset sanctum et Sanctum sanctorum. Unde Salomoni comparatur, quia Salomon *pacificus* interpretatur. Sequitur de utilitate.

Mira et admirabilis utilitas, per quam nobis æterna reddetur jucunditas, et jucunda æternitas, ubi gaudium sine mœrore, quies sine labore, ubi nullus timor in minore, nulla exactio in majore, nullus invidiæ rancor in pace. Ubi omnes inducat in sapientia Salomonem, in mansuetudine Moysen, in velocitate Azaelem, in fortitudine Samsonem, in potentia Cæsarem, Absalomem in pulchritudine, in justitia Noe. Ibi *saliat sicut cervus claudus (Isai. xxxv)*, ibi videbit ut panthera cæcus. Ibi nihil extra liberum habebit servus, nec aliquid cum servo hæres parvulus (*Gal. iv*), sed erunt ibi liber et servus, parvus et magnus, leo et agnus (*Isai. ii*), et pascet eos pastor bonus puer iste parvulus, qui hodie natus est (*Isai. ix*). Multa dixi et nihil dixi: quasi balbutiendo locutus sum, quasi puer qui loqui nititur, et non potest. Quæ enim comparatio temporalis gloriæ, et perennis gloriæ? Non participant eadem ratione propositi. Hæc enim caduca sunt, illa æterna; hæc terrena, illa cœlestia; hæc adesse possunt et abesse: illa vero cum omnibus omnia sint, nunquam poterunt deesse. Sicut enim nulla potest esse conventio Christi ad Belial, lucis ad tenebras (*II Cor. vi*), ita nulla est comparatio præsentis justitiæ, sapientiæ, mansuetudinis, velocitatis, fortitudinis, potentiæ, et pulchritudinis, respectu futuræ. In respectu enim illius omnes justitiæ nostræ quasi non sint, et quasi pannus menstruatæ (*Isai. lxiv*), sic sunt coram Deo. Similiter et sapientia illi sapientiæ comparata insania est; mansuetudo Herodis crudelitas, velocitas quod aquila testudini, et lunæ celeritas pigritiæ Saturni comparata. Fortitudo vero summa pusillanimitas, potentia paupertas; pulchritudo quasi simiæ turpitude. Multa dixi, et nihil dixi. Et quomodo potni dicere, quod nescivi? Et quomodo scire, quod in cor hominis nequit ascendere? *Non enim oculus vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascendit, quod præparavit Deus diligentibus se (I Cor. ii)*. Sed hæc ideo dixi, ut cogitandi occasionem darem vobis, ut per hæc multo meliora crederetis. Modus autem agendi tantum et tale mysterium, talis fuit:

In primis omnium missus est Gabriel angelus a Deo

in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David; et nomen virginis Mariæ (Luc. 1, 2). Sed Virgo salutata turbatur, turbata concipit, imprægnatur, et parturit. Sic cœlestis medicus morbum quem nobis inflixerat hostis antiquus, curavit partim ex similibus partim ex dissimilibus. In principio siquidem nostræ damnationis, missus est serpens a diabolo in locum, cui nomen erat paradus, ad mulierem desponsatam viro, cui nomen erat Adam, de domo Dei, et nomen mulieris Eva. Sed mulier decepta lætatur, gaudens consentit, consentiens operatur (*Gen. 111*). Illa ergo nostræ salvationis exordium fuit, cum ab angelo salutatur, ista damnationis, cum a serpente decipitur; illa turbata gaudium commune concepit, ista gaudens, non dico suæ, sed potius nostræ perturbationi consensit; illa parturivit auctorem vitæ, ista fomitem mortis æternæ. Voluit ergo Deus filius hominis fieri, ut homines essent filii Dei; voluit laborare et pati, ut homines vacarent requiei; voluit esse mortalis, ut mortales non possent mori. Dedit ergo nobis sua, ut nos ei daremus nostra. Ut essent cum Deo homines, venit Emmanuel. Quid enim est Emmanuel? *Nobiscum Deus.* Cum hominibus venit Deus, ut homines essent cum Deo, Jeremia attestante, qui ait: *Hic est Deus noster, extra quem non existimabimus alium; qui ostendit viam suam Jacob, et Israel puero suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est (Baruch. 111).* Quia igitur ad homines venit, ut Judæos et gentes, et eos qui sunt ex Judæis et gentibus salvaret, ut inquinatos mundaret, oves ab hædis separaret, hædos abiciens, fideles regens, non immerito Græca, Hebræa, et Latina lingua titulus causæ libri scriptus est: *Jesus Nazarenus rex Judæorum (Joan. 111)*, Jesus Salvator interpretatur, Nazarenus mundans vel separans, Judæus confessio sive confitens. Et bene Salvator dictus est, quia cum multos legamus Salvatores, sicut in libro de Judicibus legitur, quod misit eis Dominus Salvatorem (*Jud. 111*); et Ægyptii ad Joseph: *Salus nostra in manu tua est (Gen. XLVII)*: hic autonomastice Salvator dici potuit, qui non tam jumentorum quam hominum, non tam gratiosam quam gloriosam salutem ministravit. Illi siquidem jumenta salvare potuerunt, non homines: et ob hoc temporalem, non æternam salutem ministraverunt. Iste vero non tam corporibus quæ quasi jumenta sunt, quam animabus, quas hominibus comparamus; non tam hujus temporis gratiam, quam æternæ salutis gloriam infudit. Non enim tantum animas, sed et corpus humilitatis nostræ conformabit corpori claritatis suæ.

Studeamus ergo, fratres, in libro hoc, hanc eandem, quæ in libro est, habentes materiam, nullam aliam intentionem, vel intentionis causam; sed eandem quærentes utilitatem; modum quem tenuit in studio teneamus, ut de eo qui pro nobis scriptus est, gaudeamus. Omnis siquidem studii la-

bor, cogitando, loquendo, vel operando exercetur. Si igitur aliquid cogitas, loqueris, vel operaris, quod discrepet a lege Domini, a materia libri hujus excessisti. Similiter si in opere, vel cogitatione, vel locutione tua, aliud intendas, quam pauperes recreare, nudum vestire, peregrinantibus compati, pro fratribus pati, ab intentione libri declinasti. Si vero in ipsa intentione bona aliam intentionis causam habueris quam pietatem, et amorem Omnipotentis, a causa remotus es intentionis. Plerumque enim contingit ut intentio boni sit, et causa intentionis bona non sit. Si enim justam viduæ causam tractare sollicitè intendat aliquis, non quidem affectu pietatis vel compassionis, sed causa cujusquam lucri temporalis, hujus intentio bona est, et causa intentionis bona non est. Similiter eandem utilitatis causam, quæ in hoc est, debes imitari. Cum enim aliquid bene intendis facere ex affectu pietatis, nullam aliam utilitatem quæras, quam gloriam inde perpetuam adipisci. Multoties enim contingere solet ut pro bono opere vel favor hominum, vel retributio quæretur temporalium. Modum etiam agendi debes in opere imitari, ut de bono opere non superbas, sed potius humilieris. Omnis enim qui recte fragilitatem suam considerat, mirari debet quomodo vel ad momentum bene operari queat. Turbari similiter debet, ne forte propter hoc bene operandi facultas detur, ut cum minus cautus fuerit, ab hoste fortius impugnetur. Plerumque enim a vexatione sua diabolus cessat, ut eum quem subvertere nititur, incautiorem reddat. Ita ergo turbari debes, ut bene operari non desinas. Nunquam enim timor malus est, nisi quando nimius est. Virgo turbata concepit, imprægnata est, et parturivit. Exemplum dedit tibi, ut tu turberis timore, concipias tamen cogitatione, imprægnaris dilectione, delectatione parturias in salutis operatione. Sed cujus salutis? Non corporis, sed animæ. Hanc enim salutem operari non debet, quia *qui odit animam suam, id est, vitam suam, in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam (Joan. 111)*. Ecce, fratres, doctrina cœlestis, ecce schola Salvatoris, studium filiorum Dei. Hæc scripta sunt in libro generationis Jesu Christi; et scribenda nobis in libro grandi. Scriptum quippe est: *Scribantur hæc in generatione altera (Psal. 111)*. Quæ altera? Quæ est prima, cujus ista sit altera? Generatio prima est generatio primi Adam, qui de terra terrenus est, id est generatio Cain, generatio Esau, semen Chanaan, et non Juda, *viperarum genimina (Matth. 111)*, generatio prava et exasperans, generatio quæ non direxit cor suum, et non est creditus cum Deo spiritus ejus (*Psal. LXXVII*): quæ studet et intendit semper, non in libro, in quo studet generatio Christi, qui est liber generationis Jesu. Habet enim et hæc generatio librum suum, qui malitiam habet pro materia sua, blasphemiam pro verbo, malam pro intentione voluntatem, pro causa intentionis mundi vanitatem, pro utilitate momenta-

neam carnis voluptatem. De cujus voluptatis modo, A suos fugit; ille, inquam, Herodes Idumæus, qui dictus est Ascalonita, qui Antigono successit in regnum, quia post Antigonom, qui vivente Herode sublimatus fuit a Pachoro in regno, nullus Judæorum regnavit. Unde Josephus (*Antiquit.*, I. XVIII, c. e) illius temporis fidelis historiographus tale dat de Christo testimonium: « Fuit eisdem temporibus Jesus, sapiens vir, si tamen eum virum nominare fas est: erat enim mirabilium effector operum, et doctor eorum qui libenter quæ vera sunt audiunt: et multos Judæorum, et multos ex gentibus sibi adjunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis cum Pilatus in crucem agendum esse decrevisset, non deseruerunt hi qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis iterum B vivus, secundum quod prophetæ hæc et alia de eo futura prædixerant. Sed et in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso dicti sunt, et nomen perseverat et genus. »

SERMO VII.

IN EADEM SOLEMNITATE.

Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum; et plena erat omnis terra majestate ejus, etc. Beati oculi qui vident, quæ vos videtis (*Isai.* vi). Multi enim prophetæ gavisi sunt ad umbram rei, cujus veritatis executionem videtis. Hinc est quod Dominus loquens Judæis ait: *Abraham pater vester exsultavit, ut videret diem meum; et vidit, et gavisus est* (*Luc.* x). Quando vidit? Quando in figura Trinitatis tres angelos vidit (*Gen.* xviii). Ergo non rem, sed rei figuram vidit, et gavisus est. Similiter Isaias incarnationis Dominicæ diem in figura vidit, et gavisus est, idem ait: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum* (*Joan.* viii). Et ne de visione dubitaret, ostensa est ei similiter in figura temporis plenitudo, qua visio debuit adimpleri. Unde dicit: *Anno quo mortuus est rex Ozias.* Ozias quippe rex plebis Judaicæ fuit. Figuram igitur illius temporis vidit, quo regnum Judaicum finem accepit, quoniam omnia hæc in figura monstrabantur ei. Nam cum regnum Judææ ultimum valescit, secundum prophetiam patriarchæ Jacob, qui mittendus erat Messias advenit: *Non auferetur sceptrum de Juda et dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est* (*Gen.* xl), quod et factum est. Nam a reditu de captivitate Babylonis fluxit circiter quadringentis septuaginta quinque annis et tribus mensibus, quibus interruptum fuerat regnum Judæorum, imposuit sibi diadema Aristobulus Joannis cognomento, Hircani filius, qui filios quidem non habuit sed fratres: quorum unum, id est Antigonom occidit, alios autem carceri mancipavit. Post quem promotus est ab uxore Aristobuli major frater ejus nequissimus Alexander, quoniam in sex annis quinquaginta millia seniorum interfecit, eo quod facinora sua detestarentur. Sed eo febre correpto et mortuo, successit ei in rem regni sed non in nomen filius ejus Hyrcanus, qui a Pompeio fuit pontifex declaratus: quem postea Pachorus rex Parthorum Antigono tradidit, qui eum auribus mutilavit, et per Pachorum in regnum sublimatus est. Cum vero Hyrcanum cum Phaselo fratre Herodis comprehendisset Pachorus, Herodes ad Idumæos contribules

Quia ergo cessavit unctio, dicant nobiscum advenisse Messiam, et ipsum tunc advenisse, quando finito regno Antigoni, qui fuit gentis Judææ, translatum est regnum ad Herodem alienigenam. Qui in dolore ortus Dominici omnes qui erant in Bethlehem Judæ pueros, a bimatu et infra occidit (*Matth.* ii). Quamvis aliter intelligi possit, quod dictum est, *Anno quo mortuus est rex Ozias.* Iste siquidem Ozias in principio regni sui fecit quidem quod placitum erat coram Domino, quia et hostes debellavit et Ammonitas sibi tributarios fecit; et reedificavit muros Jerusalem, quos destruxerat Joas rex Israel. Sed cum ditatus esset substantia mortali, contra Deum immortalem superbivit. Nam in festo propitiationis indutus stola pontificali intravit in templum, ut incensum poneret, Azaria Pontifice cum octoginta sacerdotibus eum prohibente. Unde factus est terræmotus, et claritas solis affulgens plus solito incidit in faciem regis, et percussus est lepra in facie (*II Paral.* xxvi). Vivente ergo Rege superbo et impio, Isaias Israeliticæ libertatis visionem videre non meruit, quia quandoque et propter malos prælatos boni subditi, et per malos subditos boni prælati a gratia Dei subtrahuntur. Hinc enim Dominus Ezechieli dicit: *Ecce ego adhærescere faciam linguam tuam palato tuo, et eris mutus, nec quasi objurgans, quia domus excasperans est* (*Ezech.* iii). Quia igitur rex impius tantæ visionis dignus non fuit, propheta per quem manifestari debuerat, ipso vivente eam videre non debuit. Ipso tamen mortuo visionem vidit, ut per hoc daretur intelligi, quod Dominus Isaiæ, non suo, sed excessu regis, spiritum prophetiæ subtraxit. Pensate, dilectissimi, quam periculosum sit ab humilitate recedere, quando nos sentimus bonis gratuitis eminere. Quia enim facies eminentior pars est corporis, merito percussus est Ozias lepra in facie, qui cæteris eminentior voluit apparere. Bene siquidem lepræ præmium pro merito virtutum recepit, qui lepra superbiæ dona

virtutum gratuita sordidavit. Nisi enim a cordis oculis labem superbæ quis deterserit, et vitii moriatur, ad visiones Dei discernendas etiam piæ voluntati nulla ratio suffragatur. Dicit ergo : Anno, quo mortuus est rex Ozias ; vidi Dominum, etc. Qui modo propheta dicitur, olim videns dicebatur ; sed non ideo videns, quod apertos habeat oculos carnis, quoniam indifferenter ad utrumlibet, bonum scilicet et malum, solent aperiri. Aperti sunt oculi Adam post lapsum (Gen. iii), aperti oculi discipulorum euntium in Emmaus in fractione panis (Luc. xxiv). Sed illius ad malum, istorum ad bonum. Illius ad concupiscentiam ; istorum ad resurrectionis fidem.

Neque enim credendum est cordis prædonibus, qui cum suæ voluntati cor subjugaverint, faciunt ipsum speluncam latronum (Matth. xxi), maxime quia falli possunt, ut non sit illud quod videtur, sicut videri videtur. Firmamentum videtur stare, quod semper movetur ; naviganti videtur moveri solum, quod solidum perseverat. Baculus videtur in aqua fractus, et cum sit integer, fallitur visus. Nec ideo propheta dicitur, quod spirituales cordis oculos aperit ad videndum. Non enim est credendam omni spiritui ; sed probatæ, ait Apostolus, spiritus, si ex Deo sunt (I Joan. iv). Nam per rerum imagines falluntur cordis oculi, cum aliter cogitantur, quam sint. Sed propter hoc propheta videns dicebatur, quod intellectuali videbat oculo, quod aliter evenire non posse per infusionem sancti Spiritus intelligebat : sive anigmatica, sive anagogica visione daretur intelligi, quod videbatur. Talis fuit visio Isaïæ filii Amos, qui ait : Vidi Dominum sedentem (Isa. vi). Vidit Adam Dominum deambulantem (Gen. iii), Stephanus stantem (Act. vii), Isaïas sedentem. Sic stabilis manens moveri videtur, cum nec affectu, nec loco, nec tempore moveatur. Sed deambulantem vidit eum Adam, quia in hoc quod peccavit, non tam Dominum ab eo, quam ipsum a Domino recessisse cognovit ; Stephanus vero stantem vidit, quia cum eum stare videret, cum ipso in tribulatione viriliter standi in agone signum dedit. Isaïas autem sedentem super solium excelsum et elevatum vidit, qui vel quiescentem, vel humiliatum inter mortales agnovit. Sedere enim humilitatis signum est, aut quietis. Sedilium tamen multas nobis varietates sacer sermo proponit, in quibus Dominum sedere protestatur. Dicit enim Psalmista : Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis (Psal. cix). Unde et in hymno angelico canimus : Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis. Alibi tamen idem Psalmista dicit : Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin et Manasse (Psal. lxxix). Et rursus : In excelso throno vidi sedere virum. Alibi vero dicit ipse Dominus cælum mihi sedes est (Isa. lxvi). Et rursus : Anima justi sedes est sapientiæ (Greg. hom. 33). Et ibi, sive significetur idem, sive aliud : Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et

PATROL. CCV.

A elevatum. In his omnibus nobis ille prædicatur, in cuius nativitate canit Isaïas, cum ait : Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis (Isa. ix). Deus est enim, qui sedet ad dexteram Patris ; consiliarius, qui sedet super Cherubim : unde cherubim interpretatur plenitudo scientiæ ; admirabilis, sedens in throno ; thronus enim regis est ; et ipse in regimine firmamenti et totius mundanæ machinæ apparet mirabilis, quam mirabiliter regit. In hoc autem quod cælum sibi sedes est, Pater futuri sæculi comprobatur. In hoc vero quod sedet super solium excelsum, id est in hoc quod naturam transcendit angelicam, fortis et potens intelligitur.

Unde angelis, quibus dictum est : Tollite portas, etc., respondentibus, quis est iste rex gloriæ, respondetur : Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio (Psal. xxiii). In hoc autem quod sedere dicitur in anima justi, vel super solium elevatum, quod idem est, probatur princeps pacis ; quoniam nunquam pax potest esse in anima sine ipso, nec nisi pax cum ipso. Vel aliter sedium diversitates ex propriis nominibus possumus assignare. Est enim alia sedes, quæ dicitur thronus, alia ferculum, alia cathedra [add. alia synhedra], alia tribunal, alia exhedra. Thronus regum est, ferculum seu sella pauperum, cathedra doctorum ; synhedra auditorum, tribunal judicum, exhedra iudicis assessorum.

Habet igitur ab æterno Dei Filius thronum ad dexteram Patris, sed ferculum fecit sibi in utero matris : cathedram vero facere non cessat in cordibus fidelium magistrorum, synhedras in devotis auditoribus, tribunal in justis iudicibus, exhedras in fidelibus consiliariis, judicans cum iudicibus : Nam hujusmodi homines vocat Psalmista sedes, ubi ait : Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David (Psal. cxxi). Illic, id est in cælesti Jerusalem sedeant illi, in quibus Dominus modo sedet vel per doctrinam, vel per obedientiam, vel per justitiam, vel per fidem. Et quamvis tot modis dicatur sedere, tamen excellenter et proprie dicit eum Isaïas sedere super solium excelsum et elevatum. Duas enim fecit rationales creaturas, angelum scilicet et hominem. In illis Dominus requiescit, quia si deliciae sunt ei esse cum filiis hominum (Prov. viii), multo magis cum angelis, qui a statu bonæ conditionis non recesserunt. Hanc naturam angelicam vocat Isaïas solium excelsum, quia a celsitudine in qua primo conditi sunt, non ceciderunt. Humanam vero naturam solium dicit elevatum, quia a statu in quo condita fuit cecidit, sed per effusionem sanguinis Jesu Christi postmodum elevata fuit. Unde idem Dominus ait : Cum exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum (Joan. xii). Vel excelsum solium vocat animam, quia in hoc excelsa, quod ad imaginem et similitudinem Dei facta. Solium vero elevatum caro humana, quæ de vitii schemate facta, videlicet de limo terræ,

modo super choros angelorum est elevata. Super solium igitur excelsum et elevatum sedit, qui ad suscipiendam animam et carnem se humiliavit. Et ne tantæ visionis miraculo propheta dilideret, evidens super hoc in rebus conditis supponit exemplum. Sequitur enim :

Et plena erat omnis terra majestate ejus. Omnis, inquam, quia illa, de qua dictum est : *In principio creavit Deus cælum et terram* (Gen. 1); vel illa, de qua dicitur : *Etenim Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum* (Psal. LXXXIV); vel etiam illa, de qua scriptum est : *Anima mea sicut terra sine aqua tibi* (Psal. CXLII). Nam cum de ornatu terræ Deus disponeret, ait : *Congregentur aquæ in locum unum, et appareat arida. Factumque est ita. Et dixit Deus : Germinet terra herbam virentem, etc.* (Gen. 1.) Consideremus quam vivus sit sermo Dei et efficax (Hebr. IV); quam utilis et velox vox ista : *Germinet terra herbam virentem*, et statim sine beneficio humoris, sine calore solis, siue exercitio humani laboris germinavit. Solent enim plerique dicere, nisi clementia aeris herbas humectaverit, vel solis calor moderatior tepescerit, vel exercitio humani laboris cultæ fuerint, germinare non possunt. Nam propterea quidam Maïæ, tanquam Deæ humoris in capite Maïi, cui etiam mensem illum dedicantes a Maïa Maïum dixerunt; qui error quibusdam, qui etiam Christianæ religionis habent characterem (quod dolentes dicimus), usque hodie dissuaderi non potest, divinum impenderunt et impendant cultum. Alii vero soli, coquod virtute sua terrarum sinus penetret, et sparsa foveat semina, et rigentes gelu venas relaxet arborum; alii vero pro diversis beneficiis, hominibus tanquam diis diversos deputabant honores. Sed facessat vana opinio, quia sine humore non jam humor, sed arida germinavit, antequam solis focus susciperet, imo priusquam sol ipse fieret; nullo labore hominum, sed divino munere, sine satione fruges, fructus sine semine tam necessarii, tam grati, tanque utiles, ad illam Dei vocem pullularunt, ut repletis non solum usui sint, sed delectationi. Nam sive in radicibus, sive in corticibus, seu etiam in medullis aut foliis aut fructibus sive seminibus, quidquid factum est, totum fecit Deus, ut ex eis sustentaretur hominis infirma natura, vel relevaretur infirmata, vel custodiretur sana, vel sanaretur minus debite custodita. Non igitur impendant homines honorem creaturæ, quem debent Creatori: nec gloriatur de se creatura, nec gloriatur in creatura, sed potius in Creatore. Quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui terram germinare facit, et dat germinibus incrementum (I Cor. III). Omnia quæ fecit, aut esui, aut usui humano nata sunt; nam quod ad escam non adjuvat, valet ad medicinam; et si qua tibi noxia videantur, innoxium tamen aut feris aut avibus

A ministrant pabulam, ut sic redeant ad humanum proventum. Nam storni cicutis, et homines sturnis utuntur; cervi colubris, et homines cervis; et si qua forte sunt, quæ nulli prosint, imo noceant, tamen ad hoc facta sunt, ut homo in ipsis aut puniatur, aut exerceatur, aut erudiatur, aut humilietur: et sic ad humanam utilitatem cuncta reciprocatur, cujus plena est terra majestate ejus. Sed si in rerum conditione fuit ita potens et efficax sermo divinus, qua præsumptione infra limites i. fi. militatis potentiam sive clementiam Verbi coarctare volunt hæretici, ut pro salute animæ non faciat, quæ multo dignior est corpore, quod fecit pro corporis necessitate? Terra nec humore, nec calore, nec labore germinavit, cum adhuc virgo erat, id est in corrupta, nec infecta, nec interfecta in sanguinibus. Quid ergo mirum, si terra nostræ naturæ incorrupta et virgo, sine humore seminis, siue calore libidinis, sine opere hominis concepit et peperit semen, quod nisi Dominus reliquisset nobis, quasi Sodomam fuissetis (Isa. 1), quia ipsum est vita nostra, cujus etiam odore mortui reviviscunt? Nunquid potest facere Verbum Dei, quod habet natura vulturis? Vultur sine coitu concipit et parit: et verbo Dei per quod illud fit femina concipere non potuit?

Sed dicis: Unum dicitis Patrem et Filium? Ergo si Filius carnem assumpsit, et Pater. Non est ita, quia cum ignis sit calor et splendor, splendor in rubo fuit, sed non calor; et cum ignis sedes sit in jecore, ascendit ad cerebrum, et per venas represso calore accedit splendor ad oculos, et unitur illi carnali membro, cui tamen non adhæret calor, cum calor ignis sit in cerebro, et unus tamen ignis qui afficit cerebrum et oculum; sed calidus in cerebro, splendidus in oculo. Ita unus Deus Pater et Filius, et Pater carnem non assumpsit, sicut non est calor in oculo: et Filius carnem assumpsit, sicut oculum splendor afficit. Terram igitur majestate Dei plenam in hoc fateantur hæretici, quod humanæ naturæ tota Filii majestas uniri voluit, et unita fuit. Et si nobis vel nostris credere nolunt, quia omnes prophetæ ei testimonium perhibent, tamen inimici nostri sint iudices, quia ad hoc ut verum dicant nobis, *mentita est iniquitas sibi* (Psal. XXVI). Ille namque Christianæ religionis sævissimus impugnator Porphirius tale testimonium reddit Christo: « Christum, ait, Dii piissimum pronuntiaverunt, et immortalem factum, et cum bona prædicatione ejus meminerunt. » Sed et quædam Sibylla tale fertur ab Augustino (6) testimonium dixisse de Christo: « In manibus infidelium veniet, dabunt autem Deo alapas manibus incestis, et impuro ore expuent venenatos sputos. Dabit autem ad verbera simpliciter sanctum dorsum, et colaphos accipiens tacebit; ne quis agnoscat quod Verbum, vel unde venit, ut inferis loquatur, et corona spinea coronetur. Ad cibum scilicet, et ad sitim

(6) *De Civi. Dei*, lib. XVIII, c. 23.

acetum dederunt, inhospitalitatis hanc ministraverunt mensam. Ipsa enim gens insipiens, Deum tuum non intellexisti ludentem mortalium mentibus; sed spinis coronasti, et horridum fel miscuisti. Templi vero velum scindetur, et medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis, et morte morietur; et tunc inferis ingressus ad lucem venit primus, resurrectionis principio revocatis ostenso. Ecce quid expressius de Christo dici potest? Et quid eo sublimius esse? In cujus ortu Romæ templum pacis corrui, et fons olei erupit usque in Tiberim. Et bene, quia fons misericordiæ erumpebat de terra naturæ nostræ, per quem non solum omnis idololatriæ cultus finem accepit, sed omnis cultus religionis incepit, quia veræ pacis templum misericorditer congregavit, ut scriptum est: *Congregentur aquæ in locum unum (Gen. 1). Aquæ multæ populi multi (Apoc. xvii).* Istæ aquæ diffusæ erant secundum varias hominum voluntates, et varios infidelitatis errores; sed congregatæ sunt in locum unum; in locum illum, de quo dicit Dominus ad Moysen: *Est, inquit, locus apud me, et stabis supra petram (Exod. xxxiii).* Quis autem locus penes eum est, qui attingit a fine usque ad finem fortiter? (*Sap. viii.*) Ecclesia est, ubi ipsi habitat, ubi pascit, ubi cubat in meridie (*Cant. 1*). Iste quippe locus uter est, in quo congregat aquas maris (*Psal. xxxii*). Iste locus hydria est Rebeccæ, ex cujus plenitudine adequati sunt Eliezer et cameli (*Gen. xxiv*). Ipse est enim hydria Samaritanæ (*Joan. iv*), quam Dominus de puteo aquæ salientis in vitam æternam secundavit (*ibid.*). Per ipsum etiam figuratæ sunt sex hydriæ, quæ inventæ sunt in convivio nuptiali, secundum purificationem Judæorum (*Joan. ii*), id est secundum mundificationem continentium. Per unum locum siquidem et una hydria et sex hydriæ bene figurantur; quia cum una sit universalis Ecclesia, multæ tamen particulares sunt Ecclesiæ, quæ propter senarium, qui perfectus est, per sex hydrias figurantur. *Capiebant autem, ait Evangelista, metretas binas vel ternas (ibid.)* Unde et arca Noe, quæ eodem modo Ecclesiam præfigurabat, fuisse legitur bicamerata et tricamerata (*Gen. vi*). Congregata est enim Ecclesia de patriarchis et prophetis, de apostolis, de martyribus, de confessoribus et virginibus, et propter hoc forte sex hydriis comparatur. Sunt autem tria bonorum genera; temporalia, naturalia, gratuita. In patriarchis igitur et prophetis ceperunt hydriæ tres metretas; ipsi enim et temporalibus et naturalibus et gratuitis bonis abundaverunt: in apostolis autem et martyribus, et confessoribus et virginibus, duas tantum, quia temporalia abdicantes, naturalibus et gratuitis abundaverunt. Ideo autem congregatæ sunt aquæ in locum unum, ut piscationibus sint aptæ:

Simile est enim regnum cælorum sâgenæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti (Matth. xiii). Unde et in sâgena Petri conclusa est tam bo-

norum quam malorum maxima piscium multitudo. Quorum boni mittendi sunt in vasa, mali vero eijciendi foras, cum ventum fuerit ad litus. Nunquid videtis, dilectissimi, Petrum trahentem rete suum plenum cancriis, id est insidiatoribus; polypodibus, id est adulatoribus; hericiis, id est peccatoribus; qui cursum navis impediunt, et ne proficiat, stare cogunt? Nonne quasi cancri sunt in Ecclesia, qui simplicitati aliorum invidentes, ut per insidias decipiunt, quos vel aperte, vel fortitudine non possunt, fallentium lapides occasionum in innocentem jaciunt? Polyodes autem juste dixerim adultores, qui mutantur ad vultus hominum; qui sicut bona de bonis, vel mala de malis, sic vel bona de malis, vel mala de bonis, ut hominibus placeant, non verentur loqui, sicut polyodes, qui ad quodcumque saxum venerint, saxi colorem assumunt. Isti tales in sâgena Petri conclusi sunt cum delphinis et phocis, qui in signum dilectionis eximix, cum timent incursus hostium, ore fetus teneros in visceribus iterato suscipiunt. Exemplum quippe præbent prælati, ut verbo compassionis filios suos in visceribus charitatis suscipiant, maxime cum viderint periculum mentis vel corporis imminere. Congregatæ sunt aquæ, et apparuit arida. Prima virtus est, *Quothi seauton [Γωθι σεαυτόν]*, id est *Nosce te ipsum*. Ad hoc enim congregatæ sunt fluxe mentes hominum, et in utre disciplinæ coarctatæ, ut unusquisque quanta sit ariditas infirmitatis humanæ, cognosceret. Quod et ille cognovit, qui dixit: *Anima mea sicut terra sine aqua Deo (Psal. cxlii)*, ut cognita defectus sui siccitate, illius præstoletur imperium, qui dixit: *Germinet terra herbam virentem (Gen. 1)*; quod miraculose fieri solet primo, quia nullo labore, nullo præcedente devotionis humore, nullo charitatis calore, sola sancti Spiritus infusione germinat anima, nunc radices cogitationum, nunc affectuum semina, nunc fructus operum, et sic plena est terra sancti Spiritus majestate. Benedicamus igitur Patrem, cujus majestate plena est terra in rerum conditione; benedicamus et Filium, cujus majestate plena est terra in nostra reparatione: benedicamus et Spiritum sanctum, cujus majestate terra plena est in hominis sanctificatione. Benedicamus ergo Patrem et Filium cum sancto Spiritu, cui laus est et gloria per infinita sæcula. Amen.

SERMO VIII.

IN APPARITIONE DOMINI.

Cum natus esset Jesus, etc. (Matth. 11). Taceant ad te insulæ Deus, et gentes mutent fortitudinem. Quis suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum, ut sequeretur se? (*Isa. xli.*) Quis, inquam, nisi qui de lapidibus suscitavit filius Abraham? (*Luc. iii.*) Cum enim gentes lapides et ligna adorarent, similes erant lapidibus, juxta illud: *Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis (Psal. cxii).* Quasi enim lapides nec oculos ad intelligendum, nec aures ab obediendum, nec nares ad discer-

nendum, nec os ad confitendum, nec manus ad bene operandum habebant. Secundum ergo illud lapides erant, et quasi simulacra lapidibus comparanda, quia cum oculos haberent, non videbant. Excæcaverat enim eos malitia eorum. Et cum aures haberent, tanquam aspides surdæ obturabant aures suas (*Psal. LVII*). Similiter et de aliis sensibus intelligere poteritis, si stultitiam, si perfidiam, si in obscenis operibus abominationem perpendatis. Quia ergo nec videbant, nec audiebant, nec sentiebant, nec loquebantur, nec operabantur prout debebant; secundum aliquid mortui erant. Quis suscitavit eos? Aperti sunt oculi eorum, et viderunt stellam, intellexerunt signum magni Regis esse, aggressi sunt iter, et veniunt ad confitendum Jerosolymis dicentes: *Ubi est, qui natus est rex Judæorum?* (*Matth. II*.) Quis ergo suscitavit eos ab Oriente? Quid, nisi ille, qui parvus erat in præsepio, et magnus in Oriente? qui factus est in Occidente miserabilis, et mirabilia faciebat in Oriente? qui latebat prope positus, et longe positus apparebat; qui prope posita fecit Isaac ignorare, et longe futura cognoscere; qui admirabilis consiliarius apparebat Orientalibus et Occidentalibus, qui (7) Verbum erat in sinu Patris, et infans in gremio matris: qui regebatur ab hominibus in mundo, et elementa regebat in cælo: qui tacebat apud Judæos, et vocabat Chaldæos? Notus erat jam in Chaldæa Deus; et in Israel parvum nomen ejus. *In propria venit; et sui eum non cognoverunt* (*Joan. I*). Ad alienos non venit, et statim ut natus est in Bethlehem Judæ in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt (*Matth., II*).

Quia igitur idem Deus et homo, Verbum et infans, regebatur et regebat, loquebatur et tacebat, non immerito per irrationalis rei cognitam rationem nativitatis suæ ratio cognita est. Venientibus siquidem Magis dux itineris stella fuit; quæ quasi tacens locuta est. Facebat, quia res irrationalis erat; loquebatur, quia Regem natum Magis ostendebat. Nam etsi verbum, quod foris patet corporis auribus, non dicebat, verbo tamen intrinseco, quo solemus intus in animo erudiri, dicebat. Et bene; indicabat enim Verbum, quod intus latebat in carne, non quod foris patebat in ore. Ideo ergo, ut ita dicam, verbo intrinseco Magos erudiebat, quia Verbum intrinsecum et in carne latens indicabat. Nec per aliud rationale aliquid Verbum incarnatum oportuit manifestari, quia sicut stella in nocte, sic Deus in carne: sicut lux lucens in tenebris, sic Filius Dei in caligine nostræ mortalitatis. Sic ergo suscitati Magi, sic vocati, Christum secuti sunt. Quomodo secuti? Hic attendite, fratres mei, vos quibus dictum est. *Qui non bajulat crucem suam et sequitur me, non potest meus esse discipulus* (*Luc. XIV*). Scitis quia Christus dives in cælo, pauper factus est in mundo; cum esset super ho-

(7) Deest vox *despectus*, vel *mutus*, aut similis.

A mines, factus est sub hominibus; cum esset omnium Dominus, factus est omnium servus: cum sederet ad dexteram Patris in regno suo, peregre profectus est, accipere sibi regnum et reverti (*Luc. XIX*). Sic et Magi secuti sunt. Relictis siquidem operibus, derelicta majestate regali et patria, illi supponi voluerunt, qui se aliis supposuerat; servi illi facti sunt, qui se sponte aliis servum præbere venerat; peregrinari cum illo voluerunt, qui propter ovem centesimam in longinquam regionem descenderat (*Luc. XV*). *Erubescite, Sidon, ait mare* (*Isa. XXIII*), ad unius parvi signi ostensionem, isti qui nec verbum vitæ audierant, nec viderant Christi miracula, venerunt. Nos vero, quibus quotidie clamant apostoli, clamant evangelistæ, clamant prophetæ, clamant sanctorum exempla, Christi opera, signa et verba, tanquam aspides surdæ aures obturamus (*Psal. LVII*). Tabernaculum Dei tot et talibus operimentis videmus opertum; et adhuc sub dio sumus, adhuc ventis et imbribus nos exponimus. Incarnationis siquidem veritatem hinc sanctorum charitas, quasi coccus bis tinctus, hinc sacri eloquii doctrina, quasi hyacinthus; hinc afflictio pœnitentium, quasi sagum cilicinum; hinc passio Salvatoris, quasi purpura; hinc munditia castitatis quasi byssus retorta; hinc carnis abstinentia, quasi pellis arietum rubricata, munit. Cur igitur in Christo non requiescimus, cur adhuc vento vanitatis et imbribus occupationum dati sumus? Quare non audimus vocem monentis et dicentis: *Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego vos reficiam?* (*Matth. XI*.) Illi propter Christum divitias suas et patriam contempserunt: nos qui nihil habemus, nostrum nihil amittere formidamus? Si igitur multa possumus cum rege divite, nostrum saltem rete dimittamus cum Petro paupere. *Omnia enim dimisit, qui propriam voluntatem, ut ait Hieronymus (8), derelinquit.* Regnum siquidem Dei non ære, sed mente comparatur. Non enim dantis est, sed amantis. Comparavit illud vidua duobus minutis (*Marc. XII*), Zachæus dimidia parte bonorum suorum (*Luc. XIX*). Regnum denique Dei calice aquæ frigidæ comparari potest; quod comparare non potuit Simon magus, vel Ananias, pro omnibus bonis suis. Sequamur ergo cum Magis, quia jam suscitati sunt et vocati. Suscitati sumus a morte perniciosa, morte Salvatoris gloriosa: suscitati in baptismo, sed adhuc suscitandi in judicio.

Ideo impii non resurgunt in judicio (*Psal. I*); qui non sunt a morte perniciosa suscitati in baptismo. Surgent ergo, non resurgent; surgent, ut moriantur morte pessima, quia suscitati non sunt morte gloriosa. Nos vero resurgemus a morte pretiosa, ut vivamus gloriose, quia suscitati sumus a morte perniciosa, ut moriamur pretiose. Sicut enim *peccatorum mors pessima est* (*Psal. XXXIII*);

(8) Comment. in c. XIX Matth.

sic pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv). Nec mori potest morte pretiosa, qui primo non suscitatur a pernicioſa. Ideo ergo resurgemus in iudicio, qui a triplici morte suscitati sumus in hoc mundo, a pernicioſa, a propitiosa, a pretiosa. De pernicioſa suscitatur ad propitiosam, de propitiosa in pretiosam, de pretiosa in gloriosam. Mors enim pernicioſa peccatorum, mors propitiosa pœnitentium, mors pretiosa sanctorum, mors gloriosa Salvatoris omnium. Ut enim suscitaretur beatus Job a morte pernicioſa, morte pretiosa mori desiderabat, cum opera, quibus iram Dei meruisse se credebat, perpendens, dicebat: *Quare non in vulva mortuus sum, egressus ab utero, statim non perii? Cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus?* (Job iii.) In vulva moreretur, si peccatum, quod in cogitatione est, dimitteret; egressus ex utero periret, si cogitationem in opere non demonstraret; genibus exceptus non fuisset, si in ipso opere culpa displiceret. Multos enim excusat necessitas, quos nequit excusare voluntas. Lactatus vero uberibus non esset, si post culpæ delectationem, ad vocem monentis causas excusationis in peccato non quæreret. Cum enim diceret: *Quare non in vulva mortuus sum, etc.*, sensus est. Quare non sum mortuus morte propitiosa, qui morior pernicioſa? Quare non sum suscitatus in pretiosam, qui lapsus sum in perniciosam? Ab hoc enim quadruplici mortis genere suscitatur hominem, qui suscitavit unicum matris suæ filium in porta (Luc. vii), archisynagogi filiam in domo (Marc. v), filium Sunamitis per Eliseum in cubiculo (IV Reg. iv), Lazarum per semetipsum a monumento (Joan. xi). Ipse ergo est, qui alios suscitatur ab oriente, alios ab aquilone, alios ab austro, alios ab occidente. Quia enim omne peccatum, aut cogitatione, aut deliberatione, aut delectatione fieri solet, aut opere; cum peccatum quasi pro foribus est, cogitationem percipit, et in cogitatione respicit. Suscitatur peccator a morte pernicioſa, quasi ab oriente, vel in porta, et peccatum morte pretiosa moritur, quasi in vulva. Cum vero post cogitationem incipit deliberare peccatum, et in ipsa deliberatione respicit, suscitatur peccator a pernicioſa morte, quasi ab aquilone vel in domo; et peccatum morte moritur pretiosa, postquam ex utero egressum est; si vero post deliberationem incipiat delectari, et tunc corrigitur, peccator a pernicioſa morte suscitatur, quasi ab austro, vel in cubiculo; et peccatum postquam genibus exceptum est, moritur morte pretiosa; si vero post delectationem peccatum ad opus perducitur, et tunc emendatur, peccator a morte pernicioſa suscitatur quasi in monumento, vel ab occidente, et peccatum moritur morte pretiosa, postquam uberibus lactatum est.

Igitur ab ipsa intentione malitiæ revocati et ad fidem vocati venerunt Magi ab Oriente: *Cum natus esset Jesus in Bethlehém Judæ in diebus Herodis*

A regis. Herodes, quia gloria pellis dicitur, bene illum nobis insinuat, qui in carne nostra gloriatur. Habet enim Deus in homine gloriam, habet et ipse homo, habet diabolus. Quandoque gloriatur Deus in nobis, quando nos in subjectione humiles, in pœnitentia fortes invenit, in labore strenuos, in obedientia promptos, in oratione devotos. Hominiſ autem gloria est testimonium conscientie suæ (II Cor. i). Diaboli vero, carnem deliciis pervertere, corpus fovere. Quia igitur pervertere solet hominem, cum primo peccatum per suggestionem manifestat ei, deinde cum animum facit in diversa mutari per cogitationem; postea quando facit animum acquiescere per desiderium in cogitatione; deinde vero quando post desiderium accedit velocitas in consensu; postea cum post consensum accedit in opere consummatio, delectatio etiam in operis consummatione; ad ultimum autem audacia defensionis in delectatione non incongrue dies Herodis possumus appellare motus illos animi, quibus diabolus nos pervertit, ut gloriatur in carne. Ut enim diem primum in nobis Herodes faciat, quem solis diem gentes appellare consueverant, quasi sol hemisphærium cordis intrat, cum primo peccatum per suggestionem manifestat. Solis enim nomine manifestatio plerumque figuratur, ut ibi: *In vola posuit tabernaculum suum* (Psal. xviii), id est in manifesto. Ut vero secundum diem faciamus in nobis quem diem lunæ vocant hemisphærium cordis intrat luna, cum animus mutatur in multa. Ut autem tertium diem faciat in nobis quem antiqui vocabant diem Martis, intrat Mars hemisphærium cordis, cum per cogitationem animus ignescit. Mars enim Pyron [Πυρόν], id est igneus vocabatur. Similiter ut in quartum diem procedat, quem vocare solebant Mercurii diem, quasi hemisphærium cordis Mercurii accendit, cum post desiderium in consensu velocitas accedit. Antiqui enim Mercurium Stilbonta [Στίλβοντα], id est velocem appellabant. Diem vero quintum in nobis facit, quem vocant homines diem Jovis, cum in consummatione operis ardoris flamma comburit animam, quia tunc Jupiter intrat mentem, quem Phaetonta [Φαίτοντα] philosophi vocant, id est ardentem. Cum vero post consummationem gaudere mens incipit in operis delectatione, sextum diem facit in nobis Herodes, quem vocare solemus diem Veneris, quia Venus tunc in animo lucescit, quando placet opus prævaricationis, et animum lucidum reddit. Unde apud antiquos Venus Phosphoron [Φωσφόρον], id est lucida vocabatur. Ut autem diem septimum in nobis agat, quem nos diem Sabbati, antiqui Saturni vocabant, hemisphærium cordis Saturnus intrat, quando quod male perpetratum est parvipendit, et ad vocem monentis irascitur; et inflatus superbia etiam castigantem minatur. Unde et Saturnum antiqui Pheuma [Φεσμα], id est minantem nominabant.

In his ergo diebus natus est Jesus; non tantum

illa natiuitate, qua plasmavit nos, secundum quam æternaliter natus est de Patre sine matre; sed illa qua reformavit nos, secundum quam temporaliter natus de matre sine patre: vel illa qua formari solet in nobis per devotionem, inspirando; vel illa qua sanctificavit nos in baptismo, vel illa qua redemit nos in patibulo. De prima enim dictum est: *Ego hodie genui te (Psal. 11)*; de secunda: *Puer natus est nobis (Isa. 1x)*; de tertia dicit Apostolus: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis (Gal. 1v)*; de quarta autem ipse Dominus ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei (Joan. 111)*; de quinta vero natalitia sanctorum nos celebrare dicimus, cum mortem eorum celebramus. Unde et merito, quando mortem Christi recolimus, qui Sanctus sanctorum fuit, natale ipsius celebrari credamus. Sic enim natus est Dominus nobis, ut nos ei totidem modis nasceremur. Sed prima ejus natiuitas nostræ quintæ causa fuit, secunda primæ, tertia secundæ, quarta tertiæ, quinta quartæ. Per potentiam siquidem, qua natus est de Patre æternaliter, nati sumus temporaliter. Natiuitate vero, qua de matre temporaliter natus est, et nos filii Dei facti sumus. Filius enim Dei filios hominum fecit homines, sed filius hominis eosdem homines fecit filios Dei. Qui filius Dei erat ut homines essemus, filius hominis factus est, ut filii Dei voceremur. *Quotquot autem, ait Evangelista crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1)*. Similiter tertia ejus natiuitas nostræ secundæ causa fuit. Nam ideo baptizatus est, ut sanctificaret nobis aquas, et nos ei per aquas denuo nasceremur. Similiter quidquid in mundo operatus est, ad exemplum nostrum totum factum est, ut ipsius factura essemus, creati in ipso in operibus bonis. *Exemplum enim, ait, dedi vobis, ut et vos ita faciatis (Joan. 1111)*. Mortuus est etiam pro nobis, ut et nos ei morte pretiosa moreremur. *Consepulti enim sumus Christo per mortem ejus (Rom. 6)*, ut scriptum est. *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Coloss. 111)*.

Primo ergo natus est de patre sine matre, secundo de matre sine patre, tertio formatur in nobis quotiæ per devotionem operis, quarto natus ex aquis Jordanis, quinto quando mortale suum induit immortalitatem per patibulum crucis. Unde bene natus dicitur in Bethlehem Judæ. Bethlehem quippe *domus panis* interpretatur. Quid est ergo Bethlehem Judæ, nisi Synagoga Judæorum, vel Ecclesia, vel unaquæque fidelis anima, vel certe virgo gloriosa, vel cælestis et æterna patria? Cum enim Synagogæ primo credita fuerunt eloquia Dei, domus panis fuit, quia Verbum vitæ quasi panis est animæ. Sed posteaquam hæc eadem verba ad filios Ecclesiæ translata sunt, per fidem et prædicationem doctorum, incæpit esse domus panis Ecclesia. Cum vero unusquisque fidelis panem hunc vel sibi ruminat, vel aliis frangit, non incongrue domus panis potest

A appellari. Virgo etiam gloriosa domus panis facta est, quando eum in utero portavit, qui de seipso dicit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendit (Joan. 6)*. Sed et illa cælestis patria domus panis potest appellari, quia ibi est panis angelorum, de quo solo satiari se posse testatur Psalmista dicens: *Satiabor, cum apparuerit gloria tua (Psal. 1xvi)*. Sed prima domus, domus fuit, ut ita dicam, panis hordeacei, secunda similaginei, tertia lagani oleo liti, quarta subcinericii, quinta panis reversati. Cum per integumenta verborum Synagogæ locutus est Deus, et in eis dura et aspera præcepit; ut: Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur, quasi medullam inter paleas ministravit. Sed quando per doctores Ecclesiæ sublato cortice litteræ medulla intelligentiæ subjectis manifestata est, similagineum panem filii Ecclesiæ fregit. Cum vero ab aliquo verbum hoc vitæ cum charitate ruminatur, et devotione tanquam lagani per pinguedinem charitatis, et oleo devotionis litum translutitur. Cum autem in utero Virginis Filius Dei carnem assumens latuit, venter ejus quasi domus panis subcinericii fuit, quia in ea sub cinere nostræ mortalitatis panem vitæ nobis abscondit. Sed in ascensione, quando ad dexteram Patris sedit, et omni corruptione mortalitatis ab eo sublata potentia plenitudinem a Patre recepit, panis subcinericii reversatus fuit. Quia ergo natus est de Virgine, factusque per baptismum sponsus Ecclesiæ, et per devotionem quotidie formatur in fidei corde; et per Synagogam passus in cruce, et per potentiam divinitatis elevatus est in cælesti majestate, bene natus perhibetur in Bethlehem Judæ. Quia ergo fratres, panis subcinericii carnem assumendo, reversatus ascendendo, lagani oleo litum charitatem et misericordiam ostendendo, panis ut ita dicam, sorbitus in baptismo, panis vero coctus in cilibano factus est pro nobis moriendo, accipiamus panem hunc, et gratias agentes Deo Patri, comedamus cibum qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam (Joan. 6). Amen.

SERMO IX.

IN DIE EPIPHANIE.

Fiat lux (Gen. 1). Illa eademque erat. Erat lux vera, sed facta non erat. Antequam fieret, erat. Erat enim ab æterno, quia de luce æterna erat. Lux enim de luce, Filius de Patre. *Et facta est lux (ibid.)*, quia factus est ex muliere, factus ex semine David secundum carnem (Gal. 1v). *Et vidit Deus, id est videri fecit Pater, lucem quod esset bona (Gen. 1)*. Non aliunde bona, sed a seipsa, nec participatione boni bona, sed omni plenitudine, et propter hoc sola, quia nulla sic bona. *Et divisit lucem a tenebris (ibid.)*, eo quod nulla erat conventio lucis ad tenebras, id est Christi ad Belial (II Cor. 6). *Et factum est vespere et mane dies unus (Gen. 1)*, quia factus est homo et Deus unus Christus. Ideo unus, quia unicus, quia singularis. Dies Dominicus dies hic, quem fecit Dominus, exsultemus et lætemur in eo (Psal. cxvii); quia populus qui ambulabat in tenebris, vi-

dit lucem istam (*Isa. ix*). Ascendit enim super nubem levem et candidam, et ingressa est Ægyptum (*Isa. xix*); et illuminavit abscondita tenebrarum (*I Cor. iv*): ut abjectis operibus tenebrarum, induerentur homines armis lucis (*Rom. xiii*). Cessante quippe lumine succedunt tenebræ, succedunt et in tenebris opera tenebrarum: *Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt* (*I Thess. v*). Dormiunt quidem, vel per ignorantiam, vel per negligentiam, vel per ignaviam. Ebrii vero sunt, qui sunt absque rationis moderamine absque justitiæ libra, sine juris mensura. Ebrii sunt, qui neque frenum, neque modum habentes, dare nesciunt locum iræ (*Rom. xii*), sed crudeles, cupidi, contentiosi, malum pro malo, vel maledictum indebita talione reddunt pro maledicto (*I Petr. iii*). Hæc sunt opera tenebrarum, quæ sedente luce succedunt. Cessante luce fiunt tenebræ, in quibus pertranseunt bestiæ silvæ (*Psal. ciii*), volant noctuæ, egrediuntur nycticoraces de domiciliis, ut fiant opera tenebrarum. Hinc mystice satis legitur: *Nachor genuit Tabee et Gaham, et Thahas et Maacha*. Hi sunt filii Nachor de concubina sua Roma (*Gen. xxii*). Nachor interpretatur *quiescens lumen*, Roma vero *excelsa* vel *sublimis*. A quiescente lumine, id est cessante luminis claritate, mens excelsa, id est sublimis et superba, adulterinos, non legitimos filios parit, id est opera tenebrarum, scilicet opus crudelitatis, cupiditatis, indebitæ talionis et contentionis. *Genuit*, ait Scriptura, *Tabee*, qui interpretatur *interficiens*, in quo crudelitas figuratur. *Genuit et Gaham*, qui dicitur *vallis æstus*, per quem mundi cupiditas accipitur. *Genuit etiam Thahas*, qui *tatio* interpretatur, qua malum pro malo, dens pro dente, oculus pro oculo, maledictum redditur pro maledicto (*Exod. xxi*). Habent enim hi tales semper præ oculis iudicium punitivum, remissivum nunquam, quo tenetur Catholicus dimittere tunicam pallium auferenti (*Matth. v*), alteram præbere maxillam maxillam lædenti (*ibid.*), *Genuit et Maacha*, qui dicitur *consensus*, quia sine dubio lumine veritatis cessante, succedunt contentiones, iræ, rixæ, discordiæ, quæ sunt opera tenebrarum.

Ne igitur sint hæredes filii ancillæ cum tuus liberæ (*Gal. iv*), id est opera tenebrarum cum operibus lucis, ut potenter abjiciantur, induimini armis lucis (*Rom. xiii*). Arma lucis intelligimus ex vi et natura lucis. Est enim lux ab igne. Et lux ista ab illo igne, de quo scriptum est: *Deus noster ignis consumens* (*Deut. iv*). Propter hoc naturaliter est ascensiva, discreta, restrictiva, consolidativa, accensiva, illuminativa. Non enim recedit ab ignis natura, de quo nata est. Ex vi igitur ascensiva disponit ascensiones homo in corde suo (*Psal. lxxxiii*), incipiens a timore servili; et per initialem usque ad filialem proficiens currit viam mandatorum Dei (*Psal. cxviii*), per vias rectas deductus; donec inductus in omnem veritatem, ad excellentiorem charitatis viam

A perveniat (*I Cor. xii*), sic ut mente purgata et defæcata, cogitatione et aviditate contempletur ængomatice vel anagogice supercælestem et superessentialem Theophaniam, id est *Dei manifestationem*, Vis vero discretiva rationem promovet ad Epiphaniam; et dicitur Epiphania ab epi, quod est *supra*, et phanes, quod est *manifestatio*. Ardenter siquidem affectat ratio vi lucis discretiva diligenter intueri, et discernere iudicii libra, non solum vitiorum contrariorum cautelam; ne si avaritiam fugias, cadas in prodigalitem; sed caute discernere vitia a virtutibus præferentia speciem virtutum, ne sub prætextu justitiæ crudelitas, sub mansuetudine segnitie pallietur. Cavet igitur, ne diligit quæ diligenda non sunt; et providet diligere quæ diligenda sunt: vel ne æque diligit, quod minus vel magis diligendum est, vel minus aut magis diligit quod æque diligendum est. Vis autem restrictiva mentem promovet ad hyperphaniam, et dicitur hyperphania ab hyper, quod est *medium*, et phanes. Restrangit enim animum religionis et obedientiæ vinculis, docens obedientiæ gradus, et usum operis; et ob ejus observantiam sustinet et arcet adversa. Vis etiam consolidativa mentem provehit ad hypophaniam. Et dicitur hypophania ab hypo, quod est *infra*, et phanes. Consolidat enim et confirmat animum potentia virtutis suæ, et arcanis verborum, quibus unumquemque visitat pro sua capacitate. Vis autem attractiva nos provehit ad bethphaniam. Et dicitur bethphania a beth, quod est *domus*, et phanes. Ipsa est enim, quæ longe positos traxit funiculis charitatis. Vis vero accensiva promovet animum ad phagiphaniam; et dicitur phagiphania a phagin, quod est *comedere*, et phanes. Accendit enim ex xerophagiæ et sariphagiæ ferculis quinque millia hominum ad misericordiam et compassionem (*Matth. xvi*). Unde Dominus ait: *Misereor super turbam* (*Marc. vii*). Dicitur autem xerophagia, a xero, quod est *siccum*, et phagein, quod est *comedere*. Sariphagia verò a sario, quod est *piscis*. Distribuens enim quinque millibus hominum quinque panes hordeaceos et duos pisces (*ibid.*), accendit in cordibus eorum flammam charitatis. Vis quoque illuminativa illuminat mentes ad sepherphaniam, et dicitur sepherphania a sepher, quod est *littera*, et phanes. Hæc est physicæ, logicæ, ethicæ, theoreticæ clavis et pessulum apothecæ. Per scripturas enim illuminatur animus, manifestatur Deus, et clavis est omnium aliarum phanauum. Reserat enim omnes manifestationes, et ad naturalem, rationalem, moralem divinam, illuminat rationem nostram.

Hæ sunt manifestationes Dei, quarum tamen quatuor specialiter hodie cum honore memoriæ commendamus, id est Epiphaniam, Theophaniam, Bethphaniam, Phagiphaniam. Secundum quod illuminat fidelium mentes, omnium manifestationum clavigera sepherphania. Prima facta est per stellam a nativitate Domini tertio decimo die. Unde dicitur Bethphania, eo quod stella Magos duxit ad diver-

borium ubi erat puer (*Matth. 11*). Secunda anno tricesimo facta est per vocem Patris in baptismo, unde dicitur Theophania (*Matth. 111*). Tertia facta est eodem die anno revoluto in convivio, per conversionem aquæ in vinum (*Joan. 11*). Unde Epiphania dicitur, ab epi quod est *supra*, quia ibi se primo manifestavit Deum. Quartam dicunt (9) in commento super Lucam, eodem die factam anno item revoluto, scilicet de refectione quinque panum. Sic Deus omnipotens, qui se primo angelis, secundo ab angelis se manifestari voluit hominibus, ita etiam manifestari se voluit hominibus. Ad hoc enim duas fecit rationales creaturas, angelos scilicet et homines, ut is qui in sua natura incomprehensibilis erat, ex operibus suis ipsis et ab ipsis quoquo modo manifestaretur, et in ipsis, et per ipsos cognitus laudaretur: et sic auctor et creator cæli et terræ crederetur, qui in cælis angelis, et in terris hominibus venerabilis appareret. Nam sicut in cælis describit Joannes, cognomento Scotus, quatuor manifestationes, id est Theophaniam, Epiphaniam, Hyperphaniam, Hypophaniam de quibus alibi disseruisse me memini, quibus se angelis manifestat: ita quatuor æ manifestationibus æqualiter supradictis respondentibus mirabilis in terris hominibus voluit apparere; et his quidem post nativitatem, et ante passionem. Nam et post resurrectionem, quatuor aliis manifestationibus non multum a supradictis dissimilibus apparere dignatus est. Una, cum duobus discipulis euntibus in Emmauz cognitus est in fractione panis (*Luc. xxiv*): altera, quando Jesu stante in littore maris Tiberiadis descenderunt in terram discipuli, et viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem; et tunc venit Jesus, et accepit panem, et dabat eis, et piscem similiter. Cum vero prandissent, dixit Dominus Simoni Petro: *Simon Joannis, diligis me plus his?* Quo tertio respondente: *Tu scis, Domine, quia amo te*, dixit Jesus: *Pasce agnos meos* (*Joan. 21*). Tertia, quando recumbentibus undecim discipulis apparuit eis et ait: *Euntes, prædicare Evangelium omni creaturæ; baptizantes eos*, etc. (*Marc. xvi*). Quarta, quando paulo post conversens elevatus est, et videntibus illis suscepit eum nubes ab oculis eorum. Et ex his utique potest cognosci, quod multis argumentis manifestus apparuit. Cum enim argumentum rei dubiæ faciat fidem, illæ quæ factæ sunt apparitiones in terris, earum quæ occultæ erant hominibus in cælis probabile factæ sunt argumentum, ut unus atque idem Dominus demonstretur, qui angelis in cælis, et hominibus in terris apparuit: qui in passione homo mortalis, et in resurrectione Deus apparuit immortalis. Nihil quippe aliud est Theophania, quam Dei manifestatio. Sed cum baptizaretur Dominus, filius quidem baptizatus est in Jordane, Pater cognitus est in voce, Spiritus sanctus apparuit in columba. Sed

mens Joannis ab imaginibus defæcata; et Filium Dei confessus est in carne, dicens: *Ecce Agnus Dei* (*Joan. 1*), et Spiritum sanctum in columba, dicens: *Et qui misit me baptizare, ille mihi dixit. Super quem videris Spiritum descendantem, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu* (*ibid.*).

Ergo Theophania est manifestatio Dei; cujus character fuit baptismus Christi, ubi tota Trinitas unus Deus manifestata est, cujus characteris confirmatio fuit, quod post resurrectionem discipulis ait: *Euntes, prædicare Evangelium omni creaturæ, baptizantes eos*, etc. (*Marc. xvi*). Epiphaniæ vero characterem illam dicimus manifestationem, de qua Beda in Commento super Lucam loquitur, quæ facta fuit in deserto, hac eadem Calenda anno revoluto post illud miraculum, quo convertit aquam in vinum, quo videlicet quinque panes et duos pisces quinque millibus hominum distribuit (*Luc. ix*): quod aperte demonstratur, si definitionem Epiphaniæ superius factam repetamus. Est enim Epiphania, ut ait Joannes Scotus, calefacientis affectionis et altioris intuitus judicii que libra resultat distributa. Dixit ergo Jesus: *Misereor super turbam* (*Marc. viii*). Ecce calefescens affectio. Sed et ipsa quinque panum fractio ad altiorem nos mittit intuitum, quia nihil aliud insinuant illi quinque panes, quam quinque libros Moysi, quos velut integros portabat puer, id est Judaicus populus sensu puerilis. Sed Jesus panes illos fregit, quia sensum mysticum latentem in Scripturis aperuit, judicii que libra fragmenta præcepit colligi, ne perirent, quia adhuc in lege latentia sacramenta voluit memoriter retineri, ut per apostolos satiarentur famelici. Hujus autem characteris confirmatio est, quod post resurrectionem suam duobus discipulis euntibus in Emmauz cognitus est in fractione panis. Unde et calefacientem affectum, et altiorem intuitum demonstrabant, cum dicerent: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in via, cum loqueretur, et aperiret nobis Scripturas* (*Luc. xxiv*)? judicii que libra reversi in Jerusalem dicentes, *quia surrexit Dominus* (*ibid.*). Hyperphanæ autem character est illa manifestatio qua, stella duce, veniunt tres Magi, quia tunc cælestis hyperphania suos participes, id est Magos insignivit scalari reverentia, usumque ejus docuit, et arcuit contrarium, cum Herodi contradicenti nolentes obedire, *reversi sunt per aliam viam in regionem suam* (*Matth. 11*). Hæc etiam scalari reverentia post resurrectionem suam discipulos suos Dominus insignivit, quando eduxit eos foras in Bethaniam (*Luc. xxiv*). Unde et Bethania domus obedientiæ interpretatur. Nam ejus usu edocti adorantes reversi sunt Jerusalem cum gaudio magno; et arcentes contrarium magis ac magis invalescebant, et contradicentes confundebant Judæos, prædicando quod ex ore veritatis didicerant, quia sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis die tertia (*ibid.*) Hypophaniæ

(9) Beda in Lucam.

vero characterem exprimit mutatio aquæ in vinum (Joan. 11). Nam per hoc occurrit naturæ legibus, et arcana mysteria reserantur. Nihil enim aliud in nuptiis illis figuratur, quam unio Christi et Ecclesie. Nihil aliud aquæ in vinum mutatio, nisi quod illius antiquæ legis traditio quantum ad litteram satis insipida, in conjunctione Christi et Ecclesie spiritali sapore charitatis inebriat convivantes. Sed etiam in hoc hypophanie nobis character exprimitur, quod vinum aqua mistum in sanguinem Christi substantialiter transmutatur, arcana reserantur, quia efficiunt sacramenta quæ figurant. Unde et Petro apostolorum princeipi pisce assato, et pane satiato, pascendas oves suas Dominus dereliquit (Joan. 21): quia postquam fidei devotione tanquam panem verum qui de cælo descendit (Joan. 6), et in passione pisces assum sibi incorporavit Petrus, merito cura generalis Ecclesie suscepit. Vides igitur quantæ dignitatis esse debent apparitiones istæ, quibus cælestes apparitiones manifestantur et iterum talium testimoniis confirmantur, ut non solum homo de Virgine natus, sed etiam unigenitus Dei Filius credatur, et primogenitus mortuorum (Apoc. 1), et Princeps regum terræ sine dubio ab infidelibus adoretur.

SERMO X.

IN PURIFICATIONE B. MARIE.

Eruderaverunt puteum, et invenerunt stipites, et prunas, et aquam crassam; quibus super struem lignorum positus erupit ignis (II Macch. 1). Ille, inquam, sacer ignis, quem precibus suis Moyses impetraverat de sublimi; qui jugiter jussus est ardere in altari, quia non poterat hostia sine eo adoleri; qui per mille annos et eo amplius partim in tabernaculo, partim in templo usque ad transmigrationem Judæ hostias legales inflammaverat. Imminente siquidem transmigracione stipites hujus ignis in puteo vallis Josaphat tutavit Jeremias, qui ibi per septuaginta annos captivitatis fuerunt absconditi, donec Artaxerxes, cognomento Longimanus, licentiam redeundi et reædificandi Jerusalem Esdræ primo, postea Nehemiæ concessit. Resarcitis igitur muris istorum duorum opere et opera, obtulerunt Domino hostias salutare, sed conquesti sunt, quod ignem de sublimi non haberent. Adfuerunt igitur, qui dicerent factum Jeremiæ. Ut ergo stipites et prunas invenirent, eruderaverunt puteum supradictum; unde et nomen diei Nephar, id est purificationem nuncupaverunt, quia ex inventis stipitibus erupit ignis, qui postea per annos septuaginta hostias templi inflammavit, donec tandem Jasoni pontificatum vendidit Antiochus Epiphanes: propter quod sacer ignis penitus extinctus est, nec habuit sanctum ignem templum Dei, donec Judas Machabæus purificato templo iterum celebravit Nephar; in cujus solemnitate de calculis templi veteris erupit ignis, unde festum luminum vocatum est, et so-

lum pro sui dignitate in omni veteri testamento sub Ogdoade celebratum est. Et quoniam hodie, fratres charissimi, nos diem Nephar, et festum luminum celebramus, intelligentiam dictorum ex causis assumamus dicendi, signa rerum rebus comparantes signorum. Hodie enim illud singulare templum, in cujus Sancto sanctorum super misericordie propitiatorium Filius Dei vivi humiliando se formam servi accipiens sedere venit, purificatum est. Hodie puteus ille, in cujus laude canitis: *Fons horretorum, puteus aquarum viventium* (Cant. 14), eruderatus est. Hodie inventi sunt stipites illi antiqui sacro igne inflammati, Joseph videlicet et Maria, Jesus, Anna, et Simeon, quorum exemplo omne genus hominum inflammatur. Dat exemplum devotionis Maria virginibus, Simeon fractis. Joseph conjugatis, Anna viduis, Jesus pueris. Nullus gradus prætermisus est, cui devotionis exemplum isti quinque non dederint. Inventæ sunt etiam prunæ charitatis cum stipitibus, et in stipitibus, obsequium videlicet Joseph, humilitas Mariæ, benignitas humanitatis Jesu, Annæ religio, devotio Simeonis. Inventæ est cum his omnibus aqua, videlicet lacrymarum, sordes lavans in devotione (10). Quis enim illam devotionem Simeonis recolens, qua cum lacrymis aiebat: « Putas videbo, putas durabo, etc. » ignem sibi non accendat, de quo dictum est: *Deus noster ignis consumens est* (Deut. 14)? Et iterum ipse ait: *Ego sum lux mundi* (Joan. 1). Propter quod Simeon ait: *Lumen ad revelationem gentium*, etc. (Luc. 1). In signum igitur purificationis nostræ facta est purgatio Mariæ, de qua scriptum est: *Postquam completi sunt dies purgationis Mariæ* (ibid.).

Quod ergo primo legitur puteus eruderatus, et templum purificatum, hoc in Maria ostenditur factum, et in nobis faciendum. Videamus, si placet, ministros purificationum. Purificationis templi fuit Judas Machabæus minister, eruderationis putei Esdras et Nehemias, purificationis autem Mariæ Anna et Simeon. Et bene. Prima enim purgatio nostra confessio, quia omnia in confessione lavantur; Judas autem *confessio* interpretatur. Et quoniam illa sola confessio lavat, quæ spei consolatione, tanquam gratia operante prævenitur, et disciplina penitentiae tanquam gratia operante prævenitur et disciplina penitentiae tanquam cooperante consummatur, bene Esdras et Nehemias, Simeon et Anna purificationibus his adjunguntur. Scitis enim quia nemo poenitet, qui non sperat, frustra autem sperat, qui non poenitet; et hoc, ut dictum est, illi quatuor combinati demonstrant. Nam secundum officium et nominum interpretationem, Nehemias et Anna, Simeon et Esdras unum significant. Nehemias et Anna adfuerunt purificationibus, tanquam adjutores, Simeon et Esdras tanquam sacerdotes. Interpretatur autem Nehemias *consolator Dominus*. Consolator autem Dominus est Paracletus. Paracletus vero

(10) August. in Sermon. de Purificat.

est Spiritus sanctus ; Spiritus sanctus gratia, gratia Anna ; Anna igitur Nehemias. Videtis quomodo conjunguntur. Nec vos moveat sexus disparitas, quia Spiritus sanctus qui lingua Latina generis est masculini, lingua Hebræa feminini est generis, Græca neutri. Similiter de aliis duobus dicendum est, quia Esdras *disciplina* interpretatur, Simeon *audiens tristitiam*. Dicit autem Apostolus, de disciplina, quod non est gaudii, sed mœroris (*Hebr. xii*). Per disciplinam ergo solemus audire tristitiam, qui contristamur ad pœnitentiam, ut ait Apostolus : *Si vos contristavi ad horam, non me pœnitet, non quia contristati estis ; sed quia contristati estis ad pœnitentiam (II Cor. vii)*. Est autem tristitia contristans nos ad pœnitentiam. Necessè est ergo ut omnis confitens tanquam Judas, in omni sua purgatione adjungat sibi Esdram cum Simeone, id est disciplinam laboriosæ pœnitentiæ, ut per hoc se probet Machabæum, bellatorem et fortem in agone. Nam et ille antiquus patriarcha Judas inutiliter semen fudit, quandiu cum Sue fuit, sed tunc utilem fructum fecit, quando Thamar sibi copulavit. Sue quippe *cantilena* interpretatur. Inutilis autem est copula confessio cum cantilena. Thamar autem *amaritudo* interpretatur, et fructuosa confessio efficitur, quando cum amaritudine profertur. Ita tamen per pœnitentiam debet homo contristari, quod de spe veniæ non desinat consolari. Adjungat igitur sibi Annam et Nehemiam, id est gratiam consolantem de venia. Nam Judas Iscariotes ideo medius crepuit, quia Annam et Nehemiam sibi non ascivit. Consolari noluit, quia desperans laqueo se suspendit.

His igitur adiutoriis et exemplis, studeamus non solum sordes purgare, sed ipsas virtutes studemus defæcare, quia nullus adeo sanctus est qui non possit sanctior esse. Purgemus non solum sordes operum, sed et cogitationum. Nec malum solum purgemus, ut bonum sit, sed et bonum purgemus, ut melius sit. Purgandum est enim primo granum frumenti a stramine, secundo a palea, tertio a furfure. Post hæc extrahitur simila ; sed et ipsa in oblationibus minutatim est dividenda. Hæc sunt tres illæ purificationes, munditia corporum significata in purificatione templi facta per Judam, purificatio conscientiæ figurata in eruditione putei facta per Esdram et Nehemiam ; defæcatio virtutum præfigurata in Purificatione Virginis immaculatæ celebrata prius per Annam et Simeonem. Quantæ autem sit difficultatis conscientias emundare Allophylorum demonstrat importuna vexatic, qui puteos Isaac replebant humo ; sed et alii conscientias suas abscondunt, tanquam puteum Helchizæ luto plenum, quorum sæx plerumque ebullit usque ad guttur Jeremiæ. Alii vero sordes amovent, et quasi puteos fodientes scrutantur conscientias : sed nec frigidi, nec calidi sunt, sed potius tepidi, tanquam puteus in solitudine, ab omni humore spirituali siccat, ipsum Joseph plerum-

que captivum includit. Alii conscientias suas fodientes, tanquam cisternas adulterinis aquis plenas eas inveniunt, ubi et repertis duabus caudis titionum, Rasin videlicet rege Syriæ, et Phacce filio Romeliæ, scientia scilicet sæculari, et ore loquente sublimia, ignem qui de cœlo descendens tactas oves Job puerosque consumpsit ; vel eum, qui nunquam dicit, sufficit, eliciunt. Alii vero, ut dictum est, fodientes puteos, aquas vivas possent invenire, si viriliter Althophylis vellent repugnare. Alii vero puteum effodiunt, et vivas aquas abundantia vel latitudinis cum Isaac felices inveniunt. Aliter igitur illi, aliter illi puteos effodiunt, et de puteis eruderatis ignem accendunt. Nam illi pravitate exempla vitiosos homines pro stipitibus habentes, et pro prunis exempla vitiorum, alienum ignem accendunt vel subjiciunt in altari, videlicet ardorem illicitum, quo a Deo alieni flunt : nec Nephar celebrant, sed in nefas ruunt. Isti vero sanctorum vitam præ oculis habentes, pro stipitibus et prunis inter rotas cherubim sumptis labia mundantes, arundineti sui scintillas accendunt, prout inflammant eas pater luminum, lux de luce, lumen de lumine Jesus Christus, qui cum Patre et cum Spiritu sancto vivit per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XI.

IN EADEM SOLEMNITATE.

Attendite ad petram ex qua excisi estis ; et ad cavernam laci de qua præcisi estis (Isa. li). Si verum est, imo quia verum est, quia non est opus, non est ratio, non est consilium contra Dominum, a destructione consequentis consequenter potest inferri, quia cum Domino non nisi opus, non nisi ratio, non nisi consilium esse potest. In ipso siquidem et per ipsum, exemplum operis inveniunt pigri, intelligentiæ rationem perfdi, consilium simplices et seducti. Per ipsum oleaster et oliva, ut fructum operis faciant, simul inserti sunt, simplices et astuti sapientes flunt, Judæi et Græci salutis consilium acceperunt. Apud eum enim non est personarum acceptio ; quia cujuscunque conditionis sit, cujuscunque generis, cujuscunque dignitatis vel ætatis, omnes in Christo unum sunt, qui non vincuntur in malo, sed vincunt in bono malo. Unde, fratres, compendiosum Isaizæ consilium attendentes, ad illum omnes attendamus, et ab ipso salutem exspectemus, qui salvat omnes sperantes in se. *Attendite*, ait Isaïas, *ad petram (Isa. xxxi)*. Petra autem erat Christus. Omnibus enim propheta loquitur, quia in ea omnes refugium inveniunt. Ipsam rerum naturam perpendite. Nonne ad petram refugit, ut sit securus, sicut columba, sic herinacius ? Nidificat siquidem columba in foraminibus petræ ; sed etiam ipsa refugium herinacii facta est. Attendat igitur columba ad petram, in qua labores congregat, in qua vacat, in qua nidificat, in qua pullos educat ; sive frumentum, sive spina sit, quod laborat, totum sibi et suis utilescit, si in petra sit. Omnia vero in petra collocat. spinam sci-

licet, ut necessitatis non voluptatis lectum habeat, A
frumentum, ut se simul et suos reficiat. Si vero a labore vacare proponit, ad petram refugit, ut secura sit. Sed et si vacande a foramine petræ, ut foris respiciat, caput emittit; a petra tamen corpore non recedit; sed cum foras respicit, dolet et gemit. Si vero pullus antequam in altum volando se elevare possit, extra petram minus caute exsilit, increpans eum strepitu vocis ad petram reducit. In petra igitur pullos pascit, sed parcius, et a tempore in tempus, et in mensura: ne forte jecur rumpatur, et ipsa tritici medulla præ nimietate cibi et corruptione carnis cum furfure quasi sterces emittatur. Omnia ergo mensurate facit, ut avidus cibus appetatur, appetitus retineatur, decoquatur, incorporetur, vel emittatur. Furfur siquidem emitti, B
medulla vero debet incorporari. Talis est columba, de qua scriptum est: *Columba mea in foraminibus petræ, in cavernis maceræ (Cant. 11)*. Porro quæ est hæc columba? Experimento novit, qui fel amaritudinis non habet, unde irascatur, nec rostrum, unde mordeat detrahendo, nec pedes veloces ad effundendum sanguinem operando. Sed qui devotus est in cogitatione, verax in sermone, simplex opere, columba est.

Hæc igitur columba in foraminibus petræ nidificat. Una est petra, sed multa sunt ejus foramina. Una est Ecclesiæ domus, sed in domo multæ fenestræ sunt, et ostia multa. Petra Christus, Ecclesiæ domus; foramina vero sive ostia, diversus per diversæ religionis exercitium patens salutis introitus. C
Sicut enim per foramen in petra, vel per ostium in domo intratur, sic per religionis sanctitatem multiplicem, accessum ad Ecclesiam habemus, vel ad Christum. Ostium siquidem Ecclesiæ, vel foramen petræ ordo conjugatorum est, continentium, seu etiam virginum. Foramina petræ sunt religio Cisterciensis, Præmonstratensis, Cluniacensis. In foraminibus istis nidificantes columbæ, quandoque frumentum, quandoque spinam congregant. Audiant exemplum propositum prælati, audiant et subjecti. Attendant exemplum columbæ in petra nidificantis; ut fiant quasi columbæ in fenestris suis. Utrumque enim laborare debent, frumentum et spinam. Spinam ad necessitatem supplendam, D
frumentum ad refocillandam animam esurientem. In spina siquidem sæcularis cura, in frumento ille figuratur, qui frumenti grano se comparat (*Joan. 12*). Quia ergo et ea quæ ad Deum, et ea quæ ad sæculum pertinent, necessaria filiis Ecclesiæ sunt; prout possibile est, laborare debemus; sed necessitatis causa, non voluptatis, illa quæ ad activam vitam: illa vero quæ ad contemplativam, sola devotionis causa, Sed et Jacob patriarcha utramque, scilicet Liam et Rachelem, sibi copulavit; utrumque Judas Phares et Zaram genuit, utramque etiam Christus Martham et Mariam amavit. Quidquid igitur agit et laborat, in petra totum reponat, sive illa quæ ad sæculum vel

ad Deum pertinent. Alii enim alterum, alii utrumque pro amore Dei, alii vero pro amore sæculi operantur. Sed si quandoque contemplationis causa vacat a labore, ut sit securus, ad petram refugiat, quia valde est periculosum, aliquid præter Deum cogitare, transitoria cogitando considerare. Vanitas siquidem vanitatum, et omnia vanitas, dixit Ecclesiastes (*Eccl. 1*). Si autem ut foris respiciat, extra petram emittit caput, corpore tamen a petra non recedat. Si forte per subitam tentationem, in infimis et caducis mentem ponit, a proposito bonæ actionis non exorbitet; spem inter tentationes in Christum ponens, qui facit in tentatione proventum. Cogitando namque transitoria, more columbæ doleat et gemat, quia nihil est in mundo penitus, nisi dolor et gemitus. Cuncta enim caduca sunt et transitoria. In foramine petræ pullos nutrit, cum in aliqua religionis restrictione verbi Dei frumento subjectos reficit. Sed quia sunt quidam, qui in religionis fervore novitio inter amaritudines tentationum absque devotionis, sive contemplationis alis, plusquam oportet sapere, et in magnis et mirabilibus super se ambulare volunt, alta cogitatione petere, cum nihil præter ima cognoscere sciant, miseriam suam a conspectu cordis eliminant, et fieri volunt majestatis scrutatores, et ea quæ supra ipsos sunt cognoscere volentes, et nondum seipsum cognoscunt; lac nondum sugere sciunt, et jam panem rodunt. Ideo ergo oppressi a gloria, in ipsam plerumque infidelitatem cadunt, quia qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria et merito. Quia quanto in altum se erigit, tanto gravius ab alto cadit. Ubi enim blasphemæ vermis fidei radicem corrodit, omnes virtutum ramos necesse est exsiccare: ubi blasphemæ spiritus ædificii nondum bene solidati lædit fundamentum, oportet ut et ipsum labellat ædificium. Est enim contra legem arare in primogenito bovis, servare frugum primitias, primogenita retinere, et arborum præputia non circumcidere (*Deut. xv*). A prælati tales increpandi sunt, quod nimirum comedunt fructum arboris incircumcisi, cum intendunt operibus mentis immundæ. In primogenito bovis arat, cum mens adhuc ex novitate lasciva profunda rimatur; primitias frugum et primogenitorum retinent, cum in initio conversionis approbant cogitationes suas vel opera; sed hæc potius Deo committenda sunt, et secundum legis decretum offerenda Deo. Teneant ergo et allidant parvulos suos ad petram, et sicut pullos columbæ in nidulo suo reprimant, ne forte dum sine alis volare volunt, a petra cadant, et unguibus milvi pateant. Ibi quippe alendi sunt, sed a tempore in tempus, et in mensura, ne forte jecur rumpatur, et ipsa tritici medulla quasi sterces vomitu egeratur. Hinc est, quod in porta Samariæ quarta pars cibi stercoreis columbini tempore famis multo vendebatur pretio (*IV Reg. vi*). Sic nimirum quandoque sit, ut abundantia cibi ipsæ plerumque delicie in fastidium convertantur. Sed

ut subjecti cibum verbi appetant audiendo, retineant intelligendo, decoquant retractando, medullam incorporent operando, fursur emittant superflua recidendo et male dicta corrigendo, necesse est praelatis, pro modo, pro tempore, pro persona, mensuram tritici erogare subjectis. Unde illa columbarum columba, quæ rostrum non habuit, unde morderet, cum detraheretur ei; nec unguis unde læderet, cum occideretur; nec scilicet, cum ad amaritudinem provocaretur; cum pullos pasceret, ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare mundo* (Joan. xvi): ne forte ex inconsiderata ciborum distributione jecur rumperetur.

Cum igitur praelatus subjectis locuturus, considerat, quid, quibus, quantum, et quomodo verbum Dei distribuat, ut ex carnalibus carnalia, et spiritualibus spiritualia comparet, pro capacitate ingenii, et devotione, quasi columba in foramine petrae pullos pascit. Vos ipsi, filii mei, qui satis inconsiderate, fateor, de ore meo frumentum recipitis, testimonium perhibete, scrutamini conscientias vestras. Quotidie fere vobis loquimur, quotidie vos admonemus; sed ex ipsa quotidiana consuetudine verbum Dei in fastidium plerisque conversum est. Certe, si illi qui audiendi verbum Dei usum non habent, ea quæ vos quasi stercus respuitis audirent; multa devotione, multis lacrymis ea sibi compararent. Exemplum audite. Nunquid in tempore famis in porta Samariæ caput asini et quarta pars cabi stercoreis columbini multo empti pretio perhibentur? (*IV Reg. vi.*) Qui sunt famelici? Qui esuriunt et sitiunt justitiam. Famelici erant parvuli petentes panem, et non erat qui frangeret eis. Hi sunt in porta Samariæ cum solliciti de se, mentem incipiunt custodire. Per portam enim initium, per Samariam figuratur custodia, nam Samaria custodia dicitur. In porta igitur Samariæ caput asini vendit, qui in custodia mentis inter laboris onera, inter hominum maledicta, inter aculeos tentationum, inter minas potentiae, exemplum patientiae foveis ostendit; sciens, quia inde dignum poenitentiae fructum acquireret. Per caput siquidem asini exemplum patientiae figuratur. Emit autem asini caput, qui poenitentiae causa mentem incipit in patientia possidere. Stercus etiam columbinum famelicus emit, quando ille qui frumento verbi quasi columba pasci solet, tanquam stercus pro consuetudine parvipendit. Et quoniam verbum Dei in historico, morali, allegorico, et anagogico sensu solet dividi, bene quartam partem cabi columbini stercoreis emit ille, qui per alterum istorum quatuor studet et laborat emendari.

Attendentes igitur ad petram more columbae, quicquid cogitatis, non pro vana gloria, non pro humana laude laborate; sed totum pro amore Dei facite. Si vero aliquid præter Deum, vel contra Deum cogitatis, dolete et gemite; frumentum verbi Dei retinete, et facite; nihil ultra quod inspirat Deus, quærentes vel cogitantes. Sed et si quid de

A sublimitate majestatis divinæ comprehendere cogitando vultis, mentis oculos ab immundis desideriis mundate, scientes quia quod mundus est, in immunda mente non habitat. Sic enim ad petram attendit columba. Sed herinacius quid? Petra siquidem refugium herinacii. Herinacii vero peccatores sunt. Herinacius enim animal est aculeis plenum, quod cum ab hoste deprehenditur inter aculeos caput abscondit, et quasi securus inter aculeos persequentem exspectat. Sed nunquid evadit? Nunquid non comprehenditur? Nisi ad petram refugiat, non evadit. Ibi profecto securus est. Audiant hoc exemplum peccatores pleni tentationum aculeis, qui latam viam quæ ducit ad mortem incedunt. B Morem quippe herinacii tenet peccator, qui caput inter aculeos abscondit, cum ipsum persecutor apprehendit, quia cum ab antiquo hoste tentatur peccator, peccatis et suggestionibus suis mente consentit; et inter aculeos in via securus exspectat, cum inter mala quæ facit ab auditione mala non formidat, qua dicturus est Judex: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (*Matth. xv.*) Sed nunquid evadit? Non evadet, imo comprehendetur, nisi ad foramen petrae refugiat. Habet enim foramen suum herinacius in petra, sicut et columba. Herinacii foramina Dominicæ passionis sunt vulnera. Cum igitur peccatorem antiquus persequitur hostis, ad vulnera recurat Dominicæ passionis, spem suam illi committens, dicat: *Miserere mei,* C qui passus es pro me.

Attendant itaque ad petram herinacius et columba, justus et peccator, quia qui passione sua peccatores redemit, purgatos religionis districtione sanctificabit. Foramen siquidem columbae districtio est regularis disciplinae; herinacii vero, vulnus passionis Dominicæ. Ergo, charissimi, quicumque filii estis matris Ecclesiæ, ad petram attendite, ne forte cadat ædificium, quando labitur ejus fundamentum. Cum enim per aliquam diabolicæ suggestionis impulsionem a fidelium mente Christus recedit, pars Ecclesiæ cadit, quia supra petram non erat fundata. Sunt quidam in Ecclesia solo corpore, mente et opere separati. Alii vero, qui cum ore confiteantur, et corde credant, præputium tamen carnis in prævaricatione portant. Alii autem doctrinam desiderant, sed pusillanimes et timidi aggredi doctrinæ religionem formidant, eo quod inveniant aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Alii autem, quod appetunt, aggrediuntur; sed contra tentationem impatientes et molles, cum manum mittunt ad aratrum, retro respiciunt, et revertuntur. Alii autem cum in virtutibus et in religione proficiunt, superbiunt et inflantur, inde materiam sumentes superbiendi, unde potius debuerant humiliari. Alii vero ut magis ac magis proficiant, innocentiae et sanctitatis religionem induunt. Primi siquidem sunt hæretici, vel schismatici, secundi peccatores et iurcircumcisi; tertii justitiam sitiens, sed pusilla-

nimes et timidi; quarti molles, quinti timidi, sexti A simplices et religiosi.

Attendant ergo schismatici ad petram, quæ utramque conjuncti maceriam. Attendant peccatores ad petram, qua a prævaricationis præputio circumcidi debent. Attendant qui salutis doctrinam desiderant ad petram quæ produxit aquam. Attendant tumidi ad petram quæ prostravit Goliath. Attendant molles ad petram quam Jacob capiti suo supposuit. Attendant superbi ad petram quæ statuam confregit. Attendant simplices ad petram in cujus foramine columba nidificat. *Attendite ad Petram.* Petra autem erat Christus. Attendite in divinitate potentiam, in humilitate subjectionem, in moribus disciplinam, in doctrina scientiam, in omnibus charitatem. Potentiam, qua vos sibi subjecit, subjectionem, qua vos in altum elevavit; disciplinam, qua vos mirabiliter docuit; scientiam, qua vos verbo erudit; charitatem, qua dilexit. Attendite in adversis, attendite in prosperis. In prosperis justitiam, ne superbiatis; in adversis misericordiam, ne desperetis. *Attendite ad petram ex qua excisi estis.* Excisi, non extra cæsi, sed ex ipso, et per ipsum cæsi, quia et a peccato circumcisi, et ab infidelibus divisi. *Ex qua excisi estis.* A Christo enim derivati sunt Christiani, tanquam a fonte rivi, tanquam a trunco rami, tanquam a patre filii. Pater enim multarum gentium constitutus est. Nam per ipsum accepimus spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba Pater. Unde propheta quod obscure præmiserat, declaravit, cum subjunxit : *Attendite ad Abraham patrem vestrum (Isa. LI).* Abraham pater multarum gentium dicitur. Sequitur :

Et ad cavernam laci, de qua præcisi estis (ibid.). Quæ est ista caverna, nisi Eva, de cujus visceribus nati, tanquam de caverna egressi in hunc lacum miseræ descendimus? Quia ergo cognito uno contrariorum cognoscitur et reliquum, attendite ad hanc cavernam laci, ut per miseriam quam Eva nobis contulit, misericordiam perpendatis, qua vos Christus liberavit. Ex quantitate siquidem morbi, comprobatur utilitas medici : ex sapientia discipuli doctrina laudatur magistri. Inde igitur mala quæ per Evam sustinetis, inde bona quæ per Christum consecuti estis, in libra mentis æqualiter ponderate, ut obolismus justitiæ reducatur ad centrum justitiæ. Vel certe per cavernam laci Ecclesiam peregrinantem adhuc in terris significare debemus; de qua filii Ecclesiæ tanquam de matris visceribus longe lateque sunt propagati. Verbo siquidem veritatis de visceribus ejus genuit nos sponsus Ecclesiæ Christus; et per ipsam, præveniente gratia, ab infidelibus divisi sumus. Ideo dictum est : *Ex qua præcisi estis.* Præcisi, id est præcedente gratia, per ipsam cæsi, id est divisi. Attendite igitur ad Ecclesiam, considerantes, quibus ornamentis virtutum sponsus suus eam decoravit, qua dignitate sublimavit, quo perfectionis annulo subarrhavit, quo fortitudinis baculo sustentavit, quibus armillis operum

consummavit. Attendite et laudate, et illi gratias agite, per quam tantæ sponsæ filiæ meruistis esse. Vel certe per cavernam laci illam significare possumus, de qua, quasi exponendo quod præmiserat, subjunxit Propheta dicens : *Et ad Saram, quæ peperit vos.* Cum enim dixisset, *attendite ad petram, ex qua excisi estis, et ad cavernam laci, de qua præcisi estis,* subjunxit : *Attendite ad Abraham patrem vestrum; et ad Saram, quæ peperit vos.* Subsequens quidem propositio præcedentis est confirmatio.

Quia igitur Sara princeps interpretatur, quid per Saram significare possumus, nisi illam, quæ principatum sui, principatum mundi, principatum cæli obtinuit? Principatum quidem sui, quia voluptatibus non consensit. Principatum mundi; quia eam mundi vanitas non seduxit. Principatum cæli; quia ad Filii dextram super choros Angelorum jam ascendit. Hæc est igitur Sara, quæ nos peperit. Nam in illo nobis mater facta est, qui nos fratres vocare non confunditur, ut ibi : *Narrabo nomen tuum fratribus meis (Psal. XXI).* Laci ergo caverna, quæ nobis emisit Agnum, sunt illa Mariæ beata viscera, quæ portaverunt æterni Patris Filium. Quæ ideo laci dicitur, quia quamvis esset extra mundum per gratiam et devotionem, de mundo tamen erat per naturam. Quoniam ergo per altitudinem virtutum, per patientiam tribulationum, per fortitudinem mentis, per perseverantiam religionis, virgo gloriosa secundum prophetas alto monti, de quo lapis abscisus est sine manibus, vel petræ deserti, de cujus caverna nobis emissus est Agnus, comparatur. Attendant alto monti petræ deserti, cavernæ laci, ut sublimes flant in cogitatione, fortes in tentatione, refugii latebras inveniant in aliqua mala suggestione, qui jacent in imo profundi, qui cito consentiunt mundo sive carni, qui patent diabolicæ voluntati. Altitudinem enim in monte, fortitudinem in petra, refugium invenimus in caverna. Ad utrumque ergo attentius attendamus, ad petram et cavernam, ad Christum et Mariam, ut quod uterque nobis contulit agnoscentes, ingratitude vitio non arguamur. Sicut enim duo sunt, quæ nobis ad damnationem obfuerunt, culpa prævaricationis, et pænæ retributionis; et hæc duo operati sunt vir et mulier, Adam et Eva, ita duo nobis ad salutem profuerunt, purificatio mentis, et passio redemptionis; et hæc similiter vir et mulier Christus et Maria. Attendamus igitur ad Christum et Mariam; ad petram deserti, et petram desertam: quorum nobis altera emisit Agnum, altera nobis nutrit pullos columbarum. Hæc enim secundum legem Moysi nostræ congruunt purificationi. Scriptum quippe est : *Mulier, quæ suscepto semine peperit filium, immunda erit septem diebus (Levit. XII).* Mulier et mollior dicitur: nam eo quod mollior sit et fragilis, mulier appellatur. Quid igitur in muliere, nisi molles accipimus, illos nimirum, qui cito diabolicæ suggestioni consentiunt? Quasi semen suscipit mulier, cum anima mollior et fragilis suggestioni per-

versæ consentit; imprægnatur, cum deliberat; paritur, cum operatur. Et notandum quod quandoque paritur masculum, quandoque feminam. Masculum quippe parit, si in perpetratiōe peccati aliquid virilitatis admistum fuerit. Cum enim aliquis peccare deliberat, et sacer locus, vel sacrum tempus evitatur, vel causa præmittitur necessitatis, sive etiam modus naturalis; parit quidem quia non resistit; sed masculum, cum in ipso actu virilitatis aliquid fuerit admistum. Cum autem nec tempus, nec locus perpenditur, sed in causa voluptas sola consideratur, et modus exquiratur, qui extra naturam est, feminam parit, quia in peccati perpetratiōe nihil laudabile reliquit. Hinc est quod satis aperte præcipitur ut illa quæ feminam parit, duplici pœnitentiâ puniatur. *Mulier, inquit, quæ suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus.* Immunda erit, id est immundam se iudicabit. Ream enim se et immundam coram Deo debet iudicare, quod gavisita sit in peccati perpetratiōe. Dies vero exultationem mentis significat, quia sicut dies mundum clarescere facit, sic exultatio cordis et jucunditas mentem lucidam reddit. Sicut ille qui delinquit prius in suggestiōe, in delectatiōe, in consensu, in delibatiōe, in opere, et operis voluptate, gaudere solet: sic quando pœnitet, immundum pro his omnibus se iudicare debet, dolere tamen, quod in iis gavisus sit.

Sed quia nihil valet cordis contritio, nisi subsequatur oris confessio, subiunxit protinus Moyses et ait: *Octavo die circumcidetur (Levit. xii).* Quid est peccati circumcisio, nisi confessio? Cum enim post contritiōem et oris confessiōem cum hilaritate circumquaque articulos amputamus, ut a morte animæ resurgamus, quasi octava die masculum nostrum circumcidimus. Octavus etenim dies mentis illuminationem designat, per quam resurgimus a nocte peccati, et a morte inferni. Sed sunt plerique, qui post confessiōem non humiliantur, sed negligentius agunt, eo quod sciant esse scriptum: « Omnia in confessione lavantur. » Propter quod facilius in peccatis incidunt, et recidivum patiuntur. Oportet etiam ut in bonis actibus servos inutiles se pronuntient, scientes quia coram illo venturi sunt ad iudicium, qui etiam capillos capitis numerabit. Timere etiam debent, si bene fecisse, si totum dixisse se crederent, quod commiserunt. Quis enim fragilitatem suam suspectam non habeat? Quis humanæ negligentiae lethargum formidare non debeat? Quis omnes circumferentias [vel circumstantias] quæ adjacent peccato, confiteri non negligat? Vel si confiteatur, quomodo scit, si Deo fuit acceptabilis? Quis enim novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Offerebat Abel, offerebat et Cain; sed illius sacrificium accepit, istius autem sprevit. Uterini fratres Jacob et Esau; sed ille electus est a Deo, iste vero reprobatus. Sic etiam duo in domo, duo in agro, et in mola uno, sed unus assumetur; alter relinquetur. Non tamen hæc dico,

A tanquam incertus sim, utrum confessio simplex, pura, et devota peccatum lavet: sed hoc idcirco dico, quia quando confitemur, nescimus, si in conspectu ejus, qui scrutatur renes et corda, sit tantæ simplicitatis, tantæque puritatis, et tantæ devotiōnis confessio; ut oportet, et necesse est. Timor enim in huiusmodi semper est necessarius. Ita tamen peccator post confessiōem timeat, ut non desperet; et sic speret, ut timeat; et de compositione actuum suorum sollicitior fiat, quoniam qui sacrificium Cain sprevit, pœnitentiâ Mariæ suscipit; et qui verba Pharisæi respuit, orationem publicani non despexit; et Jeremiam et Joannem in utero sanctificavit, qui in utero matris Esau odio habuit: et qui Judæ confessiōem non suscepit, post adulterium et homicidium, peccatum David per confessiōem lavit. Timeat quidem de justitiâ, gratuletur de misericordiâ, exsultet ut timeat, sic timeat, ut exsultet, formidet, ne superbiat; gaudeat, ne desperet. Hinc est illud, quod subinfertur: *Triginta diebus maneat in sanguine purificationis (ibid.).* Licet enim inter impares computetur iste numerus, tamen secundus et compositus ab arithmetiis perhibetur. Sunt etiam et alii impares, qui primi et incompositi sunt.

Quis igitur in impari primo et incomposito figuratur, nisi ille, qui per incompositiōem actuum suorum ab æqualitatis et justitiæ regula discedens, adhæret illi, qui de terra est terrenus, per inobedientiæ præsumptionem? *Primus Adam, ait Apostolus, de terra terrenus, secundus de cælo cælestis (I Cor. xv).* Inæquales primi et incompositi sunt, qui inæqualitatem et cordis injustitiam, et per incompositiōem sui veterem induunt hominem cum actibus suis. Per inæqualem autem secundum et compositum illi figurantur, qui licet ab æqualitatis regula per injustitiæ vitium discesserunt, ex ipso tamen timore peccati de compositione actuum suorum solliciti sunt, ut ipsum induere mereantur, qui de cælo cælestis est. Est enim secundus de cælo cælestis. Triginta ergo et tribus diebus manet in sanguine purificationis, qui per cordis illuminationem et operis compositionem purificatur ab inæqualitate prævaricationis, induens novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitiâ et sanctitate veritatis. Sed quia mens per fidem illuminatur, et per contritiōem cordis religio vera componitur, satis aperte subiectum: *Et offeretur pro eo agnus, sive duo pulli columbarum (ibid.).* In agno hoc ille figuratur, qui coram tondente se obmutuit, et cum in cruce pateretur, non aperuit os suum: primus inter manus Simconis, et secundo in crucis vertice pro mundi salute oblati. Et notandum quod quotidie per manus sacerdotis in altaris sacramento longe differentius offertur. Sed quia ex ipso et per ipsum pendet tota nostræ salutis intentio, pro nobis et a nobis per sacramentum altaris offeratur, ipsumque nobis incorporemus, ut nos unum corpus cum ipso simus

et per ipsum suo conformemur simplicitatis exemplo. Exemplum quippe nobis dedit per vitæ innocentiam, ut et non ita faciamus. Si enim simplex et innocens non fueris, non prodest tibi, sed obest, quod pro te Christus est oblatus. Cum agno siquidem offerre debes pullos columbarum, in quibus gemina significatur simplicitas, actus scilicet et cogitationum.

Igitur, charissimi, si purificari, si mundari volumus, attendamus ad Christum, et ad matrem Christi; ad petram et cavernam laci; ad petram desertam, et petram deserti. Petra siquidem deserti virgo Maria fuit, quæ orta est de tribu Noemi. Unde dictum est: *Emitte agnum, Domine, dominatorem tetrae, de petra deserti ad montem filia Sion (Isa. xvi)*. Petra verò deserta Christus dicitur, de quo scriptum est: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli (Psal. cxvii)*. Attendamus igitur ad Mariam, ipsam in mulieribus benedictam confitentem. Attendamus et ad Christum, ipsi gratias agentes, qui pro nobis oblati secundum humanitatem, et secundum divinitatem obtulit nos Deo Patri, qui vivit et regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XII.

IN EADEM SOLEMNITATE

Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit, et præ gaudio vadit et vendit omnia quæ habet, et emit agrum illum (Matth. xiii). Teste, dilectissimi, veritate, unum est necessarium (*Luc. x*); sed cæca et crudelis, et omnium vitiorum hydropisis humana cupiditas, mentem hominis in multa dividit, et distrahit in diversa, quoties ab unitatè recedit. Quæ unitas? *Audi, Israel, Deus tuus, Deus unus est (Deut. vi)*. Ideo unus, quia per partes dividi non potest, non enim corpus est; nec etiam per affectus, quia anima non est; nec unus ab unione dicitur, quia collectio multorum sive massa non est. Sed ab hac unitate multa dividunt; et hanc unitatem tamen non dividunt. Multa ab unitate dividunt, quia multa cum unitate non conveniunt. Nam unum esse non potest res quæ in multa dividitur, sed unitatem non dividit, quia cum simplex et una sit, divisionem non habet. Ab hac igitur unitate mentem primo dividit divisionum mater cupiditas, quæ in tot mentem dilacerat, in quot affectionum diversitates variando multiplicat. Nunc enim voluptatis, nunc honoris, nunc divitiarum affectibus, ab unitatis stabilitate mentem movet. Sola quippe cupiditas duo divisionis invenit verba, *meum scilicet et tuum*; quæ charitas in hoc quod sua non quærit, omnino detestatur. Hæc quando mentem afficit, hydropisis more eo plus sitit, quo bibit. Incrementum pecuniæ dat incrementum malitiæ. Quanto pecunia major acquiritur, tanto major habendi voluntas habetur. Unde poeta:

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

(*JUVEN. Sat. 14, vers 158.*)

A Sed in hac cæca dicitur, quod appetit non appetenda; et non appetit appetenda. Nam si vel appeteret appetenda, vel non appeteret evitanda, non cupiditas dici deberet, sed charitas. Eo igitur crudelius in mente savit, et domicilium suum eo detestabilius dissipat et incendit, quanto quis ejus tyrannidem affectuosius amplexatur, aut recipit. Propter hoc, dilectissimi fratres, hoc detestabile mortis venenum Isaias merito redarguit, dicens: *Væ qui agrum agro copulatis usque ad terminum loci (Isa. v)*. Quid est usque ad terminum loci? Usque ad agrum qui termino loci finitur. Usque ad terminum loci dicitur, ut agrum illum excludat, qui termino loci nec clauditur, nec circumscribitur, nec definitur. Hic enim est ager, de quo Salomon in laude sponsæ meminit, dicens: *Consideravit agrum, et emit eum (Prov. xxxi)*. Hic est ille plenus ager, de quo Isaac in laude filii loquitur, ita dicens: *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus (Gen. xxvii)*. Hic est ager, in quo sevit idem Isaac, et invenit centuplum. Hic est ager lentis, in quo Semma Ararites viriliter stetit, cum fugeret populus Israel, et ipse stans viriliter expugnavit Philisthæos (*II Reg. xxiii*). Hic est ager, quem venaalem fecit Anameel, filius Sellum, patrueli suo Jeremiæ (*Jer. xxxii*). Qui quamvis esset in periculo mortis, utpote qui erat in luto carceris usque ad guttur, nec agri posse se fieri possessorem usque ad annos septuaginta cognosceret, agrum tamen adeo affectavit, ut emeret, sciens quia non poterat ab expectatione sua confundi. Igitur vel quod exercitio laboris emitur, regnum cælorum, vel in qua per laborem passionis salutem generis humani Christus operatus est, caro figuratur. Ager enim dicitur ab agendo, qui ager lentis dicitur, quia passibilis fuit. In quo Semma Ararites stetit, quando factus est obediens Patri usque ad mortem. Unde Semma interpretatur *obediens*: qui bene Ararites, id est montanus dicitur, quia in assumpta carne clarificavit eum Pater claritate quam habuit, priusquam mundus fieret. Unde Apostolus. *Propter quod illum Deus exaltavit; et dedit illi nomen, quod est super omne nomen (Philipp. ii)*. Cum igitur fugeret populus, eo quod non esset qui faceret bonum, iste solus torcular calcavit, et percussit Philisthæos, quia solus spirituales prostravit inimicos. Hunc agrum Anameel, id est *gratia Dei*, scilicet misericordia Jesu, venaalem fecit Jeremiæ, quia gratia sive misericordia Dei præveniente, et laboris exercitio subsequente, tanti beneficii particeps efficitur, quicumque in altitudine vitæ spiritualis exercetur. Felix qui agrum suum huic agro copulat, ut unum sit in Christo, et Christus sit unum in ipso, ut sic copulet agrum agro, qui nullo clauditur loco. Nam de hoc agro Salomon ita dicit: *Præpara opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum (Prov. xxiv)*. Sed ræ illi, ait Isaias, qui agrum agro copulat usque ad terminum loci, id est usque ad agrum, qui clauditur termino loci:

qui ager ostenditur in parabola seminantis et seminis, quia ager est mundus. Qui enim mundum sibi, vel se mundo, per amorem jungit, vae illi, quia qui voluerit esse amicus mundi, ait auctoritas, inimicus Dei constituetur (*Jac. iv.*)

Ex supradictis igitur auctoritatibus tria nobis agrorum genera proposuit sermo divinus: mundum, hominem, Christum. Et bene agris comparantur, quia nec mundum, nec Christum, sed neque seipsum, nisi laborando et agendo potest quis possidere. Sed qui mundo utitur, abutitur: qui Christo, fruitur: qui seipso, utitur quidem; sed nec fruitur, nec abutitur. Nam seipsum diligere in Deo et propter Deum, Deum vero propter seipsum, mundum vero diligere non debet, nisi forte propter Deum in aliquo diligatur; quando scilicet vel in immensitate potentia, vel in pulchritudine sapientia, in utilitate benignitas Dei commendatur. Alioqui uti debemus tanquam non utentes, tanquam nihil habentes, et omnia possidentes. Et si aliter uti mundo volueris, abuteris. Quæ enim major potest esse abusio, quam ut servias ei, qui factus est ad serviendum tibi? Factus est enim mundus, ut serviret homini, homo vero, ut serviret Creatori, ita tamen, ut quod mundus homini, vel homo impenderet Creatori, totum humanæ deserviret utilitati. Deus enim honorum nostrorum non eget. Item duo bona dedit Deus homini ab initio: unum visibile, alterum invisibile; unum gratis, alterum meritis. Gratis mundum, meritis cælum. Nihil enim boni aut mali egerat Adam, quando dedit ei Dominus mundum, et omnia quæ fecerat in mundo. Unde piscibus, avibus, et bestiis factis, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea, ut tanquam sua nominibus ea discernere sciret. Voluit etiam, ut per obedientiæ meritum bonum sibi invisibile compararet. Sed mira res, imo miserabilis. Libenter emit homo, quod gratis datur: gratis autem vult habere, quod non nisi emendo acquiritur. Sed quid emere volumus, fratres? Nunquid in eo videtis agrum hominis pigri, quem totum repleverunt urticæ? Nunquid spinosa vel petrosa, vel pedes in viis conculcantium semina? Nunquid consideratis montes Gelboe, super quos nec ros nec pluvia venit? Nonne videtis animas, sicut terram sine aqua, Deo? Nunquid terram conspicitis, quæ non satiatur aquis; imo et illam, quæ imbrem super se venientem non recipit? Sed nunc innatas agrorum possessiones inspicite, et demum illatas. Infecta est terra corruptionibus. Seminatur homo bonum semen, et vitio terræ pullulant cum bono semine zizania. Habet hoc vitium quandoque intus, quandoque foris, quandoque intus et foris; et quandoque inficit semen in radice, quandoque spinas inficit sterilitate; quandoque fit non ex vitio terræ, quod germinet zizania, sed ex aliunde innata passione. Inimicus enim homo facere solet hoc, ut superseminet zizania, cum dormit dominus agri (*Matth. xiii.*) Quod si forte domino suo, juxta quod semi-

natum est, ager bene respondeat; dormire nesciant, qui agrum non suum de nocte demetunt. Propterea imitantur Cain fratri suo suggerentem ire in agrum, videoque eum in filiis suis offerentem, quæ de avaritia congregant et rapina.

Propterea residuum erucæ comedit locusta, residuum locustæ bruchus, residuum bruchi rubigo (*Joel i.*) Quam detestabilis labor; fructus modicus, utilitas brevis, ut in omnibus tam inutiliter, quam mirabiliter homo seipsum destruat ac consumat. Si carnales oculos aperis, hæc videbis, si spirituales, detestabilius inspicias. Nonne otiositas provocatrix est sanguinum? Hic est ager pigri plenus urticarum. Nonne divitiæ generant sollicitudinum spinas, duritia et obstinatio petras, instabilitas vias? Sunt etiam in mundo superbi, qui prædicationis imbrem, tanquam montes Gelboe suscipere dedignantur. Sunt avari, qui tanquam terra quæ non satiatur aquis, non saturantur divitiis. Inveniuntur etiam qui intus inficiuntur per intentionem, quorum tamen operatio foris bona. Sunt qui secundum actionem corrupti sunt, et tamen intentio bona. Sunt etiam qui foris per actionem infecti sunt. Multoties vero cum dormit per negligentiam homo, hostis antiquus post fidei, vel alterius boni susceptionem seminis, vitiorum superseminat zizania. Invidet et major frater minori, hoc est caro spiritui; vel pro vitulo saginato, vel quia laborat in agro. Quia enim caro mundum diligit, salutem animæ postponit. Ideo autem carnem et spiritum quasi fratres dixerim, quia uterini sunt, non ex uno patre, sive ex una matre trahentes originem, quia cum caro infundatur et coaguletur ex semine, spiritus a Deo formatus ex nihilo informata carne formando absque mora infunditur, et infundendo formatur. Formatis siquidem membrorum lineamentis, post quadraginta et sex dierum spatium in fundendo formatur, et formata statim infunditur anima. Non enim ex traduce est anima, sed caro. Unde Propheta: *Qui fingit sigillatim corda eorum (Psal. xxxii).* Et alibi: *Pulvis in pulverem revertetur: et spiritus redeat ad Deum qui fecit illum (Eccl. xii).* Et rursus Moyses: *Si quis percusserit mulierem prægnantem, et fecerit abortivum, si formatum non erat, mulctetur pecunia: quod si formatum, reddat animam pro anima (Exod. xxi).* Ex uno tamen utero ambo prodeunt in lucem, et quasi fraterna societate quasi ex uno utero simul egrediuntur. Sed in hoc carnem majorem natu dieo, quia primæ in liquorem infunditur, et membrorum lineamentis formatur: et sic anima a solo Creatore Deo facta de nihilo, formatæ carni in unum hominem unitur. Invidet ergo major minori, quia cum caro mundi hujus deliciis intendit, bonum animæ parvipendit.

Sunt præterea quatuor genera tentationum, quæ erucæ, locustæ, brucho, rubigini comparantur; videlicet diu deliberata et occulta, subita et aperta, diu deliberata et aperta, subita et occulta tentatio.

Si enim subito mentem subvertere non potest, non ideo minus instat inimicus; sed paulatim mentem velut parietem inclinat, et depellit ut maceriam, et quod aperte rapere non potest, furatur occulte; ut sit nunc serpens vectis, nunc tortuosus, nunc dici possit antemos, nunc dielux, et se esse bestiam manifestet, cujus numerus est sexcenti sexaginta sex. Quia igitur, ut dictum est, terra non solum infecta sed etiam interfecta in sanguinibus, et contaminata est in operibus vetustatis, novis supervenientibus vetera projicientes novate vobis novale, et nolite serere super spinas. Novale dicunt homines agrum, qui post factam runcationem, stipularum incensionem, lætamini respersionem, arationem, seminationem, occationem, ab omni noxia vetustate purgatus, in sænore fructus multiplici sui respondet semini possessoris. Tale nostrum, de quo dixeram, ager lentis, ager Anachel. Sed cum nihil aliud sit runcatio, quam tribulorum sive spinarum extirpatio, videtur quod ibi tribuli sive spinæ fuerint, quæ extirpatæ sint. Non enim extirpari potuit, quod ibi non fuit. Sed si, ut dictum est, per agrum Christi carnem accipimus, et per spinam peccatum; videtur quod illa caro aliquando obligata fuerit peccato, quod postea fuerit extirpatum. Quid est ergo quod legitur, quia *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (I Petr. II)*, quia actuali peccato obligata non erat, sed forte originali? Sed si hoc est, quomodo in lumbis Abraham decimatus non fuit, sicut Levi decimatus fuit, si caro ejus ibi obnoxia peccato fuit, sicut et caro Levi? Propterea quidam putaverunt carnem illam, quæ assumpta est a Verbo, ab ipso primo parente usque ad susceptionem sui a Verbo, liberam ab omni peccato fuisse, et mundam deductam, ita ut nunquam sub peccato fuerit, sed a peccato non solum liberatam, sed liberam. Sed per quas rimas ita descenderit, non invenio, cum non descenderit, nisi per concupiscibiliter natos. Propter hoc catholicæ veritatis assertio, Filium Dei, qui pro peccatoribus natus est, de carne obnoxia peccato carnem asserit assumpsisse. Quæ quidem a peccato libera fuit; sed ideo libera, quia liberata: ideo libera, non quia sub illo nunquam fuerit, sed quia sub illo aliquando esse desiit. Sed quando? Post Virginis conceptionem. Nam et ipsa, quoniam ex consensu maris et femine concupiscibiliter concepta est, in peccatis concepit eam mater sua. Sed post conceptionem mundata et sanctificata est in utero matris, ut sancta nasceretur, quæ concepta fuerat in peccatis. Nam si de Jeremia, vel de Joanne Baptista hoc verum ideo credimus, quia futura erant vasa electionis, in quibus Deus abscondi debebat per inhabitantem gratiam, multo magis vas illud singulare mundari debuit, in quo Filius Dei latere voluit, non solum per inhabitantem gratiam, sed per carnis unionem: in quo Deus hominẽ assumpsit; hominẽ dico, id est hominis naturam, non hominis personam, sed hominẽ in personam,

ita ut in Deum transiret, non naturæ versibilitate, sed Dei dignatione, quia nec Deus est mutatus in humanam substantiam, assumendo hominẽ, nec homo in divinam, cum glorificatus est in Deum.

Propterea ergo mundata fuit, ut mundam sibi de carne munda carnem assumeret, qui mundi sordes tergere disponebat. Propterea nec in conceptione, nec in nativitate aliqua mundatione caro assumpta iudiguit, quia ex ipso matris utero, in matre Virgine munda fuit. Quia ergo hoc solum ejus ibi fuit, quod inde futurum ejus fuit; Levi decimari debuit, et hoc Christus non debuit, quia per propagationem originis Levi naturam et culpam habuit in lumbis Abraham; Christus vero solam naturam, quæ decimatione non eguit (*Hebr. VII*). Oblatio enim non pro natura, sed pro culpa offertur, quia si culpa non esset, natura oblatione opus non haberet. Hæc est agri runcatio, mundatio scilicet Virginis, et sanctificatio, quæ nascendo liberum arbitrium, sicut omnis rationalis creatura, suscipit. Et quia liberum arbitrium habuit, et nondum liberatum, ad utrumque flecti potuit. Quia vero mortalis erat per naturam, infirmitatem habebat ad malum et quia mundata per gratiam, adiutorium habuit ad bonum. Unde et peccare per infirmitatem potuit, et per gratiam non peccare. Unde et tanto gratiosior fuit, quando sanctior, quia transgredi potuit, propter infirmitatem; et non est transgressa, propter gratiam adjuvantem. Sicut igitur Virgo ab originali peccato fuit mundata in utero matris per gratiam operantem, ita quoque nata munda ab actuali per gratiam cooperantem. Actuali dico criminali, vel forte veniali, ligno, feno et stipula. Forte aliquæ fuerunt in ea vel tenues cogitationes, vel suggestiones absque consensu, cum quibus charitas habitare non dedignatur. Imò sicut stipula vel aquæ gutta addita camino, ita est charitas adjuncta hujusmodi veniali peccato. At postquam Spiritus sanctus, qui ardor est Patris et Filii, superveniens ipsam obumbravit; et Filius Dei, qui est ignis consumens, intus eam fecundavit, sic omnes stipulas venialis peccati penitus incendit, ut libero arbitrio remanente, imò potius liberato et confirmato, non peccare potuit, et non potuit peccare. Nam sicut angeli vel sancti jam confirmati, libero non carent arbitrio, et tamen peccare non possunt, quia nullus eos ad hoc cogit, sed nuda liberalitate rata et confirmata hoc faciunt; ita et beata Virgo propter gratiæ privilegium singulare in hac carnis fragilitate ita beatificata fuit, ut spontaneo motu animi ducente nec peccare vellet, nec peccare posset: et hæc est agri stipularum incensio.

Talem igitur et tam gloriose mundatam salutavit angelus dicens: *Ave, gratia plena*. Et paulo post: *Ecce concipies in utero (Luc. I)*, etc. Sed virgo de verbis angeli non diffidens, sed facti modum querens, respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? (Ibid.)* Ac si illis verbis dicat: *Quomodo ager fertilis esse poterit, nisi prius aperiat, et*

nisi primo naturæ debitum ei impendatur? *Quomodo ergo fiet, quoniam virum non cognosco? Sed quid quæris, Virgo? Quæris gratiæ modum in facto, sive miraculum, seu consuetudinem, aut naturam? Si modum gratiæ quæris: Spiritus sanctus superveniet in te (ibid.), qui omnes agri stipulas incendet, et novabit novale suum, novum faciens super terram, quia tu circumdabis virum. Si vero miraculum, descendet ros in vellere carnis, et area sicca remanebit. Producet virga nucem absque radice; inflammabitur igne cœlesti rubus, et non comburetur. Quod si talem in rebus consuetudinem quæris. vitrum carnis sine læsione vitri sol justitiæ penetrabit, quia nec vitrum corrumpetur, nec solis claritas minuatur. Si vero similem quæris in rebus naturam, sicut ex vino hibiones, ex aqua papilionem, ex arboribus aves, apes ex favo, teredones ex ligno, sed etiam sicut vultures absque commistione maris, aut seminis infusione imprægnantur et concipiunt; ita et tu absque maris commistione, vel infusione seminis, concipies et gravida eris. Nihil igitur, quod hæc facto debeat obviare. Ridiculosum quippe valde esset, ut quod aliis dare posset, sibi conferre non posset. Solummodo ad obedientiam cor aperi, et fecunda eris, ut sit fertilis ager. Sermo enim Dei vivus et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti cor aperiet, ut agri sit aratio cordis apertio, et secundaberis illo semine, quod promissum est Abraham: *In semine tuo hæreditabunt omnes gentes (Gen. xxii)*. Et iterum Isaias: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodomam fuissetis (Isa. i)*. Ergo agri satio fuit Filii missio, sive incarnatio. Quid igitur angelo Virgo respondit? *Ecce, ait, ancilla Domini (Luc. i)*: *Quam convenienter et vere dixisse potuisset. Ecce regina mundi, imo regina cœli, quæ dixit: Ecce ancilla Domini. Sed sic aspergit agrum suum humilitatis lætamine, de quo legitur in Evangelio. Sine, ut hoc anno fodiam circa eam, id est ficulneam, et mittam stercora (Luc. xiii)*. Idem enim est stercus, lætamen, et finus. Dicitur enim stercus, quia sternitur; finus, quia fit imus; lætamen, quia germina reddit læta. Sub hoc ergo lætamine semen occatum est. Occatio seminis est abscondio Verbi. Semen est Verbum Dei, occare autem operire est. Semen occatum Verbum est absconditum. Hoc igitur semen thesaurus est, de quo scriptum est: *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro (Matth. xiii)*. Scriptum est enim: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis (Prov. xx)*. Et *al. i*: *Prope est Verbum in ore tuo (Rom. x)*.*

Nihil est ergo aliud verbum in ore sapientis, quam thesaurus desiderabilis in ore sapientis. Thesaurus ergo verbum est. Sed aliud est verbum in ore carnis, aliud in ore cordis. Illic verbum intrinsecum et absconditum; ibi verbum extrinsecum et manifestum. Nam de ore cordis scriptum est: *Os justii meditabitur sapientiam (Psal. xxxvi)*. De ore summi Patris, hoc est de ore cordis hoc verbum eructatum

A est. *Eructavit, ait, cor meum verbum bonum (Psal. xliiv)*. Quid est cor Patris? Quod alibi dicitur uterum Patris. In hoc utero absconditum Verbum Patris eructatum est in uterum Virginis, et rursum ibi absconditum est. Sed in utero Patris ideo absconditum, quia incomprehensibilis est sapientia Patris. Sapientia quippe Patris Verbum Patris. In utero vero matris absconditum, ne cognosceretur a perfidis Judæis. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sicut tamen nec omnino manifestari voluit, sic nec penitus abscondi, quia et aliquo modo manifestari voluit, ne infidelitas inveniret locum, et tamen abscondi, ut fides haberet meritum. Ergo sapientia quæ in sui natura immutabilis erat, sub nostra mutabilitate voluit abscondi, ut per assumptam mutabilitatem ad immutabilitatem mutaremur, vel ut melius dicam, immutaremur. Mutabuntur enim perfidi, sed non immutabuntur, quia in illo non mutabuntur. Unde Apostolus: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur (I Cor. xv)*. Tunc autem immutabimur, non solum quando nostrum corruptibile induet incorruptelam, vel mortale immortalitatem, sed quando absorpta erit mors in victoria. Propterea, ut dictum est, sapientia Patris immutabilis in sua divinitate, mutabilis esse voluit in nostra humanitate. Unde in suo immutabilis, in nostro mutabilis. In suo ideo immutabilis, quia nec augeri nec minui poterat, nec mutari. Augeri quidem non poterat, quia immensa est; minui vero, quia simplex et una est. Mutari autem loco non poterat, quia ubique est; nec tempore, quia æterna est; nec cogitatione, quia sapientissima est; nec affectu, quia optima est. Nam si propter nominum varietates mutari videatur in rebus humanis, ut nunc propter præsentia scientia, nunc propter futura præscientia, nunc propter facienda dispositio, nunc propter salvanda prædestinatio, nunc autem providentia propter subjecta dicatur, non ideo fit, quod ipsa mutetur in rebus, sed quia res esse suum mutant in ipsa, vel saltem sub ipsa. Mutabilis tamen facta est in nostra humanitate, vel secundum mutabilitatem cohærentiæ, aut discohærentiæ, vel adhærentiæ, vel inhærentiæ. Mutabilitas cohærentiæ, quando res rei alterius generis ita cohæret, ut eam mutet et ipsa mutetur, ut cum cibus incorporatur, cibus mutatur in carnem, et caro mutatur in fortiolem. Vel quando res rei ita cohæret, quod ipsa non mutat, et illam mutat, sicut sapientia cum accedit animæ, mutat in melius animam, quod facit eam sapientiolem, ipsa vero non mutatur. Vel certe, quando res ita rei cohæret, quod ipsa quidem mutatur, et illam non mutat, sicut humanitas divinitati cohærens, divinitas humanitatem mutavit, quia digniolem et meliolem fecit; ipsa vero non est mutata. Mutabilitas vero discohærentiæ est, quando res quæ una est, in aliam ita mutatur, ut mutetur pariter accidens et subjectum; quod factum est, cum aqua mutata est in vinum. Ibi

enim sic vinum transiit in aliud ut et color et sapor aquæ transiret in colorem et saporem vini, et ipsa aquæ substantia in substantiam vini. Unde quando res aliqua ita transit in aliam, ut, remanente subjecto, mutantur, accidentia, quod fit, quando fenum transit in vitrum, ibi sola accidentia mutantur, scilicet feneitas, ut ita dicam, in vitreitatē, sed eadem remanet feni substantia; vel quando res aliqua ita transit in alteram, ut ipsum subjectum mutantur, sed non accidentia; ut cum panis fit corpus, vel transit in corpus Christi, substantia panis transit in substantiam corporis Christi; sed accidentia, id est rotunditas panis, sapor vini, non mutantur. Non sunt accidentia hæc in subjecto, quia alia hæc, alia accidentia subjecti. Ibi enim non est panitas, sed, ut ita dicam, carnositas. Mutabilitas inhærentiæ, quando anima diversis affectibus mutantur, ut nunc gaudeat, nunc doleat; nunc timore, nunc afficiatur amore.

Secundum hos affectus in humanitate nostra mutabilis facta est sapientia Dei. Scriptum quippe est: *Exsultavit ut gigas ad currendam viam (Psal. xviii)*. Et in Evangelio: *Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi)*. Item: *Cœpit Jesus parere et tædere (Marc. xiv)*. Et alibi: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar (Luc. xxii)*. Sic assumptus homo per mutationes inhærentiæ variatur. Mutabilitas adhærentiæ est, cum per diversas passiones exterior homo variatur. Unde et de illo assumpto homine scriptum est: *Jesus autem, cum jejunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit (Matth. iv)*. Et iterum: *Jesus autem fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem (Joan. iv)*. Et Isaias: *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isa. liii)*. Ecce quomodo mutabilis. In quibus omnibus absconditus erat Filius Dei. Propter hoc Psalmista dicit: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te (Psal. xxi)*. Et Isaias: *Vere tu es Deus absconditus (Isa. xlvi)*. Ergo simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro (Matth. xiii), etc. Absconditus, ut dictum est, vel quia incomprehensibilis divinitate; vel quia mutabilis humanitate inventus est fidelibus. Sed qui sunt, qui invenerunt? Qui hodie Christo obviam venerunt. Solemnitas hæc hypapanti Domini id est obviatio Domini vocatur, quia hodie Simeonis et Annæ solemnitas celebratur, qui Christo obviam venerunt in templo; quando parentes ejus tulerunt eum, ut sisterent, id est offerendo eum Domino præsentarent. Et satis digne. Nam Simeon *obediens*, Anna *gratia* interpretatur. Gratia quippe mentem movet ad fidem, obedientia motam promovet ad operationem. Gratia mentem movet, ut velit, obedientia promovet per gratiam cooperantem. Gratia dat lumen fidei, obedientia virtutis augmentum. Sic honeste procedentes in hac processione viri seorsum, Simeon et Joseph, et mulieres Anna et Maria, in medio templi misericordiam suscipere merue-

runt. Nam, sicut dictum est, Anna *gratia*, Maria *illuminans*, Simeon *obediens*, Joseph *augmentum* interpretatur. Et quoniam fides alia cognitione magna, et affectu parva; alia affectu magna, cognitione parva; alia vero cognitione et affectu magna, illam Deus fidem approbat, quæ affectum cognitioni maritat. Nam prima quidem sapientium est, scilicet a sapere; secunda sapientium scilicet a sapore; tertia sapientium, in quorum cordibus sapidum reddit quod sapiunt, cognitio fidei et affectus. Prima fuit philosophorum, qui cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis; et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Secunda fuit Chananaeæ et centurionis; de quorum altero dictum est. *O mulier, magna est fides tua (Matth. xv)*. De altero vero. *Non inveni tantam fidem in Israel (Matth. viii)*. Tertia fuit Annæ et Simeonis, qui utroque modo fidem habuisse probantur, quia scriptum est: Simeon in manibus infirmitatem accepit; sed majestatem intus agnovit. Ecce cognitionis magnitudo. Quem videns, benedixit Deum et dixit: *Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace (Luc. ii)*. Ecce affectus. Similiter et Anna prophetissa superveniens, loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.

Unde et in inventione thesauri notatur affectus, cum dicitur. *Et præ gaudio vadit et vendit (Matth. xiii)*, etc. Amoris affectus nescit otiosus esse, sed procedit foris ad effectum. Propterea vadit, vel viam mandatorum, vel viam veritatis, vel excellentiorem viam charitatis. Necesse est enim ire per viam veritatis, qua inducitur incipiens in omnem veritatem: secundo per viam mandatorum, qua deducitur proficiens per vias rectas, ad ultimum per viam charitatis, qua perfectus ad Deum perducitur, qui est charitas. Sic enim incipiens, proficiens, et perfectus, per viam veritatis, per viam mandatorum, per viam charitatis eundo inducitur, deducitur, perducitur. Propterea vadit et vendit sua. Ideo vendit sua, ut expeditior sit ad currendum. Quis enim currere potest oneratus? Propterea sua vendit, ut emat agrum illum.

Quid est quod vendit? Temporalia, naturalia, gratuita. Temporalia dico, se ipsum cum rebus suis. Primo se, et postea sua. Necesse est ut seipsum abneget sibi: *Qui amat, ait Dominus, animam suam, perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam (Joan. xii)*. De rebus quoque scriptum est: *Qui non abrenuntiaverit omnibus quæ possidet, non est me dignus. (Luc. xiv)*. Naturalia sunt memoria, voluntas, ratio, intellectus: et hæc impendere necesse est, ut ager possideatur. Quod enim memoriæ, quod voluntatis, quod rationis, quod tandem intellectus est, ad obtinendum agrum impendere debes. Gratuita sunt, fides, spes, charitas: quæ omnia in emptione agri sunt offerenda. Quidquid es, et quidquid habes, totum da. Quanti sunt hæc? Omnia

In comparatione agrī, quasi stilla situlæ, et quasi momentum stateræ reputanda sunt. Propter hoc sapiens vadit et vendit omnia quæ habet, et emit agrum illam. Emit homo agrum, ut possideat thesaurum; quia nisi mediante agro non pervenit homo ad thesaurum. Non enim bene conveniret possessori possessio tanta tantillo, nisi per pretium agrī nostræ congruum paupertati. Meminisse debetis, superius me dixisse per thesaurum divinitatem, per agrum humanitatem figurari. Humanitatem dico, corpus et animam assumptam a Verbo. Duo ergo sunt extrema, et contradictorie opposita, Deus et homo. Deus enim in sui natura immortalis, impassibilis est et justus; homo vero in natura sua per peccatum infecta et corrupta, passibilis, mortalis, et injustus. Ut igitur hæc duo extrema sibi valde et omnino contraria unirentur, interposita sunt duo media, caro Christi et anima, ut sicut in quatuor elementis duo extrema, terra et ignis, quæ sibi valde sunt opposita, (quia cum ignis sit subtilis, acutus, mobilis, terra palpabilis, obtusa, et immobilis,) mediantibus aliis duobus elementis, scilicet aere, quod multam habet cum igne convenientiam; quia est subtilis, mobilis, sed non acutus: multam etiam cum terra, quia obtusus: et aqua cum aere convenit, quia mobilis, et cum terra, quia obtusa et impalpabilis, quæ cum quibusdam ligantur numeris, ut scriptum est (BOËT., *De consol. philos.* l. III, metr. 9, vers. 10):

Qui numeris elementa ligat,

sic et illa duo extrema, Deus et homo, duobus mediis sunt unita, et eisdem numeris ligata; et in eisdem elementis figurata. Quid enim obest, si per ignem Deum figuramus? *Deus enim noster ignis consumens est* (*Deut.* IV). Per terram vero de terra factum hominem, per aerem vero animam, quia mundi animam aerem philosophi vocaverunt. Per aquam vero caro Christi non immerito figuratur. Nam et ipsa per aquam crassam, quæ in puteo inventa est, designatur. Deus ergo, ut dictum est, in sui natura impassibilis, immortalis, et justus, animam assumpsit immortalem quidem et justam, sed passibilem, quam mediam esse voluit inter carnem assumptam et Deum; quia aliquid habebat Deo conveniens, scilicet immortalitatem et justitiam; et aliquid cum carne, scilicet passibilitatem. Assumpsit enim carnem passibilem, mortalem et justam; et ipsam mediam esse voluit inter hominem et animam, quia aliquid habebat conveniens cum anima, id est passibilitatem et justitiam, et aliquid conveniens cum homine, passibilitatem et mortalitatem. Homo enim, ut dictum est, passibilis, mortalis et injustus est.

Hinc est quod Ecclesia, cujus caput dicitur Christus, homo corpus, tabernaculo comparatur. Christus quidem caput est Ecclesiæ, Christum dico totum in duabus naturis, et tribus substantiis, cujus Sanctum sanctorum divinitas, sanctum anima, atrium interius caro assumpta, exterius vero pœni-

tentium massa. Velum vero inter sanctum et atrium interius mortalitas; inter atrium vero interius et atrium exterius, injustitia. Nam animam immortalem et justam et passibilem dividebat passibilitas ab immortalī, justa et impassibili. Corpus vero passibile, justum et mortale, dividebat ab anima justa, passibili, et immortalī, mortalitas. Hominem vero peccatorem passibilem, mortalem et injustum, dividebat a carne mortali passibili et justa, injustitia. Sed passus est Christus, et scissa sunt, tabernaculi velo a summo usque deorsum. Tunc enim anima illa desiit esse passibilis, caro mortalis, homo injustus. Per passionem quippe Christi, homo et impassibilitatis et immortalitatis et justitiæ meritum acquisivit; sicut per illius effusionem sanguinis uniri possit cum immortalī, impassibili, et justo. In conditione ergo rerum præcessit tantæ rei sacramentum, in Ecclesia res et sacramentum, in homine et Christo res et non sacramentum. In conditione præcessit figura, in Ecclesia subsecuta est imago, veritas completa est in homine et Christo. Ut sic conjungantur extrema, necesse est operam dare, quomodo jungantur media. Quod tunc digne fiet, si sit anima nostra similis regno cælorum, et illud regnum cælorum simile sit thesauro abscondito et invento.

Unde sciendum quod cum anima per diversos affectus variatur, diversas in se figuras, imo in diversas se figuras transformat. Nam cum per motus bestiales bestiis se conformat, comparatur jumentis insipientibus, et similis facta est illis. Cum vero in sordibus vitiorum se deformat, moram faciens, et habitans ubi sedes est Satanæ, glareis cocyti se comparat. Cum vero a servitute peccati se excusat, et se ipsam per sapientiam regit, et fortitudine regnat, et sit Sapientiæ sedes, tunc similis est regno cælorum. Dicit enim auctoritas: « Anima justi sedes est sapientiæ. » Et Sapientia ait: *Cælum mihi sedes est* (*Isa.* LXVI), ex quo Gregorius probat, quod cælum est anima justi. Dicitur enim cælum, quasi cælum, id est casa cælos, id est *domus solis*, quia anima per inhabitantem gratiam solis justitiæ domus efficitur, ut scriptum est. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit* (*Joan.* XIV): unde non immerito cælo comparatur. Et quoniam diversi gradus et varii sunt virtutum profectus, non regno cæli, sed regno cælorum similis efficitur. Nam cum diversis tribulationibus sive tentationibus turbatur, similis est cælo condensitatis, quod aereum dicunt. Unde propter supervenientem imbrum condensitatem; tenebris comparat eum Apostolus, ubi ait: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum* (*Ephes.* VI). Sed quia Domino dicente scriptum est: *Cum ipso sum in tribulatione* (*Psal.* XC), in illa tribulationum condensitate similis fit thesauro abscondito, necdum invento. Cum vero post tentationes per devotionem incipit serenari, cælo

serenitatis, quod æthereum dicunt, comparatur. Et in hoc etiam similis est thesauro non abscondito, sed invento. Cum autem stabilitate solidatur, ut semper det operam, qualiter aquæ dividantur ab aquis, id est cura spiritus a cura carnis, tunc comparatur cœlo chrySTALLINO, quod firmamentum appellant, et tunc etiam similis efficitur homini, qui sua vendit, ut thesaurum emat, quia inferiora contemnit, ut superiora possideat; et temporalia parvipendit, ut cœlestia acquirat. Cum autem per desiderium magis ac magis fervescit, ita ut in hac peregrinatione solo corpore constitutus, cogitatione et aviditate in illa æterna patria conversetur, similis efficitur uranico cœlo, quod dicitur empyreum; et per hoc etiam fit ei similis, qui laboribus et desideriis et suspiriis thesaurum inventum emit. Tandem vero cum post transitorios agones ad bravium supernæ vocationis, id est usque ad cœlum trium hierarchiarum sublevatur, tunc empto thesauro fruitur, quia unum erit in Deo, et Deus unum in ipso; immortalis, impassibilis et justus, cum immortalis, impassibilis et iusto, qui est benedictus in sæcula. Amen.

SERMO XIII.

IN DOMINICA SEPTUAGESIMÆ. (11)

Pœnitent me fecisse hominem (Gen. vi). Non est arbitrandum, dilectissimi, quod aliquid mutabilitatis aut injuriæ cadat in illum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Omnia quidem cum tranquillitate judicat, et tamen cum iratum plerumque Scriptura prædicat. Sed hoc ipsum per causam dicitur, ut nos ira sua dignos ostendat. Hinc est quod dicitur: *Pœnitent me fecisse hominem*. In hoc tamen verbo, juxta duos intelligentiæ modos justitia et pax osculatae sunt. Justitia quidem, si sic intelligatur: *Pœnitent me fecisse hominem*, ac si dicat: *Faciám*, quod homo pœnitens facere solet, quia delet, quod fecit. Pax vero, si sic accipiatur, *Pœnitent me fecisse hominem*, id est pœna me tenet de homine quem feci; quasi dicat, hominem tenet culpa pœnæ, me vero tenebit pœna culpæ. Ipse fecit, et ego feram; ipse rapuit, et ego persolvam. Ideo feram quod fecit, quia pro eo feram, quem feci. Quis enim quod suum est parvipendat? *Quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit unam ex eis, nonne accendit lucernam, et evertit domum, et quærit diligenter donec inveniat? Aut quis homo habens centum oves; et si perdiderit unam ex eis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quæ perierat?* (Luc. xv.) *Ecce ego ipse requiram oves meas: et visitabo illas, sicut visitat pastor gregem suum* (Ezech. xxxiv). Non incumbit homini, sive angelo, quia pravitas inventa est in utroque. Propter hoc *tristis est anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi), quoniam si iratus est homo super hederam, pro qua non laboravit, multo justius debet esse.

(11) Potius in Dominica Quinquagesimæ, vel Quadragesimæ, ut constat ex toto discursu.

tristis noster Jonas super hederam quam fœcit. Et merito Jonæ Dei Filium comparamus, quia sicut Jonas in ventre ceti fuit tribus diebus et tribus noctibus, sic et Filius hominis in corde terræ. Hinc est quod, cum generatio prava et adultera signum quæreret, non est ei datum, nisi signum Jonæ. Hic igitur Jonas plantavit hederam, cum fecit hominem, quem discretionis furca et baculo rationis sustentans in hoc eum a terra sublevavit; quia os homini sublime dedit. Cui etiam intelligentiæ virorem tribuens, umbram dilectionis invenit. Unde scriptum: *Deliciæ ejus sunt, esse cum filiis hominum* (Prov. viii). Sed vermibus tandem hederæ radicem corrosit, ventoque urente et calido flante, arefecit. Quis, putatis, est vermis iste? Ille est, de quo loquitur Isaias: *Et vermis eorum non morietur* (Isa. lxxvi). Vermis horribilis est ille serpens antiquus, qui nimirum radicem hederæ corrosit, dum primum hominem fraude circumvenit. Ab ipso enim tanquam a radice homines universi tanquam rami sunt exorti. Sed quomodo? *In ascensu*, inquit, *diluculi* (Jonæ, iv). Diei nomina quandoque prava delectatio actionis accipitur, ut ibi. *Pereat dies in qua natus sum* (Job iii). Hujus diei crepusculum est negligentia mentis, nox obfuscatio cordis, diluculum consensus suggestionis, diei claritas dilectio operis. In ascensu igitur diluculi radicem hederæ vermis corrupt, quando per consensus suggestionis protoparentem hostis antiquus infecit. Vel quoniam per radicem hominis capilli designari solent, et per capillos cogitationes mentis, hederam in ascensu diluculi percussit, quando, per consensum cogitationis homines ab auctore suo alienavit. Et tunc hederam arefecit, quia claritas humore subtracto hominem sicut terram sine aqua fecit. Merito ergo uterque Jonas, spiritualis scilicet et materialis, uno dolore tactus doluit. Nam utriusque jactura, hujus per sacramentum rei, illius per rem sacramenti, una fuit. Itaque quo dolore doceat uterque, videamus. Dic nobis, Jona, dic nobis, putas bene irascaris tu? *Irascor*, ait, *usque ad mortem* (Jonæ iv). Et tu, Domine Jesu, bene irascaris tu? *Tristis est*, inquit, *anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi). Certe bene irascaris, quia bona est ira, quæ tali ac tanta misericordia sublevatur. Bene, inquam, irascitur quia, cum iratus est, misericordiæ recordatur. Irascere ergo usque ad mortem, bone Jesu, et te pœniteat, qui si te contristavi ad horam, jam non me pœnitet. Non est enim nobis salus ulla, sine morte tua pretiosa: morte tua salutari mortem occidisti. (12) « O felix culpa, quæ tantum ac talem meruit habere Redemptorem. O necessarium Adæ peccatum pro merito damnationis misericordiam consecutum. » O beata ira, qua sic Dei Filius mortem pertulit, ut gratiam pro pœna redderet, et per gratiam nobis gloriam ampliaret.

(12) Verba Ecclesiæ in benedict. cerei Paschalis.

Hoc igitur dolore cordis tactus intrinsecus, pium patris, et non dirum affectum magistri nobis Deus ostendens, ait : *Pœnitet me fecisse hominem* (Gen. vi). Ac si dicat : Video omnem hominem viam suam corrupisse, subjectumque diaboliæ voluntati ; nec eripi posset, nisi me pœniteat, id est nisi mihî pœna incumbat. Ideo me pœnitet, et merito : feci enim illum. Sed quæ pœna illi incumbat, videamus. Pœna nativitatîs, pœna laboris, pœna mortis. Hæc enim tria per culpam homo meruerat ; scilicet cum labore nasci, laborare, et mori : et in his tribus filius hominis diabolum vicit, quia ut sua daret, nostra suscepit. O pœnitentia pia, non crudelis ; fructuosa, non sterilis ; voluntaria, non necessitatis. Crudefis enim fuit in Juda Iscariote, sterilis in Esau et Saule, necessaria vero est in quolibet peccatore. Solius autem voluntatis fuit pœna Salvatoris, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Hæc igitur est ira Jonæ, imo columbæ. Jonas enim interpretatur *columba* : quæ cum fel in corde non habeat, nec dentes in rostro, vel ungues in pedibus unde lædat, solo vocis strepitu patefacit iram, hostem circumvenit in comminatione. Hæc est ira Jonæ, quæ subvertendam prædicat Ninive ; vel ira columbæ, quæ clausis in arca ramum præsentat olivæ. Verba forte videntur dissona, sed utriusque sententia una. Quid enim est subverti Ninive ? Illud, quod fuerat, desinere esse. Quid enim fuit ? Civitas sanguinum, plena vitiis, divina consolatione penitus indigna. Hoc desiit esse, quia præsentavit eis Jonas, vel certe columba, ramum olivæ. Quid est ramum olivæ ? id est de abundantia divinæ misericordiæ, quando declinavit a malo quod fecerat, et bonum fecit, a quo declinaverat. Sed quando ? Post quadraginta dies. Sic enim scriptum est : *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur* (Jonæ iii). Sed quomodo post quadraginta dies ? Post pœnitentiam. Post quadraginta namque dies ramum olivæ columba præsentavit, et Jonas subvertendam Niniven prædicavit. A malo enim declinare non possumus, vel divinæ misericordiæ participare, nisi prius præterita peccata per pœnitentiam lægeamus. Et bene per quadragenarium pœnitentia designatur, quia, sicut de quadraginta quinquagenarii fructus colligitur et per pœnitentiam remissio peccatorum acquiritur, per quinquaginta designatur remissio peccatorum, unde etiam jubilæus, id est remissivus dicitur. Neque enim filii Israel terram promissionis acceperunt, nisi prius per desertum annis quadraginta affligerentur. Sic Elias antequam ad montem Dei perveniret, quadraginta diebus jejunavit.

Moyses quoque ut secundo legem acciperet, quadraginta diebus abstinuit ; Dominus quoque Jesus, ut neminem a pœnitentia quadagesimali excludi debere ostenderet, quadraginta diebus et totidem noctibus jejunavit (Matth. iv). Ideo si de malo volumus converti in bonum, sicut Ninivite, si divinæ particeps esse misericordiæ, si cum Elia divinæ

A contemplationis montem ascendere, si cum Moysse secreta Dei cognoscere, tandem si cum ipso Salvatore angelorum consortium suscipere, oportet nos decimari pœnitentia quadagesimali. Nam in istis sacris temporibus, cum sit pars anni decima, quasi pro decimis dare nos ipsos Deo debemus. Jejunemus igitur a vitiis, a sæcularibus negotiis ; jejunemus ab alimentis, et immundis desideriis : in his enim quatuor tota consistit afflictio pœnitentialis. Est enim jejunium communis omnium membrorum satisfactio, ut scilicet satisfaciant membra secundum peccata quæ commiserunt : et dicitur jejunium a jejuno, quod est quoddam hominis intestinum, quod eo mortuo vacuum reperitur. Similiter et nos a vitiis vacui, tam corpore quam anima debemus reperiri.

Est autem triplex jejunii auctoritas, ab antiquitate temporis, a qualitate loci, ab institutione præceptoris. Ab institutione præceptoris, quia a Deo, a qualitate loci, quia in paradiso ; ab antiquitate temporis, quia a mundi exordio. Unde dietum est : *De ligno scientiæ boni et mali ne comedas* (Gen. ii). Eva quantum abstinuit, virgo fuit, et in paradiso permansit ; violato vero jejunio carnis pruritus sensit, et in paradiso non remansit. Adam similiter violato jejunio in mundi miseriam corruit. Item a temporibus et personis ostenditur auctoritas jejunii, quia ante legem a Moysse, sub lege ad Eliam, a Christo sub gratia. Moyses siquidem post jejunium locutus est cum Deo (Exod. xxv), Elias post jejunium in cælo raptus est curru ignis (IV Reg. ii). Sic Jerosolyma tempore Ezechiæ regis per jejunium liberatur, centum octoginta quinque milibus una nocte interfectis : unde letorem mortuorum rex Sennacherib ferre non valens cum decem tantum militibus fugit in Niniven, ubi quadagesimo die a propriis filiis occisus est (IV Reg. x). Sed et Jona prædicante per jejunium venia præstatur Ninivitis. Sed et Josue filius Nave per jejunium solis et lunæ cursum temperavit, et Gabaonitas superavit.

Notandum quod jejunium aliud corporis, sive carnis, aliud mentis. Carnis, quando quis abstinet a cibis, ne nimis caro pinguescat, sed non est virtutis. Mentis, quando quis jejuna a vitiis, vel ne caro pinguescat luxuriis. Item aliud jejunium institutionis, aliud devotionis ; aliud parcitatis, aliud dispensationis. Item, jejunium aliud rationale, aliud irrationale. Item, jejunium aliud qualitatis, aliud numeri ; aliud summæ exactionis, aliud altcritatis. Aliud solius charitatis, aliud solius necessitatis, aliud vanitatis sive simulationis. Jejunium institutionis est, ut in quadagesima, et cætera jejunia a sanctis Patribus instituta. In veteri siquidem lege sancti Patres decimas et primitias de omnibus rebus suis Domino offerebant. Et nos similiter debemus decimas Deo offerre, non solum de rebus nostris, sed etiam de nobis ipsis, jejunando. Unde pro decima dierum quadagesima fuit insti-

tuta, ut de trecentis sexaginta sex diebus, qui sunt in anni circulo, non solum decimam, sed et decimam decimam persolvamus, et pro duobus diebus non decimatis, ut voluit Augustinus, in vigilia Paschæ missa de nocte celebraretur. Unde in collecta dicitur : *Deus qui hanc sacratissimam noctem.*

Sunt etiam institutionis jejunia, jejunia quatuor temporum, quæ Calixtus papa (13) constituit, scribens in hunc modum : « Benedicto fratri et coepiscopo jejunium, quod ter in anno apud nos fieri didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, ut sicut annus volvitur per quatuor tempora, sic et nos quaternum solemne agamus jejunium per anni quatuor tempora, juxta prophetæ Zachariæ vocem dicentis. » *Jejunium quarti (Zachar. vii)*, etc. Nam Judæi quater in anno jejunant, videlicet ante Pascha, ante Pentecosten, ante Scenopegiam, ante Encæniam. Vel ideo, quia antiqui quater in anno jejunabant quadraginta dies, ut nos in loco unius quadagesimæ saltem tres dies jejunemus. Vel quater in anno fiunt hæc jejunia, ad significandum quatuor, quæ sunt quatuor temporibus, Conceptio Domini in vere, Nativitas in hieme ; Conceptio Joannis in autumnio, Nativitas in æstate. Vel quia significantur quatuor tessaredecades, id est quatuor Domini generationes. Tessare quippe quatuor, deca decem. Sic enim quatuordecim sunt generationes ab Abraham usque ad Moysen, sic quatuordecim sunt septimanæ a primo die Martii usque ad secundum Junii : et sic curre per singula.

Antiqui enim sic jejunare solebant. In Martio fiunt, ut in nobis marcescant vitia. In æstate, videlicet in septimana Pentecostes, quando Spiritus sanctus advenit, fiunt, ut super nos Spiritus sanctus adveniat. In Septembri etiam, quando fructus terræ colliguntur, fiunt, ut in gratiarum actione fructus bonorum operum persolvamus. In Decembri, quando herbæ moriuntur, fiunt, ut nos mundo mortificemus, et renasci Deo mereamur. Jejunia veris prima dicuntur, quia primo mense fiunt : jejunia æstatis quarta dicuntur quia quarto mense fiunt, id est Junio ; jejunia Augusti septima, quia in septimo mense fiunt, id est in Septembri ; jejunia hiemis decima, quia decimo mense fiunt, id est Decembri. Vel certe has jejuniorum distinctiones, juxta vaticinium Zachariæ, quandiu in luctu, et quasi exsules sumus, celebrare debemus. Nam quia Sarazar et Rogummelech quæsierant per legatos utrum mense quinto et septimo jejunare deberent, tandem ex persona Domini respondit propheta : *Jejunium quarti, jejunium quinti, jejunium septimi, jejunium decimi erit domui Judæ in gaudium et lætitiā, et solemnitates præclaras (ibid.)*. Quod autem propheta jejunium quarti posuit, factum est propter historiam, quia tradunt Hebræi quod quarto mense, videlicet Julio, Moyses de monte descen-

A dens tabulas fregit (*Exod. xxxii*), et juxta Jeremianam tunc muri civitatis primo rupti sunt. In quinto, id est in Augusto, propter exploratores terræ sanctæ in populo orta est seditio, et jussi sunt montem non ascendere ; sed per quadraginta annos erraverunt in deserto, ita ut exceptis duobus, videlicet Caleb et Josue, morerentur in eo omnes. In hoc etiam mense prius Nabuchodonosor, postea Titus, templum in Jerosolymis destruxit, et urbem Bethel cepit, ad quam multa millia Judæorum confugerant : et ipsum templum aratum est. In septimo occisus est Godolias, et tribus Judæ, et reliquæ Jerusalem dispersæ (*Ser. xli*). Decimo Ezechiel in captivitate positus, et populus captivorum audient templum subversum. Hæc sunt causæ luctus et jejuniorum.

B Talibus ergo jejniis Ecclesia imitatur sanctos Patres. Sed quod loco quinti ponit Ecclesia jejunium primi, fit per significationem. Primo enim necessarium est nobis, ut nostram cohibeamus sensualitatem, quæ quinque sensibus subsistit : deinde carnis nostræ lasciviam, quæ constat ex quatuor elementis : tertio necesse est, ut cohibeamus spirituales affectus, qui septem effluunt vitiiis spiritualibus. Cohibere etiam nos debeamus a vanitatibus mundi, quibus inobedientes fuimus mandatis, quæ sub denario decalogi continentur

SERMO XIV.

IN QUADRAGESIMA.

Ductus est Jesus in desertum a Spiritu (Matth. iv), etc. Quandiu in agone contendimus, et inter pericula naufragamus, magna nobis sollicitudine opus est, fratres mei. Quis enim inter tot pericula hominum, pericula dæmonum, pericula ex carne, pericula ex mundo, pericula ex cogitatione, fortitudinem, multitudinem, astutiam inimicorum, et eorum curam pervigilem non formidet ? Ipsi plures, et nos pauci : nos inermes, ipsi armati. Ipsi ex antiqua acie jam instructi ; nos ex religionis fervore novitio multum instruendi. Non ergo gloriatur miles accinctus, æque, ut discinctus ; quia quandiu vivimus, sine periculo esse non valemus. *Militia enim est visu hominis super terram (Job vii)*. Nunquam excludi potuit a filiis Israel Chanaanæus ; multum fuit, si fieri potuit tributarius. Hostis siquidem antiquus, etsi nobis interdum cedit, a nobis tamen nunquam recedit ; sed semper nobiscum incedit. Si enim non præcedit nos, ut ipse videatur : a latere tamen fit mendax spiritus, ut hominem cautius persequatur, vel certe a tergo sequitur, ut penitus non cognoscatur. Præcedit enim nos, cum per apertam et violentam malitiam nos pervertit. Quod bene in Sedecia præfiguratum est : cujus filios Babylonii coram oculis ejus interfecerunt (*IV Reg. xxv*). Babylonii enim sunt maligni spiritus, qui filii sunt confusionis ; quia nos ita plerumque confundunt, ut nobis videntibus et scientibus, virtutes, quæ quasi filii de matre ratione debent

(13) Epist. 1 Decret.

propagari, destruant, et exstinguant. Plerumque enim scis quia peccas; quia male facis, quia Dominum offendis: et ita tamen prævaricator es, ut jam te continere non possis. Sic peccavit Adam; quia, ut ait Apostolus, non est seductus, sed Eva seducta est (1 Tim. ii). Eva enim verum esse credidit, quod ei serpens promiserat versipellis. *Eritis sicut Dii* (Gen. iii). Sed hoc Adam falsum esse cognovit: et tamen ne Eram offenderet, de manu illius fructum vitium accepit et comedit. Unde cum peccatum tribus modis fieri solet, ex infirmitate, ut peccatum Petri; ex ignorantia, ut Pauli; ex industria, ut hoc peccatum, Adam tanto graviori pœna puniri debuit, quanto coram Deo culpa gravior fuit. *Servus enim qui scit voluntatem Domini sui et non facit, plūgis vapulabit multis. Qui vero nescit, vapulabit paucis* (Luc. xii). A latere vero comitatur, cum hominem ex vitio collateraliter persequitur. Omnis siquidem virtus inter duo vitia coarctatur. Unum quod oppositum est virtuti, alterum vero quod est collaterale ei. Misericordia enim inter trueulentiam et segnitiam posita est: ita quod trueulentia opposita est, collateralis vero segnitias est. Similiter fortitudo inter pusillanimitatem et obstinationem, ita quod pusillanimitas ei opponitur, collateraliter autem obstinatio comitatur: et sic de virtutibus universis cognoscere difficile non erit. Cum igitur hostis antiquus aliquem virtute præditum affligere molitur, nihilque suam per oppositum vitium prævalere, videt industriam, sed se deprehensum, et expulsum esse cognoscit; non ideo refugit, aut minus instat; sed ad callidiora collateralis arma vitii se ipsum convertit.

Quod bene figuratur in zelo Pauli; quem utique habebat, sed non secundum scientiam, cum acceptis litteris veniret Damascum, ut si quos viæ veritatis viros inveniret, occideret (Act. ix). Summam siquidem religionem æstimabat, persequi Ecclesiam Dei: unde et misericordiam consecutus est, quia in ignorantia fecit. Ecce quomodo a latere diabolus incedebat, quia crudelitatem sub justitiæ fervore celabat. Si vero nec sic se posse prævalere perspexerit; tunc quasi a tergo insurgit, cum in ipsa virtutis operatione fraudulentè, a modo, a loco, a tempore, a persona facit cum excedere, quem persequitur. Nam ipsa virtus pro vitio debet reputari, si modus, si locus, si tempus, si persona, sollicitè non consideretur. Unde et in lege præcipitur, ut artus hostiæ super struem lignorum ordinentur. Si enim recte offeras, recte autem non dividas, peccasti. *Si offers munus tuum ad altare, et recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te* (Matth. v), et non reconciliaris ei; sic offerens, nihil tua tibi prodest oblatio: etsi bonum sit offerre Deo. Debnisti enim munus tuum dimittere, et reconciliari fratri tuo. Quia ergo tempus non observasti, peccasti.

Ecce quantæ providentiæ, quantæ circumspectionis et cautela, necessaria est nobis docilitas. Aperto siquidem mala per providentiæ virtutem debemus prævenire; collateralia per circumspectionem: ipsam vero virtutum operationem per discretionis cautelam. Plerumque enim cum scrutari conscientiam mentemque discutere satagimus, ut virtutes a vitiis separemus, nisi cauti bene fuerimus, ipse discussionis labor discutientis corrumpit conscientiam. Egressa est Dina, ut videret mulieres alienigenas; et corruptam eam Sichem, blanditiis, ut ait Scriptura, virginem delinens (Gen. xxxiv): Quid enim in Dina, nisi conscientia figuratur? Quæ bene Jacob filia dicitur, cum ad vitia discutienda luctatur: Jacob enim *luctator* interpretatur. Hæc enim videre mulieres alienigenas egreditur, cum ad mala quæ fecit agnoscenda, extra se per cogitationem evagatur. Sed cum ex ipso discussionis labore vana gloria subripit, eo quod se eam esse agnoscit, blanditiis Sichem virginem corrumpit. Nam quid in Sichem qui interpretatur *humerus*, nisi labor? et quid in blanditiis, nisi vana gloria figuratur? Et bene virginem, quia sterilem, et per vanam gloriam a mercede laboris vacuatam. Unde et beatus Gregorius (14) exponens parabolam de decem virginibus, ait: « Ex hodierna sancti Evangelii lectione compellor dicere, ut bona quæ agitis, cum magna cautela faciatis, ne per hoc, quod a vobis rectum geritur, favor, aut humana gratia requiratur. »

Quinque enim earum fuerunt fatuæ, quia per appetitum laudis factæ sunt steriles a virginitatis mercede. Ideo dico vobis, fratres, *vigilate et orate, ne intretis in tentationem* (Luc. xxi). Vigilate cum sollicitudine, orate cum devotione. Quis enim potest a tentatione esse securus, cum a diabolo ad tentandum ducitur ipse Christus? Ubi percutitur Dominus securus erit servus? Natus elephas, quomodo pertransibit agnus? Usque ad caput redundant aquæ: quis poterit transvadare? Hæc forte sunt aquæ quas propheta pertransire exhorruit, cum eas quæ usque ad talos et renes, et genua pertingebant, transierit (Ezech. xlvi). Neque enim timendum est, si eas quæ usque ad talos, ad renes, ad genua redundant, oporteat pertransire: sed eas sine formidine et periculo non intramus, quas capiti supereminere videmus. Aquæ certe tentationes sunt; de quibus dicitur per Prophetam: *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam* (Psal. lxxviii). Quæ usque ad talos Ecclesiæ redundant, cum maligni spiritus, illos qui inferiores et subditi in Ecclesia sunt, tentare festinant. Sancti enim ludibria, et verbera experti insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt (Hebr. xi). Ad genua vero perveniunt, cum illis molestias ingerunt, qui per disciplinam sciunt extendi, et per fraternæ passionis compassionem incurvari. Usque ad renes crescunt, cum doctores

14) Hom. 12 in Evang.

Ecclesiae, qui verbo prædicationis filios ex ea gignunt, molestiis incessanter affligunt.

Cum igitur hæc omnia futura in Ecclesia prævideret propheta: quod tentari, quod persecutionem pati deberent subditi, doctores et prælati, et omnes qui pie vivere volunt in Deo, non ideo tamen legem Domini dereliquit, vel in manus hominum incidere formidavit, sed cum filiis Israel Babylonice captivitatis persecutionem pertransivit. Sciebat enim filios Israel peccasse, et per dignum pœnitentiæ fructum culpam perpetratam diluere debere. Sed cum usque ad caput Ecclesie aquas succrescere videret, transvadare non potuit: quia humana ratione causam ante tempus investigare non valuit, quare Christus tentatus est, qui Deus erat, et peccatum non fecit. Sciebat forte quia sic oportebat fieri: et hoc est quod ad aquam pervenit: sed hæc de Deo mirabiliter expavescens, nulla sibi, sed omnia voluntati Dei commisit. Ideo dictum est quod aquas non transvadavit. Illa forte tria difficilia fuerunt sibi: sed quartum penitus mente comprehendere difficillimum fuit.

Quia ergo sine tentationibus esse non possumus, cum tentatus fuerit ipse Christus (*Matth. III*), circa tentationes necesse est vigilemus, quia nihil est, quod salvare nos possit, si sollicitudo non aderit. Quis semivivum sanabit; si Samaritanus pertransit? Quis resistet Berothitis filiis; si purgans triticum ostiaria dormit? Quid enim in ostiaria designatur vel Samaritano, nisi custos animi sollicitudo? Samaritanus enim *custos* interpretatur. Nihil enim est quod hosti antiquo resistere possit, si custodia mentis per negligentiam dormit. Hæc est enim ostiaria, quæ triticum purgat, cum virtutes a vitis, tanquam grana a paleis, per discretionem examinat. Ne igitur moriamur cum Isoseth in stratu nostro (*II Reg. IV*), vigilet ostiaria domus in tritici purgamento. Si enim in examinatione virtutum et vitiorum negligentes fuerimus, oportet ut occidat animum per cogitationem hostis antiquus. In ipsa tamen sollicitudine nobis cavendum est, quia per inconsideratam sollicitudinem immoderatus conflictus sollicitum pusillanimum reddit et pavidum; vel tentationis victoria per sollicitudinem impetrata præsumptuosum. Quomodo resistere Petrus potuit, ubi eum calefacientem ad prunas ostiaria Caiphæ circumvenit? In frigore siquidem pavor; in ostiaria Caiphæ inconsiderata sollicitudo figuratur. Cum igitur animum super fidei petra fundatum de peccatis suis inconsiderata sollicitudo facit pavidum, ita quod per cogitationem desperat, ostiaria Caiphæ profecto Petrum frigescentem circumvenit (*Joan. XVIII*). Si vero per sollicitudinem in conflictu vincis, et ex victoria præsumptuosus efficeris, tanquam Eleazar Mathathie filius ab elephante quem occidis, occideris (*I Mach. VI*). Occidis enim hostem, cum sollicitudine non piger pravam superas cogitationem. Sed cum de victoria super-

A bis; quasi sub cadente cadis. Dico enim, quia plerumque melius est vitio succumbere, ut inde humilieris, quam operari virtutem, ut inde superbus efficiaris. Cum enim per opus vitii diabolo succumbis, et postea humiliaris, quasi Samson cæcus, et moriens hostes occidis. Unde dictum est: *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier* (*Eccli. XLII*). O felicem illam, dico Samaritanam, quæ Dominum Jesum super puteum sedentem invenit: et de puteo aquæ salientis in vitam æternam sterilem hydriam fecundavit (*Joan. IV*). Samaritana siquidem *custodia* dicitur, *Jesus Salvator*, *Jacob luctator* interpretatur.

Fons igitur Jacob, nostri conflictus, nostraque tentationis fontem insinuat. Cum enim cupiditas B circa divitias, circa dignitates, circa voluptates versetur; et hæc tria, quasi rivi de fonte cupiditatis emanent, cum de aliquo trium istorum tentaris et pugnas; non ad rivum, sed ad fontem Jacob pervenisti. Si vero contra totam simul cupiditatem confugis, in hydria cordis de fonte Jacob devotionis aquam deportare venis. Cum igitur mentem custodis, quasi Samaritana es. Quando pugnas et vincis; Jesum super fontem reperis. Et cum animum fecundat gratia spiritualis, hydriam replet aqua sapientiæ salutaris. Ut igitur tali sollicitudine cautiores sitis, vigilate et orate, ne in tentationem intretis. Sicut enim superius diximus, usque ad caput pervenerunt aquæ, et transvadari non possunt; nisi eas dividat, qui pallio Eliæ divisit Jordanis fluvium (*IV Reg. II*): et virga Moysi, mare Rubrum: his etenim duobus tota tentationis aqua dividitur et dissipatur (*Exod. XIV*). Scitis, quia ad hoc fieri solet pallium, ut ventis et pluviis exponatur. Bene itaque per pallium patientia, per virgam Moysi, lex Domini immaculata intelligitur. Per virgam ergo et pallium aquæ dividuntur, quia cum lex Domini immaculata convertit animas, et per patientiam possidemus conversas, omnes rivuli tentationis exsiccantur. Ideo orate, ne intretis, ne inducamini in tentationem. Sic enim magister sapientiæ nos docuit orare. *Et ne nos inducas in tentationem* (*Matth. VI*). Inducas, non ducas. Periculosum enim est induci, sed non periculosum D duci. *Ductus est enim Jesus in desertum a spiritu, ut tentaretur a diabolo* (*Matth. IV*). Ductus est, non inductus. Alii ducuntur, alii inducuntur, alii perducuntur. Ducuntur per suggestionem; inducuntur per consensum, et deliberationem; perducuntur per operis perpetrationem. Qui igitur sola suggestionem tentatus est, non consensu, non operatione, bene ductus est, non inductus, vel perductus. Ductus est ergo Jesus in desertum; sed quare? Quia mori pro nobis venit, et potentiae suæ sacramentum illi celavit, qui per manus Judæorum de morte sua tractare disposuit. Sic Tobias pedem tinxit in Tigride, ut piscis citius accederet (*Tob. VI*). Sic mutavit David faciem suam coram Achis,

ut cautius hostes contereret (*I Reg. xxi*). Sic uni de filiabus Philisthinorum copulatur Samson, ut ipsos Philisthæos tutius comprehenderet (*Judic. xvi*). Pedem enim denudavit in Tigride, cum humanitatis suæ veritatem Christus demonstravit in tentatione. Faciem coram Achis David immutavit, cum Christus divinitatis suæ potentiam coram diabolo celavit. Unam de filiabus Philisthinorum sibi Samson copulavit, cum in sole justitiæ humanitatis nostræ miseria, per tentationis signum innotuit. Sed quare? Ut piscis, ut hostes, ut Philisthæi comprehenderentur. Ut enim versutia diaboli, qui antiquus est hostis, comprehenderetur, humanitatis veritatem in tentatione Christus demonstravit, divinitatem celavit; humanitatis nostræ miseriam assumpsit. Ideo ductus est Jesus in desertum a spiritu (*Matth. iv*). Hic quærendum est, ut ait Gregorius (15), a quo spiritu Jesus ductus sit in desertum. Et bene, quatuor enim genera sunt spirituum: spiritus scilicet mundi, Spiritus Dei, spiritus hominis, et spiritus diaboli. Spiritus Dei benignitas devotionis; spiritus mundi, ventus vanitatis; spiritus hominis, intellectus rationis; spiritus diaboli, intentio malæ voluntatis. Isti igitur quatuor spiritus et in aliquo differunt, et in aliquo conveniunt. Differunt enim ventus vanitatis et intellectus rationis, quia ubi unus inspirat alter expirat; conveniunt autem spiritus mundi et spiritus diaboli, quia ubi unus aspirat, alter suspirat. Simili modo intellectus rationis et benignitas devotionis.

Ab hoc igitur quadruplici genere spirituum, duci solemus in quatuor genera desertorum. Primum est cælestis patria: unde et Pastor bonus nonaginta novem ovis in deserto relictis, ad illam quæ erraverat, descendit. Secundum est vita religiosa: de qua scriptum est: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum?* (*Can. iii*.) Tertium vero mundus est, de quo dictum est: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto?* (*Cant. viii*.) Quartum desertum, infernus est. Unde et hircus emissarius in desertum secundum legem Moysi mitti jubetur. Quocumque ergo vadis, ab aliquo supradictorum spirituum duceris. Tendis ad cælum, inspirat benignitas devotionis, exspirat intentio malæ voluntatis; tendis ad infernum, inspirat intentio malæ voluntatis. Desideras locum religiosum, suspirat intellectus rationis, inspirat benignitas devotionis; tendis ad mundum, aspirat ventus vanitatis, inspirat intentio malæ voluntatis. Quia igitur et partim conveniunt, et partim differunt, sciendum est quod ad invicem relati spiritus illi; alter alteri contrarius est: alter subalternus, alter contradictorie oppositus. Benignitas devotionis, comparata vento vanitatis, contraria est. Quod ex signis universalibus ad se contrariis dignoscere possumus. In illa enim beatitudo vera est, in isto vero, nulla beatitudo vera est. Intellectus vero rationis, intentioni malæ voluntatis comparatus, subcontrarius est.

(15) Hom. 16 in Evang.

A Cum enim per intellectum rationis ad vitam religiosam deducimur, ad veram pervenimus beatitudinem: etsi non certam, vel plenam. Quandiu enim in agone sumus, dubium est, utrum ad bravium pervenire valeamus. Et ideo si vera beatitudo in religione est, certa tamen non est. Rursus, cum in religione sumus, molestiis et tentationibus incessanter fatigamur. Unde plena beatitudine caremus, quia plena beatitudo erit, ubi omnis miseria cessabit.

B Cum vero per intentionem malæ voluntatis ad infernum ducimur, per omnia nos miseros et infelices credere debemus. Ibi ergo quædam beatitudo est, et non omnis. Ibi vero non quædam beatitudo est. Benignitas vero devotionis intellectui comparata rationis, vel certe ventus vanitatis intentioni malæ voluntatis subalternus est. In benignitate enim devotionis, quæ ducit in cælum, omnis beatitudo est. In intellectu vero rationis quæ facit religiosum, quædam beatitudo est. Similiter in vento vanitatis, nulla beatitudo est; in intentione malæ voluntatis, non quædam beatitudo est. Benignitas vero devotionis, qua ducimur in cælum, intentioni malæ voluntatis, qua ducimur in infernum, comparata, contradictoria est. Illic enim omnis beatitudo est; ibi vero non quædam beatitudo est. Ex propositionum igitur istarum differentiis sive convenientiis, quædam ambiguitas fieri solet in cordibus nostris, cum ab aliquo spirituum ducimur in aliquo desertorum. Est enim ambiguitas quasi quoddam bivium, in

C quo sedet rex Babylonis, quærens divinationes, et et miscens sagittas (*Ezech. xxi*). Cum enim spiritus Dei in altum te elevat, ut ascendas de virtute in virtutem, Rex Babylonis sagittam tibi jacit in die volentem, cum in profectu tuo elevaris per vanam gloriam. Cum vero per intellectum rationis religiosam vitam desideras, per vitium pusillanimitatis imminet tibi periculum nocturni timoris. Si vero per ventum vanitatis hujus mundi gloriam concupiscis, sagittat te diabolus a negotio perambulante in tenebris. Cum autem per intentionem malæ voluntatis non formidas aggredi miseriam pœnæ gehennalis, a dæmonio procul dubio meridiano veaxaris. Unde et quia Dominus Jesus Deus et homo erat, a spiritu duplici ducebatur in deserto duplici, a spiritu scilicet Dei, et a spiritu hominis: ab intellectu rationis, et affectu benignitatis. Unde et Eliseus dicebat Eliæ: *Oro ut spiritus tuus duplex fiat in me* (*IV Reg. ii*), id est ut tali benignitate devotionis, tantoque rationis abundem affectu, sicut et tu. Hoc igitur spiritu duplici ductus est Jesus ad religionis perfectionem, et cœli altitudinem. Unde cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, diabolus a timore nocturno tentans eum, dixit: *Dic ut lapides isti panes fiant* (*Matth. iv*). Et iterum gloriam mundi demonstrans, ait: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me* (*ibid.*). Si vero ex benignitatis cogitatione et aviditate cœli altitudinem peteret, a sagitta volante in die perse-

quitur illum, ubi ait : *Si Filius Dei es, mitte te deorsum* (*ibid.*). Sed Dominus relinquens exemplum posteris, in omnibus tentationem vicit, in omnibus superavit, ut per ipsum et in ipso victores existant, qui eum sequi volunt ad gloriam.

SERMO XV.

IN RAMIS PALMARUM.

Pueri *Hebræorum tollentes ramos olivarum, obvia-
verunt Domino dicentes: Hosanna filio David* (*Matth.*
xxi), etc. Non omnes qui sunt ex Israel, hi sunt
Israelitæ, quoniam eorum qui sunt ex Israel, ali-
qui obviam venerunt Domino cum gladiis et susti-
bus, alii vero cum palmis et floribus. Alii ad riden-
dum, alii ad irridendum; alii clamantes, crucifige,
crucifige: alii vero, Hosanna in excelsis. De quibus
dictum est. *Pueri Hebræorum*, etc. Hebræi *trans-
cuntes* interpretantur. Ergo Hebræi sunt, qui hic ci-
vitatem manentem non habent, sed futuram inquirunt.
Hebræi sunt, qui vel immolando agnum, vel
offerendo hædum, phase, id est transitum faciunt.
Hebræi sunt, qui Pascha, id est transitum hujus vi-
tæ celebrant in azymis sinceritatis et veritatis. He-
bræus est, qui in confessione laudis transeundo de
veteri lingua Adam ad novam apostolorum linguam,
fit idithum, id est *transiliens*. Hebræus est, qui in
hac peregrinatione solo corpore constitutus, cogi-
tatione et aviditate ad cœlestem patriam transitum
faciens, fit Galilæus, id est *transmigrans*. Isti He-
bræi filios habent, non genere, non cogitatione, sed
predicatione, de quibus Apostolus ait : *Per Evan-
gelium enim vos genui* (*I Cor. iv*) : vel imitatione,
de quibus dictum est : *Patres nostri comederunt
avam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt* (*Ezech.*
xviii). Istorum est tollere ramos olivarum. Oliva
Græce, *miseriordia* latine dicitur. Rami igitur oli-
varum, diversæ sunt species misericordiarum :
quos tunc tollimus, cum multiplicium exempla mi-
sericordiarum mente colligimus. Magna est miseri-
cordia Dei, quod fecit nos; major, quod regit nos;
maxima, quod redemit nos; affluens, quod revocat
indignos; superfluens, quod salvat injustos. Tanto
vero securius omnis homo clamat : *Hosanna filio
David*, id est Christo clamat : *Salva, obsecro*, quanto
devotius misericordiae Dei memor erit. Ad hos igitur
olivarum ramos colligendos hodiernæ festivitatis
privilegia nos invitant. Primo, quia eo die introie-
runt filii Israel terram promissionis, et transierunt
Jordanem sicco vestigio. Nam ita contigit quod eo
anno tot fuerunt dies usque ad Pascha, quot sunt
ab hac Dominica, et erat luna decima, sicut eo die
quo Dominus passurus venit Jerusalem. De hac
enim die præceperat Dominus in lege : *Decima die
mensis primi tollat unusquisque agnum per familias
et domos suas, et servabit eum usque ad quartum
decimum diem ejusdem mensis; immolabitque eum
universa multitudo filiorum Israel ad vesperam*
(*Exod. xii*).

A Et notandum quoque post decem plagas, quas fecerant Moyses et Aaron coram Pharaone, datum fuit præceptum, et satis digne. Affligi enim potuit decem plagis, sed victus non est, donec immolatus est agnus. Pharaon quippe diabolum insinuat, Ægyptus mundum, filii Israel ad vitam præordinatos, captivitas Ægypti servitusque filiorum Israel miseriam hujus mundi; in quo palea vanitatis, lutum voluptatis, later cupiditatis, oculos excæcant hominum. Virga Moysi legis disciplinam; Aaron, ejusdem legis sacerdotium; decem plagæ, decem præcepta. Unde e regione se contingunt. Primum siquidem præceptum est de colendo uno Deo (*Exod. xx*), prima plaga aqua in sanguinem versa. Aquam autem in sanguinem vertere, est doctrinam spirituales in carnalem mutare. Aquam in sanguinem verterunt, qui commutarunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis (*Rom. i*). Secundum præceptum est. *Non accipies nomen Dei tui in vanum* (*Exod. xx*): Secunda plaga est ebullitio ranarum, in quibus vanitatis garrulitas figuratur. Accipit autem nomen Dei in vanum qui veritatem, quæ Deus est, in garrulitatis vanitatem mutat. Tertium præceptum est sanctificatio Sabbati, in quo mentis quies, quam bona conscientia facit, figuratur. Tertia plagas sciniphes facti sunt (*Exod. viii*). Sunt autem sciniphes muscæ minutissimæ inordinate volantes, et inquietissimæ. Sic sunt phantasmata tentationum, quæ mentem removeant a quiete. Quartum præceptum est : *Honora patrem tuum et matrem tuam* (*Exod. xx*): quarta plaga est cœnomyiarum emissio. Est autem cœnomyia musca canina: canum vero est parentes non agnoscere. Unde cæci nascuntur. Quintum præceptum est : *Non mæchaberis* (*Exod. xx*): quinta plaga est mors in pecoribus. Dicit vero Gregorius (*16*). *Computruerunt jumenta in stercore suo* (*Joel. i*). Jumenta in stercore computrescere, est in fetore luxuriæ vitam finire. Est igitur mors in pecoribus luxuriæ fetor in illis hominibus, qui comparati sunt jumentis insipientibus, et similes facti sunt illis. Sextum præceptum est : *Non occides* (*Exod. xx*): sexta plaga, vesicæ turgentes assumptæ de camino, in quibus inflata superbia figuratur, orta de incendiis invidiæ. Scriptum vero est : *Parvulum occidit iracundia, et stultum superbia* (*Job v*). Vesica igitur turgens mors animæ est. Septimum præceptum est : *Non furaberis* (*Exod. xx*): septima plaga, grando in fructibus. Nemo vero habet inventum lucrum, sine justo damno, Dum furaris, acquiris vestem, amittis fidem; lucrum visibile, daninum invisibile. Qui ergo malo desiderio extrinsecus furantur, justo desiderio intrinsecus grandinantur. Et cum ex furto pecunia multiplicatur, divitiæ spirituales minuuntur. Octavum præceptum est : *Non dices falsum testimonium* (*ibid.*) octava plaga emissio locustarum. Est autem locusta animal dente noxium; falsus vero testis no-

cet mordendo, et consumit mentiendo. Novum præceptum est; *Non concupisces uxorem proximi tui*; nona plaga, densæ tenebræ. Et vere densæ sunt tenebræ, maxime injuriam patienti, furorem alterius appetere. Vere qui hoc patitur, cæcatur furore, quia nihil tam dolet patiens, nihil tam non tati patiens. Decimum præceptum est; *Non concupisces rem proximi tui (ibid.)*; decima plaga est mors primitivorum. Qui res alienas appetunt; esse morientibus hæredes volunt. Et qui vult in aliquo fieri hæres, non vult, ut ille, cujus rem concupiscit, habeat hæredes, in quibus nihil charius primogenitis est.

Jure ergo in primogenitis punitur, qui cupiendo res alienas, quasi juris umbram perquirat: et quæ meliora sunt cordis primogenita, fidem videlicet perdit. Sicut ergo dictum est, decem plagæ decem præceptis comparantur. Sed sicut Pharaon decem plagis non est adeo victus, ut dimitteret populum, ita lex illa non adeo diabolum vincere potuit, ut homo rediret in paradysum: sed postquam agnus immolatus est, Pharaon dimisit populum, et omne primogenitum Ægypti mortuum est, imo et Ægyptii in mari Rubro perierunt, et filii Israel transierunt (*Exod. xii*). Post effusionem quippe sanguinis Christi, deletum est originale peccatum, tanquam primogenitum; et efficaciam accepit baptisma, ut per ipsum præordinati ad vitam, id est filii Israel evaderent Pharaonem, id est diabolum, et Ægyptii, id est actualia peccata finem acciperent in baptismo. Hoc etiam est quod decima luna venit Jerusalem, luna enim defectum figurat. Bene ergo decima luna venit, qui in defectu Decalogi venit operari salutem nostram in medio terræ. Pueri autem Hebræorum et plebecula Jerosolymorum, et turba multa, quæ venerat ad diem festum, tollentes ramos olivarum, processerunt ei obviam; *Et qui præbant, et qui sequebantur, clamabant: Hosanna filio David; et est osanna*, verbum Hebræum, ex corrupto et integro. *Osy* enim *salva* sonat, *anna* est interjectio obsecrantis sicut *pape* admirantis. Quæ quia in Latino non habetur, posuit pro ea Hieronymus, *obsecro*, et est sensus, clamabant; *Mosanna filio David*, id est clamabant, dicentes filio David: *Hosanna*, id est *salva, obsecro*. Significat autem illa processio quod nos qui filii sumus Hebræorum, id est transeuntium, scilicet eorum qui hic civitatem manentem non habent, sed inquirent futuram, de quibus erat Apostolus, qui ait: *Per Evangelium omnes vos genui (I Cor. iv)*. Et alibi: *Ipse sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis (Ephes. ii)*. Quorum alii veteris legis patres, tanquam præeuntes; alii novi testamenti, tanquam sequentes cum operibus miserationum, tanquam cum ramis olivarum portemus in corporibus nostris stigmata Jesu, per proximorum compassionem et proprii corporis passionem. Quæ autem ratione versus illi, quorum est exordium, *Gloria, laus*, etc., in illa processione cantentur, sciendum est. Quidam, Theodulphus nomine, Floriacensium abbas, et Aurelianensis epi-

scopus fuit tempore Ludovici Pii; qui cum apud imperatorem Ludovicum falso accusatus fuisset multis criminibus, Andegavis est exsilio relegatus. Et dum in custodia teneretur, contigit ut ibidem die Palmarum veniret jam dictus imperator. Et dum secus domum, qua custodiebatur idem Theodulphus, processio pertransiret; facto silentio præsentente imperatore, versus illos per fenestram decantavit: quibus verbis imperator emollitus, eum a vinculis præcepit absolvi, et priori gratiæ redonavit. Et propter hoc traxit in consuetudinem Ecclesiæ Gallicana, ut in illa processione clausis januis in signum carceris Theodulphi, qui eos composuit, singulis annis decantarentur. Nec vacat a mysterio: nam quod sacerdos extra villam procedit, Christum Calvariæ locum figurat ascendente; quod autem cum populus comitatur, illos significat, qui imperium Christi portant extra castra. Quod duo clerici hymnum cantant, Ecclesiam triumphantem, quæ de angelis completur et hominibus insinuat, quæ Deum laudat et in passione Filium clarificat; Quod autem respondet foris populus, Ecclesiam militantem figurat, quæ in ejusdem filii laude, ratione ejusdem passionis, consentit. Quod vero januæ clauduntur, tempus illud præfigurat quod erat ante Christi sanguinis effusionem: solus enim sanguis Christi cœli nobis aperuit portas. Bene ergo tunc clauduntur, quia Christi sanguis sexta feria post illam Dominicam fuit effusus.

Processione autem de qua locuti sumus, illa scilicet qua pueri Hebræorum processerunt Christo obviam, completa, intravit Jesus in templum: et ostendit ruinam urbis, pro qua flevit, maxime ex sacerdotum culpa processuram. Sacerdotes enim avaritiæ suæ consulentes in porticibus templi hostias vendebant, ut paratas eas invenirent, qui de longinquo venientes offerre volebant; sed et numularios ibidem statuebant, a quibus, si deesset, mutuo sub capite vel pecuniam acciperent. Et ne forte advenientes de paupertate se possent excusare, vel etiam, quia lex præcipiebat ne a fratribus suis usuras acciperent, cogitaverunt ut facerent collybistas. Collybia enim apud eos dicuntur vilia munuscula, ut ciceris, et uvæ passæ et pomorum diversi generis.

Sed et hoc Ezechiel prohibet dicens: *Usuram et omnem superabundantiam non accipies (Ezech. xviii)*. Propter hoc Jesus flagello facto de funiculis, ejecit vendentes et ementes, et mensas numulariorum et cathedras vendentium columbas evertit (*Joan. ii; Matth. xxi*). Hoc signum et alia vice fecerat similiter ante Pascha, scilicet illo anno quo baptizatus est, et Joannes incarceratus. Quærebant ergo ab eo pontifices, et admirantes dicebant: *Quod signum ostendis nobis, quod hæc facis? (Joan. ii)*. Quasi: Significasne aliquid in opere inusitato? Vere signum est quod facit. O si scirent pontifices hujus temporis signum quod facit Jesus, quantum formidarent, quod factum est: qui enim sunt emplo-

res et venditores columbarum, nisi Gieziæ et Simoniaci, qui spiritualia volunt pretio comparare? Venditores enim Gieziæ sunt qui cum spiritualia tanquam columbas vendunt, lepram iuentis non immerito sicut Giezi incurrunt. Emptores autem Simoniaci sunt, quorum pecunia sicut et Simonis, cum ipsis est in perditionem. Qui autem vendunt, et qui emunt, unum sunt. Omnes numularii, omnes ejectione digni. Intelligant ergo signum pontifices, qui dicunt: *Quod signum ostendis?* Eliminat eos ab Ecclesia. Quid est ab Ecclesia eliminare? Idem quod excommunicare. Hoc ista die, hoc et altera fecit. Repetitio confirmatio est, sicut cum excommunicamus; in ultimo dicimus: *Fiat, fiat.* Non ergo per vicarium, sed per seipsum repellit eos a templo, id est a consortio fidelium, Pontifex ille magnus et Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Et quod hoc digne faciat, ostendit flagellum factum de funiculis. Nam pro funiculis peccatorum, quibus circumplexi sunt, multa sunt eorum flagella. Nec prætereundum est illud admiratione dignum, quod Dominica, quæ prima dies est in qua Pater cœpit operari creationem mundi, Filius aggreditur laborem passionis, et per totam hanc hebdomadam, salutem nostram operatus est, et die septima cessavit, et in sepulcro quieuit. Unde et tota septimana ideo pœnosa vocatur, quia per totam illam laboravit Dominus recreando, sicut per primam mundi hebdomadam creando. Nam ista prima die cum tanta claritate aggreditur opus salutiferæ passionis, dignitati illius respondet, in qua dixit: *Fiat lux, et facta est lux* (Gen. 1). Unde tradunt quidam quod cum eijceret vendentes et ementes, quidam fulgor radiosus egrediebatur ex oculis ipsius: quo territi sacerdotes et levitæ non poterant ei resistere. Erat enim lux lucens in tenebris, et tenebræ eam non comprehenderunt, sed potius a luce comprehensæ evanuerunt, qui sustinere nequiverunt lucis splendorem, id est deitatis terrorem, quæ est in Christo Jesu Domino nostro, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XVI.

IN COENA DOMINI.

Homo quidam fecit cœnam magnam, etc. (Luc. XIV). Ille, inquam, homo, de quo scriptum est: *Homo est, et quis cognoscet illum?* Ille igitur homo, Deus et homo, discipulis suis, hodie prandium simul et cœnam fecit. Sed quoniam dignior cœna prandio fuit, tota solemnitas, cœna Domini meruit appellari. Prandium vero dico, in quo typicum Pascha comedit dicens: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patier: dico enim vobis, quia jam non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit, et dixit: Accipite et dividite inter vos. Dico enim vobis, non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat* (Luc. xxii). Et sic terminato typico Pascha surrexit, et lavit pedes discipulorum.

A Et hoc factio iterum recubuit, et dedit eis corporis et sanguinis sui sacramentum: quod typico Pascha dignius indicavit, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem* (I Cor. 11). Illud enim prandium fuit, istud cœna. Hæc sunt hodiernæ solemnitas privilegia; nec ista solum, sed alia multa: de quibus aliqua, quæ necessaria sunt ad salutem, vestræ charitati credimus intimanda. Hodie siquidem recipit Ecclesia penitentes, quos prima die jejuniorum eiecerat. Hodie consummato veteri testamento, novum incepit. Hodie consecratur oleum, non solum ad sanandum infirmos, vel illuminandum catechumenos et neophytos; sed ad confirmandam et roborandam baptizatos. Hac igitur die dixerunt discipuli ad Jesum: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Et respondit: *Ita in civitatem, et occurret vobis homo amphoram aquam portans: sequimini eum, et quocunque introierit; quaerite a domino domum locum ad præparandum; et ostendet vobis cœnaculum grande, et ibi parate* (Matth. xxvi; Marc. xiv; Luc. xxii). In superiori parte domus Palæstini faciebant cœnacula, inferius autem cubicula. Quod Marcus dicit lagenam, Lucas amphoram: unus expressit genus vasis, alius modum. Hujus ergo diei vespere discubuit cum discipulis suis; et propter hoc diem istum cœnam Domini appellamus. Cœna facta, lavit pedes discipulorum: in cujus ablutionis memoriam lavare solemus pedes pauperum. Et hoc factio iterum recubuit, et docuit quod exemplum per hoc factum eis dederit, scilicet ut mutuo sibi serviant, et mutuo sibi dimittant injurias, et mutuo peccantibus subveniant. Et nota quod ex eo quod dixit: *Qui lotus est non indiget, nisi ut pedes lavet: vos autem mundi estis sed non omnes* (Joan. xiii), colligitur apostolos jam baptizatos fuisse. Tunc turbatus spiritu, ait: *Unus vestrum me tradet* (ibid.). Turbatus est, id est misericorditer Judæ compassus. Quisque inquirerent discipuli quisnam esset, ait: *Qui intingit manum mecum in catino, hic me tradet* (Marc. xiv).

Alter evangelista dixit in paropside (Matth. xxvi): sed in hoc quod catinus dicitur, ostenditur vas fuisse fictile; in hoc quod paropsis, ostenditur quod vas illud paria latera habebat. Apsis enim est extremitas: unde paropsis vas pares habens extremitates; vel ut quidam dicunt, quadraturam laterum notat hoc nomen paropsis. Erat autem hoc vas appositum, ad hoc, ut succus agrestium lactucarum, qui necessarius erat ad esum agni, ibi penetraret. Et ideo dixit, *intingit*. Sed cum omnes duodecim, in vase isto intingerent, nec per hoc quod dixerat Jesus, certificatus est Petrus, quis esset, innuit Joanni qui supra pectus ejus recubuisse dicitur (sed aliter non dicitur recubuisse super pectus ejus, nisi quod inclinatus recumbebat ante pectus Jesu); ut secreto quaereret ab eo quis esset. Cui Dominus voce submissa ait: *Cui intinctum panem perrexero*; et dedit Judæ buccellam intinctam (Joan. xv). Inde est quod Eucharistia non

datur intacta, et etiam pro illorum hæresi tollenda, qui dogmatisant Christum totum esse simul sub utraque et non sub una tantum specie, et tunc introivit Satanas in cor Judæ. Non tunc primo, sed ut proprium possideret. Et exivit continuo, ut quod pepigerat principibus sacerdotum, adimpleret. Et tunc illo egresso, dedit discipulis sacramentum corporis et sanguinis sui. Unde et in canone illo die ita dicitur: *Qui pridie quam pro nostra omniumque salute hoc est, hodie pateretur*, etc. Sed quod ante Eucharistiæ perceptionem Judam exiisse diximus, videmur contradicere Lucæ, qui post calicem, traditorem commemorat. Sed forte Lucas de traditione recapitulat. Hilarius namque super Matthæum probat non interfuisse Judam. Nam Jesus eos, qui secum bibebant calicem, dixit etiam secum bibituros in regno Patris (*Matth. xxvi*), ad quod Judas indignus erat. Etiam de bibentibus nullum excepit. Ubi ait, *Pro vobis effundetur*. Nam aliorum fecit exceptionem, ubi ait, *pro multis*. Quod si dicatur, quod Judas acceperit, verba Hilarii oportet determinare, quia simul fieri potuerunt, quæ simul dici non possunt. Nam ordo Evangelii non repugnat Dominum distribuisse sacramentum corporis et sanguinis sui antequam per buccellam tinctam suum exprimeret proditorem. Et nota quod post ablutionem pedum, quæ facta est inter typicum Paschæ et novum, volunt quidam cœnandum esse: unde et ipsam cœnam Domini appellant. Ad cuius rei evidentiam, sciendum quod cœna Domini partim vetus erat, partim nova: nam postquam discipuli ejus paraverunt Pascha, et Dominus cum eis discubuit, ait: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar* (*Luc. xxii*). Desiderat, juxta auctoritatem, typicum Pascha manducare primo, et sic passionis suæ mundo mysteria declarare, ut jam adveniente veritate, umbram cessare doceat. Unde subjungitur: *Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei* (*ibid.*). Quasi dicat: Non ultra Mosaicum Pascha celebrabo, donec Ecclesia, quæ est regnum Dei, impleatur. Sequitur: *Et accepto calice, gratias egit, et dixit: Accipite et dividite inter vos*. Hic calix ad vetus etiam Pascha pertinet: de quo et subjungitur. *Dico enim vobis, non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat* (*ibid.*). Sicut ergo typicum esum agni, panisque azymini: sic et typicum potum Paschæ se non bibiturum dixit, donec ostensa resurrectionis gloria, regnum Dei, id est fides mundi adveniat. Cœnam ergo Domini, neque in vino, neque in azyimis, sicut nec in esu agni, quem Dominus hic terminavit, nemo reducat: alioquin judaizat. Extrema pars cœnæ, quæ ita novo debetur homini, quemadmodum prima veteri, qua Dominus sui sacramenta corporis et sanguinis distribuit, ipsa sæpius est iteranda, seu repetenda, auctore Domino, qui ait: *Hoc facite in meam commemorationem* (*I Cor. xi*). Et quis aliter repræsentare audebit, nisi quomodo Dominus ipse

A tradidit? Si ergo vetustas repetitur, cur non perfecte, ut et agnus azyimis atque vino societur? Sed et esum carnum in jejuniis sumi horres? Ergo jejunaturus bis edere quare non horres? Dupliciter itaque te prævaricatorem constituis, dum non præceptum jejunii tempus observas.

Cum ergo dixit Dominus: *Hoc facite in meam commemorationem*, instituit hoc sacramentum. Nunc est quod cum in hac die omnes horæ sint flebiles, sola missa solemnitas est, in concentu et in ornatu. Et sicut die quinta in hebdomada mundanæ creationis, genus ex aquis ortum partim gurgiti remissum, partim in aera levatum est, ut stirpe una perdita, diversa caperent loca: ita feria quinta hujus hebdomadæ, qua sumus recreati, sacramenta unius ejusdemque salutis partim nos deprimunt in tristitiam, partim levant in gaudium. Unde et cuncta tanta gaudii spiritualis missa hæc celebranda est solemnitate, ut quisque pontifex quidquid sui est officii, debeat hac die ex integro perficere: hoc est pœnitentes Ecclesiæ restituere, oleum benedicere, chrisma conficere, *Gloria in excelsis* cantare. Dicitur autem chrisma græce, *unctio* latine: unde Christus *unctus*, et chrisma *unguentum* dicitur. Fit autem de fructu et pinguedine oleæ cum misto balsamo: cujus arbor odorifera et præcipua inter aromaticas arbores. Est autem chrisma signum Spiritus sancti, cujus et virtutem continet. Spiritus enim sanctus divinæ substantiæ pinguedo est, ita ut quicumque ex eo refectus fuerit, dicat: *Impinguasti in oleo caput meum* (*Psal. xxii*). Et odor balsami in oleo suavitatem ejusdem significat Spiritus sancti, quam quicumque accipit, discretionis bono odore allicitur, dicere potest cum Apostolo: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco* (*II Cor. ii*). Hujus igitur olei chrisimalis unctio: principalis unctio ideo dicitur, quia ad ejus unctionem principalis spiritus tribuitur, id est septiformis Paracletus. Hac vero die, id est decima quarta luna non immerito consecratur, quia hac die jussus est agnus immolari ad vesperam, et sanguine ejus uterque postis liniri, et superliminare domorum in quibus edendus erat agnus, ut eo signo exterminator Ægypti domos intactas præteriret (*Exod. xii*): ita ex ipso chrismate ideo exprimitur signum crucis Christi; ut exterminator diabolus, in domibus animarum corporumque nullum nocendi jus habeat, et hoc illius typici agni sanguine, quo postes signabantur, fuisse præfiguratum. Sed cum unctio ista, usque in Sabbatum sanctum in baptizatis expectetur, quæritur quare ipsa nocte in qua comedendus erat agnus ista sacræ chrismatismatis unctio baptizatorum frontibus non imponitur, cum illa nocte, id est quarta decima die primi mensis, id est hodie, et agnus immolari, et postes domorum cum superliminari ex præcepto Domini debeant deliniri. Illa enim unctio, ut dictum est, fuit signum hujus chrismatismatis unctionis. Respondemus, quod recte quidem fieret, si paschale convivium isto die ecclesia

celebraret, sed quia paschalis gaudium solemnitate usque in diem tertium, quo Dominus resurrexit differre decrevit, ut interim luctui intendit illo die, quo passus est: ita et differendam censuit baptismalis chrismatis unctionem usque in Sabbatum, quæ nobis est vespera paschalis convivii. Et tunc signatis frontibus baptizati tendant ad Deum, Pharaonem, id est diabolum fugientes per mare Rubrum baptizati, ut sic baptismalis linitio, et paschalis agni convivium, sicut in antiqua lege præfiguratum est, secundum quod sanguine agni postes linebantur, simul celebrentur.

Quod si quæras cur non ipsa consecratio dilata sit, dicimus quod ideo, scilicet quod ab hac quinta feria, usque ad vesperam Sabbati, qua hora utendum est chrismate, vacamus a missarum solemnibus. Ipsum vero chrisma non nisi inter missarum solemnibus, et loco quo pacem accipimus, fas est consecrari. Notandum vero quod oleum tribus de causis consecratur, quia vel ad salutem infirmorum, salutem dico tam corporum quam animarum, ad illuminandum catechumenos et neophytos, vel ad confirmandum, vel ad corroborandum baptizatos. Unde dicitur oleum infirmorum, oleum catechumenorum et oleum chrismatis. Et pulchre satis mysterio; quia hæc olei tria genera figurata sunt in aromatibus illis, quæ tres illæ mulieres, scilicet Maria Magdalena, et Maria Jacobi et Salome emerunt, ut venientes ungerent Jesum (*Marc. xvi*), vel in signum illius trinae unctionis, quo corpus Christi adhuc mortale primo fuit inunctum, a Maria Magdalena, sexta die ante Pascha in domo Simonis leprosi, aperto alabastro unguenti nardi pistici (*Joan. xii*); secundo quando corpus ejus jam mortuum Joseph decurio ab Arimathæa, id est a Ramata, quæ fuit civitas Eleanæ patris Samuelis (*I Reg. i*), qui erat in occulto discipulus Jesu, et Nicodemus, qui venerat ad eum nocte, ferens secum myrrhæ et aloes quasi libras centum, inunxerunt (*Joan. xix*). Tertio in signum illius singularis unctionis et invisibilis, qua pater unxit eum oleo lætitiæ præ consortibus suis. Unde ait: *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me (Isa. lxi)*. Nam cum ipse sit, de quo dictum ad David: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam (Psal. cxxi)*; bene hæc tertia ejus unctio in trina unctione David præfigurata est. Prima quippe unctio David facta est in domo patris sui Isai, a Samuele; secundo unxerunt eum viri Juda super tribum Judæ tantum in regem; tertio inunctus est super universum Israel. Primam unctionem in signum regni non in rem signi: secundam in rem signi, sed in partem sollicitudinis; tertiam accepit in plenitudinem potestatis. Prima ergo unctio incipientis, secunda proficientis, tertia plene regnantis, et in regno confirmati sunt. Secundum hæc tria, cœlestis medicus, juxta cujusque statum præparat hominibus medicinam: necesse enim erat ut secundum statum quo corpus mortuum erat propter peccatum: secundum quem etiam

homo poterat peccare, et non poterat non peccare: qui status fuit post peccatum et ante reparationem: propter quod Christus mortuus est pro peccatis, præpararetur oleum infirmorum, contritio scilicet poenitentialis, tanquam myrrha et aloë: quibus corpus Christi mortuum inunctum est. Nam sicut myrrha et aloë amaritudinibus suis vermes expellunt, ita contritio et poenitentia, quamvis amaræ sint, fugant tamen vermes vitiorum, et liberant ab operibus mortuis. Item, quia post reparationem et ante confirmationem, corpus hominis quasi mortale, nec jam mortuum, sed in parte resuscitatum, nec tamen penitus, quia in hoc morti addictum, quod peccare potest: in hoc vero resuscitatum, quod ab intus homo per gratiam potest non peccare; necesse est, ut unctio nardi pistici, quo corpus Christi adhuc mortale inunctum est, caput Christiani, id est mentem ejus perungeret, videlicet amor initialis per nardum pisticum figuratus. Amor enim initialis est, mista cum pavore dilectio, pistis enim mistum dicitur. Est igitur nardus pisticus unctio mista, id est dilectio mista pavore. Et est amor initialis, in quo quidem initium virtutis est, sed non perfectio. Qui bene catechumenis convenit, qui catechumeni et per fidem illuminati sunt, sed nondum per baptismum renati. Initium autem virtutum fides, baptismus vero submersio vitiorum, et munditia virtutum. Item, baptizatis quasi ad robur et confirmationem necessaria est unctio chrismatis, amor videlicet filialis, quo filii Dei corpus inunctum est: qui etiam quasi filiis consolator datus et custos collatam a patre conservet hæreditatem, quia parum aut nihil prodest, si quisquam parentum magnam parvulo conferat hæreditatem, nisi provideat et tutorem. Nam ipse consecrationis modus et ordo, in illa trina consecratione hujus trini profectus insinuat dignitatem.

Cum enim oleum infirmorum benedicitur, nec in capite verba salutationis, hoc est, *Dominus vobiscum*, nec *Oremus*, nec in fine concluditur sicut et cæteræ orationes in quarum fine dicitur, *per Dominum*, etc. Sed infra orationem illam in qua dicitur, *per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas*, concluditur. Nam in ultimo antequam hoc dicatur, decenter ab acolyto oblatum submissa voce pontifex audientibus tantummodo circumstantibus, debet primo oleum exorcizare, et postea benedicere, et benedictionem suam terminare: *In nomine Domini nostri Jesu Christi*. Et tunc incipiat, *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas*, etc. Oli autem catechumenorum et chrismatis consecratio habent officium per se. Primo enim exorcizatur, deinde ad *Dominus vobiscum et Sursum corda*, benedictio chrismatis inchoatur. Duo siquidem acolyti, duas accipientes ampullas quæ oleum, quo chrisma et oleum catechumenorum contineant involutas, cum sindonibus de albo serico, ita ut videri possint a medio, deferre debent decenter ante episcopum, projectis sindonibus super scapulam si-

nistram, ita ut redeant ad scapulam dexteram; et a dextris possint dependentia detineri: et sic fiat processio hoc ordine. Primo ambulent duo acolyti cum candelabris et ardentibus cereis; portentur duæ cruces, et inter illas chrismale oleum; dehinc portentur duo thuribula, et inter illos medium oleum catechumenorum; dehinc feratur Evangelium, ut impleatur omne bonum. Tunc subsequantur duodecim presbyteri, qui procedant bini et bini; tandem subsequantur duo pueri concinentes hymnum: *O Redemptor*. Signum est hoc totum magni mysterii. Ampulla quippe cum chrismate quodam modo figurat corpus sumptum de Virgine continens in se corporaliter Spiritus sancti plenitudinem: quod antequam transiret ad altare crucis, aliquo tempore erat coopertum, et aliquo nudum. Quando enim quasi rex non esset portabatur in Ægyptum, quando portatus est in templum, quando subditus erat Mariæ et Joseph, quasi coopertum latebat: in miraculis vero, in prædicatione, et ostensione suæ majestatis, quodammodo nudum erat.

Hæc igitur bene inter duas cruces portatur, quia Christus et per proprii corporis passionem, et per proximi compassionem mediator Dei et hominum sustinetur; sed et inter duo thuribula altera portatur ampulla, qui per devotionem et contritionem spiritus ratio quasi media saginatur. At postquam benedicta fuerit, et ab altari reddita, a pontifice et a ministris altaris visibilis et nuda salutatur. Hoc significat quod postquam ab altari crucis transivit, præsentiam suam corporalem discipulis suis, quorum typum gerunt duodecim presbyteri, qui assistunt, exhibuit; et eos suæ resurrectionis testes esse voluit. Quod autem aliis invisibilis et cooperta ad salutandum deferretur, significat, quod in cælum Christus rediens invisibilis factus est hominibus. Quod autem sindonem illam, qua tegitur ampulla, album et sericum esse diximus; ad hoc dictum est, quod serica habeamus a vermibus: figuratur quæque caro Christi, sub qua divinitas latuit, quæ in hoc naturam vermibus habuit: quod sicut sine peccati contagio, ita et sine corruptione libidinis natus de Virgine fuit. Unde in psalmo ait: *Ego sum vermis et non homo* (Psal. xxi). Qui etiam vermis bene in illo signatur, quem Rhamis vocant Judæi, dicentes: quod ejus sanguine facile lapides secabantur, cum poni deberent in templo Salomonis; et ideo malleo non indigebant latomi. Quod si ita verum est, nostræ fidei satis arridet mysterium: hujus siquidem vermibus sanguine a corruptibili massa præcisi sunt lapides vivi in templum sanctum, quod est Ecclesia: nec postea necessarium fuit, ut audiretur legis austeritas, tanquam malleus, quia sui sanguinis effusione suscitavit de lapidibus filios Abrahamæ super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu (Ephes. ii). Quod autem sindon de læva transfertur ad dexteram, hoc insinuat, quod per nubem incontaminatæ carnis suæ, facta est mutatio dex-

A teræ Excelsi, quæ præfigurata est per patriarcham nostrum Jacob, qui filii sui nomen Benoni mutavit in Benjamin (Gen. xxxv). Benoni quippe *filius doloris*, Benjamin vero *filius dexteræ* interpretatur. Hoc ergo Christi contulit humanitas, ut filius doloris, id est filius iræ, lacta suæ passionis, unde Jacob *luctator* interpretatur, esset filius dexteræ, id est filius gratiæ, ut qui ex merito nostræ pravitate digni fuimus illa terribili voce, quæ statuendis a sinistris dicitur, scilicet. *Ite, maledicti, in ignem æternum* (Matth. xxv), cum filiis statuendis ad dexteram, audituri sinus. *Venite, benedicti, etc.* (ibid.)

Unde bene hoc eodem die quo Jesus traditus est, pontifex apertis januis occurrit pro foribus ecclesiæ poenitentibus, qui facti fuerant per peccatum filii iræ, dicens: *Venite, venite, venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos* (Psal. xxxiii). Et ut in persona Domini vox illa pontificis proferatur, ostendit psalmi titulus, qui sic inscribitur: *Psalmus David, cum mutavit vultum suum coram Abimelech, et ferebatur manibus suis et dimisit eum et abiit* (ibid.). David quippe, qui vel *manu fortis*, vel *vultu desiderabilis* interpretatur, Dominum Jesum significat, qui coram Abimelech, qui interpretatur *Patris mei regnum*, scilicet coram Judæis, hodie immutavit vultum suum, id est sacrificandi ritum, quando immolato jam Paschæ veteris agno sumens panem et vinum, ferebatur in manibus suis dicens: *Hoc est corpus meum, et hic est sanguis meus* (Matth. xxvi). C Vox igitur pontificis, vox est invitantis amici, vox, inquam, Christi, qui ad convivium corporis et sanguinis sui nos invitat dicens, *venite, filii*, et ut magnus et capax suscipientis sinus aperiatur, omnes januæ patent ecclesiæ: quasi dicat pontifex aquiloni: *Da*; et austro: *Noli prohibere* (Isa. xliii). Quod autem surgens a cœna Jesus lavit pedes discipulorum, a mysterio non vacat, quamvis sufficere videatur humilitatis exemplum, quod in illo facto demonstratur. Surrexit a cœna, id est a convivio paternæ gloriæ; et posuit vestimenta sua, quia semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, et terrena carne nostra quasi linteo, cujus materia nascitur e terra, præcinctus, sanguinem suum sicut D aquam effusam in pelvini effudit (Joan. xii); et inde lavit pedes nostros, id est actus nostros; sicut de quibusdam scriptum est: *Laverunt stolas suas in sanguine Agni* (Apoc. vii), exemplum nobis tribuens, ut et nos ita faciamus; quia sicut ipse pro nobis animam suam posuit, sic et debemus pro fratribus animas ponere. Quia vero in vespera traditus est Dominus, nec fuit ei in illa captione species neque decor, sed æstimatus est vir despectus, et virorum novissimus, ideo in vespera denudantur altaria, et ab apparatu suo et decore spoliantur: lavantur vino et aqua, in signum quod in passione sua sanguine redemptionis, et aqua baptismi nos lavit: flagellis tunduntur, in signum, quod ipse pro nobis flagellis fuit cæsus. Campanæ non pulsantur,

quia fidei præcones, id est apostoli, non solum conticuerunt, sed relicto eo, omnes fugerunt. Unde princeps apostolorum Petrus, a cujus ore primo veritatis exivit præconium, dicens : *Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. xvi)*, vocem illam repressit, conticuit, Christum reliquit, tertio negavit.

SERMO XVII.

IN DIE SANCTO PASCHÆ.

Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit (Psal. xcvi). Psalmus David. Psalmus iste attribuitur David, quia mirabilia fecit : vultu siquidem desiderabilis et manu fortis : sic enim interpretatur David, qui Goliath interfecit, leonem devicit, ursum prostravit, quando coram Abimelech faciem suam immutavit, quando coram servis ejus impigit in ostia portæ, manibus suis se portavit, et saliva defluxit per barbam ; vel quando nudatus vestibus suis, saltavit coram arca Dei : in iis omnibus vere mirabilia fecit. Ipse est enim David, qui speciosus forma præ filiis hominum : vultu desiderabilis, in quem ipsi angeli prospicere desiderant. Bene faciem suam immutavit ; quando reputatus est leprosus, et percussus a Deo et humiliatus, opprobrium hominum et abjectio plebis, eo quod non erat ei species neque decor. Tympanizavit autem, quando pellis carnis suæ in ligno crucis extensa fuit, velut in tympano : ita ut dinumerari possent omnia ossa ejus, sicut ait. *Dinumeraverunt omnia ossa mea (Psal. xxi)* : id est dinumerabilia fecerunt, impigit autem in ostia portæ, quando portas contrivit æreas, et confregit vectes ferreos ; et tanquam alter Samson portas Gazæ in montis supercilio transportavit (*Judic. xvi*). Se etiam portavit in manibus suis, quando corpus suum tenens in manibus, discipulis ait : *Accipite et comedite ex hoc omnes (Matth. xxvi)*. Defluxit etiam saliva per barbam, quando loqui quasi quædam infantula videbatur sapientia capitis jam defluxa, quando dicebat : *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi)*. Nudatus quoque vestibus suis coram arca saltavit, quando consortio discipulorum spoliatus, solus torcular calcavit ; et ut vilior videretur plusquam factus fuerat, coram Deo se humiliavit.

Licet ergo Michol derideat (*II Reg. vi*), videlicet Synagoga ; licet contemnat Achis (*I Reg. xxi*), id est populus gentilis, Judæis quippe scandalum fuit Christus, gentibus autem factitia, vos dilectissimi, qui creditis hæc omnia facta fuisse virtute Dei et sapientia, *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit*. Quid enim mirabilius, quam quod Rex regum, et Dominus dominantium in crimen læsæ majestatis sustinere voluit pro veste purpuram, pro corona spinam, pro sceptro arundinem, pro unctione myrrham, pro throno crucem ? Sed hæc omnia in argumentum et testimonium Judaicæ damnationis facta sunt ; et ad gloriam nostræ salutis. Quasi enim quædam testimonia nostræ salutis fuerunt hæc omnia, quia in hoc quoque purpura

vestitus est, palam fecit, quia ipse est, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra. Edom *filius populi mei* interpretatur, Bosra *tribulatio* : unde Bosra, quæ est in Edom, tribulationes filii populi sui significat, id est tribulationem, quam intulerunt ei filii populi sui, id est Judæi. Induunt eum purpura, et dicunt : *Quare rubrum est indumentum tuum ? (Isa. lxiij)*. Et cum manifestasset eis causam, dicens : *Torcular calcavi solus (ibid.)*, intelligere voluerunt : sed in contemptum calcationis suæ eum purpura vestierunt. Gens misera, gens atrita fonte, nonne sic oportuit ut tunica Joseph tincta sanguine patri præsentaretur ? Quomodo liberari possitis ab Ægyptiis, nisi uterque postis sanguine liniretur ? Deditis pro corona spinam. Bene dedit terra vestra, quod habuit, nondum a maledictione purgata. Spiuas et tribulos habuit, spinas dedit. Miseri, nonne sic oportuit Deum in rubo apparere ? Nonne sic debuit aries inter vepres cornibus hæere ? Arundinem deditis pro sceptro, apertissime demonstrantes quod opus illud, quod erat in manibus Jesu, regni vestri sceptrum fecit arundineum et fragile : et ad scribendam damnationem vestram, ne possit deleri, scriptori, qui atramentarium habebat in lumbis (*Ezech. ix*), arundinem præparatis. Pro unctione deditis myrrham, non intelligentes, quod Mardocheus sic introducere debuit Edissem in domum Assueri. Mardocheus enim *myrrha munda*, Edissa *misericordia*, Assuerus *beatitudo* interpretatur.

Myrrha igitur ista, qua eum unxistis, misericordiam in domum beatitudinis introduxit, ut non jam justitia, scilicet Vasthi vastans omnia, sed misericordia dignitate regia fungeretur. Unde alibi ait : *Manus meæ distillaverunt myrrham (Cant. v)*. Deditis pro throno crucem, quia sic oportuit, ut lignum in panem mitteretur. Hoc est enim lignum, quod amaritudinem Mara dulcoravit (*Exod. xv*) ; per quod duritiæ vestræ ferrum natavit (*IV Reg. vi*), propter quod sublevandum angelus in piscinam descendebat : et ligno per angelum aquam movente, sanus erat qui prior descendebat, a quacunque detinebatur infirmitate (*Joan. v*). Prævidebat enim regina Saba quod regnum Judæorum deberet destrui per hoc lignum : et hoc Salomoni mandavit : unde Salomon sub piscina Siloe lignum hoc abscondit ; et cum tempus passionis appropinquasset, angelus Domini cepit paulatim lignum movere ; ex cujus motione piscina movebatur, et per ligni virtutem, et ejus motionem, sanabatur qui descendebat in piscinam. Movit ergo angelus lignum istud, ita quod ipso die passionis supernavit : unde populus, cum Jesus duceretur ad mortem, lignum quasi inutile, et haurientibus nocivum, amovit a piscina, et ad crucis patibulum præparavit. Impletum enim fuit, quod dixerat Nichaula, quod lignum illud regnum Judæorum destrueret. Ergo, dilectissimi, *Cantate Domino canticum novum, quia hæc mirabilia fecit*. Quid enim mirabilius :

quam quod impassibilis pati, immortalis mori, justus pro injustis, amicus pro inimicis, pro servis Dominus, pro tantillis tantus dignatus est crucifigi? Defectus nostræ mortalitatis sustinuit : ita tamen quod qui videret eum hominem ex infirmitate, Deum crederet ex potestate, ut intelligeremus ipsum hujusmodi defectus assumpsisse voluntarie, non necessitate. Qui enim legitur timuisse, armatis se sponte obtulit dicens : *Ego sum : si me queritis, sinite hos abire* (Joan. xviii). Et qui dixit : *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Matth. xxvi), ipse etiam dixit : *Nunc clarificatus est Filius hominis* (Joan. xiii). Et qui dixit : *Abba, Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste* (Marc. xiv) : ipse Petro dixit : *Mitte gladium in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* (Joan. xviii.) Et qui ad inferna descendit, ipse Latroni dixit : *Hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xxiii). Et qui dixit : *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* (Matth. xxvii.) Ipse etiam dixit : *Amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei* (Matth. xxvi).

Manus quoque quæ clavo fuit affixa, solo tactu sanavit auriculam Malchi. Et cum ignominiose pende-
bat in cruce, terram concutiebat, solem obscura-
bat, frangebatur lapides, aperiebat monumenta, mor-
tuos suscitabat. Et satis digne, quia ipse est, qui respicit terram, et facit eam tremere. Maxime tunc moveri debuit, quando inclinatum capite eam respexit. Ideo terram movit et conturbavit, quia terrena corda et factio mirabili terrore concutiebat. Solem obscurabat, quia is claritatem dabat, et adveniente lunæ synodo patiebatur eclipsim : luna siquidem Ecclesia est, quam sceleris sanguinis et aquæ fluentium de latere suo sibi univit : cujus causam homines terreni considerare nescientes, mirati sunt, quod obscuratus esset sol meridie, nescientes, quod sol justitiæ recto diametro erat in synodo lunæ, videlicet Ecclesiæ suæ. Frangebatur lapides, quia etiam dura infidelium corda ad penitentiam movebat. Unde Centurio : *Vere Filius Dei erat iste* (Matth. xxvii). Aperiit monumenta : quia Pharisæorum spurcitiæ manifestatæ sunt, de quibus dictum est : *Vae vobis, Scribæ et Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ de foris sunt pulchra, intus vero omni spurcitiâ plena* (Matth. xxiii). Mortuos suscitavit, quia non tam corporis quam animæ, morte sua mortem occidit : corporis quidem, quantum ad omnes spe, quantum ad plures re; animæ vero quantum ad sufficientiam, etsi non ad efficientiam. Sufficiens autem hostia fuit, quæ potuit omnes liberare, etsi non omnes inde sint effectum consecuti. Acepiat igitur Maria tympanum et tympanizanti nostro David cum gaudio occurrat dicens : *Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, quia mirabilia fecit : equum enim et ascensorem projecit in mare* (Exod. xv). Justum est enim, ut Maria illuminata, sic enim interpretatur Maria, cum Christo moriente mortificationis assumat tym-

panum, quia morte sua mortis destruxit imperium. Cum enim ipse projectus est in mare, equum et ascensorem projecit in mare. Christus siquidem tanquam alter Jonas fugere volens in Tharsis, ravem intrans ob lormivit; sed mare turbatur, suscitatur tempestas, navis titubat, nautæ murmurant, et excitato Jonâ, dicunt ei : *Quid fecisti?* Quibus Jonas ait : *Si propter me orta est hæc tempestas mittite me in mare* (Jon. i). Projectus est in mare et facta est tranquillitas magna; qui projectus in mare, equum et ascensorem dejecit in mare. Jonas quippe qui dolens vel columbâ interpretatur Christum significat, qui cum dolores nostros portaret, nec rostrum habuit unde malediceret cum malediceretur, nec unguis unde læderet cum læderetur, nec vocem amaritudinis cum ad iracundiam provocaretur. Hic igitur cum multas mundi tribulationes explorasset et jam tempus advenisset quo debebat transire de hoc mundo ad Patrem, tanquam fugiens ad cœlestis gaudii explorationem properabat. Hoc est quod fugere voluit Jonas in Tharsis sed intravit navem, quia ut prædicaret venit ad Synagogam; sed cum defectus humanos ibi assumpsisset, quasi in navi dormivit : unde Judæi humanitatis ejus defectus, non divinitatis gloriam attendentes, mare turbant, mundum suscitant. Unde dicunt : *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit, et totus mundus vadit post ipsum?* (Joan. vi.) Tempestas suscitatur, tum ut capiant eum in sermone, tum ejus operibus detractantes, dicentes in Beelzebub principe dæmoniorum, ejicit dæmonia. Navis titubat, Synagoga vacillat; alii dicebant, quia bonus est, alii, non, sed seducit turbas (Joan. vii). Nautæ murmurant, Scribæ scilicet et Pharisæi dicentes : *Non est hic homo a Deo qui Sabbatum non custodit* (Joan. vii). Dicunt enim, *quid fecisti? Esne Verbum caro factum? Quousque animas nostras tollis? si tu es Christus, dic nobis palam* (Joan. x). Dicit eis Jonas : Si propter me orta est hæc tempestas, id est si non potest transire calix iste, nisi bibam illum, mittite me in mare, id est mittite me in amaritudinem mortis. Projectus est in mare, quia cum quadam abjectione opprobrium hominum factus et abjectio plebis. Projectus est in mare, qui mortis amaritudines pro nobis sustinuit, mortis tamen transitoria, per quam diabolus et satellites ejus projecti in amaritudinem mortis, sed perpetuæ. Hæc sunt mirabilia quæ fecit in depositione animæ; qui potestatem habuit deponendi animam suam, et iterum sumendi eam. Sed quia mirabilia cognovimus, quæ fecit in depositione animæ suæ, jam ea videamus, quæ fecit in assumptione :

Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam. et iterum sumendi eam (ibid.). Res mirabilis atque inaudita : a seculo enim non est auditam, quod quis se suscitaverit. Suscitavit Elias filiam Sareptanæ (II III Reg. xvii); filium Sunamitis Eliseus (IV Reg. iv); alii alios; sed nulli seipsum. Sed quid utilitatis in ista suscitatione Christi sit, de-

monstrant apparitionum signa, quibus se discipulis præbuit manifestum. Surgens enim mane prima Sabbati apparuit primo Mariæ Magdalenzæ (Marc. xvi), tanquam magnæ infirmæ, tanquam magis ægrotæ; et ne rediret ad vomitum, et ad antiquum Dei contemptum, ne retro respiceret, quæ manum jam miserat ad aratrum, visitavit eam in spiritu timoris, quando apparuit ei angelus, cujus species erat sicut fulgur et vestimenta ejus sicut nix. Et quoniam timor nunquam malus est, nisi quando nimis est, temperavit eum spiritu pietatis: quando iterum ei in horto apparuit, et oculo pietatis eam respiciens ait: *Maria* (Joan. xv). Spiritu vero scientiæ visitavit Cleopham et socium ejus, quando incipiens a Moyse et prophetis, cœpit eis prædicare quod sic oportuit Christum pati, et introire in gloriam eam (Luc. xxiv). Undecim vero discipulos congregatos in domo, in spiritu fortitudinis visitavit, quando januis clausis intravit ad ipsos, et ait eis: *Pax vobis* (Joan. xx). Confidite, quia ego vici mundum. Ad mare Tiberiadis Petrum et Joannem spiritu consilii visitavit, quando ipsis in vanum laborantibus tota nocte, dixit: *Mittite in dexteram navigii recte et invenietis* (Joan. xxi). Thomam vero qui dixerat, *nisi videro fixuram clavorum*, etc., visitavit in spiritu intellectus, quando post dies octo clavis januis clausis venit ad discipulos, et Thomæ dixit: *Infere digitum tuum in latus meum: mitte manum tuam in loca clavorum, et noli esse incredulus sed fidelis* (ibid.). In spiritu vero sapientiæ apparuit recumbentibus discipulis, quibus exprobravit incredulitatem ipsorum, et duritiam cordis, et ait: *Ita, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti* (Marc. xvi).

Hæc sunt mirabilia, quæ fecit in assumptione animæ suæ. Cantate ergo canticum novum, quia mirabilia fecit. Sed quid est canticum? Canticum est exultatio mentis in vocem prorumpentis. Quia ergo in voce exultationis et confessionis sonus est epulantis, cantemus canticum, quibus datum est hospitium epulari. Pascha enim immolatus est Christus, sicut dicit Apostolus: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Itaque epulemur (I Cor. v). Pascha nostrum Christus est, Agnus scilicet qui tollit peccata mundi, quem nobis incorporare debemus, vel laborare potius, et orare, quomodo nos incorporet sibi. Caput, ait Scriptura, cum intestinis et pedibus vorabit (Exod. xii). Caput divinitatem significat, pedes humanitatem, intestina vero ea quæ pertinent ad animam. Fuerunt enim hæretici qui Christum Dei Filium confessi sunt; sed ipsum hominem factum non crediderunt: isti caput agni sine pedibus et intestinis comederunt. Alii vero ipsum purum hominem fuisse dixerunt, quia mortuum eum viderunt: sed eum nec resurrexisse, nec Deum fuisse crediderunt: isti pedes et intestina vorabant: sed caput omittebant. Alii vero Deum et hominem fuisse crediderunt; sed tamen divinitatem pro anima ipsum habuisse mentiti sunt; isti caput

A et pedes vorabant, sed intestina dimittebant. Nos vero qui eum verum Deum et verum hominem, et anima rationali et humana carne subsistentem confitemur, caput cum intestinis et pedibus voramus, id est cum aviditate non in ventrem, sed in mentem Pascha nostrum trajicere satagamus, vel quia Pascha transitus interpretatur, tanquam invitati ad cœlestes nuptias transeamus, de tenebris ad lucem, de infidelitate ad fidem, de vitiis ad virtutem, de morte ad vitam, vel de mundo ad Patrem, ut sic in voce exultationis et confessionis in primo celebremus Pascha historicum, in secundo allegoricum, in tertio tropologicum, in quarto anagogicum. Cantemus ergo canticum, et novum, propter promissum, propter signum, propter præceptum. Propter promissum, quia vetera transierunt, et ecce nova facta sunt omnia

B Unde non jam nobis vetera vel temporalia, sed nova et spiritualia sunt promissa. Exiite igitur veterem hominem, fratres charissimi: et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est. Novate vobis novale, et nolite serere super spinas. Cantate et canticum novum propter novum signum. Novum enim fecit Dominus super terram; non solum quod mulier circumdedit virum, sed quod vir ille suscitavit se ipsum. Cantate etiam canticum novum, propter novum præceptum: *Mandatum*, inquit, *novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos* (Joan. xiii). Quantum dilexit nos? Usque ad mortem, mortem autem crucis. Ad hanc enim dilectionem invitat nos ipsum signum crucis. Crux enim habet duo brachia extenta. Extendamus igitur ad dilectionem amicorum et inimicorum utrumque brachium, dextrum scilicet et sinistrum: longitudinem habentes in perseverantia usque ad mortem; et solo Dei intuitu nos diligentes habeamus sublimitatem, et cum iis omnibus humilitatis habentes profundum. Sic crucem Domini bajulemus et commoriamur ei, ut a mortis tam animæ quam corporis resurgere mereamur, ipso adjuvante, ipso patrocinante, ipso auxilium ministrante, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XVIII.

IN DIE SANCTO PASCHÆ.

D *Non coques hædum in lacte matris suæ* (Exod. xxxiv). Apostolo teste, nihil ad perfectum adduxit lex (Habr. vii); sed propter transgressionem data est; donec plenitudo legis, non per verbum legis, sed per legem Verbi, daretur in plenitudinem temporis. Ecce quod in exitu Israel de Ægypto, immolari præcipitur agnus paschalis, et hoc ritu: *Non comedetis*, ait, *ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni*. Caput cum intestinis et pedibus vorabit, et sanguine ejus superliminare domus et utrumque postem liniatis. Et secundum hunc ritum accipietis et hædum (Exod. xii). Unus autem ritus est agni pariter et hædi, unus ritus, una legis sanctio, una fides ejus qui venit in similitudinem carnis peccati; et qui peccatum non se-

cit, nec inventus est dolus in ore ejus. Una fides A est : verba ejus spiritus et vita sunt (Joan. vi). ejus, qui cum peccatoribus venit conversari, et constanter tamen dixit : *Quis accusabit me de peccato?* (Joan. viii.) Unus ritus ejus, qui, teste Apostolo, pro nobis factus est peccatum (II Cor. v), ut de peccato damnaret peccatum, et ejus, qui fuit Agnus sine macula, Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Nihil ergo crudum de agno paschali vel hœdo edere debemus, cum corpus ejus suscipimus. Sed in sacramentis rerum res sacramentorum cognoscamus : sunt enim ibi duo sacramenta, et duæ res. Sacramentum quippe est visibilis forma panis et vini : sacræ rei illius invisibilis, videlicet corporis agni immaculati, qui voluit fieri hostia pro peccatis nostris, cum in cruce pendit : et idem corpus de Virgine natum, verum in veritate signi, quod etiam est signum veritatis, sacramentum est illius corporis Christi, quod est Ecclesia. Est igitur sacramentum, et non res, visibilis forma panis et vini : sacramentum et res, corpus de Virgine natum : res, et non sacramentum, corpus ejus quod est Ecclesia. Qui igitur sacramentum sine re ibi credit esse, crudum comedit, quia nihil ibi spirituale credit ; spiritus enim ignis est. Qui rem et sacramentum esse credit, ita quod remanente panis et vini substantia, credat esse verum corpus Christi sicut quidam hæretici mentiti sunt : corpus quidem accipit, sed semicrudum. Qui vero per susceptionem rei et sacramenti membrum Ecclesiæ se efficit, Christi corpus accipit et sancti Spiritus igni coctum. Sequitur :

Non coctum aqua. Assata per ignem fortius astringuntur, elixa vero per aquam facilius dissolvuntur. Aqua igitur coctum comedit, qui sumendo corpus Christi dissolvi et per partes posse dividi suspicatur, vel illam unionem Dei et hominis in passione solutam arbitratur. Et quia nihil phantasticum in illo sacramento credere debemus, sciendum est quia vere frangitur ibi, quod videtur, et non est ; non quod est, et non videtur. Frangitur forma visibilis, non res invisibilis. Non frangitur substantia, sed accidens, quod nec in subjecto est, nec subjicit. Mira res, sed tamen vera, nec multum mirabilis, si cujus sit, attendamus. Cum hæc attendis et miraris, attende cujus sit corpus, et non miraberis. Ipsum est enim corpus illud, quod de Virginis utero per clausam januam exivit. Ipsum est, quod ad discipulos clausis januis intravit. Ipsum super mare siccis vestigiis ambulavit, ipsum contra naturam nubes suscepit et levavit. Hanc igitur speciem panis et vini in corpus Christi transubstantiatam miraris? Nunquid ipse est, qui coram Petro et Jacobo et Joanne transfiguratus est? Nunquid ipse est, qui cum duobus discipulis euntibus in Emmaus, peregrini formam suscepit? Illas transfigurationes non miraris : et propter hanc obstupescis? Verbum per quod omnia facta sunt, et omnia potest, istud non potest? Verbo, quo dixit, et facta sunt, hoc dixit, et factum non erit? Veritas

est : verba ejus spiritus et vita sunt (Joan. vi). Si hæc spiritualiter et cum charitate intelligis, verba ejus spiritus et vita sunt et tibi sunt ; si hæc non charitative, sed carnaliter intelligis, verba ejus nihilominus spiritus et vita sunt, sed tibi non sunt ; sed fomentum damnationis et mortis tibi sunt. Para igitur mentem, non dentem ; crede, et manducasti. Totus igitur sumitur Christus et totum. Totus in persona, totum in natura. *Caput*, inquit Scriptura, *cum pedibus et intestinis vorabitis*. Non dixit, pedes cum capite vel intestinis : non dixit, intestina cum pedibus, vel capite vorabitis. Qui enim dixit quod est, removit quod non est. Quia igitur caput Christi Deus, per caput sublimitas divinitatis accipitur ; per pedes vero humilitatis humanitas designatur. Unde Joannes dignum se non arbitrabatur solvere corrigiam calceamentorum ejus (Joan. i) ; id est non arbitrabatur se dignum aperire sacramenta humanitatis ejus. Intestina vero sunt anima, et animæ virtutes et potentia ; quas Christus habuit, prout decuit et oportuit. Fuerunt ergo hæretici, qui ipsum purum hominem asserabant, sed Deum esse negabant. Hi pedes et intestina vorabant, sed caput omittebant. Fuerunt alii, qui ipsum Deum esse crediderant, sed eam veram carnem, sed quasi phantasticam ut sic videretur ab hominibus, accepisse negabant : isti caput et intestina vorabant, sed non pedes. Fuerunt alii, qui ipsum Deum esse et veram carnem accepisse confessi sunt ; sed ipsum animam habuisse negaverunt, sed ipsam pro anima divinitatem : isti caput et pedes, sed non intestina vorabant. Nos autem qui ipsum Deum et hominem verum, ex anima rationali et humana carne subsistentem confitemur, caput cum pedibus et intestinis vorare tenemur : vorare, id est cum omni aviditate sumere. Quidquid enim Dei est, cum aviditate faciendum est. Propter hoc ait Psalmista : *Voluntarie sacrificabo tibi* (Psal. lxxi).

Nota ordinem verborum : *Caput cum pedibus*. Non ait pedes cum intestinis, vel intestina cum pedibus : nam separationem carnis et animæ, cum mortuus esset in sepulcro, confitemur. Sed talis fuit unio Dei et hominis, quod nec a carne in sepulcro, nec ab anima separari potuerit in inferno. Et totus erat in sepulcro, sed propter carnem ; totus in inferno, sed propter animam ; totus ubique, sed propter divinitatem. Totus dico, sed non totum. Sed nunquid verum dixit, qui dixit : *Eli, Eli, lam-ma sabachthani ; hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* (Matth. xxvii.) Ait enim super hoc Ambrosius : « Clamabat homo separatione divinitatis moriturus. » Hinc est, quod Hesychius super Leviticum (lib. v), de duobus hircis loquens, quorum alter immolabatur, alter vero a populis abire permittebatur in solitudinem, dixit : « Immolata est humanitas quasi hircus : sed divinitas quasi alter hircus, abiit in solitudinem, id est in cœlum, ut portaret peccata nostra, non ut haberet,

sed ut consumeret. Sed hoc intelligendum est, quantum ad defensionem, quantum ad protectionem, non quantum ad unitionis solutionem. In hoc enim eum divinitas dereliquit, quia protectionem cohibuit, ut potestatem haberet inimicus, qua consummaret passionem. Nam si defendere eum divinitas voluisset, inimicus eum occidendi potestatem non habuisset. Et si mortuus non fuisset, salutem nostram operatus non esset. Ut igitur homo salvaretur, oportuit ut Christus moreretur. Sed mori non poterat, nisi potestatem occidendi eum inimicus haberet. Potestatem habere non posset, si eum divinitas defendere voluisset. Ergo in hoc eum divinitas deseruit: quod ipsum non protexit, sed unionem non solvit. Verba quidem notanda sunt. Non enim ait, *derelinques*, sed *dereliquisti*. Vivus hoc dicebat, ergo jam vivum divinitas dereliquerat. Ergo nec tunc Deus erat: quod nefas est credere et dicere. Sed in hoc eum dereliquerat, quod Pilatus, quod Judæus occidendi hominem illum potestatem a Deo acceperat. Nam cum mala voluntas ab homine, vel a diabolo sit; omnis tamen potestas, sive bona sit, sive mala, esse non potest, nisi a Deo. Hinc est quod Dominus ait: *Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset desuper* (Joan. xix). Sequitur:

Et linies sanguine agni superliminare et utrumque postem. Hinc est quod Dominus angelo, qui atramentarium scriptoris habebat in lumbis, dixit: *Signa thau, in frontibus virorum gementium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in Jerusalem* (Ezech. ix). Quod Dominus in fronte per prophetam, hoc idem Dominus in superliminari dixit per legislatorem; sed hoc idem signum ipse Boetius (17) in inferiori margine vestis philosophiæ depictum cognovit. Quia idem est, et sanguinem positum in superliminari, et theta [θ] depictum in inferiori. Sed et ipse Gedeon, trecentos milites, qui ad bella procederent, a dextris statuit, et elegit (Judic. vii), significans sanguinem agni ponendum, et thau in dextro poste depingendum. Nam numerus ille, qui per figuram theta figuratur, firmissimum est conscientiæ munimen, tam ad omnia, si terreant, adversa, quam si adulentur prospera. Si scenicæ victorum meretriculæ te revocent ad temporalia, si te in peccatis securum reddat inordinatæ spei præsumptio falsa, signa thau, pone sanguinem passionis in conscientiam, quoniam et Samson vicit in asini mandibula. Nihil est enim quod non vincat frequens ruminatio passionis, et patientiæ Christi. Sequitur:

Et comedetis panes azymos cum lactucis agrestibus. Non omne fermentum abjiciendum est; nam mulier sapiens fermentum posuit in farinæ satis tribus; sed a cibo animæ spirituali abjiciendæ sunt, vel aperta malitia, vel religio simulata. Nam de primo dicit Apostolus: *Expurgate vetus fermentum.* (1 Cor. v); de secundo Dominus in Evangelio:

Cavete a fermento Phariseorum, quod est hypocrisis (Matth. xvi). Propter hoc azyma sinceritatis ponit Apostolus, contra malitiam; veritatis, contra religionem simulatam. Lactucae etiam agrestes comedere tenemur, et non domesticas. Nam sicut alia lactuca domestica est, alia agrestis, ita quædam est amaritudo agrestis, quædam domestica: per lactucam enim, quia amara est, amaritudo figuratur. Sed sicut melle silvestri Joannes utebatur in deserto (Marc. i), ita et nos lege præcipimur vesci lactuca agresti. Nec mel domesticum Joannes, nec legislator lactuca domestica præcipit vesci, quia utrumque abominabile est apud Deum. Nam dulcedo domestica est inter prospera gratulari; lactuca domestica est inter adversa amaricari; sed mel silvestre est gratulari si pungant adversa; lactuca agrestis est si decipere volunt prospera. Propter hoc ait Jeremias: *Pone tibi amaritudinem* (Jer. xxxi). Hanc lactucam comedebat propheta, quando dicebat: *Ecce in pace amaritudo mea est amarissima* (Isa. xxxviii). Et iterum alius propheta: *Ingrediatur putredo in ossibus meis et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis* (Habac. iii). Sequitur:

Renes vestros accingetis. Necesse est ut prurimum carnis humanæ, vel præcingat virginitas, ut exanimat; vel accingat continentia, sic ut cohibeat; vel ordo conjugalis ordinate succingat; nec enim peccatum est, si non causa coitus, sed causa prolis sponsus sponsam ordinate cognoscat; ut sic ex illa cognitione filius quærat qui per undam baptismatis Deo postea regeneretur. Baculosque tenere jubemur in manibus, id est disciplinam exhibere operibus, quæ non sit nobis virga, sed baculus, ut in austeritate disciplinæ grossitudo baculi figuretur. Calceamenta etiam habere debemus in pedibus, ne terrenum lutum affectus nostros polluat; sed sic exempla doctorum muniant, ut etiam eorum suffragia a luto defendant. Ecce, dilectissimi, si omnia quæ de agnō vel hædo dicta sunt, sufficient ad medelam: quid necessarium fuit tantæ perfectioni addere quod audistis: *Non coques hædum in lacte matris suæ?* Notandum est ergo quod Pater Filium tradidit, Judæus filium tradidit. Idem operatus est Judæus, quod Deus. Sed Deus bona voluntate operatus est, quod Judæus mala voluntate. Ergo mala voluntas fuit Judæi, idem operantis quod Deus: ergo eadem voluntas Judæi et Dei, sed mala in Judæo, bona in Deo, quia necessarium fuit velle Deum: quod noluit velle Judæum. Sicut e contrario potest esse bona voluntas hominis; et aliud tamen volentis quod Deus: sed si est alia voluntas a Deo, non est tamen alienata a Deo, quia vult hominem velle, quod ipse non vult; alia enim debet esse voluntas judicis, alia judicio subjacentis. Judex vult exercere justitiam, judicandus præstolatur misericordiam. Judex eum damnandum disponit.

Sed quis unquam carnem suam odio habuit? Sunt igitur contrariæ voluntates et iudicis et iudicandi, imo forte gravius damnari deberet, si sibi damnatum optaret, quia qui sibi nequam, cui bonus?

Ergo bona est voluntas et iudicis, qui non vult quod iudicandus; et iudicandi, aliâ volentis quam iudex. Non est enim contra illam, etsi sit præter illam. Sed quid mirum, si inter duos homines sint diversæ voluntates, quæ non sint adversæ, cum etiam in unoquoque hominum sint diversæ voluntates; per quorum unam aliquid non velit, quod per alteram velit? Nam secundum inferiorem vim animæ, quæ sensualitas appellatur, aliquid vult; quod secundum superiorem vim animæ, quæ ratio dicitur, nec velle vult. Ista tamen duo sunt in anima, et anima est una. Nunquid divisa est anima? Nunquid sibi contraria res est una? Propter hoc ait Apostolus: *Invenio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in legem peccati. Velle adjacet mihi, perficere non invenio* (Rom. vii).

Sed quoniam in hac diversitate quædam videtur adversitas, quia non bene convenire videntur lex membrorum, et lex mentis, levemus oculos, et consideremus in capite, quod in membris non videmus perspicue. Consideremus in Christo utramque voluntatem; aliam et aliam; diversam non diversam: alteram non alteram; et utranque bonam. *Pater, si fieri potest, inquit, transeat a me calix iste*, locutus est filius hominis (Matth. xxvi). Sed quid respondit Filius Dei? *Verumtamen non meo voluntas, sed tua fiat* (ibid.). Aliter locutus est ergo filius hominis, aliter Filius Dei: aliter homo, aliter Deus; totum tamen ipse Christus. Quod locutus est filius hominis homo, locutus est Filius Dei Deus: sed idem Deus, imo prorsus, idem Pater et Filius. Ergo eadem voluntas Patris et Filii, quia idem est eis velle et esse, voluntas quippe essentia est. Quod ergo filius ait: *Non quod ego volo, sed quod tu*, idem est ac si diceret, non quod volo ego, sed quod ego. Valde diversa sunt, non volo, et volo: utraque tamen voluntas in Christo, et utraque bona. Quis enim, nisi mentis insanæ, malam in Christo fuisse voluntatem audeat confiteri? Volebat igitur in quantum homo, quod noluit in quantum Deus: voluntatem tamen humanam diviniæ supposuit voluntati. Sed adhuc dico, non solum vult in quantum homo, quod non vult in quantum Deus: sed et Deus, præcipit aliquando quod non vult fieri et prohibet plerumque quod vult fieri: plus est enim præcipere quam velle. Præcepit Abraham, ut immolaret filium suum Isaac (Genes. xxi): sed nunquid istud volebat fieri? Si volebat, cur arietem hærentem cornibus inter vepres mittebat? Præcipiebat igitur, et tamen fieri nolebat. Sed propter hoc præcepit ut fidem et obedientiam Abraham comprobaret. Rursus, cum quemdam ægrotum sanasset, dixit: *Vide, nemini*

A dixeris (Marc. i). Nunquid tantum miraculum silentio præteriri volebat? Non utique, sed exemplum humilitatis ostendebat. Ecce bona voluntas Dei fuit quod voluit Filii passionem; et bonum est quod voluit, quia nec velle potest, nisi bonum. Velle enim malum non potest, etsi omnipotens. Sed mala voluntate illud idem voluit Judæus, et factum est malum ei, quod est bonum: factum est ei venenum, quod est mihi antidotum. Quoniam etsi exterior homo noster plerumque indicet interiorem, et opera denuntient bonitatem, vel voluntatem, tamen voluntas ex operibus non est iudicanda; sed ex voluntate iudicanda sunt opera. Scriptum quippe est: *« Affectus tuus operi tuo nomen imponit; »* et omne peccatum, ut ait Augustinus (18), ita voluntarium est, quod non est peccatum si non voluntarium; nec aliquid criminale, si displicet; nec aliquid veniale, si placet. Igitur quod mala voluntate operatus est Judæus, cum tamen simpliciter esset bonum, factum est tamen in scandalum et in malum, et ad injustitiam reputatum. Condemnat Dominus per prophetam et opus malæ voluntatis, et malam voluntatem operantis, et auctorem simul operis et voluntatis. Ait enim: *Non coques hædum in lacte matris suæ*. Coctio hædi passio Christi. Sed quid est quod additur, *in lacte matris suæ*? Mater ejus Maria fuit: lac matris tenerima carnis portiuncula fuit, quæ per Spiritum sanctum concreta, et coagulata in assumptionem carnis humanæ in corpus Christi transivit. Non enim de cælis illa caro fuit, sicut quidam crediderunt, sed de substantia maternæ carnis. Dicit enim Job in persona Christi: *Sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti*? (Job. x.) Unde mulsisti me? De substantia matris meæ. Ipse enim lapis est sine manibus de monte abscisus; qui crevit in montem magnum, in montem coagulatum et incaseatum, de quo cecinit Psalmista dicens: *Mons Dei mons pinguis; ut quid suspicamini montes incaseatos*? Montem in quo beneplacitum est Deo habitare in eo (Psal. lxxvii).

Hujus igitur lactis coagulatio, hujus montis incaseati glutinum concretionis Spiritus sanctus fuit, quo præter aliorum naturam concreta sunt membra in utero matris: aliorum siquidem membra et seminario utriusque parentis, per intervalla temporum et dierum, formam suscipiunt naturalem. Itaque post quadragesimum sextum diem animam suscipiunt; sed aliter in Christo factum est. Nam ipsa die conceptionis, in ipso lacte matris formata sunt membra simul omnia, infusa est anima: et ipsa die tantæ sapientie facta, cui nihil Deus addere potuit, quia eo die secundum animam omnia scivit, quæ Deus scivit, etsi non ita clare vel perspicue. Alioquin aliqua dies fuit, quod Filius Dei carnem habuit et homo non fuit. Potuerunt igitur membra formata per ætatem proficere, et majorem

(18) *De ver. relig.* c. 14.

suscipere quantitatem, sed sapientia majorem A quantitatem vel gratia infusa suscipere non potuit, quia ipse erat sapientia genita et non creata: et sapiens sapientia ingenita, et non creata, quæ una est cum sapientia genita, cujus beneficio sapientia creata non genita, et adjuncta non potuit augmentari. Univit enim sapientia ingenita non creata sapientiam creatam non genitam sapientiæ genitæ non create: et facta est inseparabilis unio, ut quod Dei erat, esset hominis; et filius hominis, idem esset ipse Filius Dei. Propositi igitur sensus verbi talis est: *Non coques hædum in lacte matris suæ*, id est non affliges Christum passione in die conceptionis suæ. Sexto die Adam factus est, sexto die lapsus est, eodem die, ut quidam tradunt, Christus de Spiritu sancto conceptus est, eodem die passus est. Et bene, ut naturæ corruptionem, quæ per Adam facta est, per suæ conceptionis incorruptionem redderet incorruptam: et qui casu ceciderat, per occasum orientis ascenderet occidentis super occasum. Tamen si per hædum designatur Christus, quia venit in similitudinem carnis peccati: ergo per hædum designatur caro peccati. Sed quare? Propter peccatum carnis. Ergo per hædum non solum caro peccati, sed magis proprie peccatum carnis accipitur. Quid est igitur: *Non coques hædum in lacte matris suæ*, nisi quod aperte dicitur, non fovebis peccatum in dulcedine cogitationis? *De corde*, ait Dominus, *exerunt cogitationes malæ. et hæ sunt quæ coinquant hominem* (Matth. xv). In fomentum ergo facinoris usurpat cogitatio locum matris. In vulva siquidem matris hujus est, quando suggeritur: sed de utero ejus egreditur, cum deliberatur. Cum vero falsæ spei sibi fiduciam proponit, genibus eum mater excipit. Et cum per exempla majorum ad faciendum inducit, uberum suorum lac elicit falsæ consolationis. Cumque peccatum perpetratur, sed adhuc per ignorantiam, et propter falsas consolationes mens exæcatur, filius ad infantiam educatur. Cum vero ex nimia consuetudine peccandi, sciens et prudens manum in flammam mittit, nec potest continere, ut jam non ex ignorantia, sed potius peccet ex infirmitate, de infantia in adolescentiam crescit. Naturaliter enim infantia ignorat, et adolescentia infirma est. Sed D cum postea ex eadem infirmitate peccatum ita fovetur, ut non solum qui peccat, facere, sed et factum defendere velit: quasi de infantia in adolescentiam crevit. Juvenes enim sunt, qui a viginti annis et supra possunt ad bella procedere: de quibus dictum est:

*Imberbis juvenis tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.*

(HORAT., *De art. poet.*, vers. 160.)

Cumque ex consuetudine defensionis, qui peccat contemnere incipit, et obstinatus esse: de juventute labitur in senium, et prope interitum est, quia peccatum est in Spiritum sanctum qui ardor est

Patris et Filii, tanto longius a calore, quanto longius a charitate, et a sancti Spiritus ardore. Quia igitur senes naturaliter frigidi sunt, in senium peccati labitur, in quo nihil spiritualis dulcedinis reperitur. Quod in lacte matris additur, maledicti signum præponitur; quia maledictus puer centum annorum. Peccator siquidem obstinatus in dulcedine suæ cogitationis, puer est centum annorum; et hædus coctus in lacte matris. Propter hoc Job dicebat: *Quare non in vulva mortuus sum? egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus, cur lactatus uberibus?* (Job iii). Transfert enim in se vir sanctus, non quod factus est, sed quod fecit. Beatus autem est ille qui in domo meruit suscitari; sed tanto beatior ille, qui suscitari meruit B extra portam, quanto superi vicinior sepulcroque. Beatissimus autem, qui jam sepultus quatruiduanus fetebat in tumulo, quo peccatum obstinationis designatur, tanto ad sanandum difficilium, quanto funibus vitiorum alligatur districtius. Vel hædum decoquit, qui ignem et ligna supponit. Hædus culpa, lignum causa, ignis pœna. Est igitur peccatum culpa, et est peccatum non culpa. Est causa peccati, et non peccatum, et est pœna peccati et non peccatum. Est etiam peccatum culpa, sed nec causa nec pœna. Et est peccatum culpa et pœna, sed non causa, et est peccatum et culpa, et causa, et pœna. Peccatum et culpa, actus peccati, et reatus, peccatum et non culpa; hostia pro peccato. C Unde Apostolus de Christo: *Factus est pro nobis peccatum, ut de peccato damnaret peccatum* (II Cor. v). Causa peccati et non peccatum, prædicatio veritatis, unde nascitur vana gloria. Pœna peccati et non peccatum, contritio cordis, etiam post actam penitentiam, quia scriptum est: *De propitiata peccato noli esse securus* (Eccli. v). Peccatum culpa, nec causa, nec pœna; quod statim perpetratum per penitentiam diluitur, nec iteratur. Peccatum culpa et causa, sed non pœna; reatus qui suo pondere ad alium trahit: et tunc per penitentiam diluitur, sicut ex prodigalitate furtum, ex furto solet perjurium provenire. Peccatum culpa et pœna, sed non causa, quod statim per contumaciam ad mortem trahit. Peccatum et culpa, et causa, et pœna, reatus qui ad alium trahit, et per contumaciam perseverat. Tot modis peccatum inflammatur, tot modis hædus decoquitur.

SERMO XIX.

IN DIE SANCTO PASCHÆ.

Die sexto princeps filiorum Gad, Eltasapa filia, Quæ obtulit acetabulum plenum simila in sacrificium (Num. vii). In dandis accipiendisque muneribus nostri sermonis series et virtus consistit. Accepti siquidem et dati gratia fœderantur amore mutuo etiam mater et filia. Manus autem vacua pauperum preces evacuat. Et quamvis dicat Isaias quod in excelsis habitabit qui excutit manus suas ab omni munere, eo quod munera etiam sapientes, excæcant, tamen non sic est generalis auctoritas,

quod careat exceptione. Sunt enim munerum quædam beneficia, quorum alia censum minuunt, et non sensum; alia minuunt sensum, et non censum: quædam utrumque. Sunt etiam, quæ non minuunt, sed muniunt, alia quidem censum, sed non sensum, alia utrumque. Multa Deus beato Job beneficia contulit et abstulit. Imminutus est census, et non sensus. Ait enim: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum (Job 1)*. Multa dari solent fœneratori beneficia, census augetur, sensus minuitur: nam exinde majori cupiditate cæcatur, ut scriptum est:

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

(JUVEN., sat. 14, vers. 138.)

Sunt et alii, qui propter amissionem temporalium nimio dolore torquentur, et plerumque laqueo se suspendunt. Isti sensu minorantur et censu. Alios vero donis gratiarum Dominus locupleat; qui quanto spiritualibus abundant, tanto temporalia parvipendunt. Unde magis eligunt abjecti esse in domo Dei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Isti censum minuunt, sensum muniunt. Qui vero munus elemosynæ pauperibus largiuntur; cum beneficium illud in cœlestes thesauros deportatur per manus accipientium, thesaurizat beneficii largitor, ubi nec ærugo, nec tineæ, ubi fures non effodiunt, nec furantur. Istorum census reddendus in die iudicii cum usura servatur. Donat siquidem temporale, sed æternum recipiet. Donat quod servare non potest; recipiet præmium, quo carere non poterit. Bene igitur talium sensus et census munitur. Propter hujusmodi Moyses legislator, imo Dominus præcipit per legislatorem: *Non apparebis, ait, in conspectu Dei tui vacuus (Exod. xxii)*. Nam quis in iudicio vacuus appareret? Dedit enim dona hominibus, sicut ait: *Ecce venio cito, et merces mea mecum est (Apoc. xxi)*. Hinc est quod de dono, quod nobis contulit, et pro nobis, satis figurative loquitur sermo divinus, ubi ait: *Sexto die, etc.*

Cum igitur ait, *Sexto die*, tempus misericordiæ congruum, et nostræ liberationis proponit proficuum. Neque enim dubium est quod sexto die crucifixus non fuerit, ut eodem die reformaret hominem, quo formavit, ut per ipsum eodem die resurgeret homo, quo cecidit. Vel *sexto die*, ait, id est sexta ætate. Nam sicut mundus septem diebus volvitur, ita septem ætatibus distinguitur. Prima ab Adam usque ad Noe, secunda a Noe usque ad Abraham, tertia ab Abraham usque ad Moysen, quarta a Moysen usque ad David, quinta a David usque ad transmigrationem Babylonis, sexta a transmigratione Babylonis usque ad Christum, septima a Christo usque ad illud tempus, quo beatis mortuis, qui in Domino morientur, dicet spiritus ut requiescant a laboribus. Hinc est, quod Ecclesia istas septem ætates per septem dies Dominicales distinguit. Et quamvis omnis Dominica ob honorem et reverentiam Dominicæ resurrectionis vene-

rabilis esse debeat, et jucunda, istas tamen septem Dominicas ideo nigro lapide merito censuit esse numerandas, quia in ipsis miseras universæ describit ætatis. Tanto siquidem affectuosius misericordia desideratur parentis, quanto lucidius ad memoriam revocatur miseria patientis. Secundum magnam ægritudinem, magna medicina; secundum magnam miseriam, necessaria nobis est magna misericordia. Ut igitur devotius prætolemur Dei misericordiam, necesse est sæpius ad memoriam revocare nostram miseriam. Prima igitur ætas incipit ab Adam; unde et in prima Dominica revocatur ad memoriam beneficium collatum Adæ, et successoribus ejus. Sed quoniam nec verbis nec operibus factori suo et benefactori respondit, imo multiplicatis hominibus multiplicata sunt mala filiorum Adam, ita ut dolore cordis tactus intrinsecus, compelleretur Dominus ad dicendum: *Pœnitent me fecisse hominem (Gen. vi)*, id est faciam quod homo pœnitens facere solet; delet enim quod fecit; quod et factum est. Nam omnis illa generatio, præter Noe et domum ejus, periit per aquas diluvii. Ideo Ecclesia gemit dicens: *Circumdederunt me gemitus mortis (Psal. xvii)*. Hinc est etiam, quod in vigilia Paschæ lectionem primam istam nullum sequitur responsorium, quia divinis beneficiis Adam Domino non respondit.

Sæcunda ætas incipit a Noe. Ab isto disseminatum est omne genus humanum. Unde per similitudinem Dominica legitur subsequenti in Evangelio: *Exiit, qui seminat (Luc. viii)*. Qui seminat, id est a quo disseminatum est omne genus humanum, exiit de arca, ut adimpleretur quod dictum est ei a Domino: *Crescite (Gen. viii)*, etc. Exiit itaque seminare semen suum. Sed cum repleta esset terra suo semine, id est hominum multitudine, convenerunt in terram Sennaar, ut ædificarent turrem, cujus cacumen tangeret cœlos (Gen. xi), alii quidem ad hoc inducti, quia cor durum et lapideum habentes, nullum in Deum devotionis habuerunt humorem: hoc est semen, quod cecidit supra petram. Alii sola vanitate ducti, operi nefario consenserunt, ut de eis in posterum dici potest, quod opus fecerunt, quod ante ipsum simile non habuit, nec posset habere post ipsos: hoc est semen, quod cecidit secus viam. Alii vero cupiditate seducti, huic malæ consenserunt voluntati; quod enim turris illa cacumine cœlestes posset thesauros attingere, crediderunt: hoc est semen, quod cecidit inter spinas. Unde Dominus linguas eorum confudit. Lingua tamen Hebræa quæ tunc omnibus communis erat, remansit in Phaleg; quia ipse fuit semen, quod cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum. Ab isto siquidem Phaleg disseminatum est genus Abrahæ patris nostri. Sed cum nos esse filios Abrahæ fateamur, quare lingua, quæ remansit in filiis Abrahæ, Deum non laudamus; sed potius ea, qua propter offensam locuti sunt filii dissidentis? Unde notandum est quod in-

ter omnes linguas factæ sunt tres præcipuæ, Græca, Latina, Hebræa. Unde Pilatus tribus istis linguis, quasi præcipuis, scripsit titulum super cruceum (Joan. xix). Græca vero lingua sonat in labiis, Hebræa in guttore, Latina in medio, scilicet in palato. Quoniam igitur Mediator Dei et hominum in unitatem fidei circumcissionem venit conjungere et præputium, Græcos videlicet et Judæos, debuit Latina lingua fieri, quæ sicut dictum est, inter Græcam et Hebræam media est.

Tertia ætas ab Abraham incepit, et terminata est in Moysen. Fuit autem ab Abraham prima credendi via, et ipse primus fide mundum illuminavit; quia unum Deum primo prædicavit. Ante Abraham quippe unusquisque Deum sibi vindicabat, et in hac mutabilitate et instabilitate eum quærebat, qui stabilis manens dat cuncta moveri. Iste igitur mundum ab hoc errore primo liberavit, qui unum Deum factorem omnium immobiliter in se manentem, sed cuncta moventem, prædicavit: quem postea Moyses scriptis, verbis, miraculis, confirmavit. Hinc est quod cæcus juxta viam mendicans (Luc. xviii), in officio tertiæ Dominicæ proponitur in exemplum. Quis enim cæcus ille, nisi genus humanum necdum fide illuminatum, est? Erat autem secus viam mendicans, quia in hac mutabilitate Deum sibi vindicabat. Alius quippe lapidem, alius lignum, alius talpas, et hujusmodi Deum sibi faciebat. Sed sub ista generatione per Abraham atque Moysen primo cœpit illuminari, sed tandem per eum qui finis legis est ad justitiam omni credenti, videlicet Jesum Christum, mundus adhuc fide cæcutiens, sed non cæcus, plene illuminatus est.

Quarta ætas a Moysen incepit, et terminata est in David. Considera fortes in bello hujus generationis viros; et quod eo in tempore terra non cessavit a præliis. Vide quanta animi fortitudine populum Israel eduxit Moyses de Ægypto, et quanta passus est in deserto. Cui Josue successit, qui hostes suos viriliter expugnavit. Post quos fuerunt Iudices Othoniel, Aod, Sangar, Jephthæ, Manue, Samson. Omnes isti sine bellis nunquam fuerunt. Tandem fuit sacerdos Heli, cuius tempore arca Dei capta est. Post ipsum vero reges, Saul videlicet et David. Nec isto in tempore terra quievit a bellis. Istorum igitur omnium fortitudinem ideo nobis proponit sermo divinus, ut eorum exemplo nostris hostibus viriliter resistamus, qui nunquam esse sine bello possumus in hoc mundo. Omnes enim qui in Christo pie vivere volunt, persecutionem patiuntur. Unde ipse ait: *Non veni pacem mittere, sed gladium* (Matth. x). Pugnât siquidem incessanter contra nos mundus, pugnât caro, pugnât diabolus. Unde Petrus: *Adversarius vester diabolus*, etc. (I Petr. v.) Non enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Hinc est, quod quarta Dominica de bellis istis verbo nos instruit, et exemplo: verbo, ubi ait: *Per arma justitiæ*, etc. (II Cor. vi); exemplo quando docet quomodo Christus tentationibus suis malignum su-

peravit. Et quis a tentationibus est securus, quando tentatus est ipse Christus? Ubi natat elephas, quomodo pertransibit agnus? Sed quis finis? *Ecce angeli accesserunt, et ministrabant illi* (Matth. iv). Ita si diabolo viriliter resistamus, ministerium angelorum adipisci merebimur.

Quinta ætas incepit a David, et terminata est in captivitatem Babylonis, id est usque ad tempus, quo filii Israel captivi ducti sunt in Babylonem; de qua, sicut legitur in Psalmo, dixerunt captivi: *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur Sion. In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra* (Psal. cxxxvi). Hinc est quod quinta Dominica vacat ab organo, non a prosa. Quidquid enim prosaice legitur, sicut epistola et evangelium, habet officium missæ, sed organa non habet; videlicet, introitum, graduale, offerendam, et postcommunionem: hæc enim omnia a præcedente quarta feria mutuo accipiuntur; in quibus captivitatis liberationem implorat: *Reminiscere miserationum tuarum, Domine* (Psal. cxiv).

Sexta ætas incipiens a captivitate Babylonica, terminata est in adventu Christi. Ipse est enim Verbum Patris, qui rumpere desperationis silentium venit, de quo scriptum est: *Dum medium silentium tenerent omnia, etc., omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus venit* (Sap. xviii). Primum siquidem silentium ignorantia fuit. Nam propter hoc homines a clamore cessabant; quia ad quem clamarent, ignorabant; secundum desperationis, quia voce prophetarum finita ducebantur homines in desperationem, eo quod eorum promissio differretur; tertium in requie erit, ubi non erit gemitus, neque clamor, sed nec ullus dolor. Cum igitur medium silentium tenerent omnia, venit in mundum Verbum Patris aperire ora mutorum, rumpere desperationis silentium, et disertas facere linguas infantium. Unde et in sexta Dominica legitur in Evangelio: *Erat Jesus ejiciens dæmonium; et illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus* (Luc. xi). Et quia ipse Dominus venit alligare fortem, et distribuere vasa ejus, ideo sequitur in Evangelio: *Cum fortis armatus*, etc. (ibid.) Unde pro hujusmodi beneficiis in fine Evangelii extulit vocem suam quædam mulier de turba, dicens: *Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suxisti* (ibid.).

Septima ætas quæ incipit ab adventu Christi, terminabitur in gaudio requie, id est in Sabbatismo, qui relictus est populo Dei, quando cives suos recipiet cœlestis illa Jerusalem. Unde et in septima Dominica filii Sion tale cum omni fiducia gaudium expectantes exsultant, et dicunt: *Lætare, Jerusalem*. Bene igitur sexta die, id est sexta ætate, in qua Christus venit, obtulit princeps filiorum Gad, etc. Sed quid nobis et principi, cum Scriptura dicat: *Nolite confidere in principibus*? (Psal. cxlv.) Unde Dominus in Psalmo: *Principes persecuti sunt me gratis* (Psal. cxviii). Et iterum: *Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in*

unum, adversus Dominum, et adversus Christum A
ejus (Psal. II). Sed notandum quod hoc nomen
princeps, quatuor modis accipitur. Potest enim
dici princeps a principio, eo quod principium te-
neat dignitate et loco. Dicitur etiam a præcipio,
quod tam malis quam bonis convenit; nam mali
principes plerumque bonis discipulis solent præci-
pere. Dicitur etiam princeps, quasi præcipuus de-
beat inter discipulos esse. Potest etiam dici prin-
ceps a præcipitio; unde diabolus dictus est princeps
hujus mundi, quia præcipitat in abyssum. Apostoli
vero principes dicti sunt, quia inter alios præcipui
fuerunt. Unde Propheta: *Constituit eos principes
super omnem terram (Psal. XLIV)*. Principes vero,
qui dicti sunt a præcipio, illi sunt, qui sedebant
pro tribunali, ut de morte martyrum præciperent. B
Christus vero, qui dicitur princeps a principio,
Princeps regum terræ est, qui de seipso dicit: *Ego
principium, qui et loquor vobis (Joan. VIII)*. Prin-
ceps igitur est, et maxime filiorum Gad. Cum au-
tem filius vel generatione dicatur, vel imitatione;
hic pro imitatione accipitur. Ipse igitur princeps
est filiorum Gad. Gad accinctus interpretatur. Ac-
cincti ergo sunt, qui vel præcinctos lumbos habent,
vel succinctos. Præcinctos lumbos habent
virgines, succinctos post voluptatem continentes.
Christus in cœna linteo præcinxit se, virgo enim
fuit. Petrus tunica succinxit se, quia post matri-
monium continens fuit. Sive ergo præcincti, sive
succincti, omnes accincti. Omnis enim qui in
agone contendit, accinctus est. Non gloriatur, ait
Scriptura, *accinctus æque ut discinctus (III Reg.
XX)*. Talium princeps est Eliphaz. Eliphaz Dei mei
specula interpretatur. Est autem specula contem-
plationis, de qua dicit Isaias ad Balthassar: *Pone
tibi mensam, et contemplare in specula (Isai. XXI)*;
est et prælationis, de qua Ezechieli dicitur: *Spe-
culatorem dedi te domui Israel (Ezech. III)*; est et
circumspectionis; unde dicit Dominus Jeremiæ:
*Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines (Jer.
XXXI)*. Ponitur etiam pro custodia: Unde Isaias:
*Pone speculatorem, et quæcunque videris, annuntia
(Isai. XXXII)*.

Est igitur Christus speculator; qui nisi custo-
dierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. D
Unde Samaritanus dicitur, id est custos. Propter
hoc etiam in Daniele vigil vocatur. Caro igitur a
Verbo assumpta, quasi specula fuit; quia Deus per
fenestras hujus speculæ misericorditer mundum re-
spexit. Quia vero per ipsum plenam de Patre noti-
tiam habuimus, bene filius Dei dicitur. Deus enim
interpretatur *notitia Dei*. Quia igitur quæcunque
audivit a Patre nota fecit nobis, recte dicitur filius
Dei. *Princeps ergo filiorum Gad Eliphaz filius Dei
obtulit acetabulum (Num. VII)*. Nulla fuit in eo ne-
cessitas, sed sola voluntas. Sola voluntate, non ne-
cessitate, nobis hoc beneficium contulit. Inde dici-
tur, *obtulit*, ne coactus obtulisse videatur. *Obtulit
acetabulum*. Acetabulum dicitur vas, in quo poni-

tur acetum. Acetabulum inter vasa templi fuisse
legi; sed ad quid ibi fuerit me legisse non me-
mini.

Sed quoniam in passione Domino Jesu Christo
propinatum fuit acetum, de quo scriptum est: *Et
cum accepisset acetum, dixit: Consummatum est
(Joan. XIX)*; bene corpus ejus acetabulum, id est
vas aceti receptaculum fuit. *Obtulit* ergo non va-
cuum, sed *plenum simila*. Acetabulum ergo plenum
simila obtulit, quia ejus conscientia sine furfure
malitiæ et nequitiae fuit. De tali quippe simila fluit
azyma sinceritatis et veritatis. *Pascha* igitur *no-
strum immolatus est Christus (I Cor. V)*. In istis
azymis, hoc est sine furfure malitiæ et nequitiae, sed
in azymis de simila sinceritatis et veritatis, obtulit
sacrificium. Sacrificium dicitur, quasi sacrum fa-
ciens. Vere nec fides vera, nec vita sancta, nec
charitatis opus sanctos nos facere potuissent, nisi
plenum simila hoc acetabulum Dominus obtulisset.
Sed quia ipse patiendo de vita transivit ad mortem,
resurgens vero de morte ad vitam, ideo nos et si
compatimur, et conregnabimus. Si mortis per pa-
tientiam imitatores fuerimus, simul et resurrectionis
erimus. Sicut enim in Christo omnes moriuntur,
ita et in Christo omnes vivificabuntur. Moriamur
igitur, et vita nostra abscondita sit in Christo, ut
cum apparuerit vita nostra, tunc et nos appaream-
us cum ipso in gloria; ipso duce et prævio, qui
cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur per
omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XX.

IN ASCENSIONE DOMINI.

*Quis est iste saliens in montibus, et transiliens
colles? Nonne iste est filius saltus, quem pridie con-
temnebat Achis, quando saltabat, quando tympani-
zabat, quando impingebat in ostia portæ? Nonne
ipse filius saltus, quem deridebat Michol filia Saul,
quando ludebat et denudabat se coram arca Dei?
Ipse est enim Adeodatus tenerrimus ligni vermicu-
lus Bethlehemites (II Reg. XXI), polymitarius, manu
fortis, vultu desiderabilis, speciosus forma præ fi-
liis hominum, et formosus in stola sua, gradiens
in multitudine fortitudinis suæ. Dicitur itaque fi-
lius saltus, quia de sinu Patris in utero Virginis,
de quo in mundum, de quo in patibulum, de quo
in sepulcrum, de quo etiam in infernum saltus de-
dit, et concurrat, ut ad bravium perveniret. Scri-
ptum quippe est: *Omnes quidem currunt, sed unus
accipit bravium (I Cor. IX)*. Quis unus? De quo scri-
ptum est: *Non est, qui faciat bonum; non est usque
ad unum (Psal. CXXI)*. Cum enim alii cucurrissent
viam mandatorum Dei, sicut Abraham obediens
Deo, et reputatum est ei ad justitiam; alii per
viam justificationum, sicut Noe justus; alii per
viam veritatis, sicut Moyses inductus in omnem ve-
ritatem; nec tamen ad bravium pervenissent: iste
compendiosorem et excellentiorem viam charitatis
incedens, attingit a fine usque ad finem fortiter, et
concurrat velociter. Scriptum quippe est: *Nemo**

ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo (Joan. III). Ergo solus descendit, sed totus ascendit. Unde cum Judæi statuerent eum in supercilio montis, ubi civitas eorum erat posita, ut præcipitarent eum, dedit ei rupes latibulum, qui usque hodie dicitur saltus Domini. Sed sicut dictum est, in saltibus supradictis deridebat eum Achis, et Michol, quia scriptum est: *Prædicamus Jesum Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam* (I Cor. I). In Achis quippe gentilitas, in Michol circumcisio figuratur. Quis enim gentilis Deum in utero Virginis crederet coarctari? Quis esurientem, sitientem, labore fessum, quasi tympanizantem non erubesceret? Quis tandem impingentem in ostia portæ crederet, cum ad Patrem clamaret: *Eli, Eli, lamma sabacthani?* Et item: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste?* (Matth. xxvii.) In his omnibus fides nostra stultitia gentilitati videtur. Sed et ipsa Michol ludentem deridet, quia nisi ludo vanitatis ludere nesciebat, de qua scriptum est: *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere* (Exod. xxxii). Nesciebat, nisi ludum iniquitatis, quo pueri Abner cum pueris Joab ludebant, quo filius ancillæ cum filio liberæ. Neque enim cogitabat quod sapientia Dei Patris, quæ erat ludens cum eo in principio primæ creationis per humilitatem etiam venit ludere in fine nostræ recreationis. Unde scriptum est: *Ludam et vilior fiam* (II Reg. vi).

Similiter denudatus est pro nobis coram Joanne in Jordane, ut vim regenerationis aquis tribueret, per quem exuti veteri homine, novum hominem induerent, qui secundum Deum creatus est. Secundo denudatus est ab homine, qui *pellis gloria* interpretatur, ut sic gloriam carnis deponens, tunicam Adæ pelliceam, et perizomata fletus deposita demonstraret. Tertio denudatus est a militibus, quando partii sunt vestimenta ejus, ut nimiam dilectionem qua dilexit nos, nobis plenius insinuaret. Quarto resurgens denudatus est, quando sudaria sua deposuit, ut sic ad cœlestes saltus se præpararet, Bethlehemites factus et polymitarius, qui in primis saltibus factus erat Adeodatus, et tenerrimus ligni vermiculus in omnibus et per omnia filius saltus. Descendens quippe a superioribus, Adeodatus nobis a Deo perhibetur. *Puer, inquit, natus est nobis, et filius datus est nobis* (Isa. ix). Qui tenerrimus ligni vermiculus dicitur, quia de se ipse ait: *Ego sum vermis, et non homo* (Psal. cxi). Qui tanquam vermiculus absconditus in ligno fortitudinem suam in ligno crucis operuit. Scriptum est enim: *Cornua in magnibus ejus; ibi abscondita est fortitudo ejus* (Habac. iii). Qui propter hoc tenerrimus appellatur, qui Syrophænisæ tactus sentiens, ait: *Quis me tetigit? Tetigit me aliquis* (Marc. v). Vere tenerrimus, qui Mariæ Magdalenæ compatiens, eo quod nondum Spiritum sanctum ad robur acceperat, ait: *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. xi). Ac si diceret, noli me tangere, id est noli me imitari, quia nondum ad Patrem

A meum, qui Spiritum ad robur missurus est, per quem crucem tuam bajulare poteris, et tangere me, id est imitari, ascendi. Vere tenerrimus, quia vulgo dulcissimus tenerrimus vocatur. Vis audire signanter quis vermiculus? Ipse est Thamis, cujus sanguine struthio vitrum fregit, ut fracto vitro fetum gaudens reciperet. Ipse est Thamis, cujus sanguine duritiam lapidum Salomon secari docuit et poliri. Quanta enim duritia est hominis, cum sanguinis hujus memoria non emollitur? Quis passionis memoriam ruminans, hostes spirituales non vincit? In mandibula quippe asini Samson noster hostes superavit. Asinus fuit, qui crucem in humeris portavit, qui onera peccatorum nostrorum sustinuit. Cujus mandibula, passionis memoria; quæ non solum hostes devincit, sed etiam omnes voluntates nostras in omnem veritatem inducit. Hinc enim Sauli Samuel ait: *Cum abieris a me hodie, invenies duos viros juxta sepulcrum Rachel, salientes magnas foveas, dicentesque: Inventæ sunt asinæ* (I Reg. x). Qui sunt isti duo viri? Primus Adam cum corpore, secundus Adam cum corpore suo. Primus qui de terra est, terrenus est; secundus de cœlo, cælestis. Prima autem fovea est profundum culpæ; secunda abyssus pœnæ. De prima legitur: *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum* (Psal. lxxviii). De secunda: *Lacum aperuit, et effodit eum: et incidit in foveam quam fecit* (Psal. vii). Primus Adam saltum fecit in foveam culpæ; secundus in foveam pœnæ. Saliunt ergo duo viri magnas foveas juxta sepulcrum Rachel, videlicet cum charitate refrigescente, et abundante iniquitate, ejus speciem fallacia mentiretur, et innocentia sepeliretur. Isti duo viri asinas Cis invenerunt, quia cordis humani duritiam in charitatis dulcedinem mutaverunt. Cis etenim *durus* interpretatur, cujus asina quasi quædam cordis pigritia est, quia similitudinem asinæ habet cor humanum, quod nunquam, nisi coactum, benefacit; et solutum a vinculo subjectionis ludens insanit, vix bene cogitat, nisi pungatur timoris aculeo. Quod si timorem perdidit, quasi lascivens per cogitationes insanit. Propter hoc scriptum est

. Animum rege, qui nisi paret,
Imperat; hunc frenis, hunc tu compesce catenis!
HORAT., epist. I, vers. 62, 63.

Sunt enim aliqui, qui voluntatem suam voluntati Dei supponunt, et quasi asinæ Christum voluntati suæ superponentes, Jerusalem visere intendunt. Imitantur igitur illum, qui dixit: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu* (Matth. xxvi). Hæc asina camo regitur, non calcaribus urgetur. Sunt alii, qui asinæ suæ Balaam superponunt, quia rapaces et cupidi voluntates suas, non solum ad maledicendum populum Dei, sed etiam ad malefaciendum ei, voluntates suas supponunt. Hæc asina calcaribus urgetur, non freno seu camo regitur. Sunt alii, qui

benefaciendi voluntatem habent, sed pusillanimes bonum quod appetunt, aggredi metuunt. Unde dicere possunt : *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore (Psal. cxviii)*. Hi asinam suam Axæ filix Caleb supponunt : quæ suspirans ob terram sterilem, irriguum superius, et irriguum inferius, a patre requirebat (*Judic. 1*). Quærebat eas in Salisa, si forte Axæ ibi asinam inveniret; quæsit et in Salim, ubi forte asina Balaam potuit inveniri; quæsit et in Suph, qui locus est aptissimus ad asinam Christi invenendam. Suph quippe *speculatio* interpretatur. Et quid speculatio, nisi contemplatio? Per contemplationem enim voluntas hominis supponitur Christo. Quæritur ergo asina in Suph, sed non invenitur. Aliter enim intuemur per speculum, et in ænigmate; aliter facie ad faciem. Sine idolis non recedit Rachel a Laban. Rachel contemplativam vitam designat, Laban mundum, idolum imaginationem. Vix enim animus ad contemplationem ascendit, sine mundi imaginationibus; sed cum scrutatur animum, quid ait? *Secundum consuetudinem mulierum mihi accidit (Gen. xxxi)*. Ac si diceret: Nihil verum, sed totum fragile et imaginarium est, quidquid de Deo animus comprehendit. Hinc est, quod Elias in ostio papilionis sui primo cum spiritum subvertentem montes et contententem petras conspiceret, secundo commotionem, tertio ignem, in nullo horum Dominum esse cognovit, quia non veritatem imaginis, sed veritatis imaginem esse cognovit, sed tandem in sibilu auræ tenuis esse perpendit, quia nulla imaginatio sibilum lilum fuit subsecuta (*III Reg. xix*). Quanto enim mens deficit in contemplatione, fide proficit: quia de Deo omnes negationes veræ sunt affirmationes incompactæ. Nec enim de Deo scire possum quid est, sed scire possum quid non est. Quæritur enim in Suph asina, et non invenitur, id est quæritur in contemplatione mens Deo subjecta, et minime reperitur. Asina vero Balaam quærenda est in Salim, quæ *vulpes* interpretatur. Est enim vulpes animal dolosum et malitiosum. Quicumque enim voluntatem suam avaritiæ subjicit, dolo et malitia augere pecuniam quærit, sed eam non invenit, quia

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. (JUVEN. sat. 14, vers. 138.)

Asina enim Axæ filix Caleb quærenda est in Salisa. Salisa quippe *tertia* vel *triennalis* interpretatur. Qui enim voluntatem Deo subjicere satagit, cum pusillanimitas vel torpor a proposito mentem elidit, necesse est, ut ad illum semper mentis oculos erigat, de quo scriptum est : *Vivificabit nos post duos dies; in die tertia suscitabit nos (Ose. iii)*. Cum enim animus ad devotionem suscitatur, suscitatur Deus in animo; sicut scriptum est : *Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus (Psal. lxiii)*. Vel quia triennalis interpretatur, quæritur in Salisa, quando per verbum, quod a prædicatoribus seminatur in corde, vel per cogitationem nascitur sponte, Deus in animo per cogitationem quæritur, sed tamen non

A invenitur, quia Deus in hac vita, sicut dictum est, cogitatione non comprehenditur. Veniendum est igitur ad salientes foveas. Sic enim Samuel ait : *Invenies juxta sepulcrum Rachel duos viros salientes magnas foveas (I Reg. x)*.

Desunt reliqua.

SERMO XXI.

IN DIE SANCTO PENTECOSTES.

Et vidi in medio septem candelabrorum, quasi filium hominis (Apoc. 1). Qui vult in Christo manere, debet sicut ipse ambulavit, et ipse ambulare. Ait enim : *Qui mihi ministrat me sequatur (Joan. xii)*. Qui ergo eum non sequitur, non ei ministrat. Sed quomodo eum qui lucem habitat inaccessibleem sequi potest, qui in tenebris est, et nescit quo vadat? B Coudensæ quippe sunt tenebræ, quæ sunt super faciem abyssi, id est mundi: de quo Sapientia ait : *Abyssus dicit, non est in me (Job xxviii)*. Hæc est abyssus miserix, quam invocat abyssus misericordix. Invocat, id est ad se vocat, ut unum sit in ipsa. Intus vocat, quia per infusionem gratix vocat in voce cataractarum suarum, id est per vocem et prædicationem apostolorum suorum, qui tanquam cataractæ cœli doctrinæ pluvias effuderunt. Necdum tamen recessit nubes caliginis, umbra mortis, cæcitas originalis culpæ vel actualis. Nam lavacrum regenerationis, etsi originalis pituitæ lavit sordes reatus, non tamen tersit albuginem actus. Remota quippe est per baptismum reatus molestia, sed non concupiscentia.

Hæc igitur cæcitas in caligine cæci nati merito figuratur, quia sermo divinus illos, qui non sunt renati per baptismum, ideo canes vocat, quia naturaliter cæci nascuntur, nec parentes agnoscunt. Actualis vero culpa perseverat quandoque reatu et non actu, quandoque reatu pariter et actu; reatu et non actu, quia, quanvis plerumque cesset actus, non tamen reatus. Plerumque vero caligat mentis oculus, actu pariter et reatu. Et hæc passio solet accidere diversis de causis, quandoque per ignorantiam, quandoque per incuriam mentis male custoditæ, quandoque per obstinam malitiæ voluntatem, aliquando cupiditate temporalium; nonnunquam vero voluptate carnis, multoties ex contemptu salutis. Persecutus est Paulus Ecclesiam Dei; sed per prædicationem Ananiæ ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ (*Act. ix*); et visu recepto misericordiam Dei consecutus est, quia in ignorantia fecit. Captivus et vinctus ductus est Sedechias a rege Babylonis, qui cum coram ipso filios occidisset, excæcavit eum, et hausto potu laxativo vitam finivit (*IV Reg. xxv*). Sic per incuriam mentis diabolus rex confusionis multoties peccatorum fanibus ita mentem trahit, ut ea sciente et intelligente, per violentam tentationem virtutes occidat. Post hæc ita rationis oculos excæcat, ut captivus sponte captivantem sequatur; nec liber dimitti vellet, etiamsi diabolus ipse manum retraheret. Tandem laxativum potum recipit, quia in mentem

trajicit omnis dissimulationis fluxum; ut quicquid in mentem, tanquam in ventrem, venerit, foras ejiciat, et ad omnem peccati fetorem laxetur.

Sed et Moyses cum coram Pharaone multa signa fecisset, nec recipere vellet Pharaon disciplinam, ut juxta Dei mandatum, populum suum dimitteret, factæ sunt tenebræ super terram Ægypti; tam densæ, ut palpari possent (*Exod. x*). Signum fuit hoc obstinationis eorum. Vere siquidem excæcari meruerunt, et cæcati sunt, qui contra tot et tanta signa pertinaces fuerunt. Tobias quoque calido stercore hirundinis legitur excæcatus (*Tob. 11*). Hirundines sunt viri sancti, qui contemplationis volatu vitam acquirunt: quorum stercore temporalia sunt, quæ, ut Christum lucri faciant, arbitrantur ut stercore. Hoc hirundinis stercore calidum Tobia oculis excæcavit, cum ferventi temporalium cupiditate tactus, filium suum apud Reges civitatem Medorum peregrinari misit. Unde mater dicebat: *Utinam nunquam fuisset pecunia*, etc. (*Tob. v*). Samson vero, qui prius nervicis funibus teneri non potuit, postea voluptate carnis adeo fuit enervatus, ut a muliercula tentus, excæcetur. Sanguis etiam ille, qui peccatorum stolas lavat, genas ornat, qui coccino nivis, vermiculo lanæ reddit candorem, cum in effusione sua petras scinderet, terram moveret, monumenta aperiret, cœlestia concuteret elementa; factus est niger, quasi saccus cilicinus, quia Solis justitiæ rumpebatur saccus. Occultabat sol visibilis illuminatum splendorem, quia sol justitiæ abscondebatur illuminatorem. Filii siquidem hominum diligentes vanitatem, et quærentes mendaciam, a veritate alieni, mentiti sunt filio Dei, dum lacum mortis aperientes et effodientes, ceciderunt in foveam quam fecerunt. Volentes siquidem vitam perdere, vitam perdididerunt; volentes lucem extinguere, cæci facti sunt. Propter hoc ergo tenebræ factæ sunt, quia veritatis lucem, et in luce veritatis esse, contempserunt, ut scriptum est: *Filios enutrivit et exaltavit: ipsi autem spreverunt me (Isai. 1)*. Ecce tot causis hæc abyssus miseriæ caligatur. Propter hoc præcepit legislator, imo Dominus per legislatorem, ut accenderentur in tabernaculo Dei septem lucernæ, quæ super septem calamos unius candelabri ponerentur. *Facies*, inquit Dominus, *candelabrum ductile de auro purissimo: hastile ejus, et calamos, scyphos et sphæras. Sex calami egredientur de lateribus; tres hinc, et tres inde (Exod. xxv)*. Quid enim in candelabro, nisi universalis Ecclesia figuratur; cujus universitas per septenarium calamorum exprimitur? Nam quod lex per septem calamos, Joannes per septem candelabra præfiguratur. Ait enim: *Et conversus vidi septem candelabra aurea (Apoc. 1)*. Et paulo post: *Septem candelabra, septem Ecclesiæ sunt (ibid.)*. Quas tamen nominatim sub septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, prosequitur, scilicet Epheso, Pergamo, Thyatiræ, Smyrnæ, Philadelphæ, Laodicæ, Sardis. Una siquidem est universalis Ecclesia, sed multe particulares, cujus caput est aurum optimum. Caput

siquidem Ecclesiæ Christus; qui aurum purissimum dicitur, eo quod ipse est sapientia Patris, qui naturam nostram sine culpa suscepit. Quod ductile fuit, quia tam in capite, quam in membris suis, id est in martyribus per passionum contumelias, in confessoribus per tentationum angustias, ad immortalitatem profecit. Habebat autem candelabrum sphæras, scyphos, et lilia. Scyphos in prædicatoribus, quoniam ipsorum est, vino vel germinante virgines, vel lætificante cor hominis, corda fidelium debriare, sphæras in contemplativis, lilia in mundis et incoinquinatis. Quia vero scyphi in modum nucis fuisse dicuntur, aliquid ad nucis similitudinem habere tenentur qui verbo et exemplo aliis præesse videntur. Habent enim in exteriori testa, quod frangi debet per abstinentiam; habent extra corticis amaritudinem, quæ tolerari debet per patientiam; habent et nuclei dulcedinem, spem salutis, quæ dulcorat animum per devotionem. Quod autem tres scyphi, vel tres sphærae, vel tria lilia per singulos calamos fuisse perhibentur, hoc figurat, quod prædicatores, qui verbo et exemplo alios inebriant, hujus esse debent discretionis, ut sciant discernere quæ quibus debeant prædicare.

Sunt enim aliqui, qui solo textu historiæ sunt contenti; alii in fide per allegoriam imbuendi; alii vero moribus per tropologiam ædificandi. Ergo spiritualibus spiritualia, carnalibus carnalia sunt comparanda. Sphærae quoque ad hoc tribus locis ponuntur in calamis, ut sciant contemplativi, quæ secundum rationem; quæ præter rationem, et non contra rationem; quæ præter rationem et contra rationem, consideranda sunt. Secundum enim rationem dicuntur, quæ simpliciter possibilia sunt; præter rationem et non contra rationem, quæ dicuntur possibilia Deo; præter rationem, et contra rationem impossibilia. Nam sicut possibile, sic impossibile tria sunt genera. Est enim possibile secundum inferiores causas, et cursum naturæ; ut cum nascitur homo de homine, bos de bove. Est possibile secundum consuetudinem, et causas superiores, ut animas infundi corporibus. Est possibile secundum causas superiores, et per gratiam, non secundum naturam vel consuetudinem, ut primam gratiam infundi, et hominem sine meritis a peccato purgari: quod non dicitur simpliciter possibile, sed possibile Deo. Similiter impossibile est aliquid præter rationem, sed non contra rationem, ut quædam, quibus sit regressus a privatione ad habitum, ut sanitas ægro, illuminatio reddita cæco. Aliud præter naturam et contra naturam, cui circa impotentiam naturæ divina gratia non supplet, ut truncum fieri vitulum. Aliud contra naturam, circa quod impossibile naturæ, divina supplevit auctoritas, ut virginem peperisse, Lazarum suscitari, et hujusmodi. Similiter et lilia tribus locis erant in calamis, quia munditiæ candor non solum attenditur circa virginalem integritatem, vel continentiam vidualem, sed etiam circa pudicitiam

conjugalem. Quod in illo calamo, qui medium locum tenebat quatuor locis, hæc omnia continebantur, designatur, quod ille qui caput est Ecclesie, Mediator Dei et hominum, hæc omnia supra mensuram aliorum habuit: cui data est gratiæ plenitudo, ultra omnium mortalium mensuram. Hoc enim quaternarii quadratura significat.

Super istos septem calamos, ut illuminaretur Ecclesia Dei, præcepit Moyses septem lucernas accendi: quarum prima est verbum Dei; lucerna, quam tenebræ comprehendere non potuerunt; de qua dictum est: *Lucerna pedibus meis verbum tuum (Psal. cxviii)*. Lucerna quippe dicitur, lux in testa: lux autem in testa, Deus in carne. Ipsum ergo Verbum Dei est lumen verum; lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis Israel. Est et sermo propheticus lucerna, quæ Ecclesiam illuminat; de qua dicit Petrus: *Habetis propheticum sermonem: cui vos intendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, benefacitis (II Petr. 1)*. Et dicitur lucerna spiritualis intellectus sub testa litteræ. Sunt etiam exempla sanctorum, quæ diversis modis Ecclesiam illuminant. Unde Dominus discipulis ait: *Vos estis lux mundi (Matth. 5)*. Et alibi: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est (ibid.)*. Hinc est quod Joannes, quo inter natos mulierum nemo major surrexit, dictus est lucerna ardens et lucens (*Joan. 1*). Prædicatio quoque veritatis Ecclesiam Dei illuminat; quia ipsa lucerna est, quam mulier sapiens accendit, ut drachmam perditam inveniret. Drachma perditæ subtractio gratiæ spiritualis est; lucerna accensa, prædicatio veritatis. Per prædicationem quippe veritatis datur non habita, et invenitur perditæ gratiæ spiritualis: illuminatur etiam oculus rationis, de quo dictum est: *Lucerna corporis tui est oculus tuus*. Unde et æthereo cælo, in quo sunt luminaria, ratio comparatur. Sunt quoque sanctorum miracula, quæ mentes fidelium illuminant: tunc maxime, cum carnis mortificatio, et fidei sancta confessio, miracula comitantur. Hæc siquidem sunt lampades Gedeonis, quæ apparuerunt in confectione lagenarum et clangore tubarum. Clangor tubæ manifesta veritatis confessio; confractio lagenæ carnis mortificatio; manifestatio lampadarum coruscatio miraculorum. Et quis ejus exemplo non illuminetur, qui carnem mortificat, spiritum roborat, miraculis coruscet? Super omnia tamen, et ante omnia peccatorum oculus debet aperire, totiusque negligentia tollere cæcitatem, iudicis sapientia, futuri que iudicii severitas; quæ nec fallitur, nec falli volet, aut poterit, cum scrutabitur Jerusalem in lucernis. Has autem lucernas accendere debent et supponere candelabris angeli septem Ecclesiarum: quæ vel in candelabris, vel in calamis, ut dictum est, figurantur.

Septem autem angelos, septem Ecclesiarum prælatos intelligo, qui secundum septem ordinum gradus, Ecclesie gubernandæ statuti sunt. Quia

A enim Ephesus *voluntas* sive *consilium* interpretatur, in angelo Ephesi divinæ voluntatis, sive consilii divini nuntius figuratur, id est ordo lectorum: qui ad hoc ordinantur in Ecclesia ut legendo et legem manifestando, nobis aperiant consilium et voluntatem divinam. Unde dicitur eis, cum ordinantur: *Accipite, et estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter et utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis qui verbum Dei ministraverunt*. In angelo Pergami ordo figuratur exorcistarum. Pergamus enim *dissipans cornua* interpretatur. Recipiunt enim, cum ordinantur, potestatem dissipandi cornua peccatorum; de quibus dictum est: *Ei omnia cornua peccatorum confringam (Psal. lxxiv)*. Unde cum ordinantur, traditur eis exorcismus, et dicitur:

B *Accipite et commendate memoriæ, et habetote potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos*. Per angelum vero Thyatiræ, acolythorum ordo figuratur: qui primo illuminati, alios illuminare tenentur. Unde et ceroserarii dicuntur: Thyatira vero *illuminata* interpretatur. Nam cum isti ordinantur, dicitur eis: *Accipite ceroserarium cum cereo, ut sciatis vos ad accendenda luminaria ecclesie mancipari*. Subdiaconi, qui et Nathinæi dicti sunt, ab illo Nathanaele, de quo scriptum est: *Ecce vere Israelita in quo dolus non est (Joan. 1)*, in angelo Laodicie figurantur: eo quod Laodicia *tribus amabilis Domini* interpretatur. Et vere amabilis Domini Nathinæus, et sine dolo; si fideliter impleverit quod ei ab episcopo injungitur, cum dicitur: *Videte cujusmodi ministerium vobis traditur: et ideo si usque nunc tardi fuistis ad ecclesiam, a modo debetis esse assidui, etc.*, et tandem in fine: *Ideo vos admoneo, ut vos ita exhibeatis, ut Deo placere possitis*. Ac si dicat episcopus: *Ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut angeli Laodicie sitis*. Quia vero diaconorum officium est, pronuntiare in ecclesia Evangelium Dei: bene per angelum Smyrnæ eorum ordo figuratur, quia Smyrna *canticum* interpretatur. Nam cum multa cantica legamus, illud tamen singulariter canticum debet dici, per quod sponsam suam, cœlestis sponsus osculatus est osculo oris sui. Sacerdotes vero, qui ad hoc ordinantur, ut sint animarum medici spirituales, quoniam illos qui Domino volunt adherere, curare tenentur spiritualibus antidotis; alios per dulcem exhortationis potum, alios per amaram pœnitentiæ potionem, merito sacerdotii gradus per angelum Philadelphie figuratur: quæ Philadelphia *salvans hærentem Domino* interpretatur.

In istis igitur sex gradibus, officii non dignitatis ordo attenditur: in septimo officium pariter et dignitas commendatur. Hic est ordo pontificum, qui loco apostolorum constituti sunt principes super omnem terram, id est super universalem Ecclesiam. Unde et eorum ordo, bene per angelum Sardis designatur, qui Sardis *princeps* interpretatur. Isti sunt angeli, qui tubis, quas habebant in manibus, ecclesiis seruantur.

Tubas autem habere in manibus, est prædicationis verbum magis operis exemplo, quam doctrinæ verbo demonstrare, ne de illis sint qui dicunt et non faciunt : sed sicut scriptum est : *Verbum, quod factum est in manu Aggæi prophetæ (Agg. 1)*. Verbum quippe Dei in manu Aggæi fuit qui mandatum Dei opere complevit. Cantit autem tubis qui ea quæ complet opere prædicat ore, sicut scriptum est : *Fili, bibe aquam de cisterna tua; et fontes putei tui deriventur foras (Prov. v)*. Et bene per tubam prædicatio figuratur, quia sicut in bellis tubæ sonus hostes cogit ad fugam, amicos hortatur ad pugnam, hostes quidem timidus, sed fideles reddit animosos, ita prædicatio verbi Dei et terrere peccatores comminationibus debet, et benevolos promissionibus exhortari. Et sicut tuba in ore solet esse larga, largior in manu, ultra manum vero largissima, ita et prædicatio clara debet esse verbo, clarior opere, affectu vero debet esse clarissima ante Deum. Quia vero prædicatio fuscari debet, vel per manifestas rationes, vel per testimonia Scripturarum, aliter enim ea facilitate deberet respui, quo proferri, debent ængeli diversis tubis canere, secundum diversas rationes, vel diversas auctoritates Scripturarum. Est enim tuba corticea vox ænigmatica prophetarum, tuba decorticata patens veritas evangelistarum : tuba cornea prædicatio doctorum, tuba carnea prædicatio facta per Filium incarnatum, ut scriptum est : *Multifarie multisque modis, olim loquens Deus patribus in prophetis, novissime locutus est nobis in Filio (Hebr. 1)*. Tuba aurea, vox ipsius Patris, qui ait : *Hic est Filius meus, etc. (Matth. iii.)* Et iterum : *Et clarificavi et iterum clarificabo (Joan. xii)*. Tuba vero argentea vox angelorum; tuba vero ærea, quam vocat Apostolus novissimam designat : quæ ideo ærea dicitur, quia inflexibilis erit, et irrevocabilis definitiva sententia, qua dicetur, vel bonis : *Venite, benedicti*; vel malis : *Ite, maledicti (Matth. xxv)*.

Propterea multæ prædicatorum voces Spiritum sanctum attrahunt per devotionem, et os aperiant in prædicatione. Unde Psalmista : *Os meum aperui et attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam (Psal. cxviii)*. Attrahit quippe prædicator oratione, devotione, bonis meritis, quandoque spiritum timoris : et os suum aperit ad vocem iudiciorum Dei, quæ fiet super aquas, id est super illos, qui more fluentis aquæ defluunt ad præcipitia voluptatis. Quandoque attrahit sibi spiritum pietatis, et os suum aperit ad vocem exercitationum : et hoc in virtute, id est per virtutem miraculorum, ne desperent, quos per timorem iudiciorum increpaverat, cum non sit illius manus abbreviata, qui Lazarum suscitavit, et Petrum lacrymantem respexit. Plerumque vero attrahit sibi spiritum scientiæ; et os suum aperit ad vocem mandatorum : et hoc in magnificentia, quia docet quomodo magnifice sciamus secundum Dei mandata conservari recte, in medio nationis hujus pravæ et perversæ. Multoties aurabit sibi spiritum fortitudinis; et os suum aperit

A ad vocem comminationum, quæ confringit cedros, nec simpliciter cedros, sed cedros Libani. Prædicat enim audacter illius comminationes, qui destruet spiritu oris sui, vel illos, qui cum venerint in profundum malorum contemnunt; vel eos, qui de meritis suis superbiunt et gloriantur. Illi sunt simpliciter cedri, isti vero cedri Libani. Aliquoties vero sibi attrahit spiritum consilii, ut aperiat os suum ad spirituale consilium : per quod interceditur flamma ignis, id est consensus, actus, et consuetudo peccati : quam quidem Dominus non exstinguit, sed interrumpit, id est intercedit, ne ignis, id est fomes peccati veniat usque ad consensum. Quandoque sibi attrahit spiritum intellectus, et os suum aperit ad vocem justificationum, ut concutiat desertum, et desertum Cades. Prædicat enim secundum datum spiritum intellectus, quomodo per contritionem cordis, per confessionem oris, per penitentiam laborem, justificantur animæ, quas desertas a Deo peccata fecerant : quæ vel nunquam bonæ fuerant, vel post observantiam mandatorum a sancto legis recesserant. Primi quidem simpliciter deserta dicuntur; secundi vero deserta Cades. Cades quippe *sanctum legis* interpretatur. Nonnunquam vero attrahit sibi spiritum sapientiæ, et aperit os suum ad vocem promissionum; ut præparet cervos ad revelationem condensorum. Cervi quippe sunt viri sancti, qui venenosas malignorum spirituum repellunt et superant immissiones. Condensa vero sunt celestis multitudo dulcedinis, de qua dictum est : *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! (Psal. xxx.)* Et iterum : *Oculus non vidit, Deus, absque te quæ præparasti diligentibus te (Isai. lxiiv)*. Ad hanc multitudinem dulcedinis præparat cervos Dei per vocem promissionum, quando proponit eis requiem sine labore, gaudium sine mœrore, sine conflictu victoriam, sine defectu gloriam sempiternam. Amen.

SERMO XXII.

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

Cum verba philosophorum ampullosa, et ineptas eorum, qui magna loquuntur de minimis, verborum phaleras, quorumdam fidelium corda pulsare viderem, meam cum cæteris motu capitis et narium contractione volens imperitiam consolari, vivebam, fateor, Pharissæum, dicens intra me : si isti fidei promissum non irritassent, scirent utique cujus, et qualls est scientia quæ tangit eos, quia peccatoris est. Sed quid in hoc mihi displicuit, nisi Christus loquens Samaritanæ mulieri? Aquam quippe mulieris non sitebat, ut ei deficeret, sed ut bajulam suam meliorem fonte reficeret, quæ prius portantis humeros onerabat. Viventem igitur in se, velut in speculo mirabilium Dei debet imaginem justus proponere, ut gravidas aquis hydrias vluum faciat cœnantibus parturire. Ad hoc enim cibum Sarrptanæ mulieris Elias suscepit, ut cujus manus vix

farinæ pagillum invenerat, oleum in lecytho, et farinam in hydria indesinenter postmodum possideret (III Reg. xvii). Sic solis civitas lingua Chanaan loquitur (Isai. xix); et Abraham inter Chananæos dives efficitur (Gen. xiii). Sic ut videat, prout videbat juxta fluvium Chobar, Ezechiel in campum egreditur; et oleaster insertus in olivis pullulat, fructificat, et fecundatur (Ezech. iii). Sic aurea vasa furamur Ægyptiis, sic Hebræo servit proselytus abscissis unguibus et rasis capillis. Sic sibi copulat Moyses Æthiopiissam, Osee meretricem. Unde in Deuteronomio scriptum est: *Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos et tradiderit eos Dominus Deus tuus in manus tuas, captivosque duxeris, et videris in numero captivorum mulierem pulchram, et adamaveris eam, voluerisque eam habere uxorem, introduces in domum tuam. Quæ radet cæsariem, et circumcidet ungues, et deponet vestem, in qua capta est; sedensque in domo tua flebit patrem et matrem suam uno mense, et postea intrabis ad eam, dormiesque cum ea, et erit uxor tua (Deut. xxi).* Egressi sunt namque ad pugnam doctores ecclesiastici contra inimicos suos, cum armati gladio spiritus, quod est verbum Dei, ad subvertenda mundanæ sapientiæ dogmata processerunt: *Arma, inquit Apostolus, militiæ nostræ, non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (I Cor. x).*

Quia ergo tradidit Dominus hos inimicos nostros in manus servorum suorum, viamque fecit in mari equis suis, in luto aquarum multarum, in numero captivorum pulchra mulier adamatur cum in scriptis peregrinis aliqua utilis doctrina, quæ placeat, reperitur. Quam si quis ex nobis ducere velit uxorem, domesticamque sibi facere, non prohibetur; si tamen puellâ rarsa cæsariæ, et circumcisis unguibus deponat vestem in qua capta est, sedensque apud nos flet patrem et matrem suam uno mense. Raditur quippe cæsariæ, et unguibus circumciditur, cum si quid apud eam superfluum est, resecatur. Vestem deponit, in qua capta est, cum tumoris mulatur superficie, qua apud progenitores tota vestiebatur: qui utique dicentes se sapientes, in doctrinis suis magni sibi videbantur, nec humiliter loqui noverant, etiam quæ veraciter sentiebant. Sub alio ergo habitu introducitur ad nos mulier ista, cum eorum dicta utilia sine supercilio legimus, et cum sobria gravitate proferimus. Sedens tamen apud nos flet patrem et matrem suam, eos videlicet, a quibus edita est, cum legentes, ut tantorum virorum perditionem doleant, ad misericordiam flectit. Sic enim dici solet læta epistola, quæ lætos facit, et fovea cæca, quæ intus deprehensis visum subtrahit. Et Spiritus sanctus postulante pro sanctis dicitur, quia quos repleverit, postulantes facit. Sic quoque et hæc mulier plangit apud nos parentes suos, cum plangere nos compellit; et ea stimulante,

A quorum miramur ingenium, dolemus exitium. Per mensem vero, in quo lunæ cursus completur crescendo et decrescendo, humanæ vitæ mutabilitas designatur. Mense autem integro deflentur, qui cum nihil unquam egerint, per quod iram evaderent sempiternam, tota vita sua steriles fuisse planguntur. Non præteribo, qualiter beatus Augustinus in libro *De doctrina Christiana* huic nostro sensui conveniat, docens, mulierem ex hostibus captam, et in matrimonium posse recipi, et tamen de progenitorum salvatione non posse præsumi. « Quisquis, ait, bonus verusque Christianus est, Domini sui esse intelligat, ubicunque invenerit veritatem, quam conferens et agnoscens etiam in litteris sacris superstitiosa figmenta repudiet, doleatque homines, qui cognoscentes Deum, non ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipientis cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. » Puto, in his verbis satis apparet, apud mulierem captivam, videlicet apud philosophorum doctrinam, cum in nostrum conjugium transit, quæ sit unguium circumcisio, rasio capillorum, dum superstitiosa repudiantur figmenta: quis sit etiam parentum luctus, dum dolemus homines, qui cum divino munere ad ipsius divinitatis notitiam sint assumpti, propter superbiam tamen ad insipientiam sunt redacti.

C Quid igitur aliud agit servus Dei, cum sensus mysticos de libris philosophorum conservis elicit; quam si aquam de petra, et oleum de saxo durissimo nobis propinet? Si sic igitur artibus uti voluerit, ut non fruatur eis, a labore suo confundi non poterit, quia tanta erat gloria cherub, ut sonitus alarum ejus audiretur etiam in atrio exteriori. Neque enim propter se debent diligi; quia congruum non est ipsis frui; sed quod bonum sit uti, probat auctoritas, docet ratio, monet opus, cogit necessitas. Emulari siquidem, prout possumus, opera Christi, nec duntaxat bonis, sed etiam malis rebus debemus bene uti. Omnia enim nostra, nos Christi, Christus vero Dei. Et ut de necessitate aliquid disseramus; scire debemus, quia sine rerum et vocum significatione nemo perfecte theologus esse potest. Cæteras siquidem artes in hoc theologia præcellit; quod voces sine rebus, vel res sine vocibus significant. In ista vero non tantum voces, sed etiam res significative sunt. Proprietas autem vocum in duobus consistit, in prolatione et significatione. Prolatio ad grammaticam, significatio ad dialecticam, utraque vero spectat ad rhetoricam. Similiter et rerum significatio in duobus consistit, in forma scilicet et natura: forma, quantum in exteriori dispositione; natura, quantum in interiori qualitate. Forma ergo in quatuor agnoscitur, in numero, in mensura, in proportione et motu. Numerus ad arithmetica, mensura ad geometriam, proportio ad musicam, motus ad astronomiam, nam natura spectat ad physicam. Cum igitur Deus, quod esset et

quid esset, vel non esset, mundo palam facere dignaretur, in artibus suæ cognitionis primordia prælibavit, ut in ipsis cognoscerent eum per rationem, qui nondum meruerant per inspirationem. Nam rationem dedit Deus cunctis. Sed qualiter in istis per rationem cognitus sit, videamus :

Duobus modis Deum cognoverunt philosophi per rationem, vel in iis quæ erant in se, vel in iis quæ erant extra se. Unde Apostolus de illa cognitione, qua cognoverunt Deum in se, dicit: *Quod cognitum Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis revelavit* (Rom. 1). Quod cognitum est, inquit, Dei. Non enim plene cognitus est Deus, sicut nec totus ignotus. Non enim plene cognosci voluit, ut fides haberet meritum; nec totus abscondi, ne infidelitas inveniret locum: et sic manifestum est in illis. Non ait, *illis*, ut de cognitione, qua cognoverunt Deum extra se, dicit: *Invisibilia mundi a creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* (ibid.). Sed quia cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ideo evanuerunt in cogitationibus suis: et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. In iis itaque quæ erant extra se, cognoverunt Deum quibusdam probabilibus et necessariis argumentis; in quibus summæ Trinitatis apparet vestigium, non probabiliter tantum, sed necessario probatum, sicut in illa geometrica propositione demonstratur aperte; quæ sic proponitur illis, qui sibi vindicant hanc artem.

Ex data recta linea triangulum æquilaterum constituere. In quo nobis primo considerandum est quid et quomodo probare nititur, et ex quibus infert quod probatur. Ex proposita siquidem linea, quam nullius argumentationis ratio probaverat, sed forte sine medio de medio facta quasi per se subsistens, tales et tali modo sibi petit lineas ordinari ut ab æqualitate primæ non discrepent; et matrem omnium figurarum (triangulum loquor), constitua t. Omnibus siquidem figuris dignior triangulus invenitur, qui quadrati vel circuli, vel figuræ cujuslibet rationem probat. Nam in propositione proposita non triangulus, sed trianguli linearum æqualitas in circulis comprobatur, ut cujuslibet trianguli rectum vel acutum, vel obtusum angulum proponentis differentia dignoscatur. Nam æquilaterus triangulus sicut lineas, sic angulos præterdit æquales. Sed nunc sacramentum trianguli videamus. In triangulo tres lineæ sic æmulantur unitatem, et ad invicem uniantur et accedunt ad se, ut fiat illis simile esse. Unde talis est in eo singularitas, ut nec augeri, vel minui, nec subtrahi quidquam possit ab eo, alioqui vel circulos, quibus probatur, excedit, si quid augetur; vel ad circulorum circumferentias non perveniet, si quid minuatur; vel totus destruetur, si quid subtrahatur.

Talis tamen in lineis pluralitas comprobatur, ut hæc non sit illa, vel tertia, vel e converso, alioqui non esset æquilaterus, cum nihil sit illud, cui est æquale, sed est unus aperte triangulus ille sine

PATROL. CCV.

A divisione trinitatis, trinus vero sine confusione unitatis. Non est enim in eo singularitas imperfecta, nec pluralitas superflua, quia nec imperfectionem ostendit in lineis, cum nihil minus habeant singula; nec superfluum geminationem in toto, cum nulla sint ibi imperfecta. Unde patet quod nulla est ibi partium dissimilitudo; non est etiam ibi collectio diversorum, quia non est turba. Non enim hoc vocabulum, *Triangulus*, nomen est collectivum: alioqui grammatice diceretur: *triangulus sunt*. Nec est ibi membrorum corporea compositio, quia non est corpus. Si enim corpus esset, constaret ex superficiebus. Probatur autem sic linearum æqualitas. Propositæ lineæ quæ vocetur *a*, talis circumducatur circulus, cujus finem circumferentiæ tangat, et centrum in capite ponat. Addatur etiam et secundus in quo ratio conversa discernatur, et vocetur *b*, et a capite datæ lineæ protrahatur secunda linea ad locum ad quem circuli conveniunt, quæ vocetur *c*, et probatur secunda a prima hoc modo: *a* et *b* a centro ad circumferentiam procedunt. Ergo *b* est æqualis *a*. Tertia vero, id est *c*, a prima et secunda probatur quadam argumentatione, quam logici vocant *a* primo, ad ultimum, hoc modo: *a* est æqualis *b*, quia hoc jam probatum erat. Sed *a* est æqualis *c*, quia a centro veniunt ad circumferentiam. Ergo *b* est æqualis *c*. Hoc autem totum dixi, ut scias, quod prima linea a nulla probatur; secunda a prima; tertia vero probatur ab utraque. Sed quando alij sua figura ab alia probatur; quid aliud quam esse suum contrahit ab illa, per quam sic esse, sicut est, comprobatur? Sed jam superest, ut veritatem signi signo veritatis comparemus. Sicut in triangulo pluralitatem in lineis, singularitatem in figura, sic in summa Trinitate et unitatem in substantia, et trinitatem in personis confitemur. Sicut nec addere, nec augere, nec minuere triangulo debere aliquid diximus, ita nec summæ Trinitati. Angemus enim si Patrem majorem dicimus, quam Filium, vel Spiritum sanctum. Minuimus, si Filium minorem, quam Patrem vel Spiritum sanctum, dicamus: subtrahimus autem, si unam tantum personam et non tres personas credamus. Pluralitatem vero sicut in lineis, sic in personis assignamus. Sicut enim *a* non est *b*, vel *c*: nec *b*, *a* vel *c*: nec *c*, *a* vel *b*: ita Pater non est Filius, vel Spiritus sanctus; nec Filius Pater vel Spiritus sanctus; nec Spiritus sanctus Pater vel Filius.

Et sicut lineæ æquales sunt ad invicem, ita et personæ. Qualis enim Pater, talis Filius, et Spiritus sanctus, et e converso. Sicut autem nec compositionem membrorum corpoream, nec dissimilitudinem partium, nec collectionem diversarum, illic esse demonstravimus; sic profecto nec ibi, quia sancta Trinitas nec est turba, nec corpus, nec imperfectionem in personis, nec superfluum geminationem habet in toto; sed est Deus unus sine divisione Trinitatis, trinus sine confusione unitatis. Sicut vero prima linearum a nulla, secunda a prima, tertia ab utraque; sic prima personarum, id

est Pater, a nullo; secunda vero, id est Filius, a Patre; tertia autem, id est Spiritus sanctus, ab utroque. Sicut autem æqualitas trianguli ex duobus circulis sic ad invicem ordinatis, ut alter in alterius medio collocetur; sic et sanctæ Trinitatis veritas ex duobus Testamentis (quorum alterum in altero intelligitur), novo scilicet et veteri, comprobatur: quorum dispositionem Ezechiel contemplatus, ait: *Et erat rota in medio rotæ (Ezech. 1)*. Rotam autem in medio rotæ esse, est unum testamentum intelligi in altero. Ad Trinitatem igitur comprobendam de primo Testamento, quasi de primo circulo, potest hoc argumentum adduci, Psalmista decente: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritus oris ejus omnis virtus eorum (Psal. xxxii)*. Per Verbum Filium, per Dominum Patrem, per Spiritum oris ejus Spiritum sanctum significare debemus. Sed quoniam per Filium et Spiritum sanctum, sicut per Patrem, cæli, et omnis virtus eorum, firmati sunt, patet in personis æqualitas. Singularitatem vero substantiæ ejus testamenti lator probat Dominus. *Audi, Israel, Deus tuus, Deus unus est (Deut. vi)*. De secundo vero Testamento, quasi de secundo circulo, ipsa veritas eandem pluralitatem probat, præcipiens discipulis, et dicens: *Ite, baptizantes in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti (Matth. xxviii)*. In nomine, ait, non in nominibus, ut ostendat unum nomen esse Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Sed et apertius personarum pluralitas ostensa est, ubi baptizato Domino Spiritus sanctus in similitudinem columbæ super eum descendit; et vox Patris audita est: *Hic est Filius meus dilectus (Matth. iii)*. Substantiæ vero singularitatem ipsa etiam veritas comprobatur dicens: *Ego et Pater unum sumus (Joan. xx)*. Hæc nostræ assertioni illud ineffabile nomen quod tetragrammaton vocant, eo quod ex quatuor constet figuris, videlicet, *jod, he, vau, he*, apertissime suffragari videtur. Nam litteræ istæ simul conjunctæ nomen unum efficiunt, quod essentiam divinam præfiguratur, videlicet *je ve*. Distinctæ vero per tres distinctiones tria efficiunt nomina, quæ tres designant hypostases, ut sit prima distinctio *je*, secunda *eu*, tertia *ve*.

Quod autem conjunctæ litteræ essentiam divinam significent, vel distinctæ, hypostases, ex litterarum interpretationibus potest perpendi. *Jod*, enim principium, he, *vita*, vau *ipsa*, heth, *vivacitas* interpretatur. Dicatur ergo *je ve*, id est principium vitæ ipsa vivacitas, ut sit sensus, ipsa omnium rerum vivacitas est principium vitæ temporalis et æternæ. Omnia enim per ipsum vivunt, qui est ipsa rerum vivacitas; et hæc est sola divina essentia. Prima vero litterarum distinctio, scilicet *je*, interpretatur principium vitæ. Istud Patri proprie ideo convenit, quia hoc vocabulum principium modis omnibus Patri congruit: Pater enim est totius Trinitatis principium. Principium Filii, quia Filius a Patre est generatione; principium Spiritus sancti, quia ab ipso est processione vel spiratione.

Principium etiam est ad creaturas. Hoc de Filio, hoc de Spiritu sancto dici non potest. Filius enim non est principium Patris, sed Spiritus sancti, et ad creaturas. Spiritus vero sanctus nec Patris nec Filii est principium, sed principium dicitur ad creaturas. Licet ergo Pater, et Filius, et Spiritus sanctus sint unum principium, tamen autonomastice Patri convenit, quod de ipso omnimodo prædicatur, non de Filio, nec de Spiritu sancto. Secunda distinctio, id est *eu*, *vita ipsa* interpretatur; et hæc Filio ideo proprie convenit, quia ipse hoc vocabulum *vita*, sibi singulariter appropriat, ubi ait: *Ego sum via, veritas, et vita (Joan. xiv)*. Unde Apostolus: *Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria (Colos. iii)*. Nam licet una sit *vita* Pater et Filius et Spiritus sanctus, Filius tamen unione deitatis animæ et carnis, aliter et quodam utiliori modo factus est omnium *vita*. In hoc enim quod Deus erat, temporalem contulit homini vitam, quoniam ipse est; sed per illam quam diximus unionem vitam contulit ei sempiternam, quoniam sine fine beatus est. Omnimodo igitur de Filio prædicatur hoc vocabulum *vita*. Tertia distinctio, id est *ve*, interpretatur *ipsa vivacitas*, et hæc Spiritui sancto proprie convenit, quo omnia vegetantur et foventur, ut suo calore vivant. Ipse enim est ardor Patris et Filii. Hinc scriptum est: *Spiritus Domini ferebatur super aquas (Gen. 1)*; vel sicut habet alia translatio, *incubabat aquis*, sicut mater ovis incubat, ut ea vivificet. Hinc etiam Ezechiel ait: *Hoc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego mittam in vos spiritum, et rivetis (Ezech. xxxvii)*. Et paulo post: *A quatuor ventis veni, spiritus, et insuffla super interfectos istos, et reviviscent (ibid.)*. Ut quomodo in prima conditione hominis insufflavit Deus in faciem ejus, et factus est homo in animam viventem, sic et conditi secunda, resurrectio mortuorum, insufflante spiritu vivificetur. Bene ergo Spiritus sanctus dicitur ipsa vivacitas; nam sicut in prima, sic in secunda conditione inspirante cuncta sancto Spiritu vivificata sunt, quia cunctorum est ipsa vivacitas.

Cum igitur decem sint nomina, quorum alia divinam significant essentiam, alia personarum pluralitatem, ut testatur Hebræa veritas, istud inter alia ideo dignius invenitur, et adeo, ut in lamina aurea in fronte sacerdotis portaretur; quod ipsum, sicut dictum est, utrumque, scilicet unitatem essentiae, et trinitatem significat personarum. Hæc enim sunt nomina, quæ essentiam representant: *Saddai*, quem robustum, et ad omnia sufficientem accipere possumus; secundum *El*, quod *Deus* sive *fortis* interpretatur. Deinde *Eloi* et *Elve*, quod et ipsum *Deus* dicitur: quintum *Sabaoth*, quod *virtutum*, vel *exercituum* Septuaginta transulerunt, sextum *Je, je*, quod in Exodo dicitur: *Qui est, misit me ad vos (Exod. iii)*: septimum *Iah*, quod in *Halleluiah*, extremam syllabam sonat, et invisibilis dicitur. Unde *Halleluiah*, *laudate invisibilem*,

interpretatur. Octavum vero, quod est, *Elohim*, idem est, ac si dicerem, *Dii nostri*, et cujus singularare est *Eloah*. Similiter cum dico *Adonai*, idem est, ac si dicam *Dominum*, cujus singularare est *Adon*. Unde ubi nos in Psalmo dicimus : *Ego dixi, Dii estis (Psal. LXXXI)*, Hebræus habet, *Elohim maten*, id est *Dii estis*. Hinc etiam Laban ad Jacob ait : *Cur furatus es elohim (Gen. xxxi)*, id est *deos meos*. Et Moyses : *Nou habebis elohim elim (Exod. xx)*, id est *deos alienos*. Lot quoque illos duos, qui cum eo loquebantur, angelos, *Adonai* appellavit, id est *Domini mei*. Quod tamen ista nomina cum verbo singulari plerumque junguntur, ad hoc fieri credimus, ut sic unus Deus in tribus personis demonstraretur, tum ut personarum pluralitas per hæc nomina monstraretur. Aperte etiam cum verbo plurali ponuntur in Hebraico plerumque. Unde cum dixisset Dominus ad Jacob : *Surge et ascende in Bethel, et habita ibi; et fac altare Deo, qui apparuit tibi (Gen. xxxv)*, hic singulariter ponitur, *Eloe niglu*, id est *Deus apparuit*. Sed cum postea Scriptura dicit, quod Jacob ædificavit ibi altare, et appellavit nomen loci Bethel, quia ibi apparuit ei Dominus, cum fugeret fratrem suum, hoc in Hebraico pluraliter ponitur. Habetur quippe, *Elohim niglam*, quod pluraliter dicitur, apparuerunt. Nam si singulariter dicere vellet, *nigla* id est apparuit, posuisset. Similiter quando David Deum laudans diceret : *Quæ est, ut populus tuus, gens in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret eam sibi in populum (II Reg. vii)*, hic et *Deus* et *ivit* in Hebraico pluraliter ponitur, scilicet *Elohim alchu*, quod iverunt significat, cujus singularare est *halac*, id est *ivit*. Manifeste ergo ostensum est quod quædam Hebraica nomina unitatem essentiali, quædam significant pluralitatem personarum. Istud vero nomen tetragrammaton, eo quod utrumque, sicut dictum est, præfiguratur, cæteris dignius invenitur : quod de triangulo diximus, in huius significatione nominis plenissime reperitur. Sed et modo talis inter eosdem circulos triangulus proponatur, cujus linea tantum secunda *b*, minio superinducatur : quæro a geometra, utrum in triangulo eadem singularitas in figura, vel pluralitas in lineis remanserit : utrum quantitas vel ratio trianguli mutata sit, utrum augmentum vel diminutionem receperit. Si enim non sit eadem singularitas, quæ prius, plures sunt figuræ : si major sit pluralitas, non est triangulus. Si quantitatem excessit, excedit circulos ; si diminutionem, non pervenit ad eos

Unde patet quod eadem singularitas, pluralitas, et quantitas, mutata non fuit. Non minima nostræ fidei nobis hic triangulus sacramenta ostendit, quia quamvis Pater, et Filius, et Spiritus sanctus unum sint in essentia, solus tamen filius rubore carnis sic superinduci potuit; ut in nullo diminutionem pateretur Trinitas, nec essentiali divideretur unitas, nec augmenti superfluitatem reciperet, nec imperfectionis detrimentum.

Sicut autem hujus sanctæ Trinitatis vestigium, et veræ fidei sacramentum, et rationem quæ erat extra se necessario confirmavit, ita per rationem quæ erat intra se, confirmare potuit, triplicem in anima considerans virtutem, et eas non a seipso, sed a Deo, se recepisse non ambigens, rationem scilicet, et sapientiam et amorem. Consideravit enim, quod ex ratione nascebatur sapientia. Ideo enim bruta animalia non sunt susceptibilia disciplinæ, quia rationabilia non sunt; et placuit ei sapientia sua, quæ a brutis animalibus eum dividebat; et dilexit eam, et consideravit, unde amor ille, quo ille diligebat sapientiam suam, procederet, et vidit quia ex ipsa ratione et sapientia. Rationabile enim est, et viri sapientis, ut diligat sapientiam suam.

Consideravit ergo tria in se: rationem, quæ erat quædam vis animæ, quasi a nullo subsistens; sapientiam, quæ nascebatur a ratione; amorem, qui procedebat ex utraque: et hæc eadem in Deo contemplatus est. Non enim erat congruum, ut impotens diceretur Deus, qui sibi rationis potentiam dederat; nec stultus, qui sic ordinate et sapienter sapientiam ex ratione infuderat; nec habens odio sapientiam suam, cum hoc ex humana stultitia procedebat: sed aperte cognitio in Deo potentiam, et sapientiam, et benignitatem declarat. Et quoniam nihil in Deo diversum ausus est confiteri, nec verum erat: sed unum est totum quod est essentiali, unitatem in Trinitate illa compulsus est ex ratione adorare. Et iterum, cum nihil esset imperfectum in Deo, nec superfluum geminationem in se habebat, nullam in eo partium dissimilitudinem ausus est adorare: sed sicut illam personam, quæ a nullo erat; sic et Filium, qui est a Patre; vel Spiritum sanctum, qui est ab utroque, Deum credit sine dubio esse. Quia tamen unum in se erant illæ tres personæ, non ipsas tres Deos, sed unum oportuit eum credere. His igitur cognitio, non minus devotus quam fidelis, quæsivit nomina, quibus ad memoriam tres illas personas et facilius revocaret, et devotus adoraret. Et sicut inter homines videbat, quia pater dicebatur ille, a quo filius erat; filius vero, qui erat a patre, Patrem et Filium nominavit: nec matrem vel filiam nominare voleit illum, in quo nihil femininum cognoscebat. Spiritum vero sanctum, qui erat ab utroque, et utriusque nomen assignavit, ut ex hoc ipso procedere dignosceretur ex utroque. Pater enim spiritus, et Filius; Pater sanctus, et Filius; unde Spiritum sanctum sic voluit appellare. Notanda tamen differentia inter hæc quæ in se cognovit, et illas tres personas, quas extra se contemplatus est. Nam illa quæ sunt in homine, adesse possunt et abesse, præter subjecti corruptionem: aliqua eorum dico, etsi non omnia, et animam etiam secundum majus aut minus afficiunt. In Deo vero quidquid est, et vere est, et essentialiter est: et unum est totum quod est. Unde patet quod in trianguli ratione familiarius Trinitatis invenies sacramentum. Sic igitur per triangulum in fide confirmamur: sed

non minus, si inspicias diligenter, in moribus in-
formamur. Quia enim nos non tantum in anima
gloriarī, sed etiam corpus humilitatis nostræ con-
figurari corpori claritatis Christi credimus et con-
stemur: utrumque nostrum hominem, exteriorem
per opera, per affectiones interiores, Deo com-
mendare debemus. Quod tunc digne fiet, si diver-
sas actiones diversis ita compaginamus virtutibus,
ut quibusdam perfectionis circulis nobis impressis
coronam æmulari perpetuam cognoscamus. Qua-
tuor enim affectiones animi manifestum est esse,
quibus si quatuor principales virtutes conjunxeris,
quemdam vitæ perfectionis circulum expriment,
quem Dominus in coronam interiori tuo homini
commutabit. Debent enim a!n vicem quatuor illæ
virtutes copulari, quia humanarum rerum vera per-
fectio illa est, quæ novit prudentiæ lumen, tempe-
rantia decus, fortitudinis robor, justitiæ sanctita-
tem. Sicut enim ait Jacobus in Epistola sua: *Qui
in uno offenderit, factus est omnium reus (Jacob. 11)*.
Prudentia siquidem sine fortitudine, est quasi gla-
dius in manu contracti; fortitudo vero sine pruden-
tia, quasi gladius in manu furiosi. Rursus sine for-
titudine diu stare non potest homo, cum justificari
hominem, sit mortificari carnem. Nec etiam stare
potest justitia sine temperantia, cum scriptum sit:
Fili, ne sis nimium justus (Eccli. vii). Insuper et
prudentia sine temperantia non permanet, quia scri-
ptum est: *Non plus sapere, quam oportet sapere;
sed sapere ad sobrietatem (Rom. xii)*.

Sed quando scit homo quid debeat facere, et fa-
cit quod scit, vere justus est, si tamen per tempe-
rantiam justitia moderetur. Debet enim prudentia
esse et justa, et fortis, et temperata. Similiter justitia
fortis, et prudens, et temperata; fortitudo autem
prudens, et justa et temperata: temperantia vero pruden-
s, et fortis et justa. Ut igitur virtutes istæ per-
fectionis circulum perficiant, debent in te quatuor
affectionibus, quasi quodam bitumine colligari, id
est tristitia, et desiderio, lætitia et timore. Pruden-
tiam siquidem temperantiæ ligat tristitia. Qui enim
sapiens est, magis diligit domum luctus quam gau-
dii, sciens, quod vanitas vanitatum, et omnia vani-
tas, sicut scriptum est: *Qui apponit scientiam,
apponit et dolorem (Eccl. 1)*. Et quia ipsa tristitia
ad temperantiam pertineat, ipsa carnis maceratio
docet. Si enim gastrimargia luxuriam movet et gau-
dium, juxta illud: *Sedit populus manducare et bi-
bere, et resurrexerunt ludere (Exod. xxxii)*; non incon-
grue temperantiæ, quæ gastrimargiæ opponitur,
tristitia copulatur. Prudentiam vero fortitudini con-
jungit desiderium. Libenter enim audit et operatur
homo, quæ diligit: nihil amanti difficile est. Quid-
quid agit homo, grave videtur, si displiceat, sicut
contrario leve, si placeat. Ad percipiendam vero
disciplinam frustra aures carnis accommodat, qui
cordis aurem obturat. Fortitudini justitiam ligat læ-
titia. Nam ex mentis fortitudine procedit, illa operis
hilaritas, quæ justitiam operatur, sicut scriptum

A est: *Hilarem enim datorem diligit Deus (II Cor. 13)*.
Justitiæ vero temperantiam copulat timor, il-
lum dico, quem filialem dicimus, non servilem.
Nam servilem virtus consummata repellit, sicut
scriptum est: *Perfecta charitas foras mittit timo-
rem (I Joan. 14)*. Filialem vero semper accendit et
auget, sicut de eodem timore scriptum est: *Beatus
homo, qui semper est pavidus (Prov. xviii)*. Debet
tamen etiam timor iste per justitiæ regulam ita mo-
derari, ne pusillanimitatem incurramus, vel despe-
rationem, quia scriptum est: *Nunquam timor ma-
lus est, nisi quando nimium est*. Si sic igitur temperet-
ur justitia temperantiæ, justitiam proculdubio timor
copulabit.

B Ut igitur hæc sub compendio repetamus, diximus
quia primum perfectionis circulum perficit tempe-
rantia prudentiæ per tristitiam, prudentia fortitu-
dini per desiderium, fortitudo justitiæ per lætiti-
am, justitia temperantiæ solidata per timorem. Simili-
ter et secundum exteriorem nostrum hominem per-
fectum reddentem circulum investigare poterimus,
si quatuor honorum operum genera virtutibus eis-
dem copulemus. Quisquis enim in actibus suis
perfectus esse desiderat, totus esse debet in consi-
liis, in remediis, obsequiis, subsidiis. In consi-
liis, si nosse suum in utilitatem proximorum effun-
dat; in obsequiis, si beneficiis eos præveniat; in
subsidiis, si in negotiis eorum tractandis terrorem
divitum non pertimescat; in remediis, si in neces-
sitatibus eorum etiam manus proprias imponat.
C Non enim tantum verba, vel nostra, sed etiam nos
ipsos proximis effundere funditus est necesse. Con-
silia igitur subsidiis ligat prudentia; sapientis enim
est, et scire consilia et dare, et causas aliorum tra-
ctare. Subsidia obsequiis ligat fortitudo; magna-
nimi enim est vultus potentium non formidare,
et sua cæteris communicare. Obsequia remediis ligat
justitia, quia solius viri justus est, se et sua proximi-
s impendere. Remedia consiliis ligat temperan-
tia; consilia enim et remedia, quibus prævenit alios,
sic debet homo per temperantiam moderari, ut nec
proximos propter se, nec se propter proximos par-
vipendat. Ecce, ni fallor, duos habes circulos: al-
ter quorum nec totus intra, nec totus extra alterum
D invenitur. In parte enim conveniunt, et in parte
differunt. In illa igitur parte, qua conveniunt, id
est in quatuor virtutibus, alter in altero compre-
henditur; in illa vero parte qua differunt, quasi ex-
tra alterum aliter invenitur. Tales enim oportuit in-
veniri. Et ex his duobus circulis triplicem humanæ
vitæ perpendere potes utilitatem, per quam utilis
debet esse homo Deo, sibi, et proximo. Deo per
simplicitatem vel innocentiam; quæ utrumque homi-
nem Deo commendans, quasi utriusque circuli
circumferentias tangit; ideo maxime, quod ex qua-
tuor virtutibus, quas in utroque circulo assignamus,
habeatur. Sibi per sobrietatem, quæ exteriorem homi-
nem debilitat, et interiorem confortat; et ex timore
et desiderio proveniens, quasi proximi circuli

circumferentiam tangit; proximo per pietatem, ex qua consilia, obsequia, subsidia, remedia, proveniunt. Unde quasi secundi circuli circumferentiam tangit, et est quasi data linea simplicitas, propter quam habendam duos circulos impressisti. Sed quoniam sola simplicitas perfectionem non facit; quia scriptum est: *Ephraim columba seducta, non habens cor* (*Ose. vii*), per columbam profecto designans simplicitatem, debuit perfectionis triangulus perfici per pietatem et sobrietatem.

Si igitur hæc omnia, quæ simplici sermone vix teneri poterant, per exemplum suppositum, non semel, sed sæpe, non ore, sed corde ruminando retractentur, quid aliud quam trianguli hujus perfectio in tenuissimo pulvere compingetur? Solet enim per pulverem, operum nostrorum retractatio designari; sicut in Exodo legitur, Domino dicente ad Moysen: *Sume tibi, ait, aromata, stacten et onycha, galbanum boni odoris, et thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia: faciesque thymiana compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, et purum, et sanctificatione dignissimum. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, ponas ex eo coram tabernaculo testimonii* (*Exod. xxx*). «Thymiana, ait Gregorius (19), ex aromatis compositum facimus, cum in altari cordis virtutum multiplicitate redolemus. In tenuissimum vero pulverem aromata universa conterimus, cum bona nostra in pilo cordis occulta discussione retractamus. Aromata enim in pulverem redigere, est virtutes recogitando terere. » In pulverem virtutes depingit, qui se pulverem esse non ambigit. In pulvere pietatem depingebat, qui Sodomitis et Gomorrhæis compassus, humiliter Domino dicebat: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* (*Gen. xviii*). Et propheta: *Memento, Domine, quoniam pulvis sumus* (*Psal. cii*). Frustra enim se exercet in virtutibus, qui adhuc inflatus per superbiam, se pulverem esse non recordatur. Det Deus Pater, ut ita virtutes universas in pulverem possimus redigere, ut perfectionis circulis nobis impressis coronam perpetuam mereamur habere, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXIII.

IN NATIVITATE S. JOANNIS BAPTISTÆ.

Benedixit Dominus Isaac, et habitavit ad puteum visionis (*Gen. xxv*). Fidelis sermo, et omni acceptione dignus: Isaac quidem ad præmium, nobis ad meritum, omnibus ad exemplum. Si enim nobis a Deo daretur intelligi, quæ sit visio Isaïæ filii Amos (*Isai. i*), quis liber visionum Nahum (*Nahum i*); quæ sint illæ, quas vidit Ezechiel (*Ezech. i*), mirabiles visiones Dei; quæ tandem omnium oracula prophetarum, qui olim Videntes dicebantur; aliquando et hoc daretur intelligi, qua benedictione dignus sit, qui habitat ad puteum visionis. Visiones

A quippe prophetarum, pro suorum profunditate uysteriorum, puteis comparantur. Sed cum vas meum ad aquas visionis porto, videor antiquum illud renovare proverbium: Ecce Saul inter prophetas. Quis enim mihi det, vel saltem transire juxta puteum visionis? Supervenientes allophylos formido, qui solent terra puteos adimplere (*I Reg. xi*). Deficit insuper aqua de utre, quia vas fictile et contractum, sine ligatura et operculo porto, nec in quo hauriam habeo, et puteus altus est. Propter hoc facta est anima mea sicut terra sine aqua Deo; et sicut Agar fugiens et sitiens in deserto, tanto longe facta est, et peregrina ab Abraham, quanto in longinquam regionem descendit pascere porcos. *Hæc mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar; multum incola fuit* (*Psal. cxix*), vel quod idem est, facta est anima mea. Sed hoc parum mihi. Nam in Cedar habitavi cum habitantibus Cedar: quippe qui moram feci in tenebris peccatorum, quem toties excæcaverunt per ignorantiam squamæ Pauli, calidum stercus hirundinum per cupiditatem, Dalila per voluptatem, cum populo qui habitat in tenebris, et habitante in regione umbræ mortis, non potuit mihi lux oriri, nec sol justitiæ, nec habitare potui ad puteum visionis; tamen fiduciam habens in illum, qui aperuit oculos sitientis Agar, ut videret puteum visionis aquæ vivæ, aperiet oculos meos, ut nobis pariter et vobis, imo et camelis nostris aquam hauriam, et potum tribuam de puteo visionis. Nam ad hoc ut oculi nostri aperiantur, posuit lucernam Dominus super candelabrum, ut cæcos illuminaret, domos everteret, drachmam perditam inveniret. Hinc scriptum est: *Erat Joannes lucerna ardens et lucens* (*Joan. v*). Ardens sibi, sed lucens proximo. Et tanto clarius, quanto per ipsum nobis omnem viam justitiæ Dominus declaravit. Nam cum alia via justitiæ propalata sit patriarchis, alia prophetis, alia apostolis, alia martyribus, alia confessoribus, alia virginibus, alia eremitis, breve fecit Dominus omnium in Joanne justitiæ compendium semitarum.

Hæc igitur lucerna præeunte et prævia oculos aperiam, ut videam puteum visionis, et hauriam vobis aquam: si tamen vas meum dignetur implere, qui dixit: *Aperi os tuum, et implebo illud* (*Psal. lxxx*). Multa quidem puteorum colligimus mysteria de sacris Scripturis, quorum alia benedictione, alia vero digna sunt admiratione. Legimus enim quod Jeremias funibus submissus in puteum, aliis tandem funibus de pannis factis veteribus emissus est. Res mira, et omni admiratione digna! Si sic natus elephas, quomodo pertransibit agnus? Si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt? Si enim usque ad excelsum Domini, (sic enim Jeremias interpretatur), perveniunt aquæ, quis minor eo poterit tutus esse? Nobis enim hoc ponitur ad exemplum, quia multoties circumple-

etuntur nos funes peccatorum, et in tantam abyssum peccatorum submitunt, ut clamare merito cum Psalmista debeamus: *Non me demergat tempestas aquæ, nec absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum (Psal. Lxviii)*. Sed pannis veteribus emittuntur, qui antiquorum exemplo humilitatem paupertatis imitantur. Hinc est quod Moyses considerans pariter et cognoscens, quod qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat, et per hoc cadit in puteum, dum fugeret ab Ægypto, et veniret in desertum, levavit oculos suos, et vidit puteum, juxta quem septem filiae Raguelis sacerdotis Madian erant, ut oves adaquarent. Sed cum pastores terræ illius potum ovibus prohiberent, Moyses pastores expulit, oves adaquavit, et unam de filiabus sacerdotis Madian, nomine Sēphoram, desponsavit. Hoc est quod scriptum est: *Erat Moyses eruditus omni scientiā Ægyptiorum (Act. vii)*. Nam puteus doctrinam significat. Septem vero filias, septem arbitror artes liberales, in quibus scientiā Ægyptiorum designatur, quarum oves philosophi, pastores physici et doctores; sacerdos Madian adiutor earum, gentilis, et per hoc filius iniquitatis, quia Madian *iniquitas* interpretatur. Sed cum pastores illi oves impedirent, sicut hodie philosophi doctores subjectos impediunt, qui ad nullam perfectionem eos adducunt, Moyses primo filias adaquavit, postea oves, quando primo in artibus mysteria divinitatis agnovit, et exemplum scientiæ ipsi Ægyptiis ministravit. Ad hoc enim liberales artes inventæ sunt, ut theologiæ deserviant. Nam cum in quibusdam earum vel res sine vocibus, vel voces sine rebus significativæ sint, tanto eorum indiget theologia ministerio, quanto res et voces in ea significant. Ubi enim magis indigemus verbo, quam cum loquimur de Verbo? Ubi magis indigemus ornatu verbi, quam cum de Verbo loquimur specioso forma præ filiis hominum; quod splendor est Patris, et figura substantiæ ejus? Unde et plerumque amborum figura (20). Ubi magis indigemus rationali verbo, quam cum loquimur sapientiam? Ergo tanquam pedissequa grammatica deserviat verbo, ornatui verborum rhetorica, logica rationi. Rerum autem significatio vel circa formam, vel circa naturam consistit. Nam pro sui rapacitate quam habet a natura, lupus diabolum, pro sui simplicitate, agnus Christum insinuat. Et in hoc quasi pedissequa dominiæ physici deservit theologiæ. Forma vero consistit in numero, in mensura, et proportionem et motu.

Igitur in numeris deservit theologiæ arithmetica, in mensuris geometria, in proportionem musica, in motu vero astronomia. Nam ex ortu et motu novæ stellæ novi Regis ortum Magi cognoverunt. Illa tamen de talibus scripturis nobis servare debemus, quæ nos per contemplationem rationis penitus de-

(20) Deest aliquid.

beant in altum elevare. *Et accepit, ait Scriptura, Moyses Sēphoram filiam sacerdotis Madian (Exod. ii)*. Sēphora avis interpretatur, filia sacerdotis; Madian *iniquitas* est, sacerdos Madian *magister iniquitatis*. Nam quamvis magister iniquitatis sit ille, ejus doctrina, si mores informat, respuenda non est. Unde et obstetrices Ægypti, quarum una Sēphora, altera Phua vocabatur, quamvis in contrarium Pharo præcepisset, masculos servarunt; timuerunt enim Dominum. Nam quidquid in te virile debet esse, per doctrinam duplicem poteris servare, unam quæ mores informat, et alteram quæ fidem ædificat, quamvis Ægyptiæ, quamvis a magistris tenebrarum, id est infidelitatis inventæ sint. Phua quippe, quæ *rubens*, vel *revecunda* dicitur, illam quæ mores corporum per activam vitam informat, doctrinam insinuat. Sēphora vero, quæ ut dictum est, *avis* interpretatur, illam quæ mentem per contemplationem elevat, doctrinam demonstrat. Hinc est, quod consilio Chusi infatuatum legitur consilium Achitophel. Consilium quippe dederat Absaloni contra David. *Et ait Chusi: Non hac vice bonum consilium dedit Achitophel (II Reg. xvii)*. Tunc usus Chusi consilio Nathan et Sadoch, misit Achimaan et Jonathan ad David dicens: Noli in campestribus esse, sed ascende in montem. Qui cum abirent, vidit eos puer, et nuntiavit Absaloni. Qui misit nuntios, ut apprehenderet eos. Erat autem quidam vir habens puteum in vestibulo domus, in quo illi timentes absconderunt se. Et ecce quædam mulier velamen posuit super os putei. Unde illusi nuntii Absalonis reversi sunt. Illi vero duo nuntiantes David consilium Chusi, liberaverunt eum de manu Absalonis. Absalon qui *pax patris* interpretatur, typum tenet hæretici, qui cælestis pacem patris nuntiare se dicit, et aliis hanc promittit. Sed quamvis hoc dicat, tamen persequitur patrem suum David. Consiliarius autem ejus Achitophel, qui *fratris ruina* dicitur, hæresiarcham insinuat, quia per ipsum ruit frater ille cuius pater Christus, a quo et Christianus. Omnes enim in Christo fratres sumus. *Non accepistis, ait Apostolus, spiritum servitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater (Rom. viii)*. Sed hujus consilium infatuat Chusi. Chusi Æthiops interpretatur.

Ergo consilio Chusi infatuatur consilium Achitophel, quia consilium heresiarchæ gentilium plerumque condemnat auctoritas; ita tamen si auctoritas eorum legi consentiat et prophetis. Nam et ipse Chusi usus est consilio Nathan et Sadoch. Per Nathan prophetia, per Sadoch sacerdotem lex figuratur. Eorum enim Chusi usus consilio misit ad David Achimaan et Jonathan. Quod primum dixi Phuam, hoc idem dico Achimaan. Achimaan quippe *fratris mei decor* interpretatur. Duo autem fratres

ex uno patre et una matre nascuntur, exterior videlicet et interior homo. Interior homo semper existens est decor. Ad hoc enim semper interior nititur, quomodo per munditiam decorus exterior efficiatur. Ergo per Achimaan illa quæ mores informat, activa vita figuratur. Per Jonathan autem, qui columbæ donum dicitur, illud idem quod per Sephoram figuratur, illa videlicet doctrina, quæ rationis alis per contemplationem nos erigit : hoc tamen excepto, quod illic generaliter avis, ibi specialiter columba, avis scilicet gemebunda nominatur. Et bene, quia illa nobis doctrina necessaria est, quæ dolores docet et gemitus, ut scriptum est : *Qui apponit scientiam, apponit et dolorem (Eccle. 1)*. Et iterum : *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime meæ (Isai. xxxviii)*. Puer autem qui eos vidit et nutriavit Absaloni, fidelis est, qui per puritatem mentis intelligit et discernit Scripturas : Absalonis nuntiat, quia convincit hæreticum. Sed mittit post eos jacula Scripturarum, quas pervertit, et videntur ejus hæresi suffragari. Sed ecce vir oriens nomen ejus, cujus domus est Ecclesia, habebat in vestibulo puteum, id est profunda mysteria Scripturarum, ubi ea quæ vel activæ vel contemplativæ convenient, sub velamine litteræ occulta sunt. Expandit enim velamen mulier illa, quæ accendit lucernam, sapientia scilicet summi Patris. Unde et per velamen litteræ decepti sunt, qui persequiebantur David. Illi vero duo consulunt David, ut latam vitiorum viam deserat, et ascendat montem virtutum, Achimaan manu fortem, Jonathan vultu desiderabilem, et uterque David. Vis audire consilium Achimaas, et hoc ipsum consilio Nathan et Sadoch?

*Infantem nudum cum te natura creavit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.*

Unde dictum est : *Beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnum cælorum (Luc. vi)*. Et iterum :

*Animum rege, qui nisi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catenis.
(HORAT., Epist. 1, ep. 2, vers. 60, 61.)*

Unde et in sacra Scriptura : *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ab ipso vita procedit (Prov. iv)*. Vis audire consilium Jonathan?

Jam nova progenies cælo demittitur alto.

(Virg. Eclog. 4, vers. 7.)

Unde et Isaias : *Ecce virgo concipiet, etc. (Isai. vii)*. Sic vasa aurea furamur Ægyptiis, sic gignimus ex concubinis. Sic Hebræo servit proselytus, abscisis unguibus et rasis capillis, quia tanta est gloria cherub, ut vox ejus audiatur in atrio exteriori. Quamvis ergo vel circa ea quæ mores ædificant, vel fidei testimonium habent, nos Scripturæ philosophorum erudiant, quia tamen non sunt putei visionum, nec ad quos Isaac habitat, non est nobis tutum longiorem ibi moram facere, vel diutius habitare, sed paululum gustata aqua pertransire. Propterea et mulier dicebat quærentibus Achimaan et Jonathan : *Paululum gustata aqua transierunt*

(II Reg. xvii). Breviter quippe velut introductionis modo debemus tales aquas gustare, ut postmodum aquam sapientiæ salutaris diutius hauriamus de puteis Salvatoris. Illam quippe philosophiæ doctrinam, quasi meretricem, quasi peregrinam, quasi concubinam cognoscere; theologiam vero quasi unicam, quasi domesticam, quasi reginam diligere. Hinc est quod Abraham locutus est ad puerum suum : *Jura, inquit, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito : sed ad terram et ad cognationem meam profisciscaris, et inde accipies uxorem filio meo (Gen. xxiv)*. Ipsas ergo filias Chananæorum, vel sibi vel filio suo habuit quasi pedissequas et peregrinas, non autem ut dominas, aut domesticas. Abiit ergo puer, et ductis secum decem camelis, venit ad fontem aquæ; et ait intra se : *Puella cui dixero, Da mihi aquam, et illa dixerit, Tibi et camelis tuis potum tribuam, ipsa est, quam præparasti, Domine, filio domui mei. Vix sermonem compleverat, et ecce Rebecca. Quæ reversa ad puteum, et puerum et camelos adaquavit. Quam secum duceus, invenerunt Isaac ad puteum aquæ vivæ.*

Ecce iterum, dilectissimi fratres, oculos aperio, et duos puteos aquæ vivæ respicio. In uno quorum puer Isaac Rebeccam, in altero Rebecca Isaac reperit, cum egreditur ad meditandum. In his duobus duplex illa doctrina designatur, quarum una mores, altera fidem ædificat. Tanto tamen excellentius et evidentius, quanto cæteras artes artium et regimen animarum, theologia præcellit. Abraham quippe, qui *pater multarum gentium* interpretatur, humani sensus tenet imaginem, quia sicut Abraham genuit Ismael de Agar, scilicet de concubina filium adulterum et odibilem, de Sara Isaac, de sponsa scilicet filium promissionis et legitimum; de Cethura vero uxore secunda filium iniquitatis, prout interpretatur Madian : sic sensus humanus de conscientia, cum peregrinatur a Deo suo, voluntatem pessimam parit, et odibilem Deo. Quandoque vero de conscientia, cum tenet principatum virtutum, cum deesse ei incipiunt muliebria; cum nihil femineum, sed totum virile in se sentit, parit fructum spiritus, quod est gaudium, pax, patientia, etc. Plerumque de Cethura, quæ *incensum* vel *thymiana* dicitur, corpore fere emortuo, Madian, id est filium iniquitatis gignit. Et quamvis tentatio carnalis in ipsa sit emortua, et bonum odorem in omni loco conscientia redoleat, tamen ex hoc ipso filium iniquitatis gignit, cum inde vel vanam gloriam, vel superbiam, vel contemptum conscientia concipit. Habet tamen servum fidelem, et seniore domus suæ, rationem scilicet, qui sibi decem camelos sternit, cum omnem sensualitatem sibi subjicit. Illic igitur primo accedit ad fontem aquæ, cum accedit ad initium sapientiæ. Initium enim sapientiæ timor Domini. Cum enim menti timorem ratio incutit, servus ad fontem aquæ venit. Talem ergo servus puellam quærit, quæ sibi et camelis

potum tribuat; videlicet quæ rationem et ipsam sensualitatem aqua sapientiæ salutaris reficiat, quæ fluit de timore filiali. Et ecce Rebecca, quæ *patientia* interpretatur. Patientia quippe occurrit rationi, et timore reficit filiali, cum hydriam conscientia replet aqua sapientiæ salutaris. Dicit igitur servus Rebecca in camelo. Servus Rebecca ducit, cum patientia ratiabiliter viam veritatis incedit. Sed adhuc in camelo, quia nec in Deo, nec propter Deum, sed alicujus causa sensualitatis de adversario vindictam non quærit, eo quod vel damna majora metuit, vel vindicandi tempus aut locus non accedit.

Sed cum Isaac occurrit ad puteum, ubi egressus est ad meditandum, Rebecca de camelo descendit (Gen. xxiv), cum nihil habet sensualitatis. Quod tunc digne fit, si de puteo in meditationibus suis haurit aquam devotionis. Et Isaac conjugitur, cum gaudio copulatur, cum voluntaria efficitur. Unde Isaac *gaudium* interpretatur. Ut autem hanc voluntariam patientiam sensus humanus per rationem acquirit, primo omnium necesse est, ut illum ante oculos mentis ponat, qui propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, ignem suæ divinitatis sub cinere nostræ mortalitatis tavit, et propter injustos ab injustis injuste teneri voluit, et per patientiam voluntariam pati, ut pro nobis offerret sacrificium Deo Patri. Et sol justitiæ, qui primo in nubilo videbatur, propter iram, postmodum non tam ardens quam lucens appareret per dilectionem.

Recurrendum est igitur ad puteum, in quo patres nostri, id est prophetæ sub mysteriorum velamine ignem divinitatis absconderunt, sed nepotes eorum, id est apostoli sub illis mysteriis aquam crassam, id est Christum humanatum cognoverunt (II Machab. 1). Aquam propter humanitatem, crassam propter charitatis pinguedinem. Qui sacerdos et hostia factus obtulit holocaustum pro nobis; et per hoc reconciliavit ima summis. Tunc a Moyse velamen amovit, libros signatos aperuit, lapidem ab ore putei sustulit, ut quasi Jacob oves Rachelis adquaret, id est filios Synagogæ spirituali verbo satiaret, et ipsam Rachelem sibi desponsaret, id est Ecclesiam de Judæis congregatam sibi uniret. Sed hoc modicum suæ pietati: quia et Ecclesiam de gentibus verbo vitæ satiavit, cum Samaritanæ hydriam, quam invenit ad puteum Jacob, fonte baptismatis adimplevit (Joan. iv). Ut igitur in his omnibus doctus, et per hoc omni benedictione dignus, non solum habitabat, sed et fodiebat puteos visionis Isaac. Omnis enim, de qua supra dictum est, doctrina, sub quadruplici doctrina, logica, ethica, physica, theologia concluditur. Logica rationalis scientia est, ethica moralis, physica naturalis, theologia spiritualis. Primum puteum fodit Isaac, et vocavit eum inimicitias (Gen. xxvi), quia cum homo juxta rationem vivere incipit, vel desiderat, inimicatur ei mundus, inimicatur caro, adversatur dia-

bolus. Si vero compositioni morum intendat, calumniantur hoc operibus suis pastores, qui cum aquam limpilissimam hanc biberint per doctrinam, operibus suis quasi pedibus eam ovibus terbant. Propter hoc puteus ille Calumnia vocabatur, pastoribus illis dicentibus: *Nostra est aqua* (ibid.). Cum enim pastores solent redargui, et respondent arguenti, Non est tuum arguere, quia nostrum est leges cadere, videntur dicere, *Nostra est aqua*. Tertius puteus, quem vocavit abundantiam (ibid.), naturalis est scientia: qui tanto fecundius abundat, quanto non solum hominibus, sed et ipsis brutis animalibus potum propinat. Neque enim est animal brutum, quod naturam non custodiat. Quartus puteus qui dicitur Juramenti vel Satiæ (ibid.), spiritualis est scientia. Qui per hoc satiæ dicitur, quia per ipsum verbo Dei sitiens anima satiatur. Juramenti vero dicitur, quod secundum historiam, et secundum sensum spiritualem Abimelech, Ochozar, et Phicol ibi fœderantur (Gen. xxvi). Teste siquidem Origene, per Phicol, qui interpretatur *es omnium*, moralis scientia, per Ochozar, qui *tenens* dicitur, naturalis; per Abimelech, qui *pater meus justus* dicitur, rationalis scientia figuratur.

Isti ergo cum Isaac ad puteum fœlus inveniunt, cum tres illæ scientiæ cum spirituali scientia conveniunt. Quidquid enim naturæ, quidquid rationis, quidquid morum est, docet sapientia spiritualis. Propter hoc puteus iste vocatur puteus visionis. Hujus autem putei puer Isaac aquam vehementius erumpentem invenit, et inventam Domino nuntiavit. Aquam quippe hujus putei primo bibit, et fontem ejus putei foras derivavit. Sed quis putas puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo (Luc. 1). Ipse est de quo pater suus Zacharias ait: *Tu, puer, propheta Altissimi vocaberis* (ibid.). Hic igitur aquam illam de puteo bibit, de qua scriptum est: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (Joan. vii). Vultis animadvertere, quomodo aquis istis se primo reficit, et quomodo nos? Ponamus historiæ fundamentum: *Fuit in diebus Herodis regis Sacerdos, nomine Zacharias, de vice Abia, et uxor ejus de familia Aaron, nomine Elisabeth* (Luc. 1). Elisabeth autem *Dei mei juramentum*, vel *Dei mei satiæ* interpretatur. Jam sub nomine Elisabeth puteum Juramenti vel Satiæ tenemus. Sed quod Dei mei juramentum? *Juravi*, ait Dominus, *ut non adjiciam aquas diluviæ super terram* (Gen. ix). Et iterum: *Juravit Dominus, et non penitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. cix). Et rursus ad Abraham: *Per memetipsum juravi quia non pepercisti filio tuo Isaac, faciam te in gentem magnam* (Gen. xxii). Et iterum Zacharias: *Jurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis*. Hæc omnia Deus juraverat, sed nihil horum compleverat, quia nondum aqua inventa erat in puteo juramenti, sed sterilis erat Elisabeth, id est sine fructu operis erat Dei mei juramentum, quia ipse in Evangelio ait: *Cito-*

meus est, ut faciam voluntatem Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam æternam (Joan. iv). Cum nec istud complevisset, non erat aqua in puteo satietatis inventa, sed sterilis erat Elisabeth, quia necdum pervenerat Dei mei satietas ad effectum. Sed puer intravit puteum Juramenti, ventrem scilicet Elisabeth, et flumina de ventre fluxerunt aquæ vivæ.

Vultis audire quomodo de ventre fluxerunt aquæ vivæ? Unde hoc mihi, ait Elisabeth, *ut veniat mater Domini mei ad me? (Luc. i.)* Ecce enim puer ille, qui fodit puteum ventris, exsultavit in gaudio, quia aquam sapientiæ salutaris invenit. Sed et nobis hujus aquæ plenitudinem effudit, qui nobis perfectionem et gratiæ exemplum nascendo, vivendo, moriendo, ministravit. *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos quidam, nomine Zacharias (ibid.).* Zacharias quippe memoria Domini interpretatur. Sed quid dicit Salomon? *In die malorum, ne immemor sis bonorum (Eccli. xi).* Dies autem malorum est, de quo ait Jeremias: *Diem hominis non desideravi, Domine tu scis (Jer. xvii).* Dies igitur malorum, et dies hominis, dies sunt Herodis. Herodes quippe gloria pellis interpretatur. Ergo dies eorum, dies Herodis sunt, qui non in anima, sed in pelle gloriatur. Omnis gloria filiorum Regis ab intus; sed deforis est peccatorum gloria. Maledictus enim fuit ille Judæ filius, qui Her, id est pellis vocabatur. Nec nisi detracta pelle hostiæ Deo sacrificium gratum accipitur. In diebus igitur Herodis Zacharias templum ingreditur, cum inter prosperitates et carnis gloriam, Domini sui justitiæ memoratur: et ea quæ carnis sunt parvipendens, illi soli vult adherere per devotionem, cui offert incensum boni odoris per orationem. Ille enim, qui mundi prosperitatem aut gaudium, cum arridet, parvipendit pro Domino, ipse est qui cum Abraham ad immolandum Isaac in montem devotionis ascendit. Visitatione ab angelo, et mutus efficitur, cum supernam illam et supercælestem et incomprehensibilem divinitatis hierarchiam animo meditat. Mens enim tenebris suis assueta, quando internam divinitatis claritatem contemplari nititur, quasi tremantibus et palparentibus luminibus vim insoliti fulgoris non sustinens, ipsis primi aspectus radiis reverberatur. Unde scriptum est: *Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria (Prov. xxv).* Hinc et Salomon ait: *Dixi: Sapiens efficiar, et ipsa longius recessit a me (Eccli. vii).* Propter hoc et ipse Moyses, qui omni sapientia Ægyptiorum eruditus erat, cum mentis oculos in lucem inaccessibilem posuisset, gracilem voce, et ineloquentem se esse confessus est. Ipse etiam Elias in ostio speluncæ suæ, nec in spiritu grandi et forti, nec in commotione, nec in igne Deum vidit, quem tamen in sibilu auræ tenuis agnovit (*III Reg. xix*): quia profecto ibi bene cognoscitur Dominus, ubi deficit sensus humanus. Propter hoc et Psalmista ait: *Quam dilecta tabernacula tua. Domine virtutum: concupiscit et deficit*

A anima mea in atria Domini (Psal. lxxxiii). Ergo cum mens theoretice ad alta rapitur, in quibusdam non solum muta, sed et cæca, in quibusdam vero videns et eloquens efficitur. Nam cum secundum theoriam verum in omni quod est, et quod non est, scrutari eligit, quibusdam gradibus contemplationum ad summum ascendit. Nam vel mathematice speculatur visibiles rerum visibilium formas, vel physice invisibiles rerum visibilium causas, vel symbolice colligit et coaptat formas visibiles ad invisibilium demonstrationem, vel theologice contemplatur invisibiles substantias et invisibilium substantiarum invisibiles naturas.

His tamen omnibus modis principalis et superprincipalis aliquatenus manifestari potest, in figuratis symbolis divini patris beatissima hierarchia, ut postmodum mens humana certæ contemplationis gradibus ad summa conscendens, sacra divini eloquii inspectione cælestia secreta etiam anagogice contempletur; et sic ex duobus generibus visionum ad omnem perfectionem ascendit, quæ per gratiam divinæ revelationis theologorum et prophetarum mentibus fuit infusa: Unum, quo formis et figuris et similitudinibus rerum occultarum veritas obumbratur: quod genus visionis et græcæ theophanias, id est divinas apparitiones appellant; alterum, quo ascensu mentis et excessu nude et pure, et absque integumento; sicut est, illum cælestem sacratissimum principatum nititur contemplari, quod anagogicum nuncupatur. Sed in hoc ultimo genere visionis ita tremit et palpat mens humana, ut tenebris ignorantie suæ obvoluta, ad illam claritatem et veritatis lumen, nisi dirigatur, exire non potest; sed quasi cæca et manu ductione utens, quo non videt, incedit; et incipit liquefieri per visionem et visitationem dilecti; ut nec illud de Deo concipiat quod debet aut velit, nec loqui possit quod concipit, cum cælestis regni circumvolutum ultra, et divini luminis incircumscriptionum adhuc investigare nititur, et deficit investigans. Hæret in contemplatione mens attonita, obstupescit trepida, loquens penitus obmutescit, et inopem reddit copia, quam fecerat inopia copiosam: miroque modo proficiendo deficit; et tunc magis proficit, cum venerit ad defectum. Cum enim illius cælestis, tenuissimi, et acutissimi radii lumine mentis suæ radium fugit, oportet ipsum tenuissimum esse, acutissimum et clarissimum. Quia nec spissa tenuissimis, nec obusa acutis, nec tenebrosa conveniunt claris. Et propter hoc tanto magis ad illud lumen illuminandum, intuendum, et acuendum necesse est, ut cum tenuissimo lumine quasi sibilu auræ tenuis attenuetur. Quidquid tamen de Deo potest cogitare, et ad memoriam reducere, non ex subtilitate ingenii sui, vel ex perspicacitate memoriæ subtilis esse cognoscat; sed gratiæ Dei tribuat totum; qui nec totus vult agnosci, ut fides habeat meritum; nec totus abscondi, ne infidelitas inveniat locum. Quod enim de cognitione Dei a memoria per fidem gignitur,

non Zachariæ, sed Joannis, id est gratiæ Dei nomen imponitur. In his igitur omnibus Joannis nativitas, id est ortus gratiæ figuratur, sine qua nemo venit ad Patrem; nec illam potest gloriam contemplari, quam promisit diligentibus se Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXIV

DE SANCTO JOANNE BAPTISTA.

Ecce ego Joannes vidi angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi. Videntis auctoritas, visionis utilitas, utriusque veritas revelata demonstrat, quam credibilia facta sint hæc testimonia nobis. Hæc est enim aqua sapientiæ salutaris, distillans de fontibus Salvatoris. Hic est sermo fidelis, eructatus de pectore veritatis. Hic est solis radius, tanto lucidius reverberans oculos aquilæ spiritualis, quanto sublimius avolavit. Secundum igitur nomen ejus, sic et laus ejus in gratia Verbi, quod fuit ab initio; quod vidit, quod audivit, quod manus ejus tractaverunt de Verbo vitæ, et annuntiavit, dicens. *Ecce ego Joannes*, etc. Non est arbitrandum, fratres, quod visio ista fuerit corporalis, quod imaginaria, quod animalis, sed potius spiritualis. Non fuit sensualis, non phantastica, sed potius intellectualis. Dicat ergo: *Ecce ego Joannes vidi angelum*. Nota quia jam viderat angelum descendentem, qui habebat irim in capite, signum videlicet Dei vivi. Et bene, quia qui descendit, ipse est et qui ascendit, et nullus ascendit, nisi qui descendit. Solus ergo Christus descendit, et solus ascendit. Solus descendit, sed totus ascendit; solus descendit, quia caput ad corpus; totus ascendit, quia caput et corpus. Unde ait: *Hostiam et oblationem noluit; corpus autem aptasti mei* (Psal. xxx; Hebr. x).

Vidi, inquit, angelum ascendentem ab ortu solis. Quid est, quod adlitum est, ab ortu solis? Nunquid semper ab ortu solis est ascendere? Non. Semina quippe orto sole aruerunt. *Exortus est enim sol cum ardore, et fenem arefecit* (Jac. 1). Sed et Jehonias filius Saphan cum viginti quinque viris ad oravit ad ortum solis, et dixit Dominus propheta: *Certe vidisti, fili hominis, abominationes, quas isti faciunt* (Ezech. viii). Nunquid ab ortu solis ascendeant, qui sic adorabant? Igitur ab ortu solis non est semper ascendere, et tamen sine ortu solis non est ascendere.

Ante quippe solis ortum erat nox, in qua pertransibant bestiæ silvæ, catuli leonum. Sed ortus est sol, et congregati sunt, et potuit exire homo ad opus suum, et operando proficere, et proficiendo de virtute in virtutem ascendere. A solis autem ortu discite parabolam. Nam sicut sol percurrit zodiacum, circuit firmamentum, sphaeram illuminat megacosmi: sic et in microcosmo Sol justitiæ ascendit mentis affectum, accendit cor ad virtutis firmamentum, illuminat sphaeram cogitationum. Homo

siquidem microcosmos, id est minor mundus, pro similitudine quam habet cum megacosmo, id est majori mundo, nominatur. Unde in Evangelio homo mundus dicitur, ibi: *Mundus eum non cognovit* (Joan. 1). Hinc est quod primus homo vocatus est Adam, ut ex ipso nomine se microcosmum esse agnosceret. Quatuor quippe sunt climata megacosmi videlicet oriens, occidens, septentrio, meridies. Et hæc quatuor ejus nomen insinuant. Nam ex quatuor litteris nomen illud constituitur, videlicet anatole, quod interpretatur oriens; dysis vel delta, quod occidens; arctos, quod septentrio; mesimbria, quod meridies. Hinc est, quod tota successione ejus pro pago ita nominis hujus videtur posse trahere rationem, ut jam non filii Adam, sed omnes Adam merito debeant appellari. Omnes enim a die conceptionis suæ per dies quadraginta sex in uteris matrum membrorum lineamentis sunt formati, ita ut quadragesimo sexto die formatione plene consummata infundatur spiritus in animam viventem. Hujus formationis numerum nominis illius elementa representant. Fit enim ex α , δ , α , μ . Δ 1, δ 4, item α 1, μ 11 demonstrat. Quæ si simul conjunxeris, et nomen Adam, et humanæ formationis plenitudinem adimplebis. Unde et Salvator quadraginta et sex annis templum a Judæis ædificatum prædixit solvendum (Joan. 11), ut per hoc homo perfectus ostendatur. Quia si primus perfectus numerus senarius prædictum numerum multiplicet, numerum dierum complebit, qui a die conceptionis ejus usque ad diem nativitatis ipsius, novem scilicet menses et dies sex: sexies enim quadraginta et sex, ducenta septuaginta et sex constituunt.

Tot autem dies invenies, si ab octavo Kalendas Aprilis, quo conceptus de Spiritu sancto creditur, usque ad octavum Kalendas Januarii numerentur. Et sicut major mundus sphaeram, sic et sphaerulata habere dicitur minor mundus. Unde Moyses in candelabro tabernaculi cum scyphis et liliis sphaerulam esse præcepit (Exod. xv); ut quicumque in Ecclesia Dei fidei lumen habet, necesse sit, cum lilio munditiæ et doctrina sapientiæ, ut cursum vitæ suæ cogitando revolvat. Ait enim Salomon: *Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur, et gyrat per meridiem, et flectitur ad aquilonem* (Eccli. 1). Sol igitur oritur, cum Sol justitiæ mentem per fidem illuminat, sed occidit, cum post fidem, labitur in peccatum. Oritur sol, cum visitat hominem diluculo; sed occidit cum subito probat. Item, gyrat per meridiem, cum per cognitionem reddit ad devotionem; reflectitur ad aquilonem, cum per consensum mentis incurvatur ad tentationem; gyrat per meridiem, cum in meditatione exardescit ignis; flectitur ad aquilonem, cum per iniquam suggestionem charitas refrigescit. Jam duo, ni fallor, cum suis differentiis coluri sphaerulæ spiritualis apparent. Colurus dicitur a colon, quod est membrum, et urus, quod est bos silvestris. Unus quidem ascensionis anabibazon, id est *ursum scandens*; alter

descensionis, catabibazon, id est *latens*. Prima differentia primi est, quod sol oritur : prima secundi quod sol occidit, secunda primi, quod gyrat per meridiem ; secunda secundi, quod flectitur ad aquilonem. Sed quid ista menti conferunt ? Ad hoc oritur, ut speres ; occidit, ut doleas ; gyrat per meridiem, ut diligas ; flectitur ad aquilonem, ut timeas. Jam duobus coloris quinque innexos consideras parallelos. Si igitur de orta persecutione sic timeas, ut nec devotionem adesse sentias, nec affore credas, in mundanum timorem incidēs. Si vero propter occasum culpæ vel pœnæ, dolore cordis tactus intrinsecus recogitas annos tuos in amaritudine animæ tuæ, ita tamen quod nec spei consolatione nec gaudio devotionis dolor relevetur ; dolebis serviliter, et servilem timorem dolor pariet ; et si bene feceris ex hoc, serviliter facies. Si autem gaudeas in fervore, ita quod de præteritis non doleas, nec futuras timeas tentationes, efficiaris necesse est elatus, quia tale gaudium pariet tibi præsumptionem. Sed si per fidei lumen oriatur tibi sol justitiæ, ita quod de peccatis præteritis doleas, et tentationis timeas recidivum ; accedet statim iutium sapientiæ timor Domini initialis. Quod si de charitatis fervore gaudeas, ita tamen, ut te semper doleas peccatorem ut non de propitiato peccato sis securus, sed semper timeas ; accedet statim castus, qui permanet in sæculum sæculi, timor filialis.

Ex hoc igitur mansiones spiritualis sphaerulæ, quasi quinque zonas majoris sphaeræ discernere potes. Quarum tres sunt inhabitabiles, duæ habitabiles. Inhabitabiliū vero frigidæ duæ, et una torrida. Quid enim frigidius timore mundano, quo divina charitas repellitur ? Frigidus etiam timor, cum quo charitas non habetur. Torridus autem est fervor inordinatus, contra quod ait sponsa in Canticis : *Ordinavit in me charitatem* (Cant. 11). Hæ igitur mansiones omni justo sunt inhabitabiles. Temperata vero mansio est timor initialis, cum quo charitas incipit. Temperatur etiam timor filialis, quem charitas perficit ; sed et ipsa zonarum vocabula huic nostræ videntur alludere assertioni. Mundanum quippe timorem dicimus, quando superviente persecutionis timore bonum facere non audemus. Unde bene arcticos appellatur. Arcticos enim ab arctos, id est a *septentrione*, unde aquilo oritur, appellatur. Per hoc igitur, quod bonum facere non audemus, abundat iniquitas, et charitas refrigescit. Timor vero servilis est, quando solo timore pœnæ, non amore bonum facimus ; nec in hoc charitas possidetur. Timore tamen bonum facere, vel timore bonum non facere, contraria sunt. Ergo si timor mundanus arcticos, servilis antarcticos merito nuncupatur. Rursus qui pro fervore suo elatus efficitur, aliis primo, tandem sibi onerosus habetur, cum quasi alios despicit, et ipse despicitur. Et cum sine discretionē suscipit pœndus laboris, seipsum reddit aliis ponderosum. Et quia pondus portatur in humeris, humerinos ab efficiēti

causa non immerito nuncupatur. Quia vero per initialem timorem charitas paulatim accenditur et ascendit, merito therinos tropicos appellatur. Nam philosophi circulum illum therinos illos tropicos appellant, quo sol ab inferiori signo, videlicet capricorno, magis ac magis fervet et ascendit. Unde quia quo inferius descendat non habet, tropicos appellatur, id est convertibilis. Et quia tali ascensu magis ac magis fervet æstas, theros, quod est *æstas*, appellatur. Et quia in superiore gradu virtutum timor est filialis, nihil enim differt a charitate, merito chimerinos tropicos appellatur. Nam chimerinos tropicos ille circulus appellatur, quo sol ab eminentiori signo, scilicet Cancro, per zonam hiemalem reflectitur ad Capricornum. Unde quia altius ascendere non valet, tropicos dicitur. Et quia ad hiemalem revertitur, chimerinos, id est *hiemalis* merito nominatur. Nihil ergo timore filiali sublimius, qui tunc perfectus probatur, si semper magis ac magis se homo humiliet ; et velut operarium malum et indignum se judicet, juxta illud : *Cum hæc omnia feceritis, dicite : Servi inutiles sumus* (Luc. xvii). Et iterum : *Quanto magnus es, humiliat te in omnibus* (Eccli. 11).

His ergo simul collectis et consideratis, considerandum est quomodo duodecim gradibus solarum sphaeræ circulum sol ascendit. Hæc est enim corona stellarum duodecim, de qua Joannes ait : *Signum magnum apparuit in cælo ; mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim* (Apoc. 11). Signum, id est figura magnæ rei in cælo, id est in cœlesti mente apparuit, quando mulier, id est anima protegitur, et affectus omni defectui dominatur ; et in capite, id est in mente ejus, est corona, id est perfectio stellarum duodecim, quæ duodecim signa vocantur. Nam quæ vere stellæ sunt, signa dicuntur, quia et aliud sunt, et aliud significant. Neque enim istum realem solem, dum circulum suum peragit, Capros cornutos, Pisces, Arietes, vel aliquid tale, intrare credendum est. Sed in istis aliud dicitur, aliud designatur. Quid enim in Capricorno, qui caper cornutus dicitur, nisi fetor peccati designatur. Cujus cornua sunt, de quibus dicitur : *Et omnia cornua peccatorum confringam* (Psal. lxxiv) ? Unde et angelo Pergami, id est *cornua dissipanti*, scribere Joannes jubetur. Sol ergo intrat Capricornum, cum mentem peccato fetidam veritatis cognitio possidere incipit ; cum mens se vitiatam esse peccato incipit cognoscere, quia prima virtus est : *Gnothi seauton* [Γνωθὶ σεαυτὸν] id est *nosce teipsum*. Post hæc ascendit in Aquarium, cum recogitans annos suos in amaritudine animæ suæ, lavat per singulas noctes lectum suum lacrymis, ut sint oculi ejus piscinæ in Esebon, et facies ejus quasi nubes effundens pluvias lacrymarum. Post hæc ascendit in Pisces, cum inter aquas lacrymarum pennulis spei se sublevat, et protegit patientiæ squamis, ne vel multitudo scelerum, vel magnitudo dolorum per im-

patientiam ipsum in profundum demergat, sive in desperationem. Hinc ascendit in Arietem, ut jam seipsum per rationem regendo, et serpentis astutiam in cornibus, et ovis simplicitatem in vellere se demonstret habere, sicut scriptum est: *Estote prudentes, sicut serpentes, et simplices sicut columbæ* (Matth. x). Dehinc ascendit in Taurum, cum per istam simplicem astutiam, vel astutam simplicitatem, seipsum offert sacrificium Deo in odorem suavitatis, vel foris per mortificationem carnis, vel intus per spiritum contribulatum. Taurus enim sacrificii spiritus contribulati tyrum gerit, ut in Evangelio: *Tauri mei, et altitia mea occisa sunt* (Matth. xxii), id est illi qui per martyrium corporis; vel illi qui per devotionem mentis mihi placuerunt. Post hæc ascendit in Geminos, in signum geminæ charitatis. Unde notandum quia sunt quidam, qui sicut sibi volunt per delicias indulgeri, sic et alii. Et sunt alii, qui sicut sibi per abstinentiam austeri, sic et alii. Alii vero sunt, qui deliciose vivendo, sibi parcunt, et austeri sunt subditis. Sunt et alii, qui per mortificationem carnis sibi duri sunt et austeri, et tamen charitatis ardore succensi, circa necessitatem proximorum benevoli.

In istis itaque geminæ charitatis, Dei videlicet et proximi, relucet insigne, qui per devotionem ardent intus, et foris lucent per compassionem. Sic quippe sol justitiæ intrare debet Taurum per passionem, ut in Geminos transeat per compassionem. Dehinc intrat Cancrum, ubi fit therinos tropicos, videlicet solstitium æstivale, quo sol altius ascendere non valet; per quod, ut dictum est, designatur timor filialis; cum cedit ille, qui est initium sapientiæ, scilicet initialis qui significatur per chimerinos tropicos, id est solstitium hiemale. Quod fit, quando sol intrat Capricornum, et e regione respicit solstitium æstivale: quod fit quando sol intrat Cancrum, quod est signum humilitatis. Unde:

Curva retro cedens cum fert vestigia Cancer.

Custos enim omnium virtutum est humilitas. Quia quanto major est homo, humiliare se debet in omnibus, ut cum omnia fecerit, dicat: *Servus sum inutilis. Et illud Prophetæ: Ad nihilum redactus sum, et nescivi; ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum* (Psal. lxxii). Sed quia nimia humilitas sic simplices solet dejicere, ut ex nimia sui dejectione deficiant, ita decet hominem esse humilem, ut viriliter agat, et confortetur cor ejus, ut et Cancro sit similis humilitate, et Leoni magnanimitate. Humilitas ergo roboretur fortitudine, et fortitudo roboretur humilitate. Fortitudo quippe operis custodit exteriorem, humilitas ab omni vitiorum corruptione servat hominem interiorem. In signum quippe incorruptionis sol intrat Virginem: sub quo signo de semine humilitatis metit in gaudio fructum bonæ actionis. Sed quia non minor est virtus, quam quærere, parta tueri: maxime cum in mundo nihil sit stabile, sed omnia variantur sub solo, necesse est ut in recta Libra mentem po-

A nat, et quasi quoddam spirituale mentis æquinoctium faciat; et æquare sciatis dies noctibus, et noctes diebus. Quod tunc digne fit, si nec adversitas plus debito mentem deprimat, vel in altum erigat prosperitas: quod duobus modis fieri solet, timore videlicet et amore. Quod si timor operatur, initialis videlicet, quem perfecta charitas foras mittit, fit æquinoctium, sed vernale; quod fit sub Ariete, eo quod sollicitus sit et humilis sub timore. Cornibus enim tuetur per sollicitudinem, et ovino calescit vellere per humilitatem. Quod si amor operatur, fit æquinoctium, sed autumnale, et in Libra rectitudinis constitutus, excellentiori via graditur charitatis, ne declinet ad dexteram, vel ad sinistram.

B Non enim declinat ad sinistram, si novissima sua recogitans, ab auditione mala, et ultima formidat. Horrendum est enim incidere in manus Dei viventis. Horribilis erit dies tenebrarum et caliginis, quando sol erit sicut saccus cificinus, et obtenebrescet cauda scorpionis, quando ille, qui quasi agnus coram tondente se obmutuit, in extremo examine quasi leo rugiet; et quasi serpens sibilabit muscis Ægypti, arguens in furore et dicens: *Hæc fecisti et tacui* (Psal. xlix). Et illud: *Ite, maledicti in ignem æternum* (Matth. xxv). Propter hoc scriptum est: *Fili, memorare novissima tua, et in æternum non peccabis* (Eceli. vii). Tunc etiam sol justitiæ a cauda Scorpionis Sagittarium ingrediens, et sagittas potentis acutas emittens, reddet unicuique secundum merita sua; vulnerans inimicum ad mortem æternam, et amicum ad dilectionem, quando tunc fortis erit ut mors dilectio in anima beata, quæ dicere poterit: *Vulnerata charitate ego sum. Tunc sol intrabit Sagittarium, quando irim, quam nunc habet in capite, in manu portabit; sententiam in præscientia absconditam opere demonstrabit. Hæc est enim sphaera cælestis, quæ nobis aperit Galaxiam, viam videlicet eo lacteam, quo candidam pariter atque dulcem. Gnomone igitur rationis apposito infra circulos tales super nihili, vir sapiens et intelligens hæc, super nihili corporis sui terram appendat, cum Apostolo dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (Rom. vii.) Quando confringetur hydria mea ad fontem, quando conteretur rota ad cisternam? (Eccle. xii.) Quando convertetur pulvis in pulverem, quando veniet requies post laborem, libertas post servitutem? Hæc faciat nobis, fratres, et hæc addat gratia Dei Patris, per Dominum nostrum Jesum Christum.*

SERMO XXV.

DE SANCTO JOANNE BAPTISTA.

Erat *Joannes lucerna ardens et lucens* (Joan. v): ardens devotione, lucens opere, ardens verbis, lucens exemplis, ardens sibi, lucens proximis. Non erat ille lux, sed lucerna: et hoc propter lucis modicitatem. Unde scriptum est: *Illum operiet cre-scere, me autem minui* (Joan. i), propter infirmitatem, quia purus homo fuit, propter obscuritatem,

quia lucis thesaurum abscondit in vase fictili. Hæc est lucerna, quam accendit evangelica mulier, et evertit domum, ut drachmam decimam inveniret. Mulier siquidem est sapientia Patris. Hanc lucernam in ipso utero matris accendit, ut drachmam decimam, quæ perdita erat, inveniret, hoc est ut lapsorum angelorum humano genere dignitatem suppleret. Nam cum novem creati sint ordines, tot de unoquoque ceciderunt ordine, unde fieri decimus posset: quorum loca ex hominibus complenda sunt. Propter hoc novem drachmis novem comparantur ordines angelorum; drachmæ decimæ comparatur genus humanum: propter quam etiam domum evertit, videlicet Synagogam, de qua dictum est: *Domus mea, domus orationis vocabitur; vos autem fecistis eam speluncam latronum* (Matth. xxi). Scriptum quippe est: *Lex et prophetæ usque ad Je. amem* (Luc. xvi). Hanc enim evertit, ut plenitudo gentium intraret; et sic omnis Israel salvus fieret. Quia ergo jam extincta erat lucerna, de qua scriptum est: *Habetis propheticum sermonem, cui vos intendentes, tanquam lucernæ ardenti in caliginoso loco, benefacitis* (II Petr. i), accendit hanc lucernam Dominus; quæ accensa fuit in utero, exposita in deserto, emuncta in Jordane, extincta in carcere. Bene ergo dicitur: *Erat Joannes lucerna ardens et lucens* (Joan. v). Lucerna enim ardens, et non lucens est, qui sibi prodest et non aliis. Lucerna vero lucens est, et non ardens, qui aliis prodest et non sibi. Lucerna vero nec ardens, nec lucens est, sed extincta, qui prælati locum occupans, nec sibi prodest, nec aliis. Joannes autem lucerna fuit ardens et lucens, qui sibi profuit et aliis. Ideo commendatur ejus sublimitas multis modis. Primo Christo testimonium perhibente, quod inter natos mulierum, non surrexit major Joanne Baptista (Matth. xi). Secundo quod ubicunque occurrit mentio de Joanne in Evangelio, commendatur a Christo. Non ergo mendicat humanæ laudis suffragia, qui laudatur a Deo, quia dicere potest: *In Domino laudabitur anima mea* (Psal. xxxiii). Tertio, quod ejus nativitas per Gabrielem archangelum, et inter sancta sanctorum fuit prænuuntiata. Quarto quod exsultavit in utero, matre Domini veniente, et Elisabeth prophetante: *Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavi in gaudio infans in utero meo* (Luc. i). In utero ergo sanctificatus prius fuit sanctus, quam natus. Quinto, quod quidquid sanctitatis aliis Deus per partes contulit, totum in Joanne confluxit. Propheta siquidem fuit, imo plusquam propheta, quia eum, de quo prophetaverat dicens: *Venit fortior me post me; cuius non sum dignus corrigiam calceamenti solvere* (Mare. i), digito demonstravit et ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i). Apostolus etiam fuit, sicut scriptum est: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Apostolus vero missus interpretatur. Martyr quoque, quem Herodes*

A in carcere decollari præcepit. Confessor etiam fuit, quia *confessus est, et non negavit; et confessus est, quia non sum ego Christus* (ibid.). Nec caruit virginitatis honore, qui cum mulieribus coinquinatus non fuit; sed secutus est Agnum quocunque ivit. Eremita quoque fuit, qui viam Domino in eremo præparavit.

Lucerna ergo fuit, quæ tanquam ignis altera columna, euntibus per desertum lumen præbuit. Illuminat enim miraculum conceptionis, gaudium nativitatis, sanctitas in conversatione, humilitas in sublimitate, veritas in prædicatione, zelus in correctione, constantia in passione. Lucebat ergo vitæ merito, lucebat verbo, lucebat exemplo. Lumen præbuit nobis in ingressu, in progressu, in egressu. Ingressus ejus illuminat opera nostra prima et initialia, progressus media et progressiva, egressus ultima et consummativa. In ingressu suo commendatur gratia operans; in progressu gratia cooperans; in egressu gratia consummans. Joannes quippe *gratia* interpretatur. Joannis ergo nativitas, id est ingressus ejus in mundum, ortum gratiæ nobis repræsentat. Hunc autem ortum gratiæ, multa nobis commendant privilegia, videlicet tempus nativitatis, utriusque parentis nomina, nobilitas generis, vitæ sanctitas, dignitas officii. Nativitatis tempus Lucas commemorat, ubi ait: *Fuit in diebus Herodis regis Judæ* (Luc. i). Sicut lumen cæcis, ægris medicina, libertas servis, fessis requies, sic ortus gratiæ gratus fuit in diebus Herodis. Cessaverat jam in Judæa regnare mansuetudo Davidis, sapientia Salomonis, Ezechiæ religio, simplicitas Josiæ: et regnabat Herodis crudelitas. Advenerat siquidem Sancto sanctorum, jam cessabat unctio; et sedere inceperant filii Israel, sine rege, sine principe, sine theraphim. Non erat gloria filiæ regis ab intus, quia pellis gloria jam regnabat: sic enim interpretatur Herodes. In his quæ foris sunt, erat Judææ gloria, qui intus erat ignominia plena. Sed in diebus malis crevit inter spinas liliun, et malus inter ligna silvarum. *Sacerdos quidam nomine Zacharias* (ibid.). Zacharias autem *memoria Domini* interpretatur. *In diebus malorum*, ait sapiens, *ne immemor sis bonorum* (Eccli. ii). In diebus Herodis noli oblivisci tui Creatoris. *Diem hominis*, ait Jeremias, *non desideravi* (Jer. xvii). Quid est dies hominis? Prosperitas mundi. *Dies ille*, ait Job, *vertatur in teabras; nec computetur in diebus anni* (Job ii). Prosperitas vero mundi, pellis gloria est. Ergo dies hominis, dies est Herodis. Sed in diebus Herodis fuit Zacharias. Hic est primus ortus gratiæ, cum occurrit memoria Dei, inter prosperitates mundi, et delectationes peccati. Sed nec ephemera, nec transitoria debet esse talis memoria; sed constans, sed morosa, donec in cogitationibus suis de cogitationibus bonis creationis vel recreationis dulcedine, tanquam de lautioribus cibis anima satiatur. Non ergo quilibet Zacharias, sed cujus uxor fuit Elisabeth. Zacharias quidem *memoria Domini, Elisabeth Dei mei satiatur*

interpretatur. Sed quandoque sunt dona a spiritu et in spiritu; quandoque vero dona sunt, a spiritu, sed non in spiritu. Datur quippe quibusdam spiritus et personaliter, et per dona, ut claustralibus caste et religiose degentibus; scholaribus vero peccantibus mortaliter, dona sunt a spiritu, sed non in Spiritu S. personaliter inspirato: qui quidem de Deo habent memoriam, sed non in Deo, nec propter Deum, sed ut vocentur ab hominibus Rabbi.

Propter hoc necesse est, ut solo Dei intuitu sit hæc memoria, ut sint Elisabeth et Zacharias ambo justi ante Deum, et sine querela. Quidam quippe sine querela proximorum sunt; sed non sunt justi ante Deum. Alii circa opera justitiæ se exercent, et sine querela sunt, sed non ante Deum, quia ad favorem hominum circa hujusmodi se exercent. Alii vero justi sunt ante Deum, sed sine querela non sunt invidentium, quoniam alia est justitia insiciens, ut Sadducæorum: unde Sadducæi *justi* interpretantur; alia insufficientis, ut Scribarum et Phariseorum. Unde dicitur: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum* (Matth. v). Alia sufficientis secundum quod, hoc est secundum tempus. Unde Adam et Eva justi facti sunt, secundum quod tempore congruebat, id est innocentes, sed nullam justitiæ signum habentes. Vel dicitur sufficientis lex Mosaica secundum tempus, in quo data est. Data siquidem incipientibus fuit et neophytis, quibus lex illa sufficebat ad tempus, quia perfectis non sufficit. Nihil enim ad perfectum adduxit lex. Vel dicitur justitia sufficientis, respectu illius, de qua dictum est. *Erat Noe vir justus in generationibus suis* (Gen. vi). Vel dicitur simpliciter sufficientis justitia naturalis, scilicet: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris* (Tob. iv), et *Quod vultis ut faciant vobis homines, et vos eadem facite eis* (Matth. vii), sed justitia consummativa, Evangelica justitia est, de qua dicitur: *Qui te percusserit in maxillam, præbe ei et alteram* (Matth. v). Tamen nec sine querela, nec sine murmure sustinetur plerumque. Justitia ergo perfecta ante Deum, et sine querela est, quæ unicuique jus suum reddit. Quod tunc digne lit, si Deo jus suum reddat religio, pietas parentibus, innocentia minoribus, amicitia æqualibus, reverentia majoribus, concordia proximis, misericordia egenis. Sic erant isti ambo justi ante Deum, et sine querela. Vel dicitur Zacharias justus, et sine querela, quando memoria Dei nihil habet infidelitatis admistum, ut sit justa; nec odii vel rancoris ad proximum, ut sit sine querela: ut ad Deum sit, sive de Deo sit sive non sit. Sunt enim quidam motus de Deo, sed non ad Deum, ut si blasphemamus. Quidam ad Deum, sed non de Deo, quando proximis compatimur. Quidam nec de Deo, nec ad Deum: quando move-mur ad adulterium. Quidam de Deo et ad Deum: quando ipsum perfecte diligimus. Et hæc est justitia ante Deum, et sine querela. Igitur Zacharias *intravit in templum hora incensi* (Luc. i). Per incen-

sum oratio designatur. Unde David: *Fiat oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (Psal. cxl). Hora ergo incensi, hora orationis est. Sed quæ est hora orationis? Cum Tobias dicat: *Omni tempore benedic Deum* (Tob. iv). Et Psalmista: *Benedicam Dominum in omni tempore* (Psal. xxxiii).

Unde notandum quod triplici servitute Deo tenemur. Debita, pia, et instituta, debita servitus est, quæ est patriæ; pia, quæ est operum misericordiæ; constituta, quæ est ex hominum institutione. Institutum est enim, ut regularibus horis laudemus Deum, plusquam in aliis: unde servitute instituta magis tenemur servire una hora quam altera. Sed servitute debita sive pia, nullus magis tenetur servire una hora quam altera. Horæ vero institutionis octo sunt, quas Esdras primo quidem insituit: sed Dominus operibus suis, eundem numerum postmodum confirmavit. Nam de hujusmodi horis ait Psalmista: *Septies in die laudem dicit tibi* (Psal. cxviii), et: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* (ibid.). Hic autem sacratus numerus tunc impletur, si [matutino], prima, tertia, sexta, nona, vespera et completorio, et nocte media surgamus ad confitendum Deo super judicia justitiæ. Prima, quia tunc a Judæis Christus traditus est Pilato, jam consputus et illusus, et cæsus alapis, ligatus et saturatus opprobriis. In hac etiam hora a mortuis resurrexit, Mariæ Magdalene apparuit, et visus est in litore septem discipulis, quibus ait: *Pueri, nunquid pulmentarium habeis?* (Joan. xxi.) Hora tertia fuit spinis coronatus, linguis Judæorum crucifixus, et Spiritus sanctus in die Pentecostes discipulis datus. Hora sexta fuit clavis in cruce affixus, et eadem hora discipulis cernentibus ascendit. Hora nona tradidit spiritum, et lanceatus duo nobis de latere sacramenta emisit, aquam baptismi et sanguinem redemptionis. In vespera depositus de cruce fuit: eadem hora discipulis suis sacramentum corporis et sanguinis sui dedit. Eadem etiam hora duobus discipulis euntibus in Emmaus in fractione panis cognitus fuit. In completorio egresso Juda traditore ad Judæos cœpit Jesus pavere et tædere; et factus in agonia prolixius oravit, et guttas sanguinis prostrato corpore sudavit. Media nocte nato Domino, pastores vigilantes vigiliis noctis super gregem suum, audierunt clamantes angelos: *Gloria in excelsis Deo* (Luc. ii). Hæc etiam hora clamor fiet: *Ecce sponsus venit* (Matth. xxv). Eadem hora Samson portas allophylosum cum vectibus suis fregit, in signum Christi, qui tunc nobis aperuit portas inferni. Unde canimus: *Confiteantur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum: quia contrivit portas æreas, et vectes ferreos confregit*. Istæ sunt horæ incensi. Zacharias ergo hora incensi intrat templum: quando memoria Dei cor intrat, ut laudemus Deum: et hæc satietas memoriæ Dei gratiam gignit sordium mundatricem, et vias Domini preparantem in creto mundi hujus: quoniam Elisabeth magnum virum ge-

nuit, Joannem Baptistam, præcursores Domini. A

SERMO XXVI.

IN NATALI APOSTOLORUM PETRI ET PAULI.

Cum abieris a me hodie, inuenies viros duos iuxta sepulcrum Rachel in finibus Benjamin meridie, satientes magnas foveas, dicentque tibi: Inuentæ sunt asinæ (I Reg. x). Ecce, charissimi, qua ratione suspirabat filia Caleb, quam juste conquesta est de sterilitate Dabir, quæ alio nomine Cariathsepher vocabatur, qua etiam necessitate sibi jungi voluit irriguum superius et inferius (Judic. 1). Valde enim sterilis sermo diuinus inuenitur, si litteræ superficies attendatur. Hoc enim significat sterilitas Dabir quæ interpretatur eloquentia, quæ etiam Cariathsepher vocabatur, id est ciuitas litterarum. Nam propter hoc ait Psalmista: Quoniam non cognovi litteraturam, id est, quia litteræ non adhæsi, introibo in potentias Domini (Psal. lxx). Necessè est ergo ut adjungatur ei irriguum superius, et irriguum inferius, scilicet ut affectum irriget humor gratiæ spiritualis, quo ad diligendum Deum, quasi ad irriguum superius, et ad diligendum proximum ut ad inferius, animus moveatur. Quid enim nostra interest, qua negligentia asinæ Cis fuerint perditæ, qua sollicitudine quæsita, qua utilitate inuentæ? Sterilis plane est in hac parte Dabir, nisi ei utrumque irriguum adjungatur. Unde notandum est quod in sacro eloquio per asinas secundum allegoriam, simplices et idiotæ, secundum vero tropologiam animi motus figurantur, sicut scriptum est: Boves aruant, et asinæ pascuntur iuxta eos (Job 1). C Asinæ, ait Gregorius (21), iuxta boves pascuntur, quando simplices prudentum intelligentia reficiuntur. Sed asinæ per negligentiam pastorum plerumque pereunt, dum alii labores, inimicitias, vel odia subditorum intrare volentes, sub specie libertatis ipsos tanquam onagros, per abrupta vitiorum liberos abire permittunt. Quod quam malum sit, negligentia sacerdotis Heli nobis ostendit. Cujus tabernaculum Deus repulit, quia circa subditos dissolutus et mollis fuit. Alii sub specie severitatis truculentiam induentes, disciplina, fame, laboribus, subiectos affligunt, non solum ut premant, sed opprimant: quorum Cis imaginem tenet, cujus asinæ perierunt. Cis enim durus interpretatur; et ex ipso nomine eorum duritia figuratur, qui subditis suis imponunt onera graua et importabilia, similes ministris, non Christi, sed regis Ægypti, qui filios Israel affligebant operibus, nec paleas dabant. Quid est, paleas non dabant? Temperamentum oneribus non imponebant. Nam per paleas temperamentum accipitur, ut ibi: Ipsi liniebant parietem luto absque palea, id est absque temperamento (Ezech. xiii). Unde subditur: Dic eis, qui liniunt parietem absque temperamento, quod casurus sit (ibid.). Non sic, non sic Emmanuel vescebatur caseo et felle, sed butyro et melle, ut sciret reprobare malum, et elizere

bonum. Nam ut malum a bono discerneret, et bonum a malo, utebatur melle et butyro, non felle et caseo. Et quis est Emmanuelis cibus? Ipse nolis exponit in Evangelio, ubi ait: Cibus meus est, ut faciam voluntatem Patris mei (Joan. iv). Ergo circa iudicia, quibus bonos a malis discernit, utitur melle dulcedinis, humore pietatis, pinguedine charitatis. Butyrum quippe naturaliter est pingue et humidum. His utitur sapientia Dei Patris, videlicet Emmanuel; cui omne iudicium dedit Pater, ut semper pronus esset ad iudicia dispensativa et remissiva, non punitiva, charitate, pietate, dulcedine; non felle amaritudinis, non siccitate inhumanitatis, neque duritia crudelitatis, sicut isti, qui in iudiciis suis semper inueniuntur amari, inhumani et duri, quasi felle, quod amarum est, utentes; et caseo, qui durus est et siccus: non melle, quod dulce est; vel butyro, quod est humidum et pingue.

Cum igitur gravibus affligunt subditos oneribus, qui tanquam animalia Dei ad suscipienda onera sponte se inclinant, nonne quasi Chaldæi tres turmas faciunt, ut beati Job camelos auferant, vel fornacem pueris accendant? Chaldæi quippe feroces interpretantur; et cum ferocitate sua subiectos premunt, non domesticos, sed Dei se persecutores ostendunt. Sicut autem per Job Christus, ita per Chaldæos ejus persecutores figurantur. Et cum ad Christi passionem Herodiani, Sadducæi, Pharisæi pariter convenerunt; quasi tres turmas Chaldæi fecerunt. Sic igitur isti, cum subditos oneribus premunt, et crudelitate Herodiani, et falsa justitia Sadducæi, et simulata religione Pharisæi facti sunt; in omnibus vero Chaldæi. Vel certe cum zelo amaritudinis urunt animas subditorum, crudelitate sua, tanquam Chaldæi pueris accendant fornacem. Pueris, inquam, illis, de quibus dictum est: Ecce ego et pueri, quos dedit mihi Deus (Isai. viii). Isti ergo verborum Petri apostoli surdi auditores, voluit potius in clero dominari, quam fieri forma cleri (I Petr. v); non attendentes, quod unus est magister noster, nos autem omnes fratres sumus. Et ut sciant humiliari, locum attendant, cujus typum tenent, vel in arca Noe, vel in tabernaculo Moysi; nam in utroque figurata est Ecclesia Dei. Facta sunt, ait Scriptura, in arca cenacula et tristega (Gen. vi), id est distinctiones, quas alia translatio vocat bicamerata et tricamerata, scilicet cameras quinque, quarum primâ dicebatur stercoraria, secunda apothecaria, tertia immitium animalium, quarta mitium, quinta hominum et avium. In prima ordo eorum, qui curam habent animarum, figuratur: qui dum confessiones suscipiunt, apud ipsos peccata quasi sordium faeces confluentes emittunt; secunda doctorum ordinem representat, qui de sententiis Scripturarum condiunt salutis pigmenta; tertia eorum qui sunt in Ecclesia Dei, no-

(21) Comment. in Job.

minæ, non numine; numero non merito: a quibus area purgari non potest, donec ventiletur; quarta mitium et obedientium subditorum; quinta rationabilium hominum et contemplativorum. Tabernaculum quoque Moysi quatuor tegelatur operimentis. Primo sagis capillatis sive cilicinis; secundo pellibus arietum rubricatis; tertio cocco bistincto; quarto vero æque pellibus arietum hyacinthinis. In istis illi qui Ecclesiam Dei protegunt, figurantur. In primo prælati, qui ventis et imbribus exponuntur; in secundo activi, qui laboribus afflicti, quasi pelles arietum rubricantur; in tertio charitativi, qui etsi laborare nequeunt, ad honorem Dei et utilitatem proximi de proprio beneficia largiuntur; in quarto contemplativi, qui cælo similes, tanquam pelles hyacinthinæ cælestia contemplantur. Ecce mansionibus stercorariis, et sagis, isti de quibus loquimur, comparantur cilicinis: Unde igitur eis tantæ superbix fastus, si tam vilis eis sit in Ecclesia locus? Quomodo ergo in clero dominari volunt, cum sit unus magister noster Christus, nos autem omnes fratres simus? Aut quomodo de oculis trabem non eiciunt, qui de oculis frustum festucam ejicere volunt? Nam, sicut Augustinus ait, sacerdos, cui omnis offertur peccator, ante quem constituitur omnis languor, nullo eorum sit judicandus, quæ in alio judicare est promptus. Judicans enim alium, qui est judicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se: et purget in se, quod alios viderit sibi afferre. Caveat et a se projiciat, quidquid in aliis damnosum reperit. Animadvertat, quod qui sine peccato est, primus in mulierem lapidem mittat (*Joan. viii*). Ideo enim liberavit peccatricem, quia non erat, qui juste in mulierem projiceret lapidem. Sed jam sub tali prælato quid bonus subditus mereatur, audiamus. Sequitur enim:

Erat autem filius Saul electus et bonus, qui super alios eminebat ab humeris et sursum: nec erat eo melior inter filios Israel (I Reg. ix). Non est laudabile bene vivere, cum nemo male vivere suadet, sed gloriosum est, non consentire suadenti; gloriosius etiam tentationi resistere, quam tentari non posse. Nam quis magis mereri meruit, vel Petrus, qui tunica sua cinctus ad Christum super mare venit; vel illi qui venerunt navigio? Quid enim fluctus maris, nisi fluctus tentationis insinuat? Et quid est super mare ad Christum venire, nisi, ut ad Christum veniatur, fluctus tentationis calcare? Et quid est venire navigio, nisi ad Christum accedere, absque tentationis incommodo, imo consolationis remedio? Quia igitur prælati austeritas nihil est aliud bono subdito, quam lima ferro, fornax auro, flagellum grano, torcular vino, tanto laudabilis subditus approbatur, quanto patienter flagella sustinet, quotum tonsione virtus defæcatur. Tales insinuat filius Cis: et ideo bonus dicitur, et electus. Unde et merito perditurum ei cura committitur asinarum, vel, ut melius dixerim, animarum, quia

talis dignus est prælatione, qui per patientiam compati didicerit passionibus subditorum, et vigilare sollicitus sit, inquirendo quod perierat; quomodo consolidet, quod contractum erat, quod debile sustineat, quod forte et pingue custodiat. Nam sollicitudo quærendi animas commendatur, cum dicitur: *Et quæsit eas per montes Ephraim (I Reg. ix)*. Duobus modis circa curam animarum prælatus debet esse sollicitus, exemplo scilicet et doctrina. Necessè est enim ut subditis exemplum laboris præbeat, corpus castiget, et in servitutem redigat, ne cum aliis prædicaverit, otiositas eum redarguat. Montes autem Ephraim laboris gravedinem cæca bonæ fructum operationis insinuat. Unde Ephraim interpretatum *frugifer* sonat. Sed quoniam non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, necessè est, ut quasi transeundo per montes Ephraim quærat, donec veniat ad terram Salisam, quia solum solidum est elementum, per terram non immerito soliditas figuratur. Salsina vero *triennalis* interpretatur. Est igitur terra Salisa terra triennalis, de quo triennio loquitur Isaias, ubi ait: *Comede quod hoc anno repereris, secundo quod sponte nascitur, tertio seminate et plantate vineas; comedite et bibite (Isai. xxxvii)*. Unde sciendum quod ex quo nascimur, nobis a Deo collata naturalia reperimus. Cum illis enim nascimur, nec esse possumus sine illis. Comedere ergo anno primo ea quæ reperimus, est uti digne naturalibus, scilicet memoria, ingenio, ratione, libero arbitrio. Sponte vero nascuntur gratuita; ideo sponte, quia nullis præcedentibus meritis, alioqui non essent gratuita, id est gratis data. Comedere ergo anno secundo ea quæ sponte nascuntur, est uti digne gratuitis. Unde Apostolus: *Rogo vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. (II Cor. vi)*. Tertio autem anno seminare debemus et comedere, ut liberum arbitrium gratuitis adjungentes, secundum nobis a Deo collatam gratiam voluntarie quod bonum est operemur.

Simplices ergo subditos exemplis erudit, vel factuos motus in se compescit, qui sic uti novit naturalibus et gratuitis, uti usibus eorum digne mereatur, et exercitiis. In omnibus tamen quæ facit, nesciat sinistra sua, quid faciat dextera sua, ne pro temporalibus et caducis, sed pro cælestibus faciat et æternis. Transeat de terra Salisa per terram Jemini. Jemini quippe *dextera* interpretatur. Ergo per terram Jemini vator iste transeat, ut nihil sinistrae, sed quod est dexterae semper inquireat. Sed quoniam persecutionum timor multos a bono proposito retrahit, et ad illicita trahit, necessè est, ut in hac parte se muniat, nec a bono proposito propter persecutionum timorem resiliat, sed ad motus simplices inquirendos, etiam terram Salim pertranseat. Salim quippe *vulpes* interpretatur: per vulpes vero persecutores figurantur. Unde Samson cum f. cibus ardentibus vulpes discurrere fecit per

sata Philistinorum (*Judic. xv*), quia Christus nunquam permittit crudeles persecutores bona destruere impiorum. Sit igitur ad omnia circumspetus et providus, ut perveniat ad terram Suph. Suph quippe *specula* interpretatur. Est autem triplex specula. Prædicationis, de qua dictum est : *Speculatorem dedi te filiis Israel (Ezech. iii)*. Contemplationis, de qua dictum est : *Pone tibi mensam, et contemplare in specula (Isai. xxi)*. Circumspectionis, de qua dictum est : *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudinem, et dirige cor tuum in vias rectas (Jer. xxxi)*. Igitur ad speculam circumspectionis accedat, id est ad terram Suph. Scriptum est enim : *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit (Prov. iv)*. Inopinata siquidem morte Isboseth extinctus legitur, quem Scriptura ostiarum, non ostiarium habuisse testatur. Cujus hostes, dum ostiaria purgans triticum obdormisset, assumentes spicas tritici latenter ingressi sunt, et cum in inguine percusserunt. Ostiaria siquidem triticum purgat, cum mens a vitis virtutes separat. Quæ si per negligentiam obdormerit, ad interficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas auferunt, quia bonarum cogitationum germina tollunt, et in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt.

Unde Isboseth *vir confusionis* dicitur; quia omni confusione dignus est, qui virili custodia munitus non est. Perseverantiâ autem sollicitudinis suæ, et finem finalem sui operis in illum dirigat, qui est bene operantium finis, sine quo nihil facere potest, et per quem etiam impossibilia potest. Qui petentibus et quærentibus promittit, dicens : *Petite, et accipietis; quærite, et invenietis (Luc. xi)*. Ergo finaliter sit sua petitio Deus. Sicut de hoc electo filio Cis legitur, quod tandem venit ad Samuel in Ramatha. Samuel quippe *petitio mea Deus* interpretatur. Ad Deum igitur, qui finis esse debet omnis nostræ petitionis, in Ramatha venit, qui cœlesti desiderio accensus, viam mandatorum ejus currit. Rama quippe *excelsus* interpretatur. Et quid excelsior cœlo? In Ramatha Samuel invenitur, quia justis ad Deum petitionibus, et in hac vita merito, et post hanc vitam præmio pervenitur. Unde Samuel ait : *Cum abieris a me hodie, etc.* Male vadit, qui a Deo non vadit, quem via justificationum non instruit; quem in veritatem non inducit. Sed a Deo vadit, qui viam mandatorum suorum currit, quem per vias rectas deducit, et tandem per viam charitatis perducit. *Cum abieris, inquit, a me hodie, invenies duos viros (I Reg. x)*. Ad quid invenies? Ut ducatum tibi præbeant, si a Deo ire desideras, et in tenebris es. Si cæcus es, et nescis quo vadas, et tamen ire desideras, viæ ducatum Paulus præbere poterit, qui usque ad tertium cælum raptus fuit. Sed et Petrus regni cœlestis aditum tibi reserabit, qui reserandi pariter et claudendi claves accepit. Et quis in agone contendens, jam non currat ad bravium supernæ vocationis, cum alterum de persecutore

A factum inveniat vas electionis: alterum vero, postquam ad vocem ancillæ negavit, Principem apostolicæ dignitatis? *Invenies, ait Scriptura, duos viros.* Duos, propter mysterium geminæ charitatis; viros; quia doctrina viros veritatis, exemplo vero virtutis. Nam vir a veritate, vel a virtute dicitur. Et quidem eos in via fuisse tales invenies. Sed in patria quales? *Invenies eos juxta sepulcrum Rachel.* Nota, quod una est generalis et universalis Ecclesia, sed in tres speciales divisa, id est in Ecclesiam militantem, et exspectantem, et triumphantem. Prima figurata est in altari lutco, de quo dictum est : *Altare de terra facietis mihi (Exod. xx)*. Altare de terra fit Domino, cum Ecclesia corruptibilis et terrena servit Deo. Unde sacerdos orat in canone : *Supplices te rogamus, omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sanctorum angelorum tuorum in sublime altare tuum, ut quotquot ex hac altaris participatione, etc.* Orat enim sacerdos, ut per virtutem sacramenti tota simul Ecclesia militans et triumphans in unum corpus Christi uniatur, id est ut Ecclesia militans, quæ in præsentis sacramento figuratur, et quasi in inferiori altari offertur, in sublime altare, quod est Ecclesia triumphans perferatur, et capiti suo, Christo scilicet ejus corpus est, uniatur. Nam sicut ait Sergius papa, triforme est corpus Christi. Unde et in forma panis tres fieri solent fractiones. Pars comesta corpus Christi insinuat ambulans adhuc super terram, id est Ecclesiam militantem, altare scilicet inferius, altare adhuc corruptibile et terrenum. Unde et de terra fieri jubetur. Pars vero in calicem missa, corpus Christi, quod jam resurrexit, insinuat Ecclesiam videlicet triumphantem, quæ etiam figurata est in altari aureo, quod erat in Sanctis sanctorum. Pars autem usque ad finem missæ reservata in altari, corpus jacens in sepulcro, id est Ecclesiam exspectantem corporum resurrectionem. Quod fieri jubetur de lapidibus, quos ferrum non tetigit, quia jam certa beatitudine donata, nec hæresis nec schismatis timet sectionem. Figuratur etiam in altari, sub quo Joannes audivit vocem occisorum clamantium : *Vindica, Domine, sanguinem servorum tuorum, qui effusus est (Apoc. vi)*. Propterea sepulcro Rachelis hæc exspectans Ecclesia comparatur, quia ibi vox in Rama, hoc est in excelso audita est, Rachel, hoc est Ecclesia, plorans filios suos, nec ibi vult consolari, donec impleatur numerus fratrum suorum. Est igitur sepulcrum Rachelis secretum Ecclesiæ exspectantis, quæ exspectat resurrectionem corporum latentium in sepulcris. Juxta igitur hoc sepulcrum exspectant isti duo viri, quia etsi quantum ad glorificationem animarum membra sunt Ecclesiæ triumphantis, tamen quoad corporum susceptionem membra sunt Ecclesiæ exspectantis. O quam gloriosum est hoc sepulcrum. *Erit, ait Isaias, radix Jesse, qui stat in signum populorum; ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum (Isai. xi)*. De radice siquidem Jesse flos ascendit, id est Christus, qui et Nazareus

vocatus est. Cujus est hoc sepulcrum, quia sicut militantis et triumphantis, ita caput est Ecclesie expectantis. Una enim est Ecclesia, expectans, et triumphans. Ideo autem gloriosum; quia ibi cessant impij a tumultu, nec auditur vox exactoris. Ibi terræ reges et consules dormientes silent, et somno suo requiescunt. Ideo fodientes thesaurum vehementer gaudent, cum invenerint hoc sepulcrum. Sequitur;

In finibus Benjamin. Benjamin filius dexteræ interpretatur. Filii autem dexteræ sunt, quibus statutis ad dexteram Judex dicturus est: *Venite, benedicti Patris mei (Matth. xxv)*. Habet autem fines multos iste Benjamin, perseverantiam in timore Domini, et observantiam mandatorum, in affectu charitatis, in visione Dei, quæ sola est finis finalis. Et est primus finis, finis per quem: De quo habes: *Finem loquendi pariter audiamus, Deum time, et mandata ejus observa (Eccl. xii)*. Secundus est finis ad quem. Unde legis: *Finis legis est charitas (I Tim. i)*. Tertius est finis propter quem. Unde in finem diriguntur Psalmi. Et Dominus in Apocalypsi dicit: *Ego sum Alpha et Omega, principium et finis (Apoc. i)*. Per timorem siquidem Domini et observantiam mandatorum pertingimus ad charitatem, in qua perseverandum est propter solam Domini visionem. In his finibus inventi sunt isti duo viri, qui in vita sua idem, per dilectionem operantem habuerunt, perseverantes in ea usque ad Dei visionem. Inventi sunt ergo in finibus Benjamin et meridie. Invenerunt enim ubi pascit, ubi cubat sponsus in meridie. Non in mœrenti die, in qua palpant homines sicut in nocte; quæ dies est hujus sæculi, et illius magnæ aurora diei, quæ calamitatis erit, et miseræ; sed in meridie, id est in mera die, quæ nescit occasum; quam nulla nox interpolat, nec habet obscurum. Sequitur:

Salientes magnas foveas. Per foveam terrena cupiditas figuratur, ut in Job: *Facies eorum demerge in foveam (Job xl)*, quia reprobi omnem suum intuitum ad cupiditatem terrenam inflectunt. Vel per foveam sententia mortis accipitur, ut in Psalmo: *Foderunt ante faciem meam foveam, et inciderunt in eam (Psal. lvi)*, id est seipsum occiderunt, in eo quod me occidere putaverunt. Magnæ sunt istæ foveæ et patentes, sed ultra eas saltum fecerunt, qui et terrenas cupiditates spreverunt, et æternæ mortis sententiam evaserunt. Isti igitur de inventione asinarum certos reddunt, qui simplices animi motus modificare non verunt, et subjectos simplices ad stabulum Samaritani scriptis et exemplo reduxerunt.

SERMO XXVII.

IN ASSUMPTIONE BEATÆ MARIE.

Quæ est ista, quæ ascendit, etc. (Cant. viii.) In via Dei alij impelluntur, sicut coacti, de quibus scriptum est: *Cum occideret eos, quærebant eum. (Psal. lxxvii)* Alij trahuntur qui inter tentationes convalescunt. Unde Dominus: *In funiculo charitatis traham eos (Ose. xi)*. Alij vadunt, qui indefesso gradu pertrami-

tem justitiæ inter difficultates gradiuntur. De quibus canitur: *Euntes ibant et fiebant, mittentes seminam suam (Psal. cxxv)*. Alij currunt, qui ferventi desiderio vires conantur excedere. Unde David ait: *Viam mandatorum tuorum cucurri; cum dilatasti cor meum (Psal. cxviii)*. Alij ascendunt, qui meritorum gradus ascendendo in corde suo disponunt. Unde dicitur: *Beatus vir, cujus est auxilium abs te; ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit (Psal. lxxxiii)*. Ascendentium autem alij sunt, qui ascendunt, ut corruant; alij ad hoc corruunt, ut postmodum fortius ascendant; alij vero ascendunt, ita ut non possint corruere; alij autem ita corruunt, ut jam non possint ascendere. Ascendunt vero, ut corruant qui de virtutibus suis se reddunt elatos, qui simulate in religione vivunt, qui in tentatione sunt instabiles, qui adolescentiam animi retinent etiam senescentes. De quibus Salomon: *Tria sunt difficilia mihi: et quartum penitus ignoro. Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in mari, viam viri in adolescentia sua (Prov. xxx)*. Via aquilæ in cælo, est via hominis ambulantis in magnis et in mirabilibus super se. Aquila enim est magnarum alarum: quæ tunc venit ad Libanum, quando accedit ad virtutum montem candidatum. Sed medullam cere tollit, cum ipsis religiosis spernendo et superbiendo detrahit. Via autem colubri super petram, est vita illorum, qui simulate se Christo adhærere foris ostendunt, intus vero malitiæ venenum abscondunt. In hoc enim quod venenum malitiæ portant, colubri sunt; in hoc autem quod religiose vivunt, super petram vadunt. Supra petram dico, non in petra, quia nec ipsi in Christo sunt, nec Christus in eis est: sicut super cathedram, et non in cathedra Moysi, sedere dicuntur Scribæ et Pharisei. Via autem navis in mari est vita eorum, qui inter amaritudines tentationum, aliquo vanitatis vento flante, titubant et merguntur. Via vero viri in adolescentia, est vita eorum, qui cum senes sint, et ætatis provectæ, adolescentiam tamen retinent moribus, non ætate. His enim maledixit Isaias, cum dicit: *Maledictus puer centum annorum (Isai. lxxv)*. Corruunt, ut ascendant, qui ut exaltentur, se humiliant. De quibus Salomon: *Quatuor sunt minima terræ: et ipsa sapientiora sapientibus. Formica, quæ in æstate præparat escam sibi. Lepusculus plebs invalida. Regem locusta non habet, et tamen egrreditur per turmas. Stellio manibus nititur, et moratur in domibus regis (Prov. xxx)*. In quibus laboriosi, timidi, humiles et subjecti designantur. Corruunt, et ascendere non possunt, quos demersit tempestas aquæ, quos jam profundum absorbit, super quos jam urget puteus os suum, ut cadant in profundum culpæ, sive in profundum pœnæ. De quibus Salomon: *Tria sunt insatiabilia: et quartum, quod nunquam dicit: Sufficit. Infernus; et os vulvæ: et terra quæ non satiatur aqua, et ignis, qui nunquam ait: Sufficit (ibid.)* In primo profundum pœnæ demonstratur; in reli-

quis tribus luxuria, cupiditas, avaritia : quæ sunt A profundum culpæ. Ascendunt et corruiere non possunt, qui nec tentationibus nec adversitatibus flecti possunt; sed cum Apostolo fiducialiter dicunt : *Quis nos separabit a charitate Christi? (Rom. viii.)* Vel certe qui opere complent, quod ore prædicant; vel qui cautelam innocentia servant, ut sint de illis, qui agnum immolant, de latere aquilonis; vel quasi columbæ ad fenestras suas. De quibus Salomon ait : *Tria sunt, quæ bene gradiuntur : Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavet occursum; et gallus succinctus lumbos; et aries, non est rex, qui obsistat ei (Prov. xxx).* In leone fortissimo designantur illi qui flecti non possunt per adversitatem mundi, per infirmitatem carnis, per tentationem cordis. Ad nullius enim pavebit occursum. In gallo autem succincto lumbos prædicatores significantur qui quod prædicant voce, demonstrant opere, seipsos percutiunt, antequam canant, quia castigant corpus suum, et zona continentia restringunt lumbos, ne cum aliis prædicaverint, ipsi reprobi inveniantur. In ariete vero, cui nec potest rex resistere, designati sunt simplices, qui sic tamen astutiam retinent in simplicitate, ut a nullo adversarii incursu possint timere. Quasi enim columbæ ad fenestras suas sunt, prudentes sicut serpentes, sed simplices sicut columbæ. Notandum quoque quod ascendunt alii ad hoc ascendunt, ut fugiant a deserto; alii ascendunt de deserto, alii ascendunt in deserto, alii ascendunt per desertum, alii ascendunt ad desertum. Per desertum namque figurantur plerumque, vel dæmones vel infernus. Dæmones, ut in Psalmo : *Neque a desertis montibus (Psal. lxxiv)*, quia nec in ipsis malignis spiritibus patet fugiendi a divina majestate locus; infernus, unde hircus ἀποροφῆταιος mitti jussus est in desertum, quia Christus secundum animam, propter iniquitates populi descendit in infernum. Vel ascendunt de deserto, id est de lege Mosaica, de qua scriptum est, quod aquas Mara in deserto amaras dulcoravit Moyses ligno imposito. Vel de steriji gentilitatis ritu. Unde; *Posuit desertum in stagna aquarum (Psal. cvi)*. Et iterum Isaias : *Emitte agnum, Domine, domina: orem terræ, de petra deserti ad montem filia Sion (Isai. xvi)*. Vel ascendunt de deserto, id est de mundo. Unde in Canticis : *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, id est quæ est ista quæ elevatur de mundo? Mundus quippe quinquepartita ratione deserto comparatur. Propter peregrinationem; unde: Non habemus hic manentem mansionem, sed futuram inquirimus (Hebr. xiii)*. Propter laborem. Unde Job : *Homo natus est ad laborem (Job v)*. Propter egestatem. Unde : *Ego sum pauper et dolens (Psal. lxxviii)*. Propter morsum serpentium, id est suggestiones dæmonum; unde : *illic reptilia quorum non est numerus (Psal. ciii)*.

Et quia mundus incultus est, sicut desertum incultum est. Vel ascendunt in deserto, id est in

cessatione a vitis : quæ dicitur desertum pectoris sive sabbatum mentis, sine quo non est salus. Væ vobis, Ecclesie prælati, qui hoc desertum deseritis, quando Sion ædificatis in sanguinibus, qui de cornu altaris superbitis, qui de patrimonio Crucifixi lascivitis, qui in vestris parentibus et cognatis sanctam Ecclesiam deformatis. Sic enim Sion in vestris sanguinibus ædificatis, et hoc deserentes desertum, etiam Ecclesie jura deseritis. Vel ascendunt in deserto, id est in mente sancta. Unde in Exodo : *Cum minasset Moyses gregem ad interiora deserti, apparuit ei Dominus (Exod. iii)*; quia tunc nobis Dominus spiritualiter apparet, quando cogitationes nostras ad veram unitatem in mente devota, quæ sanctæ solitudini insistit, redigimus. Vel ascendunt in deserto, id est in sancta conversatione. Unde in Exodo : *Sacrificabimus Domino in deserto (ibid.)*, id est serviemus Domino in sancta conversatione. Vel ascendunt per desertum, id est per contemplationem, quæ a multis deseritur, a paucis inhabitatur. Unde in Canticis : *Quæ est ista quæ ascendit per desertum? (Cant. iii)*. Vel ascendunt ad desertum, id est ad cælum. Unde Dominus dimisit nonaginta novem oves in deserto, quia angelicam naturam dimisit in cælo : quod ideo dicitur desertum, quia ab angelis derelictum, qui per superbiam corruerunt. Ad hoc autem desertum, tanquam ad thronum veri Salomonis, sex operibus misericordiarum, tanquam sex gradibus ascenditur, id est si esurientibus cibum, si sitientibus potum datus, si inclusos carceribus visitamus, si peregrinos suscipimus hospitio, si nudos vestimus, si infirmis consilii vel auxilii solatium impendamus. Nam propter hæc, verba solatii sunt audituri, quibus dicitur? *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi (Math. xxv)*. Sic ascendit Virgo gloriosa de virtute in virtutem, ut fugeret desertum inferni, ut ascenderet de deserto mundi in desertum sanctæ conversationis, per desertum devotæ contemplationis, usque ad desertum supernæ vocationis.

SERMO XXVIII.

IN EADEM SOLEMNITATE (22).

Eleva virgam tuam, et extende manum tuam, et divide mare, ut transeant filii Israel per medium siccis maris (Exod. xiv). Quod uni dico, omnibus dico. Omnibus, inquam, illis qui tanquam boni pauperum advocati, contra frivolas excusationes eorum, qui invitati fuerant ad nuptias, didicerunt spiritualiter allegare. Invitati quippe sumus omnes ad nuptias, sed adhuc est, qui dicat : *Villam emi (Luc. xiv)*. Villam quippe emere, est in sæculi vanitatibus desudare. Hic est qui in cophino palearum Pharaoni deservit. Est etiam et qui dicat : *Juga boum emi quinque (ibid.)*. Hic est animalis homo ille, qui mundi cupiditatibus inhiat, et in cophino laterum Pharaoni se subdit. Terrena quippe

cupiditas quasi lutum est igne decoctum; illo, qui nunquam dicit: Sufficit; vel certe illo, qui tactas oves puerosque consumpsit: quoniam,

Invidus alterius rebus marcescit opimis.

(HORAT. *Epist.* 1, 2, vers 57.)

Est insuper et qui dicit: *Uxorem duxi (ibid.)*. Uxorem autem ducere, est carnis lutum per voluptatem mollescere. Hic est qui in cophino luti Pharaoni obedit. Qui igitur vanitates, voluptates et concupiscentias repellunt, et contra frivolas excusationes excipiunt, colla de sub jugo Pharaonis excutiant. *Sed quis est hic, et laudabimus eum?* (*Eccli.* xxxi.) Ipse est urgens et leniens: sic enim interpretatur Moyses, cui dictum est: *Eleva virgam tuam*, etc. Urgens quippe fuit per disciplinam activæ, liniens per disciplinam contemplativæ: propter quod dicit propheta: *Excidi mihi duas virgas: unam vocavi funiculum, et alteram decorem (Zachar.* xi). Nam a radice terræ, virgam quasi disciplinam excidit: funiculum quantum ad activam; decorem quantum ad contemplativam. Funiculum urgentem, decorem lenientem. Nihil enim æque mulcet et lenit animam, sicut sanctæ contemplationis devotio, ut ait quidam: *In omnibus requiem quæsi* (*Eccli.* xxiv), nec tantam uspiam inveni, quantam in sancta cogitatione. Urget autem animum, et quasi funiculo coarctat activa, dum pungit, dum sollicitat, dum turbatur erga plurima.

Hinc est quod Virgo gloriosa, quasi virga ex aromatibus myrrhæ et thuris prædicatur. Virga, inquam, quia levis, quia flexibilis; funiculus vero, quia in altum se elevans odorem suavitatis emittit. Levis, quia caret pondere peccatorum; flexibilis, quia misericors. Myrrhæ vero et thuris, quia in omni disciplina se semper exercuit. Myrrhæ quippe virga fuit, propter disciplinam activæ; thuris vero propter disciplinam contemplativæ. Hinc est quod in hodiernæ diei festivitate, ipsa castello comparatur, in quo habitabat Maria et Martha, quia castellum fundatum supra firmam petram, castellum inexpugnabile, castellum incorruptum, castellum, quot virtutibus, tot civibus plenum, cujus semper clausa fuit porta, nec patuit nisi soli principi. Castellum antonomastice Jesu, in quo vere habitabat Martha in sollicitudine administrationis; Maria

Martha vero activam, propter superiorem vim activæ; Lia vero propter inferiorem. Et cum multum inter se differant, superior vis contemplativæ, et inferior activæ, non multum tamen differre videntur superior activæ, et inferior contemplativæ. Multum quippe differt jucunditas devotionis, et afflictio laboris, sed non multum, officium charitatis et simplicitas bonæ voluntatis. Hinc est quod in constructione tabernaculi, secundum officium quatuor istarum sororum, videtur construi, atrium, sanctum, et Sanctum sanctorum. In atrio quippe erat altare æreum, craticula, sartago, clibanus. Mactabantur ibi carnes in holocaustum, et pro peccato. In omnibus his officium Liæ, labor videlicet et afflictio figuratur. Ecce inferior gradus activæ vitæ. In sanctis vero erat mensa propositionis, panes calidi desuper combinati: officium videlicet Marthæ, a latere quoque candelabrum cum lucernis, in quo figurabatur officium Rachelis. In Sanctis vero sanctorum erat altare aureum; in quo offerebatur incensum, secundum officium Mariæ. Nam in Ecclesia Christi, quatuor sunt rectorum genera instituta; sacerdotes videlicet qui implent officium Mariæ, reges quæ officium Rachelis. Unde quia ista duo genera ad contemplativam vitam pertinent, beneficium recipiunt unctionis. Pastores vero implent officium Marthæ, iudices Liæ. Unde quia ad activam vitam pertinent, non habent beneficium unctionis, sed virgam potius in manibus, propter disciplinam conservandam in operibus.

Hinc est quod in primitiva Ecclesia, quatuor personæ primitus sunt ordinatæ: Aaron, qui implebat officium sacerdotis, Jacob pastoris, Moyses iudicis, David regis. Istitis enim quatuor Ecclesia principaliter ordinanda commissa est. Sed quid, fratres? Insurrexerunt filii Core contra Aa: on pontificem; virga Aaron floruit, et fructum fecit in signum sacerdotii et contemptum filiorum Core. Jacob autem nihilominus virgas populeas et amygdalinas, et ex platanis, in canalibus posuit, ut ad earum conspectum oves conciperent diversos fetus, et sic Laban illuderet; et quod suum erat multiplicaret (*Gen.* xxx). Moyses vero contra Pharaonem virgam elevavit, et in ipsa, signa et prodigia fecit; et Ægyptum decem plagis afflixit. David autem cum multoties in Saul potestatem haberet, manum suam in christum Domini mittere noluit, et tamen erecta et directa ejus virga fuit, ut dictum est: *Virga directionis, virga regni tui (Psal.* xliv). Omnia hæc, dilectissimi, in figurâ continebant illis, et facta sunt pro nobis. Data est nobis virga, et virga de radice Jesse; de radice, inquam, Jesse, quia de radice incendii. Radix enim totius fervoris et charitatis Virgo, virga est. Exaltata est virga, elevata est virga, ut quæ exaltata est in se, exaltata sit in te, exaltata sit tibi, exaltata sit a te, exaltata sit in te, quæ exaltata est pro te. Quicumque ergo pastor Dei es; quicumque officium Jacob implet, si Laban occurrit, si mundus deprimit, si labores tuos et

luctas derideant, quorum iniquitas prodit ex adipe, tene virgam in canalibus cordis tui, quæ habeat in se amygdalinum fecunditatis, populeum virginitatis, et platanicum justitiæ et sanctitatis, vel simplicitatis. Eleva igitur virgam secundam prole, virginem corpore et mente, planam justitia et simplicitate. Sed attende, quid, et de qua dictum est: *Quasi plantatio rosæ in Jericho (Eccli. xxiv)*. Ad omnes pertinere debet generaliter, quod ad Mariam specialiter: et utinam ad me finaliter! Jericho quippe significat idem quod Laban, id est mundum, et justus quæsi plantatio rosæ in Jericho est, id est in mundo, quia supponit sibi aculeos tentationis, cum exteriori mortificatione carnis, et interiori devotione mentis in omnibus præhens suavitatis odorem. Exemplum accipe, Jacob; exemplum accipe, vir luctator. Si mundus derideat, si insurgant aculei tentationum, maneat viror mentis, esto bonus odor Christianæ devotionis. Quod si sacerdos es, et insurgant in te filii Core, filii Calvariæ, filii crucis, id est hypocritæ, qui solent aliorum bonis actibus invidere, vel qui pro beneficiis ecclesiasticis solent temporale lucrum inquirere, noli, sacerdos æternum, nisi pro æternis requirere. Primum quære regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur tibi. Felix, cujus hæc vox esse poterit: *Quasi palma exaltata sum in Cades (ibid)*. Palma, ut aiunt hi, qui rerum describere naturas, centenaria fructum facit; Cades autem *mutatio*, vel *sanctum* dicitur. Centenarius etiam perfectionem significat in Scripturis. Justus ergo quasi palma exaltatur in Cades, quando de lava hujus temporalitatis, transfertur ad dexteram beatæ æternitatis, juxta illud: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini (Psal. cxxvi)*. Et sapientia: *Cum consummaverit homo, tunc incipit (Eccli. xviii)*. Tunc enim erit in utero dexteræ Excelsi, quando dicere poterit quis: *Nunc cæpi (Psal. lxxvi)*. Erit enim tunc sancta mutatio, quando corruptibile hoc induerit incorruptelam; et mortale hoc induerit immortalitatem. Quod si judex es, et insurgat in te rex Ægypti, hoc est tenebrarum harum, ut ignores boni et mali, veri et falsi, profani et sancti, mundi et polluti distantiam, considera cypressum in monte Sion exaltatam. Mons enim Sion Ecclesiam Dei significat, ubi exaltata fuit cypressus crucis, quia crucem referunt fuisse de cypresso, in qua pendens Salvator longe ante prædixerat: *Ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum (Joan. xii)*. Et: *Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. (ibid.)* Aliud ergo noli quære judicium. Illum attende qui ait: *Nolite judicare et non judicabimini (Luc. vi)*. Ad hoc solummodo oculos aperi, quomodo nunc princeps mundi hujus ejiciatur foras, ut nec in te, nec in tuis dominetur. Sit tibi *collectatio*, non solum *adversus carnem et sanguinem, sed et adversus principem tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus (Ephes. vi)*. Quod si regis officium exercere desi-

deras, ad illum mentem eleva, cui servire regnare est; illius regni particeps esse desidera, quod æternum est. Considera ergo cedrum exaltatam in Libano. Cedrus enim immensa, odorifera, imputribilis perseverat in Libano. Mons Libanus candidus est, quia Libanus *candidatio* interpretatur. Ibi quippe sunt viri virtutibus eximii, odoriferi fama, imputribiles æternitate; et quotquot ibi sunt, regnant, quia reges sunt. Ibi exaltationis dignitatem recipiunt; ibi nulli subjiciuntur, non homini, non angelo, sed soli Deo. Sequitur:

Extende manum et divide mare. Nota quod Moysi dictum est, *extende manum tuam (Exod. xiv)*: illi videlicet, cui dictum erat: *Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Matth. v)*. A te plus exigit qui utramque manum in cruce extendit. *Nisi, inquit, abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. (ibid.)* Propter hoc ergo plus exigit, quia ait: *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos. Si te quis percusserit in maxillam, etc. (ibid.)* Qui solus manus extendit, et mare dividit, aquas forte superiores retinet et inferiores non abjicit. Sacramentum hoc magnum est. Est enim superior amaritudo, et est inferior. Mare enim amaritudinem significat, quia amarum est. Et est superior amaritudo retinenda, inferior amovenda. Si enim amaricaris in animo, quod diu teneris in hoc exsilio, quod visione Dei non frueris, pro superioribus amaricaris; de talibus enim amaritudinibus dictum est: *Pone tibi amaritudines; et dirige cor tuum in viam rectam (Jer. xxxi)*. Et alibi: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ (Isai. xxxviii)*.

Hic est enim ille Mardocheus, nutritius Edissæ, quæ alio nomine vocabatur Esther (*Esther. ii*). Mardocheus enim *myrrha munda* interpretatur; myrrha autem amaritudinem significat. Et hæc est amaritudo retinenda, quia munda. Nutritius Edissæ, id est misericordiæ, quia Edissa *misericordia* interpretatur, Esther vero *abscondita*. Et hæc est misericordia abscondita, de qua dicitur: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te (Psal. xxx)*. Propter hoc sponsa dicit in Canticis: *Manus meæ stillaverunt myrrham, et digiti mei pleni sunt myrrha probatissima (Cant. v)*: quæ est munda, et per hoc retinenda. Inferior autem amaritudo est, quando quis amaricatur, eo quod non potest excogitatum in hostem exercere malitiam. Unde Psalmista: *Filii hominum, usquequo gravi corde? (Psal. iv)*.

Hæc est amaritudo inferior repellenda, quia immunda, quia magis iram Dei nutrit, quam misericordiam. In prima amaritudine designatur crux Christi; in secunda crux Aman, qui interpretatur *iniquitas*. Extende igitur manus, et divide mare, ut scias inter amaritudines utrasque discernere, ne turberis, ubi debes gaudere, vel gaudeas, ubi debes turbari. Ne gaudeas, quod es in mundo; ne

turberis, quod marcipatus es Dei obsequio. Sic enim gradiuntur filii Israel per maris medium, id est per viam virtutum, vitis per amaritudines exsiccatis. Gradiuntur autem usque ad montem Dei Horeb. Horeb quippe *siccitas* interpretatur. Hoc tamen notandum, quod siccitas alia probabilis, alia reprobabilis, quod et in Horeb figuratur. Nam in Horeb bona et laudabilis siccitas figuratur, ut ibi: *Usque ad montem Dei Horeb (III Reg. xix)*. Mons siquidem ille cœlestis Horeb ideo dicitur, quod ab omni spurcitia mundus esse probatur. A montibus enim spurca, quia et noxia, dilabuntur in valles. Unde angelus et homo, alter propter superbiam, alter propter inobedientiam, de monte cœlestis gloriæ, in vallem temporalis miseris corruerunt. Unde scriptum est: *Non habitabit in eo aliquid inquinatum (Apoc. xxi)*. Et Psalmista: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requiescet in monte sancto tuo? (Psal. xiv)*. Ecce hic habes, et de habitatione, et de requie. Est autem laudabilis siccitas, quæ noxios corporæ pinguedinis humores ebilens petulosos motus lubricæ fragilitatis enervat, et corpus reddit minus aptum. Est et vituperabilis, quæ fontem cordis exsiccans, et venas, per quas ad oculos usque solet devotio procedere lacrymarum; gratiam devotionis obcludit. Duplicem hanc siccitatem concupiscentia duplex et infert et aufert. Concupiscentia namque spiritus adversus carnem, laudabilem siccitatem infert, et vituperabilem aufert; concupiscentia vero carnis adversus spiritum vituperabilem infert, et laudabilem aufert. Per primam siccitatem, habet homo cor carneum; per secundam lapideum; carneum per affluentiam devotionis; lapideum, per duritiam obstinationis.

SERMO XXIX.

IN FESTO SANCTI BERNARDI.

Cum accubisset Jesus in domo Simonis leprosi, fractum est alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi; et tota domus impleta est ex odore unguenti (Joan. xii). Licet, dilectissimi, ea quæ proposuimus beati Lucæ fidelis sermo, et omni acceptione dignus, ante sex dies Paschæ, Bethaniæ in domo Simonis facta fuisse commemorat, tamen quia in hac spirituali Bethania hæc eadem videmus iterata, etsi non historice, mystice tamen, misericordiam Dei mirabilem in hoc facto votis et precibus implorare debemus, quoniam a fidelibus suis non est aversus amor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Quæ est enim hæc Bethania, nisi hæc obedientiæ domus: quæ tantorum filiorum matrem se læta cognoscit, quos de Spiritu sancto, obstetricante manu obedientiæ, parturivit? Quæ quia exemplo clara, et vallis humilitate cognoscitur, non immerito Claravallis nuncupatur. In hac igitur domo Simon ille, qui factus est obediens Patri usque ad mortem, cujus spiritus in filiis obedientiæ requiescit, ut scriptum est: *Super quem requiescat Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem verbu mea? (Isai. lxi)* requiem quæsit et inve-

nit, quia deliciæ ejus sunt esse cum filiis hominum. Vel quia per domum in sacro eloquio solet conscientia figurari, de virtutum lapidibus pretiosis domum sibi construxit, et usque ad cubitum perfectionis consummavit, ille Simon, id est *obedientiæ filius*, cujus memoria in benedictione est, qui secutus Agnum quocunque ivit, ad obedientiæ præceptum, tanquam alter Abraham, egressus est de terra et de cognatione sua, ut fieret in gentem magnam, unde pater multarum gentium constitutus est, in quem clamamus, Abba, Pater. Ipse etiam tanquam alter Isaac in hujus solitudinis agro, quo egressus est ad meditando, copulavit sibi Rebeccam, quia didicit et docuit pariter ex iis quæ passus est, patientiam. Ipse quoque tanquam alter Jacob, egressus de terra et de cognatione sua, conjunxit sibi Rachelem et Liam: Liam in officio ministrandi, Rachelem in otio contemplandi. Cujus semen Deus multiplicavit super terram, ut infinitam laborantium multitudinem ex activa, ex Rachele vero contemplativorum multitudinem genuerit copiosam. In iis igitur omnibus, patriarchis et prophetis merito comparatur, non solum, sed apostolis, martyribus, confessoribus, et virginibus. Quia vobis a Deo missus, etsi non aliis, vobis tamen factus est apostolus, quia signa apostolatus sui omnes estis in Domino. Ipse etiam per carnis passionem, et proximi compassionem, in certamine plus cucurrit quam martyr ictum sufferens, mucrone fundens sanguinem. Et in confessione laudans adorans Dominum, quod cordis arca credidit, etiam coram hominibus confessus est. Qui cum mulieribus nunquam coinquinatus, secutus est Agnum quocunque ivit. Spatiosam quippe viam derelinquens, et arduam aggressus, quæ ducit ad vitam, factus est vobis tanquam lucerna ardens et lucens. Ardens eloquio, lucens exemplo. Ardens in fractione panis, lucens in semitis viarum Dei, ut sic in utroque bono, et ardens et arduus, non immerito Bernardus sit vocatus. Intuemini quantus sit iste, qui ingressus est, non solum ad vestram salutem, sed ad omnium correctionem, utpote regibus Joannes, Ægyptiis Moyses, fornicantibus Phinees, Elias idololatris, Eliseus factus avaris, mendicantibus Petrus, blasphemantibus Paulus, negotiantibus Christus. Justitiæ forma, sanctimonie speculum, pietatis exemplar, assertor veritatis, defensor fidei, amicus sponsi, sponsæ paranympus, ordinator cleri, pastor plebium, magister insipientium, refugium oppressorum, pauperum advocatus, miserorum spes, tutor pupillorum, iudex viduarum, oculus cæcorum, lingua mutorum, baculus senum, ultor scelerum, metus malorum, bonorum gloria, sal terræ, lumen orbis, sacerdos Altissimi, vicarius Christi, christus Domini, Deus Pharaonis, actu severus, vultu serenus, verbo serius, omnibus omnia factus, ita ut eum crederes non vocatum in partem sollicitudinis, sed in plenitudinem potestatis. Ideo accubuit Jesus in domo ejus, qui in

omnibus est per essentiam. Ubique enim est, qui A nusquam deest. In quibusdam tamen transit, in aliis inhabitat, in aliis cubat, in aliis pascitur et reficitur. Transit quippe per interpolatas cogitationes, sicut Eliphaz ait: *Cum spiritus, me præsente, transiret, inhorruerunt omnes pili carnis meæ (Job 17)*. Nobis enim præsentibus spiritus transit, quando invisibilia cogitamus, quia hæc non solide, sed raptim videmus. Neque enim in contemplatione mens diu figitur, quia ad se ipsam, ipso lumine reverberata revocatur; sed tunc pili carnis inhorrescunt, cum sic vitæ veteris cogitationes a mente rescindimus, ut in illo dolore fatigemur. Inhabitat vero per gratiam nunc operantem, ut velit quod bonum est; nunc cooperantem, ne frustra velit, sed plerumque tentatione velatam, ut B scriptum est: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te (Psal. xxx)*; quandoque devotione nudatam, sed tunc non solum inhabitat, sed cubat, quia cubare est habitare mentem cum devotione. Reficitur autem in illis, vel de illis, in quibus aut de quibus filius implet voluntatem Patris: sicut idem Filius ait: *Cibus meus est, ut faciam voluntatem Patris mei, qui in cælis est (Joan. 14)*.

Sic igitur cubat et pascit in domo Simonis, id est in conscientia obedientis. Additur autem leprosi, ob humilitatis custodiam, quia custos obedientiæ humilitas est. Nisi enim per humilitatem servetur, cito in contemptum erigitur. Necesse est C ergo, ut per humilitatem obedientiæ ad Deum redeat, qui per superbiam lepram extra castra recesserat, quia simplex obedientia non sufficit, si suis stipata comitibus non aderit. Nam ut plena sit obedientia et perfecta, necesse est ipsam esse puram, voluntariam, humilem, patientem, fidelem, devotam, divinæ dilectionis fortitudine roboratam. De qua dictum est: *Fortis est ut mors dilectio (Cant. vii)*. Et hæc in illis septem personis figurata sunt, qui uno eodemque nomine, sicut ex divinis colligimus verbis, id est nomine Simonis sunt signatæ. Legimus siquidem de Simone mago, de Simone Cyrenæo, de Simone leproso, de Simone Machabæo, de Simone Petro, de Simone Chananæo, de Simone Oniæ filio. Isti septem illa, quæ prædiximus septem figurant; non, omnes omnia, sed aliqui aliqua, quædam remote, quædam positive. Sunt enim qui solius ambitionis causa prælatorum mandatis obediunt. Isti Simonem magum induunt, qui sola cupiditate mandatis voluit apostolicis obedire. Ideo pura debet esse obedientia, ut solus Deus sit in causa, qui est causa causalissima; et ipse idem, qui finis finalis est, sit in perseverantia. Alii prælatorum mandatis obediunt, sed semper iaviti, semper cum murmure. Isti induunt Simonem Cyrenæum, qui crucem Domini in angaria bajulavit (Marc. xv). Ideo voluntaria debet esse, quia coacta servitia Deo non placent, sed hilarem datorem diligit, quia illa hostia est ei acceptabilis, super cu-

A jus caput offerentis manus imponitur. Alii prælatorum suorum malorum memores, et per hoc humiles, eo divinis mandatis humiliter obediunt, quo per obedientiæ bonum ad Deum se posse redire confidunt. Isti Simonem leprosum induunt, qui, quidem cum Deum invitavit, leprosus vocabatur. Sic et isti nomen sibi retinent peccatoris, qui etiam de propitiato peccato nesciunt esse securi. Alii de iis quæ sibi videntur licita, obediunt; sed si quid minus licite præcipi videatur, quod injungitur, licite contradicere se posse credunt, non attendentes obedientiam Abrahæ, nec Joannis, qui lignum aridum rigavit, et saxum immane volvit, vel illius, qui filium suum in clibanum ardentem propter obedientiam jecit. Nam si solum in licitis obediunt sumus, quis supplebit, quod ait legislator noster, re et nomine Benedictus, super illo capitulo: *Si fratri impossibilia injunguntur?* Quid enim adco illicitum, quam impossibile?

Ideo induamur Simonem Machabæum, qui Tryphoni fuit obediens, cum tamen esse sciret illicitum quod petebat. Cum enim surrexisset iste Simon pro Jonatha fratre suo, quem Tryphon occiderat, quod Simonem non latebat, misit ad eum Tryphon legatos in dolo, dicens: *Pro argento, quod debuit frater tuus in ratione regis, detinuimus eum; et nunc mitte argenti talenta centum, et filios ejus obsides, et remittemus (I Machab. xiii)*. Cumque Simon cognovisset dolum ejus, misit tamen argentum et pueros, ne murmuraret populus dicens: *Non redemit fratrem suum, volens regnare*. Hoc exemplo plerumque obediunt esse debemus ad majus scandalum removendum; etiam si illicita forte injungantur. Et hæc est obedientia patiens. Sed quoniam illicitum est omne, quod est præter fidem, vel non ex fide (Hebr. xi), non in omni illicito dicimus generaliter obediendum; quia nunquam in illis, in quibus fides læditur, obedire tenemur; sed in omnibus obedientiæ factis fidem præviam habeamus, quia sic induere non debemus Simonem Machabæum, ut Simonem Petrum exuamus, quia quantumcunque magna sit obedientia, nulla tamen est, si non sit super fidei petram fundata. Nec quamcunque fidem loquor, sed eam quæ D est affectuosa, et omnium virtutum æmulatoria. Quid enim est, quod nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Æmulamini igitur divina charismata, ut sit obedientia vestra sicut fidelis, sic affectuosa; sic induentes Simonem Petrum, ut etiam induatis et Chananæum. Chananæus quippe *Zelotes* vel *æmulator*, vel quod idem est, *imitator* interpretatur. Nec vos terreat fragilitatis humanæ defectus, si quandoque sarcina mandatorum virces vestras excedere videatur. Scitote quod qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem. Non enim in vobis, sed in Deo debet esse fortitudo vestra, et in ejus obedientiæ fortitudine, qui facit cum tentatione proventum.

Cum igitur alicui fratri alicui grave præcipi-

tur, dicat utilis frater in corde suo : Fortitudo mea Deus, vis mea Dominus; et ideo humano defectu aggrediar quod divina fortitudo perficiet. Sic fractus est Simon Oniæ filius, id est imitator ejus, qui semper in animo dicit : Non est fortitudo mea, ut sustineam : Sed tamen vis mea Dominus, ut perficere queam. Unde Onias vis mea Dominus interpretatur. In hujus, quia Simonis, domo Jesus accubuit : et cum esset in accubitu suo, nardus dedit odorem suum, quia factum est alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi, et tota domus impleta est ex odore unguenti. Alabastrum dicitur, vas marmoris candidi, perlucidi, quod incorrupta servat unguenta. Tale fuit alabastrum, vas istud electionis, vas psalmi, vas cantici, hydria farinae, scyphus olei, scyphus Pharaonis, crater tornatilis, calix inebrians et præclarus. Fuit marmoris in perseverantia, candidi munditia, perlucidi fama. Quod semper unguenta servavit incorrupta, quia nec infamia denigravit, nec actus illicitus, nec cogitationis consensus collatum sibi gratiarum munus corrumpit. Dicitur autem alabastrum unguenti, sicut solent dicere scyphum vini : et dicitur unguenti, quia verba quæ de vase diffundebantur, sic medicinalia erant, ut per ea ægri sanarentur, cæci illuminarentur, fortes ad robur ungerentur. Erant enim antidotum infirmorum, collyrium cæcutientium, chrisma robustorum, ita quod illud, quod Maria Magdalene, et Maria Jacobi et Salome fecerunt, ut caput ungerent (*Marc. xvi.*), hoc iste multis laboribus, multo vigiliis et jejuniis sibi pretio comparavit, ut membra capitis, imo caput ungeret in membris. Hoc igitur alabastrum hodie fuit fractum, qui morte pretiosa dissolutum; sed non sicut vas figuli, sed sicut vas auri, quod carnis vinculis absolutum, talentum sibi creditum cum lucro Domino reportavit, et tota domus impleta est ex odore unguenti. Per ipsius siquidem verba tota Ecclesia bonus odor est Deo in omni loco, quia odor ejus, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Curremus igitur in odore unguentorum suorum, hoc est in odore unguenti pistici, id est fidelis et pretiosi, et per hoc boni. Fractum est enim alabastrum unguenti boni nardi, vel per syncopam, Bernardi, cujus verba et martyribus rosam, et castis liliis redolebant. Trahat igitur post se fideles Christi exteriorum membrorum dispositio ordinata, morum disciplina, laboris exercitium, ornatus virtutum, exemplum operum, pigmentaria medicina verborum. Trahat autem de exilio ad patriam, de labore ad requiem, de morte ad vitam, de tenebris ad lucem, quæ nescit occasum, Jesum Christum Dominum nostrum, cui est honor et gloria per infinita sæculorum sæcula. Amen.

SERMO XXX.

IN NATIVITATE B. VIRGINIS MARIÆ.

Si ambulans per viam in arbore, vel in terra ni-
(23) Desunt hic aliqua verba

A dum avis inveneris, matremque pullis, vel ovis desuper incubantem, non tenebis matrem cum filiis; sed patieris abire, pullos tenens captos; ut bene sit tibi, et longo vivas tempore (Deut. xxi). Quoties dilecta sapientiæ tabernacula, sub divo positus, ventis expositus, perpendo sedulus, ædificandum necesse mihi videor in Cariathsepher. Sed cum de loci ariditate quæro, vel conqueror, Axæ suspitio præeunte, a Patre luminum, a quo omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum descendit (*Jacob. xvi*), utrumque impetrandum esse irriguum, ut nomine Dabir digne civitas censeatur. *Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (Rom. xv).* In quibus fecit nos Dominus ministros Novi Testamenti, non littera, sed spiritu; littera enim occidit. Quia hæc est ariditas Cariathsepher. Interpretatur enim *civitas litterarum*. Et quæ est civitas litterarum, nisi illa litteratura, quæ tæctur ab hostibus, et ornat virtutibus? Nam ad differentiam illius litteraturæ, quæ nec munit, nec ornat, civitas appellatur. Unde Psalmista ait: *Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini (Psal. lxx).* Sed ariditas hujus civitatis superficies est litteræ, quæ nullum fructum in se videtur habere, nisi quando inferiori timoris, et amoris irriguo superiori, fides et intellectus irrigatur. Nam ut aurum in sapientia, argentum in eloquentia, lapides pretiosos superædificemus (23), argentum in logica, aurum superædificemus in theologia, necesse est, ut timor pariter et amor præcedant, ut sicut illi duo, Aaron videlicet et Hur, antiquitus graves Moysi sustentabant manus, sic et faciem ejus detegant et detergant. Alioquin timendum nobis est, ne lignum superædificemus, quod mittere solent hæretici in verbum panis, ut scriptum est: *Mittamus lignum in pane ejus (Jer. xi)*: vel ne supponamus fenum humanæ fragilitatis; quod sibi supponere debent famelici, sicut hærentes litteræ facere solent in canticis, vel ne superædificemus stipulam alicujus vanitatis; ad quam nos induceret ariditas presentis thematis, nisi timoris irriguo fecundetur et amoris. *Si ambulans, inquit, per viam, etc.* Quid isto vanius, si litteræ superficies attendatur? Quid enim, si pullis captis matrem sinit abire? Melius habuit, vel vita longiore vixit? Tamen si timor Dei et amor prævernerint intellectum, nihil devotius, nihil verius, nihil dignius Deo invenitur. Tunc nomine Dabir digno civitas censebitur, quia tunc sermo divinus probabitur, et eloquentia, quam interpretatur Dabir, approbabitur. Dicit enim:

Si ambulans per viam. Non conditionaliter, sed causative ponitur istud, *si*. Neque enim est homo super terram, qui non ambulet per viam, donec perveniat ad patriam; Deus enim stabilis et incommutabilis, moveri dat omnia et mutari. Non differt a vigilante dormiens, nec a laborante quiescens. Omnes enim perenniamus ad mortem, omnes

circa spheram mundi volvitur; et cum animalibus circa rotæ gyrum ambulamus. Ibant enim animalia et non revertebantur; ibant et revertebantur (*Ezech. 1*). Imo quod mirabilis est, et non revertendo revertebantur; et revertendo non revertebantur. Quæ est ista vitæ humanæ instabilitas, ut cum revertitur ad id, unde sumpta est, dicente Domino: *Terra es, et in terram ibis* (*Gen. 3*), Job etiam attestante, qui ait: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, et nudus revertar illuc* (*Job 1*), nec tamen ad juventutis, vel infantia revertitur initium, si pervenerit ad senectam et senium? Sicut motum vides in choro cantantium, ad locum revertuntur, unde incipiunt, nec tamen revertuntur, quia semper ante faciem suam vadunt. Quicumque igitur nondum meruisti requiescere in patria, sed adhuc peregrinus es et advena, si ad hoc ambulas per viam, ut pervenias ad patriam, necesse tibi est, nidum avis quærere pariter et invenire. Notandum quod singularis avis singularem nidum tibi Scriptura proponit, ad differentiam avium plurimarum; quarum aliæ semen quod juxta viam cecidit comederunt, aliæ cibum præparatum de canistro pistoris sustulerunt, aliæ vero ad ipsum etiam sacrificium patris nostri Abraham aspiraverunt. Aves quippe, eo quod avidæ, dæmones sunt; quæ plerumque cogitationes quasi semina, plerumque actiones tanquam cibum paratum; plerumque ipsam Deo dicatam devotionem, tanquam sacrificium aut auferunt, aut auferre nituntur.

Istarum igitur avium nidi sunt corda peccantium. Mergulionum cupidi, nocte volantium hæretici, rapacium avari, corvini generis avium, diversa genera peccantium. Propter hoc, hujusmodi aves censuit immundas legislator, nec earum nidi quærendi sunt, sed si non quæsiti inveniuntur, vel abigendi sunt, vel nec mater, nec pulli capiendi. Singularis igitur avis, et phoenix unicus, qui de aromatibus alterius phœnicis, Virginis scilicet singularis, igne sancti Spiritus mediante in lucem prodiit, et cordibus sanctorum nidificavit. Unde multis generibus avium se comparat, ut est illud: *Similis factus sum pelicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio* (*Psal. 61*). Et alibi Psalmista, de ejus humanitate ait: *Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum* (*Psal. 124*). Sed et ipse Jonæ, qui columba interpretatur, se ipsum comparat, ubi ait: *Sicut fuit Jonas in ventre cæti tribus diebus* (*Matth. 12, 40*). Comparatur enim gallinæ, ubi ait: *Jerusalem, Jerusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti* (*Matth. 23*): id est te nolente feci. Comparatur aquilæ, ubi ait: *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans* (*Deut. 32*). Et bene pelicanus fuit compatiendo, nycticorax patiendo, turtur pascendo, columba pascendo, gallina pacando, aquila pacificando. Unde scriptum est: *Homo nascitur ad laborem, et avis ad volatum*

(*Job 1*). Quia enim homo fuit in labore passionis, quasi avis factus est in volatu resurrectionis. Hujus igitur avis nidus plerumque in arboribus reperitur, cum in cordibus eorum, qui devotionis odore suggestiones malas, tanquam serpentes abijciunt, quasi in cedro nidificat. In spina vero, cum in cordibus penitentium, in myrto continentium, in oliva misericordium, in abiete contemplativorum. In buxo, cum in cordibus fidelium; in cedro nidificavit dæmoniaco, in spina in deserto; in myrto coram Caïpha et Pilato; in oliva, mulieri deprehensæ in adulterio; in abiete coram Petro, Jacobo et Joanne; in ulmo, quando dolores nostros tulit in patibulo; in buxo, quando perseveravit in mortis calculo. Invenitur etiam in terra, quia non solum in contemplativis, sed etiam in activis Christus nidificat. Descendit Zachæus de arbore, ut ipsum hospitio suscipiat, Petrus in mare, ut ad ipsum perveniat; sed et eum, qui de Jerusalem descendit in Jericho Samaritanus visitat; sed et usque in Babylonem peccatorem captivi permittit, ibique liberat. Unde et Eliæ præsumptionem redarguit dicentis: *Domine, prophetae tuos occiderunt; altaria tua suffoderunt: et remansi ego solus* (*III Reg. 17*). Et dicit ei divinum responsum: *Reliqui mihi multa millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal* (*ibid.*). Sequitur:

Matremque pullis desuper incubantem. Mater nidi Virgo Maria, quia de suæ carnis substantia nidus prodiit humanitatis. De quo scriptum est: *In nidulo meo moriar, et quasi palma multiplicabo dies* (*Job 29*). Hæc igitur toties super pullos et ova incubuit, quoties cogitationes sanctas calore charitatis ad opus perduxit: tot enim pulli quot opera, quot cogitationes tot ova. Si igitur talem matrem incubantem inveneris, non tenebis eam cum filiis, quia frustra jacitur rete ante oculos pennatorum, multo magis ante pennas ejus, quæ volavit super pennas ventorum; multo magis ante virtutem ejus, quæ transcendit beatitudinem omnium spirituum, hominum videlicet et angelorum: quia etsi similitudo repromittitur, tamen veritas denegatur. Si enim similitudo tibi æqualitatis promittitur, tamen veritas . . . denegatur. De ista enim dicitur: *Exaltata es, sancta Dei Genitrix, super choros angelorum, ad cælestia regna. Cæteris autem hominibus multum, si usque ad choros angelorum. Non igitur eam tenebis, quia nec poteris, quia nec si te ruperis, ad gratiam vel gloriam, ad meritum seu præmium, ad agonem seu bravium ejus poteris pervenire. Perfectam quippe Dei Genitricis sanctitatem imitantur quidem qui sunt ex parte ejus, et unusquisque tanto perfectius, quanto et ipse perfectior fuerit. Sed etsi omnes ei assimilari contendant, nullus tamen æquari. Unde scriptum est in libro Josue, quia cum essent filii Israel transaturi Jordanem, præcones per castrorum medium transeuntes clamare*

cœperunt : *Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, et sacerdotis stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque consurgite, et sequimini præcedentes : sitque inter vos et arcam, spatium cubitorum duorum millium, ut procul videre possitis et nosse, per quam viam ingrediamini (Josue III). Arca igitur testamenti est illa, de qua scribitur :*

Beata mater munere,
Cujus supernus artifex
Mundum pugillo continens,
Ventris sub arca clausus est.

(*Offic. Eccles.*)

Arca ista populum præcessit, quia sicut donis virtutum, sic excellentia præmiorum excelsior fuit. Inter arcam et populum spatium relinquitur quia sanctitati ejus nullus adjungitur; in intervallo vero illo, duo computantur millia passuum, quia intus et exterius perfecta ejus sanctificatio aliorum gratiam antecellit. Unde et omnibus præcipitur : *Cavete ne appropinquetis ad arcam (Josue III). Pullos tamen captos tenebis, quia virtutes imitaberis. Considera quod se fatetur ancillam, quæ se noyit reginam; ascendit in montana cum festinatione in civitatem Juda, ut ministraret Elisabeth, quæ sibi debuit ministrare. Disce exemplo patientiam, quando gladius passionis animam suam transivit, quia nec murmurasse legitur, nec maledixit. Disce exemplo devotionem, quando conservabat omnia verba, quæ de Christo dicebantur, confers in corde suo. Hi enim sunt pulli, quos captos tenere teneris, ut bene sit tibi. Tunc enim captos tenebis, cum opere complebis, quia scriptum est : *Dicite justo quoniam bene, quia fructum adinventionum suarum comedet (Isai. III)*: Fructum enim adinventionum suarum comedet, qui sic quærit et invenit, et opere complet quod sufficit. *Et longo vivas tempore* : nil enim longius æternitate. Sic bene erit tibi, cum centuplum in hac vita receperis, et longo vives tempore, cum vitam æternam possideris.*

SERMO XXXI.

IN NATIVITATE B. VIRGINIS MARIE.

*Portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha (II Esdr. III). Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. Qui autem pulsat ad ostium, huic ostiarius aperit, et ingreditur et egreditur, et pascua inveniet (Joan. X). Ovile ovium, dilectissimi fratres, illud est in quo pastor bonus reliquit nonaginta novem oves, et venit centesimam querere quæ perierat. Hujus ovillis ille est ostium, qui de se ipso dicit : *Ego sum ostium (Joan. X)*. Pulsemus igitur ad hoc ostium, dilectissimi, pulsemus precibus, pulsemus operibus, et ingrediamur ad bene meditandum; egrediamur ad bene operandum, et pascua cœlestis doctriinæ inveniemus ad bene vivendum. Pulsate, et aperietur vobis; et introite portas ejus in confessione, qui vos exaltat de portis mortis, ut annuntietis omnes laudes ejus in portis filie Sion. Ante tamen quam pulsatis portas*

A ejus, ponite custodiam portis vestris, ne forte fortis armatus, vel illi Berothitæ, inveniant conscientiam domum vacuum, et expositam transeunti, et ingressi habitent ibi. Portæ vero nostræ sunt, de quibus Esdras præcepit filiis Israel, ne inferrent onera sua per portas suas in die Sabbati (*II Esdr. XIII*). Et bene, quia qui contemplationis et internæ claritatis quietem habere desiderat, admittere non debet, vel per visum vanitatem, vel per auditum curiositatem, vel per olfactum delectationem, vel per gustum edacitatem, vel per tactum impuritatem. Unde si diligenter custoditæ non fuerint, statim pro foribus peccatum aderit. Non ergo ostiariæ negligenti, sed ostiario diligenti committamus eas, illud timentes et habentes præ oculis, quod ostiaria B purgans triticum obdormivit (*II Reg. IV*); vel certe, quod ostiaria Caiphæ Petrum calefacientem ad prunas compulit ad negandum (*Joan. XVIII*). Ostiarius enim strenuus et fidelis est timor Domini, cujus maturitas non sinat evagari. Stabilitas enim ejus commendatur, cum dicitur : *Timor Domini permanet in sæculum sæculi. Sollicitudo vero commendatur, ubi dicit : Qui timet Deum, nihil negligit (Eccle. VII)*. Et bene, quia ab initio tentationis usque in finem mentem sibi commissam non deserit, sed super ipsam semper invigilat. Ab initio, quia scriptum est : *Initium sapientiæ timor Domini (Psal. CX)*. Usque in finem, quia scriptum est : *Finem loquendi pariter audiamus. Deum time, et mandata ejus observa; hoc est omnis homo (Eccle. XII)*. C Hujus ergo fidelis ostiarii proprium est, ut portas nostras claudat, vel si aperiantur, attollat clausas, quia clausis januis intravit Dominus ad discipulos. Commendabilis apud Ezechielem dicitur porta clausa (*Ezech. XLIV*), per quam non intravit vir, sed princeps ipse sedit, ut in ea comederet panem suum. Si obturas aures tuas, ne audias sanguinem, et claudis oculos tuos, ne videant malum, bene portas tuas claudit timor Domini. Bene claudat Job portas suas, qui dicebat : *Pepigi factus cum oculis meis, ut non cogitarem quidem de virgine (Job XXXI)*. Et Psalmista : *Obmutui, et non aperui os meum (Psal. XXXVIII)*. Phinees enim qui dicitur *os mutum*, placavit, et cessavit quassatio. D Cultus enim justitiæ silentium; et in silentio et spe erit fortitudo nostra. Quod si aperiantur, attollantur, sicut scriptum est : *Attollite portas, principes, vestras (Psal. VIII)*. Qui levat oculos suos in montes, unde veniat auxilium ejus, qui extollit manus suas in sancta, ut scriptum est : *Levabo ad cælum manum meam (Deut. XXXII)*, ille est, qui extollit portas suas. Sequitur :

Et introite portas ejus in confessione (Psal. XCIX). In confessione cordis, de qua scriptum est : *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo (Psal. CIX)*. In confessione oris, de qua dicitur : *Confitebor Domino nimis in ore meo (Psal. CVIII)*. In confessione operis, ne simus illi, de quibus dictum est : *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant (Tit. I)*: *Introite portas ejus in confessione. Quæ sint portæ*

ejus alibi aperit, cum dicit: *Aperite mihi portas justitiæ, et ingressus in eas, confitebor Domino* (Psal. cxvii). Portæ enim justitiæ, portæ sunt ejus. Quidquid morum, quidquid virtutum, quidquid bonorum operum est, portæ sunt ejus. Quarum quædam porta fuit patientia, per quam intravit Job ad Deum; fides, per quam Abraham; mansuetudo, per quam Moyses; humilitas, per quam David. Talibus ergo portis intrandi ad Deum sancti aditum meruerunt. Sed portarum justitiæ aliæ sunt temporales, aliæ æternales. Temporales, quæ evacuabuntur et destruentur, sicut fides et spes. Æternales, sicut charitas et usus ejus. Diligere quippe Deum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota virtute, in hac vita incipitur, sed in æterna perficitur. In hac quippe vita potest incipi, sed nec perfici potest, neque consummari. De talibus ergo portis dictum est: *Attollite portas, principes, vestras, et eleveramini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ* (Psal. xxiii), qui vos exultat de portis mortis. Sicut virtutes portæ justitiæ dicuntur, sic et vitia portæ. Tamen quinque principales ex sacro colliguntur eloquio: cupiditatis, voluptatis, obstinationis, exprobrationis, reprobationis. De prima legitur in libro *Judicium*, quod portas Gazæ transtulit Samson in supercilium montis (*Judic. xvi*). De secunda in Daniele, ubi hircus caprarum efferebatur in porta Ulai contra arietem (*Dan. viii*). Ulai quippe palus, non a palo, sed a palude vocatur. Ulai ergo porta paludis est, per quod lutum voluptatis accipitur. De tertia dicitur in Psalmo: *Quia confregit portas æreas, et vectes ferreos* (Psal. cvii). Æs enim inflexibile est, et propter hoc obstinationis duritiam præfiguratur.

De duabus ultimis legitur in Sophonia: *A prima, inquit, porta erit clamor, et ululatus a secunda* (*Sophon. i*). Veniens siquidem Dominus ad iudicium dicturus est malis: *Esurivi, et non dedistis mihi manducare, etc.* (*Matth. xxv*). Tunc ipsi clamabunt et dicent: *Væ nobis! Nos insensenti vitam eorum putabamus insaniam: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei* (*Sap. v*). Et cum Dominus subjunget: *Ite, maledicti, in ignem æternum, tunc erit ululatus. Bestialem quidem vocem emittent, quia bestialiter vixerunt. In prima erit exprobratio, in secunda reprobatio. Exprobratio, uti dicit Dominus: Esurivi, et non dedistis mihi manducare; reprobatio, ubi dicit: Ite, maledicti, in ignem æternum. Tunc erit ululatus. De talibus portis Dominus vos exultat, ut annuntietis laudationes ejus in portis filia Sion* (Psal. lx). Sion interpretatur *speculatio*. Est autem speculatio alia ænigmatica, alia anagogica. Unde a speculo vel a specula nominatur. Quando enim per speculum in ænigmate, id est per similitudines et imagines rerum, Deum quis contemplatur, a speculo speculatio dicitur, et ænigmatica vocatur. Fit autem tribus modis. Per similes similitudines, vel per similes dissimilitudines, vel per dissimiles similitudines. Per similes similitudines, quando quis comprehendere

A Deum nititur per aliquam rem sibi valde similem, sicut per angelum. Nam sicut Deus subtilis, agilis, invisibilis, incorporeus; ita et angelus. Hinc est, quod angelus qui apparuit Agar, Deus appellatur, sicut ipsa ait: *Tu Deus, qui vidisti me* (*Gen. xxi*). Per similem vero dissimilitudinem, quando fit comparatio per antithesin, hoc est per contrarium, ut scriptum est, quia cognito uno contrariorum, cognoscitur et reliquum, ut si de bonitate Dei locuturus, primo malitiam diaboli describo, ut dulcius mihi in ore sapiat bonitas Dei, et citius innotescat. Hinc est quod in Evangelio dicitur: *Recordare, fili, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter malum* (*Luc. xvi*). Per dissimiles vero similitudines, quando per aliquam rem vilem et despectam, magnitudinem Dei tam sublimem, tam arduam, apprehendere conamur. Unde se vermi et serpenti comparat. Et quid verme vilius ut serpente? In Psalmo tamen dicit: *Ego sum vermis, et non homo* (Psal. xxi). Et in Evangelio: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, sic exaltari oportet Filium hominis* (*Joan. xii*). A specula vero speculatio dicitur, quando mens ita sursum ducitur, ut nullis signis precedentibus, nullis causis subsistentibus, mens ab omni imagine defæcata, ad superessentialem et infinitivam originem simpliciter et reciproce refertur; quod in multis locis in *Soliloquio*,... quæ quidem admodum paucorum est, et anagogica dicitur; ab ana, quod est *sursum*, et agoge, quod est *ductio*. Vix contingere potest ut Rachel de domo patris sui veniens, et ad terram promissionis properans, prolificisci possit sine imaginibus Laban. Est igitur filia Sion anima speculativa, quam oportet ad contemplationis gradus per multas portas introire. Et si per portas illas ad pacis visionem non venerit, frustra laudationes Dei cantabit: quia non est speciosa laus in ore peccatoris.

Hinc est quod in Jerusalem, quæ interpretatur *visio pacis*, erat portarum multitudo, scilicet porta vetus, porta nebulosa, porta equorum, porta scutariorum, piscium, sterquiliniæ, vallis Josaphat, et porta fontis. Quicumque Deum vult contemplari, necesse est ut per aliquam istarum portarum ingrediatur ad Deum. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei, quia diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Jacob* (Psal. lxxxv). Gloriosa dicta sunt de te, anima speculativa, quæ virtutibus tanquam civibus plena, muro fortitudinis circumdata, et talibus portis es ornata. Prima porta dicebatur vetus. Sed quomodo vetus? *Quod enim antiquatur et senescit, prope interitum est* (*Hebr. viii*). Veterem quoque hominem renovans Salvator venit ad baptismum. Pessima est talis vetustas, videlicet originale peccatum, quod a primo homine usque ad ultimum perseverat, nec in aliquo homine deletur, etiam post baptismum. In baptismo siquidem non poteat deleri, ut non sit, sed debilitatur, ut non obsit. Inest post baptismum ad pœnam, non ad culpam; inest actu, non reatu. Actualia quidem

peccata, si sunt actu, necesse est, ut sint reatu : A sed reatu esse possunt, etiamsi non sunt actu. Illud vero inesse potest actu, et non reatu ; sed si reatu est, necesse est ut sit actu. Propter hoc in oratione (24) rogamus, ut nova incarnati Verbi natiuitas liberet, quos sub peccati iugo vetusta seruitus tenet. Laudabilis autem vetustas est, de qua legitur in Canticis : *Omnia poma nova et vetera servavi tibi, dilecte mi (Cant. viii)*. Et in Evangelio : *Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera (Matth. xiii)* Porta ergo vetus Ecclesia Dei est, quæ a primo justo usque ad ultimum perseverat, militans, exspectans, triumphans. Militans in mundo, exspectans in purgatorio, triumphans in cælo. Ipsa enim domus est fundata supra firmam petram. Venerunt flumina, flaverunt venti, sed non cecidit, quia vir sapiens supra petram eam fundavit. In hac veteri porta sedet Antiquus dierum cum senioribus suis ; id est Deus Pater requiescit in ea cum angelis suis, qui post lapsum apostatæ permanserunt. Ibi comeduntur vetustissima veterum ; quia oblatio panis et vini, quam sacerdos Melchisedech ante legem obtulit patri nostro Abraham, in corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi in Ecclesia quotidie transsubstantiatur. Unde et idem Dominus, qui hæc præcepit fieri, dictus est : *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix)*. Necesse est ergo per portam istam nos intrare ad pacis visionem, videlicet Ecclesiæ fidem, quia cælestis gloriæ divitias habere non meretur, qui per eas non ingreditur. Habet enim ibi argentum venarum suarum principia, et auro locus est, ubi conflatur. Secunda porta dicebatur nebulosa, illa scilicet de qua dicitur : *Longe fiant filii ejus a salute, et conterantur a porta (Job v)*. Portam vocat Christum, sine quo non est ingressus ad visionis pacem, vel ad pacis visionem. Unde orationes omnes terminamus per Dominum nostrum Jesum Christum ; eo quod per ipsum solum patet introitus ad cæleste regnum. Vocata est autem nebulosa multis de causis, quia a nube dicitur nebulosa. Nebulosa dicebatur, vel propter profundum divini consilii secretum ; vel propter obscuritatem prophetarum, qui de eo quæ ventura erant prædixerant ; vel propter occultam et inopinatam Virginis fecunditatem, vel propter ascensum, qui naturaliter est in nubibus ; vel propter emissionem pluvix, vel propter nubium celeritatem. Propter profundum divini consilii secretum, ut scriptum est : *Florule, cæli, desuper, et nubes pluant justum (Isa xlvi)* ; id est profundo divini consilii secreto pluit : a superioribus quasi pluvia descendat ille, de quo scriptum est : *Tenebrosa aqua in nubibus aeris (Psal. xvii)* ; id est obscura scientia in prophetis, propter occultam Virginis fecunditatem. Unde scriptum est : *Ascendet Dominus super nubem levem (Isa. xix)*. Propter

A ascensum vero, quia scriptum est : *Qui ponit nubem ascensum suum, qui ambulat super pennas ventorum (Psal. ciii)*. Propter emissionem pluvix, quia descendit sicut pluvia in vellus. Propter celeritatem, quia scriptum est : *Voca nomen ejus ; Accelera, spolia detrahere, cito prædare (Isa. viii)*. Unde in Evangelio : *Sicut fulgur ab oriente patet in occidentem ; ita erit adventus Filii hominis (Matth. xxiv)*.

Tertia porta dicebatur equorum. Equi sunt, qui sustinendo, confitendo, prædicando, per universum mundum Dominum portaverunt, per viam mandatorum Dei cucurrerunt : et in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum ; quia velociter cucurrit sermo eorum. Talium virtutes equorum per similitudinem fortis equi describit Job, ita dicens : *Gloria narium ejus terror, terram ungula fodit, exsultat audacter. In occursum pergit armatis. Super eum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clypeus. Non reputat tubæ sonare clangorem ; sed cum audierit buccinam, dicit : Vah ! (Job xxxix)*.

Ideo gloria narium ejus terror, quia in terrore adversitatis, quem sibi venturum prænoscit, gloria-tur ; terram ungula fodit, quia exemplo operum suorum terrenas cogitationes excutit ; exsultat audacter, quia dignus est pro nomine Jesu contumeliam pati ; in occursum currit armatis, quia spiritualium machinamentis hostium viriliter resistit ; super eum sonat pharetra, qua nobis prædicat divina secreta ; vibrat hasta, quando diabolus repellit a terminis suis ; vibrat et clypeus, quando se protegit ab ejus insidiis ; non reputat tubæ sonare clangorem, quia potentium comminationes parvipendit ; sed cum audierit buccinam, dicit, *vah*, quia cum paratam sibi tribulationem audit, exultat : *Vah*, siquidem vox exultationis est. Tales equos in spiritu vidit Zacharias, videlicet albos et varios, pallidos et rufos (*Zachar. vi*) : per albos virgines intelligens, per rufos martyres, per pallidos abstantes, per varios, eos qui secundum varias virtutes Deo placuerunt ; sicut Abraham per fidem, Job per patientiam. Beati qui portam istam intrare meruerunt, qui talem introitum ad visionem pacis habuerunt. Quarta scutariorum erat : scutarius a scuto vocatur. Scutarii sunt, qui prædestinati sunt a Deo æternaliter, vel a Deo proteguntur, vel alios protegunt temporaliter ; aut qui Dei adjutorio contra antiquum hostem pugnante viriliter. De prædestinatis æternaliter dicit Psalmista : *Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos (Psal. v)*. De protegendis temporaliter idem alibi : *Scuto circumdabit te veritas ejus (Psal. xc)*. De viri pugna alibi : *Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi (Psal. xxxiv)*. Unde in Canticis : *Mille clypei pendent in ea (Cant. iv)*, id est in Ecclesia, *omnis armatura fortium*. Ergo scutarii sunt, qui a Deo prædestinati sunt, vel merentur protegi, vel a bello spirituali non desistunt,

(24) In missa Nativit. Domini.

adjutorio Dei præmuniti. O vere felices, qui per portam scutariorum intrant in Jerusalem, id est ad pacis visionem! Caveat tamen scutarius, dum pugnat adhuc accinctus, ne consilio Naas dextrum sibi eruat oculum et abscondat sub scutum sinistrum (*I Reg. 11*). Nihil enim differt in prælio talis monoculus a cæco. Consilio siquidem Naas dextrum sibi eruit oculum, qui monitis serpentis antiqui, non propter cœlestis præmii pugnatum, sed propter temporale lucrum. Nam per dextrum oculum intellectus cœlestium; per sinistrum vero terrestrium figuratur. Sequitur de porta piscium: Piscis est, qui inter fluctus hujus maris magni et spatiosi se sublevat a profundo spei pennulis, et defendit a fluctibus patientiæ squamis: quorum primus et maximus ille fuit, cujus cor et fel et jecur omne genus dæmoniorum extricat. Quis enim dilectionem et affectum cogitans cordis, quem Christus erga nos habuit, de quo scriptum est: *Obtulerunt ei partem piscis assi* (*Luc. 22*): vel effusionem sanguinis sui tanquam hepar, vel passionis amaritudinem tanquam fel; quæ omnia super charitatis prunas assata sunt, omne dæmonium non repellat? Vere fumus ejus, id est fama dilectionis ejus, omnia sophismata sive phantasmata requitiæ spiritualis exterminat. Sequitur de porta sterquilini.

Porta sterquilini erat, per quam foras stercora civitatis efferebantur. Scitis, fratres, quod quidquid est in mundo, quasi stercora sancti reputant. Unde Apostolus: *Omnia reputavi ut stercora, ut Christum lucrifacerem* (*Philipp. 3*). Quid igitur aliud est congregatio divitiarum, vel honorum, vel dignitatum, nisi quasi quædam congregatio stercoreum, quasi sterquilinum? Hinc est quod Tobias calido stercore hirundinis legitur excæcatus. Calido stercore, id est nimio cupiditatis affectu. Unde conqueritur uxor sua dicens: *Utinam nunquam fuisset pecunia ipsa, pro qua misisti filium nostrum peregrinari; lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ!* (*Tob. 5*). Et bene dicitur hirundinis stercus fuisse, quia hirundo volando acquirit unde vivit. Bene igitur per hirundinem significantur, qui solo corpore in hac peregrinatione constituti, cogitatione et aviditate animæ cibum sibi acquirunt. Unde et Joannes Baptista qui, licet mole levatus corporea, totus pergebat ad Deum, per hirundinem figuratur, sicut legitur in Jeremia: *Turtur et hirundo, et milvus et ciconia cognoverunt tempus adventus sui; Israel autem me non cognovit* (*Jer. 8*). (25) Per turturem autem scilicet gemendum, Simeon ille significatur, qui dicebat: *Putas ridebo, putas durabo?* Ille cognovit tempus adventus gratiæ, quando dixit: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace* (*Luc. 1*). Milvo vero, qui rapiendo vivit, ille rapax et cupidus Balaam figuratur, qui sola cupiditate ductus

A consilium dedit Balaac contra Israel. Cognovit tamen tempus adventus gratiæ qui dixit: *Orietur stella ex Jacob, et consurget homo de Israel* (*Num. 24*). Ciconia vero, quæ pascitur venenositas, Sibyllam significat venenosam et magnam, quæ tamen adventum Domini prædixit, dicens:

De cælo Rex adveniet per sæcla futurus,

Scilicet in carne præsens, ut judicet orbem.

Sic enim oportuit mimicos nostros esse judices fidei; unde in fideles justo judicio damnari meruerunt, qui nec suis credere voluerunt. Per hirundinem vero Joannes figuratur, quia collum rubeum habuit in decollatione, ventrem candidum virginitate, dorsum vero nigrum laboris onere. Ipse igitur cognovit tempus adventus gratiæ, cum dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (*Joan. 1*). Sic amicis et inimicis Dominus largitus est charismata charitatis, ut nullus a fide et dilectione sua valeat excusari. Igitur porta sterquilini est ingressus vel egressus ad sterquilinum gratiæ temporalis. In ea plerumque sedent avari, quando cogitant, quomodo deceptorii sunt honores mundi, fallaces divitiæ, momentaneæ voluptates, ut sic radant eas a conscientiis suis, et removeant a cordibus suis. Sic sedebat Job in sterquilino; saniem, id est putredinem sterquilini radens, id est removens, testa, id est forti penitentiae disciplina. Vel per sterquilinum vitia figurantur, sicut de peccatore legitur in Job: *Et quasi sterquilinum in fine perdetur* (*Job. 21*). Porta ergo sterquilini sunt prælati, quibus peccatores vitia confitentur. Per ipsos enim tanquam per portam peccatorum stercora foris efferuntur.

Uidet, dilectissimi, videte quem locum teneant in Ecclesia Dei, qui superbiunt hodie de patrimonio Crucifixi. In tabernaculo sunt saga cœcina, in arca Noe mansio stercoraria, in Jerusalem sterquilini porta. Quid superbis; scopa furni? Quid superbis, sacerdos veteris testamenti? Sacerdotum quidem erat extra castra sacrificium offerre; ipsi tamen immundi remanebant usque ad vesperam. Sic scopa furni furnum mundat, eo tamen immundior atque sordidior. Tales sunt, qui peccata populi comedunt, et confessiones aliorum recipiunt: non tamen omnes, quia sicut, nec biems laurum, nec comburit rogos aurum, sic infusio vitiorum non tangit corda sanctorum, nec patiendi sentiunt, cum eis dicitur, sed magis compatiendo. Difficile tamen est, tangere picem, et non inquinari ab ea. Sequitur de porta vallis Josaphat: De hac sic legitur in Joële, dicente Domino: *Congregabo omnes, et educam eos in valle Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu* (*Joel. 3*). Hanc sententiam quidam pueriliter intelligentes, judicium Domini venturum in terra debere fieri mentiuntur, id est in valle Josaphat, quæ est a latere montis Oliveti, cum Apostolus ad Thessalonicenses dicat quod in spatio hujus aeris futurum

sit. Ait enim: *Nos qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non preveniemus eos qui dormierunt; quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de caelo, et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquamur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera (I Thess. iv).* Ecce aperte dicitur, quod in aere fiet iudicium; sed ideo se dicit Dominus disceptare cum gentibus in valle Josaphat, quia Josaphat iudicium interpretatur, et vallis dicitur. Et bene vallis dicitur, quia occultum est nobis, quando vel quomodo fiet. Unde scriptum est: *Dies Domini sicut fur in nocte ita-veniet (Luc. xii).* Disceptabit ergo cum gentibus in valle Josaphat, quia iudicabit eos occulto iudicio. Unde scriptum est: *Judicia tua abyssus multa (Psal. xxxv).* Eo ergo magis timendum iudicium, quo occultum. Leo rugiet, quis non timebit? Quis stabit ad videndum eum, ante cujus conspectum astra non sunt munda, et in angelis suis invenit pravitatem? Quanto magis immundi et pravi sunt, qui domos inhabitant luteas, et terrenum habent fundamentum; quorum justitiæ quasi stilla situlæ, et quasi pannus menstruatæ apparebunt, quando loquetur inimicis in porta, quando veniet ad iudicium cum senioribus suis, ut scriptum est: *Nobilis in portis vir ejus, cum sederit cum senatoribus suis (Prov. xxxi).*

Et vere in portis, quia de portis egredientur omnes homines, filii videlicet hominum conjudices Filii hominis, sicut scriptum est: *Vos qui reliquistis omnia, sedebitis super sedes, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix).* Egredientur enim de porta veteri angeli, qui peccatores accusabunt, eo quod monitis eorum credere noluerunt. De porta nebulosa prophetæ, accusantes eos, quia prophetiis eorum acquiescere noluerunt. De porta equorum apostoli, accusantes eos, quod prædicationibus eorum non acquieverunt. De porta scutariorum martyres, accusantes eos quod exemplis eorum pati pro Domino noluerunt. De porta piscium confessores, accusantes eos quod eorum exemplis inter fluctus hujus maris magni et spatiosi patientium animas suas non possederunt. De porta vallis Josaphat virgines egredientur, accusantes eos quod non solum corporali fornicatione, sed etiam spirituali animas suas corruerunt. Cur ergo miseri cum fatuis virginibus verbum illud non timetis, quo dicitur: *Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv),* et clausa erit janua? Clausa quidem erit vobis janua cæli; qui iniquitate, hypocrisi et infidelitate aperitis vobis portas inferni. Iniquitas siquidem vestra porta est inferni patens et evidens, ut scriptum est: *Adversum me loquebantur, qui sedebant in porta (Psal. lxxviii).* Quod autem hæc porta sit, aperitur alibi, cum dicitur: *Erubescant impii, et deducantur in infernum (Psal. xxx),* id est erubescant et deducantur in infernum. Non enim optative, sed propheticè intelligendum est [sicut illud]:

Muta fiant labia dolose, quæ sequuntur adversus justum iniquitatem in superbia et in abusione (ibid.). Hypocrisis etiam porta inferni est, sicut figuratum est in porta, in qua simulator ore Absalon per hypocrisim decipiebat ad iudicium venientes. Infidelitas quoque porta est, et introitus ad infernum, in qua perit dux Samariæ, qui Eliseo promittenti temporis ubertatem credere noluit, sed ait: *Etsi aperuerit Dominus cataractas cæli, non fiet quod promittis (IV Reg. vii).* Quid igitur agendum est, fratres? Fugiamus de corruptione ad correptionem, de directione ad directionem, per desiderium vitæ cælestis, ad refugium nostri humani sceleris [generis], ad refugium nostri succursus sceleris, videlicet ad portam fontis, portum salutis, portum sanitatis. Quæ est ista porta fontis? Hæc est illa, quam ædificavit Sellum, Virgo scilicet gloriosa, cujus hodie natiuitas, memoria in benedictione est. De qua alibi dicitur:

*Tu Regis alti janua,
Et porta lucis fulgida.*

De hac sic in Ezechiele legitur: *Porta hæc clausa erit, et non aperietur. Non introibit vir per eam: princeps sedebit in ea, ut comedat panem suum (Ezech. xliv).* Et bene clausa, quia nec ante partum, nec in partu, nec post partum, corrupta fuit. Non est aperta, quia virginitatem non amisit. Non est ingressus vir per eam, quia sine virili semine concepit. Princeps sedit in ea, quia Princeps regum in ejus utero se humiliavit. Panem suum ibi comedit, quia Patris sui voluntatem complevit, ut scriptum est: *Cibus meus est ut faciam voluntatem Patris mei qui in cælis est (Joan. iv).* Et bene dicitur porta fontis, quia ipsa porta fuit sacræ conditionis, porta charitatis, porta vitæ. Eruditionis, de qua scriptum est: *Et fontes putei tui deriventur foras (Prov. v).* Charitatis de qua legitur: « Fons proprius, cui non communicat alienus. » Vitæ, sicut in Psalmo legitur: *Quoniam apud te est fons vitæ (Psal. xxxv).* Unde et ipsa Virgo gloriosa fons hortorum vocatur, et bere; quia ipsa non cessat irrigare hortum nucum, hortum pomorum, hortum aromatum: nucum, quia suam animam pertransivit gladius passionis; pomorum, quando ascendit in montana cum festinatione, et ministravit Elisabeth; aromatum, quando conservabat omnia verba, quæ de Christo dicebantur, conferens in corde suo.

Hanc igitur portam fontis ædificavit Sellum; ædificavit, id est ædem fecit, mansionem scilicet et thalamum, quia cum directione Dei mandata servavit, ut scriptum est: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (Joan. xiv).* Christus enim prodiit de Virginis utero, tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Ædificavit eam Sellum. Sellum *pacificus* interpretatur. Et quis est iste pacificus, nisi illa, in cujus typum Psalmista canit: *Cum his qui oderunt pacem, crum*

pacificus? (Psal. cxix.) Ipse enim non solum pacificus est, sed ipsa pax, sicut Apostolus ait: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum* (Ephes. ii). Reliqui enim nobis pacem pectoris, quæ facit patientem, de qua scriptum est: *Sectamini sanctimoniam et pacem, sine qua nemo videbit Deum* (Hebr. xii). Hæc pax relicta est laborantibus in mundo. Unde in missa pro Defunctis, pax non datur; quia defunctis non est necessaria pax pectoris, sed pax æternitatis.

Unde scriptum est: *Corpora sanctorum in pace sepulta sunt* (Eccli. xxxix), id est in spe certissimæ pacis æternæ. Illam reliquit, istam dedit, ut scriptum est: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* (Joan. xiv). Pacem vero temporis nec reliquit, nec dedit, ut scriptum est. *Non veni pacem mittere, sed gladium*. Neque eam dare voluit, quia ipsa pax semper imperfecta est, aut simulata, aut inquinata, aut scelerata, aut inordinata. Imperfecta, quia caro semper concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; simulata, sicut eorum, qui propter carnis lenocinium se diligunt; scelerata vero, qui propter furtum, vel rapinam, vel aliud scelus sibi sunt pacati. Inordinata vero, quando non diligimus diligentes, vel diligenda non diligimus, vel minus diligenda magis, vel magis diligenda minus diligimus. Quis tibi autem iste Sellum, ostenditur, cum dicitur: *Filius Cholhozai*. Cholhozai interpretatur *videns omnia, vel propinans omnia*. Quid igitur iste significat, nisi Deum Patrem? Unde Job loquitur: *Sapiens est corde, et fortis robore* (Job ix). Videt enim omnia, qui novit omnia antequam fiant. Videt enim omnia per sapientiam, propugnat omnia per potentiam. Scientia siquidem et potentia, quasi duabus clavibus cœlestis regni thesaurum claudit vel aperit. Claudit, et nemo aperit; aperit, et nemo claudit. Unde Petro et successoribus ejus claves istas dedit, ipso dicente: *Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis. Et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis* (Matth. xvi). Hinc est quod Jael uxor Aber Cinæi in typum Ecclesiæ clavo et malleo Sisaram interfecit. Clavo scientiæ, et malleo potentiæ. Clavo, inquam, scientiæ, quia scriptum est: *Verba sapientis, ut stimuli, et quasi clavi in altum defixi* (Eccli. xii). Utraque clavis necessaria est Petri successoribus, quia qui scientiam habet sine potentia, clave caret, sed non clavo; qui vero potentiam sine scientia, clave caret, sed non clava. Scientia enim sine potentia clavis est in oculo cæci; potentia sine scientia, clava est in manu furiosi. Bene ergo filius Cholhozai fuit Sellum, id est omnia intelligentis et omnipotentis fuit filius, non imitationis, non adoptionis, non doctrinæ, non gratiæ, sed naturæ, quamvis gratiæ fuerit, quod ens homo fuerit Filius Dei, tamen non fuit Filius Dei per gratiam, sed per naturam. Dicit

A tamen Apostolus: *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute* (Rom. i), quod tamen sic intelligendum est, quod prædestinatum fuit in virtute Dei, ut ens homo esset Filius Dei. Sequitur de dignitate:

Princeps pagi Maspha. Nota quia princeps multis modis accipitur: Potest enim dici a principio. Unde Christus dicitur princeps regum terræ, qui alibi ait: *Ego principium, qui et loquor vobis* (Joan. viii). Et in Apocalypsi: *Ego sum alpha et omega, principium et finis* (Apoc. i). Potest etiam dici a præcipio. Unde Apostoli principes vocantur, quia præcepta Dei prædicaverunt. Potest etiam dici a præcipitio. Unde diabolus dicitur princeps mundi, quia præcipitat amatores suos. Unde scriptum est: *Princeps hujus mundi ejicietur foras* (Joan. xii). Videtur tamen dici princeps a principio; quia scriptum est: *Ille erat homicida ab initio* (Joan. viii). Sed ab initio dicit, id est post initium, sicut ibi (26) « A prima substantia nulla est prædicatio, » id est post primam substantiam. Et ibi:

O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit,
PERS. (Sat. i, vers 58).

id est post tergum. Princeps ergo pagi Maspha fuit Sellum. Pagus dicitur a pege, quod est *fons*. Unde dicuntur pagani, quasi pegeni, quia ipsi villas facere solebant super fontes. Unde Isaac legitur puteos fodisse. Erat ergo Sellum princeps pagi Maspha, id est fontis Maspha. Maspha interpretatur *speculatio*. Unde de Christo dicitur in Psalmo: *Et factus est in pace locus ejus; et habitatio ejus in Sion* (Psal. lxxv). Sion et Maspha idem interpretatur. Habitatio Sion, pagus Maspha, princeps pagi Maspha, princeps habitationis Sion. Quoties ergo Christum in corde tuo præfers omnibus, et cum devotione contemplaris, et facta ipsius fideliter ac devote circumspicis, in habitatione Sion, vel in pago Maspha habitas, et pacifice requiescis. Nam de prælationis specula scriptum est in Ezechiele: *Speculationem dedi te domui Israel* (Ezech. iii); de contemplationis vero in Isaia: *Pone tibi mensam, et contemplare in specula* (Isai. xxi). De circumspectione in Jeremia: *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, et dirige cor tuum in viam rectam* (Jer. xxxi). Ergo, dilectissimi, præferamus omnibus Christum, contemplerur eum, circumspiciamus virtutem ejus, sapientiam ejus, bonitatem ejus. Dirigamus viam nostram in viam rectam, ut habitemus in Sion, et in pago Maspha; ipso principe pagi præeunte et prævio, Jesu Christo Domino nostro, qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXXII.

IN NATIVITATE B. VIRGINIS MARIE.

Stella in medio nebulae (Eccli. l). *Ex regali progenie Maria exorta refulget* (Offic. Eccles.). Quoties, dilectissimi fratres, ad audiendum verbum solatii, solatium verbi Dei eligitis, non debetis attendere quis dicat, sed quid dicatur: Viri enim leprosi fue-

(26) Aristo' in Categor.

runt, qui verbum solatii prædicaverunt in porta Samariæ; sed dux ille, super cujus manum rex incubebat, quia credere noluit, mortem incurrit. Amalecites quoque fessus in itinere, dux factus est exercitus David (*IV Reg. vii*). Civitas etiam illa, quæ lingua Chananæa loqui solebat, facta est civitas solis, videlicet gentilitas, quando lingua exsiccativa, illuminativa, accensiva, nobis locuta est. Exsiccativa, dico, nostræ iniquitatis, illuminativa veritatis, accensiva charitatis. Et bene, quia tanta est gloria cherubin, ut plerumque audiri possit vox ejus in atrio exteriori, secundum quod Dominus mittit crystallum suum sicut buccellas, panem educit de terra, vel de petra, oleumque de saxo durissimo. Multoties ergo asina angelum videt, quem homo non videt, quia sicut hirundo et turtur cognoverunt tempus adventus Christi, ita et milvus et ciconia. Hirundinem dico Joannem Baptistam, turturem Simeonem, milvum Balaam, ciconiam vero Sibyllam: isti mirabiliter de Deo prædicaverunt. Joannes: *Ecce Agnus Dei (Joan. i)*; Simeon: *Nunc dimittis (Luc. ii)*; Balaam: *Orietur stella ex Nunc*; Sibylla:

« De cælo Rex adveniet per sæcla futurus. »

Vulgo enim dicitur; porcus iners multoties radicem bonam invenit. Et hos porcos dixerim, qui non ruminando, sed quasi in terra sœdiendo, id est terrena scrutando, Jesse nobis radicem effoderunt, et ostenderunt nobis quomodo de radice Jesse Maria exorta refulget. Hermes siquidem et Asterius philosophi regis Persarum hujus gloriæ Virginis sœmnitatis multis et dignis præconiis, nescio ex magnitudine litteraturæ, sive a spiritu prophetiæ, quem habere potuerunt a spiritu; et si non forte in scitum, prædicaverunt multis modis; a nativitate scilicet Virginis, a plenitudine temporis, ab impositione nominis, a nobilitate generis, a studio doctrinæ spiritualis, ab exercitio vitæ temporalis, a loco, ubi conflatum est aurum sapientiæ suæ, tandem a consummatione beatitudinis veræ et certæ et plenæ. Dicit enim Asterius: « Orietur sub decano virginis, puella quædam, quæ lingua Persica dicitur Sedeozordama, Arabice vero Adrevedefa, sedens super solium aureatum, binas manu tenens spicas; et pascens filium suum jure, in loco ubi dicitur: Ave, et nomen pueri vocabunt Jesum. » Hermes vero paucis verbis mutatis, de eadem virgine sic locutus est: « Nascetur sub Virgine puella quædam, quæ vocatur Corciselastalis, sedens super stratam publicam; gemina manu gerens aristas: dans filio suo jus ad pascendum in terra Hebræa: nomen autem filii vocabunt Jesum: » quibus consentit tertius poeta, cujus nomen est Albumazar, ita dicens: « Orietur sub decano Virginis mater virgo; lactat quæ patrem, et eidem solio assidet, vir eam non attingens. »

Audite, dilectissimi fratres, viros leprosos proferentes præconium laudis Christianæ, Amalecitas duces itineris fidei catholicæ, asinas videntes an-

gelos Dei, ciconias mirabiliter crocitanter. Sugie mel de petra, ungimini oleo de saxo durissimo, frangite buccellas crystallinas, et comedite panem de terra. Tanta est enim fidei catholicæ veritas gloriosa, quod inimici nostri sunt judices, et in ore trium testium stat verbum gloriæ, et testimonium Virginis gloriôsæ. Ubi enim dicitur, « orietur, » commendatur nativitas, plenitudo temporis, ubi additur, « sub decano virginis, » impositio nominis, ubi additur, « Sedeozardama, etc., » nobilitas generis, cum subinfertur, « sedens super solium aureatum; » doctrinæ spiritualis studium ubi subjungitur, « binas manu tenens spicas: » exercitium temporale, ubi dicitur, « et pascens filium suum jure; » locus sapientiæ suæ, ubi ponitur, « Ave, » consummatio vero beatitudinis, ubi dicit, « nomen pueri vocabunt Jesum. »

Audiamus igitur et miremur extensionem colli ciconiarum, extendentis ad cælum, et hoc mirabile crocitanter præconium. Certum est, quod sol ascendit in Virgine, scilicet in Septembri, sub quo mense nata est Virgo gloriosa. Quod autem dicit, « Decanam virginis, » arbitror, decanam, portionem esse decanam alicujus gradus eorum, per quos sol ascendit in Virgine; omne siquidem signum habet gradus triginta, et illi gradus habent portiones. Tamen sive de gradibus, sive de portionibus graduum, intellexerit poeta, hoc certum est quod Maria orta est sub Virgine. Aliquid simile in libro Regum reperies, ubi dicitur: *In mense Ethanim posita est arca fœderis in domo Domini (III Reg. vii)*. Arca, inquam, de qua dictum est:

*Beata mater munere,
Cujus supernus artifex,
Mundum pugillo continens,
Ventris sub arca clausus est.*

Et dicitur fœderis, quia in secreto uteri virginalis initum est fœdus per Deum hominem, et inter Deum et hominem. Ista enim arca in templo Domini, id est in honore Ecclesiæ Dei posita est nascendo, et exposita mundo. Ipsa enim fuit Musac regis, et Corban sacerdotum, Gazophylacium pauperum, arca cœlestium thesaurorum. In mense bethanim, id est in mense septimo. Ergo in mense bethanim, id est sub Virgine, nata est Virgo gloriosa. Orietur ergo sub Virgine puella, vel adlescentula, de qua Salomon in *Parabolis* ita loquitur: *Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignoro. Via aquilæ in cælo, via colubri supra petram, via navis in medio maris (Prov. xxx)*, quæ sine difficultate discerni non possunt, vel inveniri. Quartum vero Salomon penitus ignoravit, *viam scilicet viri in adolescentula, in adolescentia solemus dicere, sed Hebræus melius nos corrigi, in adolescentula: non enim per naturam, vel per scripturam, vel per rationem, intelligere potuit, quia novum fecit Dominus super terram, id est quod adolescentula circumdedit virum: virum inquam, de quo scriptum est: Ecce vir, Oriens nomen ejus*

(Zachar. vi). Unde Josephus : « In diebus illis fuit A Jesus vir sapiens : si tamen fas est eum nominare virum, et doctor eorum qui libenter quæ vera sunt audiunt ; et mirabilem erat effector operum : » et sic concludit. « Christus hic erat. »

Hæc igitur puella vocata est Sedeozardima Adrevedefa, vel Corcisclastalis, tria hæc enim vocabula univoca sunt, unam interpretationem habentia. Interpretantur enim virgo munda et honesta, de qua Jeremias dedit signum Ægyptiis, quod eorum opereretur evelli idola, cum virgo pareret, unde sacerdotes Ægyptiorum in secretis templi imaginem Virginis et filii statuentes adoraverunt. Cumque eis diceret Ptolomæus, cur hoc facerent, responderunt, paternæ traditionis est mysterium, quod accipimus a sancto propheta, et credimus in rebus ita esse venturum. Unde Isaias : *Ecce virgo concipiet, et pariet filium (Isai. vii)* : vel ut melius Hebræi nos corrigunt : *Ecce alma concipiet* : virgo enim apud Hebræos dicebatur juvenula, quæ nuptui tradi poterat. Bethula vero vetula dicebatur, quæ virum non cognovit ; alma vero, id est *abscondita*, dicebatur, quæ sic a conspectu hominum fuerat occultata, ut de illa nulla esset suspicio, ipsam fuisse corruptam. Unde et alma sancta vocatur ; sancta vero firma dicitur, quia firmum erat et ratum, ipsam esse incorruptam. Erat ergo virgo munda et honesta. Quando Dominus discipulos suos erudit, dixit : *Sint lumbi vestri præcincti et lucernæ ardentes (Luc. xii)* : quia in lumbis est luxuria virorum, in umbilico mulierum. Sed ista fuit munda et honesta, cujus umbilicus præcisus fuit ; et lucernæ ardentes, quia ipsa de prudentibus virginibus una et specialis fuit, quia sine macula fuit, sine ruga, sine cerusa. Sine macula peccati, sine ruga duplicitatis, sine cerusa deceptionis. Vel ideo munda, et honesta, quia tota pulchra est. *Tota pulchra es, amica mea, tota pulchra (Cant. iv)*. Sicut enim mulier infamis et procax tota turpis est, a planta pedis usque ad verticem, ita sancta mulier tota pulchra est, a planta pedis usque ad verticem. Quid enim turpius illo monstro, nulla virtute redempto, quod serpentem effigiat in crinibus tortuosis, habens oculos basilisci, genas pharææ, nares suis, dentes caninis, labia sirenæ, mammas lamie, manus lupi, ventrem capri, tibias luteas, et pedes pavonis ? Econtrario vero tota pulchra est, quæ in uno crine colli sui vulneravit cor sponsi sui, habens oculos columbarum, genas turturis, nasum sicut turrim David, dentes sicut gregem tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, labia coccinea, mammas sicut duo hinnuli capræ gemelli, manus tornatiles, ventrem eburneum, tibias marmoreas, pedes rectos ! Vel certe tota pulchra est, quia corpore et anima glorificata est, sicut gratia plena, ita beatitudine plena. Nec enim gratia esset plena, si non esset beatitudine plena. Si enim putridum corpus in tumulo remansisset, nec gratia esset plena, nec beatitudo plena. Esset forte beatitudo ejus vera et cer-

ta, sed non plena, quia tunc erit beatitudo plena, quando pro merito reddetur homini duplex stola, et glorificabitur corpore simul et anima. Sequitur :

Super solium auleatum, id est solium regium. Hæc est nobilitas generis, quia fuit virga de radice Jessè : Jesse autem genuit David regem, de cujus solio ta loquitur Isaias : *Super solium David, et super regnum ejus sedebit Dominus (Isai. ix)*. Unde : *Regali ex progenie Maria exorta resulget*. Propter hoc dicit Albomazar : « et eidem solio assidet vir eam non attingens, » id est Joseph ; qui eadem regali progenie genitus est. Quod Hermes dicit, eam sedisse supra stratam publicam, de loco pariendi nos certificavit, quia quando filium suum B peperit, non fuit ei locus in diversorio ; sed super stratam publicam paritura sedit. Sequitur : *Duas manu tenens spicas*. Duæ spicæ, duo sunt testamenta ; quia sicut in spica vel in arista granum est cum palea ita sunt sacramenta latentia sub littera. Istas aristas fricabant apostoli ; unde Judæi murmurabant, qui plus litteræ quam mysteriis solent adhærere. Vel certe per spicas sententiæ Scripturarum figurantur, et opera : sententiæ Scripturarum, sicut de hæreticis ait Job : *Esurientibus auferunt spicas (Job xxiv)*, quia esurientibus bonum, sententias Scripturarum, quibus pugnare vel expugnare debent eos, hæretici tollunt ; opera vero, unde legitur : quod principes latronum Rechab et Baana intraverunt domum Isboseth, et tollentes spicas percusserunt eum in inguine (*II Reg. iv*), quia maligni spiritus negligenti cuilibet bona opera quæ habet, auferunt, et eum carnis delectatione occidunt. Hinc est, quod filii Benjamin persecuti sunt Ephratæos nescientes pronuntiare *Scibboleth*, quia dicebant *sibboleth*, non valentes explicare spicas (*Judic. xii*). Filii Benjamin, id est, filii dexteræ, Ephratæos, id est, hæreticos, videntes, sententiis Scripturarum percusserunt : istas enim spicas alii portant in ore prædicando, alii in manu operando. Unde scriptum est : *Verbum, quod factum est in manu Aggæi prophetæ (Agg. i)*. Ista igitur Virgo binas manus tenuit spicas, quæ vita claruit et doctrina. Sequitur :

D « Et filium suum pavit jure. » Audi : Sedeozardima virgo munda et honesta filium suum pascit, virgo filium pascit, virgo mater lactat patrem, pascit jure, id est crassitudine. Unde legimus quod Jerobaal carnes hædi ponens in canistro, et jus carni in olla, quod utramque totum posuit supra petram ; et tetigit angelus virga et consumpsit ignis carnes, et ipsum jus (*Judic. vi*). Et sciendum, quia crassitudo triplex est, exterior, quæ proprie dicitur pinguedo, et interior adeps ; quæ vero est in ossibus, medulla. Est enim pinguedo exterior, motus charitatis in actu ; interior vero, motus charitatis in effectu ; medulla vero, affectus diligendi in utroque motu. Sicut enim pejus est statuere, declinare animum in terra : ita melius est affectus diligendi,

quam diligere. Sicut enim tuba larga in ore, largior in manu, ultra manum largissima : ita Dei dilectio lata debet esse in ore per prædicationem, latior per operationem, latissima per affectum et bonam voluntatem. Quod si jus a iustitia nominetur, quia Seneca dicit : « Iustitia est virtus, quæ unicuique reddit jus suum ; » filium suum pascit jure, qui unicuique reddit jus suum, id est qui reddit patriam Creatori, dulciam creaturæ, reverentiam majoribus, concordiam paribus, pacem cunctis. Sequitur : « In loco, ubi dictum est, Ave. » Ecce locus ubi conflatum est aurum sapientiæ Virginis, scilicet in terra Hebræa, ubi dicit ad eam angelus : *Ave, gratia plena, Dominus tecum*. Illa vero obstupescit dicens : *Quomodo fiet istud ? etc.* Et angelus : *Spiritus sanctus inquit, superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, etc.* Et Virgo : *Ecce ancilla Domini*. Et quasi aurora rutilans diem venturum annuntiavit dicens : *Magnificat anima mea Dominum (Luc. 1)*. Et hæc est consummatio beatitudinis ejus, quia nomen filii sui vocatum est Jesus ; et vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur. Illis igitur omnibus modis *Ex regali progenie Maria exorta refulget*. Maria id est *illuminans vel illuminata, vel stella maris*. Stella vero maris dicitur transmontana, qua nautæ statum maris vel cursum navis considerant. Et vere stellâ a stando dicitur, quia quasi in centro Zodiaci stare dicitur : quæ non retrograde, sed regulariter et uniformiter firmatur, et dicitur matutina, quia nocte præcedente, per ipsam, solis justitiæ aurora refulsit. In medio autem nebulae luxit, scilicet inter ignorantiam et desperationem, quia primo nesciebant adventum Christi gentes, antequam venirent prophetæ. Post prædicationem vero prophetarum, dum moram faceret, desperaverunt, et tunc subito stella matutina refulsit, quasi rutilans de radice Jesse. Et vere de radice Jesse, id est de radice incendii. Jesse enim *incendium* interpretatur. Mirabiliter enim incendimur hujus novalis incendio, quæ vel ligni, vel feni, vel stipulae expers fuit ; et omnes accendit, qui in ea confidunt, et meritis ejus adjuvari posse se credunt, per Dominum nostrum Jesum Christum. Amen.

SERMO XXXIII.

IN CAPITULO GENERALI.

Si videritis filias Silo ad deducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, et rapite eas singuli ucores singulas, et pergitte in terram Benjamin (Judic. XXI). Teste Gregorio (27), vera justitia habet compassionem, falsa indignationem ; unde et truculentia quandoque palliatur sub rigore, et inertia sub mansuetudine ; ut et vigor sit rigidus, et mansuetudo dissoluta, cum vigor regere debeat mansuetudinem, et mansuetudo ornare vigorem. Hæc igitur minus attendentes speculatores nostri, parietes nostros effodiunt, ubi patet foramen, vel ut erectos inclinent, vel ut inclinatos depellant : vel

(27) Homil. 54, in Evang.

A certe liniant absque temperamento, luto videlicet absque palea. In utroque redarguendi, quod vel fodere non valent cum iniquo villico ; vel quod ligna secundo ferrum effugit manubrium eorum cum propheta stulto. Sic enim debet constringi suaviter calamus quassatus, ut non conteratur : sic linum fumigans accendi fortiter, ut non exstinguatur. Hinc est enim quod filii Israel filios Benjamin contumaces viriliter affligunt : poenitentes pie suscipiunt et non impropertant : unde post vindictam peccantium poenitentibus dictum est : *Si videritis filias Silo*. Et quoniam nos omnes peccavimus, et indigemus poenitentia, poenitentia consilium audiamus diligenter. Et quoniam viva ratio vita bonorum est, necesse est ut sicut per prava opera deformati sumus a forma formantis, et comparati jumentis insipientibus et similes facti illis : sic per exempla bonorum in eandem imaginem reformemur, comparati celestibus angelis, et similis facturæ cum illis. Dicit ergo : *Si videritis*, non corporeis oculis, sed intellectu mentis ; non effectu, sed magis affectu cognoscatis, et intelligatis, *filias Silo*, id est animas, quas Filius Dei per naturam formavit, et per sanguinis sui effusionem reformavit, quæ tanquam patriassantes, et informaverunt se moribus ex Patris monitis, et conformaverunt operibus ejusdem exemplis. Propter hoc dictæ sunt filia Silo. Silo quippe interpretatur *missus* vel *dimissus*, vel *petitus*, vel *semen*. Semen autem est verbum Dei ; verbum vero Dei Filius Dei. Semen ergo est Filius Dei. Hinc est quod ait Isaias (cap. 1) : *Nisi Dominus reliquisset nobis semen, quasi Sodomæ fuissetis*. Quia igitur hic Dei Filius et petitus fuit a patriarchis et prophetis, dimissus a Judæis, missus vero fidelibus Christianis ; bene animæ et per Evangelium genitæ, et per baptismum regeneratæ, filia Silo nominantur. Dicit ergo : *Si videritis filias Silo ad deducendos choros ex more procedere, etc. (Judic. XXI)*. Quod in choro, nisi hujus mundi vltâ volubilis designatur ? Hæc est Ezechielis rota, circa quam animalia sancta voluebantur, quam designanter describit, ubi ait : *In visione Dei vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna, et ignis involvens, et splendor in circuitu ejus (Ezech. 1)*. Quatuor in visione Dei se vidisse proposuit, duo contra duo ; ventum frigidum contra calorem ignis, contra splendorem densitatem nubis. Ventum et nubera, ne prospera nimis elevent ; ignem et splendorem, ne adversa premant. Ventus enim ab aquilone veniens, est turbo tentationis ex mentis frigiditate procedens : nubes autem, cæcitas mentis ex tentatione proveniens. Sed ignis fervor utriusque involvit, quia et cor frigidum accendit, et cæcitate illuminat. Sed omnia splendor circuit, quia bonæ voluntatis hilaritas, et in prosperis et in adversis mentem ad devotionem perducit. Splendorem tibi proponit Deus, ut speres : fervorem, ut gaudeas ;

tentationis ventum, ut timeas; peccati nubem, ut de leas. Hunc igitur chorum deducis per vias rectas, si sic times de præteritis, ut gaudeas de misericordia Dei, et speres de promissis; si sic etiam de præsentibus doleas, ut speres simul et gaudeas; si sic etiam de Dei misericordia gaudeas, ut de facto tuo turberis, et timeas comminationes futuras; sic etiam speres, ut timor pariter et dolor non recedant. Multoties enim post ventum aquilonis redimus ad ignem; de nube tendimus ad splendorem, quia ubi abundavit peccatum, abundare solet et gratia. Multoties et ignis a vento dissipatur, et splendor a nube, quia obscuratur aurum, et mutatur color optimus in vasa testea, et opus manuum figuli. Deducendi sunt ergo chori ex more filiarum Silo, ut in hujus mundi volubilitate et vita instabili, nec timor in tentationibus reddat pusillanimitatem: nec peccati dolor ducat ad desperationem. Sic etiam de Louis gaudeas, ne cleveris in superbiam; sic etiam de Dei promissis speres, ne cadas in peccati presumptionem. Ecce sic procedunt ad deducendos choros filiarum Silo. Quod si, ut dictum est, videris, exi de vineis. Sunt vineæ Sodomorum, quarum vinum fel draconum, et venenum aspidum insanabile (*Deut. xxxii*). Sunt et vineæ, quæ pro uvis fecerunt labruscas: ex quibus exire bonum esse, nulli dubium est. Sed et vinea Domini Salathiel, cujus botrus Cypri, cujus vitis vera, cujus palmites sunt fideles, inter quos plerumque latitant infideles, eo timendi et odibiles; quo sagittant in obscuro rectos corde: de quibus sub specie vulpium sponsus ait: *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas* (*Cant. ii*). Istorum igitur est exire de vineis, si viderint filias Silo ad deducendos choros ex more procedere: vel quia in Ecclesia sunt peccatores, qui peccata sua per confessionem propalare erubescunt; sed sicut Adam in paradiso, post peccatum inter ligna abscondit se, sic inter hujus vineæ palmites latitare volunt, et aliter videri, quam esse: necesse est ut tales de vineis exeant, ut seipsos delegant; et quamvis nudi sine virtutibus, ei a cujus calore non est abscondere se, videri non erubescant. Sequitur:

Et capite eas singuli, uxores singulas (*Judic. xxi*).

Ecce repente exeundum est; nec solum capiendæ, sed rapiendæ sunt filiarum Silo. Neque enim sine violentia fieri potest, ut tali matrimonio jungaris, ut sanctorum societatibus copuleris; quia regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Sed sine mora et repente; non procrastinationes querens, vel inducias, sed occupationum tuarum disrumpere vineula; dicens cum Propheta: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis* (*Psal. cxv*). Et ideo non violentam voluntatem, sed voluntariam infer tibi violentiam; rapiens tibi idoneam filiam Silo. Quæ autem singulis sint idoneæ, paucis advertite. Sunt enim aliqui in sæculo, tam simplices quam pauperes, qui tamen fortes sunt corpore, et de labore manuum vivere didicerunt.

Alii autem non multum laboribus assueti, nec in sapientia multum eruditi, divites tamen. Alii autem corpore debiles, censu pauperes, sensu tamen locupletes. Alii autem pauperes, debiles, simplices; sed tamen exemplo aliorum vivunt innocentes. Unusquisque igitur offerat in tabernaculo, prout Deus disposuit in corde suo, quia sicut purpuram vel hyacinthum, sic pelles rubricatas, offerri sibi Deus voluit, et pilos caprarum. Alii quidem per activam, alii vero Deo placent per vitam contemplativam. Imo alii Deo placent per inferiorem activam, alii per inferiorem vim contemplantem; alii per superiorem activam, alii per superiorem contemplativam. Inferior vis activæ labor est corporis; superior, officium charitatis; inferior vis contemplativæ simplicitas cordis; superior vero, devotio contemplationis. Ecce quatuor modi vivendi, quorum primus in Lia, secundus in Martha, tertius in Rachele, quartus in Maria. Et hæc sunt filiarum Silo deducentes choros, quando procedunt ex more. Ex more enim procedunt, si chorum non confundunt. Sunt enim aliqui, qui ad hoc laborant, ut avaritiæ suæ consulant, non ut egenis subveniant. In his Lia chorum confundit, quia Martham non tenuit. Sunt alii, qui pauperibus subveniunt, non de laboribus suis, sed de rebus quas rapiunt: Martha chorum confundit, quia Liam non tenuit. Sunt et alii, qui de operibus manuum suarum eleemosynas largiuntur; sed ad hoc forsitan, ut occulta scelera minime cognoscantur, vel ut aliquod temporale lucrum inde consequantur. Lia quidem in his Martham tenuit, sed utraque tamen chorum confundit, quia Rachelem dimisit. Sunt et alii, qui ab infantia sine magnis excessibus vivere didicerunt: ideoque laboribus desudare nolunt, quia se penitentia indigere non credunt. Cumque alios peccatores viderint, indignantur; et in aliis compati nesciunt, quia ipsi pati nescierunt.

In istis igitur Rachel chorum confundit, quia Martham et Liam tenere contempsit. Sunt forte alii, simplices, qui et laboribus intendunt, et compati sciunt, sanctis tamen cogitationibus, orationibus, psalmodiis, vacare negligunt: et tunc Rachel chorum confundit, quia Mariam non tenuit. Sunt etiam alii sapientes, sacris eloquiis intendentes, non ut opere compleant, non ut simpliciter vivant, sed ut habeant primas cathedras in foro, et ut vocentur ab hominibus Rabbi. In istis Maria chorum confundit, quæ Rachelem dimisit. Sunt et alii, qui ad hoc contemplationi vacant, ut simpliciter vivant; sed dum per studium intus mens quiescit, caro foris nullo contracta labore pinguescit. Pinguis igitur elevatur, et mentem a speculo contemplationis dejicit, ita ut seipsam non videat, quæ usque ad Deum oculos elevabat; et infra se depressa torpeat, quæ seipsam supra se in cælestibus erigebat. Propterea Maria chorum confundit, si Liam tenere negligit. Sunt et alii, qui sic se temporalibus subsidiis immergunt, et curis sæcularibus

Implicantur, ut vix aut nunquam orationibus aut meditationibus ad Deum intendant. In illis Lia chororum confundit, quia Mariam dimisit. Videsne quomodo deducant chororum filia Silo? Non omnia possumus omnes. Laborare potes, placet tibi Lia : eam, dum tenet Martham, accipe. Tua vis pauperibus erogare, Martham diligis, accipe eam, sed inter Liam et Rachelem. Simplicitas cordis tibi placet, vivere vis simpliciter ; fiat. Accipe Rachelem ; sed inter Martham et Mariam. Psalmodiis et orationibus vacare desideras, rapere vis de choro Mariam, sed tunc egredere de vineis, cum hiuc Martham, et inde tenet Liam. Deducant ergo chororum filia Silo : ad Canticum Citharistæ nostri. Dicit enim : *Labores manuum tuarum, quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit (Psal. cxxvii)*. Quid agis Lia? Frange contumaciam in labore corporis ; frange corpus in deductione chori. Dicit etiam : *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem (Psal. xl)*. Quid agis, Martha? Denuda teipsam, ut levius ad deducendum chororum possis procedere. Dicit iterum : *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Innocens manibus et mundo corde (Psal. xiv)*. Quid agis Rachel? Deduc chororum ex more, restringens manibus latera, cum tranquillitate. Dicit etiam : *Facta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet (Psal. lrv)*. Mentem quippe patientis bene pensare novit. Quid agis, Maria, da saltus leves, et a terra suspende te, in tuæ deductionis processione. Sequitur : *Et pergite in terram Benjamin*. Quid enim hæc omnia prodest operari, nisi regni cælestis intuitu? Aliter labor esset magnus, et fructus nullus. Ut igitur labor parvus sit, et fructus magnus, sicut scriptum est : *Et videbantur ei dies pauci præ amoris magnitudine (Gen. xxix)* : pergite in terram Benjamin, quia terra Benjamin dicitur, terra filiorum dexteræ. Filii autem dexteræ sunt, quos Dominus ad dexteram statuet, quorum terra est, terra viventium, et regnum quod eis ab origine mundi præparavit, et reddet, cum venerit judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem. Amen.

SERMO XXXIV.

IN CAPITULO GENERALI.

Diligite justitiam, qui judicatis terram (Sap. i). Timentes et venerantes eum, cui omne iudicium dedit Pater, juste judicate, filii hominum. Timeŕe, inquam, iudicem vestrum, viri conjudices, quia iudicia ejus abyssus multa. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Quis, inquam, occultum et immobile, vel manifestum et mobile, vel occultum et mobile, aut manifestum et immobile, comprehendit? Occultum et immobile est iudicium, quo judicat prædestinatos. Nam secundum hujus prædestinationis iudicium, et Petrum quando negabat, dignum dilectione judicabat ; Judam vero proditorem et miracula facientem, dignum odio judicabat. Manifestum vero et mobile est, quando judicat per operationem ; et tunc judi-

cat per inferiores causas, id est secundum præsentem statum operantis. Unde dicitur : *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (Jon. iii)*. Et item Ezechie : *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives (Isa. xxxviii)*. Et nota quod quoties hujusmodi iudicia fiunt a Deo, conditionaliter intelligas esse prolata, ut cum dicitur : *Adhuc quadraginta dies, etc.*, supple conditionem, si non convertatur. Et item : *Dispone domui tuæ, etc.*, supple, si te non correxeris. Unde Dominus per Ezechielem : *Etiamsi dixerō peccatori : Morte morieris ; et ille conversus egerit pœnitentiam, omnium peccatorum suorum non recordabor (Ezech. xxxiii)* ; intellige conditionem ; cum ait : *Si dixerō*. Occultum et mutabile est, quando secundum causam judicat : quod ideo occultum est, quia nunc secundum inferiores, nunc secundum superiores causas judicat. Secundum inferiores, ut simpliciter impossibilia : secundum superiores ut possibilia. Deo. Vel impossibilia, quæ præter naturam, etsi contra naturam non sint, ut primam gratiam infundere, hominem a peccatis liberare. Vel illa impossibilia, quæ quidem sunt et præter naturam, et contra naturam ; sed tamen impotentiam naturæ juvat divina potentia, scilicet quod Virgo peperit, quod uxor Lot mutata est in statuam salis. Nam illa impossibilia, quorum naturæ impotentiam non supplet divina potentia, ut de trunco fieri vitulum, non judicat, vel secundum inferiores, vel secundum superiores causas. Simpliciter vero possibilia dicimus, quæ secundum cursum naturæ, et consuetudinem, fiunt, ut quod homo de homine, bos nascitur de bove. Possibilia autem Deo sunt, quæ quidem non secundum naturam, sed secundum consuetudinem, fiunt, ut quod anima corpori infunditur ; hoc enim fieri judicat secundum superiores causas. Manifestum vero et immutabile erit iudicium, secundum retributionem, quando reddet unicuique secundum opera sua ; aliis dicens : *Venite, benedicti (Matth. xxv)*, aliis : *Ite maledicti*. Propter tot diversa et occulta iudicia dictum est : *Judicia tua abyssus multa (Psal. xxxvi)*. Inter tot tamen diversitates, ut a omnium vobis data est sententia. *In quo iudicio judicabitis, judicabimini (Matth. vii)*. Unde necesse est ut justitia vestra plus abundet quam Scribarum, vel Phariseorum. Nam illorum justitia erat informatam rigore ; vestra vero debet informatam dilectione. Illa iudicium habebat punitivum ; vestra vero vel raro dispensativum, vel semper remissivum, ut : *Si percusserit te quis in maxilla, præbe ei et alteram (Luc. vi)*. Unde dictum est : *Diligite justitiam (Sap. i)*. Et quam, nisi diligendam, id est dilectione informatam, non timendam, et rigore informatam?

Tamen ita justitiam comitari debet rigor pariter et dilectio, ut nec rigor sine dilectione, nec dilectio sit absque rigore. Nam si rigorem habeatis sine dilectione, similes eritis illi, qui cum ligna cæderet cum prophetis in silva, ferrum elapsam de manu-

brio fratrem occidit (*Deut. xix*). Ligna enim cædimus, cum aliorum facta discutimus. Sed ferrum manubrium fugit, cum opus rationem excedit. Fratrem vero occidit, quando eum inde deteriore facit, unde debuit emendari. Si vero dilectionem absque rigore habueritis, similes eritis ei, qui cum ligna cæderet, ferrum elapsium de manubrio in aquam cecidit. Cum enim aliorum facta sic discutimus, et sic opus rationem excedit, ut dilectio absque rigore judicando servetur; necesse est, ut dissolutio sequatur, et sic ferrum rationis in aqua perdat. Est igitur rigor absque dilectione flagellum in manu furiosi, dilectio vero sine rigore in manu contracti. Ergo rigor cum dilectione justitia est diligenda, quia dilectione informata. Est autem justitia charitate informata. Est autem justitia charitate informata pactum illud, super quo nos reddit Deus sollicitos, ubi ait: *Cum obduzero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus; et recordabor pacti mei, quod pepigi tecum* (*Gen. ix*). Impassibilem siquidem et immutabilem Deum confitemur. Nec augeri potest, quia summus est; nec minui, quia unus est; nec loco mutari, quia ubique est; nec tempore, quia æternus est; nec cogitatione, quia sapientissimus est; nec affectu, quia optimus est. Unde Jacobus: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio* (*Jac. i*). Non igitur arbitremur, quod post recordationis vigilantiam, ægrotare debeat oblivionis lethargo; vel post oblivionis morbum, iterum convalescat recordationis antidoto. Tamen recordari dicitur pacti sui, ut naturam humanam pigritantem evigilet: quæ semper infirma est ad bonum, libera ad malum: cujus ingevium hebes, memoria madida in gratiarum actione, quam nulla ciconia pinsit in antipelargosi, id est in beneficiorum retributione. Nam si se sollicitum dicat circa pactum quo nobis tenetur sola liberalitate et nuda voluntate, quanto magis nos sollicitos reddere debet id pactum, quo ei tenemur ex necessitate? Quod enim pacto nobis tenetur, inducit eum voluntas. Quod autem nos ei pacto tenemur, compellit nos ipsa necessitas. Quod pacto nobis tenetur, justitia patiens est; quod autem nos ei tenemur, justitia cogens est. Justitiam patientem dicunt, qua fit aliquid juste, quod tamen si aliter fieret, injustum non esset. Justitiam vero cogentem dicunt, qua fit aliquid juste; quod si aliter fieret, justum non esset. Salvat igitur hominem Deus, et juste, quia justitia potestatis, quem si damnare vellet, juste damnaret, quia debito patientis. Quem igitur salvat, juste salvat, quia debito facientis; quem damnat, juste damnat, quia merito æquitate.

Justitia igitur patiente, vel salvat vel damnat, quia vel debito facientis, vel merito patientis. Unde pactum quo salvamur, cum in fœderatione fuerit, primo justitia patiens per ratihabitionem factum est justitia cogens, ut non dico violari, sed nec licitum sit induciari. Nam quomodo violari potes

A pactum, quod talibus arrhis et tanto pignore subarrhatur, quod naturali pariter et civili ratione nititur; quod stipulatione, juramento, ultima voluntate firmatur; quod præscriptione, bona fide, justis titulis consummatur; quod etiam causa, verbis, scriptis, forma, continentia, confirmatione, prout omne pactum ornari debet, vestitur: quod tandem mundiburdo, et prætoris defensione inviolabiliter observatur? Curramus per singula, et pactum hoc inviolabile perscrutemur. De arrhis et pignore nos erudit pactum Judæ patriarchæ, qui tali pacto cum Thamar convenit, ut ei hædum mittendum promitteret, promissum mitteret; et ne pactum solveret, annulum, armillam, et baculum arrhabonem dedit (*Gen. xxxviii*). Sic et ille universalis Pater, cui in Oratione dicimus, *Pater noster*, ille, inquam, patriarcha, in quo clamamus, *Abba, Pater*, tali pacto Synagogam, quam quidem plantaverat vineam electam, sed postea versa est in amaritudinem vitis alienæ, unde et Thamar *amaritudo* dicitur, sibi fœderavit, ut Messiam in similitudinem carnis peccati specialiter ei mitteret, tanquam hædum ad faciendum Phase. Unde ipse ait: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel* (*Matth. xv*). De quo Apostolus: *Pascha nostrum iniquolatus est Christus* (*I Cor. v*). Interim autem, donec promissum executioni mandaret, annulum fidei dedit, operis armillam, baculum legis. Pro pignore quidem legem, pro arrha vero fidem et operationem. C Inter pignus siquidem et arrham hæc assignari differentia solet, quod pignus non recedit a jurisdictione dantis; arrha vero transit in jus accipientis. Ergo qui legem dedit, ejus fuit legem adimplere, quia non fuit obnoxia legi Synagoga post adventum Messie. Pignori quidem debuit abrenunciare, soluta promissione: fidem vero et actionem pro arrha dedit, quia etiam post adventum absoluta non fuit a fide et operatione. Sed misera baculum reportavit, pignus contra legem retinuit, quia semper obnoxia legi esse voluit. Ipsa nos docet ratio de talibus. Quid enim baculus mulieri competit? Mulierem portare baculum, insania videtur; sed armilla et annulo ipsam decebat ornari. Naturali vero et civili utitur ratione: naturali quidem, quia, sicut lex ait, D Nihil convenientius quam pactum servare. Clamat enim jus naturale: « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris, » vel, « Quod tibi vis fieri hoc fac alteri. » Ista duo, nisi pactum violeto, semper inter paciscentes conveniunt: alioqui pactum, id est pacis actum, servare non possunt. Timor igitur et amor ad hujus observantiam pacti nos compellit. Nam quia ratione civili nititur, merito natura prævaricantis eliditur, et in naturalibus vulneratur, qui privilegio indultæ bonitatis abutitur. Scriptum quippe est: « Privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. » Sed et amor ideo nos compellit, quia perpetua pace debet gaudere, qui contra pacis actum noscitur non venisse. Sed in hoc civili nititur ratione, quia prætor clamat:

Pactum servato. Quis igitur præsumptor temerarius audeat violare, si prætor ipse pactum se promittit servare? Firmatur autem stipulatione, quia cum in lapsum diceretur nobis a sacerdote: *Credis in Deum?* et responsum fuisset: *Credo.* — *Abrenuntias Satanae?* *abrenuntio.* — *Vis baptizari?* *volo:* his omnibus stipulationibus a jurisdictione diaboli nos exstercavimus; et divino pacto nos subdidimus. Firmatum est etiam juramento. Juravit enim Dominus, et non pœnitebit eum (*Psal. cix*), jursurandum, quod juravit ad Abraham, daturum se nobis (*Luc. i*), quod et factum est. Puer enim natus est nobis, et filius datus est nobis. Nos enim juravimus et statuimus, custodire judicia justitiæ suæ, quoties nos obligavimus ei per verbum Psalmistæ dicentis: *Juravi et statui, custodire judicia justitiæ tuæ* (*Psal. cxviii*).

Videat ergo temerarius violator, ne perjurio vincatur. Sancitum est etiam ultima voluntate, quia dicit lex: « Nihil est quod melius debeatur hominibus quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud nihil velle possunt, liber sit stylus; et licitum, quod jam non redit ad arbitrium. » Dicit autem Apostolus: *Testamentum Christi in morte confirmatum est* (*Hebr. ix*). Sic et nos, quotquot baptizati sumus, in morte ejus baptizati sumus. Figura quidem est mortis triduanæ trina mersio aquæ. Est igitur quædam mors pretiosa baptismus, qua mortui sumus, sicut ait Apostolus: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (*Coloss. iii*). Nec solum mortui, sed et consequuti sumus ei per baptismum in mortem. Cum igitur baptizaremur, id est cum sic mereremur; quæ fuit nostra ultima voluntas, nisi ea qua confessi sumus, quando quæsitum est: *Abrenuntias Satanae?* et dictum est: *Abrenuntio?* Hæc est nostra ultima voluntas, quam confessi sumus; et statim baptizati sumus; imo statim mortui sumus. Si igitur in morte testamentum confirmatur, nulla ratione licet hoc pactum transgredi, nullo pacto licet hanc ultimam voluntatem violari. Consummatur etiam præscriptione, quia dicit Petrus Ravenas, sicut scriptum est in *Decretis*: « Triginta annis humanæ leges omnes sopiunt quæstiones. » Generatio vero Christi ineffabilis, post tot annorum curricula, quæstione adhuc temeraria ventilatur? A simili. Pactum quod quadragesies triginta sex annis amplius confirmatum est, et observatum, licet iterum violari? Absit! Bona etiam fide confirmantur. Nam quando cum aliquo homine pactum contrahimus, contractum pacti propter hoc timeamus, quod utilitati suæ plusquam nostræ dare operam conspicimus. Sed quis hoc pactum violare præsumat, cujus utilitas non ad illum, cum quo contrahimus, transfertur, sed in nos reciprocatur? Nam si tibi Deus aliquid impendit officii, nonne tua erit utilitas? Et si tu ei aliquid impendis officium, quid utilitatis ei impendis? Nonne ad te tota referatur utilitas?

Hic est bonæ fidei contractus, ubi tuus in omnibus habetur profectus. Justis etiam titulis pactum hoc confirmatur. Quod enim acquiritur, vel pro hærede, vel pro emptore, vel donato, vel pro legato, vel pro in dotem dato, vel titulo, qui dicitur, pro suo, possidenti confirmatur. Ecce pro hærede nos possidet, de quo dicunt vitatores: *Hic est hæres* (*Matth. xxi*). Unde ait: *Hæreditas mea Israel* (*Isai. xix*). Idem etiam pro emptore. Unde Apostolus: *Empti enim estis pretio magno* (*I Cor. vi*). Sed et pro redemptore, qui pretioso sanguine nos redemit. Unde clamamus: *Redemisti me, Domine, Deus veritatis* (*Offic. Eccles.*). Sic etiam pro donato, quia nobis datus est, vel quia nos ei dati sumus. De primo siquidem dictum est: *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis* (*Isai. ix*). De secundo dicit ipse Patri: *Sanctifica eos in nomine tuo, quos dedisti mihi* (*Joan. xvii*). Similiter et pro legato, de quo ait Sophonias: *Auditum audivimus a Domino; et legatum ad gentes misit* (*Abd. i*). Et etiam pro in dotem dato. Nam fidelibus suis sponsam, id est Ecclesiam suam, dotavit pariter et ditavit. Titulo tandem suo nos possidet. De quo lex ait: *Quod in nullius bonis est, naturali ratione occupanti conceditur.* Et hunc titulum pro suo dicunt, quando res, quæ nullius utilitatis est, in jus occupantis per exercitium et laborem cum utilitate transfertur. Et quid erat inutilis homine? Non solum inutilis, sed et nocivus; non solum alii, sed et sibi. Sed jam prorsus utilis factus est, cum Deo debitum impendit officium, timens Deum, et mandata ejus observans, hoc est omnis homo. Quo igitur modo violandum est pactum, quod talibus titulorum utilitatibus videmus roboratum? Est etiam ornatum causa. Causa a casu vocatur. Et quo casu, nisi casu hominis, hæc causa vocatur? In casu quippe hominis tres veniunt in causam. Unus actor et solum actor, id est Deus; alius reus, et solum reus, id est diabolus; tertius actor et reus, id est homo, sed diversis respectibus, quia reus, quantum ad Deum; actor, quantum ad diabolum. Actor vero et non reus est Deus in causa hac, quia non est qui de Deo debeat aut possit conqueri, cum tamen ipse tam de homine, quam de diabolo materiam habeat conquerendi. In hoc quippe de diabolo poterat conqueri, quod agrum non suum ausus fuerit demetere, et messem Domini falce deceptionis secare, quando Dei creaturam non timuit suo dominio subjugare. Hominem vero tanquam servum fugitivum poterat convenire de inobedientia, et de vitio ingratitude arguere, convenire de crimine læsæ majestatis: et his omnibus probatur homo reus. Nam actor per hoc comprobatur, quia diabolum de fraude, de mendacia, de calumnia, convenire posset, si iudex aut patronus posset inveniri, qui cogeret eum juri parere. Sed hoc facere nullus poterat, nisi Deus, Deus autem nolebat, quia homini iratus erat. Oportebat ergo ad hoc ut Deus vellet, quod homo et debitum solveret, et satisfaceret pro

contemptu. Sed hoc implere non poterat homo; si vel irrationalem, vel rationalem daret homo pro debito creaturam. Irrationalis enim multo est rationali indignior; rationalis etiam injustus indignior rationali justo. Ergo nec inter rationales, nec inter irrationales creaturas dignum tali recompensatione poterat quid inveniri.

Propter hoc miseratus Deus hominem, multo perditio digniorem dedit homini, ut daretur pro homine; et per hoc misericordia et veritas obviaverunt sibi: et misericordia quidem, quod dedit homini; justitia et veritas, quod datum est pro homine. Sic igitur satis datum est pro debito, sed satisfaciendum est pro contemptu: sed nec illud facere poterat, nisi qui nihil poenae debebat. Ergo poenam sustinuit, qui poenam sustinere non meruit, ut sic et debitum solveret, et satisfaceret pro contemptu. Hæc est actio nostræ pacis; et ideo pactum hoc pacis actum vocamus, quod nulla ratione licet violari, sicut nullus alius potest salvari.

Verbis etiam ornatum est pactum multifarie multisque modis, nunc patriarcharum, nunc prophetarum, nunc apostolorum, nunc evangelistarum: sed præcipue per Verbum, in quo locutus est nobis Deus Pater; scimus, quia verbum illud veritas est, quod pactum confirmat, et ob hoc violari non potest. Ornatur etiam scriptis. Nam quæ theologia vel liberalis disciplina Novi et Veteris Testamenti, imo et ipsorum philosophorum hoc non resonat, ut finem bonum rerum initia sortiantur? Sed in hoc decepti fuerunt philosophi, quod eorum alii voluptatem, alii virtutem, rerum finem esse dixerunt. Nec a veritate isti longe fuissent, si virtutem finem finalem dixissent. Nam finis finalis omnium virtutum Deus. Unde Salomon: *Finem loquendi pariter audiamus, Deum time, et mandata ejus observa; hoc est omnis homo (Eccli. xii)*. Ergo timoris et observantiæ mandatorum non virtutes, sed Deus virtutum causa finalis esse debet. Philosophi vero virtutem Deum esse, non donum Dei, credebant, et propter hoc evanuerunt in cogitationibus suis. Hinc est quod Moyses, qui omni sapientia Ægyptiorum sapientissimus perhibetur, greges septem filiarum sacerdotis Madian ad puteum legitur adaquasse, ut per hoc daretur intelligi quod iste qui præcipuus theologiæ fuit prædicator, profundis sanctarum Scripturarum mysteriis septem liberalium artium amatores imbueret; et ex ipsis philosophiæ artibus theologicam sapientiam comprobaret. Nam cum illarum septem liberalium artium aliæ de vocibus, aliæ de rebus nos ædificent; quæ autem de vocibus, aliæ de pronuntiatione instruit, ut grammatica: aliæ de significatione, ut dialectica; aliæ de utraque ut rhetorica; quæ vero de rebus, aliæ circa naturam, ut physica; aliæ circa formam: et quæ circa formam, aliæ circa mensuram, ut geometria; aliæ circa numerum, ut arithmetica; aliæ circa pondus, ut musica; aliæ versatur circa motus, ut astrologia; theologia in hoc omnes præcellit, quod in his

A omnibus ei omnes famulantur. Nam sub eo sensu, qui est in significatione vocum ad res, historia continetur, cui tres scientiæ famulantur, grammatica, dialectica, rhetorica. Sub eo vero sensu, qui est rerum ad facta mystica, continetur allegoria. Et sub eo sensu, qui est in rerum significatione ad facienda mystica, continetur tropologia. Et his duobus deservunt arithmetica, geometria, musica, astronomia et physica. Quidquid vero vel sub historia, vel allegoria, sive sub tropologia docetur, causa hujus pacti, id est nostræ restaurationis edocetur. Nam quamvis in initio suæ narrationis Moyses tractet de operibus conditionis; principalis tamen ejus intentio fuit, informare lapsos de operibus restaurationis. Non enim convenienter ostendere posset qualiter homo fuerit reparatus, nisi prius ostenderet qualiter fuerit lapsus. Lapsus vero ejus convenienter non ostenderet, nisi prius qualiter fuit conditus, explicaret. Ut autem ostenderet hominis institutionem, necesse fuit ostendere totius mundi conditionem, quia factus est propter hominem. Nam spiritus propter Deum, caro propter spiritum, mundus propter corpus humanum. Hoc igitur ordine de rebus tractat:

B Primo qualiter mundus factus propter hominem; secundo qualiter homo factus naturalibus et gratuitis bonis fuerit præditus; tertio, qualiter lapsus, ad ultimum quomodo reparatus. Omni igitur doctrina pactum nostræ restaurationis ornatur. C Ornatur etiam et forma, qua pacta antiquitus formari solebant. Olim quippe cum antiqui pactis aliquibus conveniebant, in loco quo pactum firmabant, effundebant sanguinem foedæ porcæ: unde pactum alio nomine a foeda porca foedus appellatur. Sed quoniam in lege porcus est immundum animal, Moyses cum pacto populum alligaret Domino, non sanguine porcæ, sed sanguine duodecim taurorum, quos a duodecim principibus accepit, cuius medietate aspersit tabernaculum, et vasa, et populum; in signum, quod si Domino servirent, Dominus eis ex pacto tenebatur. Medietatem vero fudit ad crepidinem altaris, in signum, quod ex pacto se Domino populus alligabat. Josue vero per aquæ effusionem, eundem populum Domino, et populo Dominum obligavit. D Salvator vero noster, non per taurorum, sed per proprii sanguinis effusionem et aquæ, tanto fortius nos sibi obligavit, quanto et Moysen imitatus est in effusione sanguinis, et Josue in effusione aquæ. Nam quando de ejus latere sanguis exivit et aqua, nobis duo sacramenta, alterum nostræ redemptionis, alterum regenerationis, ministravit. Si igitur pacto tenebantur homines sanguinis foedæ porcæ, ut statuerunt antiqui; vel per effusionem sanguinis taurorum, ut voluit Moyses; vel per effusionem aquæ, ut statuit Josue; quanto magis ei debemus obligari, qui per proprium sanguinem, et aquam de proprio latere effusam, sibi nos foederavit? Ornatur quoque continentia. Continue enim pactum nos præcedit, cum ei per cibum corporis,

et potum sanguinis sui fœderamur. Sicut enim Ecclesia nunquam cessat a sacramento; sic etiam nunquam cessat a pacto. Continuatur enim pactum, dum continuatur sacramentum. Nam nihil aliud hoc pactum dicimus, quam communionem et unionem factam per corporis et sanguinis sui sacramentum. Ornatur tandem confirmatione, quoniam lex pactum confirmat, quæ dicit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi).* Et iterum: *Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo (ibid.).* Ecce obligatio pacti fœdere sacramenti. Ecce quare certo certius debet esse, pactum hoc violari non posse. Dicis tamen: Quomodo non potest violari potest induciari. Ut autem induciatur, movet ætas, cogit necessitas. Ætas quidem, quæ mihi promittit spem pœnitentiæ, spem veniæ, spem longioris vitæ. Necessitas vero, quia non solum mihi, sed amicis meis, parentibus, et cognatis, natus sum: quibus teneor prodesse et subvenire, quia ut ait Seneca, Ortus nostri partem vindicat patria, partem amici. Unde Joannes: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera misericordiæ; quomodo charitas Dei manet in eo? (I Joan. iii.)* Ergo ut amicis subveniamus, inducias habeamus. Bene. Actorem omnium foro civili coartandum existimas. Forte quia dicis, actor debet sequi forum rei. Esto.

Quæro quas dari tibi vis inducias. Nam quinque sunt induciarum genera; scilicet induciæ vocationis, deliberationis, appellationis, præparationis, restitutionis. Dicis ergo: Restitutionis induciæ peto, quia spoliatus sum.

Hoc vere dixisti, quia similis factus es homini descendenti a Jerusalem in Jericho; et incidit in latrones, et expoliaverunt eum, etc. (*Luc. x.*) Spoliatus es ergo gratuitis, et vulneratus in naturalibus. Liberum siquidem arbitrium habes, sed depressum; ingenium, sed hebes; memoriam, sed madidam; rationem, sed quasi lippam; præterea gratuitis tuis spoliatus. Ergo quia spoliatus es, petis restitui, quia lex dicit, quod quantumvis criminus, fur, hæreticus, latro, schismaticus; dummodo neget se talem, nec adversus fuerit probatum crimen impositum, debet rebus quibus est destitutus, restitui. Verum quidem est, sed excipitur vitium dilapidationis. Nam si aliquis vitio dilapidationis infamatur, et propter hoc fuerit expoliatus, non debet restitui, sed in sequestrum debent ablata custodiri, donec rei sibi commendatæ fidelem se patronum probaverit. Tu autem de vitio dilapidationis judicaris. Nunquid similes sumus illi filio juniore, qui accepta portione, quæ eum contingebat, abiit in longinquam regionem, et vivendo luxuriose cum meretricibus omnia dissipavit, ita ut ad patrem reversus dicere cogeretur: *Infimus sum in limo profundi, et non est substantia (Psalm. lxxviii).* Nam quasi accidentalia sunt temporalia,

quæ adesse possunt et abesse, præter subjecti corruptionem. Substantialia vero sunt naturalia vel gratuita; quæ abesse non possunt sine detrimento subjecti. Hæc bona dissipamus voluptuose vivendo: unde nec restitutione gaudere debemus, donec in contrarium probetur. Tamen ut nulla vobis remaneat materia conquerendi, facta est nobis restitutio non solum juris, sed etiam juris et facti; et hoc ex abundantia, et præter meritum. Restitutio juris est, cum sententia restitutionis profertur; juris et facti est, cum et profertur sententia, et executioni mandatur quod et factum est. Restituti quippe sumus, non solum ad possessionem, sed ad causam, sed ad famam. Ad appellationem enim ideo restitui nequimus, quia major non est, ad quem appellare debemus. Ergo ad possessionem restituti sumus. Possessio nostra paradisus est, ab hac possessio: e fuit expulsus, et ea fuit Adam expoliatus. Sed flammeum gladium atque versatilem amovit, et januas cœli patefecit (quas protoplastus clauserat), sanguis Christi. Unde et in typum hujus restitutionis et pacis redditæ, Domino patiente scissum est velum templi (*Matth. xxvii*). Restituti etiam sumus ad famam, quia cum propter infamiam antiqui peccati amissemus jus accusandi, testificandi, judicandi: solo siquidem jure civili excipere posset diabolus oppositum criminale, quia nobis imponentibus ei mendacii crimen et malitiæ, posset et repellere nos a causa dicens: Non potestis contra me crimen intendere, quia servi mei estis: nunc per gratiam Dei ad utramque famam, ecclesiasticam scilicet et civilem sumus ita restituti, ut non solum accusandi, imo et judicandi data sit nobis in eum potestas, sicut ait Apostolus dicens: *Nonne angelos judicabimus? (I Cor. vi.)* Et sic etiam, ut nulla suspicio, nullum opprobrium famæ antiquæ removeat. Ad ecclesiasticam igitur famam restituti sumus, quia nobis data est accusandi seu judicandi facultas: ad civilem vero, quia omnis antiquæ infamiæ suspicio et opprobrii confusio deleta est: et hoc eodem modo ad causam sumus restituti: quia cum ante pactum istud nulla nobis expectandi contra diabolum esset facultas, non tantum allegandi contra eum, sed etiam, ut dictum est, data sit nobis in eum sentiendi potestas.

Cum igitur frivola sit omnis restitutionis excusatio, forte præparationis inducias petis. Nam præparationis induciæ dicuntur, quando quis negat se habere præ manibus instrumentum, vel testes, quibus causam suam debet roborare contra actorem, petit in hoc casu instrumenta vel testes. Sed cum fere semper incumbat actori probare affirmativam quam intendit, non reo negativam: nam si actor defecerit, reus etsi nihil præstiterit, obtinebit (fere tamen dixi, quia sicut quidam volunt, exceptionem habet in causa divortii); mirum videntur, si contra tot actores et rei instrumenta, et contra tot testes, privilegiis infirmari voluerit reus contra leges et in iulæ privilegia libertatis. Tot

enim instrumenta nostræ salutis sunt, quot theologica doctrinæ documenta; tot vero testes, quot martyres; quoniam et martyres Græce, Latine *testes* appellantur. Propterea petis appellationis inducias: sed frustra, quia petendæ sunt ante liti contestationem, nisi ab iniqua sententia. Sed postquam lis contestata, et adhuc ventilatur, nec promulgata est sententia diffinitiva, sed adhuc ille dies criticus expectatur, in quo dicturus est Iudex vel bonis: *Venite*, vel malis: *Ite*, etc. (*Matth.* xxv), appellandum non est. Ab illa autem sententia tanquam iniqua, quis erit ausus appellare; vel quem, quæso, appellaret? Nam fieri solet appellatio a minori ad maiorem. Quia igitur illo Iudice non est major, tenebit absque dubio sententiâ, appellatione remota. Deliberationis ergo dilaciones expostulas, sed sero. Nam quando dictum est tibi: *Abrenuntias Satanæ*? Tu vero respondisti: *Abrenuntio*, quod postea ratum factum est confirmationis sacramentum: qua fronte quasi de novo vis deliberare, quod sub morosa deliberatione licuit excusare? Quia tamen lex ait, quod actor debet sequi forum rei, Deus autem in hoc discrimine liti actor, tu vero reus, videtur quod lege fori, non lege poli te debeat convenire. Esto. Non ergo tibi licet deliberationis inducias obtinere. Lege quippe fori non dantur dilaciones deliberationis, imo impeditur statim respondere, vel capite plectetur; maxime si criminalis fuerit causa. Lege vero poli tam in criminali quam in civili, habebit reus deliberationis inducias. Ergo quia lege fori vis convenire actorem tuum, denegandæ tibi sunt deliberationis induciæ; sed impeditur nisi sufficienter statim respondeas, dignus cras capite plecti. Sufficienter enim dixi, ne calumniando, prævaricando, tergiversando, respondeas. Calumniari autem est falsum intendere, prævaricari autem veritatem truncare; tergiversari vero est a proposito lacessere; capite vero plecti, est Christo, qui nostrum caput est, privari. Restant ergo tibi vocationis induciæ, dilaciones nimirum vocationis ter triginta dierum ternis edictis expressarum, vel uno edicto peremptorio pro omnibus ad arbitrium iudicis prorogato vel arctato. Sed cum Iudex per apparitores suos apostolos jam citatorium nobis editum dederit, et monitorium; non restat, nisi

SERMO XXXV.

IN CAPITULO GENERALI.

Labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem requirunt ex ore ejus: Angelus enim Domini exercituum est (Malach. 11). O quanta est misericordia Conditoris. Servi digni non fuimus, et angeli nominamur. Magnum est, quod de nobis dicitur, et tamen verum dicitur. Testimonium siquidem perhibet is, cujus testimonia credibilia facta sunt

A nimis, Malachias videlicet propheta, officio angelus et nomine. Hic est, de quo dictum est, quod prophetanti, verbis suis testimonium perhibens Angelus apparebat. Ergo juxta prophetæ testimonium statuit in terris dignitates hominum Dominus, secundum ordines angelorum, ut sicut in cælis character est cælestis theophaniæ uniformis beatorum spirituum multitudo; ita in terris ejusdem theophaniæ character esset multiformis spiritualium virorum unio. Non ergo solum angelos suos facit spiritus, et ministros suos flammam ignis, sed qui spiritu Dei aguntur, hi sunt angeli ejus: et qui fulgens splendore charitatis, facti sunt ejus ministri. Nam sicut flamma ignis discernitur tribus modis, splendore, calore, scintillatione;... et per hoc, ut dictum est, fiunt characteres cælestis theophaniæ, quam Joannes, cognomento Scotus, ita diffinivit: « Theophania est, subsequentibus signis, non substantificis genis, mentibus ab imaginibus defæcatis, superessentialis et diffinitivæ originis simpla et reciproca manifestatio. » Unde et theophania *Dei manifestatio* interpretatur, a *Theos*, quod est *Deus*, et *phanes*, quod est *manifestatio*. Et quoniam sicut angelorum, sic vestrum est, Dei gloriam simplicibus manifestare, de Dei manifestatione breviter, velut introductionis modo pro modulo nostro vobis aliqua disseramus. Sciendum igitur quod quinque modis Deus manifestatur, videlicet voce, re, imaginatione, ratione, et analogica contemplatione. Voce tribus modis, quia vel secundum vocis impositionem, vel secundum interpretationem, vel significationem. Secundum vocis impositionem, cum dicitur: *Ecce vir, Oriens nomen ejus (Zachar. 6)*. Per impositionem hujus nominis *vir*, intelligo, quod ille vere vir est, cujus folium non marcescit; et per hoc Christum intelligo, quia vir dicitur vigenis robore vel rigore; secundum interpretationem, sicut David Christum significat, *quia manu fortis, vel vultu desiderabilis*, interpretatur; secundum significationem, sicut per manum Christus significatur, quia ipse manus est, per quam Pater operatur. Re duobus modis manifestatur, scilicet secundum naturam et formam. Secundum naturam, ut cum lego: *Vicit Leo de tribu Juda (Apocal. 5)*, Christum intelligo. Similiter cum lego: *Ecce Agnus Dei*, etc. (*Joan. 1*), per naturam agni Christum intelligo. Leo dicitur Christus propter fortitudinem; agnus propter simplicitatem vel mansuetudinem. Secundum formam etiam quatuor modis manifestatur Deus. Forma enim constat numero, pondere, mensura, et motu. Per numerum Deus designatur, sicut per unitatem. Nam sicut unitas neque commisionem patitur neque divisionem, ita in unione Dei et hominis nec commisionem passus est Christus, nec divisionem. Per mensuram etiam figuratur, ut in Ezechiele per calamum mensuræ, quo templum spirituale metitur (*Ezech. 41*). Manifestatur etiam per pondus. Unde per stateram, quam Pater habet in ma-

nu, id est in Filio, æquitas divini iudicii figuratur. Sicut per Joannem dicitur: *Hæc dicit, qui habet stateram in manu (Apocal. vi)*. Secundum motum figuratur, unde per stellam matulinam significatur. Ecce quomodo re manifestatur Deus. Nunc de imaginatione videndum est.

Fit autem Dei manifestatio secundum imaginationem tribus modis, videlicet per similem similitudinem, per dissimilem similitudinem, per similem dissimilitudinem. Per similem similitudinem, ut si comparatione angeli Deum manifesto, quia angelus qui spiritus est, et invisibilis, valde similis est spiritui et invisibili Deo; per similem dissimilitudinem, ut si quæ Dei sunt, per sui contrarium comprehendo, ut considerata miseria diaboli, quæ sit beatitudo Dei, cognoscitur: cognito quippe uno contrariorum cognoscitur et reliquum, et hujusmodi similis dissimilitudo in Evangelio invenitur, ubi legitur: *Recordare, fili, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala (Luc. xvi)*; per dissimilem similitudinem manifestatur Deus, quando per aliquam rem vilem et abjectam figuratur. Unde in Psalmo: *Ego autem sum vermis, et non homo (Psal. xxi)*. Quid enim vermie vilis, quid Christo dignius? Et tamen per vermem Christus figuratur. Ratione manifestatur Deus. Sed hic notandum quod res ratione manifestatur tribus modis, scilicet præcedentibus, comitantibus et subsequenter signis. Præcedentibus, sicut medicus ex pulsu vel urina vicinum morti cognoscit ægrorum. Comitantibus, sicut per circulum vinum vana ostenditur; subsequenter, sicut per cinerem ignis in camino fuisse probatur. Sciendum ergo, quod Deus semper subsequenter signis cognoscitur, quia Deum nihil præcedit. Propter hoc dicit Joannes: « *Theophania est, subsequenter signis, etc.* » Sequitur:

« Non substantiæ genis. » Substantia genia sunt subsistentes causæ: et nulla causa subsistit, quare Deus sit. Quia si hoc esset, oporteret, quod causatum causam suam præcederet: quod fieri non potest, maxime cum ipse Deus sit omnium causa, et causa causalissima. Quod autem sequitur, *Mentibus ab imaginibus defæcatis*, dictum est, propter anagogicam contemplationem, qua Deus proprie contemplatur, quia minus proprie per imagines manifestatur. Unde Rachel cum portaret secum idola patris sui Laban, comprehensa supposuit ea sibi. Requisita vero dixit: *Non possum assurgere tibi, quia secundum morem mulierum accidit mihi (Gen. xxxi)*. Rachel siquidem contemplativam designat animam, quæ tunc portat idola Laban, cum secundum imagines contemplatur. Sed ea postea sibi supponit, cum imaginata credit imaginibus esse majora; non æqualia, sed valde dissimilia. Et secundum morem mulierum accidisse sibi constat, quia totum humanæ infirmitatis deputat, quod ad illam simplicem et divinam naturam per aliquas similitudines attingere se credebat. Hinc est etiam, quod Elias in ostio spelunçæ suæ post spiritum

A conterentem petras, et subvertentem montes, post commotionem et ignem, in sibilo auræ tenuis Deum esse non negavit, quia vero tunc proficit anima, cum in contemplatione deficit; quia nihil imaginarium de Deo sentit. Unde Psalmista: *Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini. (Psal. lxxxiii)*.

Tunc enim vere probatur diligere, cum in contemplatione probatur descere. Propter hoc mentes Deum contemplantes ab omni imagine debent esse defæcata, id est purgata. Talium est enim theophania, id est manifestatio Dei: quam superessentialem et diffinitivam originem vocat Joannes. Superessentialem quidem, quia omnem superat essentiam, diffinitivam vero, non peremptoriam, sed constitutivam, sed diffinitivam originem, quia per eam omnis res habet suæ definitionis originem. Omnis enim res habet propriam definitionem, per quam specificè differt a cæteris. Debet igitur esse simpla manifestatio Dei, quia nec divisiones membrorum, vel mutationes locorum, vel varietates temporum, aut etiam spiritualium affectuum varietates, cogitare debemus.

Hujus autem supercœlestis theophaniæ tres in cœlis describit characteres idem Joannes; ad quorum similitudinem etiam in terris fecit sacerdotes angelos. Primam vocat epiphaniam, secundam hyperphaniam, tertiam hypophaniam. Et unamquamque trinis distinguit ordinibus angelorum. Dicitur autem epi *supra*, hyper *medium*, hypo *infra*. Est enim superior, media, et inferior phania. Epiphaniam diffinit hoc modo: Epiphania est ministeriis incalescentis affectionis altioris intuitus judicique libra resultat distributa. Distributa dicit, id est distincta. Distincte enim resultat Epiphania ministeriis incalescentis affectionis in seraphim. Affectuose siquidem amore divino seraphim incalescunt: unde *ardentes* vel *incalescentes* interpretantur. Resultat etiam ministeriis altioris intuitus in cherubim quia altius et subtilius cunctis inferioribus divinam majestatem intuentur: unde cherubim *plenitudo scientiæ* interpretatur. Resultat etiam Epiphania iudicii libra in thronis quia in ipsis Deus, quasi rex in throno sedet ad iudicandum, ut per ipsos iudicet orbem terræ in æquitate. Hyperphaniam ita diffinit: « *Hyperphania est sui participem insigniens scalari reverentia, usumque ejus edocens, arcensque contrarium.* » Insignit enim hyperphania sui participem ministerio dominationum scalari reverentia. Officium enim dominationum est, docere subditos reverentiam prælatorum secundum diversos gradus dignitatum: unde et scalaris vocatur. Aliter enim priori, aliter abbati, aliter episcopo, aliter tandem domino papæ obediendum est. Et quoniam quidam sunt, qui scientiam habent obediendi, sed non usum: quod enim habent scientia vel habitu, non habent actu; ideo principatum est officium, usum et actum hujus reverentiæ nos docere. Et

dilectione, carnis infirmitate, diaboli suggestione : A tunc angelorum. Cum vero quidam naturæ legibus occurrunt, contra naturam carnis legibus servientes, dolis intendentes et fraudibus, ludis et vaniloquiis, magis quam spiritualibus, illorum efficiuntur characteres, qui de cœlesti hypophania ceciderunt. Necessè est ergo, ut labia vestra custodiant scientiam, quia non sufficit una clavis ad ligandum vel solvendum, sed cum potentia solvendi seu ligandi necessaria est scientia discernendi. Ergo quia ad judicandum congregati estis, trium legum iudicium ante mentis oculos habere debetis, legis videlicet naturalis, cuius iudicium est : « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris ; et quod tibi vis fieri, alii feceris. » Interdum tamen uti debetis iudicio scriptæ legis : raro tamen, et quando occurrit causa inevitabilis, cuius iudicium est, *Dentem pro dente, oculum pro oculo* (*Deut. xix*). Sed raro, ut dictum est, sicut ait legislator noster beatus Benedictus, quando scilicet nihil proficiunt unguenta adhortationum, vindicta verberum sua et fratrum suorum oratio, si prius hæc fuerint adhibita, nihilque proficiant tunc utatur ferro abscissionis, sicut scriptum est : *Infidelis si discedit, discedat* (*I Cor. vii*) ; ne una ovis morbida totum gregem contaminet. Sæpius tamen, et fere semper nisi forte patientia vestra vir impudens et incorrigibilis abutatur, iudicio legis spiritualis uti debetis ; illo videlicet, quo dicitur : *Si te percussit quis in maxillam, præbe ei et alteram* (*Matth. v*), ut sic tanquam viri sapientes et discreti, sciatis, in quibus remissivum, in quibus vero punitivum debeatis iudicium exercere, scientes, quia in quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini, ab illo iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua, cum venerit iudicare sæculum per ignem.

Necessè est ergo ut labia vestra scientiam custodiant. Labia quidem, quibus credita sunt eloquia Dei labia quibus datum est, illud eulogium proferre, quod panem et vinum transsubstantiare potest in corpus et sanguinem Christi : labia, quibus commissa est sollicitudo orandi pro vestra et populi ignorantia ; labia, quibus data est potestas ligandi et solvendi, utpote quæ facta sunt claves regni cœlorum. Nam quoniam quorundam labia non custodierunt scientiam, perierunt propter suam insipientiam. Et qui stantium esse debuerunt, cadentium facti sunt characteres angelorum. Non enim ignorat prudentia vestra, fratres charissimi, quod de quolibet ordine angelorum aliqui ceciderunt ; et in hoc caliginoso aere retrus ; pervertunt homines, et quasi quosdam sui characteres in operibus suis eos efficiunt. Cum enim video quosdam igne cupiditatis ardere, quosdam abuti dono scientiæ, quosdam subditos sine discretionem iudicare : illos sine dubio intueor, qui de cœlesti Epiphania ceciderunt. Cumque alios video, qui nec scientiam habent reverentiæ, nec usum ejus prælati exhibent, quæ sibi volunt a subditis exhiberi, nec arcere volunt contraria virtutibus, sed sordescunt in fœcibus suis : illorum, qui de cœlesti hyperphania lapsi sunt, characteres in-

tuor angelorum. Cum vero quidam naturæ legibus occurrunt, contra naturam carnis legibus servientes, dolis intendentes et fraudibus, ludis et vaniloquiis, magis quam spiritualibus, illorum efficiuntur characteres, qui de cœlesti hypophania ceciderunt. Necessè est ergo, ut labia vestra custodiant scientiam, quia non sufficit una clavis ad ligandum vel solvendum, sed cum potentia solvendi seu ligandi necessaria est scientia discernendi. Ergo quia ad judicandum congregati estis, trium legum iudicium ante mentis oculos habere debetis, legis videlicet naturalis, cuius iudicium est : « Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris ; et quod tibi vis fieri, alii feceris. » Interdum tamen uti debetis iudicio scriptæ legis : raro tamen, et quando occurrit causa inevitabilis, cuius iudicium est, *Dentem pro dente, oculum pro oculo* (*Deut. xix*). Sed raro, ut dictum est, sicut ait legislator noster beatus Benedictus, quando scilicet nihil proficiunt unguenta adhortationum, vindicta verberum sua et fratrum suorum oratio, si prius hæc fuerint adhibita, nihilque proficiant tunc utatur ferro abscissionis, sicut scriptum est : *Infidelis si discedit, discedat* (*I Cor. vii*) ; ne una ovis morbida totum gregem contaminet. Sæpius tamen, et fere semper nisi forte patientia vestra vir impudens et incorrigibilis abutatur, iudicio legis spiritualis uti debetis ; illo videlicet, quo dicitur : *Si te percussit quis in maxillam, præbe ei et alteram* (*Matth. v*), ut sic tanquam viri sapientes et discreti, sciatis, in quibus remissivum, in quibus vero punitivum debeatis iudicium exercere, scientes, quia in quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini, ab illo iudice, qui reddet unicuique secundum opera sua, cum venerit iudicare sæculum per ignem.

SERMO XXXVI.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM

Congregate illi sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia (*Psal. xlix*). Nemini novum videatur, quod beatus Bonifacius antiquum illud templum a Phoca Cæsare impetratum, in honore sanctorum Omnium haberi voluit consecratum. Præceptum enim in Israel est, et iudicium Deo Jacob. Præco siquidem ih̄e antiquus, præfectus in cantoribus, Barachielis filius, piscatores illos, quorum retia rupta sunt a conclusione piscium suorum redarguens : piscatores alios, quorum retia rupta non fuerunt a conclusione piscium centum quinquaginta trium, exhortatur, cum ait : *Congregate illi sanctos ejus*. Intitulatur enim *Psalms Asaph*. Quis sit autem Asaph, ex genere, ex dignitate officii, ex nominis interpretatione, dignoscere non erit inutile. Asaph, sicut in Paralipomenon legitur, fuit filius Barachielis qui factus est inter cantores unus quatuor magistrorum. Interpretatur autem *synagoga*, sive quod

(8) S. Bernard. hoc de S. Victore dicit serm. de eod. Victor.

idem est, *congregatio*: Sed cum omnis congregatio sive hominum sit, sive pecudum, synagoga posset appellari, proprie tamen synagoga dicitur, congregatio populi Israel. Sed cujus Israel? Est enim Israel secundum carnem, et est Israel secundum spiritum. *Non omnes*, ait Apostolus, *qui sunt ex Israel, hi sunt Israelitæ sed in Isaac*, id est filio promissionis, *vocabitur tibi semen* (Rom. ix); semen inquam, de quo dictum est ad Abraham: *In semine tuo benedicentur omnes gentes* (Gen. xxii). Quod exponens Apostolus: *Non ait in seminibus*, inquit, *quasi in multis; sed in semine tuo, qui est Christus* (Gal. iii). Illi ergo Israelitæ sunt, qui in Christo benedicti sunt. Sed qui sunt hi benedicti? *Omnes qui viderint istos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus* (Isai. lxi). Quis enim videns obedientiam vestram, abstinentiam vestram, laborem vestrum et devotionem, in vigiliis, in jejuniis, in psalmodia, non cognoscat, quod vos estis semen Domini Sabaoth, semen de semine, quod Dominus reliquit nobis? *Nisi enim*, ait Scriptura, *Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, et quasi Gomorrhæ similes essemus* (Isai. i). Verumtamen, charissimi, vestra congregatio Asaph Barachielis est: et vere Asaph dici potest: Asaph, quia multæ filiarum congregant divitias, vos supergredimini universas. Vos enim estis acervus ille testimonii, congregatus in confederatione Jacob et Laban. Nam quod ipse Dominus pacem habeat cum populo terræ, quasi cum Laban, in patientia vestra et perseverantia vestra testimonium perhibetis. Quoties enim in labore fortitudinem, in tentatione patientiam, in opere bono perseverantiam, demonstratis, lapides in acervo testimonii congregatis. Ex his siquidem tumultus testis efficitur, in quo primum lapidem Jacob posuit; et post ipsum fratres ejus. Cum enim Dominus in lucta passionis tanquam luctator insuperabilis, (Nam Jacob *luctator* interpretatur,) patientiam demonstraret, lapidem posuit in acervo. Deinde quando filii ejus, sive fratres, ad imitationem ejus diversas virtutes accumulunt, lapides in tumulo coacervant. Filii enim sumus, in hoc quod est Deus; fratres, in eo quod est homo. Filii sumus, in hoc quod fecit nos; fratres, in hoc quod humanæ naturæ defectui absque peccato nobiscum communicavit. Filii ergo sumus, per gratiæ donum; fratres, per naturæ consortium. Unde nec confunditur fratres nos appellare, dicens quodam loco sic: *Narrabo nomen tuum fratribus meis* (Psal. xxi). Vos igitur quos ad glorificandum seipsum amor Christi ab aquilone et mari congregavit in unum, vos, qui cum vero Jacob in confederatione Dei et hominis, non dispergitis, sed colligitis cum eo, sicut ait: *Qui non colligit mecum dispergit* (Luc. xi): vos, inquam, qui virtutes congregando, in hac valle lacrymarum ascensiones disponitis ut ascendatis in montem Domini, misericordiam et benedictionem a Deo acco-

pturi, dici potestis Asaph et filii Barachielis. Asaph, propter congregationem virtutum; Barachielis, propter benedictionis donum. Barachiel enim *benedictio Domini* interpretatur. Asaph igitur estis, per meritum; Barachielis, per præmium: Asaph per gratiam, filii Barachielis per retributionem. Asaph estis, qui magisterium tenet in cantoribus. Nam cum in citharis et tympanis et choris, et diverso genere musicorum dulcis sonus suavisque fieri possit harmonia, super omnes coram Deo dulcis est ille meliodorus: in quo tangitur corda cordis, et vita respondet verbis: ubi tangitur acuta per devotionem; gravis vero corda per patientiam et tribulationem. Quomodo in cantoribus primatum tenere non debeat qui canere novit per prædicationem tuba, in psalterio vero, qui a superiori sonat per-contemplationem; in cithara quæ ab imo sonum reddit, per miseræ suæ discussionem; in tympano per carnis mortificationem; in choro per fraternam dilectionem; in chordis per cordis intentionem; in organo per devotionem; in cymbalis jubilationis et bene sonantibus, per hilaritatem et exultationem? *Hilarem enim datorem diligit Deus* (II Cor. ix). Tales cantores estis vos, fratres charissimi; et talibus instrumentis aures Dei mulcere didicistis. Clamet igitur Asaph: clametis et vos, clamet piscatoribus nostris, quorum retia rumpi non possunt. Clamet illis, insultando; clamet istis, exultando. clamet illis, ad increpandum; clamet istis, ad exhortandum; clamet illis, ut foras mittant pisces, qui rumpunt retia; clamet istis, ut congregent et gaudeant in captura. Vultis audire charissimi quæ sunt antiqua retia, quæ rupta sunt, qui piscatores, et qui pisces fuerunt? Antiqua retia, antiquam illam arbitror Synagogam quam modo dilaceratam videtis et dispersam. Et in compositione retium istorum, nodos possumus appellare signa illa quibus antiqui Deo adhærebant; vel eorum operationes, qui inter eos sancti erant. Nam sicut ex duobus funiculis nodus efficitur, sic ex Dei miraculis, et patriarcharum operibus, fiebat in retibus nexus amoris. Ut enim antiquos Deus diligeret, quasi quidam nodus erat innocentia Abel, justitia Noe, Abrahamæ fides, devotio Isaac, afflictio Jacob, mansuetudo Moysi, fortitudo Davidis. Ex alia vero parte, ut ipsi Deum diligenter, suscepit sacrificium Abel; salvavit ab aquis diluvii Noe; ditavit Abraham in Chanaan; desiderium Isaac implevit; Jacob de manibus Esau liberavit; Moysen et fratres suos filios Israel, de sub jugo Pharaonis eduxit; David de post fetantes assumens, in rege sublimavit.

In istis ergo et talibus antiqua retia contextuit. Sed pisces in retibus paulatim palpitare cœperunt, et ruperunt retia. Quid enim pusillanimitas ipsa, qua contra Deum murmurabant, inter Ægyptios et mare Rubrum? Quid illa superfluitas in Mara pro amaritudine aquarum? quid illa murmuratio in fastidio levis cibi? quid illa voluptas in desiderio car-

nium *Ægypti* (*Exod. xvii*), nisi interruptionis foramina, quæ fecerunt pisces in retibus congregati? Hinc enim vinculum dilectionis incœpit dissolvi, quo cum Deo innodati erant, cum ipsi beneficiis ejus ingrati, *Ægyptum* cupiebant; fecerunt vitulum conflabilem; murmurabant contra Moysen; ipsum quoque Deum blasphemabant (*Exod. xxxii*). Sed tamen si inter eos aliqui tales inventi sunt, qui Deum in hujusmodi blasphemis offenderent, propter aliquos tamen, qui inter eos sancti erant, parcebat toti multitudini; nec retia funditus permittebat dissolvi. Ipse enim est, sicut locutus est ad Abraham, qui propter decem justos, Sodomitis omnibus pepercisset: si in Sodomis eos invenisset (*Gen. xviii*). Sed quoniam paulatim charitate filiorum Israel refrigescente, tanta inter eos excrevit malitia, tanta superbia, tanta cupiditas, et infidelitas tanta, ut non tantum mali in seipsos, vel in sanctos Dei essent, sed in ipsum Dei Filium exardere, tenere, occidere non timerunt: nullus utique inter eos bonus inventus est, sed sicut Sodomitis pares inventi sunt in prævaricatione; sic etiam eis pares facti sunt in reprobatione. Hinc igitur est quod Asaph Synagogam illam redarguens, ibi dicit: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas?* (*Psal. xlix.*) Sicut jam diximus, piscatores, quorum retia rupta non sunt, ad copiosam capturam invitata, ubi ait: *Congregate illi sanctos ejus* (*ibid.*). Retia enim quæ rumpi non possunt, præsens est Ecclesia, quæ est congregatio sanctorum: quorum nodi sunt hinc religio, vita vel mores, inde vero naturæ, gratiæ, et gloriæ donum. Istorum igitur retium sunt pisces, subditi; piscatores, prælati. Ipsi ergo dicitur: *Congregate illi*, pisces bonos, non illos qui confundunt legem Dei, in sterilibus observantiis, et sacrificiis carnalibus, sed *congregate sanctos illos, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia*. Vos igitur, fratres, congregate, vel prædicando, vel opere sectando, vel honore prosequendo. Prædicando sanctificandos; opere sectando, quos videtis imitandos; honore prosequendo remuneratos, vel remunerandos. Secundum enim metonymiam, quæ figura est, per quam continens designatur in contento, sanctos congregat, qui sanctorum sanctitatem coæcervat. Si enim imitamini in contemplatione Dei angelos, patriarchas in fide, prophetas in spe, evangelistas in prædicatione, apostolos in religione, in continentia virgines, in patientia martyres, in abstinentia confessores; bene congregatis sanctos omnes. *Congregate illi*. Cui illi? Illi qui locutus est: *Deus Deorum locutus est, et vocavit terram, a solis ortu usque ad occasum* (*Psal. xlix*). Eorum autem, qui congregant, alii sunt, qui Deo deorum congregant; alii vero diis, id est hominibus, sive dæmoniis. De hominibus dictum est: *Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes* (*Psal. xxxi*). De dæmoniis autem: *Omnes dii gentium dæmonia* (*Psal. xcvi*).

Hominibus ergo congregant qui propter gratiam potentium, sive propter honorem terrenum, vitæ

sanctimoniam custodiunt. Hinc est, quod potentibus clamat subditus: *Ecce tot annis servio vobis, nec unum de mandatis vestris præterivi; vos nec unam obedientiam mihi dedistis. Et tanquam filii illius evangelici ore loquens Patrem suum sollicitat dicens: Ecce iste, qui modo de sæculo venit, qui huc usque portionem suam, vivendo luxuriose, dissipavit; postquam intus venit, statim ad obedientiam vocatus sum; et abbas nec unam obedientiam dat mihi. Alii vero non hominibus, sed dæmonibus congregant, sicut ii, de quibus dictum est: *Immolaverunt dæmoniis, et non Deo, diis, quos ignorabant* (*Deut. xxxii*). Gentes enim in honore deorum suorum, plerumque in abdicatione rei temporalis, plerumque in abstinentiis, multoties vero in carnalibus sacrificiis, sollicitè intendebant. Veteris vero Testamenti Patres, non hominibus, non dæmoniis, sed Deo, devoti erant; cultum religionis illius persolventes ei, quam illi dæmoniis exhibebant. Et hoc multo melius; illi enim nec fidem, nec veræ religionis cultum habebant. Isti vero etsi nondum veram religionem cognoscerent, fidem tamen jam habebant. Sed tandem crescente fide, crevit religio. Nam ordinare testamentum Dei incœperunt novi testamenti Patres, super præcepto sacrificiorum: quod illi carnaliter intendentes, intentionem datoris confundebant. Non enim de re sacramenti, sed de sacramento rei; non de veritatis signo, sed de veritate signi; non de significante, sed significato, locutus est Deus, cum de legalibus cæremoniis eis loqueretur. Unde in hoc eodem Psalmo ait: *Non in sacrificiis tuis arguam te* (*Psal. xlix*). Et: *Nunquid manducabo carnes taurorum: aut sanguinem hircorum potabo?* (*Psal. cv.*) Hinc etiam per Isaiam ait: *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? Plenus sum* (*Isai. i*). Et per Jeremiam: *Comedite, ait, carnes, quia non sum locutus de holocaustis istis, die qua eduxi vos de terra Ægypti* (*Jer. vii*): significans, quod de spiritualibus sacrificiis, et non carnalibus intendebat. Unde ad illorum differentiam, qui sic in zelo Dei, quem utique habebant, sed non secundum scientiam, super sacrificium, Dei mandatum confundebant, dictum est: *Congregate illi sanctos ejus: qui ordinant testamentum ejus super sacrificia*. Non qui confundunt, sed illos congregate, qui secundum mandatum in sacrificiis suis sal apponunt, pellem detrahunt, et ut fetus varios partiant, in canalibus suis virgas, partim cum cortice, partim decorticatas mittunt. Quid est sal apponere? Mandatum sacrificii secundum spiritualem sapientiæ sensum intelligere. Quid est pellem detrahere? Retinere sensum, et litteræ velamen remove; hoc etiam est virgas decorticare. Cum enim prælati in libris, quasi in canalibus sensum spiritualem in littera ruminant, ut inde subditi virtutes varias acquirant, virgas decorticant, ut varios fetus oves parturiant. Isti ergo sunt, qui ordinant testamentum Dei super sacrificia. In illis siquidem sacrificiis*

nihil aliud legislator intendere voluit, nisi quod in ipsis intendebat ostendere, quomodo, vel in bonis quæ sponte fieri solent, vel in bonis quæ fieri solent per necessitatem, se deberet habere. Bonum enim, quod sponte fit, quia coram Deo dignius est, primi ordinis esse demonstrat, cum ipsum per species suas primo subdividit. Bonorum enim quæ sponte fiunt, quædam cum majori, quædam cum minori devotione perpetrantur. Igitur quæ cum majori devotione fiunt, sub holocaustis; illa vero quæ cum minori, sub hostiis pacificis memorantur.

Item, bona illa, quæ cum majori devotione fiunt, quædam ad activam, quædam vero ad contemplativam vitam pertinent, eo quod activa vita prior sit, non dignitate, sed exercitio. Activam vitam dividit in holocausta bovis, ovis et capræ. Sunt enim quidam, qui se totos Deo committunt, fortes robore, strenui labore, qui secundum Dei mandatum, relinquunt omnia; et se et fratres suos de labore manuum suarum pascunt. Isti bovem in holocaustum ponunt. Qui quando nihil terreni præmii in labore quærent, sed in respectu summi pontificis, id est Dei, totum faciunt, quasi ad Aaron bovem adducunt. Et cum hilariter operantur, quia hilarem datorem diligit Deus, manus super caput hostiæ ponunt. Cum autem inter labores, quidquid voluptatis est, quidquid carnalis affectus esse potuit, remouent, pinguedinem de sacrificio tollunt. Qui autem in ipso labore tempus et locum, quia quandoque vacare debet propter orationem, discernere scit, artus, hostiæ disponit. Cum vero propter laboris pondus, ut plerumque fieri solet, non amittit devotionem, sed cogitat in labore retributionem mercedis: lignis cogitationum suppositis, ignem sancti Spiritus in altari cordis accendit. Alii autem robore debiles, ætate senes, simplices sensu, censu divites, quando sibi amicos faciunt de manna iniquitatis, se et sua Deo in monasterio conferentes, quasi oves de lacte et velleribus pascentes possessores suos; Deo servientes de patrimonio et divitiis suis sustentant. Sicut ergo illi laboriosi, ita isti simplices, solum pro Dei amore, cum hilaritate et devotione sancti Spiritus innocenter vivere debent. Alii vero nec corpore fortes, nec rebus locupletes, pro peccatis suis tamen, eo quod de factis suis cauteriatam habent conscientiam, omni modo intendunt in penitentia, in mortificatione carnis, in jejunijs, et in omni genere subjectionis. Isti igitur evangelicum publicanum viventes, nec oculos audent ad cælum levare (*Luc. xviii*), sed omni hora de peccatis suis se reo existimantes, ad omnia quæ eis injunguntur, velut operarios malos se judicant, et indignos. Isti capram Deo offerunt in holocaustum, qui ritum bovis et ovis in sacrificio tenent, quando cum hilaritate et devotione et spe salutis æternæ, inceptam penitentiam perseverentia felici consummant. Contemplativam autem vitam, sub holocaustorum specie distinguens, species ejus lex subdividit, in typo turturis, vel columbæ, vel in sacrificio simillæ. Qui

enim contemplativus esse desiderat, oportet, ut in castimonia vitæ intendat, ut illam quæ gemitum docet, doctrinam quærat: gemitu et contemplatione alta petat. Illic offert turturem in holocaustum, cuius ascellas frangit, quando propter studium vacat a labore; vesiculam tollit, quando superbiam rejicit; plumas vero abjicit, cum pristinam vanitatem relinquit; sanguinem in basi altaris fundit, qui pro Deo totius carnalitatis affectum contemnit. Secundam eundem ritum etiam columbam immolat, qui simpliciter in cogitatione cogitat, ut scriptum est: *Meditabor ut columba (Isai. xxxviii)*. Similam autem, qui in observantia puræ conscientiæ, et per contemptum sæcularis vitæ offert de cibano, et per mortificationem carnis de craticula; et de sartagine per frixuram mentis: quæ quando cum devotione patitur, oleo similam linit; et cum inter ista devotionem orationis non amittit, etiam in sacrificio thus admittit. In isto tamen sacrificio nec fermentum, nec mel debet admisceri, quia nec malitia, nec carnalis delectationis dulcedo debet diligi. Mellis tamen primitias Deo offerat, quia necesse est ut religionis initium cum devotione suscipiat.

De illis autem sacrificiis, quæ cum minori sunt devotione, sub hostiis pacificorum intendit, cum ea vel sub specie bovis, vel ovis, sive capræ, sicut supradictum est, legislator subdividit. Sicut enim inter illos, qui se et sua committunt, alii laboriosi sunt, et omnia quæ laborant Deo conferunt, alii corpore debiles, ea quæ possident, ut vivere simpliciter possint, dimittunt; alii autem, qui pauperes sunt, et laborare non possunt: et tamen pro penitentia, ad arbitrium prælati sui se Deo in monasterio committunt: ita et in sæculo degentium quidam laborare possunt, et de labore suo multa suis reservant posteris; et multa pro Deo largiuntur egenis; et isti de bove hostiam pacificorum offerunt. Alii vero viribus corporis destituti simpliciter in sæculo vivunt, nihil mali proximis suis inferunt, nec inferre moluntur, et de iis quæ acquisierunt a juventute, pro facultatis quantitate largiuntur. Isti de ove pacificorum hostiam offerunt. Alii autem et debiles et egeni, de conscientia sua solliciti; et peccata commissa confitentes, et penitentiam injunctam devote suscipiunt et exercent. Isti quando penitent, capram immolant in sacrificio pacificorum. In omnibus tamen caudam et adipem offerre Deo debent: caudam in perseverantia, adipem in affectu. Omnis siquidem affectus, sive ille qui ad gulæ illecebras pertinet, tanquam adeps, qui ventrem operit; sive sæcularis amor, tanquam adeps qui operit vitalia, sive alicujus malæ voluntatis affectus, tanquam adeps jecoris; sive voluptatis amor, tanquam adeps, qui operit renunculos, cum ipsis renunculis, prorsus dimittere debent etiam illi, qui in sæculo Deo vivere satagunt, ut sicutantur hoc mundo, tanquam non utentes; tanquam nihil habeant, et omnia possidentes; et non tantum renunculi in voluptatis opere relinquendi sunt, sed etiam adipem renuncu-

lorum, id est ipsius voluptatis affectum, Deo debent A consecrari. Bonum autem quod sit ex necessitate, sub specie sacrificiorum, quæ pro peccatis fieri solent, per species etiam suas subdividit legislator. Qui enim peccat, necesse est ut per pœnitentiæ bonum se corrigat. Unde Dominus geniminibus vi-perarum, tanquam peccatoribus, clamat : *Facite fructus dignos pœnitentiæ* (Matth. iii). Digni enim sunt pœnitentiæ fructus, si personam agentis, et actum peccati consideres : si secundum utrumque, pœnitentiæ bonum vel aliis dones, vel tibi assumas. Unde etiam sacrificium pro peccatis bifariam dividitur, scilicet secundum personam, et actum. Est enim peccatum aliud singulare, aliud universale ; aliud sit ex ignorantia, aliud ex temeritate ; aliud ex contemptu, aliud ex deliberatione.

Peccatum igitur, quod fieri solet per ignorantiam, primo tractat sub ignorantia sacerdotis, sub ignorantia principis, et animæ. Omne enim peccatum, secundum diversas personas, majus aut minus judicari debet. Si enim sapiens est, qui peccat ; si potens, ut cavere possit, vel sciat, multo gravius puniri debet quam ille qui peccatum cavere nescit, nec potest. Sacerdos, de cujus ignorantia peccato primo tractat, sapientem significat ; princeps vero, de quo secundo agit, potentem demonstrat ; anima vero, stultum vel imbecillum. Quia igitur majus est peccatum sapientis, vel potentis quam simplicis, ideo majori indiget ultione peccati. Cum igitur de peccato sacerdotis per ignorantiam facto tractat, pœnitentiam ejus sub oblatione vituli disponit. Pœnitentiam vero principis, quia peccatum potentis majus est, quam peccatum pauperis, minus autem, quam peccatum sapientis, pœnitentiam ejus dividit sub specie hirci, qui capra dignior, indignior vitulo cognoscitur. Peccatum autem pauperis et idiotæ per capram expiari demonstrat. Quia igitur sapiens quando peccat, oportet ut delectationem peccati per laboris rigorem emendet, bene per vitulum, qui est animal labori dedicatum, monstratur expiari. Qui cum hilaritatem mentis in pœnitentia ostendit, manus super caput hostiæ ponit. Cum autem discordiam illam quam inter se et Deum peccatum fecit, per plenam peccati confessionem interrumpit ; digito D in sanguine intincto velum inter sanctum et sanctum sanctorum, septies aspergit. In velo enim peccati discordia demonstratur. Nam sicut velum illud sanctum dividebat, et Sanctum sanctorum, ita peccati discordia hominem a Deo separat, et ab homine Deum. Intingimus igitur indicem in sanguine, cum peccatum indicamus in confessione. Septies vero contra velum sanguinem projicimus, cum per septenariam confessionem peccati, discordiam illam dividi, demonstramus.

Omne enim peccatum ex septem circumstantiis cognoscitur : ex actu et agente, ex peccati complicibus, ex loco, ex tempore, ex causa et modo. Re-

liquum autem sanguinem ad basin altaris fundimus, quando totam peccati crudelitatem coram Deo, qui est basis altaris, effundimus. Quatuor autem cornua altaris intingimus, quando ita dolemus de peccato, ut spem non amittamus ; quando ita dolemus de dolore pœnæ, ut non desinamus gaudere de fructu pœnitentiæ. In alta enim cor designatur ; in quatuor cornibus, cordis affectiones. Totum vero adipem Deo consecramus, cum totius delectationis pinguedinem propter Deum dimittimus ; pellem autem portamus, cum actum pœnitentiæ exterius sustinemus ; carnem vero mortuam, cum patimur carnis mortificationem ; caput portamus, cum principium pœnitentiæ Deo consecramus ; pedes, quando pœnitentiam ad perseverantiam perducimus ; intestina vero, cum in patientia possidentes animam, contritionem cordis patimur, et amaritudinem ; finium autem, quando humanitatis sustinemus ignominiam. Sed quoniam quidam sunt, qui hæc omnia patiuntur, non propter Deum, sed ut videantur ab hominibus, ideo dictum est ut deferant hæc extra castra in locum mundum. Extra castra defert hostiam, qui extra hominum cognitionem coram Deo vitam sustinet religiosam. Ipse enim est locus mundus, ubi cineres effundi solent, quia omnis qui mundari appetit, oportet ut perseverantiam pœnitentiæ in ipso consummet. Hoc idem de oblatione principis, quæ fieri solet pro peccato, sub specie hirci, vel ut spiritualius dicam, chymarris demonstrat. Chymarrus enim, hircus est hiemalis : in hiemali hircu pœnitentiæ amaritudo designatur. Minor tamen pœnitentia priore, quia major est vitulus, quam hircus ; et princeps indignior quam sacerdos. Similiter et de capra dicimus, quia pœnitentiam simplicis demonstrat, eo quod capra minor sit hircu, similiter et vitulo. Multa his similia habeo vobis dicere, fratres mei ; copiosam enim materiam vobis prælibavi, sed ne fastidium generent, sufficiat vobis ista. Nam ut occasionem darem vobis, ostendi quomodo sancti ordinant testamentum Dei super sacrificia. Illos ergo congregate in unum, ut cum eis una regnare possitis, cum Christo, qui unus est, cum Patre et Spiritu sancto. Amen.

SERMO XXXVII.

IN DEDICATIONE ECCLESIE.

Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, etc. (Isai. LXII). Non minor est virtus, quam quærere, parva tueri. Nam sicut circa divitias temporales concurrere solent tria, quorum primum præcedit, hoc est labor in acquirendo ; secundum comitatur, custodiæ sollicitudo ; tertium vero sequitur, dolor videlicet in perdendo ; ita circa spirituales divitias tanto labor acquirendi gravior esse debet, sollicitudo custodiendi diuturnior, quanto vel non habendi vel perdendi dolor est perniciosior ; vel quanto acquisitio earum pretiosior est negotiatione argenti et auri. Propterea memores filiorum Berothitæ, qui Ishoseth occiderunt in stratu

suo, eo quod ostiaria purgans triticum obdormi-
vit; non ostiariæ, sed ostiario forti nos et nostra
pariter committamus, quia non solum non lætifi-
cat, sed mentem affligit res, quæ acquisita diligitur,
et per negligentiam perit. Et quoniam dicit Aposto-
lus, quia templum Dei sumus (*I Cor. iii*), a tem-
plo testimonii parabolam assumamus. Videte quanto
labore templi lapides præcisi fuerint a materia inu-
tili et confusa; quanto postea labore politi, post
hæc in membra formati, ad ultimum in unum cor-
pus Ecclesiæ compacti. Videndum etiam quanta in-
dustria, quibus aspersionibus, illuminationibus, un-
ctionibus, thurificationibus, dedicatum fuerit tem-
plum Dei. Hæc enim omnia in figura nobis contingunt,
qui lapides vivi sumus in ædificio Dei. Cum igitur
vel dæmonum vel hominum inutilium impo-
rtuna suggestio nos premebat, et eorum collo-
quia seu consortia optimos mores corrumpabant,
in modum lapidis fuimus obdurati, quia ad exer-
citiū boni operis facti sumus immobiles quasi la-
pis. Sed jam ab illa confusa materia per Dei gra-
tiam separati, et multis tentationum tusionibus
expoliti sumus in Ecclesiæ membra formati, et uno
glutino charitatis in unum Ecclesiæ corpus uniti.
Sed et ad meritum sanctitatis, lacrymarum asper-
sione, lectionis vel prædicationis illuminatione, de-
votionis vel exhortationis unctione, devotæ etiam
orationis frequenti thurificatione, soli Deo sumus
dedicati, ita ut ad exterioris ædificiū et ad homi-
nis sanctuarium nihil deſit. Et hæc sunt instituta
religionis: sed si custodita non fuerint, quid pro-
desse possunt? Propter hoc Salomon præcepit fieri
circa templum triginta domos parvulas, ut essent
cubilia et cœnacula hebdomadariorum, et eorum
qui templum Domini custodirent, aut eidem tem-
plo deservirent. Sed et super muros Jerusalem
constituti sunt custodes, de quibus in Canticis ait
sponsa: *Invenerunt me custodes murorum (Cant. 3)*.
Hinc est, quod in oratione clamamus: *Tu, Domine
universorum, qui nullam habes indigentiam, voluisti
templum tuum fieri in nobis, conserva domum istam
immaculatam in æternum (Antiph. ex II Mach. xiv)*.
Hinc enim Moyses circa tabernaculum excubias ordina-
vit, non solum exterius, sed interius, id est non solum
circa atrium, sed circa sanctuarium. Hæc autem dixi-
m, quia sicut unumquodque istorum vocabulorum æquivocum
est ad multa, ita et ipsa simul univoca sunt ad unum.
Nam sicut per tabernaculum et templum, sic et per do-
mum et Jerusalem, Ecclesia figuratur, diversis tamen
respectibus. Est enim Ecclesia tabernaculum, in hoc
quod requies est militantium et pugnatorum; domus
vero in hoc, quod requies est laborantium et activorum;
templum, quia requies est contemplativorum; visio
pacis, sic enim interpretatur Jerusalem, quia requies
beatorum. Omnium est enim generalis Ecclesia, tamen
per partes divisa.

Est etiam, ut dixi, unumquodque eorum æquivo-

cum ad multa. Dicitur enim quandoque empha-
tice, quandoque antonomastice, quandoque speci-
fice, quandoque allegorice, quandoque anagogice,
quandoque tropologicè. Emphatice, id est expres-
sive, dicitur Christus Deus et homo. Nam sicut in
illo tabernaculo erat atrium, et sanctum, et San-
ctum sanctorum, ita et in illo Deo et homine Chri-
sto, quasi atrium fuit corpus, quod foris patuit,
sanctum animam, sanctum sanctorum divinitas. Spe-
cifice Virgo Maria, quæ intra cortinas candidæ car-
nis suæ Deum et hominem in tribus substantiis
operuit. Allegorice generalem significat Ecclesiam,
cujus quasi atrium est Ecclesia, quæ laborat in pur-
gatorio; sanctum, Ecclesia quæ exspectat in pur-
gatorio; sanctum sanctorum, Ecclesia quæ regnat
in cælo. Anagogice quoque illa cœlestis Ec-
clesia figuratur, de qua scriptum est: *Domine,
quis habitabit in tabernaculo tuo? (Psal. xiv)*. Cuius
atrium administratorii spiritus sunt angelorum,
missi in orbem propter eos qui capiunt hæ-
reditatem salutis. Sanctum vero, media hi hierarchia,
quæ a superiori suscipit, quæ inferiori hierarchiæ
injungit. Sanctum sanctorum, superior hierarchia,
quæ Deo assistit, ut scriptum est: *Millia millium
ministrabant ei; et decies centena millia assistebant
ei (Dan. vii)*. Vel assignare possumus atrium hypo-
phanæ, sanctum hyperphanæ, sanctum sancto-
rum theophaniæ. Arca intra sanctuarium, cujus
virga est potentia Patris, tabulæ sapientia Filii, man-
us vero benignitas Spiritus sancti. Tropologicè, id est
moraliter, totus homo. Totus dixi, id est interior
et exterior; exterior homo, patens atrium, sanctum
vero, vel sanctum sanctorum, cor humanum. Et
huic appellationi univoca sunt quatuor supradicta
vocabula. Nam de tabernaculo humani corporis
scriptum est: *Habemus altare, de quo non habent
edere, qui tabernaculo deserviunt (Hebr. xiii)*. Hoc
idem domus significat, sicut ait Apostolus: *Sci-
mus quod si domus ista terrestris corrumpitur, do-
mum habemus non manufactam æternam in cælis
(II Cor. v)*. Et iterum Job: *Ecce qui in conspectu
ejus sunt, non sunt stabiles; et in angelis suis reperit
pravitatem: quanto magis qui domos habitant lu-
teas, et terrenum habent fundamentum, consumentur
velut a tineâ (Job iv)*. De templo quoque dicit Apo-
stolus: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos
(I Cor. iii)*. Et in libro Machabæorum: *Tu, Domine
universorum, qui nullam habes indigentiam, voluisti
templum tuum fieri in nobis (II Mach. xiv)*.
De Jerusalem vero in psalmo: *Jerusalem, quæ
ædificatur ut civitas (Psal. cxxi)*. In Evangelio:
Intravit Jesus in quoddam castellum (Luc. xi).
Tota enim illa Evangelii lectio allegorice de glo-
riosa intelligitur Virgine, et exponitur. Ipsa enim
castellum fuit, omni virtutum munitione vallatum.

In typum igitur hujus tropologici tabernaculi illi
emphatice Moyses excubias ordinavit; et alios qui
atrium, alios qui sanctuarium custodirent; et sicut

exterius, sic et interius; alios ab oriente, alios a meridie, alios a septentrione, alios disposuit ab occidente custodes. Hoc autem factum in figura utriusque hominis, exterioris scilicet, cujus actiones scrutandæ sunt et examinandæ; et interioris, cujus cogitationibus omnis est adhibenda sollicitudo. Est enim homo exterior quasi in atrio, interior quasi in sanctuario. Quia ergo inter homines alii bonas actiones incipiunt, alii charitatis fervore proficiunt, alii post initium boni operis languescunt, alii autem penitus deficiunt; necessarium est custodiæ diligentiam incipientibus, qui adhuc ab oriente cubant, adhibere. Hoc idem dico de illis qui quasi a meridie proficiunt charitatis fervore. Similiter et de illis quorum, abundante iniquitate, charitas refrigescit, et sic per defectum declinant ad aquilonem; et de illis, quibus jam non lucet sol justitiæ, quia qui male agit, odit lucem; et sic per casum pravi operis labitur ad occidentem. Dicit ergo Moyses: *Ab oriente custodient tabernaculum, Judas, Zabulon et Issachar.* Et bene, quia ut homo bonum opus custodiat, quod incipit, necesse est, bonum agricolam imitari, qui in spe fructuosæ messis laborat: primo ab agro tribulos et spinas evellens, et incepto labori fortiter incumbens, seminare festinat, quod sibi viderit expedire. Hæc tria debet attendere, qui boni vult operis initium custodire. Debet enim mercedis æternæ fructum attendere; quæ merces figuratur per Issachar, qui *marces* interpretatur. Debet etiam spinas peccatorum et tribulos vitiorum confessione arare. Propter hoc Judas, qui *confitens* interpretatur, adjungitur. Debet quoque labori suo fortiter incumbere, ne deficiat: et sic Zabulon habitaculum fortitudinis labores inceptos custodiat. Qui vero sunt in ascensu fervoris, reprimendi sunt, ne forte superbiant, eo quod sibi cæteris meliores appareant. Dicendum est quia laudanda est navigantis felicitas; sed cum venerit ad portum. Laudanda est pugnantis audacia, sed cum pervenerit ad triumphum. Non ergo gloriatur accinctus æque ut discinctus: nec lætetur dum navigat, donec ad litus perveniat. Ideo obedire non desinat, nec suum superiorem contemnat.

Sed sic de se mediocriter sentiat, ut nec per superbiam elevetur in summis; nec per desperationem deprimatur in imis. Propter hoc Moyses præcepit, ut meridianam plagam custodirent Ruben, Simeon, et Gad. Ruben *videns in medio*, Simeon *obediens*, Gad *accinctus* interpretatur, ad hoc scilicet ut videat et sciat se esse in mundo, ubi nihil est stabile; ut sciat, se nondum deposuisse cingulum militiæ Christianæ, nec adhuc emancipatum esse obedientiæ servitute. Quod si a bono opere quod inceptit, et a fervore suo cogitaverit declinare; statim incipiat attendere, quam horrendum sit incidere in manus Dei viventis, Judicis sapientis, regis potentis. Timenda est illa extremi iudicii definitiva sententia, qua dicit ministris: *Ligatis mani-*

bus et pedibus, mittite hujusmodi in tenebras exteriores (Matth. xxii). Ibi gemet a fletu et stridore dentium, incarcerationis et revinctus. Revinctus, quia ligatus pedes et manus, eo quod affectu et opere fuit in vita dissolutus. Propter hoc Moyses ait: *Ab aquilone erunt Dan, Nephtali et Aser* (Num. ii). *Dan iudicium*, *Nephtali revinctus*, *Aser interpretatur incarcerationis*, ut ex ipsis nominibus attendat, quid mandatorum Dei contemptores expectent. Si autem per lapsum peccati ceciderit, reprimenda est in eo desperatio. Nam sicut timendum est, ne illi qui sunt in fervore superbiant, ita timendum est, ne isti post lapsum desperent. Cogitet peccator, quantæ sit misericordiæ, qui de publicano fecit apostolum, de blasphemo principem apostolorum, de persecutore vas electionis.

His igitur confortatus exemplis, circa suos actus ita se modificet, ut in illis quæ fecit, sit, ut ita dicam, *Manasses*, id est *obliviosus*, sicut ait Apostolus: *Ea quæ retro sunt oblitus, ad anteriora me extendo* (Philipp. iii). Sit etiam circa ea quæ agit Ephraim, id est *frugifer*, videlicet utilis, ut dimissa vanitate det rebus operam, quæ utilitati conveniant, et per istos labores de filio iræ convertatur in Benjamin, hoc est, in *filium dexteræ*, ut sic ab eo qui ovibus statutis a dextris dicturus est: *Venite, benedicti Patris mei* (Matth. xxv), a dextris statui creetur. Propter hoc satis congrue Moyses ait. *Ab occidente castra metabuntur Manasses, Ephraim, et Benjamin.* Et hæc quidem secundum custodiam actionum, et exterioris hominis disciplinam dicta sunt (Num. ii). Nam ad custodiam scientiarum, id est cogitationum interioris hominis, alios custodes Moyses ordinavit, scilicet filios Levi, *Caathitas* videlicet, *Gersonitas* et *Meraritas*. Et bene, quia tales ad custodiam sanctuarii debent ordinari, qui in patientia sua scient animas suas possidere; qui hic manentem civitatem non habent; sed se scientes advenas, futuram inquirunt. Qui etiam sibi ponunt amaritudines in valle lacrymarum, eo quod differuntur a regno, et adhuc laborant in exilio. Et hæc significatione isti custodes sanctuarii. *Caath* quippe *patientia*, *Gerson advena*, *Merari amarus*, vel *amaritudines* interpretatur. Disposuit autem eos circa sanctuarium hoc modo. *Caathitas* divisit, quia sibi et Aaron fratri suo ab oriente curam sanctuarii commisit. Cæteros vero *Caathitas* statuit a meridie sub manu Eleazar filii Aaron; *Gersonitas* a septentrione; *Meraritas* ab occidente, et utrisque præfecit *Ithamar*, filium Aaron. Unde sciendum est quod quatuor modis est in corde prava cogitatio, suggestionem quasi conceptionem, et quasi ab oriente; delectationem quasi jam a meridiano fervore; deliberationem, quasi ab aquilone, quia refrigescens charitate jam incipit iniquitas abundare: tandem contemptu, quasi ab occidente, quia cum venerit in profundum malorum, contemnit. Propterea timenda est cogitatio in ipso suggestionis ortu, quia

arborum præputia circumcidenda sunt, id est primordia operum amputanda, quia scriptum est :

Principiis obsta.....

(OVID. *De Remed. amor.* l. 1, v. 91.)

Et quoniam malarum primordia cogitationum pro-na parit otiositas, quæ inimica est animæ, ager quippe quem non colit agricola, spinas et tribulos parit, teste Salomone, qui ait : *Transivi per agrum hominis pigri, et per vineam hominis stulti ; et totum repleverant urticæ (Prov. xxiv).* Ergo custodiant Moyses et Aaron sanctuarium ab oriente. Moyses divinæ legis lator fuit, unde per Moysen lex divina figuratur, teste Apostolo qui ait : *Quandiu legitur Moyses, id est lex Moysi, velamen est positum in cordibus eorum (II Cor. iii), id est Judæorum.* Igitur sollicitudo Moysi studium divinæ lectionis insinuat. Aaron vero, cui incumberebat offerre pro sua et populi ignorantia, executionem mandatorum Dei insinuat. In his duobus, id est in assiduitate lectionis et executione mandatorum præprimordia cogitationis amputantur. Unde scriptum est in Psalmo : *Misericordia Domini ab æterno, et usque in æternum super timentes eum ; et justitia illius in filios filiorum his qui servant testamentum ejus : et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea (Psal. ciii).* Si usque ad delectationem ascenderit cogitatio, in patientiæ fortitudine etsi non possideat animum, cohibeat saltem manum ; quia melior est patiens viro forti ; nec potest, nisi per patientiæ fortitudinem delectatio cogitationis evelli. Nam postquam ostium circumstantiæ malæ voluntati aperuit, sola fortitudine, nec alia quam patientiæ potest evelli, quia soli Caathitæ sanctuarium custodiunt a meridie. Igitur sibi ipsi vim inferat, et inundanti mari dicat : *Huc usque venies, et hic confringes tumentes fluctus tuos, nec ultra procedes (Job xxxviii).* Illam tamen qua innititur, fortitudinem patientiæ, non ad suum, sed illius totum referat adjutorium, qui ait : *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv).* Non enim humano, sed solum divino potest humana patientia adjutorio, quidquid potest. Nam Caathitæ sunt sub manu Eleazari, id est sub potentia divini adjutorii. Eleazar quippe *Dei mei adjutorium* interpretatur. Quod si usque ad deliberationem declinaverit, hoc etiam deliberare non omittat, quem finem perpetrata culpa sortiatur. Transit actus, sed manet reatus. Præterit voluptas operis, sed æterna est calamitas afflictionis. Cogitet ergo suæ peregrinationis incolatum, quoniam omnes Gersonitæ, id est advenæ sumus, nec diu prolongabitur noster incolatus. Sed nos miseri, quid faciemus, aut quid dicemus, cum nil boni ante summum Judicem perferemus ? Propterea custodiant ab aquilone sanctuarium Gersonitæ. Et si cogitationes licet parvas contemnit, in profundum malorum occidit, quia nullum peccatum adeo veniale, quod per contemptum fieri non possit mortale : sicut e contrario nullum adeo mortale, quod per contritionem non possit

ferri veniale. Contemptus quidem poenam, sed contritio meretur veniam. Quia ergo nec bene conveniunt, nec in uno corde morantur, contemptus et contritio : debent contraria curari contrariis, contritione contemptus. Hoc est quod ab occidente sanctuarium servant, id est illi, qui de omni contemptu, non solum operis, sed cogitationis licet modicæ, mente conteruntur

Prætereundum vero non arbitror quod, cum tabernaculum movebatur, quæ, quibus, et qualiter, ad portandum fuerint onera distributa. Intrabant Moyses et Aaron sancta sanctorum, arcam Domini nudam tangebant ; et eam involutam operimento hyacinthino et purpureo ad portandum cæteris Caathitis reddebant. Cætera vero, quæ mollia erant, custodiendi curam habebant Gersonitæ ; cortinas videlicet, et operimenta et funiculos. Omnia vero dura servabant Meraritæ, videlicet fuscinulas, lebetes, mortariola, tabulas, et paxillos. Unde sciendum est quod animus humanus per diversos affectus solet moveri. Unde motio tabernaculi motionem cordis significat. Movetur autem nunc ad licitos, nunc ad affectus illicitos, sed ad hoc quod movetur ad effectus illicitos, locum non habet in tabernaculo Dei. Cum vero movetur ad licitos, vel ad amorem Dei, vel ad amorem proximi, et per hoc etiam ad amorem sui. Quia sicut qui diligit iniquitatem, odit animam suam, ita qui movetur ad charitatem, diligit animam suam. Movetur autem ad dilectionem Dei per studium contemplativæ, ad amorem proximi per exercitium activæ. Sed qui per studium contemplativæ moventur ad amorem Dei, duobus modis moventur : affectu et cognitione, affectu et non cognitione. Nam qui cognitione moventur, et non affectu, locum non habent in sanctuario Dei. Quibus dicturus est Judex in futuro : *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum ? Tu vero odisti disciplinam (Psal. xliix).* Et iterum per alium prophetam : *Cum aquam limpidissimam biberetis, cæteram turbabatis pedibus vestris (Ezech. xlii).* Multo minus autem illi ad sanctuarium Dei pertinere noscuntur, qui nec cognitione moventur, nec affectione. Cognitione autem moventur et affectione, qui habent sapientiæ donum, et meritum sanctitatis. Unde de Aaron dictum est : *Et Aaron sanctum Domini (Psal. cv).* Isti moventur habere fidem anagogicam, fidem comprehensivam, et enucleatam.

Unde talibus dictum est in Evangelio : *Vobis datum est, nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis (Luc. viii).* Hinc est quod legitur quod Moyses et Aaron nudam tangebant arcam fœderis, quia opere complebant sacramenta, quæ nudæ et aperte intelligebant. Alii autem habent affectione fidem magnam, sed cognitione parvam : quorum fidem tamen approbat ipse Filius Dei, qui de centurione dixit : *Non inveni tantam fidem in Israel (Matth. viii).* Et mulieri Chananææ ; quæ cupiebat saturari de micis, quæ cadebant de mensa domino-

rum suorum : *O mulier, magna est fides tua* (*Matth. xv*). Isti ergo sunt simplices in Ecclesia Dei, qui non habent quidem intelligentiæ donum ; sed habent sanctitatis et vitæ meritum. Isti portant involutam arcam Domini ; quia fide ænigmatica et velata, quod eis injungitur operantur, etsi forte mysteria non intelligunt. Portant autem involutam hyacinthino et purpureo operimento. Hyacinthino, cum ea quæ divinitatis sunt, etsi non intelligunt, devote tamen amplectuntur. Purpureo vero, cum ad humanitatis mysterium, etsi scrutari nequeunt, devote tamen afficiuntur. Sic enim boves arant, et asinæ pascuntur juxta eos. Et isti figurantur in illis Caathitis, qui arcam Domini involutam portabant in humeris. Qui vero moventur ad exercitium activæ, duobus modis moventur ; vel ad officium charitatis, vel ad exercitium laboris. Isti sunt duo gradus activæ, in illis duabus mulieribus figurati, quarum altera Martha, altera Lia vocabatur. Nam in utraque activa vita figuratur, secundum utrumque gradum. In Martha quidem illi, qui sunt in officio charitatis ; in Lia vero illi, qui sunt in exercitio laboris. Illi ergo qui sunt in officio charitatis, mollia tabernaculi portant, quia quidquid charitate impenditur, dulce et quasi molle operanti videtur. Hoc enim opus illorum est, qui nihil Deo charius existimant, qui jugum Domini suave et molle portant : ibi thesaurizare festinant, ubi nec ærugo nec tinca demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur (*Matth. vi*). Ideo omnia quæ mundi sunt parvipendentes, distribuunt et dispergunt et dant pauperibus. Propterea Gersonitarum debet esse istud officium, id est eorum qui se peregrinos et advenas in mundo cognoscunt, et ob hoc omne transitorium propter æterna despiciunt. Dura verò portant Meraritaræ, quia dura sunt, quæ pertinent ad laboris exercitium, quia per laborem corpus affligitur, et propter hoc animus aggravatur. Propterea Meraritarum sunt ista opera, quia sunt omni amaritudine plena. Tamen et ipsi tales in sanctuario Dei locum habent. Levitæ quippe sunt, quia et beatitudine et assumptione digni. Unde in atriis Domini merentur habitare, ut videant Sanctum sanctorum, Dominum Dominorum, Regem regum, Jesum Christum Dominum nostrum.

SERMO XXXVIII.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

Fluminis impetus lætificat civitatem Dei ; sanctificavit tabernaculum suum Altissimus (*Psal. xlv*). Non immerito gaudet, cujus gaudium plenum est, et gaudium suum nemo tollet ab eo. Et ideo gaudere debes, quia *gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei* (*Psal. lxxxvi*), quæ nemo tollet a te, quia in te *sanctificavit tabernaculum suum Altissimus* (*Psal. xlv*). Sanctificavit, non illi, quæ adhuc indiget, sanctitate, juxta illud : *Qui sanctus es, sanctificetur adhuc* (*Apoc. xxi*) : hæc enim sanctificatione, viri sancti per meritum sancti sunt, qui quamvis renovati sunt in justitia et sanctitate veritatis, sentiunt tamen adhuc pulsus da-

bolice suggestionis, infirmitatem carnis ; et indigent præmio divinæ promissionis, juxta illud : *Miserere mei, quoniam sanctus sum* (*Psal. lxxxv*). In te vero sanctificatum est tabernaculum Altissimi, sanctitate plena, et perfecta, cœlesti et perenni. Plenum est ergo hujus sanctæ gaudium civitatis, ab impetu fluminum, juxta quod dictum est : *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei*, a fortitudine murorum, a generibus armorum, a vigilantia custodum, a securitate habitantium, a communi lege, a civili jure, a potenti Rege. Ibi siquidem per aquam sudoris, quæ ægrotantium morbos sanat ; per aquam lacrymarum, quæ lugentium faciem lavat ; per sanguinis effusionem, qui effusus est, tanquam aqua in circuitu ejus, et martyrum stolas decandidat, flumen Dei repletum est aquis. Ibi puteus humilitatis altus : per quem hydria Samaritanæ sterilis imprægnatur (*Joan. iv*).

Ibi per rivulos Elim cum impetu defluentes amaritudo Mara dulcoratur (*Exod. xv*) ; ibi aqua sapientiæ salutaris potantibus propinatur ; ibi de puteo latitudinis, fons eminentior charitatis emanat. Similiter a murorum fortitudine debet nihilominus exultare ; quia fundamenta ejus in montibus sanctis : et in fundamentis positus est lapis pretiosus angularis ; lapis, inquam, qui cum bitumine charitatis sustentat lapides superædificatos. Lapides enim superædificari debent : non ligna, non fenum, non stipula, ne forte corruant a vento vanitatis, a turbine perturbationis, ab ariete hypocrisis, ab aliquo trementi genere pœnæ gehennalis. Unde de lapidibus vivis muniri debet fortitudo murorum ; ex sardio per humilitatem, ex smaragdo per fidei virorem, ex topazio per sapientiæ claritatem. Clarus enim lapis est, et auro similis : in quo sapientiæ claritas annotatur.

His igitur ædificata est civitas Dei : quia de irrefragabili lapide patientiæ, seu perseverantiæ, prout sapientia dictat, operatur fortitudo, mensurat temperantia, justitia consummat. Doctores Ecclesiæ in ædificio illo latitudinem cordium in charitate ædificant, altitudinem in spe, profundum in humilitate, tanquam sapientes architecti. Sequitur de generibus armorum. Ibi enim scutum bonæ voluntatis, lorica fidei, salutis galea, gladius spiritus, quod est verbum Dei. Ibi sagittæ potentis acutæ, in verbo prædicationis ; carbones in exemplis, lapis in funda Pastoris ; mandibula asini contra hostes Samsonis, confractio lagenarum, juxta victoriam Gedeonis. In his siquidem armis sancti pugnant et superant ; per carnis scilicet mortificationem, quæ designatur in confractione lagenæ ; per memoriam Dominicæ passionis, quæ figuratur in mandibula asini ; per cogitationem fortitudinis divinæ, quæ figurata est in funda et lapide. Sequitur de vigilantia custodum. Testimonium perhibet eis sponsa, quod nemini nocte gradienti pareant. Nam cum ipsa dilectum suum nocte graderet, et non inveniret, invenerunt eam custodes murorum, percusserunt, vulneraverunt, tuleruntque pallium eius. Custodes quidem sunt prælati, qui verbo prædicationis, et

nam adhuc in via morum errantem, et per devia hæreticæ pravitatis Deum tanquam in nocte quærentem. percutiunt compunctione, vulnerant charitate denudant erroris velamine. Unde habitatores considerantes aquarum abundantiam, murorum fortitudinem, armorum genera, prælatorum sollicitudinem, securitate sua Ecclesiæ gaudium amplificant, et dicunt: *Quis nos separabit a charitate Christi?* (Rom. viii). Similiter a lege communi gaudere debet Ecclesia Dei; quia quidquid in ea constitutum est dignum et justum est, sive justificatio sit, sive iudicium, sive prohibitio, sive præceptum, sive admonitio sit, sive consilium. Non est ibi pondus et pondus; sed totum æquum est et perfectum totum. Communem enim legem vocamus, quæ communiter omnibus imposita est; sicut illa qua dicitur: *Non mæchaberis: Non occides: Non furtum facies* (Exod. xx). Nam præter ista, secundum diversas ordinum professiones diversæ, quasi jura civilia, sunt observationes. Nam aliæ sunt observationes Cisterciensis ordinis, aliæ Præmonstrantensis, aliæ Cluniacensis: totum tamen justum est, et quasi jus civile civitatis Dei. Sed cum in his omnibus lætetur Ecclesia Dei; super omnia tamen, et ante omnia, a potenti rege gaudendum est. *Magnus enim Dominus et laudabilis nimis, in civitate ejus* (Psal. xlvii). Magnus per dignitatem, laudabilis per sapientiam: magnus per altitudinem potentia, laudabilis in dispositione domus suæ. Quis enim non miretur pretiositatem vestium, varietatem supellectilium, copiam epularum? In domo siquidem rationali vestiuntur contemplativi; superhumerali activi, hyacinthino doctores, lino virgines, purpura martyres, bysso retorta confessores. Varietas quoque supellectilium, craticula in mortificatione carnis; lebetes ad cineres suscipiendos, in memoria perpetratæ iniquitatis; forcipes in virtute discretionis, crater tornatilis in amore lectionis, fuscinulæ ad ignium receptacula, in illuminatione et ardore mentis.

Quanta autem sit copia epularum, testimonium perhibet homo, qui nuptias faciens filio suo, ad tauros, ad altilia, et omnia parata convocat invitatos (Matth. xxii). Quæ sunt omnia? Illa sine quibus dæci cœna non potuit; et in quibus omnia cibi spiritualis fercula concluduntur, medulla scilicet tritici, et sanguis uvæ meracissimus. In spirituali siquidem cibo Dominus taurum paravit in passione; altilia resurgendo, vel in ascensione; medullam tritici, cum discipulis panem fregit dicens: *Accipite, hoc est corpus meum* (Matth. xxvi). Simili modo sanguinem uvæ, quando præclarum calicem accipiens, benedixit, deditque discipulis suis dicens: *Accipite et bibite, hic est calix sanguinis mei* (Luc. xxii). Invitatus ergo taurum comedit, cum ad imitationem Christi carnem æmigit; altilia quando in peregrinatione solo corpore constitutus, cogitatione et aviditate in illa æterna patria conversatur; medullam tritici et uvæ sanguinem, cum se sacrosancto viatico munit. Tauros ergo comedit per exerci-

tium laboris, altilia vero per altitudinem devotionis; medullam tritici et uvæ sanguinem, per sacramentum altaris. Ecce, fratres, in quantis, et in quibus, Ecclesiæ gaudium perseverat. Ecce, quæ sunt ea quæ civitatem Dei lætificant. Sequitur:

Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus (Psal. xlvi). Si per tabernaculum, uterum virginis, vel corpus Christi, vel finaliter animam cujuslibet viri, velis intelligere, satis aperte videbitur, quomodo gaudium illud, quod plenum plane monstratum est, nemo tollet a civitate Dei. Quis enim tollere potest ab ea gaudium sanctificationis ejus; quod cum tali præparatione, operatione, confirmatione, factum est? Quia arcanum est, quod dicitur: *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus*. Nam pro arcanis filiis Core, id est vobis, fratres, qui filii estis Calvaria, id est illius qui crucifixus est in Golgotha, quod est Calvaria locus, Psalmus inscribitur in re sacramenti, hoc est in tabernaculo manu facto, et hujus creationis sanctificatione. Videamus quantum gaudium in illorum sit tabernaculorum sanctitate, hoc est in sacramento rei. Sanctificatio quippe in dedicationis sacramento figuratur, et cum sanctificatio ejus in quinque terminetur in aspersione, unctione, illuminatione, benedictione, inscriptione, scire debemus quod primum, id est aspersione, ad præparationem sanctitatis apponitur, tria, id est unctio, illuminatio, benedictio ad operationem: quintum autem, id est inscriptio ad confirmationem. In quibus satis datur intelligi, quia nemo fieri potest templum Domini sanctum, et sanctificatum tabernaculum Altissimi, nisi prius aspergatur aqua, vino, sale, cinere et hyssopo.

In dedicatione namque ecclesiæ, primo pontifex aquam benedicit, sal admiscens, deinde ecclesiam ter gyrando extrinsecus aspergit, intrinsecus vero duodecim luminaria interim accenduntur. Circuens autem episcopus ecclesiam, portas, quas propter sacramenti figuram, clausas oportet, virga pastoralis percutit in superliminari dicens: *Tollite portas, etc.* Cui ab intus respondet diaconus dicens: *Quis est iste Rex gloriæ? Et pontifex: Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ* (Psal. xxiii). Tertio autem, ostio reserato, intrat episcopus dicens: *Pax huic domui*, et prosternitur ad orationem, a qua consurgens, hortatur cunctos ad orandum, sine *Dominus vobiscum*. Postea vero Græcum alphabetum scribit in pavimento, a sinistra parte Ecclesiæ incipiens ab oriente, et procedens ad dexteram, quæ est in occidente; postea Latinum alphabetum, incipiens a dextera parte Ecclesiæ, quæ est ab oriente, et procedens usque ad sinistram quæ est ab occidente. Post hæc in medio Ecclesiæ veniens incipit, *Deus in adiutorium*, etc. Et hoc tertio, complens versum cum *Gloria sine Alleluia*. Tunc aquam typicam benedicit, admiscens sal et cinerem. Quæ postquam mista fuerint, additur cum eis vinum. Post hæc digitum tingit aqua, crucem faciens per altaris medium, et per quatuor cornua. Post hæc altare ipsum circuit se-

pties, aquam spargens aspersorio facto de hyssopo, et postea ter ecclesiam, clericis cantantibus antiphonas ordinatas. Tunc pontifex, oratione præmissa, altare linteo abstergit, post hæc thurificat cum incenso, postea crucem facit in medio altaris : et per quatuor cornua de oleo sanctificato, et istud facit bis. Nam tertio facit hoc idem de chrismate. Deinde duodecim cruces chrismantur in parietibus, et tandem, igne accenso de thure, medium altaris, et quatuor cornua accenduntur : et sic altare albis velaminibus operitur. Et quoniam hæc omnia multa indigent expositione, aliqua tamen breviter de iis omnibus exponamus.

Domus dedicanda est anima sanctificanda; aqua, pœnitentia purgans a sorde peccatorum; sal, rationem condens inspidam; duodecim luminaria, doctrina apostolorum, mundum illuminans; pontifex, Christus; virga, potestas; trina superliminaris percussio, cœli, terræ et inferni dominatio, interrogatio inclusi, ignorantia populi; apertio ostii, sublatio peccati, domum ingressus pontifex pacem precatur; et Christus salutem animæ ad nos veniens est operatus. Descriptio alphabeti, simplex doctrina fidel. Quod utrumque alphabetum in modum crucis inscribitur, illud est, quod uterque populus per Christi passionem munitur. Tunc ecclesia aspergitur. Aqua confessionem, sal mordacem pœnitentiam, cinis mortalitatis memoriam, vinum devotionem, hyssopus, humilitatem significat. His omnibus aspergitur ecclesia et altrea, quia his mundatur corpus et anima. Dehinc altare linteo extergitur. Altare Christus est, super quem munera devotionis offerimus; linteum caro ejus, quæ tusionibus passionum ad candorem incorruptionis est perducta. Incensum orationem, oleum gratiam Spiritus sancti significat. Altare bis hoc oleo inungitur, quia plenus Spiritu sancto Deus et homo creditur. Vel si altare designat animam, altare bis inungitur, quia ad remissionem tam peccati quam delicti, gratia Spiritus sancti infunditur. Tandem chrisma supponitur, quia post mundificationem, ad robur et perfectionem spiritus datur. Duodecim fiunt cruces de chrismate, quia per doctrinam Apostolicam gaudet Ecclesia hac perfectione. Velamen candidum, quo post consecrationem altare cooperitur, incorruptionis gloriam designat; qua, mortalitate consumpta, humanitas post passionem est induta. Unde scriptum est : *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia (Psal. xxix)*. Non ergo potestis sanctificationem Dei tabernaculum fieri; nisi prius sapientiæ sale vos condiatis, aqua munditiæ lavetis, vinum compunctionis potetis; pœnitentiæ cinere caput aspergatis. Nisi etiam veritatis cognitio mentem illuminet, ungat oleum charitatis, perseverantia constans inscribat, ut tandem divina renumeratio benedicat : per Dominum nostrum Jesum Christum.

SERMO XXXIX.

IN FESTO S. BENEDICTI.

Terra super quam induxero gladium, si populus ejus

A unum de novissimis elegerit; et ille viderit gladium venientem, et insonuerit buccina, et annuntiaverit; et aliquis audiens non se observaverit, sanguis ejus super caput ejus erit. Sonum buccinæ audivit, et non se observavit (Ezech. xxxiii). Judicia Domini vera, justificata in semetipsa; et testimonia ejus credibilia facta nimis eo jure concutiunt aures audientium, quo nec falluntur, nec fallunt. Si enim cogitamus, terra es, et in terram ibis; si formidamus, in viro secundum cor Dei, *anima mea sicut terra sine aqua tibi (Psal. cxlii)*; nobis et de nobis designanter intelligimus dictum, *Terra, super quam induxero gladium*. Inductus est contra nos gladius, quia terra sumus. Unde interfecta est terra in sanguinibus, quibus usque hodie manet infecta. Propter quod Psalmista clamat. *Libera me de sanguinibus, Deus (Psal. l)*. Ergo non quia humus, non quia tellus, non quia solum; sed quia terra sumus, gladium inductum sustinemus. Quatuor dixi vocabula idem significantia : sed non eadem de causa, vel simili ratione. Nam humus ab humore dicitur; et tunc vere humus fuit, quando in primordiali materia permista pariter et confusa circumvolvebatur humentibus aquis. Terra vero tunc vere fuit, quando aquis divisus ab aquis, arida apparuit, et teri potuit, et cæteris fuit deformior elementis. Unde propter ejus deformitatem terra terribilis vocata est. Tellus autem fuit, cum labores hominum tolerare potuit, vel incepit, sicut scriptum est : *Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos, sed spinas et tribulos germinabit tibi (Gen. iii)*. Solum autem dicitur, quia solidum stat. Cæteris enim tribus elementis mobilibus, istud solidum perseverat et palpabile. Unde scriptum est : *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi (Psal. ciii)*.

Homo igitur qui de limo terræ formatus est, quasi materiaturum de materia, ex diversis istis vocabulis diversas significationes, secundum diversos vitæ status sortitus est. Humus enim tunc vere fuit, unde et homo dici meruit, quando spirituali humore concretus, tanquam cælestis sapientiæ lutum in prima sui conditione ad imaginem et similitudinem Dei factus est, et in animam viventem.

Nam sicut in prima rerum conditione humor sine calore dominabatur in humo, ut non tam vivificata quam vegetata, cum omnia a calore pariter et humore vivificentur, ut aliquem defectum sustineret a defectu caloris, et aliquam perfectionem haberet ex abundantia humoris, ita in prima sui conditione homo et aliquem defectum habuit, quo poterat mori; et aliquam perfectionem, qua poterat non mori. Aliquam perfectionem habebat, qua stare poterat; sed et aliquem defectum, quia gratiam qua proficere posset, non habebat, sustinebat. Factus est enim mortalis et immortalis, sed mortalis, quia potuit mori; immortalis autem, quia potuit non mori. Potuit mori, quia potuit peccare; stimulus enim mortis peccatum est; potuit non mori, quia potuit non peccare : quod ei datum erat ex libero arbitrio

quod est ad malum et ad bonum libera voluntas. Et quia potuit non peccare, et tamen peccavit, cœlestis humoris infusione privatus, terra quasi teri digna dici potuit. Et arida apparuit, quia anima sicut terra sine aqua Deo fuit. Et quia a forma deformante deformata fuit, deformis et tetricibilis deinde apparuit, quia cum in honore esset, non intellexit, comparata est jumentis insipientibus, et similis facta est illis (Psal. xlviii). Unde non solum mortalis, sed et mortua dici meruit, juxta quod Apostolus ait : *Corpus quidem mortuum est propter peccatum* (Rom. vii). Et Psalmista : *Interfecta est terra in sanguinibus* (Psal. cv). Habet enim necessitatem moriendi, quia habuit voluntatem peccandi. Quia etiam mortuo etsi non habet necessitatem peccandi, habet tamen necessitatem peccati. Peccato siquidem Adæ tam necessario quam voluntario pollutus, sed ipsi voluntario, nobis autem necessario; nec ita necessario, quasi sit homini necessarium, id est utile peccare: sed necessarium, id est inevitabile. Unde mori potest, et non mori non potest; quia post casum per gratiam adjuvantem in plenitudine temporis ad hoc reparata fuit, ut per passionum tolerantiam et laborum, posset ad humores radices ponere; et sub ligno vita fieret lignum vitæ; quia sublato gladio versatili pœna videlicet temporali, comedere mereretur lignum vitæ. Sic igitur immortalitatis damnum resarciret per laborem, non solum ut posset non mori, sed ut non posset mori. Interim autem mediante laboris tempore mori posset, quia peccare posset per infirmitatem et vitæ desiderium; et item non mori, quia posset non peccare, propter originalem concupiscentiam debilitatam in baptismo, et gratiam adjuvantem; qua ille solus Pontifex cum sanguine suo, semel intrans in Sancta sanctorum, in se solo solum hominem salvum fecit. Solum dico, a soliditate, quia solidum, ut mortale indueret immortalitatem, et corruptibile nostrum indueret incorruptelam; ita ut datum sit nobis posse non mori, et non posse mori: non amoto tamen libero arbitrio, sed liberiore facto; quia de voluntate et adjuvante gratia fiet, ut possimus non peccare, et non possimus peccare. Non igitur secundum primum statum hominis, vel secundum tertium, vel secundum quartum, sed juxta secundum, quo terra designatur, dici potuit, quod dictum est. *Terra super quam induxero gladium, etc.* Nam sicut dictum est, primus hominis status fuit ante lapsum, post conditionem; secundus autem post lapsum, ante reparationem; tertius post reparationem, sed ante confirmationem; quartus post confirmationem; quando terra nostra nec infecta erit, nec interfecta; sed solida potius et perfecta. Dixit ergo : *Terra super quam induxero gladium* (Ezech. xxxiii). Induxero, dixit, non eduxero. Nunc enim tempus est vibrandi, tempus inducendi, sed nondum tempus educendi. Vibrat enim ut terreat, sicut scriptum est : *Gladium suum vibravit* (Psal. vii). Inducit, ut intus cor pungat; educit, ut

A aperte percutiat. Quod tunc fiet, quando fræna ejus suscitabitur adversus eos qui oderunt eum. Inducit ergo, ut pungat cordis affectus, et afficiat ad ea quæ recta sunt. Pungendo enim afficit, et afficiendo pungit.

Habet igitur gladium pungitivum spei, de quo scriptum est : *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei* (Ephes. vi). Et alibi : *Vivus est sermo Dei, et penetrabilior omni gladio ancipiti* (Hebr. iv). Quod autem sit spei pungitivum, ostenditur cum dicitur : *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* (Rom. xv). Habet et gladium rationis humani gaudii pungitivum; qui gladius dicitur Salomonis, quo puer, qui dividendus dicebatur, rivus redditur matri suæ. Habet et gladium pungitivum doloris, quo pœna temporalis et tolerantia passionum designantur; sine cujus punctione non possumus redire ad lignum vitæ. Habet et gladium pungitivum timoris, quo Dominus interficiet omnes peccatores terræ, sicut scriptum est : *Et gladius meus devorabit carnes* (Deut. xxxii), hoc est carnales. Si igitur, vel timore, vel amore, spe, vel desiderio, vel dolore compunctus homo gladio verbi Dei, gladio rationis, gladio pœnæ temporalis, vel extremæ ultionis, elegerit virum unum de novissimis suis spectatorem, sicut factum est; quia virum unum hodie elegistis, qui vere vir unus fuit, sed non vir unum. Ille enim vere vir unus est, et vir unum, qui solus fuit et est id quod est. Ille autem solus est, id quod est, qui idipsum est, qui non ex patribus constat, quia corpus non est; neque ex compositis, quia simplex est; neque ex obscuris, quia lux est; neque ex disparibus, quia spiritus est. Homo tamen unus est, cujus vultus in diversa non mutatur; sed ad aliud unum necessario properans, unam fidem, unum baptisma confitetur. Nam sicut multi homines unius faciei dicuntur secundum exteriorem hominem, ita et secundum interiorem affectum, de quibus scriptum est : *Erat eis cor unum et anima una in Domino* (Act. iv); ita etiam unus homo multarum facierum dici potest, cujus vultus in diversa mutatur. Ille igitur vir unus erat, qui unus in Christo, et Christus in eo unus erat. Sed quod dictum est : *de novissimis*, non vilescat in animo, eo quod nomen opprobrii esse soleat, sicut scriptum est : *Putavimus eum novissimum virorum* (Isa. xliii). Sed ideo novissimum quia ad agni nuptias invitatus, locum decrevit tenere novissimum, ut audire mereretur : *Amice, ascende superius* (Luc. xiv), timens et intelligens, quia erant novissimi primi, et primi novissimi, quia super humilem et quietum requiescit spiritus Domini. Hunc ergo novissimum elegistis. Nam etsi aliquam necessitatem, vobis imposuistis, tamen voluntate, non necessitate, regulæ necessitatibus estis addicti. Sponte siquidem in rete Petri, et in compede Benediti pedem injecistis. Et bene, quia ubi est necessitas non est libertas, et ubi non est libertas, non est volun-

tas. Ubi autem non est voluntas, non est meritum. **A** sola enim voluntas meretur, sicut dicit auctoritas : sed pœnam, si mala ; præmium, si bona. Ut igitur gaudeat homo necessaria libertate, necesse est ut utatur in facto libera necessitate, ut per ipsam liberetur a peccato, habendo necessitatem patiendi, ut sit voluntas libera justitiæ, et a peccato liberata. Hæc igitur de causa elegistis speculatorem. Speculatorem dico a speculo, non a specula. Quid enim sanctus Benedictus, nisi quoddam speculum fuit? Quia ex ejus obedientia convincitur noster contemptus; ex ejus humilitate nostra superbia, ex ejus mundissima religione nostræ religionis defectus. De talibus enim hujus sanctæ siccatae animæ speculis factus est nobis luter munditiæ. De speculis enim debet luter fieri, ut exemplis sanctorum primo peccata cognoscantur, post vero, cognita per contritionem cordis et oris confessionem, per condignam satisfactionem et emundationem laventur. Et quid aliud dat intelligere, nisi hoc vitæ speculum et exemplar, quod nobis in monte religionis monstratum est ad exemplum? Vel speculator a specula dici potest, qui pro nobis speculam contemplationis ascendit, de qua scriptum est : *Statue tibi mensam, et contemplare in specula (Isa. xxi)*; vel circumspeditionis, de qua Jeremias : *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines (Jerem. xxxi)*; vel certe prælationis, de qua Ezechiel : *Speculatorem dedi te domui Israel (Ezech. iii)*. Hic est cujus memoria in benedictione est, speculator nobis factus, ascendens speculam contemplationis in iis quæ ad sapientiam pertinent; circumspeditionis, in iis quæ ad scientiam; prælationis, quoad domesticam ejus Ecclesiam. Vidit igitur, id est, intellexit per viam veritatis, venientem gladium verbi Dei : per viam justificationum gladium rationis; per viam arduam gladium doloris; per viam justitiæ et rigoris gladium timoris; et insonuit buccina. Et utinam insonuerit, id est intus sonuerit, ut sic sonus corporis aures foris percutiat, ut interiores tangat. Insonuit enim buccina, et non tuba, quia sonum dedit existentibus in Gabaa, non in Rama. Buccina enim cecinit Benedictus (sed tuba Basilius), qui quasi buccinam Regulam vocat, ubi ait : « Regulam hanc descripsimus (*Regul. c. ultim.*) » **D** In qua non omnem justitiam scriptam esse asserit; sed ut aliquod initium conversationis se habere demonstrent. Cæterum, sicut idem ipse ait : « Quicumque ad culmen perfectionis vult attingere, sunt doctrinæ sanctorum Patrum, necnon et Regula sancti Patris nostri Basilii (*Ibid.*) » Ecce buccina nobis adhuc existentibus in Gabaa quia Gabaa collis interpretatur. Quod a malitia mundi declinare nolumus, virtutum tunc celsitudinem non attingimus. Basilius autem existentibus in Rama majoris tuba perfectionis insonuit. Rama quippe *excelsu* interpretatur. Et quo-

niam perfectionis vitæ celsitudo descripta est in illa Regula; tuba sua insonuit in Rama. Quicumque ergo vocem buccinæ audivit, Regulæ jugo collum subdidit, sed si secundum formam institutionis non se observaverit, sanguis prævaricationis super ipsum erit, ut sit ei Regula causa perditionis, quæ deluit causa esse salutis. Nam sicut obedientibus facta est Regula norma justitiæ, ita inobedientibus sit laqueus et muscipula pœnæ. Audiamus igitur sonum buccinæ, nec tanquam aspides surdæ obturemus aures nostras, sed omni custodia servemus nosmetipsos; ne nobis sit ad mortem, quod datum est ad vitam; ne nobis sit venenum, quod datum est antidotum; ne nobis sit ad laborem, quod datum est ad requiem. Sed secundum Regulæ formam mutemus nos in viros alteros, fugientes de culpa ad cordis contritionem, de cordis contritione ad confessionem, de confessione ad pœnitentiam, de pœnitentia ad veniam, de venia ad gratiam. Hæc est via per quam sanctus Benedictus et ascendit, et ascensionis exempla præbuit; ipso Domino nostro Jesu Christo ducente, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

SERMO XL.

DE ARCA SPIRITUALI (29).

Facite plaustrum novum et jungite duas vaccas factas, quibus non est impositum jugum, et superponite arcam Dei (I Reg. vi). Fidelis sermo propositus, et omni esset acceptione dignus, si merita loquentis verbis utilibus responderent. Sed enervare solet non modicum vim verborum vita loquentis. Gregorius (30) enim dicit : « Cujus vita despicitur, restat, ut et prædicatio contemnatur. » Hinc Apostolus ait : *Castigo (I Cor. ix)*, etc. Unde Dominus tales in Evangelio redarguit dicens : *Hypocrita, ejice primam trabem de oculo tuo (Luc. vi)*, etc. Sed si ista est, quid est, quod alibi idem Apostolus ait : *Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, et gaudeo et gaudebo? (Philipp. i)*. Cum enim in Ecclesia Dei alius sit pastor, alius mercenarius, alius fur, alius raptor, nunquid sicut ad prædicationem pastoris gaudet Apostolus, ita etiam ad prædicationem mercenarii, furis, raptorisque gaudebit? Pastor quippe est, qui veritatem loquitur propter veritatem. Mercenarius est qui propter lucrum temporale, non propter ipsam. Fur autem propter occasionem falsitatis aquas furtivas proponit, et panes absconditos. Non enim venit fur, nisi ut furetur, et mactet et perdat. Labiis quippe dolosa seducere solent audientes. Raptor vero labiis iniquis manifeste sævit in oves. *Domine*, ait Propheta, *libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa (Psal. cxix)*. Quid igitur ad talium prædicationem gaudebit Apostolus? Notandum, quod reproborum alii sunt contemptibiles vita et non fama; alii fama et non vita; pessimi autem qui fama pa-

(29) Quia verba thematis hujus, sunt Philistæorum, hæc occasione auctor mox ab initio de iis, qui præ-

dicant, vel præsumunt, et male vivunt, disserit.

(30) Greg. homil. 12 in Evang.

riter et vita; sicut optimi, qui nec fama, nec vita. A Qui vero sunt infames fama, vel propter privatum peccatum, vel propter publicum. Publicum tribus modis accipimus. Dicitur enim publicum, quasi populum, quod a quovis de populo potest accusari, ut crimen læsæ majestatis, vel hærescos, vel Simonæ. Vel dicitur publicum manifestum et notorium: non enim idem est manifestum et notorium. Omne quippe notorium manifestum; sed non convertitur, quia potest esse manifestum judici, et non aliis: vel alii et non judici. Notorium est enim illud, quod judici patet, et aliis. Difficile tamen est invenire, quid sit notorium.

Nam Sodomorum peccata Sodomitis erant manifesta: tamen descendit Dominus, ut fierent notiora (Gen. xviii). Propter peccatum vero publicum sive B notorium, potest esse contemptibilis, non propter manifestum, quia peccatum etsi sit manifestum judici, et non aliis, vel certe judici et non judici, non ideo meretur peccator damnari, donec verum esse quod dicitur, per legitimos testes comprobetur. Privatum vero peccatum est, quod privatae personæ testificari possunt, vel accusare. Vel dicitur privatum, id est occultum, quod a nullo scitur, vel ab uno, quia quamvis ab uno sciatur, non ideo tamen minus occultum est, quia vox unius, vox nullius. Privatum igitur peccatum neminem damnat: donec per hoc quo vincitur, vel sponte confiteatur, quasi ethnicus et publicanus efficiatur, sicut Dominus in Evangelio ait: *Si peccaverit in te frater tuus, id est si peccaverit, te sciente, corripe eum inter te, et ipsum solum (Matth. xviii)*. Quod si fuerit inficiatus, etiamsi tibi manifestum fuerit, desiste ab accusatione ejus, quia liberasti animam tuam, videns sagittam, quæ percussit eum, nec se observavit, cum annuntiasses ei. Quod si confessus fuerit, non tamen se observaverit, tunc adhibe duos testes, et si coram illis inficiatus fuerit, quod secreto coram te confessus fuerat, iterum desiste, quia liberasti animam tuam.

In hoc tamen tibi cavere debes, ne tota deprehendi possit in nutu, vel in verbis tuis; quod secreto tibi confessus fuerit, sed quasi penitus ignorans, ita dices: Frater, hæc et hæc de te dicuntur; vide ne feceris. Quod si coram duobus testibus confessus fuerit, nec tamen se correxerit, ora Dominum, ut infundat ei cor pœnitens, quo collum excutiat a jugo diabolicæ servitutis. Quod si nec sic se correxerit, evita illum, tanquam ethnicum et publicanum; quia jam te de veritate arguere non poterit, quem per testes idoneos devincere potuisses. Qui autem vita sunt contemptibiles, fide vel moribus sunt infames. Qui autem moribus; vel propter subitam tentationem et occultam, vel propter subitam et manifestam, vel propter diu deliberatam et occultam; vel propter diu deliberatam et manifestam, sicut corrupti moribus et diffamati.

Unde Psalmista: *Non timebis a timore nocturno, ecce subita et occulta tentatio; a sagitta volante per diem, ecce subita et manifesta; a negotio perambulante in tenebris, ecce diu deliberata et occulta; a dæmonio meridiano (Psal. xc)*; ecce diu deliberata et manifesta. Propter, diu deliberatam et manifestam tentationem, qui corrupti sunt moribus, contemptibiles sunt apud Deum. Qui vero laborant in fide; aut in Ecclesia sunt, aut extra Ecclesiam, quia quamvis membra putrida, non tamen a corpore Ecclesiæ sunt separata. Qui igitur in Ecclesia fide corrupti sunt, tribus de causis adulterant verbum Dei: simplicitate, infirmitate, malitia. Simplicitas tamen alia nascitur ex ignorantia vincibili, alia ex invincibili. Ignorantia vincibilis est, quando aliquis potest scire, et non vult, de qua dicitur: *Ignorans ignorabitur (I Cor. xiv)*. De secunda dicit Apostolus: *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. i)*. Prima pœnam, secunda veniam promeretur. Infirmitas vero quandoque nascitur ex cupiditate, quandoque ex timore. Nam quia homines vultum timent potentium, vel ambiunt divitiis aut honores, parcere solent potentibus, et lingere eorum vulnera, quæ ferro deberent correctionis rescare. Inde sunt calumniatores prævaricatores, tergiversatores. Calumniator est, qui falsum intendit; prævaricator, qui verum abscondit; tergiversator, qui a veritate incepta lasescit et desistit. Qui igitur ex simplicitate, quæ nascitur ex ignorantia invincibili, vel ex infirmitate, peccant; admonendi sunt et corripiendi, quia non debemus eos timere qui occidunt corpus, et postea nihil habent quod faciant; sed potius illum, qui cum corpus occiderit, potest animam perdere in gehennam. Qui vero ex simplicitate, quæ nascitur ex ignorantia vincibili, vel ex malitia, peccant, merito sunt apud Deum et homines contemnendi. Qui vero extra Ecclesiam sunt infideles, aut in Ecclesia nunquam fuerunt, aut ab Ecclesia præcisi sunt. Præcisi autem, vel seipsos præciderunt, vel per diffinitivam sententiam a iudice sunt præcisi. Qui aut in a iudice præcisi sunt, vel per excommunicationem, vel per depositionem, vel per degradationem, sunt præcisi. Qui ergo seipsos præciderunt, vel per depositionem, vel per degradationem, contemptibiles, et condemnandi sunt. Qui vero per excommunicationem, sustinendi et exspectandi sunt. Qui vero in Ecclesia nunquam fuerunt, si quid in Scripturis suis veritatis miscuerunt, non omnino contemnendi sunt, quia per ignorantiam peccaverunt.

Canales enim sunt horti Dominici, scopa furni, mansio stercoraria aræ, corvi Eliæ, sacerdos alios veritate mundans, et ipse in sordibus remaneus usque ad vesperam. Plerumque siquidem, sicut tur et hirundo, sic milvus et ciconia, cognoverunt adventum, non dico sui, sed Christi. Turturem

dico Simeonem, illum scilicet gemebundum, qui dicebat (31) : « Putas durabo? Putas videbo? » etc. Hic enim est, qui dixit : *Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum (Luc. II)*. Hirundini vero Joannem Baptistam non immerito comparamus, quia collum ejus martyrium rubricavit, ventrem candidavit virginitas, dorsum autem onus pœnitentiæ denigravit, qui solo corpore in hac peregrinatione constitutus, de cœlesti patria spiritali cibo pascabatur. Illic igitur ad baptismum Christum venientem videns, dixit : *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi (Joan. I)*. Milvus vero quia rapax est, rapacis Balaam non immerito typum tenet, qui promissionibus Balaac provocatus, mutabat altaria, ut inde prospiceret qua parte malediceret populo Dei. Hujus tamen Dominus os aperuit, quando dixit : *Orietur stella ex Jacob, etc. (Num. XXIII)*. Ciconiam vero, quæ de venenosus animalibus vivit, Sybillam veneficam et incantatricem dicimus Erithræam; cujus tamen tale testimonium de Christo ponit Augustinus (32) dicens : *In manus infidelium veniet; dabunt Deo alapas manibus incastis, et colaphos accipiens tacebit. Dabit ad verbera dorsum suum; fel ad cibum, et acetum in sitim dederunt; hanc inhospitalitatis mensam ministraverunt, etc.* Quia igitur Spiritus ubi vult spirat, non est attendendum, quis loquatur, sed quid, quia Amalecites itinere fessus, sumpto cibo factus est dux exercitus David, quia multoties terram lingentes, id est terram amantes, et temporalibus satiati, quasi in itinere fessi, sumpto spiritali cibo fiunt ductores et doctores exercitus veri David. Tales sunt isti, de quibus sermonem proposuimus a principio, qui typum eorum gerunt in Ecclesia, qui bene prædicant, male vivunt. Unde bene Philisthæi, id est potione cadentes, dicuntur. Et quid est verbum Dei, nisi quædam potio contra venenum diaboli? Hac tamen potione cadunt, qui bene prædicant, male vivunt. Audituri quippe sunt illud Psalmistæ : *Quare tu enarras justitias meas? Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos post te (Psal. XLIX)*. Et tandem in fine : *Arguam te, et statuam contra faciem tuam*. Quia ergo bonum quod fit, non est ei bonum, a quo fit, sed ei cui fit; audiamus diligenter, quod dictum est : *Facite plaustrum novum, etc. (I Reg. VI)*. Novum dicitur ad differentiam plaustrum veteris, id est antiqui, quod inter quatuor rotas ab initio mundi cœpit volvi : quarum prima est volubilitas temporis, secunda mutabilitas ætatis, tertia vicissitudo affectuum, quarta instabilitas eventuum. Nihil enim in mundo stabile, quia Deus,

Manens stabilis, dat cuncta moveri.

(BOET. De consol. philos.)

Oritur enim, sol et occidit, et gyrat per meridiem et avertitur ad aquilonem; et iterum ad locum suum revertitur. Ecce rota temporis. Rota vero ætatis, quod

A homo a terra incipit, et ad terram redit : ab infantia incipit, et ad infantiam redit; a fletu inchoatur vita ejus, et in fletu terminatur. Eventus autem mundi ita sunt instabiles, ut semper adversa prosperis, et prospera succedant adversis. Affectus quoque ita sunt instabiles, ut amor semper odio, et odium succedat amori. Inter istas quatuor rotas vita humana tanquam plaustrum oneratur, nunc feno, nunc cœno. Omnis enim caro fenum, cujus onus inter quatuor rotas volvi non cessat, dum vivitur. Peccatum vero cœno comparamus, quia sicut cœnum putredine sua parit vermes, et ex sua desiccatione fumeum calorem emittit, ita et peccatum. Isaias enim dicit : *Vermis eorum non morietur, et ignis non exstinguetur (Isa. LXVI)*. Unde de talibus in Evangelio : *Ibi erit fletus, et stridor dentium (Math. XIII)*. Ex fumo fletus, dentium stridor ex morsu vermium. O miseri, qui de tali cœno vitæ sæ plaustrum statuunt onerare!

Ad differentiam igitur hujus plaustrum, dicitur novum, illud videlicet, quod inter quatuor rotas Ezechielis volvitur : prima circa humanitatem Christi, secunda circa passionem, tertia circa resurrectionem, quarta circa ascensionem. Has rotas quatuor animalia volvere non cessaverunt. Unde scriptum est. *Quocumque ibant animalia, ibant pariter et rotæ juxta ea (Ezech. I)*. Unde ex officio nomina sortita sunt. Primum enim in signum humanitatis habebat faciem hominis; secundum in signum passionis habebat faciem vituli; tertium in signum resurrectionis faciem leonis; quartum in signum ascensionis faciem aquilæ volantis. Sequitur.

Et jungite duas vaccas. Sacramentum tantæ rei nobis aperiunt natura et utilitas. Natura, quia vacca ruminat, et findit ungulas. Utilitas, quæ quadruplex invenitur. Pelle siquidem sua munit pedes hominum, carne pascit dominum, lacte nutrit puerum, fumo impinguat agrum. *Audite hæc, vaccæ pingues, quæ habitatis in monte Samariæ (Amos IV)*, quæ abjecistis suave jugum, quæ didicistis diligere trituram, non agriculturam : vaccæ lascivientes, non mugientes; quæ nec affectu ruminatis, nec effectu utiles estis. Attendite, qualiter ornatur affectus, qualiter proficit effectus. Ruminare, cogitando verbum Dei; discernite quod ruminatum est, ne quid admisceatur falsitatis. Ornate animas vestras affectibus; sed et effectibus corpora vestra. Si enim pauperes Christi, quasi pedes, munitis exterioribus vestris, quasi pellibus; si per carnis macerationem voluntatem Dei facitis, quod est pascere Christum; si lacte doctrinæ vestræ refecistis subditum : si tandem fimo impiugatis agrum Dominicum; duas vaccas, id est animam et corpus, jungitis ad plaustrum novum. Sic enim caro spiritui, et spiritus jungitur carni. *Jungite duas vaccas, quibus non est impositum jugum (I Reg. VI)*. Non dicit, *omne jugum*, indefinite enim loquitur, sed aliquod jugum

(31) S. Aug. in serm. De purificat.

(32) S. Aug., De civit. Dei, c. 23.

dicit, et bene. Est enim jugum naturæ, de quo legitur: *Grave jugum super filios Adam (Eccli. xl)*. Et est jugum disciplinæ: unde: *Jugum meum suave est (Matth. xi)*. Et præmisit dicens: *Discite a me*. Et est jugum culpæ; unde: *Computrescet jugum a facie olei (Eccli. xi)*, id est deficiet peccatum a facie presentie Spiritus sancti. Et est jugum pœnæ. Unde Isaias: *Jugum enim oneris ejus, (Isa. x)*, etc. Jugum oneris, id est captivitatem æternæ pœnæ, devicisti. Quia ergo jugum naturæ devitare non possumus, nec disciplinæ debemus, si cavere volumus jugum pœnæ, caveamus, ne sit nobis impositum jugum culpæ. Sequitur:

Et superponite arcam Dei. Nota, quod dicitur arca Dei quadrupliciter. Est enim arca conservationis, arca conversationis, arca significationis, arca sanctificationis. De prima legitur: *Fecit Joiada magnus sacerdos gazophylacium in templo, et posuit in eo arcam, faciens in ea foramen desuper, ut in ea reservaretur pecunia ad sarta tecta templi resarcienda (IV Reg. xii)*. De secunda ad Noe: *Fac tibi arcam (Gen. vi)*, etc. De tertia dictum est ad Moysen: *Fac tibi arcam de lignis setim (Exod. xxx)*. In his omnibus mens sancta figuratur, in qua reservamus thesaurum, quem habemus in Christo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, sapientiæ per divinitatem, scientiæ per humanitatem. Ipsa ergo fieri debet de lignis levigatis per peccati immunitatem, politis per virtutum splendorem, bituminatis per gratiæ plenitudinem,

compaginatis per concordie unionem. In arca tali recondi debent aurea urna, per fidem humanitatis, manna, per fidem divinitatis. In ipsa recondi debent tabulæ utriusque Testamenti, et Deuteronomium evangelicæ veritatis. Hæc est arca sanctificationis, requies Dei, habitaculum Spiritus sancti. Est tamen alia specialis et singularis arca, quæ multo dignius, et aliis sublimius, est plaustro novo superponenda. Hæc est enim illa, in cuius laudem canimus:

*Beata mater munere,
Cujus supernus artifex,
Mundum pugillo continens,
Ventricis sub arca clausus est.*

(*Offic. Eccles.*)

Hæc est illa conservationis arca, in qua singulariter reconditus fuit cœlestis thesaurus, videlicet sapientia Dei Patris; quæ de lignis, non tam levigatis, quam levibus, fuit, quia in utero matris sanctificata, ab omni peccato nata fuit immunis: quæ singularis gratiæ plenitudine, quasi de lignis politis resplenduit. Hæc est, quæ a diluvio aquarum illarum liberavit, de quibus dicitur: *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam (Psal. lxxvii)*. Hæc est, in qua singularis urna humanitatis Christi recondita fuit; divinitatis manna, verba disciplinæ, abbreviati verbi Deuteronomium tabulæ Testamenti. Quippe quæ conferebat omnia verba, quæ de Christo dicebantur, in corde suo. Superponite ergo eam amando, venerando, laudando, orando, ut intercedat pro nobis ad Dominum.

CIRCA FINEM SÆCULI XII.

GAUFRIDI

APUD SANCTAM BARBARAM IN NEUSTRIA

CANONICORUM REGULARIUM SUBPRIORIS

EPISTOLÆ

ET VARIORUM AD IPSUM.

(DOM MARTEN., *Thesaurus Anecdote.*, tom. I, col. 494, ex ms. Lyrensis monasterii.)

EPISTOLA PRIMA.

JOANNIS ABBATIS BAUGEZEI AD GAUFRIDUM ABBATEM.

Deflet onus pastorale sibi impositum.

Domino reverendo et totius exhibitione venerationis excolendo G. quondam priori nunc autem coabbati de Baugezeio (1) frater J. servorum Christi

(1) Baugezeium, vulgo *Baugercy*, monasterium lupensi tribus distans leucis.

C qui in eodem degunt cœnobio servus immeritus quidquid tanto potest exorari tantillus.

Maximum his qui in dolore positi sunt solet esse remedium, si cum aliquo de cuius dilectione presumunt, mutuum possint habere colloquium. Quia vero tanta terrarum spatia nos arcent et impediunt

ordinis Cisterciensis in diœcesi Turonensi a Villa-

a locutione mutua, grandis mihi visa est esse consolatio, si saltem per litteras anxietatem cordis mei vobis patefecero. Ego enim qui vix me ipsum regere, vix hædos meos pascere, vix carnis motus, vix mentis irrationabiles impetus poteram refræ-
nare, nunc aliorum innocentiam judicare, alienis moribus d' servire, meliorum vitam disponere, doctiores me compellor instruere. Et hoc contra sententiam Apostoli dicentis : *Si quis domui suæ præ-
esse nesci, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* (I Tim. III.) Mihi ergo potest illa sententia coaptari. *Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi* (Cant. I). Qui ergo quondam nutriebar in croceis, nunc amplexor stercora, et quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc cibi mei sunt præ-
angustia. Qui enim prius spiritualibus studiis in-
tentus fueram, nunc temporalibus commolis in-
hiare et terrenis curis cogor insistere. Ille sunt, Pater charissime, quæ mentem meam stimulant, quæ
assiduis doloribus cruciant, quæ me quiescere non
sinunt, quæ non dormientia me comedunt. Expan-
dite ergo mihi viscera vestræ charitatis et socius
estote tribulationis, ut particeps sitis consolationis.
Valetate et pro me qui vester sum, Deum exorate.
Esse vero nostrum quod in facie est vobis patefacere
poterit præsentium bajulus, ne vos detineam pro-
lixis sermonibus. Salutant vos vestri, ad quos vide-
ndos quam citius poteritis fatigari non dedignemini.

Consolator abi, quia luctu vincor et ira,
Iram qui didici vincere sæpe Iyra.

Timothæo :

Verbera patris habes, ubera matris habe.

Tito :

Ubera matris habes, verbera patris habe.

EPISTOLA II.

GAUFRIDI AD JOANNEM.

Superiori epistolæ respondet.

Venerabili Patri et domino J. abbati suo suus om-
pino GAUFRIDUS, Spiritum consilii et consolationis.

Suscipimus et legimus litteras vestras, quæ pro
verbis lacrymas fluebant. Vidimus namque in eis
nubem more suo in altum volantem, sed quandam
caliginem tristitiæ ferentem. Unde et duo quædam
diversa pariter et adversa in mente nostra subito
pepererunt, compassionem videlicet et gaudium ;
compassionem de afflictione vestra, gaudium de
promotione vestra. Sed facile dolorem compassionis
magnitudo lætitiæ temperando delenivit. Gaudeo
igitur et congratulor vineæ nostræ, cui vos auctore
Deo et præesse contigit et prodesse. Nam ibidem
paternitate vestra in eminenti specula, constituta
dabitur ei a Domino sub vestro regimine et ramos
suos expandere, et florere et fructus facere. Ab ipso
namque adolescentiæ vestræ tempore consuevistis
stare super vias vestras et interrogare de semitis
antiquis. A primævo, inquam, juventutis flore me-
ruistis habitare in hortis, nutriri in croceis, con-
versare in vineis, ubi et audistis et vidistis et ex-

A perientiæ magisterio didicistis quomodo vos oporteat
operari. Nostis ergo sarmenta inutilia præcidere,
ut ea quæ prævalent uberius fructus ferant. Nostis
maceriam circumdare, in vineis torcular fœdere, et
in medio turrim ædificare, nec deerit larga patris-
familias manus, quæ sumptus tribuat ad perficien-
dum. Merito ergo posuerunt vos custodem in vineis
qui optime nostis quid expediat vineis. Conforta-
mini ergo in Domino et in potentia virtutis ejus.
Sed ecce de labore conquerimini tanquam jam ex-
tædiatus ; tanquam jam fatigatus in tribulatione
malorum et dolore sub onere regiminis anhelando
ingemiscitis, difficultatis causas allegatis, de quibus
dicitis : Hæc sunt, charissime, quæ mentem meam
stimulant, quæ assiduis doloribus me cruciant, quæ
me quiescere non sinunt, et quæ non dormientia
me comedunt. Sed patienter ferre vos convenit
curas quas de vobis exigunt membra Christi, qui-
bus vos et timor ejus et charitas servire compellet.
Rogamus ergo vos in his aliquanto consolatius agere,
vigilantius attendere ; quoniam, ut Apostolus ait, *in
his positi sumus* (I Thess. III). Magnam ipse æstimat
gratiæ donativum Christi passionibus communicare,
unde et Philippenses instruens : *Vobis, inquit, dona-
tum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed
etiam ut pro illo patiāmini* (Phil. I). Hæc sunt et
his similia quæ vos volumus de thesauro Scriptura-
rum ante mentis oculos reducere, quoties tribula-
tionis mœror advenerit. Non vobis excidat aposto-
lica consolatio, quoniam non sunt condignæ passiones
C hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur
in vobis (Rom. VIII). In qua præsumptiva jucunditate
Propheta fideliter exultans ait : *Lætati sumus pro
diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus
mala* (Psal. LXXXIX). Ille itaque terrorem apostoli-
cum ingerit, sed ignaros præmunuit, sed desiderium
tollit, sed materiam victoriæ proponit, cum dicit :
*Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem
patientur* (II Tim. III). Animæ quior igitur estote,
faciatique de necessitate virtutem, de tribulatio-
nibus coronam, quas æquanimitè tolerando levi-
gare poteritis, fugiendo effugere non poteritis. Ergo
viriliter agite, et confortetur cor vestrum, et susti-
nete Dominum. Quod si solatium quæritis in expedi-
diendis forinsecis quibus occupamini et gravamini
D exercitiis, habet usus et auctoritas, ut nostis in
personas subordinatas priorem et subpriorem et
alios officiales curam et onera regiminis dispartiri,
ut et exteriora communis vitæ subsidiis ex ordine
serviant, et interiora spirituales fructus juxta regu-
lam observent. Ita plane frequentius poteritis se-
cretum speculatiæ reperire libertatis, in qua sur-
pernæ vobis claritas ardeat visionis ; ad illa
revolare quietis culmina, quibus secreta cœlestia
cordis manu tangatis, quibus superna gaudia incor-
poraliter videatis. Ego vero ex quo litteras vestras
accepi, ex quo huic vos honori, imo oneri deputa-
tum cognovi, cum accedo ad sacra missarum so-
lemnia celebranda, memoriam vestri facio semper

in orationibus meis, obsecrans ut clareatis studiis
 Dao placitæ actionis. Parvitati meæ paternitas vestra
 vicem dignabitur rependere, si et vos simili modo
 oretis pro me, et diligatis me diligentem vos sicut
 me. Valete

His famulatur honor qui non famulantur honori,
 Jure tenet virgam, cui non est virga timori
 Diligit ille Rachel; nec Llam ferre recusat
 Uxoremque novus ducit utramque Jacob

EPISTOLA III.

GAUFRIDI AD MONACHOS BAUGEZIENSES.

*Congratulatur eis quod ad monasterium recenter
 fundatum tandem adveniunt, laudatque eorum
 solitudinem.*

Dilectis in Christo fratribus Baugeziensis cœnobii
 G. vestræ sanctitatis servus cor unum et animam
 unam in Domino.

Impletum est gaudio os nostrum et lingua nostra
 exultatione, audito adventu vestri sancti conventus
 in locum quem præparavit Deus vobis ad servien-
 dum sibi. Benedictus ipse qui vos in regione satis
 pacata habitare fecit. Decet enim filios pacis, pacis
 regionem inhabitare. Ecce a tumultu sæculi segre-
 gati elongastis fugientes, et manetis in solitudine;
 fugistis enim, sicut in Isaia legitur, a facie gladii
 imminentis, a facie arcus extenti, a facie gravis
 prælii. Laudabilis fuga hæc, sic fugit Elias a facie
 Jezabel. De fuga ita dicitur: *Fugite de medio Ba-
 bylonis, popule meus (Jer. Li)*. Manetis itaque cum
 eis qui secundum Job ædificant sibi solitudines.
 Desertum enim est cor vestrum, quia longe est a
 strepitu et tumultu vitiorum, et non conculcatur
 frequentia cogitationum, sed virens permanet et
 floridum, et producet germina virtutum, atque in
 eo canit turtur Spiritus sanctus. Ibi a vobis diligen-
 tibus legem Dei pax possidetur, multa in
 tranquillitate scilicet mentis et gaudio contempla-
 tionis; illam Deus in plebem suam, istam autem
 super sanctos suos loquitur. Illa enim in homine,
 ista supra hominem est. Electa igitur et dilecta
 est a vobis solitudo, ut soli Deo vacans anima pur-
 gatis affectibus ad cœlestia evolet, et dulcedinis
 supernæ suavitatem prægustet. Ibi serveat iter
 sanctarum formicarum, fragret opera sanctarum
 apum, ferat fructus in patientia, cum virtute
 perseverantiæ. Hi illud manna cœlestis mentes
 vestras reficiat, quod in cruce factum est præ-
 tium, in peregrinatione viaticum, in patria futurum
 est præmium. Ibi Deus verba legis in tabulis cordis
 vestri misericordiæ suæ digito conscribat. Ibi ta-
 bernaculum fœderis, arca Testamenti construatur,
 ut quidquid illa velamina tabernaculi materialis in
 splendore auri, in nitore gemmarum et multimodi
 operis varietate signabant, in vestris moribus acti-
 busque clarescat. Ibi juguletur luxuria, omnisque
 feriatur libido. Offeratur pro turturibus sacrifi-
 cium castitatis, pro pullis colubarum innocentiae
 puritas. Ibi odoramenta orationum in libatorio va-
 sis aurei, angelico comitante juvamine, ad Patris

thronum conferatis. Ibi et pro nobis oratis digni
 exaudiri. Cum magno namque sacrificio acceditis
 ad Deum sinceræ dilectionis, et laudes ejus in ope-
 ribus sanctis offertis. Obsecro autem, fratres, ut
 sufferatis verbum solatii, ut enim veris B. Augu-
 stini utar, de nulla re sermo fructuosior vel impen-
 ditur, vel reponitur, vel accipitur, vel recipitur,
 quam unde lioni beatique sumus. Ipse autem Deus
 sit vobis honor, sit gaudium, sit voluptas, sit in
 mœrore solatium, in ambiguitate consilium, in in-
 iuria defensio, in tribulatione patientia, in infirmi-
 tate medicina. In ipso habeatis omnia quem diligere
 appetitis supra omnia. Et quia in illo loco ad ser-
 viendum ei devotionis animis convenistis, spiritua-
 lium gaudiorum et æternorum præmiorum vobi-
 cum munera reportetis. Valete.

Felices in sorte sua quos terminus arcet

Et quibus est contra maxima grata quies

* Pudore: Mens tua sit turtur, pro simplicitate
 [columba.

Sic accepta Deo, sic fles hostia sancta.

EPISTOLA IV.

AD JOANNEM ABBATEM.

*Hortatur ut vitia in monasterio viriliter reseret, et
 deicta puniat.*

Venerabili abbati JOANNI, SUUS omnino G. nomi-
 nis sui gratiæ consonare.

Legimus sanctum Moysem a viro apostata, a
 sacerdote scilicet idolorum consilium accepisse de
 potestatibus ordinandis; et inde, sicut ait Scri-
 ptura, loquebatur Deus Moysi facie ad faciem, sicut
 solet homo loqui ad amicum (Exod. xxxiii). Sed vir
 sapiens, vir discretus et providus, non sprevit ver-
 bum bonum, consilium bonum viri licet gentilis, sed
 fecit omnia quæ suggererat ei: vir, inquam, infidelis
 fidelis fidele consilium fideliter accepit, sicque
 factum est ut infecundus fecundaret infertilem, et
 injustus plus justificaret justum. Hæc idcirco præ-
 fatos sum, ne sanctitas vestra ea quæ dicenda sunt
 propter personæ proferentis indignitatem, seu minus
 laudabilem conversationem respicienda censuerit.
 Non quis dicat, sed quid dicatur attendite. Super
 speculam Domini statis. Posuerunt enim vos custo-
 dem in vineis, ut contemplerini diligenter et
 multo intuitu ne quid noceat, quid prodesse valeat,
 et ut capiat vulpes parvulas quæ demoliantur
 eas. Scienti loquor. Officii vestri est sarmenta in-
 utilia præcidere, ut ea quæ præ alent, uberius fru-
 ctus ferant. Denique tempus putationis adventu,
 observare debetis ne singularis feras depascatur
 vineam Domini Sabaoth, cui præcatis, ne viude-
 mient eam qui prætergrediuntur viam. Sub te cul-
 tore sterilis ficus refloriat, et in gratiam cum suo
 redeat Domino, cujus minas et securim formidat.
 Vestrum est circa illam fodere, stercus ponere, et
 ne resivescat sollicitè providere. Non gero perso-
 nam docentis, sed monentis. *Stultum est enim, ut
 Hieronymus ad Eustochium ait, docere quod noverit
 ille quem doceas.* Novit prudentia vestra, quod illi.

propter filiorum iniquitatem damnatur. Noverat enim indigne agere filios suos, et non corripuit illos. Quod ne forte vobis (quod absit!) contingat, mentem vestram salubriter zelus domus Domini comedat, quæ cum Moyse comminetur, et dicat: *Inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus devorabit carnes (Deut. xxxii)*. De hoc gladio Propheta: *Maledictus, inquit, qui prohibet gladium suum a sanguine*, id est verbum a peccati correctione. Sed, dicit aliquis: Si subditum delinquentem prælatus arguat, plerumque timet ne de correctione peior fiat, et ne illius odium incurrat. Hunc timorem Deus consolatur, ipse enim ait: *Animam tuam liberasti, et bonum tuum ad te revertetur (Ezech. iii)*. Inde quidam sapiens: *Offendere, inquit, hominem, propter Deum, lucrari est gratiam Dei*. Apostolus ad Titum: *Hæc loquere, inquit, et exhortare, et argue cum omni imperio (Tit. ii)*. Taliter a prælatis agendum est erga delinquentes subditos, ne dicatur de eis: *Canes muti, non valentes latrare (Isa. lvi)*. Quam multi faciunt fetere odorem stium, quibus a magistris exteriora negotia injuncta sunt, et eis male agendi occasionem subtrahere nolunt, fluntque participes malorum, quia ponunt eos cæteris in lapidem offensionis et petram scandali. *Providemus, ait Apostolus, bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus (Rom. xii)*; qui autem negligit famam suam, crudelis est. Sed o quam rarus hodie Phinees, qui perfoliat impudicos; rarus Moyses, qui occidat sacrilegos; rarus Samuel, qui inobedientes leuget; rarus Job, qui pro filiorum negligentia sacrilicium offerat; rarus Aaron, qui coram Pharaone divinas comminationes edicat; rarus Noe, qui his quibus submersio imminet arcam bitumine litam provideat. Det Deus ut congregatio fratrum vobis commissorum divini spiret suavitatem odoris, et flant fructus ejus fructus honoris et honestatis. Quotidie fiat aquilo, non tantum floribus, sed et fructui suspectus et foliis. Igitur auster veniat, qui perfolat hortum vestrum, ut efficiatur odor ejus sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus. Amen. Non vos offendat arida paginae facies, et litterarum color exsanguis. Sensus, non verba perpendite; nam sicut ait ille:

*Fructu, non foliis pomorum quisque cibatur,
Et sensus verbis antefereendus erit.*

Sæpius in vili virtus latet obruta panno.

Sæpius in vili sunt bona multa domo.

Est pietas punire scelus, scelus est sceleratis

Parcere, nil pietas hæc pietatis habet.

EPISTOLA V.

AD EUNDEN.

Petit ut saltem per litteras eum visitet.

Venerabili abbati suo J. frater G. oculos semper habere ad Dominum.

Illustri ac probatæ religionis viro abbate (2) S. Andræ referente cognovimus quia cum ex capi-

(2) In Goferno, gallice *en Coufer*, ordinis Cisterciensis, in diœcesi Sagiensi, quod monasterium ubi est Savignoniensi.

tulo Cisterciensi rediretis, ad nos venire proposuistis; quæ plane relatio auditui meo dedit gaudium et lætitiâ; desiderio enim desideravi videre faciem vestram, et ore ad os loqui; sed iter vestrum, ut arbitror, impedivit nebulosi temporis tam molesta turbatio. Effusa est enim contentio super principes, et errare facit multos in invio, et non in via. Obsecro autem ut si quem forte de partibus vestris ad nostras venire cognoveritis, saltem per litteras vestram nobis exhibeatis præsentiam. Verba sunt Hieronymi, viri, ut nostis, probabilis, vitæ merito, et singularis sapientiæ titulo celeberrimi. Turpilius comicus tractans de vicissitudine litterarum: *Sola, inquit, res est quæ homines absentes præsentis faciat*. Nec falsam dedit quam in se noverat sententiam. Quid enim, ut ita dicam, tam præsens, quam per epistolas alloqui, et audire quem diligas: unde et illi rudes Italiæ homines, quos Cassus Ennius appellat, et qui sibi, ut in Rhetoricis Cicero ait, victum ferro requirebant, ante chartæ et membranarum usum in dedolatis ex ligno codicellis, aut in corticibus arborum, nutua epistolarum alloquia musitabant [f. missitabant]; unde et portitores earum tabellarios et scriptores a libris arborum librarios vocavere. Quanto ergo expolito jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod sibi præstabant apud quos erat cruda rusticitas, et qui ipsam quodammodo humanitatem nesciebant. Innocentius papa in Epistola decretali ad Aurelium Carthaginensem: *In familiaribus, inquit, scriptis, dilectio vestra consistit, etenim ait, jus firmiter charitatis officia melius seorsum mereantur*. Item Hieronymus in Epistola ad Tranquillinum: *Vere, ait, et simpliciter candidissimo pectori tuo loquor, ipsa schedula, et multi apices litterarum inspirant in nos tuæ mentis affectum*. Unde et ipsius beati Hieronymi verba ad quemdam specialem amicum directa assumo, et ea apud vos mea facio: *Quomodo, inquit, valeo pro me vobis litteras repræscnto, et si corpore absens, amore et spiritu venio*. Impendit esposcens ne nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, aut temporis aut locorum magnitudo divellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis. Illæ inter nos currant, illæ sibi obviant, illæ nobiscum loquantur; non multum perditura erit charitas, si tali secum sermone fabuletur. Noverat siquidem sæpeditus doctor, et frequenter expertus fuerat quod soleat quiddam movere jucunditatis pia inter amicos collocutio, dum intercurrens litteræ mirabile quoddam genus præsentie facit. Ea enim dum scribentis animum induit, non modo ab amico transmissa, imo totum fetens amicum transcurrit. Hæc ideo, Pater charissime, loquor, quia super incolumitate vestra et super statu domus vestræ, quam specialiter diligo, et licet corpore absens, anima et spiritu nocte dieque conversor, orudiri vellem vestrarum recursu litterarum, nisi vobis ita

exosa est Normannia, ut litteras quoque vestras nunc venire formidetis. Ego quidem litterario sæpe vos provocavi officio, et vix unam a vobis promerui schedulam. Expergiscimini, evigilate de somno, præstate vestras schedulas charitati. Magnum hic desiderii mihi erit solatium, si litteras vestras vel semel in anno accipiam. Aperiens Deus thesaurum suum optimum, abundare vos omnibus faciat bonis, fratres qui nos cognoscere et amare dignantur, juncto salutamus obsequio. Valet.

Felix qui donis tantæ virtutis abundat,

Ejus enim mentem vix ulla molestia turbat.

* Vive precor, sed vive Deo; nam vivere mundo

Mortis opus, viva est vivere vita Deo.

* Tam felix utinam quam pectore candidus essem,

Exstat adhuc nemo saucius ore meo.

EPISTOLA VI.

JOANNIS AD GAUFRIDUM.

Superiori epistolæ respondet.

JOANNES Dei permissu abbas S. Mariæ de Bangezo dilectissimo atque inter omnes quos maxime diligit præcipuo G. videlicet subpriori S. Barbaræ, quidquid est, et plus, si posset in Domino.

Quoties litterarum vestrarum pia exauditio nostri corporis percussit aures, toties dulcis vestri memoria cordis nostri internum pulsat amorem: in tantum ut, si fieri posset, non solum interna vestra charitas nobis per litteras loqueretur, sed etiam optamus ut ipsa vestra corporalis præsentia continua exhiberetur. Sed quia abundante discordia regum, et malitia hominum, nobis ad præsens liber accessus non conceditur, quod præsentia corporum non possumus, vinculis charitatis conceptum amorem mente integra servare studeamus. De obitu vero domni N. quem a nobis notum fieri vobis postulastis, per præsentis litteras mandamus ut iv Idus Septembris ejus anniversarium cum debito officio charitatis annuatim facere studeatis. Bene valeatis in Domino semper. Amen.

Si culpa est in eo quam sit purgare necesse,

Purget, et æternum purgato det Deus esse.

EPISTOLA VII.

GAUFRIDI AD JOANNEM ABBATEM.

Conqueritur de brevitate epistolæ; indicat bibliothecam Cadomi, si velit, emendam, et significat obitum sui cellerarii.

Venerabili abbati suo J. G. vestræ sanctitatis servus, salutem eam quæ vera est.

Dilectionis vestræ scripta suscepi, quæ cordi meo amoris melle condita sapuerunt. Legi avide, libenter relego, et placent sæpius repetita. De hoc solum conqueror, quod ei qui vos multum diligit, quemque nultum diligitis, tam pauca, tamque breviter direxistis. Raro ad nos loquimini, prolixiorem vellemus sermonem. Desideraremus a vobis audire quod mores nostros instrueret, quod tædium nostræ peregrinationis relevaret, quod nos ad amorem patriæ cælestis accenderet. Notum autem vobis facio quod bibliothecam optimam, de qua jampridem

scripsi vobis, adhuc, si volueritis, apud Cadomum invenire poteritis: quam fortassis inarrasemus, sed in litteris vestris nihil inde nobis mandastis. Major cellerarius noster, qui erexit muros nostros, et ædificavit domos nostras: vir magni nominis et multæ probitatis, hominem exiit. Eapropter supplicamus paternitati vestræ, ut pro eo una cum fratribus, maxime intra sacrarum solemnium preces fundatis ad Dominum. Singulariter namque, ut beatus Gregorius ait, ad absolutionem nostram ablata cum lacrymis et benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur. Commendate me orationibus sanctis conventus Bageziensis. Salutate eum prius ex me servo omnium, si dignum judicatis. Propitius sit mihi Deus, ut non amoveat orationem vestram et misericordiam suam a me, sed actus meos clementer corrigat, vitam emendet, mores componat, et me una vobiscum ad cælestis paradisi hæreditatem perducatur. Amen. Gaudete in Domino semper.

Hic sine nocte diem, vitam sine morte, quietem

Det sine fine, quies, vita, diesque Deus.

* Hostia pro justis, laus est pro justificandis,

Cautio pro reliquis, causam agit alterius.

EPISTOLA VIII.

AD RIC. PRESBYTERUM.

Varia dat ei monita.

Venerabili amico suo et comprehytero Ric. frater G. salutem quam sibi.

Relatum est nobis quod contubernium, ut credimus, habens Dei, ab episcopi contubernio recessistis. Graves vobis erant superbientium mores ministrorum, quo gravi reprehensionis cauterio inurere solebatis. Legeratis enim: *Qui arguunt, laudabuntur, et super ipsos veniet benedictio (Prov. xxiv)*. Et illud: *Offendere hominem propter Deum, lucrari est gratiam Dei*. Legimus beatum Hieronymum ex Romana urbe a quibusdam clericis et monachis, quorum vitia reprehenderat, fuisse depulsum. Hujusmodi causa, ut nostis, sacer Baptista capite plexus est, multique sancti multa gravia perpessi sunt. Verba quippe sapientium quasi stimuli et quasi clavi in altum defixi. Nesciunt enim vitia palpare, sed pungere. Quibusdam autem verba justorum pungitiva tantum sunt, non sanativa; aliis vero pungitiva sunt simul et sanativa; et sicut boni meliores, ita et mali ex correctione pejores fiunt. Verum hæc hactenus. Cæterum quod mandastis nobis, ut vobis scriberemus quid agere deberetis. Laudamus ut si vobis cordi est, ut iterum cum episcopo sitis. Per decanum Lexoviensem, sive per alias personas quas ad hoc nostis idoneas, illum conveniatis, et gratiora et devotiora illi vos exhibituros obsequia spondeatis. Quod si non de hoc, sed de salute animæ vestræ consilium queritis. Dominicus verbis vobis breviter respondebo: Præcepta nostis, habetis doctrinam sanctorum Petrum, habetis Moysem et prophetas, audite illos. Nostis etiam consilium dicentis: *Si via perfectus*

esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo (Matth. XIX). Sed si hæc adhuc percipere non potestis, vestris licite utimini. Potestis in sæculo esse, et non seculariter vivere; habete libertatem, sed videte utrum habere possitis felicitatis æternitatem. In hoc mari magno et spatioso Spiritus sancti aura vos provehat, et ad portum optati littoris prosequatur. Gaudete in Domino semper.

Sit levis ventus, placidum mare, lucidus aer,
Solers nauta, tenax anchora, firma ratis.

EPISTOLA IX.

AD G. EPISCOPI WIGORNIENSIS CAPELLANUM.

Hortatur ad mundi contemptum.

Venerabili amico suo G. domini Wigorniensis capellano, G. S. Barbaræ dictus subprior valere in Domino semper.

Gratias ago benignitati vestræ, quia, sicut scribitis, arctiori vinculo charitatis ad diligendum me plus solito mens vestra excitata est. Recaluit et meus animus erga vos, fons vestræ visceribus charitatis, et nunc quod placuit scribere obviis manibus suscepi, legi avide, libenter relego, et placet sæpius repetitum. Gratanter etiam vestrum amplectior promissum; posuistis enim in fine litterarum vestrarum, cum aliquis vestrorum ad nos iterum venerit, si nobis tempus vacuum fuerit, benignitati vestræ nobis in Domino dilectæ prolixius scribere, in fine schedulæ religiosi cujusdam verbis utens. Hortari vos in charitate præsumo, ne casuri gloria mundi, quasi stantem aspiciatis, et vere stantem amittatis; ne vestra plus vobis diligatis, et sic vos et vestra perdatis; ne blandiens præsens prosperitas sui vobis finem abscondat, et adversitas sine fine succedat; ne lætitia temporalis luctum vobis æternum, et operiat quem parit, et pariat quem operit; ne mors longe esse putetur, et (quod absit!) præoccupet improvidum, juxta illud: *Cum dixerint, pax et securitas, tunc repentinus superveniet interitus et non effugiet (I Thess. v).* Det autem Deus vobis, ut post tempora feliciter dilatata, percipiatis gaudia sempiterna.

EPISTOLA X.

AD GAUFRIDUM AMICUM SUUM.

Significat pacem factam inter Angliæ regem et ejus filium.

Dilecto suo G. frater G. exitus delectabiles matutini et vespere.

Editis jam litteris quas dilectioni vestræ destinare proposueram, quia nuntium vestrum festinantius transfretare credebam, ecce subito regionibus nostris lux nova oriri visa est, divinaque clementia pectoribus mæstis clarissimum lumen infudit. Nam concordia facta inter regem et filios ejus, pax peregrinata diu hilari vultu nostris se intulit sedibus. Ad natale solum vestri redeunt, illud nobile castrum nativitatæ vestræ reedificatur, et in eo passim nova tecta consurgunt. Gratias justo et misericordie Creatori, qui vulnerat et medetur; percu-

tit, et manus ejus sanat. Huic vos summo opere placere curetis, ut post grandia hujus magni et spatiosi maris pericula, mereamini tutissimum cælorum intrare portum.

EPISTOLA XI.

AD FRATREM GENIBUS DEBILEM, ET IN QUIBUSDAM A SE DISSENTIENTEM.

Solatur eum et exhortatur ad patientiam.

Si qua consolatio in Christi, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, imple gaudium nostrum, ut idem sapias, eandem charitatem habeas, unanimis id ipsum sentias. Et quidem sagittæ Domini in te sunt, et manus illius aggravata est super te; sed si pacatum reddideris habitaculum tuum, et oleum in vase tuo recondideris, et omne sacrificium tuum sale condideris, qui vulneravit, ipse medebitur, qui percussit, ipse curabit te, aut certe ipsa detrimenta membrorum tibi sicut augmenta virtutum. Libenter cum Paulo gloriaberis in infirmitatibus tuis, ut inhabitet in te virtus Christi. Dubitabis quid magis expediat, sanari, an infirmari. Infirmitas hæc non est ad mortem, nisi (quod absit!) curvare velis genua ante Baal. Reditum tuum speramus quam celerem. Revertere ad nos indubitanter; revertere similis factus capræ hinnuloque cervorum super montes aromatum. Genua debilia roborentur, salias in montibus, transilias colles. Sufficiat tibi quod tandiu in illa Babylone conversatus es, et purpuratæ meretricis fuisti colonus. Nolumus civem nostrum tandiu intra ipsius Babylonis fines concludi, sed cum Abraham de terra Chaldæorum, cum Lot de Sodomis, cum Israel egredi de Ægypto, ut ad reedificandos novæ Jerusalem muros, quos Nabuzardan atque universus Chaldæorum exercitus crebris ictibus feriens ad solum usque destruere se posse sperabat. Esdras se nobis exhibeat, et Nemaniam coadjutorem videlicet et consolatorem. Valeas in Domino et convalescas.

Est aliquando bono bene ne gravibus superetur.

Est male quo maculas lavet, adversisque pietur.

Est aliquando malo bene quo gravius feriat.

Est male quo redeat vel ut hic utroque jam patiat.

EPISTOLA XII.

AD BARTHOLOMÆUM.

Docet qua ratione ambulandam sit in via Domini.

Domino BARTHOLOMÆO, frater G. sanctæ Barbaræ dictus subprior, salutem et boni propositi perseverantiam.

Audivimus, et gavisi sumus de conversione et conversatione vestra, et oramus ut gaudium nostrum sit plenum de propectu et perseverantia vestra. Recalescat igitur igne Dei, et convalescat de infirmitate. Refloreat in novitate sancta. Spiritus sanctus adsit cordi vestro subtiliter operans, salubriter mutans, qui sua gratia de malis bonos, de bonis efficit meliores. Fateor, bene fecistis nobis, nec ingrati sumus. Quandiu conversati sumus in terra vestra, unde et ardentius habere concivem vobis

Desideramus in patria nostra. Cœpistis ingredi viam quæ ducit ad vitam illam, videte ne declinetis ad dextram, sive ad sinistram; arcta quidem et angusta, sed processu temporis dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine, curritur, sicque quodam modo lata videtur: arcta in ingressu, lata in processu. Per ipsam autem non ambulant, nisi expectati. Tria vero, sicut ante nos dictum est, sunt impedimenta itineris hujus: tumor scilicet superbia, pondus avaritiæ, mollities luxuriæ. Quibus e contra tres, humilitatis, patientiæ et paupertatis gradus opponuntur. Nos itaque paupertas expeditos, humilitas modicos, patientia reddat robustos; sicque cantabimus in viis Domini: *Quam magna est gloria Domini!* (Psal. cxxxvii.) Non appareat in vobis ultra vacua crux Christi, quemadmodum in multis filiis diffidentia, qui tardantes converti de die in diem, improvisa morte subtracti, in puncto descendunt ad inferos. Vilescat gloria præsens. Sapientia mundi, quæ in vobis, quantum ad sæculum plurimum viguit stultitia judicetur. Charorum et parentum renuntietur affectibus, non acquiescat carni et sanguini; favores et honores, et dignitates reputentur ut stercora, ut Christus lucriflat. Hæc est via, ambulate in ea. Quæ super terram sunt sapuistis, a modo quæ sursum sunt sapite. Olim nobis dicere solebatis: Deus det vobis meliorem sensum. Et ego vobis dico: Augeat Deus in vobis optimum sensum, videlicet ut sentiat de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quæratis illum. Istis paucissimis, quæ de Patrum fontibus hausi, in charitate exhortari præsumpsi dilectionem vestram, quia pure et simpliciter vos diligo. Sed ecce inter dictandum, ad memoriam forte rediit quod intersero. Magister W. cognomento *Tuobe* (bene, ut arbitror, de illo audistis loqui, quia splendor operis, et odor opinionis in ejus gloria convenientes, illum notissimum reddiderunt), non longe a nostra domo mansit; ad quem cum aliquis venisset, dicens velle sæculo renuntiare, et jugum religionis subire: Bene, aiebat, docebo te brevibus verbis omnem ordinem tuum: Non audias, non videas, asini morem habeas, hez huc, hez illuc, comede præbendam tuam; ita cantare poteris: *Ut jumentum factus sum apud te* (Psal. lxxii). Intelligitis quæ dicuntur; dedit enim vobis Deus intellectum. Non refrigerat amor vester erga locum Baugezeii, sed diligite illum, sicut semper facere solebatis. Amodo affectum a vobis quærimus, non censum. Cum illuc perrexeritis, quæro ut fratres quos ibi reliqui, et exhortori et consolari curetis. Vellem, si fieri posset, ut veniretis ad nos, et aliquantulum temporis faceretis apud nos: multa audiretis, multa videretis, quibus proficeretis. Valet, domnumque abbatem, et cæteros fratres nostros, si dignum ducitis, vice nostra salutate. Fervor cœlestis desiderii, in ve-

stra mente quotidie ardentius exerceat, operaque vestra sale devotionis et dulcedine spiritualis gratiæ condiantur. Amen. Iterum valet.

Gaudebas dapibus, gaudebas divite mensa;

Nunc tenuem victum sobria cœna dabit.

Terram contemnas, qui cœlum quæris habere,

Si mansura voles, hic fugitiva fuge.

Non dabitur ægni cœlestis gloria regni,

Non dabitur lento, sed forti, sed violento.

EPISTOLA XIII.

AD PETRUM AMICUM SUUM.

Hortatur ad assiduum Scripturæ sacræ lectionem.

PETRO (5) SUO G.

Opportunitate reperta meritis vestris reddens salutis obsequium, hortor ut divinæ Scripturæ non minorem quam soletis curam impendatis. Ut enim beati Augustini verbis utar, sincera et solida res est, nec fucatis eloquiis ambit ad animum, nec ullo linguæ tectorio aliquid inane et pendulum crepat. Multum movet non verborum, sed rerum avilum, et multum factura securum. In ea et prava corriguntur, et parva nutriuntur, et magna exercentur ingenia. Si autem gratum fuerit, ut iterum vobis scribam, scribite ut rescribam. Sed fortasse dicitis: Nolo intuitum tuum defendat arida paginæ facies et litterarum color exsanguis. Nolo, inquam, inter victrices hederam tibi serpere lauros. Ad quod respondemus: Non petimus nos aut lascivire cum Sidonio, aut venare cum Hortensio, aut involvere cum Martiano. Sunt qui eloquentiam eloquenter dissimulant, tantumque orationi venustatis accumulunt, quanto se id agere negant. Nihil horum nobiscum ludere libeat, dum hoc devotioni vestræ sufficiat, ut simplici tantum littera festivitate discurrat. Valet et vestris me precibus Domino commendate. Hæc sunt enim salutare victimæ, vota placabilia, holocausta medullata, pingua sacrificia, aromata redolentia, quæ offeratis super altare aureum quod est ante oculos Domini.

Vitis ut arboribus decor est, ut vitibus utæ,

Ut gregibus taurus, segetes ut pinguibus arvis,

Tu decus omne tuis.

EPISTOLA XIV

AD WIGORNIENSIS EPISCOPI CAPELLANUM.

De familiari scriptione epistolarum et mundi contemptu.

Dilecto dilectori suo (4) G. domini Wigorniensis capellano frater G. cognomento de Britolio salutem eam quæ vera est.

Sicut Innocentius papa scribit, in familiaribus scriptis dilectio vera consistit. Bene igitur facitis dum familiaria nobis scripta dirigitis, dum apostolicæ confabulationis munus impenditis, dum absentiam corporum spiritum labiorum vestrorum consolari curatis. Est autem epistolare officium, ut beatus ait Hieronymus, de familiari, aut de quoti-

(3) Forte is est Petrus de Buxeria ad quem postea epistola decima quinta quem etiam suum appel-

lat, aut Petrus Mangot ad quem infra, epistola 13.

(4) Ad quem supra epistola 10.

drana conversatione aliquid scribere, et quodammodo absentes inter se præsentem fieri, dum mutuo quid aut velint, æt gestum sit nuntiant, licet interdum confabulationis tale convivium doctrinæ quoque sale conditur. Hoc litteras vestras sale condistis, dum temporalia omnia quam contemnenda sint descripsistis. More namque fluentis aquæ currunt mortalia quæque, nec aliquid stabile potest esse sub sole. Eapropter felices qui despicunt felicia mundi, et quibus est voti suæ placere. Verba sunt beati Gregorii. Ecce mundus qui diligitur fugit; cur ergo amatur quod relinquitur, cur negligitur quæ pervenitur. Fugientem sequimur, labenti inhaeremus, dumque labentem retinere non possumus, cum ipso labimur cui inhaeremus. Et ego vobis dico, unum e duobus fiet aut ipsum relinquamus, et cum eo non cademus; aut illum tenebimus et cum illo cademus. Valet et ut semper valeatis semperque maneatis, de valle vitiorum ad montes virtutum conscendite.

Vitæ præsentis sic comparo gaudia ventis :
Cum neutrum duret, nemo comprehendere duret.

EPISTOLA XV.

AD PETRUM DE BUERIA.

Domino PETRO cognomine de Buxeria, seu G, salutem et dilectionis plenitudinem.

Desiderio desideravi videre faciem vestram et ore ad os loqui, sed huic desiderio nostro invident distincta tot spatiis in quibus habitamus loca. Licet vero absentem, licet tam procul manentem, tamen quasi dulciter deosculor, et sinceræ dilectionis brachiis astringo. Jungitur * spiritus meus spiritui vestro; refecistis enim viscera mea in Christo refundendo in me de bono thesauro cordis vestri, verba salubria, verba viva et efficacia, quæ sensui meo amoris melle condita saperunt. Sicut enim fragile vasculum alieno nuper imbutum aceto, eundem saporam infundit de se gustanti; sic nimirum vas Spiritus sancti, vas ad omne opus bonum paratum, vas verbum vitæ continens ad gloriam, de se gustantibus dulcissimum atque gratissimum saporam refundit. Sed quid amplius dicam? Festinat nuntius pro cuius causa paternitati vestræ obnixæ supplico. Festinat, inquam, unde et ei quem multum diligo parum loquer. Verbis igitur finem impono, dilectioni finem minime positurus. Rogo autem ut pro mei cordis infirmitate cuius ore, quatenus omnipotens Deus mentem meam a malis omnibus pro vestra intercessione defendat, et me citius de præsentis vitæ procellis ad æternæ quietis littora perducatur. Amen. Det et vobis ipse quod et hodie cedat ad gloriam, et cras respondeat ad coronam. Valet, dimidium animæ meæ.

* Quos ligat æquus amor, quos mentis identitat
[ardor,

Non pro diversa sunt regione duo.

(5) Oratorium, monasterium ordinis Cisterciensis exstitit abbatia Baugezeiensis.

PATAOL. CCV.

EPISTOLA XVI.

JOANNIS ABBATIS BUGEZEI AD GAUFRIUM.

Causatur quod diu non scripserit Gausfridus, petique exhortatorias ab eo epistolas.

Dilecto in Christo G. venerabili sanctæ Barbaræ sulphriori, frater J. suæ familiæ quæ in Christo servit in Baugezeio inutilis servus, in omne bonum.

Miramur utrum erga vos oblivione deperivimus, an erga vos iterum vester obduruisset affectus, ut ex multo jam tempore nullam nobis epistolam direxeritis, nullam vestri memoriam ad nos transmisseritis. Sæcularis quidem est sententia *, semper omnia complacent nova. Verum erga quem ad supernam sapientiam scimus evolasse, carnale etiam proverbium credimus exanuisse. Sed forte causamini quod, salva pace vestra, pro divortio accipimus, ut quia vobis scribere distulimus, vos a scribendo nobis retardaretis, ut videlicet quia cisterna nostra arescit, vos ** torrentem vestrum ab irrigatione hortulorum nostrorum retineatis, cum dictum sit a Sapiente : *Deriventur fontes tui foras et in plateis aquas divide* (Prov. v). Tunc enim eas habebitis solus, si ex eis vobiscum non communicaverit amicus. Unde et egregie de illis duobus amicis prolata est sententia, unam animam fuisse in duo corpora. Non enim dividere possunt diversæ formæ corporum, quos par unit consensus animorum. Ego vero quis sum qui vobis scribam, qui vos, ut scribitis, consolentur et instruant? *Quantalibet enim doctrina*, ut ait Gregorius, *mens fulget, quantalibet eloquentia lingua polleat, summa tamen imperitia est velle docere meliorem*. Vos enim, ut verbis beati Pauli utar, scitis humiliari et exaltari, scitis et abundare et penuriam pati ubique et in omnibus, gratia docente, instructus estis. Verum erga me non sic agitur. Sed si mei curam non geritis, timendum mihi est a pusillanimitate spiritus et tempestate, et nisi orationum vestrarum manus imposueritis succumbendum mihi est sub onere sub quo positus in hujus malitia temporis et regionis. Valet, et vestri memoris in Domino memor estote. Salutatur vos dominus abbas de Oratorio (5) et cæteri fratres. Salutatur dominus Petrus Mangot, quem volumus ut per litteras confortetis in Domino, et inter cætera de bibliotheca emenda submoneatis.

* Quamvis lætari soleant novitate moderari,
Nil tamen est novitas utilitate carentis.

** Ardenti studio sacra perlege dogmata, si vis
Dulcis aquæ saliente sitim reatinguere rivo.

EPISTOLA XVII.

GAUFRIUM AD JOANNEM.

Superiori epistolæ respondet.

Venerabili abbati suo J., frater G., salutem et dilectionis plenitudinem.

Mature, sicut ante nos dictum est, labitur ab animo, qui diurno non subjacet oculo. At juxta

in diocesi Andegavensi, Gallicæ Loroux. cuius filia

illud tritam vulgè proverbium, qui bene diligit tarde obliviscitur. Ego autem qua ratione oblivisci possum quos semper interioris hominis intueri delector aspectu. Quomodo itaque erga me deperire potestis, quos unico sinceræ dilectionis amplector affectu? Quæ est enim fiducia nostra, aut quæ spes gloriæ? Nonne vos ante Deum? Meus ergo circa Baugzeili locum Christo propitio nunquam obdurescet affectus, pro cuius promotione, videlicet ut in cœnobium proveheretur sæpius adii regem Anglorum; quodque, ut minus sapiens dico, crebris ac devotis precibus a rege petii Anglorum. Et licet a quibusdam minus recte sapientibus, et in hoc negotio sua magis quam quæ Jesu Christi quærentibus, hoc factum displicuerit, et quædam inde gravia auribus meis intulerint, in hoc tamen gaudeo, sed et gaudebo. Confido enim quia id mihi proveniet ad salutem per vestram orationem et multorum ibidem commorantium gratam Deo conversationem. Cæterum causam quare vobis rarius scripserim rescriptorum vestrorum et commœtantium raritas fecit. Vos plane cum hauriatis aquas de fontibus Salvatoris, cum de ventre vestro fluant aque vitæ, cum sit in vobis fons aquæ salientis in vitam æternam; tamen conquerimini, quod, cisterna vestra arescente, non habeatis quod nobis propinare possitis; sed non dubito quin adsit posse, si non desit velle. Utinam sic possemus sicut vos posse sentimus. Porro verecundiam nobis ingeritis dum dicitis: Quis ego sum qui vobis scribam, qui vos consoler et instruam? Et illud insuper Gregorianum inducitis, summam imperitiam esse docere velle meliorem. Sed quod non est ita ut dicitur, videlicet ut vobis sim melior, sit ita quod dicitur, ne is qui non solet mentiatur. Quanquam etsi vobis in aliquo melior essem, non ideo consolationis et admonitionis vestræ expers esse deberem. Hoc enim infert beatus Gregorius, non quod aliquando monere debeant [*leg. non debeant*] meliores, sed ut protervorum tumidam reprimat voluntatem; sed audaciam, sed temeritatem, sed elati cordis præsumptionem. Nam quod deterior quandoque monere debeat meliorem, ipse in *Moralibus* scribit: *Cum quædam facta meliorum, ait, deterioribus displicent, nequaquam quod mentem movet reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum, quatenus intentio pie proferentis, eo vere servet formam rectitudinis, quo per viam gradiatur humilitatis.* Dat Jethro consilium Moysi de potestatibus ordinandis, nec est præsumptio elati, sed obsequium non ingrati. Dominus Petrus: *Subjugale*, inquit, *mutum hominis voce loquens prohibuit prophetæ insipientiam.* Philosophus: *Non qui dicat, inquit, sed quid dicatur attende.* In proverbio dicitur:

Quod tu non nosti, novit fortassis asellus

Non igitur occasionem quærat is ne nobis rescribatur, sed de copioso thesauro vestro interdum nobis ali-

quid refundatis". Quod si feceritis, et ego licet cisterna mea arescente, parum quid quod vobis propinam contonizare saltem et compilare conabor. Rex post aurea pocula de vase ligneo vel vel testeo bibit. Verum hæc hactenus. Deprecor autem suppliciter dignationem vestram, quatenus fratres nostros filios vestros quos ego diligo in veritate vice nostra salutetis. Novo cœnobio nostro novi martyris (6) nostri pignora misimus, hisque aliquid majus sicut videre poteritis addidimus. Vivat in æternum et floreat ante Dominum sanctitas vestra.

* Felices undæ quibus interiora lavantur,
Et mentis facies clarior efficitur.

** In terris duo sunt quæ nil absconlita prosunt:
Fossus humo census, clausus sub pectore sensus.

EPISTOLA XVIII.

AD PETRUM MANGOT.

Gratulatur ei de concessa sibi facultate construendi cœnobii atque de necessitate comparandæ in eo bibliothecæ.

Charo suo et amico Petro (7) Mangot, frater G. salutem, et incepti operis perseverantiam.

Implevit Deus desiderium vestrum, habetis quod tam ardentem quæsistis, a nobis plane, a rege per nos, a capitulo Cisterciensi per litteras regis, cæterosque coadjutores, quod voluistis impetrastis. Difficillima quidem primo videbantur hæc, et propter obvios casus penè desperatione decidimus; sed ipse Deus clementi nos oculo respiciens, in manu forti ante faciem nostram omnia complanavit. Opus igitur devota prius mente conceptum, devote inceptum, devotius peragite, et quæ huic sunt necessaria sollicite providete. De vivis et electis lapidibus templum Domino fabricate, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Gratias ago ipsi gratiæ Dei, qui operatur in vobis, qui eidem gratiæ cooperamini; gratia quippe Dei, quæ bonam voluntatem operata est in vobis sine vobis, modo operatur per vos. Gaudete igitur, quia vobis quasi instrumentum utitur ad opus bonum, qui vobis non usus est ad eandem in vobis bene operandi affectum. Proinde modis omnibus vobis agendum est, ne incuria vestra tanti opificis creatura in vobis decrescat, ne supernæ gratiæ incrementum felicitis propositi damnosa pœnitudo præpediat, ne diffidentia per angelos malos immissa quæsitus tot laboribus finem consummationis eludat. Turris si propugnaculis careat, tam facile invaditur, quam difficile defenditur, propter imperfectionem suam, nec defensionem idoneam, nec invasionem invia judicatur. Quod si etiam armamentarium, unde ad expugnationem hostium suo tempore arma proferuntur, non habeat, viribus pariter et armis deficit in se ipsa. Opus igitur vestrum tantopere tantaque fidei vivacitate inceptum, quasi quædam munitio est contra diabolum. Ibi vestra devotione congregata vestro sumptu subsistit Christi militia, die noctique contra spirituales nequitias armis justitiæ assumpta.

(6) An Thomæ Cantuariensis archiepiscopus?

(7) Is erat monachus Baugzeiensis cuius mentio supra in epist. 16.

Vos vero et in sitis procurator et minister hujus militiæ, oportet vos ministrare arma pugnantis, gratum Deo et angelis ejus spectaculum in virtutis defensione præstantibus; ipsi quippe agunt causam vestram, quorum instruitis militiam. Claustrum sine armario (8), quasi castrum sine armamentario. Ipsum armarium nostrum est armamentarium. Inde ad impugnandos hostes proferimus divinx legis sententias, quasi sagittas acutas. Inde assumimus lorica[m] justitiæ, salutis galeam, scutum fidei, gladium spiritus, quod est verbum Dei. Agite ergo, ne in vestræ munitionis armamentario desit ipsius munitionis summa munitio. Munitio ista est sacræ bibliothecæ (9) eruditio, in qua est vitæ et morum laudabilis institutio. Ibi invenit omnis sexus, omnis ætas, quod suæ utilitati proficiat. Ibi spiritualis infantia invenit unde nutriatur, juvenus unde roboretur, senectus unde sustentetur. Beata manus quæ omnibus ministrat unde omnibus salus proveniat. Si ergo præfatæ militiæ arma ministraveritis, nihil restat, nisi ut ei dicatis: Apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi. Vale; et ut ipsa, sine qua nullum decet esse cœnobium, bibliotheca ** comparetur operam date.

* Petrus vocaris, firmus esto,
In Christo petra fides fundamine jacto,
Spe paries surgit, culmina complet amor.
Vivit agendo fides, ubi non est actus amoris,
Gignit abortivam spe[m] moribunda fides.

** Quamvis multorum multi placeant tibi libri,
Hanc habeas, sapias, sufficit ipsa tibi.

EPISTOLA XIX.

AD MAGISTRUM R.

Gratulatur ei de suo in Ordinem ingressu, docetque qualis in eo esse debeat.

Venerabili magistro domno R., G. (10), providere Dominum in conspectu suo semper.

Veniens ad nos quidam frater de castellis, auctori meo dedit gaudium et lætitiã; interrogatus enim a nobis utrum vos cognosceret, respondit se vos optime nosse, et apud vos aliquantis diebus commoratum fuisse. Intimavit etiam nobis ordinem vos cum vestris nuper accepisse. Et quidem ante ordinem susceptum, juxta modulum vestrum ordinate vixistis, sed amodo multo ardentius, gratia Dei largiente. Regulis Patrum, et præcipue beati Augustini operam dabit. Est autem ordo, ut ipse doctor defuit, parium et disparium rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Est plane ordo, ut

Singula quæque locum teneant sortita decenter.

Maxime autem ad clericorum regularium ordinem spectat, ut studeant nihil proprium habere, inviolati cordis et corporis integritatem sollicitè servare, majorum præceptis humiliter obedire. Ad ipsum,

(8) Armarium in monasteriis locus erat in quo asservabantur libri, quorum etiam custos armarius solebat appellari.

(9) Bibliothecæ nomine hoc loco et infra in fine epistolæ videtur intelligere Bibliorum sacrorum codicem, ut indicant duo versiculi ultimi epistolæ subiecti.

A inquam, ordinem spectat, ut sit in oculis simplicitas, in auribus obedientia, in gustu et odoratu temperantia, in manibus munditia, in corde humilitas, in incessu gravitas. Ad ipsum autem ordinis* magistrum pertinet, ut cujusdam sapientis verbis utar:

*Cum quem corripiet verbis, vel verberare virgæ
Non tamen excedat lingua manusve modum.*

Oportet etiam ut,

*Si quis eum lædit, læden'em lædere volens,
Compatiendò magis, quam patiendò ferat.
Sobrietas in eo vigeat, morumque venustas,
Cum lacrymis pietas, cum pietate rigor,
Consilii gravitas, custodia cordis et oris,
Gratia doctrinæ, zelus, amorque gregis.
Sollicitudo domus, rerum provisio certa,
Major honestatis cura minorque rei.*

B Sic quippe debet ordinare domum suam, ut charitas semper appareat ante januam, circa altare munditia, in capitulo disciplina. Convenistis, ut unanimes habitetis in domo, ut idem sit victus, non impar cultus, idem locus epuli, idem somni, idem disciplinæ, idem orationis; conventus enim dicitur quasi a via; convenistis enim tanquam socii in via, ut ex jucunditate societatis minor sit labor itineris. State ergo in viis vestris, teneta sancti ordinis propositum, ut tandem mereamini ad sanctorum pervenire consortium. Donet Deus ut congregatio vestra sit malignis spiritibus terribilis, ut castrorum acies ordinata. Orate pro nobis; hæc quæ vobis scripsimus, non præsumptioni deputentur, sed charitati. Valete.

C * Non odio, non sit pretio, non sit prece cæcus,
Justitiæ rigor et fidei vigor omnibus æquus.

EPISTOLA XX.

AD W. QUONDAM PRIOREM SANCTI STEPHANI CADOMENSIS.

De contemplatione.

Dilecto suo W. quondam priori S. Stephani de Cadomo (11), oculos semper habere ad Dominum.

Ut nos beatus hortatur Gregorius, non terrena dona, non falsas divitias, non fugitivos honores a Domino, sed lucem quæramus; nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ a nobis communiter cum pecoribus cernitur, si lucem quæramus, quam videre cum solis angelis possimus, quam non initium inchoat, non finis angustat. Illius internæ et æternæ lucis, tam amabilis et tam admirabilis est pulchritudo, ut si quis eam serena cordis acie contempletur, eidem mox cohærendo conformetur. Si vobis deest oculus carnis, non tamen deest oculus rationis, sed nec oculus contemplationis. Oculo carnis vidistis mundum, et ea quæ in mundo sunt; oculo rationis videtis animum, et ea quæ in animo sunt; oculo contemplationis videtis Deum,

(10) Forte Richardus presbyter ad quem supra epistola 8, et infra epist. 31.

(11) Sancti Stephani Cadomensis insigne monasterium ordinis Sancti Benedicti, a Willelmo conquiretore Anglorum rege fundatum, cui primò abbas præfuit sanctus Lanfrancus, postea Cantuariensis archiepiscopus.

et ea quæ in Deo sunt. Est autem contemplatio perspicienda et liber animi contuitus, ad res perspicandas usquequaque diffusus; vel contemplatio est verus certusque intuitus animi de quacunque re; vel apprehensio veri non dubia; vel certa ita: Contemplatio est erga invisibilia salubriter afficiens animum mentis illuminatio. Duo autem sunt, ut nostis, bonæ contemplationis excessus; in intellectu unus, alter in affectu; unus in lumine, alter in fervore; unus in agnitione, alter in devotione. His vigeat Didymus ille videns, de quo Hieronymus sacris ab eo litteris eruditus: *Didymus, inquit, meus habens oculos sponsæ de Cantico canticorum, et illos oculos quos Jesus in albescentes segetes præcepit levare, sublimius quiddam intuetur. Hunc beatus Antonius, cum Alexandriam venisset, magnificis consolatus est verbis. Nihil, inquit, te offendat, o Didyme, quod carnalibus oculis videris orbatus; desunt enim tibi oculi quos habent mures, et ranæ, et lacertæ; sed latere quod habes oculos, quos angeli habent, cum quibus videtur Deus, et per quos magnum tibi scientiæ lumen accenditur. Metuendæ sunt, inquit Augustinus, tenebræ, non oculorum, sed morum; et si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, quibus discernitur non album et nigrum, sed justum et injustum. Et quidem super vos diem claritatis splendor effulsit; ad illas namque quas sol justitiæ proximus respicit terras, maturis virtutum fructibus redundantes, velut turtur castissimus advolastis. Non ergo ultra timeamus de vobis ne transeat de luce ad tenebras, de lecto quietis ad volutabrum luti, de paradiso voluptatis ad agrum Damascenum, ubi periit Abel justus. Paucis ad vos loquens, ut informis cornicula alienis me coloribus adornavi; non tamen timeo, ne cum forte suas repetitum venerit olim grex avium plumas, moveam cornicula risum furtivis nudata coloribus. Gratia et pax vobis multiplicetur. Amea.*

* Implem officium, reprimensque prioris honorem,
Sic vita sicut tempore primus eras.

* Mens, facies, oculus, pura, serena, pudicus,
Dextera, lingua, pedes, larga, modesta graves.

EPISTOLA XXI.

JOANNIS ABBATIS BAUGEZEIENSIS AD GAUFRIDUM.

Rogat Gaufridum ut sibi retineat bibliothecam.

Dilecto in Christo G. venerabili sanctæ Barbaræ subpriori, J. minister fratrum de Baugezio, semper in Christo vivo.

Visis optatis litteris dilectionis vestræ, quasi de gravi somno evigilans in illa patriarchæ Jacob verba prorupi: *Sufficit mihi, veniam, et videbo eum antequam moriar* (Gen. xlv). Credite enim mihi, in gravem cordis et spiritus anxietatem incidere, metuens ne quia post longum tempus; nec etiam post missas litteras aliquid de vobis audierim, mors quæ nemini parci, dilectam a carne separasset animam; festinassetque vos videre, nisi instantia temporis ad capitulum Cisterciense iter

A cogere accelerare. Illuc quoque eundo, per vos transitum haberem; sed timui, ne dum progredi ulterius festino, vos videre, vos colloqui (quod ardentius desidero) sufficienter non potuissem. Nunc igitur rogamus vos, quatenus bibliothecam illam, si tam bona est, imo quia tam bona est, ut scribitis, retineatis, ne alteri vendatur, quia in reditu capituli per vos veniemus, et eam cum consilio vestro, si Deo placet, comparabimus.

* Quis sit verus amor, quid verbis picta simulas,
Verba notant, vultus indicat, acta probant.

EPISTOLA XXII.

GAUFRIDI AD JOANNEM.

Petit ut ejus precibus felicem sibi a Deo obtineat mortem.

B Venerabili abbati suo J., suus omnino G., salutem, non tam in via, quam in patria.

Sicut me adhuc in carne vivere destinatis ad vos litteris nostris cognoscitis. Sic nimirum, Deo volente, velocem tabernaculi mei depositionem destinandis ad vos litteris cognoscetis. In fratrum namque charitate confido, quod post celebratas exsequias profecturus ad vos nuntius, non multas protrahet moras. Quantumcunque ergo vobis scribere differamus, hanc enim, ut nostris, dilationem commeantium raritas facit, de excessu nostro omnis tollatur suspicio. Illud præcipue, ac tota mentis devotione sanctitatis vestræ pedibus provolutus exposco, ut cum præscripto ad vos venerit nuntius, id agere satagatis pro me, quod studio pietatis dictante fraternæ flagitabunt litteræ. Orate Salvatorem, qui non vult mortem peccatoris, ut interrim mihi virtutem largiri dignetur, quæ sic eum valeam sequi, ut possim assequi; sic videlicet sequar ad meritum, ut assequar ad præmium. Viam plane qua illum sequi debeamus ostendit, vivendo innocentia, moriendo patientia, præbens exemplum. Hanc si teneo, ipse mihi vivere Christus est, et mori lucrum. Quantum lucrum, quamque pretiosum, pretiosa in conspectu Domini morte defungi, in diebus paucis tempora multa complere, plenumque dierum decedere! Plenus autem dierum, ut quidam sanctus ait, moritur, qui in tempore transeunte, id quod non tangit operatur. Felix decessus, qui est ingressus vitæ, præmiumque laboris! Laboro itaque, laboro venturus ad finem; scio enim quia si hic laborare noluerò, veniam ad finem vitæ, et non veniam ad finem laboris. Novi quod in terra locus est meritum, in cælo præmiorum, nec de iuis ad summa conscenditur, nisi causa salutis in medio comparetur. Novi quod divino judicio semper suus novissime rerum meritis respondet eventus. Quanta autem, ut beatus Cyprianus ait, est dignitas, quantaque sanctitas, exire hinc lætum, exire inter angustias et pressuras gloriosum! claudere in momento oculos quibus homines videbantur et mundus, et statim eosdem aperire, ut Deus videatur et Christus! Tanta facilitate migrandi, quanta velocitate repente terris subtra-

heis, ut in regnis cœlestibus reponaris. *Hæc oportet, inquit, mente et cogitationibus complecti, hæc nocte et die meditari.* Sed hæc nos dixisse sufficiat. Vos vero gratam nobis consolationem impenditis, cum ad vos litteras vestras dirigitis, nec a nobis sit quod a quibusdam fieri solet, ut schedula cum perfecta fuerit, projiciatur, imo et a nobis avide custoditur, et studiose transcribitur. Gratulor id siquidem titulis accedere vestris, ut et apud nos maneat memoria nominis vestri, ut in ore nostro, quasi mel indulgetur ipsa vestri memoria, et ut musica in convivio vini, Dominus sic cum spiritu vestro. Amen. Detque vobis quod et hodie cedat ad gloriam, et cras respondeat ad coronam.

* Vivitur obsequio mortis, mors janua vitæ est, Sed quibus ad vitam vita paratur iter.

** Parvo perpetuam mereare labore quietem, Et fletu pensa gaudia longa brevi.

EPISTOLA XXIII:

IOANNIS AD GAUFRIDUM.

Superiori epistolæ respondet.

Dilecto in Christo G, J. suus (12) vicarius, debitam salutem.

Vere, ut scriptum est, *fortis ut mors d. lectio, dura velut infernus æmulatio* (Cant. viii). Ex quo enim mutue dilectionis colligatione conglutinata est anima mea anime vestræ, tantam in me ignis inde succensus exercet violentiam, ut licet commotus, licet læsus, a mente mea non possim excludere vestræ memoriæ dulcedinem. Et qui ante promiseram, et pene sub juramento firmaveram, litteras vestras ulterius non suscipere, donec exhibitione vestræ corporalis reciperem præsentiae, statim ut litterarum vestrarum bajulum vidi, bustulam arripiens, non solum avide legi et relegi, verum etiam a scribendo manum retinere non potui. Verbis ergo vestris quæ in præsentî schedulâ reperio concineus, reverenter exhortor et exopto, quatenus viam * mandatorum Dei indefesso pede curratis, donec eum quem ab ineunte ætate sequi viriliter cœpistis, feliciter assequi valeatis. Per amaritudines siquidem et labores præsentis vitæ constat esse sequendum quem per easdem transiisse omnibus est manifestum. Sed ollam propheticam indulcat commixta farinula, et austeritatem præsentium laborum temperat supernæ dulcedinis memoria: Bonus es, Domine, ait propheta (Thren. iii), animæ quærenti te, desideranti te. Si bonus quærenti et desideranti, quanto magis inveniendi et perfruendi! Si tam dulcis est memoria, qualis erit præsentia! Si mel et lac est sub lingua, quid erit super linguam! Nunc ergo, charissime, fruamur nobis invicem in Domino, donec veniat tempus, in quo fruemur in nobis ipso. Tripliciter enim, ut ait quidam sanctus, in æterna beatitudine

(12) Joannes abbas Baugezei, Gaufridi se vicarium dicit, quia ille Cisterciensibus cessit Baugezeiense cœnobium, quod ex prima Henrici II, Anglorum regis fundatoris, intentione, debebat esse ordinis

A fruemur Deo; videntes eum in creaturis, habentes eum in nobis ipsis: et quod his jucundius et beatius est, ipsam in semetipsa cognoscemus Trinitatem, et ejus gloriam sine ullo ænigmate mundo cordis oculo contemplantes. Hæc enim erit vita æterna, ut cognoscamus Patrem et Filium, et in utroque Spiritum sanctum. Hæc est multitudo dulcedinis divinæ quam abscondit timentibus se; hæc est mensura bona et confertâ, et coagitata, et superfluens, quæ dabitur in sinus nostros. Hic est cumulus felicitatis nostræ, supereminens gloria, superfluens beatitudo, ad quam nos perducet, qui, licet in diverso habitu, in uno tamen spiritu nos vocavit.

Sed via virtutis dextrum petit ardua collem, Difficilemque aditum primo spectantibus offert.

EPISTOLA XXIV.

GAUFRIDI AD JOANNEM ABBATEM.

Dolet, quod vocatus ad concilium Parisiense, non fuerit præsens, cum Joannes abbas Baugezei accessit ad Sanctam Barbaram.

Venerabili abbati suo J, G. peccator.

* Doleo, et valde dolui, quod in Normannia non fui, cum in Normanniam venistis. Diu vos expectaveram, diu præsentiam vestram sitieram; sperabam etiam negotio propter quod venistis, ultimam me posse imponere manum, sed ne voti compos efficerer, peccata mea præpedierunt. Deceptus sum in hoc quod cum Normanniæ abbatibus de capitulo redeuntibus non venistis. Dum ad vestros divertistis, putabam vos ibi aliquam facere moram, antequam veniretis. Tali ergo æstimatione deceptum traxit me interim ad concilium (13) quod Parisius celebrabatur, cujusdam abbatis necessarii mei dura necessitas. Si futurorum præsciis essem, non utique me movissem, diu potius desideratum amici præstolarer adventum. Sed, heu mihi! lvi quo utinam pedem non tulissem; reversus autem ingenui dum audivi vos in Normannia fuisse, sed a Normannia recessisse. Tribulationem et dolorem inveni, cum vos in Normannia non inveni. Valet, sed de hoc mihi infortunio condoleta. Fratres nostros salutamus, rogantes ut sint memores nostri orando, ut abundantia nostræ iniquitatis frigescente, claritate congelata, sancti Spiritus calore resolvatur. * Nunc animi, rex, esto tui, moderare dolorem.

Nemo doloris opa dauna levare potest.

EPISTOLA XXV.

AD EUNDEM.

Ejusdem, ut videtur, argumenti.

Venerabili abbati suo J, G. simplex, exiguum munus se ipsum.

Veniale est apud bonas mentes quicquid conscientie sinceritas habet excusabile. Misi vobis canonicorum regularium S. Barbaræ in Augia. (13) Forte concilium Parisiense anno 1170 celebratum, in quo Petri Lombardi error de Christi humanitate damnatus est.

brevem apologiam, ipso latore a quo mihi præsentata est vestrarum facies litterarum, in quibus vos offensum, vos læsum conquerimini. Sed si offensus fuistis, et ego; si læsus fuistis, et ego; si mea me non fallit conscientia, plus ego. Credite mihi, dolui satis, fraudatus a desiderio et expectatione mea. Si deceptus offendi, ignoscite non malitia delinquenti. Danda est culpæ venia, quam non conitatur malitia. Mittimus quod mandastis ut mitteremus. Res itaque delegata delegantis vultum repræsentet, et ingerat animo quod negat oblivio. Ad hoc autem precamur quatenus nostri memores sitis, ut pro nobis Dominum exoretis, ut pro miseriis nostris in conspectu ejus interiores lacrymas effundatis; oratio namque flectit judicem, lacryma cogit misericordem. Modis vero omnibus nobis cedere noveritis ad incolumitatis statum quidquid vobis responderit ad successum. Nec enim inter nos venalis habetur anicitia, sed quæ non pecunia paritur, sed gratia; non licitatione pretiorum, sed concertatione benevolentis; præsertim cum virtus sit ipsa, non quæstus. O prædicanda virtus, quæ absentium animos vinculo dilectionis astringit, divisa unit, inæqualia sociat, imperfecta consummat! O vere laudanda virtus, qua nihil in rebus humanis est pulchrius! De incolumitatis vestræ statu pagina vestra cor meum lætificet, et de profectu domus vestræ, cujus decori et utilitati vigilanti oculo providetis, certitudinem repræsentet. Vigeat sanitas, et floreat sanctitas vestra in æternum ante Deum. Res hene si detur, quamvis data, semper habetur: Nulla reservatæ gloria, multa data.

EPISTOLA XXVI.

ROGERII QUONDAM PRIORIS S. ABRAHE AD GAUFRIDUM.

Gratulatur de his quæ scripserat de videndo Deo, hortaturque ad humilitatem.

Grata nostris auribus inseris, dum ea quæ de videndo Deo diserte disseris, Augustinaliter asseris. Læta quidem et exacta, exquisita et excussa, polita et ornata, cum grandis trutina laudis verba pronuntias. Enim vero defæctis ab omni fece carnalis sensualitatis animis, affectibusque cordialibus purgatis ab omni affectione terrenitatis, omnem transvolare creaturam, Creatoremque attingendo mundo corde, et irreverberato lumine perspicuo Deum contemplare debere, posseque indicis. Grandiuscule nobis ista placent, tum quia vera sunt, tum quia veritatis hujus assecutorem, cognitoremque te esse gratulamur. Magna profecto sunt ista, ad quæ pertingere sola potest humilitas; quæ, licet ab humano nomen trahere sciatur, in cœlestibus tamen cum Deo conversatur; cujus epitheto inimica cohors angelica de cœlo profugatur. Recole Moysen consilio Jethronis acquievisse per humilitatem, præque omnibus caput ipsum cum suis summo opere considera membris. Humilitatem quippe semper dignatio comitatur; superbis vero indignatio sociatur. Igitur si nostras experiri et compirare

gliscis theorias, arripe humilitatem totius bonitatis conservatricem, nec dedigneris nostris nos noscere scriptis. Nulla nobis incognita fore debent displicita. Prius sit intelligere, post laudare vel spernere. Pande mihi quæ scripseris, nec latere quæsieris, mox me lectorem videbis, spretorem argueris

Actorem laudabo Deum, quem lædit aperte
Quisquis in hoc operis invidiosus erit.

EPISTOLA XXVII.

GAUFRIDI AD ROGERIUM.

Superiori epistolæ respondet.

Excellenti laude dignum attollitis, dum simian leonem, bubonem aquilam nuncupatis. Vereor autem ne si quis eorum quibus ineptiæ nostræ notæ sunt, legerit illam epistolam vestram, per tergum meum manum curvet in ciconiam. Expolita quoque et suo pondere librata dicitis verba, quæ nec exacta sunt cote dialecticæ, nec rhetoricæ artis oleo levigata, licet et hoc vitium sit, si oratio nimio verborum flore luxuriet. Quamvis autem, ut Hieronymus ait, elegans sit exercitatumque ingenium, et longo usu trita currat oratio, tamen nisi auctoris manu curata fuerit et polita, redolet sordes negligentis, et vel hiulca vocalibus sit, aut aspera consonantibus: unde et de Virgilio, inquit, traditum est quod libros suos quasi ursorum fœtus lingua composnerit, et lambendo fecerit esse meliores, qui durarent in memoriam sempiternam, ut necessitatem metri libera oratione compleret. Sunt plane qui flumine eloquentiæ utuntur et volubilitate verborum et tumentes contorquendo gurgites, cum miraculo spectantium feruntur in primum. In primum siquidem feruntur, qui non cœlestis intentionis penna sublevantur, sed terrenæ laudis appetitu tremuntur (sic). Quandiu vero sumus in valle lacrymarum, in loco quem Deus posuit ad certamen ut vincuntibus coronam daret, ut possim ascensiones in corde disponere et ire de virtute in virtutem, magnopere desidero in sacrarum Scripturarum lectione fervere, et vestras et aliorum doctorum et invenire et experiri theorias; nec vos dedignor vestris cognoscere scriptis, præsertim cum ea, ut pote Domini verba, proposuerim venerari, prædicare, mirari. Imitari namque cupitis illum patremfamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera; et sponsam de Cantico anticorum; quæ dicunt: *Nova et vetera, dilecte mi, servavi tibi* (Cant. vii). Itaque eruditionem vestram gratanter suscipimus, vosque in longo Scripturarum campo currere cohortamur. Victor licet si non incendia jactet, vos cæptum carpatis iter. Uniuscujusque vitii malum in suum recurrit auctorem. Porro *charitas benigna est, non æmulatur, non querit quæ sua sunt* (I Cor. xiii), alterius bona diligit ut sua. Igitur devotis studiis expositionis vestræ Spiritui sancto vela pandatis. Ipsius sancti Spiritus aura vos provehat, et ad portum optati littoris prosequatur.

Hieronymi meritis applaudens gloria famæ
Laudibus attollit, perpetuatque virum.

EPISTOLA XXVIII.

AD FRATRES BAUGEZIENSES.

Mittit eis Vitam beati Hamonis.

Dilectis in Christo fratribus Baugeziensis cœnobii,
G. vestræ sanctitatis servus, perpetuam in Domino
salutem.

Habetis, charissimi, memoriale beati Hamonis, stolam videlicet quam nobis dilectionis gratia delegaverat: cujus vita quam pia, quam religiosa, quam grata Deo exstiterit, scripta subnexa declarant. Hæc vos ad ædificationem legite, et virtutes ejus in ejus muneribus retractate. In Vita beati Antonii S. Athanasius Alexandrinus sic de seipso quasi de alio scribit: *Legatarius*, inquit, *Antonii benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio ejus meruerat accipere, Antonium in Antonii muneribus amplectitur, et tanquam magna hæreditate ditatus, latenter per vestimentum recordatur imaginem sanctitatis ejus* Similiter agentibus scilicet imaginem sanctitatis ejus viri Dei Hamonis per ejus munera recordantibus gratia vobis et pax multiplicetur. Ipse ante decessum suum et aliud ex parte sua mihi mitti jussit orarium, quod tantò amplector et servo gaudio, ut Croesi opes habere me credam. Hic beatus audiens fidelem nos et illustrem virum reperisse, qui in paupere loco in quo morabamur domum Cisterciensis ordinis propriis se sumptibus ædificaturum promittebat, si id a rege et a nostris impetrare possemus, ad tam pium opus suis nos consiliis animavit, et regem ipsum cui merito sanctitatis suæ clarus et familiaris erat, secretissimis ad eum nobis intersignis traditis, ut hæc concederet benigne rogavit. Plurimorum etiam sanctorum pignora quæ in loco sæpedito reposuimus ab eo accepimus. Crescat igitur erga eum vestræ devotionis affectus. Mementote mei servi vestri, orantes Dominum Jesum, ut conterat Satanam sub pedibus nostris velociter, illiusque beati viri consortio in cœlesti patria, vobis intervenientibus, merear perfrui, cujus familiaritate et gratia, largiente Domino, in hac peregrinatione merui relevari. Opto vos supernis civibus angelorumque choris per æterna commercia copulari. Iterum divini roris aspersione sæcunda, amplificetur in dies vivens et florens ante Dominum sanctitas vestra.

Pauperiem modico contentus semper amavit,
Et dominus rerum nil cupiendo fuit.
Candidus insuetum miratur lumen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes et sidera cœli.

EPISTOLA XXIX.

AD JOANNEM ABBATEM

Futura beatitudinis imaginem in monasterio Joannis Baugeziensis abbatis sibi repræsentat.

Venerabili abbati suo JOANNI, frater G., imitari virtutem cujus sortitus est nomen.

Amicitia jura tenentes solideque servantes in unum colligit latitudo charitatis, licet locorum ab-

sentia separet. Ipsa mihi cujus blando connexi sumus vinculo, cum opportunum datur reperire nuntium, ut vobis scribam imperat, quamvis ad scribendum animus meus tam non sit cupidus quam nec idoneus; quippe cui ingenium tenue est, et exile. Cogitaveram quidem et in votis habueram, si rerum ratio permitteret ac temporis conditio, ut ipse ad vos venirem, sed quia rebus urgentibus detenti sumus, has interim pro me ad vos vicarias litteras misi. Spero autem, si vita comes fuerit et Deus permiserit, cito me esse venturum ad vos, nec deerit gratia et misericordia Redemptoris fructus multiplex advenienti. Pulchrum namque præbebit spectaculum decor domus Dei, castrorum acies ordinata, religiosa vita fratrum, locus amplificatus, decursus aquarum, deserta in ubertatem conversa, et singula divino cultui mancipata. *Auditui meo dabit gaudium et lætitiâ (Psal. 1)* sermo vivus et efficax, sermo bonus super datum optimum. sermo fidelis et omni acceptione dignus. Verbum bonum, ignium eloquium, gratiarum actio et vox laudis, qua quotidie resonat locus ipse. Afflabit nares Christi, bonus odor, odor vitæ ad vitam, cum ingressus fuero loca vestra, loca fragrantia unguentis optimis: cum ingrediar ad areolas aromatum consitas a pigmentariis; cum ingrediar hortum florenti cespite vernantem, hortum deliciarum, hortum conclusum, hortum producentem flores rosarum et lilia convallium. Ibi pascari in liliis, cibabor pane vitæ et intellectus, et aqua sapientiæ salutaris potabor. Exsultabo et lætabor satius ab uberibus consolationis vestræ. Introducar a vobis in cellam vinariam, et mihi propinabitur exinde, ut pascari in pascuis uberrimis. Salutabimus nos invicem in osculo sancto, osculo columbino, non subdolo, non corvino, non quod pacem mentiat cordium, sed quod veram innuat unionem animarum. Hæc itaque quæ prædiximus vobis veluti quamdam mihi futuræ beatitudinis imaginem repræsentabunt; in qua sane quidquid oculorum demulcet aspectum, sub eodem tempore simul collectum videbimus. *Tanta autem ac talis*, ut beatus ait Augustinus, *erit glorificati corporis pulchritudo, ut et oblectet intuitum et cor nullatenus flectat ad vitium. Et talis*, inquit, *erit illius pulchritudinis delectatio, ut tibi semper præsens sit, et nunquam satietis, imo et semper satietis. Si enim dixerò quod non satiaberis, fames erit. Si dixerò quod satiaberis, fastidium timeo: ubi nec fastidium erit nec fames. Quid dicam nescio, sed Deus habet quod exhibeat non invenientibus quomodo dicant et credentibus quod accipiant. Ibi nimirum omnem melodiam, omnem omnino harmoniam, quidquid concinnum et suave est auribus sub eodem momento perenuiter percipiemus. Ibi omne pigmentorum genus, et omnium suave redolentium rerum simul experiemur odores. Gustare poterimus omne quod dulcorem affert gustatum, tangere quidquid convenienter delectare poterit tactum. Ad sanctorum oculum*

complexum et conspectum venire ineffabilis letitia est. Quam perfectissima pulchritudo! Quam beatissima delectatio! In qua ut sæpediti doctoris verbis ntar, fulget animæ sanctæ quod non capit locus, ubi sonat quod non rapit tempus, ubi olet quod non spargit status, ubi sapit quod non minuunt edacitas, et ubi hæret a quo non divellit satiety. Ad percipiendam sanè tantæ beatitudinis gloriam * nos vestris præcibus ac meritis confidimus adjuvari. Valet et pro nobis Dominum frequenter supplicate. Ad relevandum animum tuum tres tibi, charissime, spirituales ludos destinare curavi, de pastoribus, de dignis, de pieturis. Nos itaque intuens et mente retractans, diseas delectabiliter in Scripturarum campo ludere; te exiguis eximia cogitare. Etiam ipsa coram Deo sapientia ludit, unde et ille:

Ludit in humanis divina potentia rebus,

ludit Isaac cum Rebecca, David saktat totis viribus coram Domino, cytharam tangit, Christum lra personat, et in decachordo psalterio a mortuis excitat resurgentem. Sed non expectes, ut hæc tibi ore edisseram, ut exposito disertoque sermone profundam. Est alibi tibi querenda styli venustas.

Anie leves ergo pascentur in æthere cervi
 Quam vester nostro labatur pectore vulnus.
 Sermo brevis, si vivere vis, clam iudice teste,
 Clam pudeat quod non deceat fieri manifeste.
 Corpore deposito cum libet ad æthera perges,
 Et ades hominem factus Deus ætheris alni.

EPISTOLA XXX.

AD R. TROARNENSIS ECCLESIAE PRÆCENTORUM.

Ut se per litteras saltem visitet.

Dilecto in Christo fratri et præcordiali amico suo R. (14) Troarnensi ecclesiæ præcentori, G. indignus Sanctæ Barbaræ subminister, psallere sapienter.

Amicorum, ut ille ait, *orata curare bonæ frugis officium est, præcipue si non refragetur æquitas postulantis.* Dilectionem autem vestram rogaveram quatenus directis litteris parvitate meam cantando mihi aliquid favorabile de canticis Sion, exhortari, visitare et consolari dignaretur. Raro quippe nos corporeis oculis intuemur, raro mutuis alloquiis fruimur, et vereor ne amicitie memoria temporali silentio consenescat. Eapropter volebam ut vos in litteris vestris tanquam in speculo possem inspicere, et magno æstu desiderii sitiëbam, ut ex corde lingua tingeret quod mens auribus in chartæ saltem pagina resonaret. Nolo enim litteras de summo ore stillantes; illas peto quæ, ut quidam sapiens ait, *arescere nesciunt, quæ ex intimo pectoris fonte promuntur.* Nec dico sit in eis illita Tulliano melle festivitas, vel ut Atticis salibus sint aspersæ, vel thymo odoratæ, sive Nestorea, ut ita dicam, manu; sed ut solius sint charitatis calamo scriptæ. Hæc, ut nostis, invenitur in corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. In hujusmodi ergo litteris desiderabam amicum quodammodo

A habere præsentem, sed propter occupationes vestras habeo vos excusatum. Neque enim causam silentii voluntati aut desidie vestræ, sed ipsis occupationibus applico. Apud vos itaque meus sermo primam janam reseravit, dum primus in vos oris mei munera jaculor, vos cum tempus habetis præsentiam vestram nobis saltem in schedula exhibere curabit. Turpilius comicus tractans de vicissitudine litterarum: *Sola, inquit, res est, quæ homines absentes præsentem faciat.* Litteras primum, ut scribit Cassiodorus, et ut frequentior tradit opinio, Mercurius multarum repertor artium volatu strimoniarum avium collegisse memoratur. Nam et hodie græcæ, inquit, quæ classe consociant alphabeti formas, natura imbueute describunt, quem in

B ordinem decorum redigens vocalibus consonantibus congruenter admistis viam sensualem repperit, per quam alta petens ad penetrata prudentiæ mens possit velocissima pervenire. Per hanc sensualem viam cooperante Dei gratia ad ipsius sapientiæ secreta, ex parte vos jam pervenistis. Hinc est quod divinas leges legitis et intelligitis, hinc est quod secundam illam pulcherrimam et saltberrimam Apostoli exhortationem: *In psalmis et hymnis et canticis spiritualibus cantatis et psallitis in corde vestro Domino (Ephes. v).* Hæc cogitatis, hæc sapitis, hæc relexitis: inde est etiam quod Patrum scripta et carmina multimoda internas aures vestras nocte dieque demulcent; sed parumper in auribus vestris liceat inter olores anserem strepere. Audite et intelligite cum præcipue perstrepat anser, ex usu venit ut opem desiderantes ad suffragia præbata confugiant. Ut igitur nobis arrideat effectus optati, ferte in curam spem petitionis: hæc est autem petito nostra, ut enixius oretis quatenus nobis detur a Domino venia peccatorum, gratia meritum, gloria præmiorum. Attentione pro nobis orantes vos Domini Salvatoris gratia tueatur et foveat.

C Voti nostri est ut sancta congregatio vestra bene valeat, et perpetua meritum dote ditescat. Spiritus sanctus adjuvans indrmitatem nostram, et intellectui rationem, et voluntati devotionem inspirans, non errori locum relinquat, non tepori. Valet et organa vestra quæ suspendistis, amicum qui interrogat vos verba cantionum cum opportunum fuerit audire facite.

Fit vox grata chori quoties cor concinit ori,
 Multaque dulcedo dulci venit ex citharædo.
 Illa dies mihi cum liceat tua dicere facta
 En erit ut liceat mihi totum ferre per orbem.

EPISTOLA XXXI.

N . . . AD GAUFRIDUM.

Videtur esse responsio ad præcedentem.

Charissimo in Christo Patri et amico G. canonicorum Sanctæ Barbaræ, Dei gratia præeunte, ductori, ille suus quondam non ultimus inter amicos

(14) Troarnum, ordinis Sancti Benedicti monasterium in diocesi Bajocensi, Cadomum inter et S. Barbaræ cænobium.

ut credo, spero, gaudeo, prospere procedere in mandatis et justificationibus Domini sine querela.

Nudiustertius cum sibi familiarem vestri memoriam cor meum recoleret, quam fateor aliquoties nec dormienti deesse repente cogitare cœpi, ac pro eo quod vobis non rescripseram meipsum reprehendere, maxime cum reprehensionis notam incurrisset metuerem pro ingratitude vel contemptu. Sed absit hoc a me, absit et ab omni vere diligentis affectu, quod sane hand aliquid fuisset, quam retribuuisse mala pro bonis. Verumtamen de negligentia qualicumque et segnitie mea excusare me usquequaque non possum, sed vel sero reddita intuitu charitatis habeat me excusatum. Nec exquirendus mihi magnopere sermonis ornatus, hoc magis optanti ut respersum aliquod vestrae exactiori de pectoris mei paupertate depromens, largiente Christo, vestrae satisfaciam voluntati. Unde igitur loquendi initium sumam? Si loqui cœpero, os meum condemnabit me, et merito; quid enim in me reprehensione non dignum? Sed *et qui laudabant me, adversum me jurabant (Psal. ci)*. . . . vocatur eorum mendacium, et qui beatificant seducentes, et qui beatificant præcipitati. Mendaces enim filii hominum in stateris, decipiunt de vanitate semelipsums consistentes se nosse Deum, seipsum non cognoscentes, bona sua, si qua sunt, præ oculis habentes, mala vero dissimulantes, aut quod pejus est defendentes. Et hæc est statera dolosa, et detestanda mensura, vitam suam inæquali iudicio trutinare. Ob hoc itaque versicolorum vestrorum sententia me promovet, qui dum taciturnitatis meæ inertiam tacite increparent, confusionem meam pariter detexerunt, hoc ut recordor modo subscripti :

Ille dies mihi cum liceat tua dicere facta,

En erit ut liceat mihi totum ferre per orbem.

Quæ facta, dilectissime? vanam vitam, conversationem tepidam, frigidam dilectionem. Hanc operationem meam ego cognosco. Miserum me, qui ferri debeo, laudes recipiam? Hæccine sunt facta illa insignia quæ toto referantur in orbe? Absit, absit! Tolerabilius est ut suos lateant inter parietes, aut, quod optabile magis est mihi, deleantur de libro qui aperietur in die iudicii, hoc est de conscientia mea, quam pravo sequaces corrumpunt exemplo. Sed causari forsitan non sine causa potestis, car pro canticis Sion quæ poposcitis de fluminibus Babylonis loquar, cum tantum distare videantur auster ab aquilone, Sion a Babylone, carmen a lamentatione. Verum quid mihi et canticis? Utinam super hæc flumina mea sedenti mihi solitario et tacenti flere magis libeat, quam aliquid dicere, si forte vel modicum levare super me tanquam a Domini spiritu mercar in desiderio animæ proclamans ex recordatione Sion : *Anima desideravit te in nocte (Isa. xxvi)*. Quæ est ista nox, nisi vita mea misera, et obscura nebulis tentationum, vitiorum tenebris, et caligine peccatorum? Sed

cur vobis adhuc onerosus existo, qui factus sum millimetipsi gravis, luctum pro cantico prosequens, nec inducens animum cantare rogatus? Attamen non omnis stectus cantum excludit, quia est quædam fere voluptas, dum suo anima luctu pascitur, lamentis gaudet, suspiriis vegetatur, ut subito in vocem exultationis et confessionis sonus epulantis erumpens, dicat cum Propheta : *In te cantatio mea semper (Psal. lxx)*; et : *Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi (Psal. xii)*; et : *Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ (Psal. cxviii)*. Quam læto sinu taliter de prælio revertentes, mater illa nostra excipit, et consolatur filios suos qui renuunt consolari in hoc sæculo, exsillii sui ærumnam quotidie mœrore portantes, qui bona sua non receperunt in vita sua, consolationem quæ lugentibus repromittitur a Domino præstolantes. Sed et ipse Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis occurrens, amplexatur eos dextera sua, qui Filii ejus unigeniti amore languentes, et desiderio fatigati, lævam ejus sub capite habuerunt, pretiosæ illius margaritæ claritate radiati, et radicati charitate, fontem perennis vitæ anhelo spiritu sitientes. Ideoque benignus Jesus jam sub umbra illius quam desideraverant residentes refrigerat, et torrente voluptatis suæ potandos deducit ad vitæ fontes aquarum, abstergens omnem lacrymam ab oculis eorum, et demulcens eos in gaudio genitili, collocans in paradisi amœnitate, in solio Patrum prælectorum, in splendoribus sanctorum, in angelica patria, in civitate Dei, in regione vivorum. Ad hanc, dilectissime, felicissimam regionem mortis ac malorum ignaram; ad hoc æternæ jucunditatis regnum, quo aufugit dolor, et tristitia, atque suspirium, inspirante Deo, vita nostra suspiret, donec aspiret nobis dies illa æternitatis, et inclinentur nostræ mortalitatis umbræ, si forte inter pios suspiriorum singultus intercepti, et si non sicut adolescentulus ille de tribu Benjamin mente excedens Deo usque ad tertium cœlum, vel quasi hora dimidia anima nostra conversa in ærumna sua incipiamus flere præ amore, et respirando in gratia cantare, in cordibus nostris Domino dicentes : *Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum, quia odor tuus concupiscentias in me excitavit æternas (Cant. i)*. Ambulemus ergo et cantemus, sed expediti, sed exonerati, ut velocius et securius percurramus iter nostrum, quod latrunculi obsident. Beata et segura paupertas spiritus, animus autem avari non beatus, sed semper est pavidus, et væ illi, quia tacet, David vel Moysi non habens clamorem. At contra

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Ut nam vacui simus, non veritate, sed vanitate; non oleo, sed vento; non oris, sed cordis appetentes testimonium; non verbis, sed virtutibus proficientes, imo et in virtute verborum, quia in hujusmodi cili fortitudine usque ad montem Dei pervenitur. *Et læ-*

cerna pedibus meis verbum tuum, ait sanctus, et lumen semitis meis (Psal. cxviii). Dulcia sunt super mel ori eloquia divina, dulcius tamen cordi sapientia sapit. Dulcissimam vero divinis auribus virtutum consonantia reddit harmoniam, quam dilectum nostrum gaudeo assecutum, qui collatam a Deo simplicitatem summæ prudentiæ maritavit discretionem temperantiæ, humilitatem fortitudini, justitiæ misericordiam, ut per diem quadrigæ salvationem quinta illa rota quæ spirituali plaustro solet impedimento esse, contrita sub pedibus velociter currentis, in directum eat per viam regiam quæ ducit Bethsamis, non declinans ad dexteram prosperitatis, vel ad sinistram adversitatis, portans arcam sanctificationis, bonam scilicet conscientiam, habentem manna, id est fidem non fictam, per quam Christus habitat in cordibus nostris, sicut ait Apostolus. Gaudeo igitur in vobis, sed volo vos memoris immemorem nequaquam existere. Factus sum enim insipientis, vos me coegistis proferre carmen in nocte, musicam in luctu, in dilecti miseria jubulum sanctitatis. Obsecro vos tanquam advenam et peregrinum, lubricantem et fatuum manu vestræ orationis tenete me et ducite caute, ut vobiscum perveniam quo tenditis, ad domum videlicet veri Solis justitiæ, domum non manufactam æternam in cælis, mundatus a peccato, et lotus ab iniquitate mea in labro æneo facto de speculis mulierum quæ excubant ad ostium tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei in Sancta sanctorum, in candidissimam lucem, in admirabile lumen, ubi flores rosarum et lilia convallium non marcescunt, ubi cantatur ineffabile et inimitabile virginitatis canticum; ubi deliciis affluere et exultare Domino facit populum humilem et beatum qui solus scit eam jubilatio . . . charitatis. Ibi decor et gloria Libani, Judicæ notitia, visio Israel, caminus Jerusalem, Sabbati requies, remissio jubilæi. Ibi gratia pro gratia, Sabbatum ex Sabbato, mensis ex mense. Ecce iterum qui de terra est, de cælo loquitur, et nox diei eructat verbum, et cantare nititur imperitus, cujus vitam vox remordet, verba verberant conscientiam, et dictis opera non respondent. Sed quid mirum, si de bono loquar, non bonus? sed infelix ego homo, de quo Balaam non potuit silere jumentum. Terrenis inhians cupidus et avarus, merito jumentis insipientibus comparatur, et a dignitate recedens conditionis, seu rationis humanæ, bestialem migrat in sensum, imo et a Deo recedens in terra scribitur, qui neglecto superiorum appetitu, talentum intellectus quod acceperat abiens et fodiens abscondit in terra, non abscondendus in foasa humo a facie timoris Domini, et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram, nisi pœnitendo respiciens excusso pulvere pedum, abjecta luti et lateris servitute, relicto adulteræ pallio, contactus mundi contagia beata melius paupertate vestitus evadat, et elegantis fugiensque in desertum quod deseruit, de

A terra aliena in qua inveteravit inter omnes inimicos suos in terra promissionis intrare, et in gentis sanctæ, in populi peculiaris et acquisitionis numerum, in adoptionis gratiam, et in gloriæ filiorum Dei mereatur recipi libertatem. Proinde, charissime, edomito et subjecto spiritui carnis jumento, suspicientes in cælum, cum gemitu et suspirio pietatis per sancta desideria transeamus ex hoc mundo ad Patrem, quæ sursum sunt postulantes, non quæ super terram. Terra enim hæc quam calcamus, et quam calcare debemus, quam dedit nobis in maledictione spinarum et tribulorum, sitiens, et sicut dicitur sic est arida. Terra vero illa promissionis in qua vere vivitur, sicut in diebus vernis floret in decore, frondet in gratia, fructifera est in benedictionibus, fluminis impetu, fontibus Salvatoris, et in vitam æternam salientibus aquis irrigua. Ut jumentum igitur facti, sed non sicut Balaam, qui divinis recalcitrans stimulis dorsum mentis transeuntibus incurvavit, imo mansuetudine et humilitate cordis Dominum Deum portantes, ipso præsertim, et gressus nostros in semitis suis perficiente, tendamus in Jerusalem cœlestem, ut mereamur videre bona Domini in terra viventium, bona æterna et ineffabilia, quæ nec æstimare, nec desiderare, nec promereri digne possumus, sicut scriptum est, quod *oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascendit (I Cor. ii)*, et promissiones tuas quæ omne desiderium superant, etc. Et non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, ad quam nos perducatur Jesus Christus. Amen. De recordatione tremendi iudicii, et pavore gehennæ aliquantulum forsitan turbatus sum, sed non sum locutus; scio enim cui locutus sum, et de quo credidi, et certus sum quia non sicut servus, aut mercenarius, sed sicut filius in domo patris abundans panibus, et per ignem, et per aquam, id est per charitatem et sapientiam jam eductus in refrigerium, meliorem transivit in effectum cordis; unde præsumptionis vanæ argui me posse non abnego, qui talis talenti, licet non solum, sed merum, ausus sum admonere. Sed quem accusat temeritas, charitas excuset; magis tamen intellexi super me egenum et pauperem, quam super illum qui sermonum meorum non eget. Sed jam finem postulans sermo claudendus est. Desiderio autem desidero, non tam chartis, quam charitatis vestræ in colloquio et visione frui solatio, ut refrigerer vobiscum, ut vitta illa coccinea et eloquium dulce cordis mei evagationes restringant. Jungantur saltem votis qui locis separantur ab invicem, et absentia sint præsentis, qui præsentia sunt absentes. Vereor tamen ne amicitia vestra, tanta absentia, tantoque sepulta silentio, tanquam moram faciente sponso, dormitet et dormiat. Illud nobis potius contingat. Vinum novum amicus novus veterascet, et cum suavitate bibes illud. Dicere solebat sanctæ recordationis Haimo, totum se reformatum esse, cum post multum temporis ipse

amicum, vel aliquis eum videret ex omnibus charis ejus. Recessit pastor bonus, fons aquæ vivæ, dominus Willelmus vetus prior Cadomi, sed jam novus ircola paradisi, cujus, obsecro, non obliviscamini; dulcis est enim et pia ejus memoria, ut et ipse non obliviscatur misereri nostri. Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, tum ut debitum illis charitatis solvamus, et illi a peccatis salventur, tum ut reminiscantur et convertantur ad Dominum, dum bene illis fuerit, suggerentes pro nobis, ut educat nos de isto carcere, et cœlestium bonorum faciat esse consortes. Salutât vos per me dominus Simon monachus Sancti Salvatoris, et vere, ut credo, monachus Jesu. Salutât vos ad extremum omnium extremus, præsentium scriptor, cujus nomen taceo, ne proditum displiceat, non confusione vocabili, sed vilitate personæ. Hunc familiaribus vestris, quos cœlestem in terris agere vitam noveritis, commendate, ut ei sit præmium, ipsis intercedentibus, supplicium evasisse. Valet in Domino semper; iterum dico, valet, et id potius agite ut aliquando obliviscamini mei, quam ut aliquando recordemini mei, Deus pacis sit semper vobiscum. Amen.

EPISTOLA XXXII.

GAUFRIDI AD QUEMDAM JUVENEM EREMITAM.

Salutaria ei dat monita.

Petiit a me obnixè atque suppliciter pater tuus, ut tibi scriberem et in juvenilis ætatis flore constitutum maturioris consilii pondere redderem graviori. Patris namque est timere de filio graviora pericula veris. Ferreas mentes, teste Hieronymo, libido domat, quæ transacta semper sui relinquit pœnitentiam, nunquamque satiatur, et extincta reaccenditur. Hic est carbo sulphureus ardens et fetens. Illic est ignis usque ad perditionem devorans et omnia eradicans virtutum genimina. Hæc est inimica Deo, inimica virtutibus; hæc est mus in pera, ignis in sinu, serpens in gremio, maleque suos remunerat hospites. A facie hujus suavissimæ pestis fugias, et ab omni levitatis specie oculum, ora, manum, omnesque corporis gestus refræare studeas. Est versiculus ille vulgatus:

Risit et arguto quiddam promisit ocello.

Impudicus oculus impudici cordis est nuntius. Dulcius cordi tuo insedeat amor pudicitiae, induens ipsum castitatis affectum, quem induerat qui dicebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine (Job xxx)*. Si tentatio te perculerit, ad te post tentationem reversus, et de temetipso erubescens apud te ipsum, in te ipsum ultor severissimus exardescas. Attende gaudia fugitiva, vitæ miserias, celere mortem, vitam post mortem seu in bono seu in malo perpetuam. Purum cor habeas, oculum columbinum. Accingere quasi novus tiro ad spirituale certamen, induere arma potentia Deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ, orandi assiduitatem; prolixitatem orationis comitetur fervor devotionis.

A Recordare quanta tibi fecerit Deus, nec donis ejus ingratus sis, sed satagas mente semper ire ad meliora. Omnis hypocrisis omnisque simulatio longe sit a te, ut omne bonum quod a te agitur, per intentionem semper ad cœlestia levetur. In actu, in locutione, in cogitatione tua circumspectus sis, ut ea quæ Deo displicent perfecte deseras, et quod ostendis humanis oculis habitu, hæc ante Dei oculos moribus prætendas. Quod vis ut faciant tibi fratres tui, et tu secundum Domini præceptum facito illis, in quo brevi accinctoque præcepto multa simul monita continentur. Non sis quasi arundo vento agitata, sed inflexibilem mentis verticem inter laudes hominum et derogationes teneas. Villis, suppellex, humilisque cellula sufficiat tibi, ne illud quod de Megarensibus dicitur tibi quoque cõaptari possit: *Ædificant quasi semper victuri, vivunt quasi altera die morituri*. Ne obliviscaris quia cujus vita moritur in culpa, illius mors vivit in pœna. *Etsi amara est potio, ait Augustinus, tamen bibenda est, quia in periculo sunt viscera: multoque melior modica amaritudo in faucibus, quam æternum tormentum in visceribus*. Infinita vero de Scripturis exempla suppeditant quæ avaritiam te doceant esse fugiendam. Hieronymus ad Eustochium: *Quid ante non plures annos, inquit, in Nitria gestum sit referam. Quidam e fratribus parcius magis quam avarior et nesciens Dominum xxx argenteis venditum, centum solidos quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Inquit inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia diversis cellulis habitant) quid huic facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesiæ, nonnulli parentibus remittendos; Macarius vera, et Pambo, et Isidorus, et cæteri quos Patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu, decreverunt infodiendos esse cum domino suo, dicendo: « Pecunia tua tecum sit in perditione. » (Act. viii.) Ne hoc quisque creduliter factum putet. Tantus per totam Ægyptum cunctos terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis. Huic itaque vitio abrenuntians, in via Dei quotidie sancti desiderii gressus ponas. Humilitati præcipue stude, nec te per elationem subleves ut cœlestis regni purpuram in mente serves. Vadas ad utilitatem proximi, stes ad custodiam tui, eleveris ad contemplationem Dei, quod ut possis, te ad cœleste desiderium pennæ virtutum levent. De nulla tamen virtute confidas; sed sub magno timore trepides, donec mens tua igne sancti Spiritus calefacta et vehementer inflammata, timorem in amorem vertat. Non appetas illis placere quos scis Deo displicere. *Stultum valde, ait Gregorius, si illis placere quærimus, quos non placere Deo scimus. Dea enim se amicum denegat, qui ejus placet inimico; et inimicis veritatis adversabitur, qui eidem veritati in corde subjugatur. Aurem sanæ doctrinæ libentor accommodes. Verbum Dei, ait Sanctus, semen ir-corde audientis est, et audior bonus inde profert**

magnum messem scientiæ, unde parvum prius acceperat semen linguæ. Ut autem in cujusdam sancti actibus legimus, interioris hominis nostri pulchritudinem, fortitudinem, puritatem, indicare debent mores nostri et vita, ipsum exteriorem, ita uno semper modo ipsoque modestissimo et decentissimo gerere, ut nihil prorsus appareat in eo quod possit intentos offendere, verbum otiosum non solum non proferre, sed nec nutum, nec manum pedemve movere frustra. Nihil sit non ædificans in vestro incessu, aspectu, habitu, vultu. Denique vultus hilaritatem non fuscet mœror, nec leviget risus. Totum in vobis disciplinatum, totum insigne virtutis, perfectionis forma. Remissi interdum, dissoluti nunquam; negligentes nihil, etsi pro tempore multa dissimulantes; quieti sæpe, sed minime aliquando otiosi. Hortor itaque ut ista observans vestigiis inhæreas beati Eligii, in cujus loco nocte dieque versaris, verbis sanctorum utens quasi in brevi tabella latissimos ostendere volui. *Videtur hic deesse aliquid.*

EPISTOLA XXXIII.

AD HUGONEM PRIOREM S. MARTINI SAGIENSIS.

Hugoni prioris Sancti Martini Sagiensis laudes prædicat, docetque quomodo ad Resurrectionis Dominicæ festum præparare se debeant.

HUGONI venerabili priori sancti Martini Sagiensis, auct. G., quod sibi.

Potuit sine litteris lator præsentium, si quid de me quereretis, exponere; sed quia, ut ille ait, *fastidiosa salutatatio est, quæ nudo sermone profertur,* junxi scripta mandatis, et eo maxime, ut sermonum vices nobis esse possint solatio. Congruum est enim, ut hujusmodi remedio tædium nostræ peregrinationis relevenus, et mutuam diligentiam religiosis salutationibus excolamus. Crescere quotidie inter nos amicitæ debitum volo. Scribo itaque vobis non in doctis humanæ sapientiæ verbis, quam Deus destruet, sed in simplicitate cordis et charitatis sinceritate, quæ nunquam excidet. Nulla erit hic rhetorici pompa sermonis, nec enim in talibus magnopere eruditus sum, sed nec decet religiosos aures fulgore sæcularis eloquentiæ delectari. Habent qui eas spiritualiter delectent, sanctos scilicet doctores divinæ lacteo eloquentiæ fonte manantes. Confido autem in Domino quod, meritis vestris adjuvantibus, steriles in me et emortuas aquas vivificet, et cœlestis sapientiæ sale condiat, et gratiæ suæ infusione fecundet. Ipse arva arentia irrigat, et torrentem spinarum ac mare mortuum condulcorat. Inde est quod divino rore irrigatus, et in charitate radicatus et fundatus, summo nitimini studio cum Elia stare in foramine petræ, per angustias acus transire, et posteriora Domini contemplari. Inde est nimirum quod pedibus vestris mundum subjicitis, quod hic contenditis ut alibi coronemini. Et vos plane ad

A exemplum Eliæ habetis currum igneum, qui vos in astra sustollat, quem qui ascenderit mortem non gustabit in æternum. Hæc est quaternarum quadrigenarum virtutum, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis et justitiæ. Prudentiæ, ut fertur, est mundum istum et omnia quæ in mundo sunt divinatorum contemplatione despiciere, et omnem animæ cogitationem in sola divina dirigere; temperantiæ, nihil appetere pœnitendum, in nullo moderationis legem excedere, sub jugo rationis cupiditatem domare; fortitudinis, animum supra periculi metum agere, nihilque nisi turpia timere, tolerare fortiter vel adversa vel prospera; justitiæ servare unicuique quod solum est. His religiosi ac Deo dilecti quidam humanorum fuga solis se gaudent inserere divinis. *Hæ sunt virtutes, ut ait Sapiens, purgati jam defæcatique animi, et ab omni hujus mundi aspergine presse pleneque detergi.* His virtutum ornamentis ad digne celebrandam proximam Dominicæ resurrectionis diem, vobis orantibus, præparemur, cujus suavissimus odor mundum aspersit, ut nulla pars orbis, ut Alexander papa scribit, alienam se ab odore isto sentiat, vel expertem, sed omnes gaudeant se odore hoc suavissimo spirituales nequitiis in cœlestibus jam vicisse. Porro, ut ille ait, ad ipsius Christi resurrectionem spiritualiter denotandam, sanctæ mulieres ad sepulcrum aromata detulerunt, suavitate redolentium unguentorum ipsius gloriam præfigurantes, quæ utique terrorem inferis, cœlis gaudium, terris intuitu sanctitatem. Ista vobis, ut amico loquens, scribere præsumpsi: licet autem unctionem habeatis a sancto, quæ docet vos de omnibus sanctum tamen datum canibus et margaritas conculcatas a porcis auferte. Nostis enim quia per canales lapideos aquæ fluunt ad areolas, et Moyses cui Deus loquebatur facie ad faciem sicut solet homo loqui ad amicum suum, acquievit consilio Jethro viri gentilis; et Elias ignipotens et nubium clavis, escam patienter expectavit a corvo. Faciem vestram det nobis in brevi Pater misericordiarum videre cum gaudio.

EPISTOLA XXXIV.

AD R. PRESBYTERUM.

Quid significet in Missa statio sacerdotis ad dexteram, et de quibusdam aliis ritibus.

Venerabili amico et compresbytero suo (15) It., G. omnium peripsema sacerdotum, sapere et intelligere, ac novissima providere.

In me mihi bene complacui, si quid possim agere, quod tuæ possit voluntati complacere. Postulas autem ut stylo digeram quid significet in missa statio sacerdotis ad dexteram, et cur Evangelium legitur in sinistra, et ni fallor, cætera hujusmodi tibi cupis explanari. Laudanda voluntas in sacerdote, qui timet illam Domini sententiam: *Quia tu scientiam repulisti, repellam et te, ne ca-*

(15) Ad quem supra epist. 8 et 19, scripsisse videtur, et infra epist. 38

cerdotio fungaris mihi (Ose. iv). Sed non tibi propria me tradidisse putes, nec tanquam nostra suscipias, sed ex multis sermonibus Patrum, quorum digna satis laus est in Ecclesia, quæ huic aptæ videbantur negotio noveris decerpisse sententias. Intellige itaque quæ dico. Dabit enim tibi Deus in omnibus intellectum. Igitur introitus sacerdotis ad altare notat Filii Dei in hunc ingressum mundum. Adsunt flammantes cereoli, videlicet insignia gaudii quod in ortu Salvatoris omni mundo effulsit, de quo angelus ad pastores : *Annuntio, inquit, vobis gaudium magnum (Luc. ii)*, etc. Sacris indutus ingreditur : unde egregius versificator :

*Vestibus ille sacris legitur, texit caro Verbum,
Tota carens mucula, tota sacrata Deo (16).*

Significatur autem, ut breviter dicam, per albam munditia, per zonam continentia, per superhumeralia justitia, per manipulum discretio, quæ est omnium mater virtutum ; per stolam jugum Domini suave et onus leve ; per casulam vero, qua super omnia ornamenta induitur, sanctitas et justitia, quibus sacerdotalis gloria fulgere debet, designatur. Pergit vero ad dextrum cornu altaris, quia dextram Christus semper egit vitam : dextra enim vita acquiritur cœlestis gloria. Jam dictus versificator :

*Ille, inquit, stat a dextris quia quæsiit auctor inanes
Exsecrata deos gens quasi dextra fuit.
Inde, ait, sinistrorsum Domini sacra verba leguntur.
Rejicente fidem Judæa gratia Christi
Transiit ad gentes, Israel errat adhuc.
Transiit hic quoties Evangelium recitatur,
Menibus occurrit, exprimiturque loco.
Ad lavam legitur, quia quo transiit aberrans,
Et velut a læva gens idolatra fuit.
[Ad (17) Christi reditura fidem Judæa notatur,
Cum Pater ad dextram sedit et explet opus.]*

Sed non omnia tibi proposui scribere, quæ tu in Patrum scriptis poteris invenire. Sane de his quidam non parum mirantur, quod jam confectis sacramentis signum crucis apponitur. Ubi enim dicitur : *Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, et calicem salutis perpetuæ*, quinarium crucis signaculum panis et vini imprimens substantiæ, Christo sedenti ad dextram Patris veraciter concorporate eruditum contemplatorem rerum ad illam beatam passionem mittit. Hæc ergo sunt illa viventis petreæ foramina, in quibus formosa est et immaculata columba, scilicet Ecclesia, in quibus tunc certius nidificat, cum inter verba prædicta, per quinque crucis signacula quinque dilecti plagas, videlicet duas manuum, totidemque pedum, et unam lateris fida contempletur memoria. Sicut autem recordatio passionis ipsius Ecclesiæ vulnerat charitatem, sic et memoria resurrectionis confortat fidem, et contemplatio ascensionis lætificat spem. Itaque assistentes ad offerendum recte dāvidamus, id est prius nosmetipsos offerentes,

(16) Hildebertus Turonensis archiepiscopus.

(17) Hæc duo carmina desiderantur in editis Hildeberti, et in ms. codice Majoris-Monasterii tem-

A arietinam spiritus proterriam et taurinam feritatem hircinamque libidinem jugulantes mortificemus, juxta illud quod in Psalmo canimus : *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum : offeram tibi boves cum hircis (Psal. lxxvi)*. Tunc Deus nostra accepta sacrificia habere dignabitur. Cur vero tres portiones de hostia stant, satis eleganter ille versibus canit :

*Pars, inquit, intincta mero pro viris orat, opusque
Sanguinis et carnis expiat ipsa caro.
Pro bene defunctis, quorum purgatio unus
Hoc interventu non eget, alter eget,
(18) Offerimus tibi, Christe, duas, sed propter eodem
Oblatae pariter non operantur idem.
Nam pars pro justis, pars est pro justicandis
Illa refert gentes, supplicat ista Deo.*

B Hoc autem sacro sanctum altaris mysterium idcirco missa dicitur, quia ad placationem et solutionem inimicitiarum quæ erant inter Deum et homines sola valens et idonea missio est. Sed hæc nos de missa dixisse sufficiat. Si autem quæris quid ara, quid calix, quid patena, quidve corporalia designent, audi :

*Ara cruris, tumulique calix, lapidisque patena,
Sydonis officium candida byssus habet.*

Porro in thuribulo,

*Sunt tria quæ signes, vas, thus, signabis et ignes.
Vas cor, thus psalmus, calor intus Spiritus almus.*

C Sed vide ne in thuribulo tuo offeras ignem alienum coram Domino ; hoc enim fecerunt Nadab et Abiud filii Aaron, et mortui sunt. Ignis sacer ignis domesticus est charitatis ; unde Propheta : *In meditatione mea exardescet ignis (Psal. xxxviii)*. Ignis cupiditatis, ignis luxuriæ est ignis alienus ; unde Job : *Ignis est, inquit, usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans gemimina (Job xxxi)*. Vides quod ignis iste, in multis hodie multiplicior exarsit, qui puritatis Auctori in puro corde et corpore ministrantes, non verentur stare angelam [f. ante angelum] Domini, qui secet melios et disperdat ; sed omnino audent Agni immaculati sacras contingere carnes, intingere in sanguine Salvatoris manus nefarias, quibus paulo ante, proh dolor ! carnes meretricias attraxerunt, sic circumire altaria, frequentare psalmos, cum et hujusmodi laus sit exsæcrabilis, et oratio sit in peccatum. Vendunt sacramenta, justitiam produunt, quorum guttura necdum traxit ad laqueum, necdum præfocavit fauces verbum blasphemix, vox sacrilega, sermo nequam : *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam ? (Matth. xxvi)*. Ex istorum thuribus procedit coram Domino pro suavi odore fetor, non veniat in judicium istorum anima mea, nec sit in cœtu illorum gloria mea : quoniam *ignis succensus est in furors Domini contra illos, et ardebit usque ad inferni novissima (Deut. xxxii)*. Sed jam veniendum est ad id quod tandem exarari tibi postulas, videlicet quid sacerdos plebi, quid plebs

pore Hildeberti exarato.

(18) Hæc paulo aliter in editis.

debeat sacerdoti. Quod ut succinete dicamus, sacerdotis est erudire, et intervenire; erudire quidem verbo et exemplo, Deum placare prece et sacrificio. Hæc sunt ergo quæ populo debet: verbum doctrinæ et exemplum vitæ, hostias et preces pro eis offerre. Unde Petro dictum est: *Simon Joannis, amas me? pasce oves meas* (Joan. xxi). Ideoque tertio repetitum, tertio dictum *Pasce*, nec mulge, seu tonde, vel semel additum est. Sacerdos igitur Dominicum pascere gregem magis satagat quam tondere, et pascere tripliciter: exemplo conversationis, verbo prædicationis, oblationum fructu et orationis. Est itaque sacerdotalis professionis cœlestem sacrificii placare indignationem. Non omnes tamen apud Deum impetrant, qui pro aliis interpellant; neque omnes Deum placant, qui Deo immolant. Immolat facinorosus, sed per Isaiam dicit Deus: *Facinorosus qui mihi immolat, quasi qui canem occidat* (Isa. lxvi). Et Propheta: *Iniquitatem si aspezi in corde meo, non exaudiet Deus* (Psal. lxxv). Non placatur talibus votis Deus, imo exacerbatur hostiis impiorum Deus. *Cum is*, ait Gregorius, *qui displicet ad intercedendum mittitur, iudicis animus ad iracundiam provocatur*. Exacerbant itaque Deum sacrificia tua, si ei displicet vita tua; placabitur autem tibi, et aliis per te, si puro corde et corpore sacrificatur ei a te. Sed ne longius protrahamus, dicamus, quod proposuimus, videlicet quid et plebs debeat sacerdoti. Exhibere debet iustitia plebis sacerdotibus, propter honorem Dei, cujus ministri sunt, subjectionem humilitatis et devotionem charitatis, ut omnis eorum obedientia et humilis sit et devota. Porro vidisti pallorem in foliis, scias esse vitium in radice; vidisti scelus in plebe, culpam esse noveris in sacerdote. Sed jam loquendi finem faciamus, opto autem ut in tui receptaculo cordis, demptis vitiorum spinulis, supernas virtutes inseras, quorum copia et subditorum corda erudias, et erudiens in bono opere nunquam delicias.

amores
Aut metues dulces, aut experieris amaros,
Sensibus humanis, res est non parva, reponas.
Nec succus pecori, nec lac subducitur agnis,
Nec mala vicini-pecoris contagia lædunt.

EPISTOLA XXXV.

AD JOANNEM ABBATEM.

Compatitur pro infortunio quod ipsi acciderat.

Venerabili abbati suo J., frater G., viriliter agere et confortari in Domino.

Desideravi litteras vestras, adventantibus aliquibus quos mihi sermonem vestrum præsumseram tradituros; sed ubi expectationem meam spes ista frustrata est, ultro vos alloqui studui, ut vos exemplo beneficii ad curam similem provocarem. Quæso igitur ne amicitia munia frigere patiâmini, quæ impatienter requiro, licet noverim diligentiam circa me vestram, et cum scripto abstinens sitis, fido

(19) Forte Simon monachus Sancti Salvatoris, cujus supra fit mentio, epist. 31.

animo contineri. Hæc fidenter loquor. Scimus autem, ut ille ait, fiduciam ex simplici affectione surgentem genus esse virtutis. Et ego diu me siluisse fateor, expectans ut mihi congruentem rescribendi materiam vester sermo præstaret; sed cum perspicerem necdum me aliquo incitamento provocari, prior in verba salutationis erupi. Natura siquidem rerum est, ut qui balbutiunt plus loquantur, affectant enim copiam pudore defectus. Hoc exemplum me expetit, cui magna scribendi impatiëntia est, cum desit oratio; sed ad hoc vostra me compellit dilectio, quæ et cor meum acumine compassionis penetravit, cum ex præscriptorum relatione comitantium innotuit quantum in vos fortuna sæverit, quæ vos amantissimo atque optimo patrono privavit. Hei mihi, *quia timor quem timebam evenit mihi, et quod verebar accidit* (Job iii). Est igitur quædam

. . . flere voluptas.
Expletur lacrymis, egeriturque dolor.

Sed lugubri stylo, et calamo tragico parcendum est, ne vestrae mentis vulnus exasperem, ne sera retractatio scindat præteritæ cicatricem doloris. Verum contra hæc virtute et ratione animus armandus est. Spes quoque assumenda est melior. *Sæpe*, ut quidam sapiens ait, *titubantia in solidum conversa sunt*. Nihil hominibus æternum est, volvunt mortalia vices crebræ.

Singula de nobis anni perduntur euntes
Et vere labilis ætas repletur multis miseriis.

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
Et fugiunt freno non remorante dies.

(OVID., *Fast.*, vi, 772.)

Sed superanda omni fortuna ferendo est.

Auro, inquit Job, *locus est in quo conflatur* (Job. xxviii); auri plane puritas in fornace, equi cursus in stadio, militis virtus in campo approbatur. Scimus tres pueros de camino puriores exiisse, quam intraverant. In hac igitur figuratæ bylonis fornace decocti, fortes simus in bello, sicque per sextæ curramus stadium, ut instantia nostra, largiente Domino, per communem septimam octavæ bravium apprehendat. Exsurgite itaque, sicut ille senex Malthias; habetis enim in filiis et fratribus vestris virtutem Judæ, strenuitatem Jonathæ, prudentiam Simonis. Hi plane vobiseum præliantur bella Domini. Ipsos ut vice nostra salutetis rogamus. Illam etiam dominam quam omnis nocivæ dulcedinis expertem esse desideramus, sororem videlicet dulcem salutamus in Domino, ad cujus dulcia gaudia non nisi per amaras lacrymas pervenitur. Refloreat, obsecro, oratio vestra ad Deum pro me. Vigeat et semper serveat in vobis charitas Dei.

EPISTOLA XXXVI.

AD SIMONEM AMICUM.

De laude cujusdam virginis.

Venerabili et charissimo domino et amico suo (19)

Simoni, devotissimus suus G. salutem et se totum. A

Grates vestræ benignitati refero, quæ sicut adivi, et certus sum, amicum longe positum non obliviscitur, et dum pia affectione mei reminiscitur, orationibus sanctis infirmitatem meam relevans salutare mihi remedium impartitur. Hujusmodi remedium sæpius mihi impartiendo miseremini mei, non quia dignus sum, sed quia *inops et pauper sum ego* (Psal. LXXXV). Miseremini, inquam, non quia merui, sed quia egeo. Miseremini mei, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut serviatis ei in sanctitate et justitia. Obsecro autem ut quæ sita opportunitate, si fieri potest, nos vestræ visitationis consolatione lætificetis, quod et salutis nostræ proderit, et proposito vestræ sanctitatis non oberit.

Ego plane, si possem, ad vos libenter venissem, non solum propter vos, sed et propter virginem vestram, in qua Deus tam mirabiliter operatur, ut contra naturam, imo supra naturam pene sine cibo subsistere possit humano. Mirum dictu! in his duobus more vivit angelico, non comedendo, virginitatem servando. Datum est ei a Domino servare virginitatis titulum, apprehendere fructum. Hæc reliquit Chaldæos, qui quasi dæmones interpretantur, ut oblita sæculari pompa, et carne contenta, sponsi jungatur amplexibus, et obliviscens populum suum, et domum patris sui (Psal. XLIV), habitet in regione vivorum. Hæc non in Segor civitate parva, sed virtutis culmine ascenso, in monte salvam se facit, nec post Christi tunicam ad tollendum aliud vestimentum in tecta descendit. Ipsa plane pudicitiae virtus in terra quæ spinas et tribulos germinat, et quam serpens comedit, invenitur tanquam aurum in luto, gemma in sterquilinio, liliun inter spinas. Ipsa sane virginitas supernæ civitatis est virtus, supernorum civium decus, ubi non habet quis de integritate quod perdat, de corruptione quod doleat. Hujus laus et exultatio virtutis canticum est quod ignorant viduæ, nesciunt conjugatæ. Condelectamur itaque gloriæ virtutis ejus, quæ fallacem mundi gloriam respuisse jactatur, quæ Deo nubere maluit, carne virgo et spiritu. O quam decenti rubore, ut verbis illius utar, genas suffundit virgineas ingeni gemma pudoris! Compositum reddit omnem puellaris corporis statum et mentis habitum disciplina, cervicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, moderatur incensum. Talibus decet pudicitiae vestem distingui margaritis. Istiusmodi circumdatur varietate virginitas. Porro de sæpèdicta admirabili virgine vestra multa mihi narrastis, ad quæ non incredulus, rogo quatenus pro nobis Dominum roget. Ex parte nostra ei preces porrigatis.

Bene valeatis, et servi vestri jugem memoriam habeatis.

EPISTOLA XXXVII

AD R. PREBYTERUM.

Ægre fert datas sibi laudes.

Dilectq et semper diligendo compresbytero suo R., frater G., parce laudare, vituperare parcus.

Non est opus multis vos alloqui sermonibus, nec rhetoricæ mella eliquare dulcedinis. Et hoc quidem postremum sicut imperitia denegat, sic illud primum nec angustia temporis nec festinatio permittit latoris. Maximo vero genas nostras rubore suffunditis: dum in laudibus nostris lascivo scribendi genere utimini. Liquet plane quod ignoto scribitis, dum tam a nobis aliena profunditis: parum quippe laudis promeretur principium, si saporis deroget finis inconditus. Ut autem B. Gregorij verbis utar, certe super simiam leonem vocas, quod eo modo vos agere conspicimus, quo scabiosos sæpe catulos pardos vel tigres vocamus. Hoc quoque mihi ad iniquitatum mearum cumulum accidit, ut cum vindicari in me iniquitas debuerit, laudes pro vindicta recipiam. Et quidem non est ita, ut dicitur, sed utinam ita esset ut dicitur, ne is qui non solet mentiretur! Ad hæc autem cujusdam bonæ mulieris verba respondeo, *Nolite me vocare Noemi, id est pulchram, sed vocate me Maram, quia valde amaritudine plena sum* (Ruth 1). Ipsa vero scripta vestra in hoc approbo, quod exercitia scholaria redolent, et accurati sermonis copiam administrant, læta festivo quodam schemate decurrit oratio; porro debitas super hoc vobis porrigo gratiarum actiones, quod litterarum vehiculis ad me prius currere dignata luit vestra dilectio. Valetè memor mei in Domino. Ore vestro loquor, sum tuus, esto meus.

EPISTOLA XXXVIII.

AD W. ABBATEM SANCTI ANDRÆ.

Gratulatur abbati Sancti Andræ ordinis Cisterciensis de sua promotione.

Dilecto et venerabili patri W. abbati sancti Andræ, frater G. humilis Sanctæ Barbaræ subminister, scuto bonæ voluntatis gregem suum defendere.

De promotione vestra exultat spiritus meus illum prosequens gratiarum actione, qui superbos humiliat et exaltat humiles. Non enim de illorum sorte vos esse censemus, de quibus scriptum est: *Dejecisti eos dum alleverentur* (Psal. LXXII), qui honoribus quidem proficiunt, sed moribus cadunt; qui [magis] præesse cupiunt, quam prodesse; qui seipsos pascunt, non oves; qui quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi; qui veniente lupo gregem non defendunt, sed fugiunt; quos Deus ponit ut rotam; qui sumentes magisterium, majus sumunt et judicium; de quibus et poeta Clau.:

*... Jam non ad culmina terræ
Injustos crevisse queror, tolluntur in altum
Ut lapsu graviorè ruant.*

Verum de illo numero vos esse confidimus, qui præsent in sollicitudine, quos zelus domus Dei comedit, sub quorum cultura arida sicut reflorescit;

et in gratiam cum suo redit Domino, cuius minas et securim formidat. De illorum, inquam, estis consortio qui cum Moysa occidunt sacrilegos, cum Phinees perfodiunt impudicos, cum Samuele lugent inobedientes, cum Job pro filiis sacrificium offerunt, cum Aaron coram Pharaone divinas criminationes edicunt, cum Noe his quibus submersio imminet arcam bitumine litam prævident; quibus est virga correctionis in oves, baculus defensionis in hostes, quorum animus vermiculus humilitatis in prosperis, clypeus est constantiæ in adversis. Plantationem plantæ quam inter sylvestres sylvæ illius arbores plantavit Pater vester cælestis divini roris aspersione virere facitis; quippe qui cælestium litterarum copiosa lectione pinguescitis, et de cuius pectore manat fons aquæ salientis in vitam æternam, puteus aquarum viventium. Sæpe autem vidimus multas radices unius trunci sylvestris unius solius surculi unitione fructificare feliciter: unde et de nativæ ac dulcioris arboris ramis, quæ ad prædictam plantationem cuius fructus longe redolent, pertinere dignoscitur surculus assumptus et naturali sed humilioris arboris trunco insertus est; sed inde priori arbori unde assumptus fuerat restitutus, et ipsius arboris culmini reinsertus, ut ex eo, largiente Domino, major fructus successerit. Quia igitur de illa novella plantatione Genomannici pagi ad quam irrigandam accessistis, ad priorem et sæpelicam plantationem redistis, et ibi data est vobis potestas dicendi huic: *Vade et vadit, et alio: Veni et venit* (Luc. vii), devotas paternitati vestræ preces porrigimus, ut fratrem Robertum sacramentum vestrum ad nos usque destinatis. Peractis autem pro quo eum vobis necessarium duximus, illum ad vos post duos dies vel tres remittemus. Valeat et semper proficiat in Domino paternitas vestra.

EPISTOLA XXXIX.

AD PETRUM DE BUXERIA.

Dicit se professionis voto et præposituræ officio impediri quominus in solitudine maneat.

Amicissimo Patri et domino (20) P. de Buxeria, filius suus G., salutem et plenum sinceræ dilectionis affectum.

Mihi quidem, venerabilis Pater, optabile esset secretioris vitæ beatitudine perfrui, et talium uti consortio cum quibus possem de Scripturis sapius celebrare colloquium. Eapropter, assumptis pennis columbæ, cuperem in purum liberumque transire volatum, requiescere et manere in solitudine. Sed in ecclesia nostra, in qua non sum expertus talium, duplici vinculo necessitatis astringor: ex voto videlicet meæ professionis, et ex officio præposituræ ordinis. Qualiter igitur id quod tam obnoxie flagitatis adimplere possim non video. Scio equidem, beatissime Pater, quia ipsa, quam ardentem sitio, dulcedo præsentis vestræ, et vox vestra

plena suavitatis melliflux, ibi me sapius refoveret. Scio quod peregrinationis nostræ tedium de æterna patria vobiscum loquendo frequentius relevaret commorantem. Novi quod per ignitum eloquium vestrum charitatis flamma quæ ex gratia concipitur ad æterna invisibilium gaudia nostrum crebro affectum succenderet. Spiritus enim sanctus, qui, ut credimus, in pectore vestro jucundum sibi habitaculum præparavit, vestris interventibus meritis, ad illam supernæ lætitiæ frequentiam quandoque cor nostrum sublevaret. Conarer namque et verbis vestris adjutus et exemplis secretum speculatiivæ repetere libertatis, in qua supernæ vobis claritas arripet visionis ad illa revolare quietis culmina, quibus secreta cælestia cordis manu tangere, quibus superna quæritis gaudia incorporaliter videre. Vigeat et semper ferveat in vobis charitas Dei.

EPISTOLA XL.

AD JOANNEM ABBATEM.

Causatur de litterarum raritate.

Venerabili abbati suo J., frater G., quod merita supplicum excedit et vota.

Amor quo simplicior eo tenerior ad lægendum: simplicitate sua proficiens incedit, si quid in amico ei nubulum occurrit, offenditur. Id enim ab amico exigit, quod ex se præbet. Mollis est nimirum, ut ille ait, unius diligentis, et ad omnem sensum doloris argutus. Quorsum hoc spectet alloquium breviter explicabo. Sum silentii vestri vehementer impatiens, quod genus querelæ amantibus familiare est. Diu scribendi operam distulisti, et vereor ne forte in nos vestra claudicat affectio. Facit tenerior affectio ut sit querela proclivior. Forsitan occupationes ad excusationem prætenditis; sed ille rerum eventus nunquam eveniat, ut ingenium vestrum labor detrahat, benignitatem cura slectat, sacundiam usus exhauriat. Ego licet pauperrimi mei ingenii conscius, amoris inde, vestri gratia ductus non erubescio infantis meæ maciem publicare, cum sileatis ac si eloquii vestri vena tenuata sit. Sed dilectio vestra, obsecro, me visitare dignetur, æternumque vitæ manna suavi litterarum rore animæ meæ infundat. Adsit nobis dignatio vestra charitatis affectu, quo longe melius junguntur animæ, quam locis corpora. Et hoc quidem satis esset eis quos amor spiritus a terra sublevarit perfectius; nobis autem sermonum vices oportet esse solatio. Fecit religiosa cura ut prior scriberetis, non eritis tam irreverens, ut provocatus abstinere. Consentaneum naturæ est, ut officia a vobis inchoata a me probata coalescant. Ergo de reliquo sermonis estote munificus: mea cura non deerit, quæ vos styli vicissitudine muneretur. Porro multas ob causas me vobis obnoxium esse consteatur, ut quoties convenienter possim, et debeam et desiderem vos præsentialiter visitare, sed

(20) Petro, ad quem supra, epist. 15.

ad præsens desiderii meis opportunitas non occurrit. Obstant impedimenta quam plurima, verba tamen salutationis et excusationis vobis mittere credidi fructuosum, sperans quod apud prudentiam vestram intellecta necessitate charitas veniam impetrabit. Scit ipse Deus qui charitas est qua vos affectione complector, et utinam cor meum lynceis, ut aiunt, oculis videretis! Sed jam habeat sermo modum, quem erga vos nunquam habebit affectio. Opto ut vobis jam dudum suscepti officii cursus arrideat, quamvis dubitare non possim ne mutare vos posse probitatem, et virtutes stimulo præmiorum feliciter incitari. Valeant fratres nostri qui nos una vobiscum foveant orationibus sacris.

Diligo te sane. Si quæris quomodo? pure.
Si quantum? juxta pondus amicitiae

EPISTOLA XLI.

AD HUGONEM PRIOREM S. MARTINI SAGIENSIS.

Ejus virtutes prædicat, hortaturque eum ad Vitam Walt. scribendam.

Dilecto et venerabili domino et amico suo (21) II., frater G., salutem in Deo salutari suo.

Teste papa Innocentio in familiaribus scriptis dilectio vera consistit, eapropter quod ad vos scribo amicitiae tenacis indicium est. Me namque vis amoris trahit post vos, quia verus amor post Christum trahit vos. Tantoque majori affectione vos diligimus, et chariorem in nostris visceribus retinemus, quanto ad ea quæ ad honorem et incrementum religionis pertinere cognoscitis, libentius et promptius aspiratis. Constat enim vos corde et opere divinis obsequiis et piis actibus frequenter inhærere. Hinc denique est in juvene nostro vestis asperior, victus restrictior, et ad omne opus bonum spiritus promptior. Hoc ætas impedit, ubi se potentiae cœlesti infudit. Vere, ut Scriptura refert, *Senectus venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis et ætas senectutis vita immaculata (Sap. iv)*. Ipsi autem juvenis nostri anima in numero adolescentularum quæ in odore unguentorum post sponsum currant posita, ad perfectam, ut credimus, ætatem, et ad nubiles, ut ita dixerim, perveniens annos, annos dico meritorum, non temporum, facta nuptiis cœlestis sponsi idonea, ipsius absentiam sarcinam tendentibus desiderii novit quærendo gemere, gemendo quærere. Agnovit actorem suum cœlestis sapientiae gemmis redimita illius simplicitas; agnovit, inquam, et tota virtute dilexit Dominum ejus anima, Christi columba, lacte lota, residens juxta fluentia plenissima, et æpula castitatis angelicæ, ipsius thalamo, ipsius cubiculo se devovit. Hinc est nimirum, quod ipsa meus vestra, frater charissime, amoris flamma in compunctionis

A lacrymis inardescit, cœlestis patriæ præmia ante oculos proponit, supernis jam civibus interesse concupiscit. Florem ætatis vestræ datis Deo, nec a liminibus sapientiæ alienus prudenter deliberratis inter vitam et mortem, inter spiritum et carnem, inter Christum et mundum. Merito itaque talem prompto et patulo amicitiae sinu recipimus. Merito optamus ut et nos in curam sancti et fidelissimi pectoris vestri recipiamur. Totis vero affectibus exoptamus, ut bonarum rerum fructus dulcissimos afferatis, qui copiosa virtutum laude flouristis. Non vereor ne diligentia vestra tali laude tepescat, quin potius benevolentiam vestram spero hac quasi quodam stimulo ad id quod melius est incitari; ut enim vir sapiens ait, bonis familiaribus

B est laude sua non tepescere, sed studia bona accumulare, quorum mercedem sentiri non perire. Sed hæc hactenus. Cæterum quæ de Vita beati viri (22) Wal., Deo inspirante, scribere cœpistis, si vita comes fuerit, prosequi et perficere ne pigritemini. Non erit in conspectu Dei inglorius, qui tantorum præco fuerit meritorum. Ut animus fuit celerior litteris, ita prius fuit vos amare, quam scribere. De his quæ circa vos sunt edoceat veterarum recursus litterarum. Gaudete in Domino semper; Spiritus sancti aura vos provehat, et ad portum optati littoris prosequatur. Valete.

* Si quis amat vere, quod amat nescit remove
A cordis thalamo.

C * Est ratio, quod amor rationis nesciat usum.
Est in amore modus, non habuisse modum

EPISTOLA XLII

HUGONIS PRIORIS S. MARTINI SAGIENSIS AD GAUFRIDUM.

Superiori epistolæ respondet.

Dilecto et venerabili Patri et amico suo G., II. suus, quam vellet habere salutem.

Litteras vestras habui, litteras jucunditatis, quæ plium animum mulcent et excitant ad salutem. Utinam me talem inveniret exitus mei ex hac Ægypto dies, qualem me fieri litteræ vestræ jam fatentur! Sed ponens ante oculos meos speculum Scripturarum, invenio animam meam peccatorum maculis sordidatam, miseram, et inanem, nec laude dignam. Gratia tamen Dei non me permittit sic excæcari, ut laudibus hominum animæ meæ salutem committam. Recurro enim ad conscientiam, quam si invenio debilem, imbecillitatem meam condemno; si sanam, grates refero Sanatori. Scripsistis ut de beati W. prosequerer quod incœpi; sed vos modo moneo et rogo ut scribatis quia, ut audivi, diu perendinavit apud vos, gratia Dei ei dante, infirmitatem, ut credo, propter vos. Nisi enim infirmus fuisset, non tantam moram apud vos fecisset. Nunc autem consequenter scribite quæ audistis ab eo, et

(21) Hugoni Sancti Martini Sagiensis monachi et prioris, ad quem epistolæ 33, 43, 46 et 49.

(22) Walterii de Mauritiana, cujus exstant epistolæ

remittite, et rogare eum, si adhuc est apud vos, ut veniat ad festum Sancti Martini securiter, quia in illo itinere, nec in corpore, nec in anima, gravem ullam patietur infirmitatem, et multam multis conferet utilitatem. Hæc breviter litteris vestris respondi. Illis duobus mandatis, quæ mihi per dominum Ernaldum: canonicum mandastis, videlicet ut vinum biberem, et feniculum comederem, quorum primum grave, secundum leve est, nolo respondere per scripta, sed ego ipse tibi respondebo dulciter. Sciat is quod multum mihi profuit id quod dedistis scriptum in rollo et verba vestra. Valet et orate pro nobis attentius quam, ne deficiamus, sed semper proficiamus in via, et quam citius poteritis, ad Vallem-Dei per nos venite (23).

Conflictu triplici me vexant tres inimici,

Serpens antiquus, caro lubrica, frater iniquus.

EPISTOLA XLIII.

GAUFRIDI AD HUGONEM PRIOREM S. MARTINI SAGIENSIS.
Hortatur ad scribendam vitam Walt. laudatque ejus a vino abstinentiam.

Dilecto dilectori suo H., frater G., talarem induere tunicam, et hostiæ caudam immolare.

Me juvat ille suavissimus, ille floridus, quem mihi per venerabilem et approbatæ religionis virum misistis, vestri sermonis afflatus. Legi eum, et frequenter relego, et placet sæpius repetitis. Quoties illum sumo, quædam mihi ante oculos præsentis vestræ imago versatur. Amor amor, litteris litteræ responderunt. Gratulor itaque patres nos esse, non solum affectione mentium, sed etiam vicissitudine litterarum. Curabo tamen ut obsequii mei trutina et libra præponderet. Videtur enim, ut ille ait, inertia quoddam esse collodium semper æqua lance censeri. Optatis ut ipsæ litteræ vestræ sonant, ut talem vos extremum inveniat ex hac Ægypto exitus vestri dies, qualem vos esse scripta nostra loquuntur. Sed opponendo vobis speculum Scripturarum, invenire vos dicitis animam vestram peccatorum maculis sordidam, miseram, inanem, nec laude dignam. Et quidem recte de vobis ista sentitis; nemo enim mundus a sorde, nec infans cujus est unus dici vita super terram. Quis gloriabitur castum se habere cor? Astra non sunt munda in conspectu ejus. In multis nimirum offendimus omnes; et si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos seducimus. Sed propitiatorium est super arcam, et miseratione ejus super omnia opera ejus, cui canimus in Psalmo *Misericordia tua, Domine, magna est super me. (Psal. LXXXV.) Advocatum quippe habemus apud Patrem Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. (I Joan. II, 8.)* Hæc est spes nostra, hæc tota fiducia nostra. Caterum ad hoc quod rogatis et monetis, scilicet ut vitam beati W. quam

A ex parte jam edidisti, conscriberem, respondeo quod indecens mihi videtur ut tam illustrem materiem styli diversitate confundam; sed et supra imbecillitatis meæ vires istud esse perpendo negotium. Vos potius ea quæ cœpistis explete, oratisque Deum, ut extensa sibi fidei vestræ devotionisque vela flatu Spiritus sui impleat, vosque in cursu operationis initæ propellat, tribuat vobis verborum significationem, dictorum honorem, intelligentiæ lumen, veritatis cognitionem, vosque a periculo falsitatis defendat, ut sicut Anastasius in Antonii, Sulpitius in Martini, Hieronymus in Hilariis, Gregorius in Benedicti, sic et vos in venerandi W. ge. tis conscribendis tota ingenii vestri Spiritui sancto vela pandatis. Naviculam vestram ipsius Spiritus sancti aura provehat, et ad portum optati littoris prosequatur. Non ergo ulterius fragilem cymbam nostram nequaquam concitis fluctibus, sed vix stagnis et tranquillis aquis opportunam quærat. Mandavi vobis ut mo lico vino aqua misto, propter stomachum vestrum, et maxime propter infirmitatem, tisim vitandam, uteremini; quod et Paulus Timotheo scribit, usus novi Apostoli præcepto, sed medici consilio. Hoc autem vobis grave esse dicitis: legitis enim vinum omnino monachorum non esse (24), et: Bonum est homini non manducare carnem, neque bibere vinum; et de Domini Baptista: *Vinum et siceram non bibet (Luc. I)*. Potens est autem Deus vos ab infirmitate defendere, pro cuius amore a tali poculo abstinetis. Utinam et ego talem ab illo abstinentiæ percepissem gratiam; sed infirmus sum, et vitiorum pondere pressus, pene in via deficio. Gemens dico, cum absinthium meum respicio, cum consita melle pocula vestra deprehendo. Rogatis ut quam citius potero ad Vallem Dei per vos veniam, sed multa mihi occurrant revocamina, si tamen votis meis divinus favor arriserit, faciam quod hortamini. Valet, et pro nobis frequentius Domino supplicate. Det vobis ipse Dominus sic per sextæ currere statum, ut post communem septimam octavæ bravium comprehendatis. Amen.

* Ille Deum vita accipiet, divisque videbit
Permistos heroas, et ipse videbitur illis.

* Lenta salix quantum pallenti cedit olivæ,
Punicis humilis quantum salianca rosetis,
Tantum cedo tibi.

EPISTOLA XLIV.

AD AUGUSTINUM AMICUM SUUM.

Laudat Augustinum, hortaturque eum ad sectanda spiritualia.

AUGUSTINO venerabili amico suo, et in Christo dulcissimo, suus omnino G., salutem, et si quid melius esse salute potest.

Vere amicus fidelis protectio fortis; qui invenit illum, invenit thesaurum. Eapropter gaudeo, et

(23) Monasterium ordinis Carthusiensis diocesis Sagiensis, haud procul a Mauritania et a

Trappa.

(24) In Regula sancti Benedicti, cap. 40.

congratulor vobis, utpote thesauro desiderabili re-
 pto, qui me in gratiam amicitiae, tam festiuis
 principiis, tam lætabundis vultibus suscepistis. Nec
 cedet in contrarium principii felicitas, quin suo
 currat ordine, donec (donante Deo) optatos cursus
 contingere mereatur. Id autem grave sustineo, quod
 postea quam vestrae penetralia charitatis benigna
 mihi simplicitas reseravit, vos inter nos diutius
 immorari non licuit, nec meae mentis ægritudinem
 relevare vestra dulci præsentia. Quod ergo præsen-
 tialiter mitius egistis, per reciprocum litterarum
 vestrarum munus peragite. Assurget animus meus,
 quoties amabilitatis vestrae sermo deferetur. Nam
 et sanitatis apportabit fidem, et profectum osten-
 det ingenii; et quod majus est, charitatis elucebit
 officio. Hortor igitur ut me hujusmodi linguæ ve-
 strae osculis frequentius aspergatis. Ipsos linguæ
 flosculos dulces etiam musarum sonos recte dix-
 erim, qui mulcent aurem cordis grati modulatione
 dictaminis. Sed cum ad nos scribitis, quasi pasto-
 rales inflatis calamos, cum sacra quæ nostis gesta
 componitis, quasi sacris tubis carmen incinitis.
 Canite itaque sicut cœpistis, canite tuba in Sion,
 buccinate coram servis Dei, qui libenter audient.
 Quanto enim recentiora, tanto et gratiora. Profe-
 rantur igitur eleganter, profundantur egregie in
 tubis ductilibus, et voce tubæ corneæ. Tubas
 ductiles, ipsa vestra studia voco sancti Spiritus
 munere, tanquam mallei percussione producta. Tu-
 bam vero corneam, quia cornu carnem excedit,
 ipsam dictantis cœlestia considerantis intentionem,
 ad nihil aliud respicientem, nisi ad Dei gloriam et
 honorem, et proximorum ædificationem. Ita plane
 titulum præclari testimonii albo calculo, veterum
 more, signatis. Non enim ex ore jejuno vobis tri-
 buta est laudatio, sed de bono thesauro cordis, et
 de copioso conscientiae promptuario boni fructus
 arrisit. Unde confidimus quia dabit vobis Dominus
 calculum candidum, et in calculo nomen novum
 scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit. Spes
 igitur remunerationis solatium sit laboris, donec
 quod in ipsa spe suspiramus, in specie cognoscamus.
 De cætero illa amatoriam, illa epithalamicam cantica,
 et ad contemplationem commonitoria, quæ vestro
 nomini consecravi, vobis dicitis profuisse, quæ volo
 ut in interiori cordis thalamo ad excitandam ani-
 mam vestram, ad sacri sponsi osculum, castosque
 complexus, horis secretioribus nonnunquam decan-
 tetis. Opto siquidem, et ex intimo cordis affectu
 desidero, non meis, sed sanctorum verbis utar, ut
 studeatis devotione penetrare cœlos, et mente su-
 pernas circumire mansiones, salutare Patres, apo-
 stolos, et choros prophetarum, martyrum admirari
 triumphos, ac stupere pulcherrimos ordines ange-
 lorum, et suavem cibum cœlestis patriæ, quia adhuc
 perfecte non potestis, saltem suspirando gustetis.
 Opto, inquam, opto ut studeatis quotidie ad illam
 transire angelorum metropolim, quæ libera est, et
 nulla contaminationis sordē maculatur, omnique

A voluptate calcata et compressis luxuriæ fluctibus,
 qui adversus nos, ut ille ait, crebrius intumescunt,
 cœlestibus jungamur choris, ut jam nunc illuc mente
 translati, angustiora contemplantes loca, simus quod
 futuri sumus. Spiritus sanctus sancta cordi vestro
 desideria inspiret, ut opera vestra fervore devotionis
 et dulcedine spiritualis gratiæ condiantur. Orate at-
 tentius, quatenus fervor cœlestis desiderii quotidie
 in nostra mente ardentius excrescat, donec sarcina
 corporis abjecta, ad suum anima revolvat auctorem,
 et antiquam possessionem diu peregrinata conscen-
 dat. Amen.

EPISTOLA XLV.

GAUFRIDUM SACERDOTEM.

*Munuscula non esse spernenda quia parva sunt;
 sed quam magno animo fiant, consideranda.*

Sacerdoti magno et excelso in verbo gloriæ G.,
 ejusdem nominis frater, gaudio quod nominis ore
 sui fert consonare.

Ita præceptis salutaribus monemur, et divina
 institutione formamur, semper gaudete, in omnibus
 gratias agite. Non igitur de exiguo munere quod
 cum gaudio pauper misit amicus (parvum nempe
 munusculum si æstimetur pretio sui, sed religiosum
 si amore pensetur); non, inquam, de illo par-
 vo munusculo vos contristari deceret, sed gaudere
 et gratias agere. Relatum est enim mihi quod
 inde conquerebamini. Videte autem si patres
 quorum inhærere debetis vestigiis, taliter ege-
 rint. Vas electionis, ut de ipso primum loquar,
 doctor gentium in fide et veritate ad Philippenses.
*Gavisus sum, inquit, vehementer in Domino, quod
 tandem aliquando restitistis pro me sentire sicut
 et sentiebatis; occupati enim eratis, non quasi
 propter penuriam dico. Ego enim didici in quibus
 sum sufficiens esse. Scio humiliari, scio et abundare.
 Ubique et in omnibus institutus sum et satiari
 et esurire, et abundare et penuriam pati. Omnia
 possum in eo qui me confortat (Phil. iv, 10 et seq.)
 et cætera quæ mihi labor est dicere, et forsitan non
 vobis necessarium audire. Paulinus ad Augustinum:*
 « Panem unum unitatis gratia vobis misimus. »
 Quem utique panem dictus doctor cum gratiarum
 actione suscepit. Hieronymus ad Eustachium de
 acceptis muneribus: « Parva specie, sed charitate
 magna sunt munera accepisse a virgine, armillas,
 epistolas et columbas. Verum ne videar dona mi-
 nuisse, accepimus et canistrum cerasis refertum,
 talibus et tam virginali verecundia rubentibus, ut
 ea nunc a Lucullo delata existimarem, siquidem
 hoc genus pomi Ponto et Asia subjugatis de Ce-
 rasuinto primus Romam pertulit, unde et a pa-
 tria nomen arbor accepit. » Gregorius Anastasio
 Antiocheno episcopo: « Gratias Deo quia et odora
 sunt et sapor quæ dicitis, quæ agitis, quæ datis. »
 Et iterum: « Benedictiones locupletissimas omnes
 quæ directæ sunt suscepti, quæ mihi vir Dei pau-
 per spiritu transmisisti. De quibus dicitis: Quid
 enim det pauper, nisi ea quæ paupera sunt? Sed

nisi vos per humilitatis spiritum pauperes essetis, A benedictiones vestræ locupletes non fuissent. » Vir sanctus ad amicum qui sibi ægrotanti exenium miserat : « Suscepi, ait, charitatem vestram in charitate non in voluptate. » Ildebertus Mathildi Anglorum reginæ : « Benedictionem tuam gratiarum prosequor actione, nec aliter tuum munus amplector, quam vel thura superi vel pinguium libamina victimarum. Illi siquidem non hostiam sed affectum considerant, eorumque gratiam devotio non impensa promeretur : purus et integer animus eos quocunque vult inclinat, nec minus quadrante quam talento cœlestem mitigtat indignationem. Sic et apud me tuum donum tuus animus commendat, sic magnificat, sic illustrat. » Vir cruditus de exenio quod sibi amicus miserat ita versibus ludit :

Abbas Fulcherius mihi mel pro melle rependit,
Spirituale dedi, materiale dedit.

Esculei fructus pira coctana melle redundant,
Gratia mittentis plus mihi melle sapit.

Dona recompensat donis, quæ dulcia per se
Plenius indulcat mellea lingua senis.

Verba repræsentans Domini faciemque serenam,
Munera commendat nuntius ipse mihi.

Noverant plane hi de quorum scriptis diversorum testimoniorum flores velut in unam coronam teximus, quod secundum illud tritum vulgi proverbium in ratione dati et accepti matres et filix stant amicæ. Sic etenim nutritur amor, concordia crescit. Indoctus temere doctum præsumo docere. Sed gaudeo quod materia mihi attributa est ludendi vobiscum. Gaudeo quoties meas aures aura flaverit, quæ vos sospitem nuntiet. Rogo autem vos, ut pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus mihi virtus detur a Domino, qua ad illum finem toto amore possim tendere, in quo sine fine valeam vobiscum gaudere. Gaudete in Domino semper.

EPISTOLA XLVI.

AD H. AMICUM SUUM.

Compatitur amici adversitatibus.

Charissimo suo H., frater G., vitam bonam et exitum beatum.

Grandis, ut ille ait, aperitur dilectioni semita, D cum supernæ causa dulcedinis migrat in delicias diligentis, et ille Spiritus, ille, inquam, rector cœli, incola paradisi amicorum mentes ligat : quos in corde uno et anima una vera charitas coacervat. Sic de nobis duobus scribimus, quia sic sentimus, et in hoc maxime gaudemus, quia dilectio ista non tam temporali floret officio, quam profectu germinat spirituali. Et ego, amantissime, amicorum rem faciendo, quam per portitorem litterarum vestrarum mandastis, visito dominum et amicum, et quia adversitatem vestram ex parte cognovi, notæ condoleo, nec mirum si in profundo pii pectoris grandis inhorruit spiritus tempestatis. Magne Deus! quanta est in antiquo adversario fraudulenta versutia, qui

dum terminum vitæ nostræ respicit, adversitati nostræ terminum non imponit, sed adversus nos acris inflammatur, ut sibi arctius nostras rapiat actiones? Sed absit, domine mi! absit, inquam, ut quem Deus usque modo in suis honestavit laboribus, in eisdem vos deturpet inimicus, sed in flore juventutis vultum frugiferum æternus agricola metiatur, efficiaturque odor vester sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus, ita ut redoleat in vobis flos uvæ per prædicationem, ut gratia linguæ medicinalis in multis multos morbos curetis animorum, redoleat et flos lili per castitatem, flos violæ per humilitatem, flos spicæ per honorum operum maturitatem, flos olivæ per misericordiam, flos rosæ per patientiam: Per ipsius vero patientiæ virtutem, Domino patientiam infundente, omnia vobis penitus cedent adversa. Nam secundum Job carmen habetis in nocte et in pressuris præsentibus de futuris gaudiis consolamini. Consolamini quoque et pascimini sanctorum scriptis, verbis Dei dulcibus, et oleo lætitiæ delibatis, quo libenter ungitis caput vestrum, quia non est in vobis mendax opus olivæ, in quo habitat charitas de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta. Nostis plane, ut beatus Gregorius scribit, quia perfecte bonus non est, nisi qui fuerit et cum malis bonus. Animus itaque vester ab his inquietantis mundi turbinibus extractus, salutaris portus statione fungatur, ad cœlum sese sustollat, ac Deo suo jam proximus, sicut martyr beatissimus et doctor suavissimus docet Cyprianus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam jacere conscientiam gloriatur. Experimento autem, ut credimus, vobis datur intelligi quam affectuose memoria vestri, in nobis sit vigilans ac devota et mutuæ allocutionis consolatio non sopita. Recordamur in hoc loco illius dulcis colloquii, quod apud sanctam Barbaram nobiscum habuistis, ut de spiritualibus sermo discurreret, sermo noster cœlesti spiritu redundabat, verba quæ loquebamur spiritus et vita fuere, nec a nostra discesserunt memoria, quæ in libro vitæ memoriter sunt scripta. Suadentibus vero quibusdam magnis viris amicis vestris, quorum consilium respuere seipsum decipere est, vos per præsentia scripta monemus, ut sic in vobis abstinentia discreta sit, ne, dum hostem comprimere intendetis, civem necetis. Quod restat, Deum precamur, ut sic præsens a sapiente disponatur actio, ut qui dissociamur in via, sociemur in patria.

EPISTOLA XLVII.

AD NICOLAUM SANCTI VICTORIS SUBPRIOREM.

Gratias agit pro amicitia.

Venerando patri et domino NICOLAÛ subpriori sancti Victoris Parisiensis, frater G., humilis sanctæ Barbaræ subminister.

Pro gratiarum actione hostia hæc pauperum est, quibus non est munus a manu, licet enim animus meus et nationi et loco respondeat, dari siquidem

et feri feruntur Normanni, et nomen Barbaræ duritiam quamdam præferat naturalem. Non sum tamen adeo lapideus et ab omni affectionis humore alienus et siccus, ut tam multiplici gratiæ vestræ possim esse ingratus. Grandis quippe aperta est a vobis in nostris cordibus dilectionis semita, unde supernæ causa dulcedinis migrat in delicias diligentis. Hoc experti sunt clerici per quos meritis vestris debitum misimus salutationis obsequium, qui miro modo vos benignum erga se liberalemque senserunt. Pulchrum sane atque prædicandum beneficium, nullis redditum est meritis, nulla collatum justitia, nullis supplicat onibus comparatum. Ad nomen amici non ad preces venit. Porro, ut ille ait, gratiora sunt beneficia quæ non alieno interventu, sed affectu spontaneo proveniunt. Facio igitur quod possum, et faciam quod potero, et quod omnes legis victimas hostiam laudis jugiter immolabo, et si fortuna votis arriserit, et Deus gratiæ benignitatem dederit, profecto terra nostra dabit fructum suum, ut sic justitia possit ante nos ambulare, et gratiæ debitum compensare. Verumtamen quidquid ego fecero, qui prior est tempore potior est in jure. Vos enim prævenistis nos in benedictionibus dulcedinis. Sicut promisistis nobis qui adhuc in populo barbaro sumus, orate ut in charitate Dei desideriorum vinculis astringamur, et primitias nostri spiritus in cœlestis patriæ amore ligemus et effici mereamur cives sanctorum et domestici Dei. Salutatur vos ipsa domus Jacob quæ est in populo Barbaræ.... Bene autem nostis quia non propriam, verum patriam signare videtur nomine sancta suo Barbara barbariem. Pax vobis et gratia multiplicetur.

EPISTOLA XLVIII.

AD JOANNEM ABBATEM

Laudat Joannem abbatem de gratia sermonis illius.

Venerabili abbati J., frater G., cum virtutum decore gloriam et honorem.

Ut vobis scribam amor impellit, ambigo si consuetum morem vobis omnino relinquam. Æstimer erga vos tepuisse, vel penitus vestri oblitum fuisse. Scio quia amor stimulis motatur, vestrum igitur amorem libenter incitarem si possem, sed ingenii mei parvitas tenues admodum fruges parit. Non enim est acutum, sed exile et obtusum. Hoc utinam a vobis potius munus accepissem! Accepistis namque gratiam a Domino, ut sciatis quomodo vel quando oporteat vos proferre sermonem. Nam ut ad sanctos pro comparatione veniam, instruitis ut Hieronymus, astruitis ut Augustinus, attollimini ut Hilarius, submittimini ut Joannes, ut Basilius corripitis, ut Gregorius consolamini, ut Rufinus stringitis, sollicitatis ut Eucherius, ut Paulinus provocatis, ut Ambrosius perseveratis. Sed forsitan tacite respondetis, psalorum et eorum quæ famulatu divino et familiaris rei providentiæ aptiora sunt cura ac-

curatior, sermonum phaleras et litterarum elegantias mihi in incuriam retorsit. Sed non a vobis Græcanam exigo elegantiam, non Italicam celeritatem, non Gallicam abundantiam. Nihil nobis de Quintilian throne fulminetis, sed sanctorum more nos exhortari et consolari velitis. Simplici tantum littera festivitate decurrat, ut magni nectaris potus suavissimus delectationibus hauriatur. Ad hæc siquidem vobis est importunitas in exemplis, fides in testimoniis, pondus in sensibus, urbanitas in figuris. At si magis placet, verba vestra non sint ex vobis, sed prolata ex divinis fontibus. Gaudemus autem et lætamur in Domino, quod sub regimine vestro domus Domini amplificatur et proficit, et beatus plane de cuius culmine datur amicis lætitia, lividis pœna, posteris gloria; vegetatis et alacribus exemplum, pigris et desidibus incitamentum. Omnes fratres et filios vestros affectuosissime salutamus. Orate attentius ut det Deus suam gratiam, et misericordia nos attendere faciat finem præmiorum, et cum omni facilitate et alacritate suorum currere viam mandatorum, per quam vos deducat, et perducatur ipse qui est via currentium, et bravium pervenicantium. Amen.

EPISTOLA XLIX.

AD HUGONEM PRIOREM S. MARTINI SAGIENSIS.

Hortatur iterum ad scribendum Walt. vitam.

Hugoni suo G.

Par erat garrulitatem nostram silentii vestri talione frenare, sed quoniam perfecta dilectio non tam debet recollere quid officiorum solvat, quam meminisse quid debeat, nunc laxatis verecundiæ habenis, obsequium alloqui impudentis iteramus, cuius improbitas vel hinc maxime dignoscitur quod tacetis. Ego semper grandia litteras vestras præmia puto. Vellem itaque ut compunctorii salubritate sermonis avidam nostræ ignorantiam pasceretis esuriem. Hortamur vos in Christi charitate, ut tandiu desides digitos incudibus officinæ veteris imponatis, videlicet ut jam diu intermissum opus de vita (25) juste studeatis repetere, et ad Dei laudem id quod cœpistis explere. Copiosa est materia, plena nectaris, florum, margaritarum. Jucunda est et illustris, flamma cocco, rutilans auro, lactea byssino. Sed forsitan timetis ne id jactantiæ seu vanæ gloriæ ascribatur. A candore suo vestra charitas nævum tam miseræ suspitionis eliminat, et hominum contemnens judicia, quod Deo gratum esse cognoverit, facere non formidet. Labor eris in studio, sed aderit qui gratiam præstet remunerator laboris, in cuius manu sumus et nos et sermones nostri. Non enim sumus idonei cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex ipso est. Noveritis plane quod vobiscum die nocteque conversor. Benedicta ipsius bonitas Conditoris, qui habitationem potius hominum quam charitatem finalibus claudit

(25) De quo supra, epist. 41 et 43.

angustiis. Opto ut in ipso valeas, dilectissime, Gaufridique tui semper memor esse digneris.

• Censeo laude styli dignum quem regia cœli suscipit, et rutilis inscribunt sidera gemmis. Exilium patriæ, mare portu mutat, agonem Pace, crucem palma, cognitione fidem.

EPISTOLA L.

AD ANDREAM ARCHIDIACONUM TURONENSEM.

Varia dat ei monita.

Dilecto et semper diligendo domno ANDRÆ Turonensi archidiacono, G. humilis Sanctæ Barbaræ subminister, æternam in Domino salutem.

Nolui ulterius officiorum differre sermonem, ne vester affectus quamdam vitio meo duceret, ut gladius impolitus de curæ raritate rubiginem. Vereor enim ne semel amor yester mihi indultus, aut interjecti itineris longitudine, aut absentiae communis diuturnitate tenuetur. Quia igitur honestate et affabilitate vestra nostrum ad vos propensius traxistis affectum, orationum vestrarum suffragia a vobis expetimus, nostrarum quoque participationem vobis in Domino gratanter concedimus. Nostis enim, ut peritissimus Christianorum philosophus, et quorumlibet primus eruditorem ait, quod justæ humilitatis pretio inestimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur, qui solus, inquit, modus est quo cum Deo homines colloqui posse putantur, illique inaccessibleis lucis, prius quoque quam impetrent ipsa supplicandi ratione, conjungi. O quam suave, et quam odoriferum puræ orationis sacrificium ex pinguedine devotionis et igne dilectionis ex sanctorum corde ad illud sublime ascendit altare! In ipsa itaque ara cordis thymiana boni odoris igne compunctionis ac divini amoris incendite. Summa sit vobis cura de litteris, sed maxime religiosis, in quibus magis vos occupet medulla sensuum, quam spuma verborum. Nihil otiosum faciatis, nihil faciatis non quietum. Non gero personam docentis, sed admonentis. Vestrum sæpius panem ille potius qui non est redditurus accipiat, totius popularitatis alienus gratiam non capletis omnium, sed honorum, non indiscreta familiaritate vilescens, sed examinata soliditate pretiosus existens, maxime ambiendus, utpote minime ambitiosus, non studeatis honores dignitatum suscipere, sed mereri. Amicitias probatas expetite, constantem retinete, perenniter servate; non enim vobis illorum expetendæ sunt amicitiae, qui juxta Sidonium, de cujus dictis aliqua hic excepta ponimus: «Sunt ad intelligendum saxei, ad judicandum linguae, ad succendendum flammæ, ad ignoscendum ferrei, ad amicitias pardi, ad facietas ursi, ad fallendum vulpes, ad superbiendum tauri, ad consumendum minotauri. Ad quorum consilia Faleris cruentior, Mida cupidior, Ancus jactantior, Tarquinius superbior, Tiberius callidior, Gaius periculosior, Claudius socordior, Nero impurior, Galba avarior, Vitellius sumptuosior, Otho audacior, Domitianus

truculentior reddetur. » Sed hæc lætentis. Carterum rogamus dignationem vestram, quatenus magistrum Joannem coarchipresbyterum vestrum viæ nostræ salutetis, quem sicut et vos nominis vestri virilitati, sic et illum nominis sui gratiæ consonare gaudemus. In ejus persona multa bona concurrunt. Est illi censura cum venustate, abundat animi sale cum consilium, melle cum consuetudine: simplicitatem columbæ in ecclesia servat, in foro serpentis astutiam. Domino Adæ Majoris Monasterii armario familiari vestro me canonicum et confamiliarum exhibere curate; qui etsi de terræ nomine nomen habet, tamen quæ sursum sunt sapit, et in cœlestibus conversatur. Simili modo vestra quoque dilectio elevata de terris in cœlesti suavitate suum locet affectum.

Angulus iste placet, pauperrimusque recessus.

Est tibi delatus plus onerosus honor.

Sancti Spiritus illustratio vos visitare dignetur, erigens vos ad sublimiorem profectum, et propositum vestrum ad meliores actus, voluntatemque convertat.

EPISTOLA LI.

AD R. AMICUM SUUM.

Laudat R. amici sui ardorem pro contemplatione.

Venerabili et præcordiali amico suo R., suus G., quæ sursum sunt querere, quæ sursum sunt sapere.

Id pro consuetudine, sicut ante nos dilectum est, semper inquit animus unde gaudere solet. Inde est quod mens vestra cœlestium præmiorum aviditate flagrans, postulat favorabile aliquid cantari sibi de canticis Sion, postulat dari sibi carmina in nocte, postulat cantica ad contemplationem divinam communitoria. Placet, fateor, quod petitis, si sane apud locupletiores, et in spirituali musica eruditiores, id facere libuisset. Accipite tamen de mea paupertate quæ habeo, ne tacendo philosophus puter, aut ne illud Horatianum velitis ingerere: *Omnibus hoc vitium cantoribus, inter amicos Ut nunquam inducant enim cantare rogati, Injussi nunquam desistant.*

(HORAT., lib. I, sat. 3.)

Scio plane ardorem desiderii vestri; novi quod in amplexus speciosæ Rachel, cui visio sua gratissima est, intendat labor militiæ vestræ. Desiderio enim desiderat spiritus vester sabbatizare, dulces contemplationis fructus carpere, octavæ illius gaudia prælibare. Immortali sponso anima vestra cupit adhærere, totum amorem suum illi impendere, unde ad superni gaudii munera fixæ scedere amoris religatis primitias spiritus vestri. Charitas quippe per Spiritum sanctum in corde vestro diffusa intima in schola pectoris magistra docet vos terrena despiciere, et amare cœlestia. Ipsa in vobis utitur amico ad gratiam, inimico ad patientiam, quibus potest ad beneficentiam, omnibus ad benevolentiam. Ipsa in centro virtutum residens, ut regina et domina omnium rerum exitus dispensat, ornat et ordinat, et sicut radix in surculum, surculus in gemmam,

gemma in florem, flos in fructum coalescit. Sic A ipsa suis initiis roboratur, et proficit in statum perfectum, in mensuram plenitudinis. Ipsa animum in contemplationem inducit. Est enim vita contemplativa, ut beatus scribit Gregorius, ipsam quidem charitatem, scilicet amorem Dei et proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, et jam nihil agere libeat, sed calcatis curis omnibus ad videndam Creatoris sui faciem animus inardescat. Hic autem, sicut in Patrum collationibus legitur: Præcipuus noster debet esse conatus, ut divinis rebus, ac Deo mens semper inhæreat. Quidquid ab hac diversum est, quamvis magnum, secundum tamen, aut etiam infimum, aut certe noxium deputandum est. Contemplationem ergo divinam, inquit, cum potuerit mens obtinere, gaudeat, a qua distractam se debeat atque suspiret, totiesque se sciat a bono summo recessisse, quoties ab illo intuitu deprehenderit segregatam, fornicationem reputans vel momentaneam a Christi contemplatione discessum, a quo cum deviaverit paululum vester obtutus, rursus ad eum cordis oculos retorquentes, velut rectissima linea mentis aciem revocemus. In hoc sublimi contemplationis gradu humillimus pater Gregorius consistebat, cum illi adhuc in monasterii quiete posito labentia cuncta subtererant, cum rebus quæ voluntur eminebat, cum nulla, nisi cœlestia cogitabat, cum adhuc detentus corpore carnis claustra contemplatione transibat, cum mortem quæ pene cunctis pœna est, ut ingressum vitæ et laboris sui præmium amabat; unde in epistola ad sororem imperatoris, a tam dulci quiete abstractus, et in cura regiminis constitutus, conquerendo ait: «Alta, inquit, quietis meæ gaudia perdididi, et intro corruens, exterius ascendisse videor, unde me a facie Conditoris mei longe expulsus deploro. Conabar namque quotidie extra mundum fieri, cuncta corporum phantasmata ab oculis cordis abigere, superna gaudia incorporaliter videre, et ad Deum Dei faciem anhelans, non solum vocibus, sed et totis cordis medullis clamabam: Tibi dixit cor meum, Quæsi vultum tuum, vultum tuum, Domine, requiram. Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita ut in me plene fieri crederem, quod, pollicente Domino, ex propheta didicissem: Sustollam te super altitudinem terræ. Super altitudinem namque terræ attollitur, qui ipsa quæ alta et gloriosa præsentis videntur sæculi, per mentis despectum calcet. » Verum hæc hactenus. Cæterum rogamus Dominum, ut vobis concedat ipsius supernæ contemplationis dulcedinem degustare. Det vobis mores vestros, totiusque vitæ rationem, ad cœlestis ordinis exemplar formare. Amen.

EPISTOLA LI

N.... AD N....

Amantissimo patri et domino filius et suus, si quid est, quidquid est.

Jussistis, imo potius injunxistis, ut tertio vobis scribens, tertio audacis irreverentiæ animositatem exhibens de meæ pera paupertatis, de sacculo pertuso vanitatis Crœsi divitias cumularem. Sed unde tantæ exactiois emergerit instantia diu multumque meditatus sum in corde meo, attendens in hoc ridiculosam jussionem, nisi in vobis veræ charitatis et sinceræ veritatis adverterem præeminentiam; materiam quippe scribendi inopiæ proscrit copiam, copiam disserendi sensus et memoriæ pervertit inopia. Quid itaque sibi vult Dominus meus? Nunquid in modico exhaurire paupertatem meam, cum non in una litteralis amicitiae missione, non in uno quidem epice multiplicastis locupletare eam? Quid, inquam? Nunquid ut ingenii tarditas excitetur, aut ut mentis ariditas omnino exsiccetur. Primum quidem ad amicum dicere las est, sequens vero, ut dicitur, de amico sentire nefas est. Quid itaque agam nescio; ego enim videns paupertatem meam, et vestræ jussionis instantiam, coarctor undique, cum nec sensum linguæ suppleat facultas, nec verborum maciem sententiæ redimat ubertas, nisi forte cor amantis obedientia, quasi jubentis violentia, compunctum producat sensum, promptius vobis parere, quam sibi ipsi audeat imperare. Itaque, dum jubetis, juvatis. Ago igitur quod imponitis, ago quod exigitis; sed ea ratione conditionis, ut et vicem rependatis, et auctoris præsentium diligentiam et dilectionem juxta redamantis violentiam compensetis. Non itaque requiro ut præsentis reponatis in sacculum vestrum, sed ut me ponatis ut signaculum super cor vestrum. Magna prorsus rogo, et fere immerito merito deneganda, nisi quod amor gratis largitus, largitoris gratiam profusius commendat, et pro magnitudine charitatis gratuitæ gratum non tam meretur, quam mereatur amantem. Hortor itaque et opto ut habeat me cor vestrum, quod etsi dixisse pudet, non pœnitet. In ipso enim ac si in urna legis manna continetur absconditum, manna utique non vermibus scaturiens, sed spiritum salutis pariens, sed vermium spiritualium læsionem allidens et adversitatem pervertens, quod dum a vestro corde, tanquam a thalamo gloriæ, tanquam a vase puritatis et munditiæ, omnem immunditiam eliminat, in quodam mentis altæ, sed non elatæ triclinio evectus, fidei, spei et charitatis ordinatæ repositionem commendat. Sed cur animalis homo, cur filius hominis vermis ista audeam nominare, cum nec nominatur a me sicut decet sanctum, sicut debuit decere me. Hæc quippe dicens, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens, quod non nisi alienæ opis opera operatur aut resonat. Simili modo et ipse alienæ messis non vindicans, sed mendicans alimoniam, si mercedes congregavi, isi eas in sacculum pertusum, in quo non amor virtutum nutritur, sed vanitas vanitatum admittitur. Sed forte de more vestro respondebitis ad hæc: Hæc est humilitas tua. Nostis autem quod

falsa humilitas non est veritas, sed duplex vanitas. Hæc mandat filius tuus, hæc mandat et amicus, jam dudum fraudatus amico, fraudatus socio, fraudatus et solatio, fraudatus a desiderio suo, quærens, et non inveniens virum secundum cor suum, qui mentis ejus vastam solitudinem solus frequentet, cum quo cor suum participet, in quo caput suum reclinet. O me beatum, si inveniam unum! O si eundem, si ipsum ad quem nobis sermo! Sed quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, eos qui Spiritu Dei aguntur, in spiritu et veritate oportet ambulare, oportet et amare; quatenus et amantis spiritus spiritualem affectum habeat et exhibeat, et redamantis veritas juxta sui nominis idioma ex fide non ficta prodeat ut proficiat, et quia scire puto hominem in corpore sive extra corpus in ea quæ ante sunt, totum cor, animam, et virtutem tota virtute extendere et his tota utriusque hominis diligentia intendere, mihi omnino difficile, imo parvitati meæ et pravitati pertimesco negatum, ne male convenient, et ab una

A sede recedant, quæ non concordant caro et spiritus; en licet alter regnet sub Moyse Pharaonis ad alia gustum convertit qui non gustavit manna saporum. Et quia vindex est Deus super omnem operantem malum, fateor, gaudeo, sed et gaudeo in eo qui non tam viudicavit se, quam visitavit me, qui fecit et creavit me, Etenim manus Domini super me plaga corrigenis percussit me, et morti non tradidit me. Flagellum mundans vellem nollem excepti, inexpectatam impietatem in flagelli immanitate adverti. A facie manus suæ ego defeci; visitavit enim me in gladio suo duro, in gladio suo forti nec tam ad vindictam in hostem sæviens, quam paterne, quam misericorditer hostis utilitati deserviens. Et quia die ac nocte circumdedit super muros meos iniquitas mea, die ac nocte gravata est super me manus sua. Et vere necdum furor ejus quievit, necdum indignatio sopita, necdum vindicta retenta, sed adhuc manus ejus extensa. Finis ab his. Memor esto mei; quidquid male dixi corrigat in melius cura benigna. Vale.

ANNO DOMINI MXXCVI

MAURICIUS DE SULLIACO

PARISIENSIS EPISCOPUS

NOTITIA HISTORICA

(Gall. Christ. nov., VII, 70, in episc. Paris.)

Non ex illustri familia dominorum Soliaci, sed humili apud Soliacum oppidum ad Ligerim matre Humberga ortus loco Mauricius, unde illi de Sully cognomen, industria bonisque artibus ad pontificatus apicem ascendit. De eo id singulare monachus An-tissiodorensis, Guillelmus Nangius, Vincentius Belvacensis et alii referunt quod, cum esset junior, pauper ac mendicis, eleemosynam postulatam hæc lege noluerit accipere, ut nusquam fieret episcopus. Et certe Parisios primum profectus ut litteris operam daret, tantum in eis progressum fecit, ut non solum theologiam publice edocuerit, sed etiam sacras ad populam habuerit conciones, etiamnum inter mss. Victorina asservatas, quibus in decla-

mandis excellentis fuisse studii tradit Trithemius, qui duos illius sermonum libros scriptumque ab ea libellum de cura animarum ad presbyteros commemorat. Fuit autem primo canonicus Bituricensis, ut discimus ex monumentis istius ecclesiæ, tum Parisiensis; de modo autem quo factus est episcopus, hæc scribit Cæsarius Heisterbacchensis monachus Cisterciensis (1): Cum nostris temporibus vacaret episcopatus, et electores inter se concordare non possent, tribus sua vota commiserunt, qui tres cum in unam non possent convenire personam, magistro Mauricio, qui e tribus unus erat, duo suam dederunt auctoritatem, ut quemcunque ipse nominaret, ipse episcopus esset: et quia idem Mauri-

(1) *Dialog.*, lib. vi, cap. 19.